ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 615

EMİR NECİPOVİÇ NECİP

YENİ UYGUR TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ

Rusçadan çeviren
Yrd.Doç.Dr. İKLİL KURBAN

ANKARA , 1995

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 615
SÖZLÜK BİLİM VE UYGULAMA KOLU YAYINLARI : 2

EMİR NECİPOVİÇ NECİP

YENİ UYGUR TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ

Rusçadan çeviren
Yrd.Doç.Dr. İKLİL KURBAN

ANKARA , 1995

Bu eserin 5846 sayılı kanuna göre bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları Türk Dil Kurumu'na aittir.

Yazan : Emir Necipoviç NECİP
Çeviren : Yrd. Doç.Dr. İklil KURBAN
İnceleyen : Doç. Dr. Osman Fikri SERTKAYA
Baskı Adedi : 3.000

ISBN 975-16-0708-6

Dizgi-Baskı: Bizim Büro Basımevi, Ankara

İÇİNDEKİLER

A 1
B 27
C 56
Ç 67
D 92
E 109
É 121
F 130
G 131
Ğ 139
H 147
X 160
İ 171
J 182
K 190
Ķ 215
C 252
M 260
N 284
O 293
Ö 303
P 312
R 330
S 336
Ş 372
T 384
U 434
Ü 444
V 450
Y 454
Z 474

ÖN SÖZ

Emir Necipoviç Necip tarafından hazırlanan ve 1968 yılında Moskova'da yayımlanan **Uyğurçe-Rusçe Luğet** (Uygursko Russkiy Slovar)'ın Türkiye Türkçesine çevirisi olan bu sözlük yaklaşık 33.000 kelimeyi ihtiva etmektedir. **Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü** adını verdiğimiz bu eser Türkiye'de çıkan ilk açıklamalı Yeni Uygur Türkçesi sözlüğüdür.

Uygur Türkçesi denildiğinde akla hemen Eski Türkçenin ikinci devresi olan Eski Uygur türkçesi gelmektedir. Günümüzde konuşulan Uygur Türkçesini tarihi Uygur Türkçesinden ayırmak için Yeni Uygur Türkçesi adını kullanmayı uygun bulduk.

Yeni Uygur Türkçesi Eski Uygur Türkçesinin devamı olarak Karahanlı Türkçesi ve Çağatay Türkçesi dönemlerinden geçip günümüzdeki şeklini almıştır. Karahanlı Türkçesinin temeli olan Eski Uygur Türkçesi hakkında Kâşgarlı Mahmud "öz Türkçe" tabirini kullanmaktadır. Edebi dil olarak Alişir Nevai tarafından geliştirilmiş olan Çağatay Türkçesinin de ana unsuru Eski Uygur Türkçesidir. Bu günkü Uygur Türkçesi ise, tarihi Çağatay edebi Türkçesine, yaşayan Özbek Türkçesi ile birlikte en yakın olan Türk lehçesidir. Bu yüzden Türkoloji alanında Karahanlı-Çağatay-Özbek-Uygur Türkçesi zincirinin bilimsel adı daima Doğu Türkçesi olarak geçmiştir.

Bu gün Doğu Türkistan'daki yaklaşık 10.000.000 kadar Türkün konuştuğu Yeni Uygur Türkçesi, geçmişi ve konuşulan alanın coğrafi konumunun özelliği ile, ağır derecede Arap ve Fars dillerinin etkisi altında kalmıştır. Türkçede en çok kullanılan kelimeler bile Arapça ve Farsça karşılıkları ile birlikte **et/göşt, bal/hesel, ḳuyaş/aptap, yer/zemin, kök/asman** vb. şeklinde karışık olarak kullanılmaktadır. Çinceden ve Rusçadan veya bu diller vasıtasıyla Uygur türkçesine geçen yabancı kelimeler de Uygurca sözlükte büyük bir yer tutmuştur.

Yeni Uygur Türkçesi **kélidu < kelip turur** "gelecek", **alduḳ** "aldık", **kettuḳ** "gittik" ve **éliş-bériş < al-i-ş, ber-i-ş** "alış veriş" gibi yuvarlak yapısından veya aldığı ekten dolayı kökteki ünlü incelmesine benzer özellikleri ile dikkat çekicidir.

Türkçenin genel özelliği olan kök sabitliğine aykırı olarak, Yeni Uygur Türkçesinde aldığı ekten dolayı (kelime kökü açık hece olup kalacaksa) kelime kökündeki ünlünün incelme ve daralmasına bakarak, gerileyici bir ünlü benzeşmesinin (**assimilation régressif**) kuvvetli olduğunu söyleyebilriiz. **Étim méni jiḳitip ketti.** "Attan düştüm".

SÖZLÜĞÜN DÜZENİ

Uyğurçe-Rusçe Luğet (Uygurca-Rusça Sözlük) Arap alfabesi sırasına göre hazırlanmış olup, çevirirken, "Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü"nün madde başı kelimelerini Türk alfabesi sırasına göre değiştirdim. Fakat madde başı altındaki örneklerin eski sırasına dokunmadım. Madde başı kelimelerin etimolojisini belirtmek için, Arapça yerine A., Farsça yerine F., Uygurca yerine U., Çince yerine Ç., Rus dilinden veya onun vasıtasıyla Uygurcaya girmiş kelimeler için R. harflerini kullandım. Kelimeyi oluşturan parçaların hangi dile ait olduğunu da harfler ile belirttim. Örn. **adavetkarlik** A.F.U., yani Arapça (adavet)–Farsça (kar)–Uygurca (lik).

Benzer anlamlı kelimeler için "bk." ifadesi kullanılmıştır.

Ettirgenlik eki alan mastarların veya –ş eki ile isim haline getirilen fiil isimlerinin mastarları parantez içinde gösterilmiştir.

Örn. **aylandurmaḳ (aylanmak**'tan) döndürmek, çevirmek, dolaştırmak.
éliş (almaḳ'tan) alış, almak.
juḳḳuzmaḳ (juḳmaḳ'tan) bulaştırmak.

Madde başı yapılan benzer sesli, fakat anlamları farklı olan kelimeler Romen rakamı ile gösterilmiştir. Madde başı yapılan kelimenin Türkçe açıklanmasındaki kelimeler aynı anlamda ise virgül ile, anlamları yakın ise a), b) gibi harfler ile, anlamları farklı ise 1. 2. gibi Arap rakamları ile gösterilmiştir. Açıklamalar farklı cümleler ile yapılmışsa, cümleler arasına noktalı virgül konulmuştur.

Yazı dilinde kullanılmayan veya aydınlatılmaya muhtaç olan kelimelerin, cümlelerin yanına parantez ile (ağız), (gramer), (botanik), (deyim) gibi ifadeler yazılmıştır.

Yeni Uygur Türkçesindeki sesler şöyle sıralanmaktadır:

a / b / c / ç / d / e / é / g / ġ / h / ḫ (x) / ı / i / j / k / ḳ / l / m / n / ñ / o / ö / p / r / s / ş / t / u / ü / v / y / z.

Bu alfabede ı ile i sesi tek bir işaret ile gösterilmektedir. Bu uygulama, yeni Uygur Türkçesindeki ı sesinin i sesine daha yakın bir telaffuzla ifade edilmesinden ileri gelmektedir. Yeni Uygur Türkçesinde f sesi yoktur. Yabancı kelimelerdeki f sesi ise p sesi ile karşılanmaktadır. Örn. **payda** < fayda, **peryat** < feryat. f sesi yalnız Batı dillerinden giren kelimeler ile bazı Çince kelimelerde yazı dilinde kullanılır. Örn. **fabrika** <R. fabrika, **faşist** < R. faşist, **deyfu** < Ç. doktor.

Yeni Uygur Türkçesi, Türkiye Türkçesi ile karşılaştırıldığında göze çarpan en önemli fark, ses uyumsuzluğudur. Yeni Uygur Türkçesinde kalın ünsüz ile ince ünlü, düz ünlü ile yuvarlak ünlü aynı kelime içinde bulunabilir. Örn. **ségiz** "sakız", **ḳélin** "kalın", **alduḳ** "aldık", **kettuḳ** "gittik".

Yeni Uygur Türkçesinin dil özellikleri için, Uygurca, Rusça, İngilizce ve Türkçe şu kaynaklara bakılabilir :

Emir Necip, **Uyġur Tili** (Uygurskiy Yazık), Moskova 1954, 190 s.

Emir N. Nadzhip, **Modern Uigur,** "Nauka", Moskova 1971, 158 s.

İklil Kurban, "Yeni Uygur Türkçesi Grameri", **Türk Kültürü Araştırmaları,** XXVI/2, Halil Fikret Alasya'ya Armağan, Ankara 1989, s. 243-266.

A

-a Seslenme edatı; pekiştirme edatı. **Xudaya** ! Ey Tanrım! **Éytkina dostum !** Söylesene dostum! **Vay balimey, anañni tola xicil kilmiğina !** Ey çocuğum anneni fazla mahcup etmesene ! **Bek uzun koça ékena!** Çok uzun cadde imiş ya! **Daima ademniñ yaminiğa yolukuvatimena.** Daima insanın kötüsü ile karşılaşıyorum. **Çapsanrak sözlep bériña !** Çabuk söylesene!

ab (F) **abi hava** Abı hava. **abi hayat** abı hayat.

abad (F) bk. **avat.**

abadan (F) bk. **avadan.**

abarot R. Dolanım, ticarî muamelme, alış veriş. **soda abaroti** ticarî dolanım.

abaylimak bk. **avaylimak.**

abdal A. Abdal, derviş.

abdallik A.U. Ahmak, deri yüzücü, zalim.

abdan (F) bk. **obdan.**

abdeste F. Su kabı ile yıkanma; taharet alma.

Abxaz Abhaz. **Abxaz xelki** Abhaz halkı. **Abxazilik** Abhaziyelik.

abide A. Abide; bir olayı gelecek kuşaklara hatırlatmak için inşa edilen yapı; heykel; anıt.

abit A. Abid; takva ehli; zahit.

ablak A. bk. **eblex.**

abligatsiye R. Tahvil.

abromen (F) 1. İtibarlı; saygın; nüfuz sahibi. 2. Namuslu.

abroy (F) İtibar, saygınlık, otorite, prestij, iyi nam. **abroyi yok adem** itibarsız insan. **abroyiğa tegmek** birinin saygınlığına dokunmak. **abroyini tökmek** birinin saygınlığını düşürmek; küçük düşürmek; baltalamak. **abroy kazanmak** nüfuz kazanmak. **abroyini kötermek** nüfuzunu yükseltmek.

abroyluk F.U. İtibarlı, saygın, nüfuzlu.

abroymen F.U. bk. **abromen.**

abroysiz F.U. İtibarsız, nüfuzsuz, otoritesiz.

abroysizlandurmak F.U. İtibarsızlandırmak.

abroysizlanmak F.U. İtibarsızlanmak.

absérvatoriye R. Gözlem evi, rasathane.

absolut R. Mutlak, salt, büsbütün. **absalut miktar** salt miktar.

absolutizm R. Mutlakıyet, saltçılık, mutlakıyet yanlısı.

abstrakt R. Soyut, mücerret.

abstraktlaş R.U. bk. **abstraktlimak.**

abstraktlimak R.U. Soyutlamak.

abstraktsiye R. Soyutlama.

abune A. Abone.

Acar Acar. **Acar ayili** Acar kadını. **Acar xelki** Acar halkı.

acaş (ağız) bk. **acraş.**

acayip A. Acayip, garip, tuhaf, şaşılacak. **acayip yaxşi** şaşılacak kadar iyi.

acayipxana Müze, hayvanat bahçesi.

acire A. (ağız) bk. **icare.**

aciz A. Güçsüz, zayıf, dayanıksız, yardımcısız. **aciz bolmaḳ** zayıf olmak; yardımcısız kalmak. **acizmen** zayıfım; güçsüzüm. **aciz ḳılmaḳ** zayıf düşürmek; güçsüzleştirmek.

acizane A. Garip halde; hafifçe; gevşekçe.

acizlatmaḳ A.U. Zayıflatmak; güçsüzleştirmek.

acizliḳ A.U. Zayıflık; güçsüzlük.

acralğu Ayrılık.

acralğusiz Ayrılmaz.

acralmaḳ Ayrılmak, açılmak, çatlamak.

acralmas Ayrılmaz. **acralmas dostlar** ayrılmaz dostlar.

acraşmaḳ (acrimaḳ'tan) Ayrılmak; boşanmak; veda etmek.

acratmaḳ (acrimaḳ'tan) Ayırmak, elden çıkarmak, boşamak. **Şarait kona dostlarni bir-biridin aciritip ḳoydi** Şartlar eski dostları birbirinden ayırdı. **Öz öyimdin cay acritip berdim** Kendi evimden yer ayırıp verdim. **Pul acritip ḳoydum** Para ayırdım.

acrimaḳ Ayrılmak, elden çıkarmak, kaybetmek, yitirmek, boşanmak

aç I. Aç. **ḳarnim aç** karnım aç. **aç ḳéringa** veya **aç ḳusaḳḳa** aç karına. **aç ḳalmaḳ** aç kalmak. **açtin aç** açtan aç. **açtin öltürmek** açlıktan öldürmek.

aç II. **aç hava reñ** mavimsi; açık gök renk. **aç kök** açık mavi; mavimsi. **aç ḳizil** kırmızımsı; açık kırmızı.

aça I. Abla. **ögey aça** üvey abla. **ḳéyin aça** görümce; baldız. **aça-siñil** kız kardeşler; abla ve küçük kız kardeşler. **açisi** ablası.

aça II. Çatal. **aça ériḳlar** çatallı kanallar. **aça yol** çatal yol. **tömür yol açisi** demir yolu dalı. **derya açisi** nehir kolu. **aça ay** iki yıl arasındaki ay, aralık ayı.

açarçiliḳ Açlık. **açarçiliḳ jilliri** açlık yılları. **aç-toḳ** aç ve tok. **aç-toḳ yaşimaḳ** yarı aç, yarı tok yaşamak. **aç-toḳluḳ** açlık ve tokluk.

aççiğlandurmaḳ Kızdırmak; öfkelendirmek.

aççiğlanmaḳ veya **aççiğlimaḳ** Kızmak; öfkelenmek.

aççiğliḳ veya **aççiḳliḳ** öfkeli; hiddetli; dargın.

aççiğlimak veya **aççiğlaş** Darılmak, küsmek, kızmak.

aççiğlinişmaḳ Gerginlik; aralarının açık olması.

aççiḳ I. Acı. **aççiḳ alma** acı elma. **aççiḳ anar** acı nar. **aççiḳ taş** şap (pı). **aççiḳ çay** koyu çay; demli çay. **aççiḳ su** sirke. **aççiḳ laza** acı biber. **aççiḳ söz** acı söz; sert söz. **aççiḳ suğuḳ** sert suğuk; acı ayaz.

aççiḳ II. Sinirlilik, dargınlık, öfke, hiddet, kızgınlık. **Aççiğim keldi** Kızdım, öfkelendim. **Aççiğiñiz kelmisun** Kızmayın; kusura bakmayın. **Aççiğim çiḳti** Öfkem dağıldı. **Aççiğimni basalmidim** Hiddetime dayanamadım. **U méniñ aççiğimni keltürdi.** O beni kızdırdı. **aççiğini almaḳ** öfkesini çıkarmak. **aççiği téz** çabuk öfkelenen. **aççiği yaman** fazla hiddetli; sinirli. **aççiḳ til** acı dil; zehir dil. **can aççiği** veya **can aççiğida** ölüm tehlikesi önündeki hiddet.

açilanmaḳ Dallanmak, çatallanmak.

açilimaḳ Dallandırmak, çatallaştırmak.

açköz Aç gözlü.

açközlük Aç gözlülük. **açközlük ḳilmaḳ** aç gözlülük etmek.

açḳu, açḳuç, açḳi Anahtar.

açlik Açlık.

açmaḳ Açmak. **éçip bermek** açıvermek. **éçip taşlimaḳ** açıvermek. **pal açmaḳ** fal açmak. **söz açmaḳ** söz açmak, söylemek. **su açmaḳ** su açmak; sulamak. **kan açmaḳ** maden kuyusu açmak. **éçip éytmaḳ** açık söylemek. **savat açmaḳ** okuma yazma öğrenmek.

açsérik Açık sarı, sarımsı.

açti Açtı. **köñül açti** neşelendi, keyiflendi, eğlendi. **Uniñ közini aç!** Onu uyar! Onun gözünü aç! **Uyḳuñni aç!** Uykunu aç; uyan! **Ḳosuġum açti** Karnım açti.

aç-yaliñaç Aç ve çıplak.

aç-yaliñaçlik Açlık ve çıplaklık.

ada Yerine getirmek; gerçekleştirmek; bitirmek. **ada ḳilmaḳ** yerine getirmek; becermek. **ada bolmaḳ** gerçekleşmek. **su ada boldi** suyu çekildi; soğuldu.

adak Son. **adiġida** sonunda. **adiġiġiçe** sonuna kadar.

addaḳki En son. **adaḳki çekkiçe** son sınırına kadar. **addaḳki künliride** son günlerinde. **adaḳki ceñ** son cenk; son savaş.

adalet A. Adalet, hakikat.

adaletlik A.U. Adaletli.

adaletsiz A.U. Adaletsiz, hakikatsiz.

adaletsizlik A.U. Adaletsizlik. **adaletsizlik ḳilmaḳ** adaletsizlik etmek.

adap Kepek haşlaması (hayvan yemi).

adaska Pılı pırtı. **U yamalġan adaskilarni kiyetti.** O yamalı elbise giyerdi.

adaş Dost, arkadaş.

adaşḳaḳ Çok şaşıran kimse.

adaşḳan Şaşıran.

adaşḳanlik Şaşırma hali.

adaşlik Arkadaşlık. **adaşliḳtin paydilanmaḳ** arkadaşlıktan faydalanmak. **adaşlik ḳilmaḳ** arkadaşlık etmek.

adaşmaḳ Şaşırmak, azmak. **Men adişip kettim** Şaşırdım; Azdım. **yoldin adaşmaḳ** yolu şaşırmak. **adişip jürmek** şaşırıp yürümek; sersem halde gezmek. **hisapta adaşmaḳ** hesapta şaşırmak, hesapta yanılmak. **ékildin adaşmaḳ** akıldan azmak; aklını kaybetmek.

adaşturmaḳ Şaşırtmak, azdırmak.

adaşturuş bk. **adaşturmaḳ.**

adavet A. Kin, nefret, öç. **adavet ḳilmaḳ** kin beslemek.

adavetkar A.F. Kin besleyici.

adavetkarlik A.F.U. Kin besleyicilik.

adavetlik A.U. Kinli, kin tutan.

adavetsiz A.U. Kinsiz, kin tutmayan.

adavetsizlik A.U. Kinsizlik, kin taşımama.

addilaşturmaḳ A.U. Sadeleştirmek, basitleştirmek.

addilik A.U. Sadelik, basitlik.

addiy A. Sade, basit, her zamanki gibi. **addiy köpçülük** basit çoğunluk, avam.

adem A. Adam, insan, kişi. **adem ḳilmaḳ** büyütmek; eğitmek. **adem bolmaḳ** büyümek; ergin hale gelmek. **ademdek** insan gibi. **adem éytḳusiz** olağanüstü, son derece, fevkalâde.

ademçilik A.U. İnsanlık, kişilik.

ademgerçilik İnsanlık; insanlık sevgisi, kişilik. **ademgerçiligi bar** kişilikli; kişiliği var. **ademgerçilik ḳilmaḳ** insanlık sevgisi göstermek.

ademxor A.F. Kan içici, vahşî.

ademxorluḳ A.F.U. Kan içicilik, vahşilik, vahşet.

ademsitmaḳ İnsan saymak. **Uni nime munçilik ademsitisen!** Onu neden bu kadar yüceltiyorsun (şımartıyorsun)? !

ademsuman İnsansı, insana benzer. **ademsuman maymun** insansı maymun.

ademzat A.F. İnsanlık, insanoğlu.

adet A. Adet, anane, töre, gelenek. **kona adet** eski âdet. **adetke karşi** âdete aykırı. **adette** genel olarak; her zamanki gibi. **adettin taşkiri** olağanüstü, anormal. **adettikiçe** normal. **adet bolup ketken** alışkanlık haline gelmiş. **adettiki boyuça** normal halde. **adette** normal halde. **adettiki** her zamanki gibi.

adetlendürmek Alıştırmak.

adetlenmek Alışmak.

adetlenmigen Alışmamış.

adil A. Âdil.

adilane A.F. Âdilâne; âdil olarak.

adillik A.U. Âdillik. **adillik kilmak** âdillik etmek.

adimetçilik A.U. İnsanseverlik, insanlık, kişilik. **adimetçiligi yaxşi kişi** kişilikli insan.

adişiş bk. **adaşmak.**

admiral R. Amiral.

admirallik R.U. Amirallik.

adrés R. Adres. **adrés suraş orni** danışma yeri.

advukat R. Avukat.

advukatlik R.U. Avukatlık. **advukatlik kilmak** avukatlık yapmak. **advukatlik işliri** avukatlık işleri.

Afğan Afgan. **Afğan tili** Afgan dili.

Afğaniy Afganlı; Afgan'a ait.

Afrikilik Afrikalı.

agah F. Uyarı, dikkat etme. **agah bolmak** dikkat etmek.

agahlandurmak F.U. Uyarmak.

agahname F. Uyarı mektubu.

agahsiz F.U. Dikkatsiz, uyarısız.

agalandurmak bk. **agahlandurmak.**

agént R. Acenta, ajan, casus.

agéntlik R.U. Ajanlık.

agronom R. Tarım uzmanı.

agronomluk R.U. Tarım uzmanlığı.

ağ Peş. **iştanniñ aği** pantolonun peşi.

ağa Ağabey. **ağa-ini** ağabey ve küçük erkek kardeşler; erkek kardeşler.

ağamça Halat, urgan.

ağayne Arkadaş, dost. **ağayne bolmak** arkadaş olmak.

ağdurmak Çevirmek, döndürmek, devirmek, altüst etmek. **ağdurulup çüşmek** devrilip düşmek.

ağiçem 1. Abla 2. Bayan.

ağil bk. **ağil.**

ağili Almaya; almak için.

ağinak Küpe.

ağine bk. **ağayne.**

ağiniçilik Arkadaşlık, dostluk. **ağiniçilik kilivetti** arkadaşlarca davrandı.

ağma Tutumsuz; zayıf karakterli; istikrarsiz.

ağmak Sapmak, konudan uzaklaşmak, kaymak.

ağmiçi Tutumsuz, çıkarcı.

ağmixan (zool) Kokarca, hamster.

ağnatmak Ağnatmak.

ağnimak Ağnamak.

ağrik Hasta. **juğumluk ağrik** bulaşıcı hastalık. **baş ağriği** baş ağrısı. **Alma yep ağrik bolğiçe, örük yep ölüval** Elma yeyip hastalanmaktansa, erik yeyip ölüver.

ağrikçan Hastalıklı, zayıf, cılız.

ağrikxana Hastahane.

ağriklik Hastalık, hasta olma hali.

ağrik-silak Hastalık ve salgın.

ağriksunmak 1. Kendinde hastalık hissetmek 2. Zorluk hissetmek.

ağrimak Hastalanmak. **Ağrip kaldim** Hastalandım. **Saña içim ağriydu** sana acıyorum. **Jürügüm ağriydu** Yürekten acıyorum.

ağritmak (**ağrimak**'tan) Ağrıtmak. **ağritip éytmak** ağrıtıp söylemek. **Uniñ köñlini ağritmañ** ! Onun gönlünü ağrıtmayın! **Béşimni ağritmañ** Başımı ağrıtmayın.

ağu Ağı, zehir.

ağziki sözlü.

ah Ah. **ah urmaḳ** ah demek; iç çekmek. **ah çekmek** ah çekmek; iç çekmek. **ah-uhlimaḳ** hasret çekmek.

ahaḳ A. Kehribar.

ahali A. Ahali.

ahalilik A.U. Ahalilik. **köp ahalilik** çok ahalilik, çok kalabalık.

ahalisiz A.U. Ahalisiz. **ahalisiz cay** ahalisiz yer; ahalisiz mekan.

ahbap A. Ahbap, dost.

aheñ F. Ahenk, melodi. **aheñga salmaḳ** ahenge çekmek.

aheñdar F. Ahenkli, melodili.

aheñdaş F.U. Ahenktaş, benzer ahenkli.

aheñli F.U. Ahenkli, uyumlu.

aheñsiz F.U. Ahenksiz, uyumsuz.

aheñsizlik F.U. Ahenksizlik, uyumsuzluk.

ahmaḳ A. bk. **axmaḳ.**

ahu F. Antilop.

ahu-vah bk. **ahu-zar.**

ahu-zar U.F. İnilti, feryat.

ahval A. Ahval, durum, vaziyet. **Ahvaliñiz ḳandaḳ?** Durumunuz nasıl? **ahval oḳumaḳ** durumdan şikayet etmek. **hal-ahval soraşmaḳ** halhatır sormak.

ahvalat A. Durum, vaziyet.

axbarat A. Ajans.

axbaratçi A.U. Ajan, haberci.

axça Para, akçe. **kümüş axça** gümüş para. **tilla axça** altın para. **meyde axça** bozuk para.

axçilik 1. Paralı, zengin; 2. Paralı, ücretli, bedava olmayan.

axçisiz 1. Parasız; 2. Bedava.

axçisizlik Parasızlık.

axir A. Ahır, son, nihayet. **axiri kelgusi sanda** sonu gelecek sayıda. **axiriğiçe** sonuna kadar. **axiriğa yetküzmek** sona erdirmek. **axirini bersun** sonu hayırlı olsun. **eñ axirda** en sonunda. **axir zaman** kıyamet. **axir zaman peyġembiri** ahır zaman peygamberi.

axiret A. Ahret.

axiretlik A.U. Kefin. **axiretlik dost** ahret dostu. **méniñ axiretligim** ahret dostum; eşim.

axirḳi A.U. sonuncu. **axirḳi söz** son söz.

axirsiz A.U. Sonsuz.

axirsizlik A.U. Sonsuzluk.

axlaḳ A. Ahlâk. **axlaḳi yaman adem** ahlakı kötü kişi.

axlaḳiy A. Ahlâki. **axlaḳiy cihettin** ahlâk bakımından.

axlaḳlik A.U. Ahlâklı.

axlaḳsiz A.U. Ahlâksız.

axlaḳsizlik A.U. Ahlaksızlık.

axlaş bk. **axlimaḳ.**

axlimaḳ Ayıklamak, kabuğunu soymak. **şal axlimaḳ** prinç ayıklamak.

axmaḳ A. Ahmak, budala. **axmaḳ bolmaḳ** ahmak olmak. **axmaḳ ḳilmaḳ** ahmak etmek. **axmaḳḳa çiḳarmaḳ** ahmak saymak. **U axmaḳ emes** O ahmak değil.

axmaḳlik A.U. Ahmaklık.

axsaḳ Aksak, topal. **Axsaḳ Tömür** Aksak Timur.

axsaḳlimaḳ Aksamak. **axsap mañmaḳ** aksayıp yürümek.

axsaḳ-tuka Topal, sakat.

axsaş bk. **axsimaḳ.**

axsatmaḳ Aksatmak.

axsimaḳ Aksamak.

axta (F) Enemek, iğdiş etmek. **axta at** iğdiş edilen at. **axta ḳilmaḳ** iğdiş etmek, enemek. **axta ḳiliş** bk. **axta ḳilmaḳ.**

axtam Sürüp dinlendiren toprak.

axtarma Sürülüp dinlendirilen toprak. Ayrıca bk. **axtam.**

axtarmaḳ Aramak, arama.

axtaş Albatır, kaymak taşı.

axtikan Ardıç.

axtikanlıḳ Ardıçlık, ardıçlı yer.

axtilaş bk. **axtilimaḳ.**

axtilimak Enemek, iğdiş etmek.

axturulmaḳ Aranılmak.

axturuş Arama. **cinayi axturuş** suç araması. **axturuş bölümü** arama bölümü. **Uzun axturuşlar néticiside tömür kani tépildi** Uzun aramalar neticesinde demir madeni bulundu.

axun (K) 1. Manevî sima, din adamı, molla; 2. Bey yerine bazı erkek adlarına eklenir. Semetaxun, Memetaxun gibi.

axur (K) Yemlik, ahır yemliği.

aile A. Aile. **aile ayali** ev kadını. **aile-tavabi** ev halkı, çoluk çocuk.

aileviy A. Aileye ait. **aileviy turmuş** aile hayatı.

ailiçilik A.U. Aileye bağlılık.

aililik A.U. Aileli, evli.

ailisiz A.U. Ailesiz.

ailisizlik A.U. Ailesizlik.

aka Ağabey. **çoñ aka** büyük ağabey.

akadémik R. Akademi üyesi.

akadémiye (K) Akademi. **penler akadémisi** fenler akademisi. **herbiy akadémi** askeri akademi.

aka-siñil Ağabey ve kız kardeş.

aka-uka Büyük ve küçük erkek kardeşler.

akilik Ağabeylik. **akilik ḳilmaḳ** ağabeylik etmek.

akop (K) Siper.

aktif (R) bk. **aktip.**

aktip Aktif, faal, **aktip sürette** aktif halde.

aktipçanlıḳ R.U. Aktiflik, faal olma durumu.

aktiv bk. **aktif.**

aktivlaşmaḳ R.U. Faalleşmek.

aktivlik R.U. Aktiflik, faal olma durumu. **aktivlik körsetmek** aktiflik göstermek.

akuşerka R. Ebe.

aḳ Ak, beyaz. **aḳ bélik** ak balık. **aḳ çaçlik** ak saçlı. **aḳ dillik** veya **aḳ jürek** temiz yürekli. **aḳ nançi** çalışmadan geçinen kimse. **aḳ çige** ak kendir. **aḳ ḳuşḳaç** beyaz serçe. **aḳ ḳunaḳ** beyaz mısır. **tuxumniñ éḳi** yumurtanın akı. **Közümge aḳ tüşti** Gözüme ak düştü. **aḳḳa çiḳarmaḳ** haklı çıkarmak; temize çıkarmak. **aḳ süñek** soylu, asilzade. **aḳ ayduñ kéçe** beyaz aydın gece. **aḳ sérik** beyaz sarı. **aḳ yer** işlenmemiş tarla. **aḳ yol** ak yol. **aḳ yol tilimek** hayırlı yol dilemek. **aḳ yol bolsun.** hayırlı yolculuk olsun. **közimniñ aḳ-ḳarisi** gözbebeğim. **aḳ-ḳarini acratmaḳ** ak ile karayı fark etmek. **aḳ-ḳarini tunuġan** doğru ve yanlışı fark eden (ayıran). **aḳ ḳalġan yerler** sürülmemiş topraklar.

aḳar Akar. **aḳar su** akar su.

aḳartmaḳ 1. Badana yapmak; 2. Kültür ve bilgi sahibi yapmak.

aḳaymaḳ Gözünü dikmek.

aḳboz Gri, kül rengi, boz.

akbur Tebeşir.

akçe Beyazımsı. **akçe yüzlük kız** beyaz yüzlü kız.

akçeçek Kardelen (çiçeği).

akdil U.F. Samimi, garezsiz, namuslu, dürüst. **akdil kişi** namuslu kişi; dürüst kişi.

akdillik U.F.U. Namusluluk, dürüstlük. **akdillik bolmak** namuslu ve dürüst olmak.

akgül U.F. Beyaz gül.

akxesse Dokuma, yerli dokuma.

akibet A. bk. **akivet.**

akilane A.U. Akıllıca. **U akilane meslixetlerge kulak salmidi** O akıllıca söylenmiş öğütleri dinlemedi.

akillik A.U. bk. **ekillik.**

akin Şair (Kazak Türkçesinde).

akinlik Şairlik.

akivet A. Akıbet, son. **akiviti xeyr bolsun** Sonu hayırlı olsun.

akivetsiz A.U. Akıbetsiz. **akivetsiz kaldurmak** sonuçsuz bırakmak.

akivetsizlik A.U. akıbetsizlik.

akiyiş bk. **akaymak.**

akkaşka Beyaz benekli.

akken Kesme şeker. Ayrıca bk. **çakmak kent.**

akku Kuğu. Ayrıca bk. **akkuş.**

akkunak Beyaz mısır.

akkuş Kuğu. **akkuş mamuği** kuğu tüyü.

akkuşkaç Serçe; İli (Gulca) serçesi.

aklanmak (**aklimak**'tan) 1. Badanalanmak; 2. Aklanmak, temizlenmek. **U sotta aklinip çikti** O mahkemede aklandı.

Aklar Aklar; komünist aleyhtarı Ak Ordu yandaşları.

aklaş bk. **aklimak.**

akliğuçi Avukat.

aklik 1. Aklık, beyazlık; 2. Haklı olmak, masumluk, suçsuzluk. **aklik siyir** sağılan inek.

aklimak Aklamak, temizlemek.

akmak Akmak, sızmak. **ekip kelmek** akarak gelmek. **ekip ketmek** akarak gitmek. **kan akmak** kan akmak.

akmuç Beyaz biber.

aknan U.F. Buğday unu ekmeği.

aknançi U.F.U. Çalışmadan geçinen kimse; serseri; sefil.

aknançilik U.F.U. Aptallık; serserilik.

aknavat Kristal şeker.

akraba Akraba.

akrap Akrep, kuyruklu.

aksakal 1. Ak sakal, yaşlı; 2. Yaşça büyükler, çavuş; muhtar. **aksakallar kéñişi** büyüklerin danışmanlığı.

aksakallik 1. Ak sakallı olma durumu; 2. Büyüklük. **aksakallikka saylanmak** muhtarlığa seçilmek.

aksil Ak, beyazımsı. **aksil sérik** beyazımsı sarı. **aksil kök** beyazımsı mavi. **aksil madde** albüminli madde.

aksul Kula, aft.

aksüñek Soylu, asilzade, aristokrat. **aksüñekler** soylular.

aksüñeklik Soyluluk; asilzadelik.

aksürü Keten bezi.

akşam Akşam.

akşorpa Etsiz çorba. **köktatlik akşorpa** sebzeli etsiz çorba.

aktérek Beyaz kavak.

aktomur Sinir.

akuş Beyazımsı.

akyer Sürülmemiş yer.

al I. Hile.

al II. (ağız) Kötü ruh.

al III. Kuru karanfil.

ala Alaca, bulacalı, aynı renkten olmayan. **ala ḳarçiġa** aladoğan. **ala ḳarġa** alakarga. **ala at** ala at. **ala ayaḳ at** ala ayak at.

alabuġa Perki, tatlı su levreği.

ala-bula Alaca, benekli, çeşitli renkli.

ala-bulilik 1. Karışık renkler halitası; 2. İhtilâf, ayrılık, anlaşmazlık.

alaġaz Yaban ördeği. Ayrıca bk. **saralaġaz.**

alahide A.U. Özel, ayrı, fevkalâde, Olağanüstü. **alahide xususiyet** olağanüstü özellik.

alahidilik A.U. Özellik.

alak Sayıklama, saçmalama, uydurma.

alak-calak Korkuyla, korka korka, ürkerek, sakına sakına.

alaḳe A. Alâka, ilgi, temas, bağlantı. **alaḳini üzmek** teması kesmek. **alaḳide bolmaḳ** temasta bulunmak. **alaḳe baġlimaḳ** ilişki kurmak. **xelḳara alaḳe** uluslararası ilişki. **Méniñ bu işḳa alaḳem yoḳ.** Benim bu işle ilişkim yok.

alaḳiçi A.U. Haberci, bağlayıcı, ajan.

alaḳidar A.F. İlgili, ilişkisi bulunan, münasebetli. **alaḳadar organlar** ilgili organlar (kurumlar).

alaḳidarlik A.F.U. ilgili olma hali.

alaḳisiz İlgisiz, münasebetsiz

alaḳisizlik İlgisizlik, munasebetsizlik.

alaḳilaşmaḳ Haberleşmek, ilişki kurmak.

alaḳilik İlgili.

alaḳlimaḳ Korkuyla.

ala-ḳula Alaca, benekli, değişik, farklı.

alamet A. 1. Alâmet, işaret, belge, marka, nişan ve madalyalar. 2. Olağanüstü büyük veya olağanüstü zor.

alañ Tereddüt, duraksama, kararsızlık, endişe, telâş, alârm, tehlike.

alañlimaḳ Tereddüt etmek, telâşa düşmek.

alapaçaḳ Alaca bacak, benekli ayak (hayvanlar için).

alape U.F. Kuş.

alaputa Kara pazı, kazayağı.

alataġil veya **alaçipar** Abraş, benekli. **Hayvanniñ alisi téşida, ademniñ alisi içide** Hayvanın alası dışında, insanın alası içinde.

ala-tayin Belirsizlik, şüpheli. **Uniñ kélişi ala-tayin gep** Onun gelmesi belirsiz. **Ala-tayinliḳtin yaman nerse yoḳ** Belirsizlikten kötü şey yok.

ala-yéşil Alaca yeşil, çeşitli renk, benekli.

ala-yéşillik Renk karışıklığı, beneklilik.

alaymaḳ Sert bakmak.

alayten A. Özel olarak, ayrıca.

alaytenlik A.U. Ayrıcalık.

alaytmaḳ (**alaymaḳ**'tan) Sert bakmak. **közüñni alaytma** sert bakma.

Alban Arnavut. **Alban ayili** Arnavut kadını. **Alban xelḳi** Arnavut halkı. **Albaniyelik** Arnavutluklu, Arnavut.

alcimaḳ Aklını kaybetmek, çıldırmak. **Alcip ḳaldim** Aklımı kaybettim.

alça Vişne.

alçañlimaḳ Aksamak, topallamak.

alçi Aşığın dört tarafından biri. Aşık utuş oyununda, aşığın **alçi** tarafı utuş simgesi sayılır. **Uniñ oşuḳi alçi kélivatidu** Onun aşığı **alçi** olmakta (onun işleri iyiye gidiyor.)

alçizarlik Vişne bahçesi. **alçizar** vişnelik.

ald Ön, ön kısım. **işik aldi** kapı önü. **öy aldi** ev önü. **aldimda** önümde. **aldimġa** önüme. **aldimizdiki küzde** önümüzdeki güzde. **aldini-ala** önceden. **aldi bilen** önceden. **eñ aldi bilen** en önceden, en önce.

aldakçi Aldatıcı.
aldakçilik Aldatıcılık.
aldamçi Aldatıcı.
aldamçilik Aldatıcılık.
aldanmak Aldanmak.
aldaş bk. **aldimak.**
aldi Önü.
aldi-berdi Alış veriş. **Uniñ bilen biz aldi-berdini keskenmiz** Onun ile biz alış verişi kesmişdik.
aldida Önünde. **köz aldimda** göz önümde. **aldida éytmak** önünde söylemek.
aldidin Önünden. **uniñ aldidin öttim** onun önünden geçtim; ondan izin aldım. **uniñ aldidin ötüş kérek** ondan izin istemek lazım. **aldidin ötmek** izin istemek; ricada bulunmak. **ata-anamniñ aldidin ötsiñiz obdan bolur** ata anamdan ricada bulunsanız iyi olur. **u aldimdin çikti** o önüme çıktı.
aldiga Önüne. **uniñ aldiga bérip kel** onun önüne gidip gel. hökümet **aldiga koymak** hükümet önüne koymak. **aldiga karap** önüne bakarak. **u aldiga karap cönevedi** o önüne bakarak gideverdi. **öz aldiga** kendi başına. **öz aldimga işleymen** kendi başıma çalışacağım; yalnız çalışacağım.
aldi-kaçti : Aldi-kaçti xever Doğru olmayan haber.
aldimak Aldatmak, kandırmak. **hisaptin aldimak** hesapta aldatmak. **aldap kirgüzmek** aldatıp girdirmek.
aldin Önceden, ilk olarak, önce. **Aldin sen bargin** önce sen git. **aldin ala** önceden. **aldin éytmak** önceden söylemek. **aldin bolmak** öncü olmak. **aldin sezmek** önceden duymak. **aldin körüş** önceden görmek. **aldin hazirlap koymak** önceden hazırlamak.
aldin-ala Önceden.
aldinarlik Aldatılacak derecede.
aldinga Önüne. **aldinga çikmak** önüne çıkmak.
aldin-keyin İleri geri.
aldinki Önceki, ön sıradaki, önündeki. **aldinki öy** girişteki oda (ev). **aldinki sep** ön cephe, savaş cephesi. **aldinki jilga karigánda** önceki yıla nazaran. **Buni biz aldinki derste körümiz** Bunu biz önümüzdeki derste göreceğiz.
aldiraksan (**aldirimak**'tan) Aceleci.
aldiraksanlik Acelecilik. **aldiraksanlik keypiyetliri** acelecilik halleri. **Aldirigan kalar, burigan alar** Acele eden kalar, nasibi olan alar.
aldirap-tinep Acele olarak; şaşkın bir halde.
aldiraşlik Acelecilik. **aldiraşlik bilen** acelece; acele ile.
aldiratmak Acele ettirmek.
aldirimak Acele etmek.
aldirimay Acele etmeden.
aldi-satti Alış satış; alış veriş, ticarî işler. **aldi-sattisi yok şeher** ticarî işleri olmayan şehir.
aldurmak (**almak**'tan) Aldırmak. **Sirimni aldurup koydum** Sırrımın gizliliği kayboldu; sırrımı çaldırdım. **agzidin aldurgan böridek** ağzından yakalanmış kurt gibi.
aldyapkuç Önlük, göğüslük, peştamal.
alem A. Alem, dünya, cihan. **alem keñligi** âlem genişliği.
alet A. Âlet, takım, cihaz.
alga İleri. **alga karap** ileriye doğru. **alga basturmak** ilerletmek; geliş-

tirmek. **alğa çiqiş** öne çıkma. **alğa sürmek** ileri sürmek.

alğabasar İlerici; öncü.

alğu-bergü Alış veriş.

alğuç İyi tutan; iyi yakalayabilen; kuvvetli; keskin hafıza; sebatlı. **alğuç laçin** kuvvetli şahin; iyi şahin.

alğur bk. **alğuç**

alğurluq Keskin zekâlılık; kuvvetlilik; hafıza kuvvetinin yüksekliği.

alxasil A. Velhasıl, sonuç.

alicanap A. Âlicenap. **alicanap irq** üstün ırk.

alicanapliq A.U. Âlicanaplık.

aliça Kilim.

aligeden Aptal, ahmak.

aligedenlik Aptallık, ahmaklık.

aliğan İyi tutan, kuvvetli. **aliğan bürküt** kuvvetli kartal; iyi kartal.

aliğay Şaşı. **aliğay qarimaq** şaşı bakmak.

aliğaylik Şaşılık.

alikan El ayası, avuç. **qur alikan kelmek** avucu boş gelmek. **qoyğan qedemliriñ alikan üstige** başımın üstünde yerin var. **alikanğa sélip kötermek** şımartmak; gereğinden fazla değer vermek. **alikinim** avucum.

alikandek Avuç içi kadar; fazla küçük; dar. **alikandek yérim bar** avuç içi kadar yerim var.

alilanmaq Hor görülmek; küçük düşürülmek.

alilik A.U. Yücelik, büyüklük.

alilik Karışık renkler halitesi; beneklilik.

alilimak Hor görmek; küçük düşürmek.

alim A. Âlim, bilgin.

aliman 1. Kalabalık, sürü. 2. Çapul, yağma, soygun.

alime A. Kadın bilgin.

alimlik A.U. Âlimlik, bilginlik.

alipte Şık. **alipte kiyinmek** şık giyinmek.

alis Uzak. **alis yerde** uzak yerde.

alista Uzakta. **U alistan keldi** O uzaktan geldi.

alişi Alacağı. **Uniñda méniñ alişim bar** Onda benim alacağım var.

aliy A. Yüksek, yüce. **aliy mektep** yüksek okul, üniversite.

alkin Boğaz. **U alkinimdin aldi** O boğazımdan sıktı. **Céni alkiniğa keldi** Canı boğazına geldi.

alkinmaq Soluğu kesilmek, nefes nefese.

alkiş Alkış. **kizğin alkış** gürültülü alkış. **gülduras alkiş** gürültülü alkış. **alkişlar éytmaq** övgüler söylemek, övmek.

alkitmaq Atlatmak; aşırmak.

Alla I. A. Allah, Tanrı. **Allahu ekber** Allahu ekber. **inşaalla** inşaallah. **maşaalla** maşaallah.

alla II. ninni, ninni yavrum ninni.

Allayarim Eski Uygur halk türküsü.

allikim Kimdir. **allikim kélip turuptu** kimdir biri gelmiş duruyor.

allikaçan Çoktan. **allikaçandin béri** çoktan beri.

allikaçanki Eski zamanki; uzak geçmişteki.

allikançe Birçok. **allikançidin biri** çoklardan biri.

allikançiğa Birçok paraya; pahalıya. **allikançiğa aldim** birçok paraya aldım.

allikandaq Nasıldır. **U allikandaq yerge ketti** O nasıldır bir yere gitti.

allikayaqqa Nereye. **allikayaqqa ketti** nereye gitti.

allikayaqta Nerededir.

allikaydin Neredendir. **allikaydin kelduk** çok uzaklardan geldik.

allikaysi Hangisidir. **allikaysi zamanlardin béri** Uzak zamanlardan beri. Bilinmeyen zamanlardan beri.

allikeyerde Nerelerdedir. **U allikeyerde jürgendur** O nerelerde geziyor kim bilsin.

allikeyerdin Neredendir.

allikeyerge Nereyedir.

allineççe Birçok. **allineççe jillar ötüp ketti** birçok yıllar geçti gitti.

allinede Neredededir.

allinedin Neredendir.

allinege Nereyedir.

allinerse Nedir; bir şeyler.

allinéçük Nasıldır.

allinime Nedir; bir şeyler. **allinimiler dep turuptu** bir şeyler söylüyordu.

allinimige Niye; kim bilir niçin.

alma Elma. **alma derexti** elma ağacı. **almisi** elması.

almak Almak. **élip barmak** götürmek. **élip kelmek** getirmek. **élip ketmek** götürmek. **élip çikmak** getirmek. **élip jürmek** beraberinde götürmek. **öç almak** öç almak. **bet almak** yüzünü doğrulamak. **tüs almak** belirti. **til almak** söze uymak; emre boyun eğmek. **xotun almak** evlenmek. **boyunga almak** yüklenmek; itiraf etmek. **közni almay karimak** gözü kırpmadan bakmak. **karşi almak** karşılamak. **Uniñ köñlini élip keldim** Onun gönlünü aldım. **Köñlümni çiraylik kiz aldi.** Gönlümü bir güzel kıza kaptırdım.

alman-talman Acele, hızla. **alman-talman yémek** acele yemek.

almas 1. Elmas, pırlanta. 2. Çelik marka. **almas xencer** çelik hançer.

almaş 1. Nöbet, sıra, değişme. 2. (gramer) zamir. **égilik almaş** iyelik zamiri.

almaşmak Nöbetleşmek, değişmek. **almişip** nöbetleşip. **maddilarniñ almişişi** maddelerin dolanımı. **soda almişiş** ticarî dolanım.

almaşturmak Değiştirmek. **almaşturup koymak** değiştirivermek. **almaşturup aşlik tériş tertivi** değiştirip tahıl ekme düzeni.

almilik Elmalık; elma bahçesi; elmalı yer.

almişiş bk. **almaşmak.**

alp Büyük, olağanüstü, bahadır, kahraman.

altatar Altıpatlar; revolver.

alte Altı.

alteylen Altımız, altı kişi.

altinçi Altıncı. **altinçi ay** haziran.

altmiş Altmış.

altmişinçi Altmışıncı.

altun Altın. **ak altun** ak altın, plâtin. **Altun xénim** Eski bir Kâşgar türküsünün adı. **Altun kézik** Kutup yıldızı. **altun reñlik** altın renkli, altın yaldız.

altundek Altın gibi.

altunlatmak Altınlatmak; altın yaldız kaplatmak.

altunluk Altınlı yer; altınlık. **altun kum** altın kum.

alümin Alümin.

alürük Ham erik; olgunlaşmamış erik.

alvan-alvan A. Çeşit çeşit; türlü türlü; ayrı ayrı; değişik. **alvan-alvan taam** türlü türlü yemek.

alvañ Vergi.

alvañçi Vergi memuru; vergi toplayan kimse.

alvañ-yasaq Haraç; para cezası, vergi.

alvasti Kötü ruh.

alyapquç Göğüslük, önlük, peştamal.

amal A. Çare, usul, tedbir, metot. **amal tapmaq** çare bulmak. **amal yoq** çare yok. **amal yoqluqtin** çare yokluğundan. **amal qançe** ne çare. **amal barmu?** çare var mı? **amili** çaresi.

amalsiz Çaresiz.

amalsizliq Çaresizlik.

amalsizliqtin Çaresizlikten.

aman A. Esen, sağlam, sıhhatli. **aman-mu?** esen mi? **aman boluñ** esenlikte kalın. **aman qoymaq** sağ koymak. **aman qalmaq** esen kalmak. **bi aman** sıhhatsiz, sağlıksız.

amançilik A.U. Esenlik, sağlık.

amanet A. Emanet. **amanet kassisi** emanet kasası. **Xudayğa amanet** Allaha emanet. **amanitim** emanetim.

amanetdar A.F. Vasi.

amanetdarlik A.F.U. Vasilik.

aman–ésen A.U. Esenlik, sağ salim. **aman-ésen boluñ** esen olun.

aman–ésenlik A.U. Esenlik, sağlık. **aman–ésenlik tileymen** esenlik dilerim.

amanlaşmaq A.U. Hal hatır sormak.

amanlik A.U. Esenlik, sağlık.

amansiz A.U. Amansız, acımadan, hunhar. **amansiz düşmen** hunhar düşman.

amansizlik A.U. Amansızlık.

ambal Ç. Başkan, âmir, idareci.

ambar F. Ambar, depo. **su ambiri** su ambarı.

ambulatoriye R. Dispanser, bakım evi.

ambur Maşa, kıskaç, pens.

amet F. Şans, talih. **Amitim ketti** Şansım kayboldu.

ametlik F.U. Şanslı, talihli.

Amérikan R. Amerikan.

Amérikalik R.U. Amerikalı.

amil A. Âmil, faktör, sebep.

amin A. Amin. **ilahi amin** ilâhi amin.

amma A. Amme, halk, kamu. **emgekçiler ammisi** emekçiler topluluğu.

ammabap A.F. Ammeye has, kamuya uygun. **ammabap edibiyat** kamu edebiyatı.

ammabaplik kamuya özgü; ammeye özgü.

ammiviylaşmaq A.U. Kamulaşmak.

ammiviylaştirmaq A.U. Kamulaştırmak.

amraq F. Sevgi, sevmek. **amraq körmek** sevmek. **Biz bir-birimizge tola amraqmiz** Biz birbirimizi çok seviyouz.

amraqlik F.U. 1. Dostluk, yakınlık. 2. Sevgi. **amraqlik körsetmek** sevgi göstermek.

amut Armut. **Hoten amuti** Hoten armudu.

an A. An, vakit, fırsat. **bir anda** bir anda. **bir anda yoq boldi** bir anda yok oldu. **şu anda** şu anda. **kelgen an** geldiği an.

ana I. Ana. **ata-ana** ata-ana. **ögey ata-ana** üvey ata-ana. **ana can** anneciğim. **béqim ana** bakım ana. **qéyin ana** kayın ana. **çoñ ana** büyük anne. **kiçik ana** hala; teyze. **ana tili** ana dili. **ana veten** ana vatan. **kindik ana** ebe. **ana jurt** ana yurt. **su anisi** deniz kızı.

ana II. İşte; O.

analitik R. Tahlil. **analitik usul** tahlil usulu.

analiz K. Çözümleme, tahlil. **analiz ķilmaķ** tahlil etmek; çözümlemek.

anar F. Nar. **anar derexti** nar ağacı. **anar yüz** gül yüz.

anargül F. Nar çiçeği.

anarxiye A. Anarşi.

anarxist A. Anarşist.

anarxizm A. Anarşizm.

anarliķ F.U. Nar bahçesi; nar ağaçlığı.

anatom R. Anatomi uzmanı.

anatomiye R. Anatomi.

ançe Çok, birçok, o kadar. **ançe ötmey** çok geçmeden. **ançidin béri** çoktan bu yana.

ançiki Önemli edğil.

ançila O kadar. **Uniñġa men ançila işinip yetmeymen** Ona ben o kadar inanamıyorum.

ançilik O kadar.

ançi-munçe Biraz, çok değil.

ançivila O kadar. **Nime ançivila zirzevirigiçe suruşturup kettiñ** Niye o kadar ıcığını cıcığını çıkarıyorsun.

ançiyin Önemsiz; bayağı. **Ançiyin bir gep** Önemsiz bir söz. **Ançiyin keldim** Sıradan bir gelmiştim.

anda Orada.

andak Öyle. **andaķ bolsa** öyle olsa. **andaķ yerge barġandin kéyin** öyle bir yere vardıktan sonra.

andaķçe Öylesine.

anda-munda Orada burada.

anda-sanda Ara sıra.

andaze F. Model, örnek. **andazisi kélişken** endamlı.

andin Ondan. **andin kéyin** ondan sonra. **andin ķalsa** ondan kalsa. **andin burun** ondan önce.

anġiçe O ana kadar. Ayrıca bk. **oniñġiçe.**

ani Hakaret etme; gönlünü kırma; incitme; dokunma.

anilik I. Dişi, dölyatağı.

aniliķ II. Analık. **aniliķ heķķi** analık hakkı. **aniliķ méhri** analık sevgisi.

ankéta R. Anket.

ant A. Ant, yemin. **ant içmek** ant içmek, yemin etmek. **ant su içmek** ant içmek. **U antiġa yetmidi** O sözünde durmadı. **ant urġan** Allah çarpmış, çarpılmış.

anténna R. Anten.

antxor A.F. Yerli yersiz ant içen.

anti R. Anti, aksi, karşı. **anti-matéryalistik** antimateryalist.

antlaşmaķ Ant içmek (karşılıklı olarak).

antonim R. Karşıt anlamlı; ters anlamlı

anunim R. Anonim.

añ I. Akıl, anlayış, fikir. **éñi yoķ** anlayışsız, akılsız, aklı yok.

añ II. Av. **añ olimaķ** avlanmak; avcılık yapmak. **añ térisi** av hayvanının derisi.

añçi Avcı.

añçiliķ Avcılık.

añdimaķ İzlemek, gözetlemek.

añġiçe O arada.

añķarmaķ Dili tutulmak, keçeleşmek, uyuşmak.

añķav Duygusuz, ahmak, akılsız, budala, aptal.

añķimaķ Kokmak.

añlanmaķ Duyulmak, işitilmek.

añlaşma anlaşma.

añlaşmasliķ Anlaşmazlık. **Arimizda bir añlaşmasliķ çiķti** Aramızda bir anlaşmazlık çıktı. **añlaşmasliķ déricide** anlaşabilecek derecede değil.

añlatķusiz Tarifi imkânsız; dile sığmaz, olağanüstü. **Añlatķusiz iş bolup**

ötti Tarifi imkânsız bir olay oluvermişti.

añlatmaḳ Duyurma, yayınlamak, ilan etmek. **radiyo añlatmisi** radyo neşriyatı.

añliguçi Dinleyen, duyan, işiten.

añliḳ Bilgili, kültürlü, anlayışlı, bilinçli, şuurlu. **añliḳ revişte** bilinçli halde.

añlimaḳ Duymak, işitmek, dinlemek.

añlişimçe Duyduğuma göre.

añlişimliḳ Anlaşılır.

añraymaḳ Hayret içinde bakmak; dalgınlık. **Nime añriyip ḳaldiñ?** Niye hayrete düştün?

añ-sézim Düşünce, duygu. **Añ-sézimi yoḳ adem** Düşüncesiz, duygusuz adam.

añ-sézimsiz Düşüncesiz, duygusuz.

añsiz Cahil, fikirsiz, duygusuz.

añsizda Ansızın, birdenbire.

añsizliḳ Cahillik, bilinçsizlik.

añ-tañ Hayret, dalgınlık. **Añ-tañ bolup ḳaldim** Hayrete daldım.

apa Anne. **çoñ apa** hala, teyze. **kiçik apa** hala, teyze.

apaḳ-çapaḳ Aşırı yakın muamele; senli benli; teklifsiz tekellüfsüz.

aparmaḳ veya **élip barmaḳ** Götürmek. **apirip bermek** götürüp teslim etmek. **Pulni apirip berdim** Parayı teslim ettim. **apirip kelmek** götürmek ve beraber dönmek. **İniñni baḳça apirip kel** Küçük kardeşini bahçeye götür. **Bu yol şeherge apiridu** Bu yol şehire ulaştırır.

apa-siñil Kız kardeşler.

apçiḳmaḳ veya **élip çiḳmaḳ** Dışarıya götürmek. **Mana bu nersilerniñ hemmisini açiḳ** İşte bu nesnelerin hepsini dışarıya götür. **U méni tağniñ töpüsige apçiḳti** O beni dağın tepesine götürdü.

apican veya **apicénim** Anneciğim.

apixan Yulaf.

apiliḳ Annelik. **apiliḳ ḳilmaḳ** annelik etmek.

apirin F. Aferin.

apiti Afeti.

apiyet A. Afiyet, selâmetlik, esenilk.

apkeş bk. **epkeş** Saka, sucu.

apḳaçmaḳ veya **élip ḳaçmaḳ** Alıp kaçmak.

apḳalmaḳ veya **élip ḳalmaḳ** Alıp kalmak.

apḳéçiş bk. **apḳaçmaḳ.**

apḳéliş bk. **apḳalmaḳ.**

apḳuca Pelin, harmani.

apḳur F. : **Apkur çini** Büyük kâse. **Uniñ sevir apḳuri tolup aşḳan** Onun sabır bardağı dolup taşmış.

apḳut bk. **paşna** Ökçe.

appaḳ bembeyaz, apak. **appaḳ saḳallik** bembeyaz sakallı. **Appaḳ béşiñ bilen uyalmaysenmu?** Bembeyaz saçın ile utanmıyor musun?

apparat R. Cihaz, makine, müessese, kurum. **radiyo appiriti** radyo cihazı **dölet appiriti** devlet müessesesi.

appiğim Canım, sevgilim.

Aprél R. Nisan

aptal A. bk. **abdal.**

aptalliḳ A.U. bk. **abdalliḳ**

aptap F. Güneş. **aptap bermeḳ** güneşlendirmek. **aptap uruş** güneş çarpması. **aptapta oturmaḳ** güneşte oturmak.

aptapliḳ F.U. güneşli. **aptapliḳ kün** güneşli gün. **aptapliḳ yer** güneşli yer.

aptapperest bk. **aptappilez.**

aptapperestlik bk. aptappilezlik.

aptappilez F. Ayçiçeği.

aptappilezlik F.U. (mec.) Tutumsuz; duruma göre, çıkara göre yön değiştiren; rahatına düşkün; kaypaklık.

aptaşlaş bk. **aptaşlimaḳ.**

aptaşlimaḳ veya **élip taşlimaḳ** bırakmak; alıp bırakmak.

aptava F. İbrik.

aptaviçi F.U. (tarihî) Doğu Türkistan hanı Yakup Bey ve Türkistan'daki başka han saraylarındaki saray memuru.

aptik R. Eczahane.

aptikçi R.U. Eczacı.

aptuva F. bk. **aptava.**

ar A. Ar, utanma. **ar almaḳ** utanmak, mahcup olmak. **arı yoḳ** utanmaz, arsız. **arı ḳaçḳan** utanmak bilmeyen. **ar körmek** utanmak. **Bu işni men özemge ar körümen** Bu iş ben için ayıptır. **arı ketken kişi** namussuz bir kişi.

ara Ara, fasıla, iki şey arasında bulunan yer. **ara jiraḳliği** ara uzaklığı. **ḳatar arisi** sıra arası. **Yéḳin ariġa çiḳip ketti** Yakın bir yere gitti. **kün ara** gün arası. **ara éyi** Ramazan ve Kurban bayramı arasındaki zaman. **öz ara** kendi arası. **biznin arimizda** bizim aramızda. **ariġa kirmek** araya girmek. **arini üzmek** arayı açmak. **ariġa kişi ḳoymaḳ** araya kişi salmak. **ariġa kişi salmaḳ** araya kişi salmak. **ariġa çüşmek** araya girmek. **ara buzġuçi** arayı bozan. **öz arimizda bolsun** kendi aramızda olsun. **arimiz yaxşi** aramız iyi. **arini açmaḳ** arayı açmak. **öz-ara uruş** kendi aralarında savaş (dövüş). **yéḳin arida** yakın arada. **téz arida** şu arada; hemen; alelacele. **téz ariniñ içide** şu anda. **Aridin beş kün ötkendin kiyin** Aradan beş gün geçtikten sonra. **Aridin bir jil ötti** Aradan bir yıl geçti. **dünya ara dañḳi ketken** dünyaca ünlü. **ara yolda ḳalmaḳ** ara yolda kalmak.

araç Seyrek. aralığı açık.

araḳ A. Rakı, alkol.

araḳxur A.F. Alkolik.

araḳxurluk A.F.U. Çetin içicilik; alkoliklik.

araḳi bk. **araḳ.**

aral Ada. **yérim aral** yarım ada. **téḳim aralliri** takım adaları.

aram F. Dinlenme. **aram almaḳ** dinlenmek; rahatlamak. **Aram éliñ** Dinlenin. **aram bermek** dinlendirmek. **aram tapmaḳ** dinlenmek, emin olmak.

aramliḳ F.U. Rahatlık.

aramsiz F.U. Endişeli, kaygılı, telâşlı.

aramsizliḳ F.U. Endişelilik, telâşlılık.

aramu-taḳet F.A. Rahat ve takat.

aran Zor, güç. **Aran digende** Zorla, güçlükle. **Aran keldim** Zorla geldim.

aranla Zorla, güçlükle.

arar Meşe (ağacı).

ara-sıra Ara sıra.

ara-tura Ara sıra.

araz A. Bozuşukluk; kavgalı, arası açık.

arazlaş A.U. Bozuşma.

arazlaşmaḳ A.U. Bozuşmak; aralarının açılması.

arazliḳ A.U. Kavgalı.

arazlimaḳ A.U. Bozuşmak; küsmek.

arça Ak çam, köknar (ağacı). **arça derexti** ak çam ağacı. **arça ġoziği** ak çam kozalağı

arçimaḳ Kabuğundan arındır.mak, temizlemek.

arçizar U.N. Ak çam ormanı.

arçizarliḳ U.F.U. Ak çam ormanlığı.

ardaḳlimaḳ Sevmek; yüceltmek; şımartmak.

arġumaḳ Soylu at.

arġun Melez.

arġunlaştirmaḳ Melezleştirmek.

arxar Yaban koyunu.

arxayik R. Arkaik (eskiye ait; eski kelime).

arxeolog R. Arkeolog. arkeoloji uzmanı.

arxeologiye R. Arkeoloji.

arxitektor R. Mimar.

arxitektura R. Mimarlık. **arxitektura instituti** mimarlık enstitüsü.

arxitekturilik R.U. Mimarlık.

arxiv R. Arşiv, belgelik, evrak hazinesi.

arxivçi R.U. Arşivci; evrak hazinesine bakan kimse.

aridin Aradan. **Aridin bir jil ötti** Aradan bir yıl geçti.

arilap Ara sıra. **Arilap-arilap uçḳun körünüdu** Ara sıra kıvılcım görünüyor.

arilaş Karışık. **ḳizil arilaş aḳ** kırmızı karışık beyaz.

arilaş-ḳurulaş Karışık; bir cinsten olmayan; türlü türlü.

arilaşmaḳ Karışmak. **Başḳiniñ işiġa arilaşma** Başkasının işine karışma.

arilaşturmaḳ Karıştırmak.

arilik Aralık. **taġ arilliġi** dag aralığı. **Arilikta ḳaldim** Arada kaldım.

arilimaḳ gezmek; arasından geçmek. **U bağni arilap jürüdu** O bahçe içinde geziyor.

arisalda Kararsızlık, tereddüt. **arisalda ḳalmaḳ** tereddüt etmek. **arisalda bolmaḳ** kararsız olmak.

aristokrat R. Aristokrat, asilzade.

arişañ Şifalı su, kaynarca.

ariyet A. Bir şeyin geçici olarak alınması (kullanılması). **ariyetke almak** bir şeyi geçici olarak almak.

Arktika R. Arktika. **Arktika havasi** Arktika havası.

Arktikiliḳ Arktik. **Arktikiliḳ ékspéditsiye** Arktik araştırma gezi ekibi.

arḳa Arka. **arḳisidin ḳalmay** peşini bırakmadan. **U méniñ arḳamdin keldi** O benim peşimden geldi. **arḳa-arḳidin** ardarda, sırasıyla. **arḳimu-arḳa** arka arkaya. **arḳamda** arkamda. **arḳida ḳalmaḳ** arkada kalmak. **U arḳamġa çüşti** O peşime düştü. **arḳiġa ḳaytmaḳ** arkaya dönmek. **arḳa yaḳta** arka tarafta. **xoyliniñ arḳisi** avlunun arkası. **arḳa koça** arka sokak. **arḳa işik** arka kapı. **arḳisi kelgüsi sanda** devamı gelecek sayıda. **arḳa tirek** arka direk. **arḳisidin sözlimek** arkasından söylemek.

arḳan Halat, urgan. Ayrıca bk. **aġamça. ḳil arḳan** kıl halat.

arḳanlimaḳ Urgan ile bağlamak; kenetlemek.

arḳar bk. **arxar.**

arḳida Arkada, geride.

arḳidin Arkadan, geriden.

arḳiġa Arkaya, geriye. **arḳiġa sozmaḳ** geriye bırakmak.

arḳilatmaḳ (**arḳilimaḳ**'dan) Sırtına yükletmek.

arḳilik Üzerinden, vasıtası ile, aracılığı ile. **sot arḳilik** mahkeme aracılığı ile. **poçta arḳilik** posta ile.

arḳilimaḳ Yükü sırtına almak; yüklenmek.

arḳisida Arkasında.

arḳisidin Arkasından.

arlanmaḳ A.U. Utanmak; gururun kırılması. **Arlinip jiġlidim** Namusum için ağladım.

arliḳ 1. Namuslu, şerefli. 2. Yüzkarası, rezalet, yüz kızartıcı.

arman P. Ülkü, gaye, arzu, istek. **arminim** gayem. **armanda ḳalmaḳ** gerçekleşmeyen arzu üzerindeki üzüntü. **Arminim yoḳ** Bütün arzularım gerçekleşti, üzüntüm yok. **Ölsem arminim yoḳ** Ölüme razıyım. **Uniñ köñlide armini bar** Onun gönlü arzuludur. **Arminimġa yetmidim** Gayeme ulaşamadım. **Körgenmu armanda, körmigenmu armanda** Gören de, görmeyen de görmek arzusunda.

armanliḳ P.U. Arzulu, istekli. **Beş künlük armanliḳ dünya** Beş günlük arzulu dünya.

armansiz P.U. Arzu ettiği gibi, umduğu gibi, hoşnut, memnun.

armansizliḳ P.U. Gayesizlik, isteksizlik.

armiye P. Ordu.

armut P. Armut.

arnaş bk. **arnimaḳ.**

Arnavut Arnavut. **Arnavut ayili** Arnavut kadını. **Arnavut tili** Arnavut dili.

Arnavutluḳ Arnavut.

arnimaḳ Armağan, hasretmek, bağışlamak.

ar-nomus A. Ar ve namus. **Ar-nomusi yoḳ adem** Şerefsiz insan.

arpa Arpa.

arpa-bédiyan Anason. **Arpa-bédiyan almisi** Anason elması.

arpiçi Arpacı (arpa satan kimse).

arpidiyan Anason.

arpixan Yaban arpası.

arsiz A.U. Arsız, utanmaz.

arsizliḳ A.U. Arsızlık.

arslan Aslan. **arslan jürek** aslan yüreği. **arslan jüreklik** aslan yürekli.

artél R. Çalışma birliği.

artillériye R. Topçu. **artillériye polki** topçu alayı.

artillériyeçi R.U. Topçu.

artist R. Artist. **xelḳ artisti** halk artisti.

artistka R. Kadın artist.

artistliḳ R.U. Artistlik.

artmaḳ Artmak, çoğalmak.

artturmaḳ (**artmak**'tan) Artırmak. **Plan artturulup orunlandi** Plan artırılıp becerildi; Plan fazlasıyla gerçekleşti.

artuḳ Fazla, çok. **yüzdin artuḳ** yüzden fazla. **artuḳ dericide** aşırı derecede. **uniñdin artuḳ** ondan daha iyi. **Uniñ sendin artuḳ yeri yoḳ** O senin kadar değil. **artuḳ bolmaḳ** fazla olmak. **artuḳ körmek** a) üstün tutmak, b) fazlasıyla sevmek. **Artuġini maña ber** Fazlasını bana ver. **artuġi bilen** fazlasıyla. **artuġraḳ** biraz fazla. **artuġraḳ işlimek** biraz fazla çalışmak. **artuġraḳ tölimek** biraz fazla ödemek. **artuḳ sorimaḳ** fazla istemek.

artuḳçe Fazlasıyla. **artuḳçe issiḳ** fazlasıyla sıcak. **artuḳçe payda** fazla fayda (kâr).

artuḳçilik Üstünlük, meziyet, ayrıcalık, avantaj.

artuḳluḳ Üstünlük. **Uniñ artuḳliğimu şuniñda** Onun avantajı da işte onda. **Uniñ héç ḳandaḳ artuḳluġi yoḳ** Onun hiçbir avnatajı yok.

arzañ Bira veya rakı yapımında kullanılmış arpa posası. **Haraḳ çiḳirişta artip ḳalġan arzañ** Rakı imalinden artmış posa.

arzu F. Arzu. **arzu ḳilmaḳ** arzu etmek. **arzu ḳilinġan** arzu edilen.

arzu-arman F. Arzu ve gaye.

arzulaş F.U. Arzu etme.

arzulimaḳ F.U. Arzu etmek, istemek. **Arzulap séni söydüm** İsteyerek séni sevdim.

arzuluḳ F.U. Arzu edilen; aranılan, istenilen. **Arzuluḳ Jigit** Arzu edilen delikanlı.

arzumen A. Arzu eden, seven.

asan Kolay, basit. **asan iş** kolay iş. **asan ḳilmaḳ** kolaylaştırmak. **asan bolmaḳ** kolay olmak. **asanlaştırmaḳ** kolaylaştırmak. **asanliḳ tuġdurmaḳ** kolaylık yaratmak.

asaret A. Esaret, esirlik, kölelik. **asarette yaşimaḳ** esarette yaşamak.

asari etiḳe asare atika, tarihî kalıntılar.

asas A. Esas. **asas salġuçi** esasını yaratan kimse; temelini atan kimse. **asas salmaḳ** temel atmak.

asasçi A.U. Temelini atan; esasını yaratan; kurucu.

asasen A. Esasen.

asasiy A. asıl ve temele ait. **asasiy ḳanun** anayasa. **asasiy mesile** temel mesel.

asasliḳ Esaslı, temele ait.

asav Dizginsiz, alışmamış. **asav at** alışmamış at.

asavliḳ Dizginsizlik.

asayiş F. Asayiş, emin, rahat. **asayişte turmuş** rahat geçim.

asfalt R. Asfalt. **asfalt yépilġan** asfalt döşenmiş. **asfaltliḳ koça** asfaltlı sokak.

asil A. Asil, soylu, **Esli nusxisiġa toġri** Asıl nushasına uygun. **asil taş** mücevherat; değerli taş.

asilliḳ A.U. Asillik, soyluluk.

asiy A. Asî.

aşḳa Arpacık. **Jiñne aşḳa** arpacık. **Közümge Jiñne akḳa çiḳti** Gözüme arpacık çıktı.

aşḳaḳ Aksak, topal.

aşḳitiş Aksatma. **U oñ putidin aḳsaydu** O sağ ayağından aksıyor. **aşḳap mañmaḳ** aksayıp yürümek.

aslan Aslan. **çişi aslan** dişi aslan.

asmaḳ Asmak. **ḳazan asmaḳ** yemek pişirmek için kazanın altına ateş yakmak. **darġa asmaḳ** dar ağacına asmak.

asman F. Gök. **Béşi asmanġa yetti** Çok gururlandı. **Uni u asmanġa kötürüp maxtidi** Onu o göklere yükselterek övdü.

asmaniy Göklere has. **asmaniy cisimler** gök cisimleri.

aspirin R. Aspirin.

asrandi 1. Evlâtlık, 2. Öğrenci.

asraş bk. **asrimaḳ**.

asrimaḳ Korumak, himaye etmek, beslemek.

ast Alt, temel, taban. **suniñ astida** suyun altında. **ayaḳ asti ḳilmaḳ** çiğnemek; ayaklar altına almak; küçük düşürmek.

asta Sakin, yavaş. **asta-asta** yavaş yavaş.

astane R. 1. Başkent, merkez. 2. Eşik. 3. Kapı tabanı, kapı.

astida Altında. **Öyniñ astida** Evin altında.

astilatmaḳ Yavaşlatmak.

astiliḳ Yavaşlık.

astilimaḳ Yavaşlamak.

astin Temelinden. **Mesilini astin çüşünmek kérek** Meseleyi temelinden anlamak gerekir.

astinḳi Alt. **astinḳi ḳevet** alt kat.

astirtin Gizli, duyurmadan, sinsi.

astronom R. Astronom.

ast-üst Alt üst. **ast-üst bolmaḳ** alt üst olmak. **ast-üst ḳilmaḳ** alt üst etmek.

aş Aş, yemek. **aş suyi** aş suyu. **suyuḳ aş** çorba. **aş tartmaḳ** yemek dağıtmak.

aşçamġur Maydanoz.

aş-ġiza U.F. Aş, yemek.

aşxana U.F. Aşhane, lokanta.

aşiḳ A. Âşık. **aşiḳ bolmaḳ** aşık olmak.

aşiḳliḳ U. Âşıklık.

aşiḳ-meşuḳ Âşık maşuk.

aşkara P. Aşikâr, açık seçik, açık. **aşkara düşmen** açık düşman. **aşkara bolmaḳ** faş olmak, ortaya çıkmak **aşkara ḳilmaḳ** açmak, ifşa etmek.

aşköki Yeşillik, göveri.

aşḳavaḳ Kabak.

aşḳazan Mide.

aşliḳ Tahıl, hububat, ekin. **küzgi aşliḳ** son bahar ekini. **yazġi aşliḳ** yaz ekini. **aşliḳ maşinisi** ekin makinesi. **danliḳ aşliḳ** iri başaklı tahıl. **aşliḳ ormaḳ** ekin biçmek. **aşliḳ tepmek** ekin dövmek. **aşliḳ tazilimaḳ** hububat temizlemek. **Bu jil aşliḳ obdan boldi** Bu yıl ekin iyi oldu.

aşliḳçi Levazımcı.

aşlimaḳ Tabaklamak, sepilemek, sepi yapmak.

aşmaḳ Aşmak. **Éşip ḳalġini mana şu** Aşıp kalanı işte şu. **taġ aşmaḳ** dağı aşmak. **Elliktin aştim** Elliyi geçtim. **éşip ketmek** geçmek. **éşip-téşip ketmek** aşıp taşmak. **heddidin aşmaḳ** haddinden aşmak.

aşna P. Aşina, dost, yar, tanıdık. **aşna bolmaḳ** dost olmak; sevgilisi olmak.

aşnisi Sevgilisi.

aşpez U.P. Aşçı. **aşpez xotun** aşçı kadın.

aşpezxana U.P. Aşhane, lokanta.

aşpezliḳ U.P.U. Aşçılık.

aşpiçaḳ Aşhane bıçağı.

aştaxta Hamur işleri için kullanılan tahta.

aşu Şu, işte şu. Ayrıca bk. **-ana** II.

aşundaḳ İşte şöyle.

at I. Ad, isim. **at ḳoymaḳ** ad koymak, isim vermek. **Étiñ kim?** Adın ne? **Étiñiz nime?** Adınız ne? **Éti ḳurġur kim édi?** Kahrolsun, adı ne idi onun? **Éti bar, cismi yoḳ** Adı var cismi yok. **yaman at** kötü nam. **yaman atḳa ḳalmaḳ** küfüre uğramak. **at çiḳarmaḳ** ün kazanmak. **éti çiḳḳan** ünlü, namdar. **ataġliḳ at** ünlü isim. **xas at** özel isim. **türdeş at** aynı türe mensup isimler. **éti** adı, ismi. **eti bir** adı aynı. **éti bir tuḳḳan** akraba isimler.

at II. At. **at fermisi** at çiftliği, hara. **at ḳorisi** at ağılı. **at yügürtüş meydani** at koşturma alanı. **at göşi** at eti. **at oġrisi** at hırzısı. **at-ulaḳ** at ve onun gibi çalışma hayvanları. **at-çapan kesmek** atını alıp, palto-

sunu çıkartmaya benzer para cezası. **at çapmaḳ** at koşturmak. **attin çüşmeḳ** attan inmek. **at salmaḳ** veya **at ḳoymaḳ** doludizgin ileri at sürmek veya at ile saldırmak. **at jili** at yılı. **at küçü** at gücü. **at ḳuyruġi** at kuyruğu. **at üstü** sathilik, özensizlik, üstünkörü. **işḳa at üstü ḳarimaḳ** baştan savmak; işe özensizlik etmek. **Miñlerçe jigitniñ töpiside at oynatḳan jigit** Cesur ve gururlu delikanlı.

ata I. Ata, baba. **atisi başḳa** atası başka. **çoñ ata** büyük ata, büyük baba. **ḳéyin ata** kaynata, kayınpeder. **ḳéyin ata méli** kayınata malı. **Özeñ mal tapmisan, ḳéyin ata méli nime boludu** Kendin mal kazanmadıkça kaynata malı ne olur. **Atilirimiz** Atalarımız. **ata-ana** anne baba. **Atam zamanida** Nuh u Nebi zamanında. **ata jurt** asıl yurt; ata mekan. **yetti ata** yedi ata. **Çopan ata** Çoban ata (efsaneye göre, himayeci hami baba). **ata şeytan** şeytanların atası. **ata balisi** yararlı genç; aferin delikanlı. **ata-bova körmigen** hiç görülmemiş; nadir.

ata II. Hediye, armağan.

ata III. Ada. **yérim ata** yarım ada. **Atilar déñizi** Adalar Denizi; Egey denizi. **Téḳim atilar** Takım adaları. **atisi** adası.

ata-ana Ata ana, ana baba.

ata-aniliḳ Ata analı, ana babalı, ata analık, ana babalık. **ata-aniliḳ ḳerizdin ḳutulmaḳ** ata analık görevini yerine getirmek.

ata-baba bk. **ata-bova.**

ata-bova Baba ve dede; dedeler. **ata-bovisi** dedeleri, ataları. **ata-bovidin ḳalġan** eski, atalardan kalmış. **ata kesip** baba mesleği.

ataġliḳ Ünlü, tanınmış. **ataġliḳ kişi** tanınmış kişi. **ataġliḳ cemaet erbabi** tanınmış cemaet erbabı. **ataġliḳ alim** ünlü bilgin. **ataġliḳ bolmaḳ** ün kazanmak. **ataġliḳ at** ünlü isim.

ataḳ Şan, ün, şöhret, şan ve şeref. **ataḳ almaḳ** ün kazanmak. **ataḳ çiḳarmaḳ** ün kazanmak. **atiġi çiḳḳan** ünlü, meşhur. **Atiġi yer yarġan** Şöhreti dünyayı titretmiş.

ataḳliḳ bk. **ataġliḳ.**

atalġu Terim, ıstılah. **atalġular sözligi** terimler sözlüğü.

Atališ: Yaḳupbek Atališ Yakup Bey Atalık (Doğu Türkistan'ın 19. yüzyıldaki hükümdarı Yakup Bey'in takma adı.).

atalma Terim, ıstılah. **fizik atalmilar** fizik terimler.

atalmaḳ (**atimaḳ**'tan) Adı geçmek. **juḳurida atalġan** yukarıda adı geçen.

atan İğdiş edilen deve. **atini** iğdiş edilen devesi.

atanmaḳ bk. **atalmaḳ.**

ataylap (**ataylimaḳ**'tan) 1. Özel olarak, mahsus. 2. İnat olsun dye. **Ataylap keldim** İnat olsun diye geldim.

ataylimaḳ bk. **ataylap.**

atbaḳar Ata bakan hademe, ispir, uşak. **atbaḳarliḳ ḳilmaḳ** at uşaklığı yapmak.

at-cön Kimlik, hüveyt. **U at-cönüni sözlep berdi** O kimliğini anlattı.

atçi Atçı; ata bakan uşak.

atçiliḳ Atçılık.

atçişliḳ At dişli. **atçişliḳ ḳonḳ** bir çeşit koçanı büyük mısır.

ateş F. Ateş, od, sıcak.
ateşkede F. Ateşe tapanların tapınağı.
ateşperest F. Ateşe tapan kimse.
ateşperestlik F.U. Ateşe tapma hali.
atéyi özel olarak, bile bile, bilerek.
atéyin bk. **atéyi.**
atéylap bk. **atéyi.**
atxana U.F. At ağılı.
atican Babacığım.
aticéni Babacığı; başkalarının babası.
atidar U.F. Şef, başkan, ata yerinde.
atidarçiliq U.F.U. Ata yerinde yardımcı olma hali.
atidarliq U.F.U. bk. **atidarçiliq.**
atikaça Ukalâ.
atikaçiliq Ukalâlık.
atila 1. Sulu çorba, 2. Sulu kepek, sulu un.
atilarça Baba gibi.
atiliq Atalık. **atiliq kilmaq** atalık etmek. **Atiliq heqqim bar** Atalık hakkım var. **Atiliq Devri** Atalık Devri.
atima Terim, ıstılah. **atimilar sözligi** terimler sözlüğü.
atimaq 1. Adı geçmek, zikretmek, anmak, dile getirmek. 2. Hasretmek, bağışlamak. **Bu öyni oğlumğa atap aldim** Bu evi oğlum için aldım.
atişin Ateşli, istekli. **atişin salam** ateşli selam. **atişin nutuq** ateşli nutuk.
atqarmaq Becermek, yerine getirmek.
atqu Atış, atış talimi. **Atqum kélidu** Atmak isterim.
atquç Pamuk veya yünü diten makine.
atquçi Pamuk veya yünü tokmakla vurarak diten kimse. **atquçi dukini** pamuk veya yünü vurarak diten iş yeri. **paxta atquçi** pamuk veya yünü vurarak diten usta.
atquçiliq pamuk veya yünü ditme işçiliği.
atqulaq Mantar.
atqura At ahırı.
atqurmaq bk. **atqarmaq.**
atqurulmaq Becerilmek, icra edilmek.
atquruluş bk. **atqurulmaq.**
atquruş bk. **atqurmaq.**
atquzmaq (**atmaq**'tan) Vurdurmak, attırmak.
atquzuş bk. **atquzmaq.**
atlam Adım. **ikki atlam yerde** iki adımlık yerde.
atlandurmaq Ata bindirmek. **atlandurup qoymaq** ata bindirivermek.
atlanduruş bk. **atlandurmaq.**
atlanmaq Ata binmek.
Atlantik Atlantik. **Atlantik ehdnamisi** Atlantik antlaşması.
atlas I. Yüzü parlak ipekli kumaş.
atlas II. Atlas. coğrafya haritaları derlemesi.
atlaş bk. **atlimaq.**
atlatmaq (**atlimaq**'tan) Atlatmak.
atlima Atlama.
atlimaq Atlamak. **atlap ötmek** atlayıp geçmek. **ilgiri atlimaq** ileri atlamak. **ilgiri atliğansiri** ileri atladıkça. **atlap ölçimek** atlayıp ölçmek; adımlayıp ölçmek. **Altmişni atliğan adem** Altmışı geçmiş kişi.
atmaq Fırlatmak, ateş açmak, bırakmak, vurmak. **miltiq atmaq** tüfekle ateş açmak. **étip öltürmek** vurarak öldürmek. **U özini özi étip öltürdi** O kendi kendini vurarak öldürdü. **étip taşlimaq** vurmak. **étip çiqiriş** püskürüş, savuruş. **put atmaq** tepmek. **tañ atmaq** tan atmak. **Tañatti** Şafak söktü. **tomur atmaq** nabız atmak. **çiçek atmaq** çiçek açmak. **Çiçek atti** Çiçek açtı. **ğulaç atmaq** kulaç atmak. **köz atmaq** göz atmak.

atmiş bk. **altmiş.**

atnali U.A. At nalısı.

atom Atom. **atom küçi** atom gücü, atom enerjisi.

atsiz I. Adsız, isimsiz.

atsiz II. Atsız. **atsiz barmaḳ** atsız gitmek.

atsizliḳ I. İsimsizlik, namsızlık.

atsizliḳ II. Atsızlık.

attar A. Tuhafiye mağazası.

atturmaḳ (**atmaḳ**'tan) Attırmak, vurdurmak, bıraktırmak. **U miltiḳ atturup meşiḳ ḳildurdi** O tüfekle vurdurarak manevra yaptırdı.

atuç bk. **arça.**

avadan F. 1. Bayındır, mamur. 2. Çiçekli, çiçeklenmiş. 3. Toprağın işlenmiş olması.

avam A. Avam, basit.

avamliḳ A.U. Avamlık, basitlik.

avangard R. Öncü.

avangardliḳ R.U. Öncülük.

avantura R. Macera, serüven.

avanturist R. Maceracı, serüvenci.

avanturizm R. Maceracılık.

Avar Avar. **Avar xelḳi** Avar halkı. **Avar tili** Avar dili.

avare F. Zahmet, meşakkat, sersemlik. **avare bolmaḳ** zahmet etmek. **Avare bolmañ** Zahmet etmeyin. **Avare bolup ḳaldim** Zahmet çektim. **avare ḳilmaḳ** zahmetlendirmek.

avat F. 1. Bayındır, mamur. **avat şeher** mamur şehir. **avat memliket** mamur memleket. **avat ḳilmaḳ** mamur etmek. **avat bolmaḳ** mamur olmak. 2. İşlek; kalabalık.

avatçiliḳ F.U. 1. Mamurluk 2. Meskûn olma hali.

ʿavay Yavaş, dikkat.

ʿavaylap Yavaşça, dikkatli. **Avaylap jür** Dikkatli yürü.

avaylaş bk. **avaylimaḳ.**

avaylimaḳ Dikkat etmek.

avaysiz Dikkatsiz, özensiz.

avaysizda Dikkatsizlikte, umulmadığı bir halde.

avaysizdin Dikkatsizlikten.

avaysizliḳ Dikkatsizlik.

avaysizliḳta Dikkatsizlikte.

avaz F. Ses; oy, rey. **Avaziñni çiḳarma** Sesini çıkarma. **Yoşurun avaz bilen** Gizli oy ile **avazġa ḳoymaḳ** oya sunmak. **ḳayta avaz bermek** tekrar oy vermek.

avazliḳ F.U. Sesli. **avazliḳ kino** sesli film (sinema).

avazsiz F.U. Sessiz.

Avgust R. Ağustos, sekizinci ay.

Avġan bk. **Afgan.**

aviatsiye R. Havacılık; hava kuvvetleri. **herbiy aviatsiye** askeri hava kuvvetleri.

avḳat A. bk. **oket.**

Avrupa Avrupa.

Avrupiliḳ Avrupalı.

Avstraliye Avustralya.

Avstraliyiliḳ Avustralyalı.

avtobus R. Otobüs.

avtomat R. Otomat.

avtomatçi R.U. Otomatik silah kullanan er.

avtomatik R. Otomatik.

avtomatlaştirmaḳ R.U. Otomatlaştırmak.

avtomobil R. Otomobil, araba. **jük avtomobili** yük otomobili. **yénik avtomobil** hafif, küçük otomobil. **zirixliḳ avtomobil** zırhlı otomobil.

avtonom R. Otonom, özerk, muhtar. **avtonom oblast** özerk bölge.

avtonomiye R. Otonomi, özerklik, muhtariyet.

avtonomiyiliḳ R.U. özerklik, muhtariyet. **avtonomiyiliḳ cümhüriyet** özerk cumhuriyet.

avtor R. yazar.

avtorluḳ R.U. Yazarlık, müelliflik. **avtorluḳ hoḳuḳi** yazarlık hukuku, telif hukuku.

avu O, işte o, Ayrıca bk. **ana** II.

avul Köy.

avumaḳ 1. Teselli olmak. 2. Çoğalmak.

avun Çok.

avunçuḳ Eğlence; oyuncak.

avuniñki Onunki.

avunmaḳ Avunmak, sevinmek, teselli olmak.

avunuş bk. **avunmaḳ.**

avutmaḳ (**avumaḳ**'tan) 1. Avutmak, teselli etmek. 2. Çoğaltmak.

avutuş bk. **avutmaḳ.**

avval A. Evvel, önce. **hemmidin avval** hepsinden önce. **avvaldin** önceden. **avval zamanda** ilk zamanda. **avval bahar** ilkbahar.

avvala A. Evvel, önce, ilk.

avvalḳi A.U. Önceki.

ay Ay. **Ay çiḳti** Ay çıktı, ay doğdu. **Ay patti** Ay battı. **toluḳ ay** dolu ay. **ay tutuluş** ay tutulması. **yérim ay** yarım ay. **ay béşi** ay başı. **ay ayiġi** ay sonu. **may éyi** mayıs ayı. **oktebr éyida** ekim ayında. **ayda-jilda** seyrek, ara sıra, ayda yılda. **ay-küni yetkende** vakti, saati geldiğinde. **éyi yetmigen bala** ayına dolmamış çocuk (henüz bir aylık olmamış çocuk). **ay çiray** ay yüzlü. **tolġan aydek** dolun ay gibi. **Ay uniñ oñidin çiḳti** O şanslı oldu. **ay körmek** a) Yeni ay görmek b) Adet, aybaşı. **Ayni étek bilen yépip bolmaydu** (deyim) Ay etekle kapatılamaz. **éyi** ayı (iyelik hali).

ayaġ bk. **ayaḳ.**

ayaġlimaḳ Sona ermek; sona erdirmek. **Aşliḳ tapşuruşni mezgildin burun ayaġlimaḳ** Hububat teslimini zamanından önce bitirmek.

ayaḳ I. Ayak. **ayaḳ oyunu** dansı. **ayaḳ üstide** ayakta, ayakta kalmak. **ayaḳ basmaḳ** ayak basmak. **ayaḳ tepmek** tepinmek, ayağını yere vurmak. **baştin-ayaḳ kiyindürmek** baştan ayağa kadar giyindirmek. **may'niñ ayiġida** mayıs'ın sonunda. **ayiġiġiçe** sonuna kadar. **béşidin ayiġiġiçe** başından sonuna kadar. **ayiġiġa yetküzmek** sonuna yetiştirmek. **ayaḳḳa yetküzmek** sonuna yetiştirmek. **ayiġida** sonunda. **ayiġi bar** sonu var. **Ayiġi nime boldi?** Sonu ne oldu? **Baştin-ayaḳ oḳup çiḳtim** Baştan sonuna kadar okuyup bitirdim. **deryaniñ ayiġi** nehrin sonu. **bir kişilik ayaḳ** bir kişilik ayak kabı. **yaġaç ayaḳ** ağaç ayak. **éġir ayaḳ** hamile, yüklü. **yalġuz ayaḳ yol** patika, keçi yolu. **ayaḳ kiyim** ayak kabı. **şum yol** uğursuz yol. **ayaḳ-ḳolluḳ adem** muktedir, gücü olan, iş görebilen, kabiliyetli. **ayaḳ yetken yer** ayak değilen yer. **éġir ayaḳ bolmaḳ** gebe olmak, hamile olma. **Ayiġi köygen toxudek** Ayağı yanmış tavuk gibi. **ayak üzmek** ayak çekmek. **ayiġi üzülmey** ayağı kesilmeden. **ayaḳ asti ḳilmaḳ** a) Çiğnemek b) İhlal etmek. **ayaḳ-ḳolsiz ḳalmaḳ** yardımcısız kalmak. **Ayigi asmandin ḳeldi** Ayağını göklere kaldırarak yıkıldı. **Ayiġi xe-**

yirlik bolsun Sonu hayırlı olsun. **ayiğiğa jiķilmaķ** af dilemek, elini öpmek. **Bu yer ayaķ asti bolup ketti** Burası çok kalabalıklaştı. **Ayiğimdin ayaķ ķalmidi** Ayağım çok yoruldu. **ayaķ astidin** aniden, tesadüf.

ayaķ II. Çanak, kase, büyük bardak. **idiş-ayaķ** mutfak takımları.

ayaķķi Sonuncu, nihai.

ayaķlaşķan Sona eren. **ayaķlaşķan oy-pikir** sona eren düşünce-fikir.

ayaķliķ Ayaklı. **égir ayaķliķ** hamile, gebe.

ayaķsiz Ayaksız. **Ayaķsiz yoķulup ketti** Bir iz bırakmadan kayboldu.

ayaķsizliķ Sonsuzluk, bitmezlik.

ayal A. Kadın, hanım, bayan, karı. **er-ayal** karı koca. **aile ayili** ev kadını. **ayili** karısı, eşi.

ayalliķ A.U. Kadınlık.

ayalmend A.F. Evli.

ayalmendlik A.F.U. Evlilik.

ayalsiz A.U. Bekâr.

ayalsizliķ A.U. Bekârlık.

ayan I. Açık, görülür. **ayan bolmaķ** görülmek. **boluşi ayan** olması açık.

ayan II. Gelir, kazanç.

ayanmaķ Acımak; esirgemek. **ayanmastin** esirgemeden. **İşķa ayanmastin kirişiñlar** Kendinize acımadan çalışın. **Ayanmastin yardem ķildim** Hiçbir şeyimi esirgemeden yardım ettim.

ayañ 1. Gecikme, geciktirme. 2. Yavaş yavaş atlı yürümek.

ayañlimaķ Ağır ağır yürümek.

ayaz 1. Temiz. 2. Soğuk, ayaz.

ayduñ 1. Açık. 2. Mehtap, ay ışığı, 3. Anlaşılır, görülebilir.

ayduñlaşmaķ Açıklanmak, belli olmak. **Mesile ançe ayduñlişip ķaldi** Mesele bir dereceye kadar açıklanmıştır.

ayem A. (ağız) Bayram.

ayet A. Ayet.

ayğaķ Uyanık, kuşkulu. **ayğaķ bolmaķ** uyanık olmak.

ayğaķçi 1. Casus. 2. Muhbir,

ayğir Aygır.

ayhay Ayhay.

ayhaylaş bk. **ayhaylimaķ.**

ayhaylimaķ Bağırıp çağırmak, haykırmak.

ayi Ana, anne.

ayiği Ayağı.

ayiğida Sonunda.

ayile A. bk. **aile.**

ayim 1. Abla. 2. Hanım, bayan.

ayimaķ Acımak, esirgemek.

ayimay Acımadan; esirgemeden. **Ayimay urdi** Acımadan dövdü. **Ayimay yédim** Esirgemeden yedim.

ayiniç Acıklı, acınacak, zavallı, miskin.

ayiniçliķ Acıklı, miskin.

ayirmaķ Ayırmak.

ayit A. Ait. **tarixi ilimğa ayit** tarih ilmine ait.

ayķulaķ Solungaçlar, galsameler.

ayla I. A. Abla.

ayla II. bk. **ayli.**

aylana Çevre, yöre.

aylandurmaķ (**aylanmaķ**'tan) Döndürmek, çevirmek, dolaştırmak. **Uni şeher aylandurup keldim** Onu şehiri dolaştırıp geldim. **Béşimni aylandurma** Kafamı karıştırma.

aylanmaķ Dolaşmak, dönmek, gezmek, seyretmek. **aylinip ötmek** dolaşıp geçmek. **aylinip çiķmaķ** dolaşıp

çıkmak. **Béşim aylinivatidu** Başım dönüyor. **Köñlüm aylinivatidu** Midem bulanıyor. **Pul sizdin aylansun** Para siz için esirgenmez. **Uniñ közide yaş aylandi** Onun gözü yaşardı. **aylinip ḳalmaḳ** uğraşıp kalmak; meşgul oluvermek.

aylantġuç Döndüren. **baş aylantġuç** baş döndüren.

aylem A.U. Abla.

ayli Önü. **aylimda** önümde. Ayrıca bk. **ald.**

aylıḳ 1. Aylık; bir aylık gösteriler. 2. Maaş, aylık gelir.

aylimek Tabaklamak, sepilemek.

aymaḳ Aymak, kabile.

ayna I. Ayna. **aynayi cihan** cihan aynası. **aynisi** aynası.

ayna II. İşte o.

aynek bk. **eynek.**

ayniḳsa Özel olarak, ayrıca.

aynimaḳ 1. Vazgeçmek. 2. Olgunlaşmak. 3. Bulanmak. **Köñlüm aynip turuptu** Midem bulanıyor.

aynimay Caymadan; metanetle.

aynitmaḳ (**aynimaḳ**'tan) 1. Olgunlaştırmak, iyileştirmek, yetiştirmek. 2. Vazgeçirmek, caydırmak.

aypalta Aybalta.

ayran Ayran.

ayri Yaba.

ayriḳ Yarık, çatlak.

ayriḳçe Ayrıca, özel, özel olarak. **ayriḳçe ehmiyet bermek** ayrıca önem vermek.

ayriḳçiliḳ Ayrıcalık, özellik. **Mesiliniñ ayriḳçiliġi hem mana şuniñda** Meselenin ayrıcalığı işte şunda.

ayriliş bk. **ayrilmaḳ.**

ayrilmaḳ Ayrılmak, boşanmak, kaybetmek.

ayrilmas Ayrılmaz. **ayrilmas dostlar** ayrılmaz dostlar.

ayrim Ayrım, ayrı, özel. **Bu ayrim mesile** Bu ayrı mesele.

ayrima Fark.

ayrimaḳ Ayırt etmek, farketmek. **Ayrip bolmaydu** Farkedilemez.

ayrim-ayrim Ayrı ayrı.

ayrimçe Ayrıca, özel halde.

ayrimçiliḳ Ayrıcalık, özellik.

ayrimliḳ Özellik, ayrıcalık.

ayriş Ayırma, arıtma. **néft ayriş zavodi** petrol tasfiye hanesi; rafiner. **çigit ayriş maşinisi** pamuk arıtma makinesi.

ayrivaş Mübadele, değiştirme. **ayrivaş ḳilmaḳ** değiştirmek.

ayrodrom R. Hava alanı.

ayroplansazliḳ Uçak sanayi fabrikası.

ayroport R. Hava limanı.

ayrostat R. Balon.

ayvan Eyvan, balkon.

ayvanliḳ Eyvanlı, balkonlu.

ayyam A. bk. **bayram.**

ayyar A. Hilekâr.

ayyargerçilik A.F.U. Hilecilik, sahtekârlık.

ayyarliḳ A.U. bk. **ayyargerçilik.**

az Az. **azdin az** daha az. **az dégende** en azından. **az sandiki** az sayıdaki. **az sanliḳ** azınlık. **az sanliḳ millet** azınlık millet. **az kem on kün** az eksik on gün. **Ölüşke az ḳaldim** Ölmeye az kaldım; kılpayı öleyazdım.

aza A. Yas, matem. **aza tutmaḳ** yas tutmak.

azade F. Temiz, düzgün, derli toplu, geniş, sakin. **azade kiyim** tertemiz, rahat elbise.

azalmaḳ Azalmak.

azap A. Azap, çile. **azap çekmek** çile çekmek. **vijdan azivi** vicdan azabı. **azap-oḳubet, azap-külpet** azap ve külfet.

azapliḳ Azaplı, çileli.

azaplimaḳ Azaplamak, çile çektirmek.

azar F. Cefa, eziyet, cebir, çile. **azar bermek** cebretmek. **azar tartmaḳ** eziyet çekmek.

Azarbaycanliḳ Azerbaycanlı.

azat F. Hür, serbest, kurtuluş. **azat ḳilġuçi** kurtaran, kurtarıcı.

azatliḳ Azatlık, hürriyet, kurtuluş.

az-azdin Azar azardan.

az-azlap bk. **az-azdin.**

azdin : Azdin kéyin Biraz sonra.

azdurguçi Azdıran, saptıran, baştan çıkaran, ayartan, kandıran, kışkırtan. **yoldin azdurmaḳ** yoldan azdırmak (çıkarmak).

azdur-toludur Azdır çoktur.

azgal Çukur.

azġaḳ Çok yanılan. **azġaḳ adem** çok yanılan insan.

azġan Yaban gülü.

azġin Sapık, azgın.

azġuzmaḳ (**azmaḳ**'tan) Yanıltmak, azdırmak, yoldan çıkarmak.

az-köp Az çok.

azlap Azar azar.

azlatmaḳ Azaltmak.

azliḳ Azlık.

azlimaḳ Azalmak.

azmaḳ Azmak, yanılmak, sapmak, yoldan çıkmak.

az-munçe Biraz

az-paz Biraz.

azraḳ Biraz.

azsunmaḳ Az bilmek, az görmek, azımsamak.

az-tola Az çok. **Az-tola çarva méli bar dixanlar** Az çok hayvancılığı var çiftçiler.

azot F. Azot, nitrojen.

B

bac Vergi, gümrük. **bac idarisi** vergi idarisi, vergi dairesi.

baca bacanak.

bacgir F. Gümrük memuru.

bacxana F. Vergi dairesi.

baclimaḳ Vergi almak.

bacsiz F.U. Vergisiz, gümrüksüz.

badam F. Badem, badem ağacı. **badam doppa** badem takke (bu takke, beyaz ip ile badem şeklinin işlendiği siyah renkli yazlık baş giysi ki, Fergane Vadisi ve Kaşgar'da imal edilir. Erkekleri giyer).

badamzar F. Badem bahçesi, bademlik.

badamzarliḳ F.U. Bademlik; badem ağaçlarının bulunduğu yer.

badañ Badem.

badaşḳan : Badaşḳan ḳurup oltarmaḳ Bağdaş kurup oturmak.

badrañ : Badrañ köz Lokma gözlü, gözleri fırlak.

baġ I. F. Bağ; bahçe.

baġ II. Bağ. **saet béġi** saat bağı. **bir baġ ot** bir bağ ot.

baġaḳ Davetiye, kart.

baġ-bostan F. Bağ bostan.

baġçe Bahçe.

baġçi Bahçıvan.

baġçiliḳ F.U. Meyvecilik.

baġ-érem F.A. Cennet bahçesi, irem.

baġir bk. **bégir.**

bağlaġliḳ Bağlanmış. **bağlaġliḳ tutmaḳ** bağlanmış halde tutmak.

bağlaḳ : Bağlaḳta Bağlanmış halde.

bağlaḳliḳ Bağlanmış.

bağlam Bağlam, deste, demet, bir kucak.

bağlan Kuzu.

bağlanmaḳ Bağlanmak. **çiñ bağlan-maḳ** sıkı bağlanmak. **köz bağ-langan vaxt** karanlığın bastığı vakit. **Tilim bağlinip ḳaldi** Dilim tutuldu.

bağlaş Bağlama, düğümleme.

bağlatmaḳ (**bağlimaḳ**'tan) Bağlatmak.

bağliġuçi (gramer) Bağlaç, edat.

bağliḳ Bağlı, bitişik.

bağlimaḳ Bağlamak. **çiñ bağlimaḳ** sıkı bağlamak. **munasivet bağlimaḳ** ilişki kurmak. **baḳḳa su bağlimaḳ** bahçeyi sulamak. **Şu işke bélimni bağlidim** Şu işi yapmaya karar verdim. **muhebbet bağlimaḳ** sevmek. **köz bağlimaḳ** büyülemek. **ümit bağlimaḳ** ümit bağlamak. **ḳol bağlap hürmet ḳilmaḳ** el bağlayıp saygı göstermek.

bağlinişliḳ Münasebetli, ilişkili.

bağlinişsiz Münasebetsiz, ilişkisiz.

bağlinişsizliḳ Düzensizlik, yanlışlık, aykırılık.

bağrilimaḳ Bağrını yere vermek. **Ḳuşlar yer bağrilap uçmaḳta** Kuşlar yere yakın uçmakta.

bağven F.U. Bahçıvan.

bağvençilik F.U. Meyvecilik.

bağvenlik F.U. Bahçıvanlık.

baha F. Fiyat. **juḳuri baha** yüksek fiyat. **bahasini çüşermek** fiyatını indirmek. **Bahasi ḳançe?** Fiyatı ne kadar? **baha bermek** fiyat biçmek.

bahadur F. Bahadır, kahraman.
bahadurane F. Kahramanca, kahramancasına.
bahadurlarçe F.U. Kahramanca, kahramancasına.
bahadurluḳ F.U. Kahramanlık.
bahaliḳ A.U. Pahalı, değerli.
bahalimaḳ A.U. Fiyat biçmek, fiyat ayarlamak.
bahane F. Bahane. **ḳuruḳ bahane** asılsız özür, sahte itiraz.
bahar F. Bahar, ilkbahar.
bahasiz A.U. 1. Değersiz, kıymeti az. 2. Paha biçilmez.
bahasizliḳ A.U. Değersizlik.
baxşi 1. Divane, kaçık, hekim, otacı 2. Yazıcı, tahsildar 3. Aşık, ozan, meddah 4. Meraklı, hevesli.
baxşiliḳ Otçuluk, üfürükçülük, efsunculuk.
baka F. bk. **bikar.**
bakar F. bk. **bikar.**
bakarçiliḳ bk. **bikarçiliḳ.**
baktériologiye R. Bakteriyoloji.
baktériologiyilik R. U. Bakteriyolojik.
baktériye R. Bakteri.
baḳa bk. **paḳa** kurbağa.
baḳiy A. Baki, ebedi. **baḳiy dünya** baki dünya.
baḳḳal A. Bakkal. **baḳḳal dükini** bakkal dukkanı.
baḳḳalçiliḳ A.U. Bakkallık işi.
baḳḳalliḳ A.U. Bakkallık.
baḳḳuçi Çoban. **mal baḳḳuçi** hayvan sürüsüne bakan; çoban. **bala baḳḳuçi ayal** dadı, çocuk bakıcı.
baḳḳuzmaḳ (baḳmaḳ'tan) Baktırmak.
baḳmaḳ Bakmak, beslemek, itibar etmek, hizmetini görmek. **köziñge baḳ** önüne bak. **Aşḳa baḳsile !** Yemeye buyurun! **Aġriḳ béḳip künüm ötti** Hasta bakmakla günlerim geçti. **U atni obdan baḳidu** O atı iyi besler. **béḳip östermek** besleyip büyütmek. **oynap baḳmaḳ** oynamayı denemek. **can baḳmaḳ** geçinmek. **Elge baḳḳan xor emes** Halkı düşünen hor olmaz.
baḳşi bk. **baxşi.**
baḳturmaḳ bk. **baḳḳuzmaḳ.**
baḳuvet F.A. Güçlü, sağlam.
bal I. Bal. **bal ḳoşuḳ** bal kaşığı. **Uniñ aġzidin söz emes, bal tamidu.** Onun ağzından söz değil bal damlar.
bal II. Derece. **ikki bal şamal** iki dereceli rüzgar.
bala I. Çocuk. **balilar** çocuklar. **balilar baġçisi** çocuk parkı. **balilar öyi** çocuk evi. **oġul bala** erkek çocuk. **ḳuş balisi** kuş yavrusu. **mektep balisi** okul çocuğu. **bala ḳilip almaḳ** çocuk edinmek. **bala körmek** çocuklu olmak. **bala körmigen** çocuklu olmamış. **bala çaġlimaḳ** çocuk zannetmek. **bala tapmaḳ** çocuk doğurmak. **böriniñ balisi** kurt yavrusu. **ḳarġiniñ balisi** karga yavrusu. **adém balisi** insan oğlu. **mektep yéşidiki bala** okul yaşındaki çocuk. **Men uni bala çaġliġandim** Ben onu çocuk zannetmiştim. **bala yatḳu** rahim, dölyatağı. **bala taşlimaḳ** çocuk düşürmek. **bala tuġmaḳ** çocuk doğurmak.
bala II. A. Belâ. **balayi ezim** büyük bela. **balayi apet** kaza , bela, afet. **balaġa uçrimaḳ** belaya uğramak. **balaġa ḳalmaḳ** belâya tutulmak.
bala-çaḳa 1. Çoluk çocuk 2. Ev halkı, aile.
bala-çaḳiliḳ Çoluk çocuklu; aileli.

balaġet A. Olgunluk, erginlik, kemal. **balaġetke yetmek** kemale ermek, yetişmek.

balaxor A.F. Kavgacı, yaygaracı.

balaxorluḳ A.F.U. Rezalet, maskaralık.

bala-ḳaza A. Belâ kaza.

balan (botanik) Kar topu,

balans R. Denge, muvazene, bilânço, balaṇs.

balayatḳu Rahim, döl yatağı.

balayu-apet bk. **bala** II. **balayi apet.**

balçilik Arıcılık. **Balçilik bilen kün köçürmek** Arıcılık ile geçinmek. **balçuḳ** Balçık, çamur.

balçukluḳ Balçıklı, çamurlu.

baldak 1. Sürgü. 2. Basamak, kadem, merhale, derece, aşama. **şotiniñ baldiġi** merdivenin basamağı.

baldaḳliḳ 1. Sürgülü. 2. Aşamalı.

baldur Önce, ilk, evvel, birinci. **Ḳarniñ baldur yéġişi** Karın önce yağması.

baldurḳi Önceki. **Baldurḳi éti bilen "Sayram" dep ataydu** Önceki adı ile "Sayram" diyorlar.

balét R. Bale. **Opéra hem balét téatri** Opera ve bale tiyatrosu.

balġun (botanik) Yaban gülü meyvesi, yaban gülü.

balican U.A. 1. Yavrum, çocuğum. 2. Çocuk canlı.

balicanliḳ Çocuk canlı olma hali.

baliçuḳ 1. Sütun, 2. Değnek, sopa, 3. Taş, 4. Süt çocuğu, 5. Kukla.

baliġ A. Olgun, ergin, yetişkin.

baliġliḳ Olgunluk, erginlik, yetişkinlik.

balixana F. 1. İkinci kat. 2. Balkon.

baliliḳ 1. Çocukluk. **baliliḳ çaġ** çocukluk devri. **Baliliḳ çéġimda** Çocukluk devrimde. 2. Çocukluk, çocukça. **baliliḳ ḳilmaḳ** çocukluk yapmak. 3. Saflık, safdil. 4. Çocuklu. **köp baliliḳ** çok çocuklu. **Baliliḳ öy bazar, balisiz öy mazar** Çocuklu ev pazar, çocuksuz ev mezar.

balilimaḳ Yavrulamak. **Möşügimiz balilidi** Kediyimiz yavruladı.

baliman Flüt.

balisinmaḳ Çocuk saymak.

balisiz Çocuksuz.

balisizliḳ Çocuksuzluk.

balivéşi Ev yapmak üzere hazırlanmış duvarın üst kuşağı.

baliyaġaç Kiriş.

balta bk. palta.

bam F. Tamburun teli.

bamdat F. : **Bamdat namazi** sabah namazı.

bameslihet F.A. Anlaşarak, uyum içinde, mutabık. **bameslihet işlimek** anlaşarak çalışmak; el birliğiyle çalışmak.

bana F. (ağız) bk. **bahane.**

bandit R. Haydut, eşkiya, yol kesen.

banditliḳ R.U. Eşkiyalık, haydutluk.

banka R. Banka. **dölet bankisi** devlet bankası.

bankrot R. Batkınlık, iflâs.

banu F. Bayan, hanım efendi, madam. **Méhr-banu** Mihriban (kadın adı).

bap I. A. Bap, bölüm. **kitapniñ birinçi babi** kitabın birinci babı.

bap II. Yararlı, uygun. **Bu kiyim bap keldi** Bu giysi uygun geldi. **amma bap mal** herkese uygun mal.

bap-baraver Tamı tamına denk. **U bap-baraver ḳilip bölüp berdi.** O tam tamına denk halede bölüverdi.

bapkar. F. Dokumacı. **bapkar ayal** dokumacı kadın.

bapkarliḳ F.U. Dokumacılık. **bapkarlik dükini** dokumacılık dukkanı.

baplimaḳ Uygun hale getirmek; iyi yapmak; uygun yapmak.

bar Var. **Puliñ barmu?** Paran var mı? **Barġa oxşaydu** Var gibi. **Barini ber** Var olanı ver. **Bar pulumni berdim** Var olan paramın hepsini verdim. **Küçiniñ bériçe** Bütün gücü ile. **U bar bilimini şu işke béġişlidi** O bütün bilgisini şu işe hasretti. **Nime bilginiñ bar?** Bildiklerin var mı? **İmkaniyetniñ bériçe** İmkan olduğ kadar. **Bar-yoki şu** Hepsi bu kadar. **Bar-yoḳi melum emes** Varlığı yokluğu belli değil. **Bar iken, yok iken** Bir varmış, bir yokmuş.

bara-bara Gitgide. **Bara-bara zériktim** Gitgide bıktım. **Bara-bara ögünüp kétidu** Gitgide alışır.

baraḳ Uzun tüylü; saçına tarak girmemiş; tüylü. **baraḳ işt** tüylü köpek.

baraḳsan Gür olma. **Baraḳsan bolup yermu kökerdi** Bitkiler gürleşince yer de yeşillendi.

baraḳsanliḳ Bitkilerin gür olma hali. **Baraḳsanliḳ gül şéxida** Gürleşen gül dalında.

barañ 1. Alaçık, kulübe, pavyon. 2. Bağ.

barañliḳ bk. **barañ.**

baraver F. Eşit, denk, aynı. **baraver bolmaḳ** eşit olmak. **baraver ḳilmaḳ** eşit yapmak. **baraver bölmek** eşit bölmek. **ikki baraver** iki kat, iki misli. **On baraver yaxşi** On kat iyi, on misli iyi.

baraverçilik F.U. Eşitlik.

baraverleşmek F.U. Eşit olmak, denk olmak.

baraverlik F.U. Eşitlik.

baraversizlik F.U. Eşitsizlik.

barçe Hepsi, bütün, hep, tüm, tamamı. **Barçe küçüm bilen** Bütün gücüm ile.

barġançe Gittikçe.

barġanséri Gittikçe.

barġuzmaḳ Göndermek, ulaştırmak.

barxut R. Kadife.

barikalla A. Aferin, mükemmel.

bari-yoḳi Hepsi, tamamı.

barliġi Hepsi, tamamı. **barliġi bolup** hepsi olarak.

barliḳ I. Hepsi, bütün. **barliḳ xelḳ** bütün halk. **barliḳ tavuşi** bütün sesi.

barliḳ II. Varlık, mevcudiyet, zenginlik, servet.

barmaḳ I. Parmak. **baş barmaḳ** baş parmak. **Beş barmiġimdek bilimen** Beş parmağım gibi biliyorum.

barmaḳ II. Varmak. **bérip kelmek** gidip gelmek. **bérip yetmek** ulaşmak. **Bérip yanay** Gidip döneyim. **yéḳin barmaḳ** yakın varmak. **élip barmaḳ** götürmek. **jürüp barmaḳ** yürüyerek varmak. **U yetmiş yaşlarġa bérip ḳaldi** O yetmiş yaşına yaklaştı. **herxil xiyallarġa barmaḳ** çeşitli hayallara dalmak. **yézip barmaḳ** devamlı yazmak. **küzütüp barmaḳ** takip etmek; gözetlemek. **uxlap barmak** uyuyarak varmak. **köçüp barmaḳ** taşınmak; göç ederek ulaşmak. **Uruşḳa ḳolum barmaydu** Dövmek istemem. **Étişḳa tilim barmaydu** Söylemek istemem; söyleyemem.

barométr R. Barometre.

bars Pars. **bars jili** pars yılı.

bas-bas Sıkma, kalabalık, izdiham, sıkışıklık, kargaşalık.

baskétbol R. Basketbol.

baskuç Merdiven, aşama, basamak, kademe, merhale, derece. **jukuri baskuçḳa kötermeḳ** yüksek merhaleye (aşamaya) kaldırmak.

baskuçi Matbaacı, basımcı, basım evi işçisi.

baskuçluḳ Merdivenli, aşamalı.

baskun Baskın, akın. **baskun kilmak** baskın yapmak; akın yapmak.

baskunçi Yağmacı, çapulcu, soyguncu,haydut, eşkıya.

baskunçilik Yağmacılık, soygunculuk, haydutluk.

basma Matbaacılık, basım. **basma xatasi** basım hatası.

basmak Basmak. **Adem ayak basmigan orman** İnsan ayağı basmamış orman. **Bésip ötülgen yol** Geride kalan yol. **ilgiri basmak** ilerlemek. **bésip ötmek** basarak geçmek. **U öpkisini basalmay jiglidi** O öfkesini basamadan ağladı. **Méni gem basti** Beni efkar bastı; hüzünlendim. **Aççigimni aranla bastim** Öfkemi zorla bastım. **geplet basmak** gaflet basmak. **bésip almak** ele geçirmek, zaptetmek, zorla almak, işgal etmek. **pima basmak** keçe çizme yapmak. **Şeherni su basti** Şehiri su bastı. **kigiz basmak** keçe yapmak. **U bu işni bésip koydi** O bu işi basıp koydu. **Sakilini kiro baskan çal** Sakalı ağarmış yaşlı. **Pütün dünyani karañguluk basti** Bütün dünyayı karanlık bastı. **Uniñ ornini oğli basti** Onun yerine oğlu geçti. **Ornumni basar kişi yok** Yerime geçer kişi yok. **Bésip ötken yol** Geride kalan yol. **bésip kirmek** ansızın girmek; kapıyı zorlayarak girmek, baskın yapmak. **tamga basmak** damga basmak. **Balamni bağrimga bastim** Çocuğumu bağrıma bastım.

basmiçi Haydut, eşkıya, yol kesen.

basmiçilik Haydutluk, eşkıyalık,yol kesicilik.

basmixana U.Y. Basım evi, matbaa.

basturmak (**basmak**'tan) Bastırmak; ayakta durdurmak. **kitap basturmak** kitap bastırmak. **basturup kirmek** zorla girmek. **alga basturmak** ileri götürmek; ilerletmek; geliştirmek.

baş Baş. **baş süñigi** baş kemiği. **baş ağrik** baş ağrısı. **Béşim ağrivatidu** Başım ağrıyor. **baş éğitmak** baş sallamak. **Buğday baş aldi** Buğday başak çıkardı. **baştin ayak** baştan aşağı. **Béşimni aylandurma** Kafamı karıştırma. **U öz béşini yedi** O kendi başını yedi. **Béşimdin korkimen** Hayatımdan endişe duyacağım. **Béşi kökke yetti** Çok sevindi; çok gururlandı. **Béşi ketti** Başı gitti; idam edildi. **Béşi bağlağlik kiz** Baş örtülü kız. (mecazi) Sözlü kız. **béşi boş** hür, serbest. **Béşimga éğir bir iş çüşti** Başıma ağır bir iş geldi. **baş tartmak** red etmek, istememek. **baş tikmak** baş sokmak. **baş katmak** körlenmek, şaşıp kalmak. **baş katurmak** zihnini karıştırmak. **baş kötermek** başkaldırmak. **baştin köçürmek** denemek, tecrübe etmek. **Béşimdin ötken künler** Geçirdiğim günler. **kök béşi** sulama işlerinden sorumlu olan kişi. Farsça olarak **mirab** da denilmektedir. **yar béşi** yar, uçurum. **kapak baş** topuz, aptal, ahmak. **Kizil baş** Kızıl baş (Farslar için kullanılmış tarihî bir ad). **toprak béşi** mezar, kabir. **baş egmek** baş eğmek. **baş ministr** başbakan. **baş katip** genel sekreter. **baş herp** büyük harf. **baş yol** anayol. **on béşi** onbaşı. **yüz béşi** yüzbaşı. **esker béşi** komutan. **söz béşi** söz başı, kelime başı. **deryaniñ baş teripi** nehrin baş tarafı. **tağniñ béşida** dağın başında. **on baş mal** on baş hayvan. **koçiniñ bu béşida**

caddenin bu başında. **baş komandan** başkumandan, başkomutan. **Béşiñni yeydiğan !** Başını yiyesin!

başaq Başak.

baş–ayaq Giysi, elbise, üst. **baş–ayaq qilmaq** giysi yapmak, giysi almak, giysi vermek. **baş ayiği yoq** başı sonu yok; tam değil; karışık; belirsiz.

başbaştaq Düzensiz, anarşik.

başbaştaqlıq Başsızlık, düzensizlik, kargaşalık. **başbaştaqlıq qilmaq** keyfi, izinsizlik.

başçi Yönetmen, şef, başkan, komutan, amir, lider.

başçilıq Yönetmelik, başkanlık, liderlik. **başçilıq qilmaq** yönetmelik yapmak; liderlik etmek.

başkésér Haydut, şaki, katil.

baş-köz : Baş-köz bolmaq Göz kulak olmak. **Balilarğa baş-köz bolup turuñ** Çocuklara göz kulak olun.

başqa Başka. **başqilar** başkaları.

başqa-başqa Ayrı ayrı, tek tek.

başqarguçi bk. **başqurğuçi.**

bakarma İdare, yönetme, yönetim.

başqarmaq bk. **başqurmaq.**

başqiçe Başkaca, ayrıca.

başqiçila Başka, değişik, ayrı. **başqiçila bolup ketmek** çok değişmek.

başqiçilik Değişiklik, ayrıcalık.

başqilik 1. Fark, ayrıntı, ayrılık. 2. Değişme, başkalaşma.

başqurğuçi Yöneten, idareci, şef.

başqurmaq Yönetmek, idare etmek.

Başqurt Başkurt. **Başqurt xelqi** Başkurt halkı. **Başqurt tili** Başkurt dili.

başlamçi Öncü, yenilikçi, önayak olan.

başlamçilik Öncülük, rehberlik, kılavuzluk.

başlanğuç Başlangıç, ilk. **başlanğuç mektep** ilkokul.

başliğuçi Öncü, önayak olan, rehber, lider.

başlıq Başkan, lider, şef, reis, **iştap başliği** karargah komutanı.

başlıqlıq Başkanlık, idarecilik.

başlimaq Başlamak. **tünügündin başlap** dünden başlayarak. **başlap apermaq** götürmek. **Eskerni kim başlap baridu?** Askeri kim götürecek?

başmaq Terlik, yazlık ayakkabı.

başmaltaq Baş parmak.

başpana U.F. Sığınak, sığınacak yer, sığınma hakkı.

başsiz 1. Başsız, kafasız. 2. Başkansız, yöneticisiz. **başsiz qalmaq** başkansız kalmak.

başsizlik 1. Anarşi, başsızlık. 2. Düzensizlik, karışıklık.

başta Başta. **Baştila şundaq qilğan édim** Başından beri şöyle yapmıştım.

baştiki Başındaki, öndeki.

baş-uç: Baş-uçi yoq étizliqlar Uçsuz bucaksız tarlalar.

batalyon R. Tabur.

bataréye Batarya.

batil I. Cesur, gözü pek, yürekli.

batil II. A. Boş, faydasız, beyhude.

batillik A.U. Manasızlık, anlamsızlık.

batraq R. Irgat.

batraqlıq R.U. Irgatlık.

batur Kahraman, bahadır .

baturçilik Kahramanlık.

baturlanmaq Kabadayılık satmak; kendi kendini yüreklendirmek.

baturlarçe Kahramanca, kahramancasına.

baturluq Kahramanlık.

batursinmaq bk. **baturlanmaq.**

bay Zengin. **baylarçe** zenginler gibi. **bay qilmaq** zengin etmek. **bay turmuş** müreffeh. **béyip ketmek** zenginleşmek.

baya Demin. **Baya éytḳiniñiz keldi** Demin söylediğiniz geldi (oldu).

bayan A. Beyan, söyleme, bildirme. **bayan ḳilmaḳ** beyan etmek.

bayanat A. Beyanat, demeç, bildiri.

bayanatçi A.U. Sözcü. **Birleşken Döletler Teşkilati baş kativiniñ resmiy bayanatçisi** Birleşmiş Milletler Teşkilatı genel sekreterliğinin resmî sözcüsü.

bayançi A.U. Sözcü.

bayanname A.F. Beyanname, bildirge.

bayaşat 1. Sevinçli, neşeli. 2. Bolluk, bereket, müreffeh.

baya-şayet bk. **bayaşat.**

bayatin Deminden beri.

bayavan F. Çöl, sahra, tenha yer.

bayçéçek Unutmabeni çiçeği.

bayiḳi Deminki.

bayiḳida Geçmişte.

bayiḳidek Deminki gibi.

bayitin Deminden beri. **Bayitin ḳayaḳtisen?** Deminden beri nerdesin?

bayḳalmasliḳ İhtiyatsız; ihtiyatsızlıkla; önüne arkasına bakmadan.

bayḳaş bk. **bayḳimaḳ**

bayḳimaḳ Dikkat etmek, denemek, gözlemek, gözden geçirmek. **Bayḳisam ḳolidin iş kelmigidek** Denediğime göre elinden bir iş gelmeyecek gibi. **Bayḳimay ḳaldim** Dikkat edemedim; fark edemedim. **Baykap Jür** Dikkatlı ol; dikkat et.

baykimas Dikkatsiz.

bayḳimasliḳ Dikkatsizlik.

bayḳimiganda Ansızın; birdenbire.

bayḳuş I. Baykuş.

bayḳuş II. Zavallı, çaresiz, talihsiz, şanssız.

bayliğuç Bağlama.

bayliḳ 1. Zenginlik. **Bayliḳ bayliḳ emes, birlik bayliḳ** Zenginlik zenginlik değli, birlik zenginlik. 2. Hayır, yarar, nimet.

bayraḳ Bayrak.

bayraḳçi bk. **bayraḳdar.**

bayraḳdar U.F. Bayraktar.

bayram Bayram. **bayram ḳilmaḳ** bayram yapmak.

bayramlimaḳ Bayramlaşmak.

baysinmaḳ Kendini zengin saymak.

baytal Kısrak; doğurmamış kısrak. **boğaz baytal** gebe kısrak.

bayveççe U.F. Zengin ve mert oğlan.

baz I. F. Yine, tekrar, bir daha.

baz II. F. Ala doğan.

baz III. Buzul.

baza R. Askerî üs. **herbiy–déñiz bazisi** askerî deniz üssü. **herbiy-hava bazisi** askeri hava üssü.

bazar F. Pazar, borsa. **bazar küni** pazar günü. **karañğu bazar** kara borsa.

bazarlik F.U. Hediye, armağan, tatlı (uzaktaki alış veriş yerinden getirilen hediye).

bazğan Büyük çekiç (demirci çekici), balyoz.

bazğançi Demir dövücü, demirci.

BDT (Birleşken Döletler Teşkilati) BM (Birleşmiş Milletler).

beca F. Yerine getirme; gerçekleştirme. **beca ḳilmaḳ** yerine getirmek.

becanudil F.A.F. Can ve gönülden yerine getirmek.

beççiğer Pis herif, alçak herif.

beççiğerlik Tiksinti.

bedbext F.A. Bedbaht.

bedbextlik F.A.U. Bedbahtlık.

bedbeşire F.A. Çirkin, yakışıksız.

bedbeşirilik F.A.U. Çirkinlik.

bedbin F. Bedbin, karamsar.

bedbinlik F.U. Bedbinlik, karamsarlık.

bedboy F. Pis kokan.
bedboyluk F.U. Pis kokulu.
bedçéhre F. Çirkin, yakışıksız.
bedexlaḳ F.A. Bozuk, ahlak bozukluğu.
bedexlaḳlıḳ F.A.U. Ahlâksızlık.
bedel A. Bedel, yerine kullanma.
beden A. Beden, gövde, vücut. **beden terbiyisi** beden terbiyesi (eğitimi). **nazuk beden** ince vücut.
bedeşḳan : Bedeşḳan ḳurmaḳ Bağdaş kurmak. **Supida u bedeşḳan ḳurup oltardi** Sedirde o bağdaş kurup oturdu.
bedxuy F. Huysuz.
bedxuyluḳ Huysuzluk.
bediiy A. Bedîî, estetik. **bediiy edibiyat** bedii edebiyat.
bediiylik A.U. Bedîî, sanat değeri.
bedivilik A.U. Göçebe hayatı.
bedḳiliḳ F.U. Edepsiz, uygunsuz.
bedḳiliḳliḳ Edepsizlik, uygunsuzluk.
bednam F. Kötü nam. **U méni bednam ḳildi** O benim itibarımı düşürdü. (O benim şerefimi lekeledi).
bednamliḳ F.U. Yüz karası, rezalet, ayıp.
bedniyet F.A. Kötü kalpli, gönlü kara.
bedniyetlik F.A.Kötü yüreklilik, zararlılık.
bedölet F.A. 1. Zengin. 2. Talihli.
bedpéil F.A. Huysuz.
bedpéillik F.A.U. Huysuzluk.
bedpikir F.A.U. Kötü fikir.
bedpikirlik F.A.U. Kötü fikirli.
bedvex bk. **bedbext.**
beeyni A. Tam, aynı.
beg Bey.
beglik Beylik.
begzade U.F. Beyefendi, oğlan.
behissiz A.U. Bahissiz; bahse girişmemiş.
behr Kâr, kazanç.
behs A. Bahis.
behsleşmek A.U. Bahis tutuşmak, bahse girmek.
behslişiş A.U. Bahis tutuşma.
behuzur F.A. Rahatça, sakin sakin, telaşsız. **Süt ve ḳimiz bilen behuzur teminlenduḳ** Süt ve kımız ile rahatça temin edildik.
bexş F. : **Bexş etmek** Bağışlamak, ihsan etmek.
bext A. Baht, talih. **bextke ḳarşi** talihsizlik eseri, şanssızlık. **bexti ḳara** bahtı kara.
bextiyar A.F. Bahtiyar.
bextiyarliḳ A.F.U. Bahtiyarlık.
bextlik A.U. Bahtlı.
bext-seadet A. Baht ve saadet.
bextsiz A.U. Bahtsız.
bextsizlik A.U. Bahtsızlık.
bexuduk Emin. **bexuduk işlimek** emin işlemek.
bek Pek. **Bu jil buġday bek boldi** Bu yıl bağday çok iyi oldu.
bekmu Çok, pek, gayet.
bekrek Daha da, daha sıkı, daha çok. **Suni téximu bekrek ixtisat ḳiliş kérek** Suyu yine de daha çok tasarruf etmek lazım.
beḳisem bk. **béḳesem.**
beḳuvet F.A. bk. **bakuvet.**
bel Bel. **atniñ béli** atın beli. **bel baġlimaḳ** a) Kuşanmak. b) Girişmek, koyulmak, başlamak. **bel kötermistin işlimek** durmadan çalışmak. **béli aġrimas** tembel. **taġniñ bélide** dağın üstünde. **bel aşmaḳ** dağ geçidini geçmek.
bela A. bk. **bala** II.
belbaġ U.F. 1. bk. **belvaġ.** 2. Ekvator.
belçe 1. Kazağı. 2. Demir kürek.
belçi Kunduracı bıçağı.
beldem Kertik.
beldeş Kertik, kertmek.
beldimek Kertmek.

belend F. Yüksek. **belend avaz** yüksek ses.
belendlik F.U. Yükseklik.
belge Belge, işaret. **belge ḳoymaḳ** belge koymak, belgelemek.
belgileş bk. **belgilimek.**
belgiliguçi Tayin eden, belirten.
belgilik Belli, tanıdık, bilinen. **belgilik emes** belli değil. **öz-özidin belgilik** kendiliğinden belli.
belgilime Tayin, teşhis, belirleme.
belgilimek 1. İşaretlemek. 2. Tayin etmek.
belgisiz 1. Belgesiz 2. Meçhul, belirsiz.
belgisizlik Meçhul, belirsizlik.
belgücek Demir kürek.
belġem Balgam.
belki A.F. Belki, ihtimal.
belkim A.U. bk. **belki.**
belli F. Evet, anlaşılmak.
belnis R. Hastahane.
belvaġ Kemer, kuşak. **belvaġ bağlimaḳ** kuşak kuşanmak, kemer bağlamak.
bemeni F.A. Akıllı, zeki.
bend F. Meşgul. **Men bendmen** Meşgulum.
bende F. Bende, bağlı, esir, kul.
bendiçilik F.U. Bendelik hali.
bendilik F.U. Bendelik.
benepşe F. Menekşe.
bent F. bk. **bend.**
beñgi F. Afyon tiryakisi.
beñgixane F. Tiryakilerin buluştuğu ev.
beñgilik F.U. Tiryakilik.
beñvaş F.U. Yaramaz, afacan.
beñvaşlik F.U. Yaramazlık, disiplinsizlik.
beñvaştaḳ F.U. Disiplinsiz.
bep-baraver U.F. Tam, tam eşit.
beraber F. bk. **baraver.**
berbat F. Harap, berbat, viran, yıkım.
berbatlik F.U. Berbatlık, perişanlık, yıkım.

berdaş F. Sebat, metanet, dayanık. **berdaş bermek** dayanmak. **U berdaş bérelmeydu** O dayanamaz.
berdaşlik F.U. Dayanıklı, sebatlı, kuvvetli.
berdaşsiz F.U. Dayanıksız, metanetsiz, gevşek.
berdem F. Dinç, çevik, sağlam, canlı. **berdem bolmaḳ** dinç olmak.
berdemlik F.U. Canlılık.
berdürmek Verdirmek.
berdürüş bk. **berdürmek.**
bergek F. Kayısı kakı, çekirdeksiz kak.
berheḳ F.A. Mutlaka, muhakkak.
berhem F. : **Berhem bermek** Son vermek, kesmek, bitirmek.
beri Hepsi. **Maña beri bir** Benim için fark etmez; benim için hepsi aynı.
berikalla A. Çok iyi, aferin, bravo.
berike bereket.
beriket A. bk. **berike.**
beriketlik A.U. Bereketli.
berikilik A.U. Bereketli.
berikisiz A.U. Bereketsiz.
berk F.I. Yaprak.
berk II. 1. Kilitli. 2. Sağlam. **Aġziñġa berk bol** Ağzını sıkı tut.
berḳ A. Parıltı, parlaklık, parlak. **berḳ urmaḳ** parlamağa başlamak; ışıldamaya başlamak.
berḳarar F.A. Daima, istikrarlı, aralıksız.
berḳararlik F.A.U. Sebatlılık.
berḳut Kadife.
bermek Vermek. **pul bermek** para vermek. **doklad bermek** konuşma yapmak. **xever bermek** haber vermek. **salam bermek** selam vermek. **raziliḳ bermek** rıza göstermek. **télégram bermek** telgraf çekmek. **yol bermek** yol vermek. **érge bermek** kocaya vermek. **téléfon bermek** telefon etmek. **apirip ber-**

mek götürmek, taşımak. **ekélip bermek** getirmek. **eçikip bermek** getirmek. **cavap bermek** cevap vermek. **meslihet bermek** akıl vermek. **emçek bermek** meme vermek. **ḳerzġa bermek** borç vermek. **ḳayturup bermek** geri vermek. **sétip bermek** satmak; satışa yardım etmek. **Şu ḳoyni sétip ber** Şu koyunu satmada bana yardım et. **élip bermek** a) Vermek, b) Birisi için satın almak. **xotun élip bermek** evlendirmek. **ḳoyup bermek** salıvermek, serbest bırakmak, azat etmek, bırakmak. **U méni ḳoyup berdi** O beni salıverdi. **yüz bermek** yüz vermek. **Tövendiki veḳe yüz berdi** Aşağıdaki olay meydana geldi. **yézip bermek** yazıvermek. **Paxtiġa suni öz vaxtida bermek** Pamuk tarlasını zamanında sulamak. **Bérimen digen ḳuliġa, çikirip ḳoyar yoliġa** (deyim) Tanrı sevdiği kulunun yardımcısıdır. **Vaxtni ḳoldin bermey** Zamanı kaçırmadan.

bermes Cimri. **Bermesniñ éşi pişmas** (deyim) Cimrinin yemeği pişmez.

berna F. Genç, güzel, sevimli.

berpa F. Dikmek, kurmak, tesis, teşkil.

berre Kuzu kürkü.

berterep F.A. Bertaraf. **berterep ḳilmaḳ** bertaraf etmek.

berya Çöl, sahra. **Yürgen derya, yatḳan berya** Yürüyen nehir, yatan sahra.

bes I. F. Yéter, kafi.

bes II. A Tartışma, çekişme, münakaşa.

bes-bes Yarışma, rekabet. **Bulbullar bes-bes bilen sayrişidu** Bülbüller yarışırcasına ötüşüyorlar.

bes-beşçi A.U. Rakip, rekabeti seven.

bes-beslik A.U. Rekabet hali.

besey Ç. Lâhana. **besey şovisi** lahana çorbası.

beşleşmek A.U. Tartışmak, çekişmek, münakaşa etmek. **Bulbullar beslişip sayraşmaḳta** Bülbüller yarışarcasına ötüşmekte.

beslişiş bk. **beşleşmek.**

best F. Bünye, beden, yapı.

beş Beş. **beş jillik plan** beş yıllık plan. **beştin bir** beşte bir. **Bu işni beş ḳoldek bilimen** Bu işi beş parmağımı bildiğim gibi biliyorum. **Beş ḳol birdek emes** Beş parmak aynı değil. **Beş künlük dünya** Beş günlük dünya.

beşaret A. Beşaret, müjde, bir iyi haber tebliği.

beşatar Beş kurşun alabilen tüfek.

beşer A. Beşer, insan cinsi.

beşeriyet A. Beşeriyet, insanlık.

beşeylen Beş kişi, beşi ile beraber.

beşinçi Beşinci.

beşire A. Görünüş, dış, dış görünüş.

beşlep Beşleyip.

beşlik beşlik.

beştaş Beş taş. **beştaş oynimaḳ** beştaş oynamak.

bet 1. Sayfa. **Kitapniñ birinçi bétide** Kitabın birinci sayfasında. 2. Yüz. **Bétiñ barmu?** Yüzün var mı?

betbext F. bk. **bedbext.**

betxejlik F.A.U. İsraf, savurma, tutumsuz kullanma. **betxejlik ḳilmaḳ** israf etmek.

betinke R. Potin, botin.

betis R. Patiska. **betis köynek** patiska gömlek.

betḳilik F.U. bk. **bedḳilik.**

betleglik Kurulu. **Miltiġiñ betleglikmu?** Tüfeğin kurulu mu ? (Tüfeğin ateşe hazır mı?) **Betleglik tapança** Kurulu tabanca.

betleş bk. **betlimek.**

betlimek 1. Kurmak; ateşe hazır hale getirmek. 2. Yükleme, tahmil.

better F. Beter, daha fena, daha kötü. **undin better** ondan beter; ondan daha kötü.

beyge At koşusu, at yarışı. **Beygidin kelgen at** Yarışı kazanmış at.

beygilik Koşu atı.

bey-mu Ç. Ağaç mantarı.

beynelmilel A. Uluslararası.

beynelmilelçi A.U. Enternasyonalizm taraflısı.

beynelmilelçilik Enternasyonalizm.

Beytulla A. Beytullah.

beytulmuḳeddes Beytül-mukaddes.

bez I. (anatomi) Bez.

bez II. Amerikan bezi.

bezbet Yüzsüz, küstah, hayasız.

bezbetlik Yüzsüzlük, küstahlık, haddini bilmezlik.

bezen A. Bazen.

bezgek Sıtma, malarya. **bezgek tutmaḳ** sıtmanın yükselmesi. **bezgek paşisi** sıtma sineği.

bezgeklik Hummalı.

bezi A. Bazı. **bezi ademler** bazı insanlar. **bezi birliri** bazı birileri. **bezi vaxtta** bazı zaman.

bezibiravlar A.U. Bazı kimseler.

bezide A.U. Bazen.

beziler Bazıları.

bezilerde A.U. Zaman zaman; kimi zaman.

bezlimek Teskin etmek, yatıştırmak, dindirmek.

bezm F. bk. **bezme.**

bezme F. Ziyafet, şölen, içki meclisi.

bezmek 1. Soğumak, 2. Bezmek, bıkmak, usanmak.

béabruy Otoritesiz, itibarsız.

béaram : Béaram ḳilmaḳ Rahatsız etmek, huzursuz etmek.

bébéri Böbür, leopar.

bécanidil F. Candan, isteyerek, canıgönülden.

Bécin Pekin. **bécin güli** pat (tı).

bécirilmek Becerilmek.

bécirim Sağlam, tam, bütün.

béciriş bk. **bécirmek.**

bécirmek Becermek.

béde Yonca. **ḳaşḳa béde** veya **yava béde** yabanî yonca. **béde köki** mantı için kullanılan, yoncanın ilk yaprakları.

bédilik Yoncalık; yonca tarlası.

bédiyan bk. **arpa.**

bégen Kabarcıklı düzeç.

bégiz Biz.

béġir 1. (anatomi) Ciğer. 2. (mec.) Yürek, bağır. **béġirġa basmaḳ** bağra basmak. **taġ baġri** dag yamacı. **baġrim** canım. **taş béġir** taş yürek. **baġri ḳattiḳ** taş yürekli. **Oġlumni baġrimġa bastim** Oğlumu bağrıma bastım. **öpke-béġir** akciğer ve ciğer. **béġir reñ** kahverengi. **sus béġir reñ** açık kahverengi.

béġirlaş bk. **béġirlimaḳ.**

béġirlimaḳ sürünmek, sürüklenmek, ilerlemek. **Yer béġirlap mañmaḳ** Yerde sürüklenerek ilerlemek. **Yer béġirlap uçmaḳ** Yere değercesine uçmak.

béġirtaḳ Kır tavuğu.

béġişlaş bk. **béġişlimaḳ.**

béġişlimaḳ armağan etmek, hediye etmek.

béhi Ayva.

béhiş veya **béhişt** Cennet.

béhiştlik F.U. Cennetli.

béhzade Kavunun bir türü.

béhzar F. Ayva bahçesi.

béxever F.A. Habersiz. **hemmidin béxever** her şeyden habersiz.

béxi Kunduracı iğnesi, biz, çuvaldız.

béxil A. Cimri, hasis.
béxillenmek A.U. Cimrilenmek, hasislenmek.
béxillik A.U. Cimrilik, hasislik. **béxillik ḳilmaḳ** cimrilik etmek.
béxilliniş bk. **béxillenmek.**
béket Yolculukta gece kalacak yer; konak; durak.
béketçi Konağa bakan kimse.
békinmek 1. Kilitlenmek; kapıyı kilitlemek. 2. Tespit etmek, saptamak.
békiniş bk. **békinmek.**
békitiş bk. **békitmek.**
békitküç Bağlaç, sürgü.
békitmek 1. Kilitlemek 2. Bağlamak; tasdik etmek. **ḳararni békitmek** kararı tasdik etmek, onaylamak.
béḳesem İpekli düz kumaştan yapılmış cüppe.
béḳim Bakım, hizmet.
béḳimsiz Bakımsız.
békimsizlik Bakımsızlık.
béḳin bk. **biḳin.**
béḳindi 1. Bağımlı 2. Evlâtlık.
béḳindilik Bağımlılık, tabilik.
béḳiniş bk. **béḳinmaḳ.**
béḳinmaḳ 1. Bakınmak, etrafına bakınmak 2. Boyun eğmek, tabi olmak, itaat etmek.
béḳinmas boyun eğmez, itaatsiz, dik başlı.
béḳinmaslik Boyun eğmezlik, itaatsizlik, harınlık.
béḳiş bk. **baḳmaḳ.**
bélik Balık. **aḳ bélik** yayın (balığı). **jilan bélik** yılan balığı. **bélik tutuş** balık tutma. **bélik şovisi** balık çorbası. **bélik tutmaḳ** balık tutmak, balık avlamak. **bélik méyi** balık yağı. **bélik sodisi** balık ticareti. **bélik béḳiş** balık üretme. **bélik jili** balık yılı. **Xan bélik** Hanbalık (Pekin'in tarihî adı, balık-Eski Türkçede şehir anlamındadır). **béliktek** balık gibi.
bélikaġuç Martı (kuşu).
béliḳçi Balıkçı.
béliḳçilik Balıkçılık. **béliḳçilik ḳéliş** balıkçılık yapma.
béliḳlik Balıklı. **béliḳlik köl** balıklı göl.
bénzin R. Benzin. **benzin ambari** benzin deposu.
béri Beri, bu yana. **béri yaḳta** bu yanda. **Almuti'din béri** Alma Ata'dan beride. **Uzundin béri** Çoktan beri. **Bir ḳançe kündin béri** Birkaç günden beri. **Bériraḳ** Biraz beri. **On kündin béri** On günden beri. **Béri kéliñ** Beri gelin. **Ye néri emes, ye béri emes** Ne orada, ne burada. **Béri ḳarañ** Buraya bakın. **Şuniñdin béri** Şundan bu yana.
bériçe Olduğu kadar. **İmkaniyetniñ bériçe** İmkan olduğu kadar.
bériki Bu taraftaki. **Bériki yaḳta** Bu tarafta.
bérilgenlik Sadık olma hali, sadakat, candan bağlılık.
bériliş bk. **bérilmek.**
bérilmek 1. Verilmek. **yol bérilmek** yol verilmek. 2. Dalmak, içtenlik. **xiyalġa bérilmek** hayala dalmak. **bérlip işlimek** içtenlikle çalışmak.
bérip-bérip Gitgide, gittikçe.
bériş I. Varma. **Bérişim kérek** Varmam gerek. **Bériştin yénişliri téz** Varmanızdan dönmeniz çabuk. **işniñ bérişi** işin gidişi. **bériş kéliş** gidiş dönüş.
bériş II. Vermek, verme. **aylik bériş** aylık verme. **otpuska bériş** izin verme. **unvan bériş** ünvan verme. **ḳesem bériş** kasem etme; yemin etme.
bériş kéliş 1. Gidiş dönüş; ilişki. **Bériş kélişimiz yoḳ** İlişkimiz yok. 2. (gramer) Yönelme hali.
bérivetmek Verivermek.

bérivitiş bk. **bérivetmek.**

bésiḳ 1. İç bükey, obruk. 2. Ezilmiş, yılgın, sindirilmiş 3. Mütevazi, ağırbaşlı. **eġir-bésiḳ** ağırbaşlı.

bésiḳiş bk. **bésiḳmaḳ.**

bésiḳlik 1. İç bükeylik 2. Yılgınlık, ezilmişlik 3 İtidalli, ılımlı.

bésiḳmaḳ Susmak, sakinleşmek. **El ayiġi bésiḳḳan çaġda** Milletin gidiş dönüşü kesildiği zaman.

bésiḳturmaḳ (**bésiḳmaḳ**'tan) Bastırmak, susturmak.

bésiḳturulmaḳ Bastırılmak, susturulmak.

bésiliş bk. **bésilmaḳ.**

bésilmaḳ Basılmak. **ḳayta bésilmaḳ** tekrar basılmak. **Çañ bésildi** Toz indi. **Mal bésilġan kéme** Mal yüklenmiş gemi. **Şamal bésildi** Rüzgar kesildi. **Üni bésildi** Sesi kesildi. **Yanġun bésildi** Yangın söndürüldü. **Aġriġi bésildi** Ağrısı kesildi. **El ayiġi bésilġan mezgilde** Milletin gidiş dönüşü durduğu zaman.

bésim 1. Adım. 2. Basınç. **Havaniñ bésimi** Hava basıncı. 3. (gramer) Vurgu. 4. Üstün, büyük. **besim köpçülük** büyük çoğunluk; ezici çoğunluk.

bésimdarliḳ Üstünlük, hakimlik.

bésiş (**basmaḳ**'tan) 1. Yürümek, adım atmak. 2. Basma, baskı yapma. 3. Yerini tutmak, vekillik. **orun bésiş** yerini tutma. 4. Basma, yayımlama, neşretme, **bésiş bölümi** baskı odası. **şeherni bésiş** şehiri ele geçirme. **aş bésiş** pilâvı dinlendirme. **aġrikni bésiş** ağrı kesme. **kigiz bésiş** keçe yapma. **ḳara bésiş** karabasan, kabus. **tuxum bésiş** tavuğun kuluçkaya yatması.

bésivaldi Kavunun bir türü.

bésivalġuçi İstilâcı, müstevli, gasp.

bésivalmaḳ Ele geçirmek, zaptetmek, zorla almak

bésivéliş bk. **bésivalmaḳ.**

béşi bk. **baş.**

béter F. Beter, daha kötü. **undin béter** ondan beter; ondan daha kötü.

béton R. Beton.

bétonluḳ Betonlu. **tömür bétonluḳ** demir betonlu.

bévil F. İdrar, sidik.

béyimaḳ Zenginleşmek.

béyiş bk. **béyimaḳ.**

béyt Beyit.

bézek Nakış, desen, resim. **bézek salmaḳ** nakış yapmak.

bézeklenmek Süslenmek, güzelleşmek.

bézeklik Nakışlı, desenli, resimli, süslü.

bézeklimek Bezemek, süslemek.

bézelmek Süslü olmak.

bézenmek Süslenmek.

bézeñ İnatçı, direngen, arsız.

bézeñlik İnatçılık, arsızlık. **bézeñlik ḳilmaḳ** inatçılık etmek.

bézermek 1. Öfkeli bakmak. 2. Israr etmek.

bézeş Bezemek, süslemek.

béziliş bk. **bézelmek.**

bézimek Bezemek, süslemek.

béziniş bk. **bézenmek.**

bézireymek bk. **bézermek.**

béziriş bk. **bézireymek.**

béziş bk. **bezmek.**

bézişmek Dargınlık; aralarının açılması; birbirinden uzaklaşmak. **Biz birbirimizdin bézişip kettuḳ.** Biz birbirimizden uzaklaştık.

biaman F. Amansız.

biar F.U. Arsız.

biaram F. Endişeli, telâşlı, telâşla, rahatsız. **biaram bolmaḳ** rahatsız olmak; endişeli olmak.

biarliḳ F.U. Arsızlık.

biarman F. İsteklerin kusursuz yerine getirilmesi; çok memnuniyet.
biazar F. Masum, zararsız. **biazar adem** masum adam.
biazarlik F.U. Masumluk.
bibaha Paha biçilmez; çok değerli.
bican F. Cansız, ölü.
bicédel F. Şüphesiz, kuşkusuz.
bicérim F. Tam, bütün, sağlam, zedelenmemiş.
biçare F. 1. Çaresiz. 2. Biçare, zavallı.
biçariçilik 1. Çaresizlik. 2. Biçarelik, zavallılık.
biçarilik F.U. 1. Çaresizlik. 2. Biçarelik, zavallılık.
bidad F. Adaletsiz, kanunsuz.
bidadlik F.U. Terbiyesizlik, canavarlık.
bidar F. Uyanık, ayık.
bidari F. Uyumamak, uyanık bulunmak, bütün gece uyumamak. **Ta seher bidaridurmen sen üçün** Ta sabaha kadar sen için uyumadım.
bidava F. Tedavisi imkânsız, iyi olmaz, onulmaz, tamiri imkânsız.
bidavilik F.U. Onulmazlık, şifası imkânsız olma, tamiri imkânsız olma.
biderek Meçhul, bilinmez. **U biderek yoḳulup ketti** O habersiz kayboldu.
biderman F. Kuvvetsiz, dermansız, bitkin.
bidermanlḳ F.U. Kuvvetsizlik, dermansızlık, bitkinlik.
bidert F. Kaygısız. **bidert bolmaḳ** kaygısız olmak.
bidet A. Zararlı yenilik, bid'ât.
bidimaġ Üzüntülü, kederli. **bidimaġ bolmaḳ** üzüntülü olmak; kederli olmak.
bidimaġlik Üzüntülü olmak, keyifsiz olmak.
biedep F.A. Edepsiz.
biedeplik edepsizlik.
biexlaḳ F.A. Ahlâksız.
biexlaḳlik F.A.U. Ahlâksızlık.
bieḳillik F.A.U. Akılsızlık, ahmaklık, aptallık.
bieḳl F.A. Akılsız, ahmak, aptal.
biétivar F.A. İtibarsız
bigane F. Yabancı. **bigane bolmaḳ** uzaklaşmak.
biganilaşmaḳ F.U. Uzaklaşmak; yabancılaşmak.
biganilik F.U. Yabancılık.
biganilişiş bk. **biganilaşmaḳ.**
bigizḳol İşaret parmağı.
biguman F. Şüphesiz, kuşkusuz.
bigumanlik F..U. Şüphesizlik.
biguna F. Günahsız, suçsuz.
bigunalik F.U. Günahsızlık, suçsuzluk.
biġem F.A. Kaygısız, düşüncesiz. **biġem bolmaḳ** kaygısız olmak.
biġemlik F.A.U. Kaygısızlık.
biġerez F.A. 1. Garazsız, kişisel çıkarını unutan, kişisel çıkarını aramayan, 2. Bitaraf, tarafsız, yansız.
bihaya F.A. Utanmaz, hayasız.
bihayalik F.A.U. Utanmazlık, hayasızlık.
bihet F.A. Sonsuz, hudutsuz, uçsuz bucaksız.
bihésap F.A. Hesapsız, sayısız. **bihésap köp** hesapsız çok.
bihude F. Beyhude, boşuna.
bihurmetlik Saygısızlık.
bihuş F. Şuursuz olarak, bilinçsizce, farkında olmadan. **bihuş bolmaḳ** şuurunu kaybetmek.
bihuşluḳ F.U. Şuursuzluk, bilinçsizlik.
bix (botanik) Tomurcuk, filiz.
bixavatir F.A. Tehlikesiz, emniyetli, güvenli. **bihavatir bolmaḳ** emin olmak.
bixavatirlik F.A.U. Tehlikesizlik, güvenli olma durumu.
bixeter F.A. Tehlikesiz.
bixeterlik F.A.U. Tehlikesizlik, güvenlik.

bixever F.A. Habersiz. **Men bixevermen** Habersizim. **bixever ḳalmaḳ** habersiz kalmak.

bixeverlik F.A.U. Habersizlik.

bixlanmaḳ Filizlenmek. **Del-derexler bixlinip ḳaldi** Ağaçlar filizlendi; ağaçlar filizlenmeye başladı.

bixlaşmaḳ Filizlenmek.

bixut F. Şuursuz, bilinçsiz. **Bixut yétiptu** Şuursuz yatmakta.

bixutluḳ F.U. Şuursuzluk, bilinçsizlik.

biicazet F.A. İcazetsiz, izinsiz, ruhsatsız.

biihtiyar Gayri ihtiyarî, istemeyerek.

biintizam F.A. İntizamsız, düzensiz.

bikar F. 1. Boş, işsiz. **bikar jürmek** boş gezmek. **bikar turmaḳ** boş durmak. **bikar ḳilmaḳ** boşaltmak, kaldırmak, feshetmek. **Bütün işim bikarġa ketti** Bütün işim boşa çıktı. **Séniñ baturliġiñ bikar iken** Senin kahramanlığın boşunaymış. 2. Bedava, parasız.

bikarçi F.U. Tembel, avare.

bikarçiliḳ F.U. 1. Tembellik, avarelik. 2. Zamanın boşa geçmesi. **bikarçiliḳtin** işsizlikten.

bikardin-bikar F.U.F. 1. Boşuna, boş yere. 2. Sebepsiz, durup dururken.

bikarġa F.U. Boşuna, bedava. **bikarġa bermek** bedava vermek; parasız vermek.

bikarliḳ F.U. Boş; boş vakit geçirmek.

bikartelep F.a. Tembel, avare.

biḳarar F.A. Kararsız.

biḳararliḳ F.A.U. Kararsızlık.

biḳ-biḳ Fokur fokur. **biḳ-biḳ ḳaynimaḳ** fokur fokur kaynamak.

biḳesem bk. **béḳesem.**

biḳildimaḳ Fokurdamak.

biḳin 1. Böğür, yan. 2. Fileto.

biḳinlaş bk. **bikinlimaḳ.**

biḳinlimaḳ Böğüre vurmak, böğürüne dokunmak.

biḳsimaḳ Pis kokmak. **biḳsip köymek** dumanlanıp yanmak.

biḳuvet F.A. Kuvvetsiz, güçsüz, zayıf.

bilcirlimaḳ Çene çalmak, gevezelik yapmak.

bildürmestin Belirtmeden, duyurmadan.

bileks A. Bilakis, tersine, aksine.

bilek Elle kolun birleştiği bölüm, bilek.

bilen İle. **men bilen sen** ben ile sen. **muellim bilen birge** öğretmen ile beraber. **şuniñ bilen** böylece, öylece. **at bilen** at ile. **télépon bilen sözleşmek** telefonda konuşmak. **Ḳandaḳ sevep bilen?** Nasıl bir sebep ile? **aşniñ témi tuz bilen** yemeğin tadı tuz ile. **baturluḳ bilen** kahramanlık ile. **az sanliḳ bilen** az bir sayı ile. **Öz ecili bilen öldi** Kendi eceli ile öldü. **öz ḳolum bilen** kendi elim ile. **künniñ ötişi bilen** günün geçmesiyle. **küni bilen** günü boyu. **tüni bilen** gece boyu. **yéziniñ için bile** köyün içi ile. **şundaḳ bolġan bilen** şöyle olsa bile. **Kirişim bilenla** Girmem ile beraber.

biler-bilinmes Belirli belirsiz.

bilermen Bilgili, bilgiç.

bilermenlik Bilgiçlik. **bilermenlik ḳilmaḳ** bilgiçlik etmek.

bileş bk. **bilimek.**

bilet R. Bilet.

biletçi Biletçi.

biletsiz Biletsiz.

biley Bileği taşı. **biley taş** bileği taşı.

bilik : Ḳutadġubilik Kutadgubilig.

bilim Bilim, ilim **bilim jurti** bilim yurdu. **bilim almaḳ** bilim öğrenmek.

bilimçan Ehil, bilgiç.

bilimçanliḳ Bilgililik.

bilimdan U.F. Ehil, bilgiç.

bilimdanliḳ Bilgililik.

bilimdar U.F. Bilgili.
bilimdarlik U.F.U. Bilgililik.
bilimlik Okumuş, bilgili.
bilimsiz Bilimsiz, tahsil görmemiş, cahil, bilgisiz.
bilimsizlik Cahillik, bilgisizlik.
biliner-bilinmes Bilinir bilinmez.
biliniş bk. **bilinmek.**
bilinmek Bilinmek. **Ötken kün bilinmeydu** Geçip giden günler bilinmez. **bilinmey** bilinmeden.
bilinmes Bilinmez.
bilinmeslik Bilinmezlik.
biliş bk. **bilmek. tonuş-biliş** tanıdık, bildik.
bilivalmak Bilmek, öğrenmek. **Men Rus tilini obdan bilivaldim** Ben Rus dilini iyi öğrendim.
bille Birlikte, beraber. **buniñ bilen bille** bunun ile beraber.
billür A. Billûr.
bilmek Bilmek. **aldin bilmek** önceden bilmek. **Uni kim bilsun** Onu kim bilsin. **Uni kim bilidu?** Onu kim bilir? **Xuda bilidu** Allah bilir. **Nime ķilişimni bilmeymen** Ne yapacağımı bilemem. **bilmey turup** bilmeden. **körgen-bilgenler** gören ve bilenler. **bilip turup** bilerek, bildiği halde. **Késel özini bilmeydu** Hasta kendini kaybetmiş. **Men Rus tilini bilimen** Ben Rus dilini bilirim. **Men séni bilmey ķaldim** Ben seni bilemedim. **kérek dep bilmek** gerekli olarak bilmek. **Men séni yaxşi adem dep bilimen** Ben seni iyi bir insan olarak bilirim. **U oķuşni bilmeydu** O okumayı bilmiyor. **Yézişni bilmeymen** Yazmayı bilmem.
bilmeslik Bilmezlik. **bilmeslikke salmaķ** bilmezlikten gelmek.
bilmigenlik Bilmezlik. **héç nerse bilmigenlik** hiçbir şey bilmezlik.
bilyart R. Bilârdo.
bimalal F.A. Hür, serbest. **Bimalal kirivériñ** Çekinmeden girebilirsiniz.
bimar F. Hasta.
bimarliķ F.U. Hastalık.
bimehel F.A. 1. Vakitsiz, zamansız. 2. Yersiz.
bimena F.A. bk **bimeni.**
bimeni F.A. Manasız, anlamsız, saçma, akıl almaz.
bimenilik F.A.U. Saçmalık.
bimeze F. Tatsız.
bimezigerçilik F.U. Tatsızlık.
bimezilik F.U. Tatsızlık.
bina A. Bina. **bina ķilmaķ** inşa etmek; kurmak; dikmek; meydana getirmek.
binaen A. Binaen, dayanarak, -den dolayı.
binakar A.F. Mimar, inşaatçı.
binakarliķ Mimarlık.
binam F. Namsız, atsız, isimsiz.
binamaz F. Namaz kılmayan.
binava F. Beceriksiz, aciz.
binem F. Sulama istemeyen toprak.
binezer F.A. Bakımsız.
binezir F.A. Emsalsiz, eşsiz, benzeri olmayan.
binésip F.A. Nasipsiz, nasibi yok, geçim vasıtasından yoksun.
binihayet F.A. Sonsuz, sınırsız, uçsuz bucaksız.
binobet F.A. Sırasız.
binomus F.A. Namussuz.
binomusluķ F.A.U. Namussuzluk, arsızlık.
biñsi Ç. Güç, kuvvet, kabiliyet. **Biñsiñ bolsa bu yaķķa çiķ** Gücün yetiyorsa çık ortaya.
biñtüen Ç. Askerî kısım, birlik.

biolog R. Biyolog.

biologiye R. Biyoloji.

bipana F. Sığınacak yeri olmayan, evsiz barksız.

bipanaliḳ F.U. Evsizlik, sığınaksızlık.

bipayan F. Engin, uçsuz bucaksız.

bipayda F.A. Faydasız, yararsız.

bipehm F.A. Anlayışsız, idraksiz.

bipehmlik F.A.U. Anlayışsızlık, idraksizlik.

biperaset F.A. Anlayışsız, idraksiz.

biperasetlik F.A.U. Anlayışsızlık, idraksızlık.

biperva F. Kaygısız, ihmalkâr, özensiz.

bipervaliḳ F.U. Kaygısızlık, ihmalkârlık. **bipervaliḳ ḳilmaḳ** vazifesini ihmal etmek.

biperzend F. Çocuksuz.

biperzendlik F.U. Çocuksuzluk.

bipul F. Bedava, parasız.

bipulluḳ F.U. Parasızlık.

bir Bir. **bir ḳilmaḳ** bir etmek. **bir bolmaḳ** bir olmak. **bir dil, bir can bolup** tek gönül, tek vücut olarak. **bir cinslik** aynı cinsten. **bir xil** aynı, aynı türden. **birmu bir** birebir. **birdin-bir** a) Bir tek, biricik b) Ancak, yalnız. **biri ḳalmay** biri bile kalmadan. **bir éġizdin** tek sesle. **héçbiri** hiçbiri. **ikkiniñ biri** ikisinden biri. **künlerde bir kün** günlerden bir gün. **köz ḳaraşlarniñ bir ikenligi** görüşlerin bir olduğu. **her bir** her bir. **biriniñ keynidin biri** birinin arkasından biri. **bir-biri bilen** birbiri ile. **bir-birige** birbirine. **bir-birimizni** birbirimizi. **beri bir** hepsi aynı. **bir yaḳta** bir tarafta. **bir yaḳta ḳalmaḳ** bir tarafta kalmak. **bir vaxt** veya **bir vaxtta** aynı zamanda. **bir vaxlarda** bir zamanlarda. **bir gün** bir gün. **bir zamanda** bir zamanda. **bir çaġda** bir zamanda. **bir az** biraz. **bir azdin** birazdan. **bir ḳançe** birkaç. **bir tuḳḳan** kardeş, akraba. **bir türlü** aynı, aynı türden. **bir talay** birçok. **bir yaḳ ḳilmaḳ** bertaraf etmek. **bir adem** bir adam. **bir ḳeder** biraz daha. **birla vaxt içide** aynı zamanda. **bir neççe** birkaç. **bir-ikki** bir iki. **bir yoli** bir defa.

biraḳ Fakat, ama.

biran Birisi.

birav Birisi, bir kimse. **biravlar** bir kimseler. **Uniñ biravġa ziyini tegmidi** Onun birisine zararı dokunmadı.

biraz Biraz.

bir-birdin Tek tek. **Bir-birdin kiriñlar** Tek tek giriniz.

bir-birlep Tek tek, ayrı ayrı.

birde: Birde körünüdu, birde yoḳ bolup kétidu Bazen görünür, bazen kayıplara karışır.

birdek Aynen, eşit. **birdek işlimek** eşit çalışmak. **birdek ḳilmaḳ** eşit yapmak.

birdeklik Eşitlik.

birdem U.F. Bir an, bazen, hemen. **birdem kélidu, birdem kétidu** bazen gelir, bazen gider. **birdemniñ içide** bir an içinde. **birdemdin kéyin** hemen sonra.

birdemlik Bir anlık.

birdilliḳ U.F.U. Gönül birliği.

birdin Birdenbire, ansızın, anî olarak. **birdin-bir** tek yegane.

birdinige Ansızın, birdenbire.

birdinla ansızın, anî olarak. **Birdinla yoḳ bolup ketti** Aniden kayıboluverdi.

birehm F.A. Rahimsiz, acımasız, merhametsiz.

birehimlik F.A.U. Rahimsizlik, acımasızlık.
biren-seren Ara sıra, seyrek.
birer Bir, herhangi bir. **birer sevep bilen** herhangi bir sebep ile. **birer kişi** herhangi bir kişi.
birer-birer Birer. **U birer-birer körünüp kalidu** O ara sıra görünür.
birge Birlikte, beraber.
birgileşmek Birlikte olmak, beraber olmak. **birgilişip barmaq** beraber varmak.
birgilik Birlik.
birgine sadece bir, tek bir.
birğazan Kaşıkçı kuşu.
birxil U.F. Aynı, aynı türden. **cümliniñ birxil müçiliri** cümlenin aynı türden üyeleri.
birxilliq U.F.U. Benzerlik.
birikiş bk. **birikmek.**
birikken Birleşmiş, toplanmış, birleşik. **birikken söz** (gramer) birleşik kelime.
birikme 1. (kimya) Birikmiş, birikme. 2. (gramer) Birleşik, birleşme.
birikmek Birikmek.
birinçi Birinci
birinçidin Birinci olarak.
birinçilik Birincilik. **birinçilikni almaq** birinciliği almak.
birkemde Bir aralık, bir defa, günlerden bir gün.
bir küni Bir günü.
birqançe Birkaç. **birkançidin kéyin** bir süre sonra.
birqétim Bir defa. **Uni men birqétim körgendim** Onu ben bir defa görmüştüm.
birqisma U.A.U. Bir türlü.
birla Sadece bir. **İşim birla kitap oquş** İşim sadece kitap okuma.
birlep Birer birer, teker teker.
birleşken Birleşmiş. **Birleşken Milletler Teşkilati** Birleşmiş Milletler.
birleşme Birleşme. **Ayallar birleşmisi** Kadınlar derneği.
birleşmek Birleşmek.
birleştürmek Birleştirmek.
birlik Birlik. **küç birlikte** güç birlik ile olur. **birlikke keltürmek** birleştirmek.
birliksiz Birliği olmayan. **Birliksiz küç bolmas** Birlik olmadan güç olmaz.
birlikte Birlikte, ortaklaşa, el birliği ile. **birlikte yaşaş** birlikte yaşama.
birlişiş bk. **birleşmek.**
birmunçe Birçok.
birmunçiliğan Birçok.
birneççe Birkaç.
birnerse Bir şey. **U nimidu, birnerse dégendi** O nedir, bir şey demişti. **Héç bir nerse élip bolmidi** Hiçbir şey alınamadı.
birnime bk. **birnerse.**
biro bk. **birav.**
birpes U.F. Bir dakika, biraz. **Birpes turup tur** Biraz bekle. **birpeste** bir anda. **birpestin kéyin** Biraz sonra.
birtalay Birçok. **Birtalay adem keldi** Birçok adam geldi. **Bizdin birtalay yer** Bizden epey uzak.
birterep U.A.: **Bu işni birterep qiliş kérek** Bu işi bertaraf etmek lazım.
birtereplime U.A. Tek taraflı, tek yanlı.
birtola Birden, bir hamlede.
birtuğram 1. Serçe, 2. Çayır kuşu, toygar.
birtutaş Tek, yekpare, tam, tüm, bütün, kapsamlı. **birtutaş plan** geniş kapsamlı plan.
birtürlük Aynı.
birvax U.A. Bir zaman, bir sefer. **birvaxta** aynı zamanda. **birvaxtin kéyin** bir zamandan sonra.

birvaxḳiçe Bir zamana kadar.

biryaḳliḳ : Biryaḳliḳ ḳilmaḳ Bertaraf etmek.

biryola Birden, bir hamlede.

biryolila Birden, bir hamlede, hepsi birden.

bis Bıçak, jilet. **bisi ḳaytmaḳ** körlenmek, körleşmek.

bisakal F.U. Sakalsız.

bisat A. Döşeme, eşya. **yéñi bisatlar sélinġan öy** yeni eşyalarla döşenmiş ev.

bisavat F.A. Okuma yazma bilmeyen adam; cahil.

bisavatliḳ F.A.U. Okuma yazma bilgisizliği; cahillik.

biseremcan F. 1. Düzensiz, intizamsız. 2. Telaşlı.

biseremcanliḳ F.U. 1. Düzensizlik 2. Telaşlılık.

bisevep F.A. Sebepsiz.

bisiññide Sinsi sinsi, istihza ile, alaylı. **U bisiññide bir külüp ḳoydi** O alaylı bir şekilde güldü.

bislik : İkki bislik İki taraflı; iki yüzlü; çift ağızlı; iki tarafı keskin.

bislimaḳ Bilemek, yontmak.

bismilla A. Besmele.

bit bk. **pit**.

bitaḳet F.A. Takatsiz.

bitaḳetliḳ F.A.U. Takatsizlik.

bitap F. Hasta. **bitap bolmaḳ** hasta olmak.

bitaplanmaḳ F.U. Hastalanmak.

bitapliḳ F.U. Hastalık.

bitayin F.A. Belirsiz.

bitayinliḳ F.A.U. Belirsizlik.

bit-çit Darmadağın, paramparça. **düşmenniñ bit-çitini çiḳarmaḳ** düşmanı darmadağın etmek.

bitecribe F.A. Tecrübesiz.

bitekellüp F.A. Teklifsiz. **Bitekellüp kirivériñ** Çekinmeden girebilirsiniz.

bitekellüplük F.U. Teklifsizlik.

biterep F.A. tarafsız, yansız. **biterep bolmaḳ** tarafsız olmak, yansız olmak.

bitereplik F.A.U. Tarafsızlık, yansızlık.

bitik (tarihî) Mektup, kitap.

bitildaş bk. **pitildaş.**

bitildimaḳ bk. **pitildimaḳ.**

bitmek bk. **pütmek.**

bivaxt F.A. Zamansız, vakitsiz.

bivaxtliḳ F.A.U. Zamansızlık, vakitsizlik.

bivapa F.A. Vefasız. **Bivapa nadan yarim** Vefasız cahil yarım.

bivapaliḳ F.A.U. Vefasızlık. **bivapaliḳ ḳilmaḳ** vefasızlık etmek.

bivaste F.A. Vasıtasız, doğrudan doğruya.

bivesiḳe F.A. Vesikasız, belgesiz, delilsiz.

biyavan F. Çöl, sahra.

biye bk. **baytal.**

biz Biz. **bizlèr** bizler. **bizniñ** bizim. **bizni** bizi. **bizge** bize. **bizdin** bizden. **bizniñ bilen** bizimle. **bizniñki** bizimki. **bizniñkide** bizimkinde. **bizniñçe** bize göre.

bizar bıkmış, usanmış, bezmiş. **U cénimdin bizar ḳildi** O beni canımdan bezdirdi. **Cénimdin bizar boldum** Canımdan bezdim.

bizariliḳ F.U. Terbiyesizlik, küstahlık.

bizep Müsrif, israfçı, tutumsuz, savurgan. **bizep ḳilmaḳ** savurmak.

bizeplik Tutumsuzluk, savurganlık.

bizmaliḳḳa (ağız) Sonra.

bizmaraḳ (ağız) Sonra.

bizniñki Bizimki. **Bu öy bizniñki** Bu ev bizimki.

blok R. Blok, grup, birlik. **tacavuzçi blok** mütecaviz blok.

bobi Ç. Değerli, aziz, güzel, sevimli. **İlixo ecep bobi şer** Gulca çok da güzel şehir.

boca I. R. Dizgin.

boca II. : **Boca kilmak** Kurutmak.

bodak I. Besili, semiz. **bodak koy** beslenmiş koyun.

bodak II. farz, tahmin, tasavvur. **Öydiki bodak bazarga tugri kelmeptu** Evdeki hesap çarşıya uymamış.

bodaş I. bk. **bodimak.**

bodaş II. Farz, tasavvur, tahmin.

bodimak Semirtmek, beslemek.

bodruk Şişman, yağlı.

boduşkak Dikenli, iğneli.

bofayka R. Kazak.

boğa Boğa.

boğa-joma Çeyiz.

boğaltir R. Muhasebeci.

boğaltirlik R.U. Muhasebecilik.

bğaz I. Gebe, yüklü, hamile. **boğaz bolmak** gebe kalmak.

boğaz II. Boğaz. **Dardanil boğizi** Çanakkale boğazı.

boğazlik Aç gözlülük, oburluk.

boğdurmak Boğdurmak.

boğduruş bk. **boğdurmk.**

boğma Anjin, boğak. **boğma késel** boğak hastalığı.

boğmak Boğmak. **boğup öltürmek** boğup öldürmek.

boğra Buğra.

boğuç Bağ, çene bağı.

boğuk Boğuk. **boğuk avaz** boğuk ses.

boğukluk Boğulmuş, boğulu.

boğuksiz Boğulmamış.

boğulmak Boğulmak.

boğuluş bk. **boğulmak.**

boğum 1. Nesil, kuşak. **yaş boğum** genç kuşak. 2. Bağlantı, eklem. 3. (gramer) hece. **uzun boğum** uzun hece. **kalte boğum** kısa hece. **yépik boğum** kapalı hece. **oçuk boğum** açık hece. **boğum yasiğuçi** hece yapan (türeten). **boğum yasaş** hece yapma.

boğum-boğum Boğum boğum.

boğumluk Boğumlu. **bir boğumluk** bir boğumlu. **köp boğumluk** çok boğumlu.

boğun Düğüm, kavşak. **tömür yol boğuni** demir yol kavşağı.

boğunak Tozlu hava.

boğursak Yağda pişirilmiş hamur; lokma.

boğusa Kara saban.

boğusak bk. **boğursak.**

boğuş bk. **boğmak.**

boğuşmak Boğuşmak; ölüm kalım mücadelesi.

boğuz I. Boğaz.

boğuz II. Yem. **küçlük boğuz** besleyici yem.

boğuzlaş Boğazını kesme.

boğuzlimak Boğazını keserek öldürmek.

boxça Çanta.

boķapak Maske.

boķça bk. **boxça.**

boķkuç Bağlama, çorap bağı.

boķuç bk. **boķkuç.**

bokuş Bağ, kaytan.

bola Ardından, yüzünden, göre. **sizge bola** size göre.

bolak Ç.U. Paketlenmiş eşya.

bolamdu? Olur mu? **Barsam bolamdu?** Varsam olur mu?

bolañxuy Ç. Garanti, garantili.

bolaptu (ağız) İyi, olur, peki, kabul.

bolar-bolmas Küçük, ufak, cüz'î. **Bolar-bolmas pulum ķaldi** Cüz'î bir param kaldı.

bolaş I. Ç.U. Ambalâj, paketleme.

bolaş II. Ç.U. İltizam, kesenek.

bolavalmak Ç.U. Parça başına işçilik.

bolca Tahmin, faraziye, var sayım.

bolcal Tahmin, faraziye, var sayım.

bolcaş bk. **bolcimaq.**

bolcilimaq Tahminde bulunmak, farz etmek.

bolcimaq Tahmin etmek, farz etmek.

boldi Oldu, yeter, kâfidir. **Boldimu?** Oldu mu? Yeter mi?

boldurmaq I. 1. Gerçekleştirmek, tahakkuk etmek. 2. Mayalamak. **boldurğan xémir** mayalanmış hamur.

boldurmaq II. Yorulmak; atın yolda yorulması.

bolğanliq Varlık, oluş, dirim, olmak. **Men yoq bolğanliqtin** Ben olmadığım için.

bolğaşqa Olduğu için. **Pulum yoq bolğaşqa** Param yok olduğu için.

bolqa Çekiç.

bolqilimaq Çekiçlemek.

bolmaq Olmak. **Nime boluvatidu?** Ne oluyor? **Meyli, nime bolsa bolsun** Boşver, ne olursa olsun. **Bolsa bolsun** Olursa olsun. **Her nime bolsimu** Her ne olsa bile. **Bolsiçu?** Ya olursa? **Öyde yoq bolsiçu** Ya evinde yok olursa? **Bolmisa** Olmazsa. **Bolmisa men kettim** Oysa ben gittim. **Bolmisiçu!** Ya olmazsa! **Undaq bolsa** Öyleyse, öyle olsa. **Şundaq bolsimu** Öyle olsa bile. **Nime boldi?** Ne oldu? **Kirişke bolamdu?** Girilir mi? **Bolmaydu** Olmaz. **Bolaptu** Olsun, iyi. **Boluñ !** Acele edin ! **Boluñ, keç qalimiz** Acele edin gecikiriz. **Téxi hepte bolmay** Daha bir hafta olmadan. **Bolidiğan bolsa** Olacaksa. **Tamaq qilip qoymisam bolmas** Yemeği pişirip kotarmazsam olmaz. **Bolup ötken** Olmuş bitmiş. **Qiş boldi** Kış oldu. **Saq bol** Uyanık ol. **Şu vaxtqiçe biz peqetla dixançiliq işliri bilen bolduq** Günümüze kadar biz sadece çiftçilik işleri ile meşgul olduk. **Şundaq hallarmu bollati** Öyle durumlar da olurdu. **qayerdila bolmisun** nerede olursa olsun. **Kirişke bolmaydu** Girilmez, girmek yasak. **Ondaq bolğan teqdirde** Öyle olduğu halde. **Saat neççe boldi?** Saat kaç oldu? **Bulbul sayrimas boldi** Bülbül ötmez oldu. **Ölkimiz azat bolğiçilik** Eyaletimiz kurtarılana kadar. **Öy işi bilen boldum** Ev işi ile meşgul oldum. **Bu jil hosul obdan boldi** Bu yıl ürün iyi oldu. **Boldi** Memnuniyetle, kafi, yeter, tamam. **Boldi endi, sözni toxtat** Yeter artık, konuşmayı durdur. **Boludu** Olur, makul, iyi. **Yene béreymu, ye boldimu?** Yine vereyim mi, veya tamam mı? **Men Qeşqer'de bir ay boldum** Ben Kaşgar 'da bir ay kaldım. **Oqup boldi** Okuyup bitirdi. **Xapa boldi** Kızdı, gücendi, öfkelendi. **İnjénér, téxnik ve işçiler bolup hemmisi** Mühendis, teknisyen ve işçiler olarak hepsi. **Héç bolmiğanda** Hiç olmazsa. **Éñ bolmiğanda** Hiç olmazsa. **Boluşiçe** Olduğu Halde. **Atni boluşiçe qoyuvetti** Atı doludizgin koşturdu. **Men bolsam** Ben olsam. **O bolsa** O olsa. **Bir bolmiğan nerse** Önemsiz, işe yaramaz.

bolmiğan Beceriksiz, yaramaz. **Bolmiğan adem** Beceriksiz adam.

bolmiğur beceriksiz, yaramaz.

bolmisa Olmazsa.

bolmisiçu Ya olmazsa.

Bolşevizm Bolşevizm, Bolşeviklik.

boludu Olur, mümkün. **Barsam boludu iken** Varsam olurmuş.

boluk I. Bol, bolluk. **Bu jil boluk aşlik östürduk** Bu yıl bol tahıl ürettik.

boluk II. Ç.U. Garanti, teminat. **boluk kilmak** garanti altına almak, teminat vermek, teminat almak.

bolumsiz Beceriksiz, aptal, yaramaz.

bolumsizlik Beceriksizlik, aptallık, yaramazlık, akılsızlık, budalalık.

bolunmak Olmak, bulunmak.

bolupmu Bilhassa, özellikle.

bolus R. 1. Nahiye, bucak, 2. Kaymakam.

boluş Olma. **Boluşi mümkin bolğan** Muhtemel, olma ihtimali olan. **Boluşi mümkin** Olabilir, muhtemel. **Tün boluşi bilen** Gece olması ile. **Boluşiçe çaptim** Koşabildiğim kadar koştum.

boluşluk Olumlu. **boluşluk péil** (gramer) olumlu fiil.

boluşsiz Olumsuz. **boluşsiz péil** (gramer) olumsuz fiil.

boluşsizlik (gramer) Olumsuzluk. **boluşsizlik ulanmisi** olumsuzluk eki.

bomba R. Bomba. **atom bombisi** atom bombası. **bombiğa tutmak** bombalamak.

bombardiman Bombardıman.

bombardimançi Bombacı.

bombilaş Bombalama.

bombilimak Bombalamak.

boñ-boñ koñğuz Mayıs böceği.

bop (bolup) Olup. **Saat beş bopkaldi** Saat beşe geliyor.

bopa Ç. Bagaj, yol eşyası.

boptu İyi, olur, peki, kabul.

bor Tebeşir.

bora Kamıştan yapılmış hasır. **bora tokumak** hasır örmek.

boran Borağan, fırtına, şiddetli rüzgâr.

boran-çapkun Tipi, kar fırtınası.

boranluk Fırtınalı.

boranlimak Fırtına çıkması.

borç Vazife, ödev, görev, borç.

borçlanmak Borçlanmak.

borçluk Borçlu.

bordak bk. **bodak.**

bordaş bk. **bordimak.**

bordimak bk. **bodimak.**

borimak Kar fırtınası.

borsimak Pis kokmak, sası kokma.

borsuk (zool.) Porsuk.

bosak bk. **boğursak.**

boso Ç. Kıymalı makarna.

bostan F. Bostan. **bağ-bostan** bağ bostan.

bosuğa Eşik. **Bérlin bosuğilirida** Berlin kapılarında.

bosut 1. Çeyiz. 2. Hediye, armağan.

boş Boş. **boş idiş** boş kutu. **boş xiyal** boş hayal. **boş kol kelmek** eli boş gelmek. **boş turmak** boş durmak. **Boş orunğa oltur** boş yere otur. **boş tamaka** gevşek sigara, gevşek tütün. **boş yer** yumuşak yer (toprak). **boş çiş** boşamış (sallanmış) diş. **boş bağlimak** gevşek bağlamak. **boş avazda** alçak sesle. **Bu jigitmu boş kelmidi** Bu delianlı da ondan aşağı kalmadı. **Kolum boş emes** Elim boş değil. **ağzi boş** ağzı boş. **boş adem** gevşek adam. **boş söz** boş söz. **boş kalmak** boş kalmak.

boşanmak 1. Ayrılmak. **herbiy xizmettin boşanmak** askerî hizmetten ayrılmak. 2. Doğurmak. **Xotunum bügün boşandi** Eşim bugün doğurdu.

boşañ Gevşek, cansız, soluk, uyuşuk.

boşañlaşmak Gevşemek, solmak, uyuşmak.

boşañlimak Gevşemek, solmak, uyuşmak.

boşañlişiş bk. **boşañlimak.**

boşaşmaḳ Gevşemek.

boşatmaḳ Boşaltmak. **idişni boşatmaḳ** kutuyu boşaltmak. **xizmettin boşatmaḳ** işine son vermek.

boşḳa 1. Boşuna. **boşḳa ketmek** boşuna gitmek, hebaya gitmek. **boşḳa çiḳmaḳ** heba olmak. 2. Bedava, parasız. **boşḳa bermek** bedava vermek.

boşluḳ I. Boşluk. **eġiz boşluġi** ağız boşluğu. **Öz öyümniñ xoşluġi put kolumniñ boşluġi** (deyim) Kendi evimin rahatlığı, elimin ayağımın serbestliği.

boşluḳ II. Gevşeklik. **U boşluḳ ḳildi** O gevşeklik etti.

boşumaḳ 1. Boşalmak 2. Gevşemek 3. Ayrılmak, çıkmak. **O türmidin boşudi** O hapishaneden çıktı.

boşunuş Ayrılmak. **herbiy xizmettin boşunuş** terhis olunma.

boşutuş 1. Çıkarma. 2. Boşaltma. 3. Zayıflatma, gevşetme, bağların gevşemesi. 4. Yumuşatma.

bota köşek, deve yavrusu.

botaköz Ceylan göz.

botanik R. Botanikçi.

botanika R. Bitki bilimi, botanik.

botilaḳ bk. **bota.**

botinka R. Potin.

botḳa Lapa, bulamaç.

botulḳa R. Şişe.

botuñ Ç. Müteahhit.

botuñluḳ Ç.U. Müteahhitlik.

bova Dede. **bovilirimiz** dedelerimiz. **çoñ bova** büyük dede.

bovaḳ bk. **bövek.**

bovay 1. Dede, dedecik 2. İhtiyar, yaşlı.

boy 1. Gövde, vücut, boy. **boy tartmaḳ** boy atmak. **Boyum yetmeydu** Boyum yetmez. **Boyi ḳiśḳa** Boyu kısa. **Boyi uzun** Boyu uzun. **Boy-turḳi kélişken** Vücut yapısı yakışıklı (güzel). **Boy tartip ösüvatḳan ziraetler** Büyüyen gelişen ekinler. **boyġa tartmaḳ** boy atmak, boy sürmek. **Asman boyi dugulanġan samanlar** Boyu göklere değercesine toplanmış samanlar. 2. Kenar, kıyı. **derya boyi** nehir kıyısı. **kün boyi** gün boyu, bütün gün. **jil boyi** yıl boyu, bütün yıl boyu, bütün yıl. **tün boyi** gece boyu, bütün gece. **yol boyi** yol boyu. **ömür boyi** ömür boyu. **şu boyi** tamamiyle, baştan başa. **Şu boyi yoḳ bolup ketti** Tamamıyla kayıplara karıştı. **Şu boyi élip ḳoydi** Tamamıyla alıp bir kenara koydu. **alġan boyi** aldığı halde. **boyida bar** o gebe, gebedir. **U boyidin acraptu** O düşük yapmış. **boyġa yetken** ergenlik yaşına gelen kız. **Yamandin yar boyiġa ḳaç** Kötüden yar (uçurum) kıyısına kaç. **boyġa yetmek** erginleşmek. **boy şürkünüş** tüylerin ürpermesi, tiksinmek. **boy bermek** etkisi altına düşmek.

boyaḳ Boya. **aḳ boyaḳ** beyaz boya.

boyaḳçi Boyacı.

boyaḳçiliḳ Boyacılık.

boyalmaḳ Boyanmak.

boyanmaḳ Boyanmak.

boyaş Boyama. **köz boyaş üçün** göz boyamak için; aldatmak için.

boydaḳ Bekâr.

boyiçe Boyunca. **pütün dünya boyiçe** bütün dünya boyunca. **soraḳlar boyiçe** sorgular boyunca. **düm çüşken boyiçe** yüzü koyun yattığı halde. **jügürgen boyiçe** koştuğu halde.

boyida Boyunda, kenarında, kıyısında. **derya boyida** nehir boyunda.

boyivetmek boyayıvermek.

beyivétiş bk. **boyivetmek.**

boylimaḳ Kenarından gitmek. **U su boylap ketti** O su kenarından gitti.

boyluḳ I. Boylu. **égiz boyluḳ** uzun boylu. **uzun boyluḳ** uzun boylu. **ḳiśḳa boyluḳ** kısa boylu.

boyluḳ II. Gebe. **éğir boyluḳ** gebe.

boytaḳ bk. **boydaḳ.**

boyturuḳ Boy, vücut yapısı. **Uniñ boyturuğı kişini özige ḳaritidu** Onun vücut yapısı insanı kendine çekiyor.

boyuma 1. Boyanmış 2. (mec.) Sahte, yalan.

boyumaḳ Boyamak. **ḳanġa boyumaḳ** kana boyamak. **Üzüñni boya** Yüzünü boya.

boyumiçilik 1. Boyacılık 2. (mec.) Aldatma, hile, yalancılık.

boyun Boyun. **boyunġa almaḳ** ikrar etmek, itiraf etmek, tanımak, üstlenmek. **boyun tolġimaḳ** itaat etmemek, kafa tutmak. **Pütün gunani méniñ boynumġa artti** Bütün suçu benim omzuma yükledi.

boyunbaġ U.F. Atkı, eşarp.

boyunçaḳ Tasma.

boyunçe Hamut.

boyunturuḳ 1. Boyunduruk 2. (mec.) Tahakküm, esaret.

boyunuş bk. **boyanmaḳ.**

boz 1. Boz. **boz at** boz at. 2. Sürülmemiş toprak. **boz bala** delikanlı.

boza Boza.

bozarmaḳ Benzi uçma, rengi kaçmak, solmak. **bozurup ketmek** rengi kaçmak.

bozlimaḳ Bağırmak; hıçkırmak; ıztıraplı, hüzünlü ses.

boztoġay Çayır kuşu, toygar.

bozyer Boz yer; sürülmemiş toprak. **bozyer açmaḳ** sürülmemiş toprağı tarla haline getirmek.

böces Bezeme.

böcimek Bezemek.

bödüne Bıldırcın.

bödünevaz U.F. Bıldırcın dövüştürmeyi seven (kişi).

bödünivazlik U.F.U. Bıldırcın dövüştümeyi sevme.

bögen Obur, pisboğaz.

bögenlik Oburluk.

böhtan A. Bühtan, iftira, töhmet. **böhtan ḳilmaḳ** iftira etmek.

böhtançi A.U. Bühtancı, iftiracı.

bökçan Kamburlaşmış.

böke I At sineği, üvez.

böke II Güreşçi, pehlivan.

böken Antilop.

böktermek Eyerin arkasına yük bağlamak.

böktürüş bk. **böktermek.**

bökül Otlakçı, asalak.

bökürimek Böğürmek.

bölcürgen Böğürtlen. **ḳara bölcürgen** kara böğürtlen. **ḳizil bölcürgen** kızıl böğürtlen.

bölek 1. Başka. **mundin bölek** bundan başka. 2. Ayrı. **U bizdin bölek turudu** O bizden ayrı oturur.

bölek-bölek Ayrı ayrı; başka başka.

bölekçe Ayrıca, başkaca.

bölekçilik Ayrıcalık. **Uniñ bölekçiliği nimide?** Onun ayrıcalığı nedir?

böleklik Ayrıcalık. **böleklik ḳilmaḳ** ayrıcalık tanımak.

bölenmek Sarılmak. **gülge bölenmek** çiçek ile sarılmak.

böleş bk. **bölümek.**

bölgüçi Bölücü.

bölgünçilik bölücülük.

bölme Oda.

bölmek Bölmek, taksim etmek, paylaşmak. **bölüp çiḳiriş** ayırmak. **Köñlüñlerni uyaḳ-buyaḳḳa bölmeñlar** Dikkatinizi dağıtmayın.

bölmilik : İkki bölmilik öy İki odalı ev.
bölüm Bölüm, bölük. **eskeriy bölüm** askeri bölük.
bölümçe Bölüm.
bölümek Belemek, kundaklamak.
bölündi (matematik) Bölüm.
bölüngüçi (matematik) Bölünen.
bölünmek Bölünmek. **Bölüngenni böri yer** Ayrılanı kurt yer. **bölünüp çiqmaq** ayrılıp çıkmak.
bölünmes Bölünmez, ayrılmaz.
bölünmeslik Bölünmezlik, ayrılmazlık.
bölünüş bk. **bölünmek.**
bölüş Bölmek. **qaytidin bölüş** tekrar bölmek.
bölüşmek Bölüşmek, paylaşmak.
bölüşüş bk. **bölüşmek.**
bölüşüvalmaq Bölüşmek, paylaşmak.
bölüşüvéliş bk. **bölüşüvalmaq.**
bönek Avans, pey. **bönek bermek** avans vermek.
börek (anatomi) Böbrek.
böri Kurt. **çil böri** çakal. **böri işt** kurt köpeği.
böriseg Kurt köpeği.
börk Kalpak, şapka.
börtegen (botanik) Diken.
börtme Ondüle, katlanmış, bükük. **börtme rumal** ipek şal.
börtmek Şişmek, kabarmak.
börütme yumru, şiş.
böşük Beşik.
böte Pota.
bövek Çocuk, yavru.
böveklik Çocukluk. **böveklik qilmaq** çocukluk yapmak.
böz Amerikan bezi.
bözçi Dokumacı.
bözek 1. Uslu, yavaş, sakin 2. Himayesiz, arkasız, kimsesiz. **bözek bolmaq** ezik düşmek. **bözek qilmaq** ezmek, hor görmek.
brahman F. Brehmen.
brak R. Iskarta, bozuk malm. **brakqa çiqarmaq** bozuk mal saymak.
braqla Hemen, birden, tamamiyle.
brigada R. Ekip, grup.
brigadir R. Ekipbaşı, grup şefi.
brigadirliq R.U. Ekipbaşı olma hali.
brilliant R. Pırlanta.
bronevik R. Zırhlı araba.
bu Bu. **bu kişi** bu kişi. **bu xotun** bu kadın. **bu dérize** bu pencere. **bu yaqta** bu tarafta. **bu yaqtin** bu taraftan. **bu yerde** bu yerde. **bu yerdin** bu yerden, buradan. **Buni nime qilay?** Bunu ne yapayım? **buniñ bilen** bunun ile. **buniñ yénida** bunun yanında. **buniñ sirtida** bunun dışında. **buniñ üstige** bunun üstüne. **buniñ kitavi** bunun kitabı. **buniñ üstide** bunun üstünde. **İş buniñda emes** İş bunda değil. **buniñga qariganda** bu halde, buna göre. **buniñdin** bundan. **buniñdin burun** bundan önce. **buniñdin kéyin** bundan sonra. **buniñdin başqa** bundan başka. **buniñdinmu köp** bundan daha çok. **U yaq bu yaqni qaridi** O tarafı bu tarafı aradı. **U yaq bu yaqtin kelgenler** O taraf, bu taraftan gelenler.
bucañ Ç. Bakan.
bucañliq Ç.U. Bakanlık.
budda Buda. **Budda dini** Buda dini, Budizm.
budjet R. bütçe.
budruq Sevimli, hoş, tatlı. **Budruqqina bir qiz** Sevimli bir kız.
budu Bu defa. **Budu kétimen** Bu defa gideceğim.
budur-çoqur Çiçek bozukları olan; benekli.
buduşqaq (botanik) 1. Dulavratotu 2. Yapışkan.
buğ Buhar.

buğa Geyik. **şimal buğisi** kuzey geyiği.

buğday Buğday. **yazlıq buğday** yazlık buğday. **küzlük buğday** güzlük buğday. **buğday uni** buğday unu. **qara qiltiriq buğday** siyah kılçıklı buğday. **buğday üñlük** buğday tenli; esmer; yağız.

buğdayliq Buğday ekini. **Küzgi buğday oğutlandi** Güzlük buğday gübrelendi.

buğlimaq Kaynatmak, buharla pişirmek, buhara vermek.

buğma (tıp) bk. **boğma.**

buğuldimaq Kuğurmak; güvercinin ötmesi. **Bu kepter etigendin béri buğuldaydu** Bu güvercin sabahtan beri ötüyor.

buğursa (ağız) Karasaban.

buhran A. Buhran, kriz. **ixtisadiy buhran** iktisadi buhran.

buxgaltér R. Muhasebeci.

buxgaltérlik R.U. Muhasebecilik.

buxturma (askeri terim) Sır, gizli tutma.

bujuldaş 1. Köpüklenme, köpürme 2. Kaynama.

bujuldimaq 1. Köpüklenmek 2. Kaynamak.

bu kemgiçe Bu zamana kadar.

bul Poyra.

bulaq Kaynak, memba, pınar. **qaynar bulaq** kaynarca. **bilim buliği** bilim kaynağı. **bulaqtek köz** nurlu göz (gözü nurlu).

bulañ Yağma, çapulculuk, soygunculuk. **bulañ qilmaq** yağmalamak.

bulañçi Yağmacı.

bulañçiliq Yağmacılık.

bulañ-talañ Yağma, soygun.

bulañ-talañçi Yağmacı, soyguncu.

bulañ-talañçiliq Yağmacılık, soygunculuk.

bulaş Yağma, soygun.

bulbul F. bülbül.

bulcar İkametgah.

bulcumaq Kımıldanmak, kımıldamak.

bulcuñ Kas, adale. **bulcuñ göş** kas eti.

bulduqlimaq Dökülen veya akan suyun taklidî sesi.

bulğan Samur.

bulğari kösele, gön, meşin.

bulğaş 1. Sallamak 2. Kirletmek.

bulğatmaq 1. Çalkalamak 2. Kirletmek 3. Bulandırmak 4. Sallamak.

bulğimaq 1. Sallamak 2. Kirletmek. **qol bulğimaq** el sallamak.

bulğivalmaq Kirletmek.

bulimaq Yağma etmek, soymak.

bulmaq Lapa, bulamaç.

bultuq Şır şır akma, şırıtlı.

bultuqlimaq Şır şır etmek, şır şır akmak.

bultur Geçen yıl, bıldır.

bulturki Geçen yılki, bıldırki.

buluq bk. **bultuq.**

buluñ Köşe, açı. **nurğun buluñ** çok köşe. **tik buluñ** dik açı. **keñ buluñ** geniş açı.

buluñluq Köşeli. **nurğun buluñluq** çok köşeli.

buluñ-puşqaq Dibi köşe; çevre köşe.

bulut Bulut. **aq bulut** ak bulut. **qara bulut** kara bulut.

bulutluq Bulutlu. **bulutluq hava** bulutlu hava. **bulutluq kün** bulutlu gün.

bulutsiz Bulutsuz. **bulutsiz hava** bulutsuz hava.

bunçilik Bu kadar.

bunda bk. **munda.**

bundaq Böyle.

bundin bk. **mundin.**

buni bk. **muni.**

brader F. Birader, kardeş, dost.

buraderane F. Kardeşçe, dostça.

buraderlik F.U. Kardeşlik, dostluk.

buralma Helezon, sarmal.

buraş Burma, bükme. **saatni buraş** saatı kurma.

burcek Köşe. **tört burcek** dört köşe.
burceklik Köşeli. **tört burceklik** dört köşeli.
burçaḳ bk. **purçak.**
burġa Burgu. **burġa bilen teşmek** burgulamak; matkapla delmek.
burġay Kıvrık; kıvırcık. **burġay çaç** kıvırcık saç. **burġay çaçlik** kıvırcık saçlı.
burġuç Tornavida.
burġuçi Sondajcı.
burġuçilik Sondaj işi. **burġuçilik ḳilmaḳ** sondaj işçiliği yapmak.
burġulimaḳ Burgulamak.
burġuy Burgu.
burġuyçi Matkapçı, delici.
burjua R. Burjuva. **burjua inḳilap** burjuva devrimi.
burjuaziye R. Burjuvazi.
burma Burgu. **burma mix** vida.
burmaḳ 1. Çevirmek. **Atniñ béşini burdi** Atın başını çevirdi. 2. Dolamak; sarmak.
burmiçi 1. Matkapçı, delici 2. (mecazi) Dönek, kaçamak eden.
burmilaş Kaçamak hale getirme.
burmiliġanlik Kaçamak etmeklik. **Bu faktni ḳesten burmiliġanlik bulu-du** Bu delili kastlı halde kaçamak hale getirmek olur.
burmilimaḳ Kaçamak etmek; kaçamak hale getirmek.
burna Daha önce; daha erken.
burnadin Eskiden beri, çoktan.
burnaḳi Evvelki, önceki, bundan önceki. **burnaḳi kün** geçen gün; evvelki gün.
buruç bk. **buruş.**
buruxtun : Buruxtun bolmaḳ Bunalmak; nefesi kesilmek. **buruxtun ḳilmaḳ** boğmak.
burul Demir kırı donlu.
burulma Dönme, dönüş, çevirme.
burulma-burulma Çok dönüşlü. **burulma-burulma yol** çok dönüşlü yol.
buruluş Dönüm, dönüş.
burumaḳ 1. Burgulamak, matkapla delmek 2. Çevirmek, döndürmek.
burun I. Evvel, önce, geçen **burun zamanda** evvel zamanda. **xéli vaḳit burun** epey zaman önce. **burundin tartip** evvelden beri. **inḳilaptin burun** devrimden önce. **mundin burun** bundan önce.
burun II. 1. Burun. **Burun tüşügi** burun deliği. **puçuḳ burun** kısa ve kalkık burun. 2. (coğrafi) Burun. **İkki ḳolumni burnumġa tiḳip keldim** İki elim bomboş geldim. **Ḳoġunniñ burni körünüp ḳaldi** Kavun olgunlaşmaya başladı.
burundin Önceden, eskiden. **Uni burundin bilimen** Onu önceden bilirim.
burunḳi Önceki, eski, kadimki.
burunḳidek Önceki gibi, eskisi gibi.
buruş I. Kesinti, kırpıntı, parça.
buruş II. Çevirme.
burut Bıyık. **burut ḳoymaḳ** bıyık bırakmak. **şap burut** uzun bıyık. **burutluḳ** bıyıklı.
bus Duman, tütsü, pus.
busłaşmaḳ Dumanlı hale gelmek; duman ile kirlenmek; dumanlanmak.
busluḳ dumanlı, puslu.
buşañ bk. **boşañ.**
but 1. Put 2. İkona.
butxana U.F. Mabet, tapınak.
butnaş Kapris yapma.
butnimaḳ Kapris yapmak.
butperest U.F. Putperest, puta tapan.
butperestlik U.F.U. Putperestlik.
buvaḳ bk. **bövek.**
buvrul Demir kırı donlu. **buvrul at** demir kırı donlu at.
buy Tarantu (örümceği).
buya Yabanî otlar. **şum buya** zararlı ot.
buyaḳ ḳa Bu yana.
buyaḳta Bu yanda.
buyaḳtin Bu yandan.

buyan Bu yana, beri. **buniñdin buyan** bundan beri. **köptin buyan** çoktan bu yana. **bir jildin buyan** bir yıldan beri. **yéqindin buyan** yakın zamanden beri.

buyanqi Bu yandaki. **bir jildin buyanqi** bir yıldan beriki.

buyla 1. Kama çivi 2. Ağaç değnek.

buyruq Buyruk, emir, ferman. **buyruq bermek** emretmek. **buyruq çüşürmek** buyurmak. **buyruq péil** emir fiil.

buyruqçiliq Kırtasi usullerle idare etmek.

buyruqvazliq U.F.U. Kırtasi usullerle idare etme hali.

buyrumaq 1. Emretmek 2. Ismarlamak. **Buyrisila !** Buyrun ! **Buyruganni körermen** Kısmetim neyse o olur. **Xuda buyrusa** İnşaallah, Allah isterse. **Buyrumaptu** Nasip olmamış. **Buyrumisun** Allah korusun.

buyruş 1. Emretme 2. Ismarlama 3. Teşrif buyurma.

buyrutma Sipariş etme, ısmarlama.

buyrutmaq Sipariş etmek, ısmarlamak.

buzdi-çaqti Savurma. **Mélini az künde buzdi-çaqti qilivetti** Malını az bir zamanda saçıp savurdu.

buzdurmaq Bozdurmak.

buzduruş bk. **buzdurmak.**

buzğuçi Bozan, bozguncu. **tertip buzğuçi** Tertibi bozan; intizamsız kimse.

buzğun Yıkılma, bozgun.

buzğunçi bozguncu, asalak, baltalayıcı, entrikacı.

buzğunçiliq Bozgunculuk. **buzğunçiliq qilmaq** yıkıcı eylemde bulunmak. **buzğunluq** Yıkım, perişanlık.

buzmaq Bozmak. **buzup açmaq** bozup açmak. **buzup ketmek** bozup gitmek. **Su tosmini buzup ketti** Su barajı bozuverdi. **U bizniñ arimizni buzdi** O bizim aramızı bozdu. **Sen pütün işni buzdiñ** Sen bütün işi bozdun. **U méniñ keypimni buzdi** O benim moralımı bozdu. **Köñlüñni buzma** Canını sıkma. **U bergen vedisini buzdi** O sözünü yerine getirmedi.

buzuq Bozuk. **buzuq saat** bozuk saat. **buzuq imaret** bozuk imaret. **buzuq til** bozuk dil. **buzuq adem** bozuk adam. **buzuq niyetlik** bozuk niyetli.

buzuqçiliq Bozukluk; ahlak bozukluğu; sefahat. **buzuqçiliq qilmaq** kendini sefahata vermek.

buzuqluq 1. Ahlaksızlık 2. Orospuluk.

buzulğanliq Arıza, aksaklık, özensizlik.

buzulmaq Bozulmak. **Plan buzuldi** Plan bozuldu. **Hava buzuldi** Hava bozuldu. **Arimiz buzulup ketti** Aramız bozuldu. **Aşqazinim buzuldi** Midem bozuldu.

buzulmas Bozulmaz. **buzulmas dostluq** bozulmaz dostluk.

buzuluş Bozulma. **Bu öy buzuluşqa belgülendi** Bu ev bozulmaya belgelendi.

buzuş Bozuş, bozma, bozmak.

buzuvetmek Bozuvermek.

bücek Köşe. **üç bücek** üçköşe, üçgen.

büceklik Köşeli. **üç büceklik** üç köşeli.

bücri Büksül, dolambaçlı.

bücriklik Büksüllük, dolambaçlı olma hali.

büdür Pürtüklü, pürüzlü, kıvırcık.

büdür-büdür Pürtüklü pürtüklü, kıvırcıklı.

büdürleş bk. **büdürlimek.**

büdürlimek Kıvırcık hale getirmek.

bügün Bu gün. **bügün-ete** bu gün veya yarın. **bügündin başlap** bu gün-

den başlayarak. **bügün bolmisa ete** bu gün olmazsa yarın. **ta bügüngiçe** ta bu güne kadar.

bügünki Bugünkü. **bügünki künlükte** günümüzde. **bügünkidek** bugünkü gibi.

bük Sıkı, sıkı; gür. **bük cañgallik** gür orman.

bükkide Pek gür, çok gür. **bükkide bostan** pek gür bostan.

bürge Pire.

bürkeş Örtme; kaplama.

bürkimek Örtmek; kaplamak.

bütünley bk. **pütünley.**

büvi 1. Yaşlı kadın, hanım, nine. 2. Hanım adlarına eklenir: Taşbüvi.

büyma Kırma, kıvrım.

büyük Büyük. **büyük alimlar** büyük bilginler.

büyüklük Büyüklük.

büyüm Nesne, eşya. **keñ istimal büyümliri** bol tüketim nesneleri. **soda büyümliri** ticari eşyalar.

byuro Büro. **partiye byurosi** parti bürosu.

byurokrat R. Bürokrat. **byurokratlar** bürokratlar.

byurokratçilik R.U. Bürokrasi, kırtasiyecilik.

C

ca Ç. Sahte, yalan, doğru olmayan. **ca adem** sahte adam. **ca gep** yalan söz. **Ca gep ḳilmañ.** Yalan söylemeyin.

cabduḳ Demirbaş, alet, mutfak takımı. **öy cabduġi** ev eşyası. **dixançilik cabduḳliri** çiftçilik aletleri. **éger-cabduḳ** eyer takımı. **xamut-cabduḳ** koşum takımı. **ḳural-cabduḳ** veya **ḳural-yaraḳ** silah.

cabduḳlimaḳ Donatmak. **eskerni cabduḳlimaḳ** askeri donatmak. **yolġa cabduḳlimaḳ** yol hazırlığı yapmak.

cabduḳluḳ Aletli, silahlı, donatılmış.

cabduḳsiz Aletsiz, silahsız, donatılmamış.

cabduḳsizlandurmaḳ Aletsizlendirmek, silahsızlandırmak.

cabdumaḳ bk. **cabduḳlimaḳ.**

cabdutmaḳ Donatmak; yolculuk hazırlıkları yaptırmak.

caben Ç. Ek çalışma. **Bugün caben ḳilayli** Bugün ek çalışma yapalım.

caca A. bk. **caza.**

cadu I. Ç. Hayvan besininde kuru otu kesmek için kullanılan büyük bıçak.

cadu II. F. Büyücülük, sihirbazlık. **cadu ḳilmaḳ** büyücülük yapmak.

caduçi F.U. bk. **caduger.**

caduger F. büyücü, sihirbaz.

cadugerlik F.U. Büyücülük, sihirbazlık.

cağ Elmacık kemiği.

cağal (ağız) bk. **eçkü.**

cahalet A. Cehalet.

cahaletperest A.F. Cehalet taraftarı, obskürantizm.

cahaletperestlik A.F.U. Obskürantizm.

cahan F. Cihan, dünya. **Cahan soḳuşi** Dünya savaşı.

cahandarçiliḳ F.U. Yaşama mücadelesi. **Birer cahandarçiliḳ ḳilip can baḳarmiz** Yaşama mücadelesi vererek geçinip gideriz.

cahangir F. Cihangir,-fatih, emperyalist.

cahangirlik F.U. Cihangirlik, emperyalizm. **cahangirlik uruş** emperyalist savaşı.

cahankezdi F.U. Seyyah, gezmen.

cahaz A. Cihaz. **yaxşi cahazliḳ öy** iyi cihazlanmış ev.

cahazlanmaḳ A.U. Cihazlanmak.

cahil A. Cahil.

cahilane A.F. Cahil gibi. **cahilane ḳarşiliḳ körsetmek** cahil gibi direnmek.

cahillanmaḳ A.U. Cahillanmak.

cahilliḳ Cahillik. **cahilliḳ ḳilmaḳ** cahillik etmek.

caiz A. Caiz, makbul, meşru. **eger caiz bolsa** eğer caiz olursa.

çakaçi Haberci, duyuran, ilan eden.

çakalanmaḳ İlan edilmek.

cakalaş bak. **cakalimaḳ.**

cakalatmaḳ (**cakalimaḳ**'tan) İlan ettirmek.

cakalimaḳ İlan etmek, duyurmak.

caḳ-cuḳ Sarsıntılı, sarsan. **caḳ-cuḳ yol** sarsıntılı yol.

sarsıntılı yol.

çalak-culuk Sarsıntı, sarsan. **calak-culuk yol** sarsıntılı yol.

calaklaş bk. **calaklimak.**

calaklatmak (**calaklimak**'tan) Sarsmak.

calaklimak Sarsılmak.

calap A. Fahişe, orospu, fuhuş.

calaplik A.U. Fahişelik, orospuluk. **calaplik kilmak** fahişelik yapmak.

calappez A.F. Sefih, çapkın.

calappezlik A.F.U. Çapkınlık.

Calayir Calayır (Bir Türk kabilesinin adı).

calik Ç.U. Yalancılık, sahtekârlık. **calik kilmak** sahtekârlık yapmak.

callap A. Vurguncu; deri ve yün gibi ham malları alıp satan kimse.

callapliq A.U. Vurgunculuk; deri ve yün gibi ham malları alıp satma işi.

callat A. Cellat.

callatliq A.U. Cellatlık.

cam I. Kase, tabla.

cam II. Tekne, leğen.

camae A. Toplum.

camaet A. Toplum.

camaetçi A.U. Toplumcu.

camaetçilik A.U. Toplumculuk.

camaka Yabanî ot, arsız bitki.

camal A. Güzellik, yakışıklılık. **Aydek camali kündin künge kuruşka başlidi** Ay gibi güzelliği günden güne solmaya başladı.

cami A. Cami.

can F. Can. **tirik can** yaşayan. **céni yoq** canı yok. **Ular neççe can ?** Onlar kaç nüfus? **Can moma** Canım anneannem. **can almak** can almak. **can ayimay** canını esirgemeden. **Aççiğidin céni çikip ketti** Çok kızdı, çok öfkelendi. **can üzmek** ölmek. **Céni ağziğa kélip kaldi** Canı ağzına geliverdi. **can bakmak** geçinmek. **canniñ bériçe** canla başla. **can bermek** ölmek. **can talaşmak** can çekişmek. **can kirgüzmek** can vermek. **can kirmek** canlanmak. **canğa tegmek** bıkmak, usanmak, bezmek, can sıkmak. **can küydürmek** acımak. **Céni çikti** Canı çıktı. **Céniñ çiksun** ! Canın çıksın ! **Cénimdin toydum** Canımdan bezdim. **Cénimni pida kilimen** Canımı feda edeceğim. **yérim can** yarım canlı, hasta. **Uni cénimdek körümen** Onu canım kadar seviyorum. **Men uni cénimdek yaxşi körümen** Ben onu canım gibi seviyorum. **Céniniñ bériçe işlidi** Canla başla çalıştı. **candin keçken** canını kıyan. **Bir can bir ten bolup yaşimak** Tek vücut olarak yaşamak. **Düşmen can-cehli bilen karşilik körsetmekte** Düşman bütün gücü ile direnmekte. **U öz cénini saklaydu** O canını koruyor.

canan F. Canan, dilber, sevgili, gözde, gözbebeği.

canane F. Dilber, sevgili, gözde, gözbebeği.

canap A. Cenab. **Reisi cümhür canapliri** Reisi cumhur cenapları.

canbaz A.F. Cambaz.

canbazliq Cambazlık.

cancal bk. **cañcal.**

can-canvar F. Bütün canlılar. **Can-canvarlar barliği uykuda** Bütün canlılar uykuda.

candar F. Canlı.

can-dil Can ve gönül. **can-dil bilen** can-

la başla.

canican F. Dilber, sevgili, sevimli, aziz.

canküyer F.U. Candan seven; candan acıyan.

canküyerlik F.U. Candan sevme hali; candan acıma hali.

canlandurmaḳ F.U. Canlandırmak.

canlanmaḳ Canlanmak.

canliḳ F.U. Canlı. **canliḳ tebiet** canlı varlık. **canliḳ misal** canlı örnek. **köp canliḳ aile** çok nüfuslu aile.

canliḳliḳ F.U. Canlılık.

canliniş bk. **canlanmaḳ.**

canpidaliḳ Fedekarlık.

cansiz F.U. Cansız. **cansiz tebiet** cansız varlık.

cansizlandurmaḳ Cansızlandırmak.

cansizlanmaḳ Cansızlanmak.

cansizliḳ Cansızlık.

can-ten Can ve ten. **can-ten bilen** canla başla.

canu-dil bk. **can-dil.**

canu-ten bk. **can-ten.**

canvar F. Canlı, yaşayan.

cañcal F. Kavga, skandal.

cañcalçi F. Kavgacı.

cañcallaşmaḳ F.U. Kavga etmek.

cañcallaştirmaḳ F.U. (**cañcallaşmaḳ**'tan) Birbirine düşürmek.

cañcallaştiruş F.U. bk. **cañcallaştirmaḳ.**

cañcuñ Ç. general.

cañcuñgül Ç.F. Bir çiçek adı.

cañdu Ç. Fasulye.

cañgal F. Orman. **ḳélin cañgal** Koyu orman.

cañgalliḳ Ormanlık.

cañgüen Ç. Başkan, vali.

cañildaş bk. **cañildimaḳ.**

cañildatmaḳ (**cañildimaḳ**'tan) Çıngırdatmak, zil çalmak.

cañildimaḳ Çıngırdamak.

cañza I. Ç. Erkek çocukların teperek oynadığı bir tür oyuncak. Ayrıca bk. **tepküç.**

cañza II. Ç. Çiftlik, malikane.

capa A. Cefa. **capa ḳilmaḳ** cefa etmek. **capa tartmaḳ** veya **capa çekmek** cefa çekmek.

capa-emgek A.U. Cefa ve emek.

capakeş A.F. Cefakeş, cevir ve cefa çeken.

capakeşlik A.F.U. Cefa çekme hali.

capaliḳ Meşakkatli, zahmetli. **capaliḳ xizmet** zahmetli hizmet. **capaliḳ turmuş** meşakkatli hayat.

capalimaḳ Azap vermek, birine çektirmek.

capa-muşeḳḳet A. Cefa ve meşakkat.

capsa : Capsa rende Planya, uzun rende.

çapsar : Capsar keltürmek İki tahtayı yan yana birleştirmek, yapıştırmak.

capsarlimaḳ bk. **capsar.**

car F. Haber, salık, müjde, çağırma, davet, nida. **car salmaḳ** sesli duyurmak; boru sesi gibi ses çıkarmak.

carahet A. Cerahat.

carahetlenmek A.U. Cerahatlenmek.

carahetleş A.U. bk. **carahetlimek.**

carehetlik A.U. Cerahetli.

carahetlimek A.U. cerahetlemek.

çarañ Seda, ses.

carañ-curuñ Çın çın (metal eşyaların taklidi sesi).

carañlatḳuzmaḳ (**carañlimaḳ**'tan) Çıngırdattırmak.

carañlatmaḳ (**carañlimaḳ**'tan) Çıngırdatmak.

carañliḳ Sedalı. **carañliḳ tavuş** sedalı ses.

carañlimaḳ Çıngırdamak. **carañlap ketti** çıngırdayıverdi.

carañsiz Sedasız. **carañsiz tavuş** sedasız ses.

carçi F.U. (tarihî) Tellal, münadi.

carçilik F.U. Tellallık, münadilik.

cari A. Yürürlük, cereyan, uygulama. **cari ḳilmaḳ** yürürlüğe koymak. **démokratiyini toluḳ cari ḳiliş** demokrasiyi tam uygulama.

cariye A. Cariye.

casaret A. Cesaret, yiğitlik. **casaret ḳilmaḳ** cesaret etmek.

casaretlik A.U. Cesaretli. **cesaretlik bilen** cesaret ile.

casaretsiz A.U. Cesaretsiz.

casaretsizlik A.U. Cesaretsizlik. **casaretsizlik ḳilmaḳ** cesaretsizlik etmek.

casus A. Casus, ajan.

casusxana Casusluk merkezi.

casusluḳ A.U. Casusluk. **casusluḳ ḳilmaḳ** casusluk yapmak.

cavaben A. Cevap olarak, cevabında.

cavañ Ç. Çiftlik koşum takımı.

cavap A. Cevap. **sual ve cavap** soru ve cevap. **cavap ḳayturmaḳ** cevap vermek. **cavapḳa tartmaḳ** sorguya çekmek. **Cavap berseñ kétimen** Cevap verirsen gideceğim. **cavap xet** cevap mektubu.

cavapker A.F. Sorumlu, mesul. **Men cavapkermen** Ben sorumluyum. **cevapker xetçi** mesul katip. **cavapkerliktin ḳorkmaḳ** sorumluluktan korkmak.

cavapkerçilik A.F.U. Sorumluluk, mesulluk.

cavapkersizlik A.F.U. Sorumsuzluk, mesuliyetsizlik. **cevapkerlike tartmaḳ** sorguya çekmek.

cavapname A.F. Cevapname.

cavapsiz A.U. Cevapsız.

cavapsizliḳ A.U. Cevapsızlık.

caviğa Yapağı.

cavur Tekne, leğen.

cay F. Yer, mekân, yöre, mesken, yurt. **öy-cay** mesken, yurt. **cayiğa keltürmek** yerine getirmek. **cay-caylarğa** yer yerine. **Öz yénidin maña cay berdi** Kendi yanından bana yer verdi. **ḳora-cay** mesken,yurt, avlu. **iş cayida** iş yerinde. **cayida étilğan söz** yerinde söylenmiş söz.

caylanmaḳ F.U. Yerleştirilmek, düzenlenmek, son verilmek.

caylaş bk. **caylimaḳ.**

caylaşmaḳ F.U. Yerleşmek.

caylaşturmaḳ F.U. (**caylaşmaḳ**'tan) Yerleştirmek, yurtlandırmak, düzene koymak, tanzim etmek, bitirmek, son vermek.

caylimak F.U. Hazırlamak, bitirmek, düzene koymak, son vermek. **Yolğa yéterlik ozuḳ caylap alduḳ** Yola yeterli erzak hazırladık.

caylişivalmaḳ F.U. Yerleşmek.

cay-makam Mekân, yurt, mesken.

caynimaz F.A. Seccade.

cayra Oklu kirpi.

caza I. A. Ceza. **ölüm cazasi** ölüm cezası. **caza bermek** ceza vermek. **cazağa tartmaḳ** cezalandırmak.

caza II. Ç. Raf. **kitap cazisi** kitaplık.

caza III. Ç. Çerçeve. **söretniñ cazisi** resim çerçevesi.

cazalanmaḳ A.U. Cezalanmak.

cazaliğuçi A.U. Cezalandırıcı.

cazaliḳ A.U. Cezalı.

cazalimaḳ A.U. Cezalamak.

cazaliniş A.U. Cezalanma.

cazane A. Faizli ödünç. **cazaniğa bermek** faizli ödünç vermek. **cazaniğa almaq** faizli ödünç almak.

cazanixor A.F. Murabahacı, tefeci.

cazanixorluq A.F.U. Murabahacılık, tefecilik.

cazasiz A.U. Cezasız.

cazibe A. Cazibe.

cazibilik A.U. Cazibeli.

cazilanmaq A.U. Cezalanmak.

cazilaş bk. **cazilimaq.**

cazilimaq A.U. Cezalamak.

cebhe A. Cephe.

cebir A. Zulüm. **cebir qilmaq** zulüm etmek.

cebirlenmek A.U. Zorlanmak, zulüm görmek.

cebirleş A.U. bk. **cebirlimek.**

cebirligüçi A.U. Zalim, zulüm eden.

cebirlik A.U. Zor, meşakkatli.

cebirlimek A.U. Zulüm etmek, zorlamak.

cebr A. (tarihî) bk. **cebir.**

cebriy A. Zorla, cebren.

cebru-capa A. Meşakkat, çile, ıstırap, azap.

cebru-sitem A.F. Ağırlık, ezgi, zulüm.

cebru-zulum A. Ağırlık, ezgi, zulüm.

ced A. Ced, büyük baba.

ceddal A. (efsane) Korkunç yaratık.

cede Eyersiz, eyerlenmemiş. **cede atlıq bir kişi** eyersiz atlı bir kişi.

cedid bk. **cédid.**

cedvel A. Liste, tabela, program. **ders cedvili** ders programı.

cehalet A. bk. **cahalet.**

cehd A. Cehd. **cehd qilmaq** cehd etmek.

cehennem A. Cehennem.

cehet A. Cihet, taraf. **şu cehettin** şu bakımdan. **her cehettin** her taraftan. **emili cehettin** gerçek bakımından, amelî cihetten.

cehl A. Hiddet, öfke, gazap, kızgınlık. **Cehlim çıqti** Öfkelendim.

celgür Yankesiçi. Ayrıca bk. **yançuqçi.**

celp A. Celp, çekmek, celbetmek. **celp qilmaq** celbetmek. **U méniñ dıqqitimni celp qildi** O benim dikkatimi çekti.

cem A. Toplam. **cem qilmaq** toplamak.

cemiyet A. Toplum, cemiyet. **Qizil Yérim Ay Cemiyiti** Kızılay Kurumu. **kişilik cemiyiti** insanlık; insan toplumu.

cemiyetçi A.U. Toplumcu.

cemiyetçilik A.U. Toplumculuk, cemiyetçilik.

cemlenmek A.U. Toplanmak.

cemleş bk. **cemlimek.**

cemleşmek A.U. Toplanmak.

cemleştürmek A.U. Toplamak.

cemletmek Toplatmak.

cemligüçi A.U. Toplayıcı.

cemlimek A.U. Toplamak.

cennet A. Cennent.

cennetlik A.U. Cennetli. **Atam cennetlik şundaq aytar édi** Atam cennetli şöyle derdi.

cenübi-ğerbiy Güney batı.

cenübi-şerqi Güney doğu.

cenübiy A. Güney. **Memlikitimizniñ cenübiy qismi** Ülkemizin güney kısmı.

cenüp A.Güney.

cenüplük A.U. Güneyli.

ceñ F. Cenk, savaş. **ceñ meydanı** savaş alanı. **ceñge kirmek** savaşa girmek. **ceñ qilmaq** savaşmak.

ceñçi A.U. Asker, savaşçı, cenkçi. **téçlik ceñçisi** barış için savaşan; barış taraftarı.

ceñgivar F. Cengaver.
ceñgivarane F. Cengaverane.
ceñgivarlik F.U. Cengaverlik.
ceñname F. Savaş vakayinamesi, savaş destanı.
cerahet A. bk. **carahet.**
cerimane A.F. Ceza parası.
ceryan A. Cereyan, süreç, süre. **beş jil ceryanida** beş yıllık bir süre içinde. **iş ceryanida** iş süresi içinde.
ceset A. Ceset, ölü, leş.
cesurane A.F. Cesurane, cesurluk.
cesür A. Cesur, yürekli.
cesürlik A.U. Cesurluk. **cesürlik körsetmek** cesurluk etmek.
cevher A. Mücevher, elmas vesaire gibi kıymetli taşlar.
cevir bk. **cebir.**
cevlan A. Hareket, haykırı, coşma. **cevlan kilmak** harekete geçmek; coşmak.
ceynek Dirsek. **Qñ ceynigige tirelgen halde** Sağ dirseğine dayanmış halde.
ceynekdimek Dirseklemek.
ceyren Antilop.
cez I. 1. Bakır 2. Kovan, fişek kovanı.
cez II. Kızarmak. **cez kilmak** kızartmak.
cezibe A. Esirme, kendisinden geçme.
cezm A. Metanetle, kesinlikle, sağlamca.
cezmen A. Muhakkak, şüphesiz, mutlaka, elbette.
cezmiye Geri alınmaz, kesin, kati, geri gelmez.
cédid A. Cedid, yeni. **Usuli cédid** Usulu cedid.
cédidçi A.U. Cedidci.
cédidçilik A.U. Cedidcilik.
cékimek Vurgulamak, kuvvetlendirmek, teyit etmek.
cékiriş bk. **cékirmek.**
cékirmek Azarlamak, sövmek.
cékiş bk. **cékimek.**
céle Ç. Sinirlilik. **céle kilmak** sinirlendirmek. **céle bolmak** sinirlenmek.
cémet A. Akraba, soy. **ata cémeti** ata akrabası. **ana cémeti** ana akrabası.
cémetlik A.U. : **Bir cémetlik** Akraba, aynı soydan.
cémileş bk. **cémilimek.**
cémilimek Sitem etmek, kınamak, ayıplamak.
cénim Canım, değerlim. **cénim balam** Canım çocuğum.
cérimane A.F. Para cezası.
cések Koruma, muhafaza, himaye.
césekçi Muhafız, koruyucu.
césekçilik Muhafızlık, koruyuculuk. **césekçilik kilmak** muhafızlık yapmak.
césmek Korumak, muhafaza etmek.
cézire I. A. Ada.
cézire II. A. Çöl, sahra.
ciavşu Ç. Profesör.
ciddi A. Ciddi.
ciddileşmek A.U. Ciddileşmek, ciddi olmak.
ciddilik A.U. Ciddilik.
ciddiyet A. Ciddiyet.
ciddiyetlik A.U. Ciddilik.
cidel A. Kavga, skandal. **cidel çikarmak** kavga çıkarmak. **cidel kilmak** kavga etmek.
cidelçi A.U. Kavgacı.
cidelkeş A.F. Kavgacı.
cidelkeşlik A.F.U. Kavgacılık.
cidelleşmek A.U. Kavgalaşmak.
cidelleştürmek A.U. Aralarını açmak, bozuşturmak.

cidelleştürüş bk. **cidelleştürmek.**

cidelletmek A.U. Hızlandırmak.

cidellişiş bk. **cidelleşmek.**

cidellitiş bk. **cidelletmek.**

cigde Yiğde.

cigdilik Yiğdelik.

cigdizar U.F. Yiğdelik.

ciger F. Ciğer. **ḳara ciger** kara ciğer. **ciger reñ** ciğer rengi, koyu kırmızı.

cigerlik Şiddetli, sert, coşkun.

cigit bk. **jigit.**

cigitek Tortu.

ciğgida : Jürigim ciğgida ḳilip ḳaldi Ödüm koptu.

ciğildimaḳ Titremek.

cihaz A. Cihaz. **öy cihazliri** ev cihazları.

ciḳ Çok. **U tavaḳta ciḳ aş epkeldi** O tabakta çok yemek getirdi.

ciḳḳida Pek çok.

ciḳlaş bk. **ciḳlimaḳ.**

ciḳlatḳuzmaḳ Çoğaltturmak.

ciḳlatmaḳ Çoğaltamk.

ciḳliḳ Çokluk. **işniñ ciḳliḡi** işin çokluğu.

ciḳlimaḳ Çoğaltmak, doldurmak.

cild A. Cilt. **birinçi cild** birinci cilt.

cildlenmek A.U. Ciltlenmek.

cildleş A.U. bk. **cildlimek.**

cildletmek A.U. Ciltletmek.

cildlik A.U. Ciltli. **köp cildlik** çok ciltli.

cildlimek A.U. Ciltlemek.

çilḡa 1. Çukurluk 2. Dere, ırmak.

çilḡilik Derelik.

çilḳa Yılkı. Ayrıca bk. **jilḳa.**

çillekçi Irgat, işçi.

çillekçilik Irgatlık. **çillekçilik ḳilmaḳ** ırgatlık yapmak.

çilte I. Çanta.

cilte II. Yemek için veya ekmek için hazırlanmış hamur parçası.

cilve F. 1. Parıltı, pırıltı. 2. Güzel hareket 3. Cilve, nazlı nazlı.

cilvilenmek F.U. Cilvelenmek.

cilvilik F.U. Cilveli. **cilvilik asman** cilveli gök.

cim Sakin, suskun, sessiz. **cim turmaḳ** susmak.

cimbil Buharda ekmek pişirmek için kullanılan bir tür mutfak aleti.

çim-çit Sakin, sessiz. **Çim-çit boldi** Sustu, sessiz hale geldi.

çim-çitliḳ Sessizlik. **Çim-çitliḳ höküm süretti** Sessizlik hüküm sürüyordu.

çimḡur Kapalı kutu, içini belli etmez, gizli. **çimḡur adem** kapalı adam; sessiz sırrını belli etmeyen adam.

cimiki A.F. Bütün, hep. **vetenniñ cimiki yéride** vatanın bütün yerinde.

cimiḳdimaḳ Susmak, sesini kesmek.

cimiḳiş bk. **cimiḳmaḳ.**

cimiḳmaḳ Cılızlaşmak, eriyip gitmek.

cimiḳturmaḳ Kırmak, öldürmek, yoketmek, silip süpürmek, mahvetmek, bitirmek. **Öyde bar-yoḳni cimiḳturup ketti** Evde olan her şeyi bitirip gitti.

cimiḳturulmaḳ Bitirilmek, yokedilmek, susturulmak, düzene koyulmak.

cimiḳturuluş bk. **cimiḳturulmaḳ.**

cimiḳturuş bk. **cimiḳturmaḳ.**

cimilimek Çıkışmak, uzun uzadıya nasihat etmek.

cimirlaş bk. **cimirlimaḳ.**

cimirlimaḳ Parıldamak, ışıldamak.

cimlik Sessizlik.

cimmide Sessizce, sessiz. **etrap cimmide** etraf sessiz.

cin A. Cin. **Cinim tutti** Cinler başıma geldi.

cinayet A. Cinayet. **cinayet ḳilmak** cinayet işlemek.

cinayetçi A.U. Cani. **uruş herbiy cinayetçi** savaş suçlusu.

cinayetkar A.F. Cani.

cinayetkarane A.F.U. Canice, canicesine.

cinayetkarliḳ A.F.U. Cinayet mahiyetinde olma.

cinayetlik A.U. Cani, caniyane.

cinayi A. Cinayi. **cinayi heriket** cinaî hareket.

cinayiliḳ A.U. Cinayet mahiyetinde olma.

cinaza A. Cenaze. **cinaza oḳumaḳ** cenaze namazı kılmak.

cindek A.U. Biraz, bir an, birazcık. **Cindek oynap alay** Biraz oynayım.

cindi Deli. **cindi bolup ḳalmaḳ** delirmek, deli olmak.

cindixana A.U.F. Tımarhane, akıl hastalıkları hastahanesi.

cindilik Delilik.

cineste Vişne.

cinis A. Cins, tür, soy. **taġ cinisliri** kaya; toprak tabakası.

cinislik A.U. Soylu. **yaxşi cinislik at** cins at; cinisi iyi olan at.

cinissiz A.U. cinsi olmayan, cinssiz; soysuz.

cinissizlik A.U. Cinssizlik.

cinlik A.U. Deli, mecnun, manyak.

cinsi A. Cinsi. **cinsi alaka** cinsi ilişki.

cin-şeytan A. Cin-şeytan.

ciñ I. Ç. Gerçek, hakiki, doğal.

ciñ II. Ç. (Çin ölçü birimi) Yarım kilo, 500 gram.

ciñ III. Ç. Kasaba, köy.

ciñgildetmek Çalmak, çıngırdatmak.

ciñgilek Çıngırak, küçük çan.

ciñġimaḳ Fışkırmak.

ciñlaş Ç.U. bk. **ciñlimaḳ.**

ciñlatmaḳ Ç.U. (**ciñlimaḳ**'tan) Yarım kiloluk Çin ağırlık birimi ile tarttırmak.

ciñli Ç. Müdür, başkan.

ciñliḳ I. Ç.U. Yarım kiloluk.

ciñliḳ II. Ç.U. Köylü, kasabalı.

ciñlimaḳ Yarım kiloluk Çin ağırlık birimi ile tartmak.

ciñmoma Ç. Buharda pişirilen ekmek. Ayrıca. bk. **hornan.**

ciñmoza Ç. Macun, mazut.

cipleşken Birleşik, müşterek.

cipleşmek Birleşmek.

ciplişiş bk. **cipleşmek.**

cipsa Birleşik, birleşmiş. **cipsa keltürmek** birleştirmek.

cipsilaştirmaḳ Birleştirmek.

cipsilimaḳ Yaklaştırmak, çekmek.

cira Çukurluk.

ciralik Dağlık arazi.

ciren Sarışın, al donlu. **ciren at** sarışın at.

cirim Fidan. **cirim tikmek** fidan dikmek. Ayrıca bk. **köçet.**

cirim-cirim Delik deşik.

ciriñ-curuñ Çıngırdak.

ciriñlatmaḳ Çıngırdatmak.

ciriñlimaḳ Çıngırdamak, çalmak. **koñġuraḳ ciriñlidi** zil çaldı.

ciris : **Ciris nan** Kepekli ekmek.

cirtaḳ Trahomalı, göz hastalığı.

cisim A. Cisim.

cisimsiz A.U Cisimsiz.

cismaniy A. Cismani, fiziki.

cismiy A. Cismen, cisim olarak.

ciyek Şerit, şıçandişi, kenar, zıh. **ciyek tutmaḳ** kenar yapmak.

ciyeklik Kenarlı.

ciyeklimek Kenar yapmak.

ciyeksiz Kenarsız.

ciyen Yeğen.
cizildimaḳ (taklidi ses) Cizildamak.
coġa (ağız) bk. **cüme.**
coġday Devenin baş yünü.
colaş Ç.U. bk. **colimaḳ.**
colimaḳ Ç.U. Buyurmak, emretmek, ısmarlamak (sadece yemek için lokantada kullanılır.)
conimaḳ Yonmak.
conuş bk. **conimaḳ.**
corimaḳ 1. Mırıldamak 2. Yormak, düş yormak.
coriş bk. **corimaḳ.**
cotañ I.Ç. Banyo, hamam.
cotañ II. Ç. Skandal, rezalet, maskaralık.
cotañçi Ç.U. Kavgacı, yaygaracı.
cotañçilik Ç.U. Kavgacılık, yaygaracılık.
coto Ç. Kazma.
covap A. bk. **cavap.**
coza I.Ç. Masa. **düglek coza** yuvarlak masa. **cozida olturmaḳ** masaya oturmak.
coza II. Ç. Jile, yelek(ği).
cöce Civciv. **cöce çıḳarmaḳ** civciv çıkarmak. **Çöcini küzlükke anaydu** Civciv güzün sayılır.
cöcek Civciv.
cöher A. bk. **göher.**
cöhergül Pat (tı).
cöleş Ç.U. bk. **cölimek.**
cölimek Ç.U. Sayıklamak.
cön 1. Basit, normal 2. Becerikli, makul, değerli. **cön söz** akla uygun söz. **cöni kelgende** uygun bir zamanda.
cöndelmek Onarılmak.
cöndeş bk. **cöndimek.**
cöndetküzmek (**cöndimek**'ten) Onartmak.
cöndetküzüş bk. **cöndetküzmek.**
cöndetmek Onartmak.
cöndimek Onarmak.
cöndülüş bk. **cöndelmek.**
cöndütüş bk. **cöndetmek.**
cönelmek Gitmek, yollanmak, sevkedilmek.
cöneş bk. **cönimek.**
cönetmek Göndermek, yollamak, sevketmek, postalamak.
cönimek Gitmek, yollanlmak, çıkmak.
cönlik Akıllı, zeki, dürüst, doğru.
cönsiz Kalitesiz, adi.
cöre Arkadaş, yoldaş.
cörilik arkadaşlık, yoldaşlık.
cöyleş bk. **cöylimek.**
cöylimek İftira etmek, saçmalamak, sayıklamak.
cu Ç. Dokuz (Kışa ait olan 81 günün ilk dokuz günü. Bu dokuz gün aralığın sonuna rastlar).
cucu Ç. Dokuz dokuz (Kışa ait olan 81 gün)
cudaliḳ F.U. Ayrılık.
cudiger F. Büyücü, sihirbaz, üfürükçü.
cudigerlik F.U. Büyücülük, sihirbazlık, üfürükçülük.
cudun Fena hava, yağmurlu hava.
cudun-çapḳun Yağışlı hava. **Ḳandaḳ cudun-çapḳunlar bolsimu, u bir künmu saviġini ḳaldurġan emes** Nasıl bir yağışlı hava olsa bile, o bir gün dahi dersini bırakmış değil.
cudunluḳ Yağışlı.
cuga (ağız) bk. **cuva.**
cugalduruz (ağız) bk. **cuvalduruz.**
cugaz F.bk. **cuvaz.**
cugazçi F.U. bk. **cuvazçi.**
cuġ Vücut, beden, vücut yapısı.
cuġġida Ürperti. **Ténim cuġġida ḳilip ketti** Vücudum ürperiverdi.
cuġlaş bk. **cuġlimaḳ. mebleġ cuġlaş** sermaye biriktirme.

cuğlimaq Biriktirmek, toplamak.
cuğrapiy A. Coğrafi.
cuğrapiye A. Coğrafya. **cuğrapiye dersligi** coğrafya ders kitabı.
cuğuldaş bk. **cuğuldimaq.**
cuğuldimaq Ürpermek. **Tenliri cuğuldap ketti** Vücudu ürperiverdi.
cul Eski, delik deşik.
cul-cul Eski, yıpranmış, delik deşik.
culcurimaq Eskimek, yıpranmak. **culcurap ketken peşmet** yıpranmış ceket.
culda Dövdü, balta tersi.
culdatqa Yırtık pırtık giysi.
culuq Eskimiş, harap. **culuği çiqqan** eskimiş, harap olmuş.
culuq–culuq Eskimiş, harap olmuş.
culum-culum Yırtık pırtık, yırtılmış.
culun omurilik.
cumğaqsüt bk. **aşkök.**
cumu ? Olur mu ? Evet mi? **Tépişip bériñlar, cumu?** Bulmaya çalışın, olur mu?
Cuñgoluq Ç.U. Çinli, Çin vatandaşı. **Cuñgoluq mémanlar** Çinli misafirler.
Cuñgoşunas Ç.F. Sinolog.
Cuñgoşunasliq Ç.F.U. Sinoloji.
Cuñxva Ç. : **Cuñxva Xelq Cumhuriyiti** Çin Halk Cumhuriyeti.
cuñqarmaq Yerine getirmek, gerçekleştirmek, icra etmek.
cuñkuruş bk. **cuñqarmaq. cuñkuruş buyrosi** icra kurumu.
Cuñyi Ç. Çin tabipliği.
cur Karaca.
curin Ç. Reis.
cusey Ç. Bir çeşit yeşil sebze.
cuşi Ç. Reis. **hökümet cuşisi** hükümet reisi.
cuşqun Coşkun.
çuşqunlimaq Coşmak, coşkunlaşmak.
cuşqunluq Coşkunluk.
cut 1. Soğuk ve kardan dolayı hayvanların ölüm olayı. 2. Kaygan buz, yolların buz bağlaması.
cutaqaş bk. **cutaqimaq.**
cutaqimaq Aç kalmak.
cutçiliq Açlık.
cutluq bk. **cutçiliq.**
cutu Ç. bk. **coto.**
cuva Kürk; kışlık palto.
cuvalduruz Büyük iğne, çuvaldız.
cuvan F. Genç evlenmiş hanım. **kizcuvanlar** kız ve hanımlar.
cuvava Ç. Mantı.
cuvaz F. Yayık, yağ çıkarma tezgahı.
cuvazçi F.U. Yayık işçisi; yağ çıkarma tezgahında çalışan kimse.
cuvazxana F. Yayık evi; yağ çıkarma tezgâh yeri.
cuvazkeş F. bk. **cuvazçi.**
cuvazkeşlik F.U. yayık işi.
cüce bk. **cöce.**
cücem Üzüm. **cücem derixi** üzüm ağacı.
cüda F. Ayrılık. **cüda bolmaq** ayrılmak. **dilberdin cuda bolmaq** dilberden ayrılmak.
cüdeñ Zayıf, bitkin.
cüdeñgü Zayıf, bitkin.
cüdeñgülük Zayıflık, bitkinlik.
cüdeñlik bk. **cüdeñgülük.**
cüdeş bk. **cüdimek.**
cüdetmek (cüdimek'ten) zayıflatmak.
cüdimek Zayıflamak, bitkin hale gelmek. **cüdep ketmek** zayıflayıvermek. **cüdigen** zayıf, bitkin.
cüdütüş bk. **cüdetmek.**
Cühüt A. Yehudiler, Yehud.

cüme A. 1. Cuma, haftanın beşinci günü 2. Hafta. **Bir cümedin kiyin** Bir haftadan sonra.

cümek Musluk. **samuvar cümigi** semaver musluğu.

cümhüriyet A. Cumhuriyet. **xelk cümhüriyiti** halk cumhuriyeti.

cümle A. (gramer) 1. Cümle. **baş cümle** baş cümle. **egeşme cümle** ek cümle. 2. Hep, bütün, cümleten. **cümle xelk** bütün halk.

cümlidin A.U. Cümleten. **şu cümlidin** şuna ait, şunun gibi.

cünüp I. A. Cünüp.

cünüp II. A. bk. **cenüp.**

cüp F. Çift, eş. **bir cüp paypak** bir çift çorap. **cüp tuyaklik** çift tırnaklı (toynaklı).

cüpçak F. Çift tekerlek.

cüplenmek F.U. Çiftlenmek.

cüpleş F.U. bk. **cüplimek.**

cüpleşmek F.U. Çiftleşmek.

cüpleştürmek F.U. (**cüpleşmek**'ten) Çiftleştirmek.

cüpleştürüş bk. **cüpleştürmek.**

cüpletmek (**cüplimek**'ten) Çiftletmek.

cüplik F.U. Çiftli.

cüpliniş F.U. bk. **cüplenmek.**

cür'et A. Cüret. **cür'et kilmak** cüret etmek.

cür'etlendürmek A.U. (**cür'etlenmek**'ten) Cüretlendirmek.

cür'etlik A.U. Cüretli.

cür'etsiz A.U. Cüretsiz.

cür'etsizlik A.U. Cüretsizlik.

cüveynimek Lanet etmek; lanet okumak. **cüveynimek ketkür** lanetlemek

cüziy A. Cüz'î

cüziylik A.U. Cüz'î olma hali.

Ç

ça I. Ağarmış. **ça saḳallik** ağarmış sakallı. **ça toxu** alaca tavuk.

ça II. Başak kalıntısı; kesmik.

çaç Saç. **örüm çaç** örülmüş saç. **mañlay çéçi** alın saçı. **aḳ çaç** ak saç. **çaç almaḳ** saç kestirmek. **çaç örmek** saç örmek. **çaç tökülmek** saç dökülmek. **Çéçim aḳardi** Saçım ağardı. **Çaçliri aḳarġan adem** Saçları ağarmış adam. **aġarġan çaç** ağarmış saç.

çaçbaġ Gelinin baş örtüsü. **Kélinni kelgende körüñ, çaçbaġni salġanda körüñ** Gelini geldiğinde gör, başörtüyü örttüğünde gör.

çaçḳan (ağız) bk. **çaşḳan.**

çaçḳuç Mibzer, ekme makinesi.

çaçḳun Dağınık.

çaçliḳ Saçlı. **aḳ çaçliḳ** ak saçlı.

çaçma Taneli. **çaçma oḳ** misket.

çaçmaḳ Saçmak, serpmek. **Aptap özüniñ nurini çaçti** Güneş nurunu saçtı.

çaçrandi Serpenti.

çaçratḳuç Püskürteç, pülverizatör.

çaçratḳuzmaḳ (**çaçratmaḳ**'tan) Sıçrattırmak, serptirmek, püskürttürmek.

çaçratmaḳ (**çaçrimaḳ**'tan) Sıçratmak, püskürtmek.

çaçrimaḳ Sıçramak.

çaçtaraş U.F. Berber. Ayrıca bk. **setraş.**

çaçteñge Örülmüş saçın ucuna takılan madeni para.

çaçturmaḳ (**çaçmaḳ**'tan) Dağıttırmak, serptirmek.

çadir bk. **çédir.**

çaġ I. Çağ, zaman, vakit, devir. **öz çéġida** kendi zamanında. **şu çaġda** şu zamanda. **bezi çaġlarda** bazı zamanlarda. **Kiçik céġimda** Küçük vaktimda.

çaġ II. Az.

çaġ III. Hoşnut, mennun. **U köñlimizni çaġ etti** O gönlümüzü sevindirdi.

çaġ IV. Boyuna göre, denge, duruma göre, ayar, ölçü. **Bu ötük putumġa taza çaġ keldi** Bu çizme ayağıma tam geldi.

çaġ V. Kuvvet, güç, kudret. **Céġiñni çaġlap işle** Gücünü ayarında kullan; dengeli çalış.

Çaġan Budistlerin yeni yıl bayramı (şubatta).

çaġlam Varsayım. **köz çaġlimi** gözle yapılan varsayım.

çaġlaş bk. **çaġlimak.**

çaġliḳ I. Az. **Çaġliḳ pulum bar.** Az param var.

çaġliḳ II. Geçici, muvakkat.

çaġlimaḳ Tahmin etmek, ölçmek, ayarlamak. **Çaġlap kördüm** Tahmin ettim. **Ḳandaḳ çaġlaysen ?** Nasıl buluyorsun ? **U çaġlimay sözleydu** O dengesiz konuşuyor. **çaġlap hökümm ḳilmaḳ** dengeli hükmetmek. **Bu méni töven çaġliġanliġiñmu?** Bu beni aşağıladığın mı?

çaġsiz Zamansız. **Çaġsiz keldiñ** Zamansız geldin.

çah (ağız) Kuyu.
çaharyar F. bk. **çaryar.**
çaxça Tabak, kutu.
çaxçaq Şaka. **çaxçak ḳilmaḳ** şaka yapmak. **çaxçaḳ bilen ḳutulmaḳ** Şaka ile kurtulmak.
çaxçaḳçi bk. **çaḳçaḳçi.**
çaxçaḳlaşmaḳ Şakalaşmak.
çaxmaḳ bk. **çaḳmaḳ.**
çak bk. **çek.**
çakan (ağız) bk. **keşte.**
çakar F. İşçi. **çakar bolmaḳ** işçi olmak.
çakarçilik F.U. bk. **çakarlik.**
çakarlik F.U. İşçilik. **çakarlik ḳilmaḳ** işçilik etmek.
çak-çak F.: **Çak-çak ḳilmaḳ** Çekmek.
çakine Küçük. **çakine soda** küçük ticaret.
çakkuş Çekiç.
çakuş Pide yapmada kullanılan bir tür çivili çekiç.
çakuşka Kama çivi.
çaḳ I. F. Tekerlek. **çişlik çaḳ** dişli tekerlek. **harvuniñ çaḳi** arabanın tekerleği. **bir çaḳ jip** bir makara ip. **çaḳ égirmek** ip eğirmek.
çaḳ II. bk. **çaġ** I.
çaḳ III. bk. **çaġ** IV.
çaḳa I. : **Bala-çaḳa** Çoluk çocuk.
çaḳa II. Para, kuruş. **Bir çaḳam yoḳ** Bir kuruşum yok.
çaḳaş Silkme, karıştırma, sarsıntı, titreme.
çaḳçaḳ Şaka. **çaḳçaḳ ḳilmaḳ** şaka etmek, şakalaşmak.
çaḳçaḳçi Şakacı.
çaḳçaḳlaşmaḳ Şakalaşmak.
çaḳçi F.U. Tekerlek ustası.
çaḳ-çuḳ Ses taklidi.
çaḳilik I. Paralı.
çaḳilik II. : **Bala-çaḳilik** Çoluk çocuklu.
çaḳiriḳ Çağırma, davet.
çaḳirilmiġan Davet edilmemiş **çaḳirilmiġan méhman** davet edilmemiş misafir.
çaḳiriş bk. **çaḳirmaḳ.**
çaḳirmaḳ Çağırmak. **herbiy xizmetke çaḳirmaḳ** askeri hizmete çağırmak.
çaḳirtmaḳ (**çaḳirmaḳ**'tan) Çağırtmak.
çaḳḳaḳ 1. Sokan, sokucu, dikenli. 2. Jurnalcı.
çaḳḳan Çevik. **Çaḳḳan ḥeriket ḳil** Çevik hareket et. **çaḳḳan bala** çevik çocuk. **Çaḳḳan bérip kel** Hemen git gel.
çaḳḳanlatmaḳ Hızlandırmak.
çaḳḳanlik Çeviklik, hızlılık, çabukluk.
çaḳḳuç Ateşleyen.
çaḳlik F.U. Tekerlekli. **ikki çaḳlik harva** iki tekerlekli araba.
çaḳlimaḳ Bilemek. **piçaḳ çaḳlimaḳ** bıçak bilemek.
çaḳmaḳ I. 1. Kırmak, bozmak. **zorluḳ kişenlirini çaḳmaḳ** baskı işkencelerini kırmak. **çaḳmaḳ ḳent** kesme şeker. 2. Sokmak, ısırmak. **Ayiġimni ilan çaḳti** Ayağımı yılan soktu. **çéḳip almaḳ** sokmak, ısırmak. 3. Yakmak. **sereñge çaḳmaḳ** kibrit yakmak. **çaḳmaḳ çaḳti** kıvılcım çıktı. **Aptap ademniñ közini çaḳidu** Güneş insanın gözünü kamaştırır. **Paḳirap turġan ḳar közimni çéḳip ketti** Parlayan kar gözümü kamaştırıverdi. **Bahaġa çaḳ** Fiyatını kestir.
çaḳmaḳ II. Yıldırım, şimşek.
çaḳmaḳ III. Kare, dörtgen.
çaḳmaḳ IV. Sokmak, ısırmak.
çaḳmaḳlimaḳ Kare hale getirmek.
çaḳmaḳtaş Çakmaktaş.
çaḳmaḳtek Kıvılcım gibi, yıldırım gibi, cin gibi.

çaknimak Parlamak. **çaknap turğan yultuzlar** parlayan yıldızlar. **Közimdin ot çaknidi** Gözümde ateş alevlendi.

çak-paçak : Çak-paçak bolmak Kırılmak; parçalanmak.

çakpilek F. İğ, iğ biçiminde.

çakturmak (**çakmak**'tan IV.) Sokturmak.

çakturuş bk. **çakturmak.**

çaku Curnal, ihbar. Ayrıca bk. **çékim.**

çal 1. İhtiyar, yaşlı (erkekler için). 2. Ağarmış, ak saçlı.

çala Tam değil, yarı, bitmemiş, yarım yamalak. **çala uyku** ımızganma, uyuklama. **İşni çala tügettim** İşi yarıda bıraktım; İşi yarım yamalak bitirdim. **çala añlimak** yarım yamalak işitmek. **Men uni çala bilimem** Ben onu yarım yamalak bilirim. **Uni çala kördüm** Onu yarım yalamak gördüm. **Çala ḳazaḳ** Babası veya annesi Kazak olan. **çala ölük** yarı ölü.

çalamolla Yarım yamalak molla, bilgisiz molla.

çala-puçuḳ Yarım yamalak, biraz, tam değil.

çala-pula Tam değil, biraz, karışık, az çok, yarım yamalak. **Çala-pula işlep ḳoydum** Biraz çalışmış oldum.

çalasavat U.F. Yarım yamalak okuma yazması olan; bilgisiz, cahil. **çalasavatlar kursi** Okuma yazma kursu.

çalasavatlik U.F.U. Yarım yamalak okuma yazma hali; bilgisizlik; cahillik.

çaldurmak (**çalmak**'tan III.) Çaldırmak; muzik aletini çaldırmak.

çalğa Tırpan.

çalğiçi Tırpan kullanan kimse, tırpancı.

çalğu Müzik aletleri.

çalğuç Çalan alet, karmaç.

çalğuçi Çalgıcı, müzisyen.

çalilik Eksiklik, yarım yamalaklık. **çalilik ḳilmak** eksiklik yapmak; yetersiz olmak; beceriksiz olmak. **Muşu işte men çalilik ḳildim** Bu işte ben beceriksizlik ettim. **Çalilik bizdin ötti** Beceriksizlik ettik.

çalka (ağız) Sırt. **U çalḳisiğa çüşti** O sırtüstü düştü.

çalḳaymak Arkaya çekilmek; arka tarafına eğilmek, arkaya yaslanmak.

çalḳiyiş bk. **çalḳaymak.**

çallik İhtiyarlık, yaşlılık (erkekler için).

çalma Kurumuş çamur veya kerpiç parçası.

çalmak I. Karıştırmak.

çalmak II. Ayak dayamak, ayakla vurmak.

çalmak III. Çalmak; müzik aletini çalmak. **çavak çalmak** alkışlamak.

çalmaşmak Dolaşmak. **Ayiğim çalmişip kétivatidu** Ayağım dolaşıyor.

çalputlimak Ayağına tepmek; ayağına vurmak; yıkmaya çalışmak.

çalvaḳaş bk. **çalvaḳimak.**

çalvaḳimak İhtiyarlamak, yaşlanmak.

çalvaş İyi traş edilmemiş baş; kötü traş edilmiş baş.

çam bk. **çamdam.**

çama Varsayım, tahmin, ölçü. **kérek çamida** belli ölçüde. **çamidin taşḳiri** varsayımın dışında. **Çamañ yetse** Gücün yetse. **Nimige çamañ yetidu?** Neye gücün yeter? **Çamisiğa ḳarap jükle** Gücüne göre yükle. **Saat ikkiler çamisida** Saat iki civarında. **Méniñ çamamğa ḳariğanda** Benim tahminime göre. **Çamam yetmeydu** Gücüm yetmiyor.

çamağur (botanik) Turp.

çamdam Adım. **Her çamdamda ḳiyinçiliḳlar kélip çiḳidu** Her adımda zorluklar çıkacak.

çamdan R. Bavul, valiz.
çamdaş bk. **çamdimaḳ.**
çamdatmaḳ (**çamdimaḳ**'tan) Adımlatmak.
çamdimaḳ Adımlamak. **çamdap mañmaḳ** adım adım yürümek. **U bir ḳedem ilgiri çamdidi** O bir adım ileri adımladı.
çamġur bk. **çamaġur.**
çamilik Ölçülü. **Çamiliḳ pulum bar** Ölçülü param var.
çamilimaḳ Ölçmek, tahmin etmek, kıyaslamak.
çana Kızak.
çanak Kabuk(ğu), kavkı. **köz çaniġi** göz çukuru. **Uniñ közi çaniġidin çiḳḳidek édi** Onun gözü göz çukurundan çıkar gibi idi.
çanaş bk. **çanimaḳ.**
çandir Kiriş, sinir. **çandir göş** kirişli et.
çandirliḳ Kirişli. **çandirliḳ göş** kirişli et.
çandurmaḳ (**çanmaḳ**'tan) Yanılmak. **gepte çandurmaḳ** sözde yanılmak. **Çandurmay sözleydu** Yanlışsız konuşur.
çanduruş bk. **çandurmak.**
çaniçe U.F. Küçük kızak.
çanimaḳ Kazmak, kesmek, baltalamak, açmak. **ériḳ çanimaḳ** kanal açmak. **yaġaç çanimaḳ** ağaç kesmek.
çanmaḳ Yanılmak, kusurlu olmak, kusurun başkalarca bilinmesi. **U çanmay sözleydu.** O kusursuz söylüyor.
çañ I. Toz, **çañ basmaḳ** toz basmak.
çañ II. Gürültü, yüksek ses.
çañ III. : **Çañ salmaḳ** Kapmak, pençelemek.
çañ IV. (zool) Sarıasma.
çañcañ Ç. Müdür, başkan. **zavodniñ çañciñi** fabrika müdürü.
çañçi F.U. Sazcı.
çañga Ağaçtaki kuş yuvası.
çañgaḳ Çengel, örgü iğnesi, tığ.
çañgal [illegible]. Avuç.
çañgal II. Salkım söğüt.
çañgallimaḳ Kapmak, yapışmak, avuca almak, pençelemek.
çañġiriḳ Keçe çadırın üstünü kuran ayrı bir yuvarlak kısmının adı. **Ḳara öyniñ çañġiriġi** Keçe çadırın üst kısmı.
çañildatmaḳ (**çañildimaḳ**'tan) Çıngırdatmak.
çañildimaḳ Çıngırdamak.
çañḳaḳ Susuzluk, susama.
çañḳaḳliḳ Susuzluk.
çañḳarġa Alaca karga.
çañḳaş bk. **çañḳimaḳ.**
çañḳay (zool) Yaban horozu, çalı horozu.
çañḳimaḳ Susamak.
çañlandurmaḳ 1. Tozutmak 2. (botanik) Polenlemek.
çañlanduruş bk. **çañlandurmaḳ.**
çañlanmaḳ 1. Tozumak 2. Polenlenmek.
çañlaşturmaḳ Tozutmak.
çañlatmaḳ Tozutmak.
çañliḳ Tozlu. **çañliḳ yol** tozlu yol.
çañsiman Toz gibi.
çañsiz Tozsuz.
çañ-topa Toz duman, toz toprak.
çap (anatomi) Kasık(ğı).
çapaḳ Çapak.
çapaḳa Kara kurbağası.
çapaḳlaşmaḳ Çapak olmak.
çapaḳliḳ Çapaklı.
çapaḳlimaḳ Çapak olmak.
çapan Cüppe, palto. **paxtiliḳ çapan** kışlık palto. **çekmen çapan** palto.
çapanliḳ Palto kumaşı.
çapar (tarihî) Emireri, posta, kuriye, ayakçı.
çaparmen (tarihî) bk. **çapar.**
çapça Kürek.
çapçan (ağız) bk. **çapsan.**

çapçimaḳ Atılmak, fırlamak, sıçramak.
çapçiş bk. **çapçimaḳ.**
çapi (ağız) Karyola, kerevet.
çapiġan Koşan, koşucu.
çapḳak 1. Hızlı, ayağı hızlı 2. Kalleş.
çapḳu Keser.
çapḳun 1. Tipi 2. Akın, baskın 3. **cudun-çapḳun** Tipi, yağışlı hava.
çapḳur Hızlı koşan. **çapḳur at** hızlı koşan at.
çapḳurluḳ Çeviklik, canlılık.
çapḳuzmaḳ I. (**çapmaḳ**'tan III.) Kazdırmak, açtırmak, oydurmak.
çapḳuzmaḳ II. (**çapmaḳ**'tan I.) Koşturmak. **at çapḳuzmaḳ** at koşturmak.
çaplanmaḳ Yapışmak.
çaplaş bk. **çaplimaḳ.**
çaplaşḳaḳ Yapışkan, usandırıcı, yorucu.
çaplaşḳaḳlıḳ Yapışkanlık, usandırıcılık.
çaplaşmaḳ Yapışmak, sarılmak, usandırmak. **U yerge çaplişip yétivaldi** O yere sarılmış halde yatıverdi.
çaplaşturmaḳ (**çaplaşmaḳ**'tan) Yapıştırmak.
çaplaşturuş bk. **çaplaşturmaḳ.**
çaplatḳuzmaḳ (**çaplatmaḳ**'tan) Yapıştırtmak.
çaplatmaḳ (**çaplimaḳ**'tan) Yapıştırtmak.
çaplimaḳ Yapıştırmak.
çaplişiş bk. **çaplaşmaḳ.**
çaplitiş bk. **çaplatmaḳ.**
çaplivetmek Sıvamak, macunlamak, yapıştırmak.
çapmak I. Koşmak. **çépip kelmek** koşarak gelmek.
çapmaḳ II. Çiftleşmek.
çapmaḳ III. Kazmak, açmak, oymak. **ketmen çapmaḳ** çapa ile yer kazmak.
çapmaḳ IV. Kakmalarla süslemek. **sépiġa kümüş çapḳan ḳiliç** sapı gümüş ile süslenmiş kılıç.
çapmu-çap Yüz yüze karşılaşmak, yüz yüze rastlamak.
çapras Çapraz.
çapsan Çabuk, hızlı. **çapsan poyézd** hızlı tren. **Çapsan bérip kel** Çabuk git gel.
çapsanlaş bk. **çapsanlimaḳ.**
çapsanlatmaḳ (**çapsanlimaḳ**'tan) Hızlandırmak.
çapsanlıḳ Çabukluk.
çapsanlimaḳ Hızlanmak.
çapsanraḳ Biraz hızlı, biraz çabuk.
çapturmaḳ I. (**çapmaḳ**'tan I.) Koşturmak. **çapturup kelmek** koşturup gelmek. **at çapturmaḳ** at koşturmak.
çapturmaḳ II. (**çapmaḳ**'tan II.) Çiftleştirmek.
çapturmaḳ III. (**çapmaḳ**'tan III.) Kazdırmak, oydurmak, açtırmak. **östeñ çapturmaḳ** kanal açtırmak.
çapturuş I. bk. **çapturmaḳ** I.
çapturuş II. bk. **çapturmaḳ** II.
çapturuş III. bk. **çapturmaḳ** III.
çar I. Alaca. **çar toxu** alaca tavuk.
Çar II. Çar, kıral, sultan.
çaraḳlaş bk. **çaraklimaḳ.**
çaraḳlimaḳ Görünüp kaybolmak, parlamak. **Yultuzdek çaraḳlaydu** Yıldız gibi parlar.
çarañlimaḳ Yaygara etmek.
çaras Kara üzüm türü.
çarbaġ F. Çit.
çarçap F. Çarşaf.
çarçaş bk. **çarçimak.**
çarçaşlıḳ Yorgunluk.
çarçatmaḳ (**çarçimaḳ**'tan) Yormak.
çarçay (botanik) Bektaşi üzümü.
çarçiġanlıḳ Yorgunluk. **çarçiġanlıḳni sezmestin** yorgunluğu duymadan.
çarçimaḳ Yorulmak. **çarçimastin** yorulmadan. **çarçap ketmek** yoruluvermek.
çarçimas Yorulmaz.
çarçitiş bk. **çarçatmaḳ.**

çare F. Çare, tedbir. **çare körmek** çare bulmak. **çare yoḳ** çare yok. **caza çarisi** ceza çaresi.

çarek 1. Çeyrek 2. Ölçü birimi 8.96 kg. **bir çarek gürüş** 9 kg pirinç

çare-tedbir F.A. Çare ve tedbir.

çaripay F. Hayvan.

çarisiz F.U. Çaresiz. **çarisiz ḳalmaḳ** çaresiz kalmak.

çarisizliḳ F.U. Çaresizlik.

Çarizm R. Çarlık, Çarlık rejimi.

çarḳ F. bk. **çaḳ** I.

çarḳçi F.U. 1. Tornacı 2. Bileyci.

çarlaḳçi bk. **çarlamçi.**

çarlamçi Müfettiş, gözetici, gözetmen.

çarlamçiliḳ Müfettişlik, gözetmenlik.

çarlaş bk. **çarlimaḳ.**

çarliġuçi bk. **çarlamçi.**

çarlimaḳ Müfettişlik etmek, gözetmek.

çarsa F. Dörtgen, kare. **çarsa métr** kare metre.

çarsildatmaḳ Çatırdatmak.

çarsildimaḳ Çatırdamak.

çarşembe F. Çarşamba.

çarva F. 1. Hayvan, mal, davar. **çarva mal** hayvan, davar. 2. Ekonomi.

çarviçi F.U. Hayvan yetiştiricisi.

çarviçiliḳ Hayvancılık. **çarviçiliḳ igiligi** hayvancılık ekonomisi. **çarviçiliḳ mutexessisi** hayvancılık uzmanı.

çarvidar F. Hayvan yetiştiricisi.

Çaryar (dinî) Peygamber Muhammed'in halefleri: Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali.

ças I. F. Dörtgen.

ças II. Hızlı, çabuk. **aççiġi ças** çabuk kızan.

çasaḳal Ağarmış sakal.

çaşka F. Sabah.

çaşḳan Sıçan, fare. **dala çaşḳini** bozkır faresi. **çaşḳan jili** sıçan yılı (12 hayvan takviminin birincisi, 1900, 1912, 1924, 1936, 1948 yılları sıçan yılıdır). **ḳarġu çaşḳan** köstebek (ği). **ak çaşḳan** kakım. **çaşḳan késili** (tıb) polip (pi).

çaşmaḳ (ağız) bk. **çaçmḳ.**

çat I. Kasık. Ayrıca bk. **çap.**

çat II. 1. Dağ boğazı 2. Yarık, aralık.

çataḳ Aksilik, karışıklık, düzensizlik, macera. **çataḳ adem** aksi adam; maceracı. **Arimizda çataḳ çiḳti** Aramızda karışıklık çıktı. **çataḳ ḳilmaḳ** güçleştirmek; zorluk çıkarmak; karışıklık yaratmak. **çataḳ iş** karışık iş. **çataḳ çiḳarmaḳ** karışıklık yaratmak; kavga çıkarmak. **Kişiniñ işi bilen çatiġiñ bolmisun** Başkaların işine karışma. **Mesile çataḳḳa aylinip ketti** Mesele karışıklığa dönüştü.

çataḳçi İşi karıştıran; kavgacı; yaramaz.

çataḳlaşturmaḳ Karıştırmak, zorluk çıkarmak.

çataḳlaşturuş bk. **çataklaşturmaḳ.**

çataḳliḳ 1. Karışıklık, aksilik 2. münakaşa 3. Belirsizlik, muğlak olma.

çatalik (ağız) bk. **çatra.**

çataşmaḳ Dolaşmak, karışmak.

çataşturmaḳ Dolaştırmak, karıştırmak.

çataylaḳ (ağız) bk. **çatra.**

çatkal boğaz, dağ boğazı.

çatḳallik bk. **çatḳanlik.**

çatḳan 1. Çalılık, fundalık 2. Diken 3. bk. **boran-çatḳan.**

çatḳanlik Çalılık, fundalık, ormanın sık yeri.

çatma Koşulan, takılan, bağlanan. **çatma harva** takılan araba.

çatmaḳ Takmak, bağlamak.

çatra bk. **çat** I.

çatraḳ bk. **çatra** ve **çat** I.

çava I. Çalı çırpı.

çava II. İç yağı. **ḳoyniñ çava yéġi** koyunun iç yağı.
çavak Alkış. **çavak çalmaḳ** alkışlamak.
çavarmaḳ Kızarmak.
çavat İnce pide.
caviriş bk. **çavarmak.**
Çavşen Ç. Kore. **Çavşen tili** Kore dili.
Çavşenlik Ç.U. Koreli. **Çavşenlik ayal** Koreli kadın.
çay Çay. **ak çay** ak çay. **taş çay** kalıba vurularak katılaştırılmış çay. **kök çay** mavi çay. **aççiḳ çay** demli çay. **sütlük çay** sütlü çay. **ḳara çay** kara çay (bir tür Çin çayı). **ḳaymaḳ çay** kaymaklı çay. **çay ḳuta** çay kutusu. **çay koşuḳ** çay kaşığı. **çay demlimek** çay demlemek. **ettigenlik çay** kahvaltı. **çay içiş** çay içme. **çay ḳoymaḳ (bermek)** çay vermek.
çayan Çiyan, akrep. **ilan-çayan** yılan ve çiyan.
çayçiliḳ Çaycılık.
çayxana U.F. Çayhane.
çayxaniçi U.F.U. Çayhaneci, çayhane sahibi.
çayxor U.F. Çay tiryakisi.
çayxorluḳ U.F.U. Çay tiryakiliği.
çayḳalmaḳ Sallanmak, ırgalanmak, çalkalanmak.
çayḳanmaḳ Yıkanmak.
çayḳaş bk. **çayḳimaḳ.**
çayḳatmaḳ (**çayḳimaḳ**'tan) Sallatmak, ırgalatmak, yalpalandırmak, çalkalatmak, durulatmak.
çayḳimaḳ 1. Sallamak, ırgalamak, yalpalandırmak, çalkalamak. **baş çayḳimak** başıyla hayır işareti vermek. 2. Yıkamak, çalkalamak, durulamak. **kir çayḳimaḳ** çamaşır durulamak.
çayḳiniş bk. **çaykanmak.**
çaynaş bk. **çaynimaḳ.**
çaynimaḳ Çiğnemek. **séġiz çaynimaḳ** sakız çiğnemek.
çay-pay Çay ve çay gibi bir şeyler. **çay-pay içivalmaḳ** çay ve çay gibi bir şeyler içmek.
çaypuruş U.F. Çay satıcı.
çayap F. İpek halı.
çayzar U.F. Çay tarlası, çay bitkisinin bulunduğu alan (saha).
çaza I.Ç. İleri karakol.
çaza II. Ç. Firkete.
-çe (İsimden isim yapma eki. Türkiye Türkçesindeki –ca, –ce, –ça, –çe eklerini karşılar ve bir de kadar anlamını da verir). **miñlerçe** binlerce. **ḳirik jilçe** kırık yıl kadar. **artuḳçe** biraz fazla. **Fransuzçe** Fransızca. **Uyġurçiġa tercüme** Uygurcaya çevri. **yoşurunçe** (hal eki) gizli halde. **kitapçe** (küçültme eki) kitapça.

çebdes Çevik, faal.
çebdeslik Çeviklik, faallık.
çeçke (ağız) Öğle vakti.
çeçmek (ağız) Çözmek, açmak.
çek I. Hudut, sınır, **çek koymaḳ** sınırlandırmak. **çektin çiḳmaḳ** sınırı geçmek. **çektin aşḳan** sınırı aşan.
çek II. 1. Çek 2. Kur'a. **çek taşlimaḳ** kur'a çekmek. **çek sanduḳi** kur'a sandığı.
çek III. 1. Dikiş yeri 2. Çatlak. **çek ketmek** çatlamak.
çekçek Öfkeli, kin dolu.
çekçeymek Gözlerini fal taşı gibi açmak.
çekçeytiş bk. **çekçeytmek.**
çekçeytmek Gözlerini fal taşı gibi açtırmak. **Közlirini çekçeytip** Gözlerini fal taşı gibi açıp.
çekçiyiş bk. **çekçeymek.**
çekke Damla.
çekkileş bk. **çekkilimek.**

çekkilimek Yapım, üretim, istihsal.
çekküzmek bk. **çektürmek** I. II. III.
çekküzüş bk. **çekküzmek.**
çeklem Tehdit, sınırlama, kısma.
çeklengen Tehdit edilen, sınırlanmış.
çeklengenlik Tehdit edilmişlik, sınırlanmışlık.
çekleş bk. **çeklimek.**
çeklik Sınırlı.
çeklime Sınırlama, yasaklama.
çeklimek Sınırlamak, yasaklamak.
çekmek I. İçmek (sigara içmek).
çekmek II. Çekmek. **azap çekmek** azap çekmek. **ah çekmek** ah çekmek. **çiçek çekmek** çiçek aşısı yapmak.
çekmek III. Koşmak. **harviğa at çekmek** arabaya at koşmak.
çekmen Asya modası bir tür kışlık pamuklu palto ve bu palto için kullanılan pamuk kumaş. Kaşgar, el tezgahı ile dokulan bu kumaşı ve bu paltosu ile ünlüdür.
çekmenlik Asya modası palto için kullanılan kumaş.
çekmes Tutmaz, yapışmaz. **kuş çekmes laçin** kuş tutmaz doğan.
çeksiz Sınırsız, uçsuz bucaksız. **çeksiz dala** uçsuz bucaksız bozkır.
çeksizlik Sınırsızlık, uçsuz bucaksızlık.
çektürmek I. Sigara içirmek.
çektürmek II. Çektirmek.
çektürmek III. Koşturmak (araba, sapan gibi aletlere iş hayvanı bağlattırmak)
çelle Kamış. **çelle éğil** kamış ağıl.
çelleş Ç.U. (ağız) bk. **çineş.**
çelpek Yağda pişirilen çörek. Ayrıca bk. **poşkal.**
çem F. Kösele, ayakkabının altı.
çember F. Çember. **yérim çember** yarım çember.
çemberçes F. Koparılmaz, bozulmaz, herşeye hazır.
çemberlimek Çemberlemek, çerçevelemek.
çemek I. (ağız) Parmak. Ayrıca bk. **barmak.**
çemek II. İğri ayaklı.
çemen I.F. bk. **çimen.**
çemen II. Ç. Erişte, makarna.
çemlimek Taban koymak, kundura tabanı.
çen I.Ç. Apolet.
çen II. Ç. Oran, ölçü.
çendan F. Bir defa, misli. **yüz çendan artuk** yüz misli fazla.
çenleş bk. **çenlimek.**
çenlimek Kıyaslamak, yerini göstermek.
çeñze Ç. Kullanmak için kesilmiş ince çam ağaçları.
çep F. Sol. **çep tamanğa** sol tarafa.
çepe (ağız) Solak. Ayrıca bk. **solxay.**
çertmek (ağız) Şaklamak, şakırdamak.
çet Kıyı, kenar, yan. **bir çette** bir kıyıda. **çet at** arabanın yanına koşulan at. **çet barmak** serçe parmak. **çettin karığanda** kıyıdan bakıldığında. **yéza çétide** köy kıyısında. **çette kalmak** dışarıda kalmak. **çetke çikmak** dışarı çıkmak. **çetke kakmak** dışlamak. **U özini çetke aldi** O kendisini bir kenara aldı. **çet kişi** yabancı kişi. **çet dölet kişisi** yabancı devlet kişisi. **çet jurt** yabancı ülke. **çet el** yabancı ülke, yabancı devlet.
çetel Yabancı ülke. **çetel tili** yabancı dil. **çetel méli** yabancı mal.
çetellik Yabancı. **çetellik mémanlar** yabancı konuklar.
çetleş bk. **çetlimek.**
çetleşmek Uzaklaşmak.
çetleştürmek (**çetleşmek**'ten) Uzaklaştırmak.
çetlik Savulmak, bir yana çekilmek. **çetlik kilmak** bir yana çekmek.

çetlimek Savulmak, bir yana çekilmek.
çetmek İlmikli kapan.
çetnimek Kaçınmak, çekilmek.
çevendaz F. Atlı.
çevre Torun çocuğu, torunun oğlu.
çeydu I.Ç. Kıyma satırı.
çeydu II. Ç. Satır (büyük bıçak).
çeyek (ağız) Uzun. **çeyek çaçlik** Uzun saçlı.
çeyletmek (**çeylimek**'ten) Çiğnetmek, yoğurtmak.
çeylimek Çiğnemek, yoğurmak.
çeylivetmek Çiğneyivermek, yoğuruvermek.
çeynek Çaydan, demlik.
çeypu Ç. Küçük top.
çeyze Ç. Patlıcan.
çéçek I. Çiçek. **ak çéçek** beyaz çiçek. **Dillar béğida çéçekler atti** Gönül bahçesinde çiçekler açıldı.
çéçek II. (tıp) Çiçek (hastalığı). **çéçek çekmek** Çiçek aşısı yapmak.
çéçekçi Çiçek aşısı yapan.
çéçeklenmek Çiçeklenmek, çiçek açmak.
çéçekleş bk. **çéçeklimek.**
çéçeklik Çiçekli. **çéçeklik yağaç** çiçekli ağaç.
çéçeklimek Çiçeklemek. **gül çéçeklidi** gül çiçekledi.
céçen I. 1. Zihni çevik, hazırcevap 2. Hatip.
céçen II. Temiz, temizlik seven.
Céçen III. Çeçen. **Céçen tili** Çeçençe, Çeçen dili.
céçenlik I. 1. Hatiplik 2. Zihin çevikliği, hazırcevaplık.
céçenlik II. Temizlik, temizlik sevme hali.
céçen-pakize U.F. Temiz, temizlik seven.
céçen pakizlik Temizlik, temizlik sevme hali.
céçilañğu Dikkatsiz, dalgın, dağınık.
céçilañğuluk Dikkatsizlik, dalgınlık, dağınıklık.
céçilğak Kızgın, ateşli, sinirli, öfkeli, hiddetli.
céçilğaklik Kızgınlık, ateşlilik, sinirlilik, hiddetlilik.
céçiliş bk. **céçilmak.**
céçilma Dağınık, ayrı ayrı, birbirinden ayrı.
céçilmak 1. Dağılmak. 2. Sinirlenmek, kızmak.
céçindi Ot kırıntısı, saman kırıntısı.
céçiş I. bk. **çaçmak.**
céçiş II. bk. **çeçmek.**
céçivetmek Dökmek, saçmak, serpmek, yaymak.
céçivétiş bk. **céçivetmek.**
çédir Çadır. **çédir tikmek** çadır dikmek.
çégara (ağız) bk. **çégira.**
çégariçi (ağız) Sınır muhafızı, sınır eri. **çégariçi eskerler** sınır muhafız askerleri.
çégaridaş (ağız) bk. **çégiridaş.**
çégira Sınır, hudut.
çégiriçi Sınır muhafızı.
çégiridaş Sınırdaş, ortak sınırı olan.
çégiridaşlik Sınırdaşlık, ortak sınırlara sahip olma hali.
çégirilimak Sınırlamak.
çégra bk. **çégira.**
çégrin R. Kumlu sahtiyan, şagren.
çégi bk. **çak.**
çégirik (matematik) Trapez.
çéhre F. Çehre, yüz, surat.
Céx Çek. **Céx tili** Çek dili.
cék R. Çek.
céke Şakak. **Kizil yağlikni çékilep tañğan kiz** Kızıl başörtüyü şakağından bağlamış kız.
çékermen U.M. İçici (sigara içici).
çéketke Çekirge.
çékim : Bir çékim tamaka Bir defa içilen sigara (tütün).
çékimlik Sigara gibi içilen şeyler.

çékindi Topluluktan kopmuş, toplumca merdut.
çékindürgenlik Caydırmışlık.
çékindürmek Caydırmak.
çékindürülmek Caydırılmak.
çékindürüş bk. **çékindürmek.**
çékiniş bk. **çékinmek.**
çéknmek Caymak.
çékinmes Caymaz.
çékiş I. bk. **çekmek.** I.
çékiş II. bk. **çekmek** II.
çékiş III. bk. **çekmek** III.
çékit Nokta. **koş çékit** çift nokta, ast üst iki nokta. **cik çékitler** çok noktalar.
çékitlik Noktalı. **çékitlik peş** noktalı virgül.
çékil (ağız) bk. **édir.**
çékildak Nara atan, çığlıklar atan.
çékildaş bk. **çékildimak.**
çékildimak Gürültü çıkarmak, gürültüdemek, çağıldamak.
çékildurmak Çaprazlama kavşuturmak, çiftleştirmek.
çékilgan Yıldırım, şimşek, **Çékilgan çüşti** Yıldırım düştü. Ayrıca bk. **çékin.**
çékiliş bk. **çékilmak.**
çékilmak Kırılmak, parçalanmak. **Kaça çékildi** Mutfak takımı kırıldı. **Çakmak çékildi** Şimşek çakıldı.
çékim İftira, bühtan.
çékimçi İftiracı.
çékimçilik İftiracılık.
çékin Yıldırım, şimşek. **Çékin çakti** Şimşek çaktı. Ayrıca bk. **çékilgan.**
çékindi Döküntü, süprüntü, çöp.
çékir Gri-yeşil. **çékir üzüm** dut ağacı meyvesi. **çékir üzüm derixi** dut ağacı.
çékiş bk. **çakmak** I. ve IV.
çékişmak Şakalaşmak, şaka etmek.
çékişturmak Prova yapmak, karşılaştırmak.
çékivalmak Sokmak, ısırmak, iğnesini batırmak.
çékivéliş bk. **çékivalmak**
çélek Kova. **yağaç çélek** ağaç kova.
çélekleş bk. **çéleklimek.**
çéleklimek Kova ile. **Çéleklep yamgur yağidu** Kovadan dökülür gibi yağmur yağar.
çélikiş bk. **çélikmak.**
çélikmak Yansımak, aksetmek, görünmek, ele geçmek. **Közge çelikmuydu** Göze görünmüyor.
çélikturmak (**çélikmak**'tan) Görmek, dikkat etmek, rastlamak. **Unuñ kökrigide tört dane midalniñ turganligini çélikturdum** Onun göksünde dört tane nişanın bulunduğuna dikkat ettim.
çélinmak : Koñgurak çélindi Zil çalındı. **közge çélinmak** göze yansımak.
çéliş I. (**çalmak**'tan II.) Mücadele, savaş, çarpışma, kavga. **çéliş élip barmak** mücadeleyi sürdürmek.
çéliş II. (**çalmak**'tan III.) Çalmak, oynamak.
çéliş III. (**çalmak**'tan I.) Karıştırmak, eritmek.
çélişçan Mücadeleci, direşken, sebatkar, gayretli, çalışkan.
çélişçanlik Sebatkarlık, direşkenlik, gayretlilik, çalışkanlık.
çélişçi 1. Savaşçı, mücadeleci 2. Güreşçi, pehlivan.
çélişiş bk. **çélişmak.**
çélişmak 1. Savaşmak, mücadele etmek 2. Güreşmek.
çéneş bk. **çénimek.**
çénikiş bk. **çénikmak.**
çénikmak Çelikleşmek, sağlamlaşmak, dayanıklı olmak.

çénikturmaḳ (**çénikmaḳ**'tan) Çelikleştirmek, sağlamlaştırmak, dayanıklı hale getirmek.

çénikturuş bk. **çenikturmaḳ.**

çénimek bk. **çenlimek.**

çéniş bk. **çanmaḳ.**

çéñimaḳ Tozumak.

çéñitiş bk. **çéñitmaḳ.**

çéñitmaḳ Toz koparmak, toz çıkarmak.

çépik 1. Çapalama, çapalamak. 2. Ot biçimi. **çépik maşinisi** ot biçer (biçer makine).

çépikçi Çapalayan, biçen.

çépilgak Sebepsiz yere çıkışan; takılan, kafa tutan, müşkülpesent.

çépindi Yonga.

çépiş I. bk. **çapmaḳ** I.

çépiş II. bk. **çapmaḳ** II.

çépiş III. bk. **çapmaḳ** III.

çépiş IV. bk. **çapmaḳ** IV.

çépişiş bk. **çépişmaḳ**

çépişlik : Çépişlik ot İyi kesilen ot; biçilmesi kolay bitki.

çépişmaḳ Koşuşmak.

çérik Asker, savaşçı.

Çérkes Çerkez. **Çérkes tili** Çerkez dili, Çerkezce.

çérko Kilise.

çértiş bk. **çértmek.**

çértmek Şaklatmak, şakırdatmak.

çétiliş bk. **çétilmaḳ.**

çétilmaḳ Bağlanmak, takılmak

çétin Üvez ağacı.

çétiş bk. **çatmaḳ** I.

çétişmak Çapraşmak, takılmak, takılıp kalmak.

çétişturmaḳ (**çétişmaḳ**'tan) Koşmak, bağlamak, takmak, iliştirmek.

çétişturuş bk. **çétişturmaḳ.**

çéver Usta, çevik. **Bizde çéver paxta térimçiliri bar** Bizde usta pamuk ekincileri var. **çéver yétekçilik** mahir liderlik.

çéverlik Ustalık, çeviklik.

çévik Çubuk.

çiberḳut Kadife.

çibilimek (ağız) Sarmak, kucaklamak, bağrına basmak.

çiçiḳ (ağız) bk. **sizik.**

çiçiş bk. **çiçmaḳ.**

çiçmaḳ Dışkısını salmak.

çidam Tahammul, dayanma gücü. **çidam bermek** dayanmak.

çidamlik Dayanıklı, tahammüllü. **soğuḳḳa çidamlik** soğuğa dayanıklı.

çidamlikliḳ Dayanıklılık, tahammüllülük.

çidamsiz Dayanıksız, tahammülsüz. **soğuḳḳa çidamsiz** soğuğa dayanıksız.

çidamsizliḳ Dayanıksızlık, tahammülsüzlük.

çidarliḳ Tahammül edilebilir, dayanılabilir. **Çidarliḳ halim kalmidi** Dayanılabilir halim kalmadı.

çidaş bk. **çidimaḳ. çidaş bermek** dayanmak.

çidaşliḳ Dayanıklı. **çidaşliḳ bermek** dayanmak. **Ademniñ vücüdi çidaşliḳ bérelmeydu** Adamın vücudu dayanamaz.

çide (ağız) Bukağı ; köstek (ği).

çidiğusiz Dayanılmaz, tahammül edilmez.

çidimaḳ Dayanmak, tahammül etmek. **çidap bermek** dayanmak. **Bu çidap bolmaydiğan iş** Bu dayanılmaz iş. **çidap turalğusiz** dayanılmaz. **çidap turalmaydiğan** dayanılmaz. **U aççiğiğa çidalmaydu** O kızarsa sinirlerine hakim olamıyor.

çidimas Dayanıksız, tahammülsüz, sabırsız.

çidimasliḳ Dayanıksızlık, tahammülsüzlük, sabırsızlık. **çidimasliḳ hal** Dayanılmaz durum.

çig I. (ağız) bk. **çiğ.**

çig II. Düğüm. Ayrıca bk. **çigik, çigiç.**

çigdürmek Dügümletmek.

çigdürüş bk. **çigdürmek.**

çige 1. Kınnar 2. Kenevir, kendir.

çigiç Düğüm. **çigiç kirmek** düğümlenmek.

çigiçi Zanaatçı, esnaf.

çigiçlik Düğümlü.

çigiçlimek Düğümlemek. Ayrıca bk. **çigişlimek.**

çigik Düğüm.

çigiklik düğümlü.

çigilik Çekirdekli. **çigilik ösümlük** çekirdekli bitki.

çigilmek Bağlanmak, düğümlenmek.

çigiş bk. **çigmek. çigiş kirgüzmek** düğümlendirmek; iş sarpa sarmak; karışık bir hale getirmek. **Alla kandak çigiş oylar** Acayıp bir karışık düşünceler. **Nurğun çigiş mesililer** Çok karışık meseleler.

çigişlendürmek düğümlendirmek, karıştırmak, sarpa sardırmak.

çigişlenmek Düğümlenmek, karışmak, sarpa sarmak.

çigişleşmek bk. **çigişlenmek.**

çigişleştürmek bk. **çigiştürmek.**

çigişlimek Düğümlemek, karıştırmak, sarpa sardırmak.

çigişmek Düğümlenmek, bağlanmak.

çigiştürmek düğümlendirmek, karıştırmak, sarpa sardırmak.

çigit Pamuk çekirdeği (pamuk tohumu). **çigit yéği** Pamuk çekirdeği yağı.

çigitlik Çekirdekli. **çigitlik paxta** çekirdekli pamuk.

çigiy (ağız) Dar patika, çığır, keçiyolu.

çigmek Düğümlemek, bağlamak. **yağlik çigmek** örtü bağlamak (örtmek)

çiğ (botanik) Genelde bozkırlarda toplu olarak bir kökten dal dal olup çıkan uzun ve ince bitki ki, bu bitkiden bağ ve avlu süpürgesi yapılır. **çiğ sakili** Bu çiğ bitkisinin ucundaki sakala benzeyen çiçeği.

çiğan Bir tür dikenli siyah ağaç.

çiğanlik **çiğan** ağacının bulunduğu saha.

Çiğatay Çağatay. Cengiz'in ikinci oğlu. Cengiz İmparatorluğunun Türkistan kısımı Çağatay'a verilmiştir. **Çiğatay edibiyati** Çağatay edebiyatı.

çiğdan Hasır.

çiğdangül Çalılık, fundalar.

çiğdimak (botanik) Çayır otu; süsen çiçeği.

çiğer Levha, tabela.

çiğir Çıkrık. **çiğir yol** çığır, dar patika.

çiğirik Tekerlek, çark. **su çiğiriği** su tekerleği; dümen tekerleği.

çiğlik **çiğ** Bitkisinin bulunduğu saha.

çijğan Doru.

çike (ağız) bk. **çekke.**

çiketke Çikirge. **kara çiketke** kara çikirge.

çikildek (ağız) Ayçiçeği, günebakan. **çikildek yéği** ayçiçek yağı.

çikildeş bk. **çikildimek.**

çikildimek Tiktak yapmak.

çikke Şakak.

çikan (tıp) Çıban.

çikarmak Çıkarmak. **öydin çikarmak** evden çıkarmak. **çikirip taşlimak** çıkarıvermek. **çet memliketke çikarmak** yurt dışına çıkarmak. **Kaptiki nanni çikar** Turbadaki ekmeği çıkar. **Béşiñni çikarma** Başını çıkarma. **bayrak çikarmak** bayrak çıkarmak. **may çikarmak** yağ üretmek. **mekteptin çikarmak**

okuldan atmak. **xizmettin çıḳarmaḳ** işine son vermek. **gézit çıḳarmaḳ** gazete çıkarmak. **ḳanun çıḳarmaḳ** kanun çıkarmak. **İdarimiz yolyoruḳ çıḳardi** Kurumumuz önerge çıkardı. **balini emçektin çıḳarmaḳ** çocuğu memeden ayırmak. **pul çıḳarmaḳ** para çıkarmak. **iştin çıḳarmaḳ** işten çıkarmak. **ḳoldin çıḳarmaḳ** elden çıkarmak. **baş çıḳarmaḳ** başaklanmak. **atni harvidin çıḳarmaḳ** atı arabadan çıkarmak. **çıḳirip ḳoymaḳ** geçirmek; uğurlamak. **nam çıḳarmaḳ** ün kazanmak. **oylap çıḳarmaḳ** düşünerek bulmak. **Ularniñ çıḳarġan béyitliri** Onların çıkardığı beyitler; onların keşfettiği beyitler. **tépip çıḳmaḳ** bulmak. **işlep çıḳmaḳ** işlemek. **juḳuri çıḳarmaḳ** yukarı çıkarmak. **ayaḳ çıḳarmaḳ** yürümeye başlamak. **çarva mallarni ḳiştin aman çıḳarmaḳ** hayvanları kıştan sağ salim çıkarmak. **yoldin çıḳarmaḳ** azdırmak; baştan çıkarmak; yoldan çıkarmak; saptırmak. **estin çıḳarmaḳ** hatırdan çıkarmak. **cidel çıḳarmaḳ** kavga çıkarmak. **topulañ çıḳarmaḳ** ayaklanmak. **küç çıḳarmaḳ** güç çıkarmak; çalışmak; yardım etmek. **payda çıḳarmaḳ** fayda çıkarmak; kazanmak, kâr edinmek. **Berginini burnimdin çikardi** Verdiğini burnumdan çıkardı. **haydap çıḳarmaḳ** kovmak, defetmek, kapı dışarı etmek.

çıḳartmaḳ (**çıḳarmaḳ**'tan) Çıkartmak. **Çişimni çıḳarttim** Dişimi çıkarttım.

çıḳartturmaḳ (**çıḳartmak**'tan) Çıkarttırmak.

çıḳ çıḳ (taklidî ses) : **Çıḳ çıḳ ḳilmaḳ** Tıktak yapmak.

çıḳildaş bk. **çıḳildimaḳ.**

çıḳildatmaḳ Şaklatmak, şakırdatmak.

çıḳildimaḳ Şaklamak, şakırdamak.

çıḳim Gider, masraf. **çıḳim ḳilmaḳ** masraf etmek. **Malniñ ḳarni toḳ bolsila soġuḳtin çıḳimġa uçrimaydu** Hayvanın karnı tok olursa soğuktan ölmez. **kirim-çıḳim** gelir gider.

çıḳimdar U.F. Masraflı. **çıḳimdar bolmaḳ** masraflı olmak.

çıḳimlıḳ Masraflı. **çıḳimlıḳ iş** masraflı iş. **çıḳimlıḳ çay** demli çay.

çıḳimsiz Masrafsız, gidersiz.

çıḳindi Artıklar, kırıntılar.

çıḳirilmaḳ (**çıḳarmak**'tan) Çıkarılmak. **aridin çıḳirilmaḳ** aradan çıkarılmak. **koġlap çıḳirilmaḳ** kovalanmak. **işlep çıḳirilmaḳ** üretilmek. **bésip çıḳirilmaḳ** basılmak. **juḳuri çıḳirilmaḳ** yukarı çıkarılmak.

çıḳiriş bk. **çıḳarmaḳ.**

çıḳirişmaḳ çıkarışmak, beraber çıkarmak.

çıḳirivalmaḳ Çıkarmak.

çıḳirivetmek Çıkarıvermek. **Atni harvidin çıḳirivettim** Atı arabadan çıkarıverdim.

çıḳirivétiş bk. **çıḳirivetmek.**

çıḳiş bk. **çıḳmak.**

çıḳişalmasliḳ Anlaşamazlık; geçinemezlik.

çıḳişiş bk. **çıḳişmaḳ. Birge turġandin kéyin çıḳişiş kérek** Beraber yaşadıktan sonra geçinmek gerek.

çıḳişivalmaḳ geçinivermek, anlaşıvermek. **Biz uniñ bilen çıḳişivalduḳ** Biz onunla geçineverdik.

çikişivéliş bk. **çikişivalmaḳ.**

çikişmaḳ 1. Anlaşmak, geçinmek. **U héçkim bilen çikişalmaydiġan adem** O hiç kimse ile geçinemeyen adam. **Biz uniñ bilen zadila çikişalmaymiz** Biz onunla hiç geçinemeyiz. **U hemme bilen çikişip kétidu** O herkes ile geçinir. 2. Beraber çıkmak. **Hemmisi seperge çikişti** Hepsi yolculuğa çıktılar.

çikişturmaḳ (**çikişmaḳ**'tan) Barıştırmak.

çikḳuzmaḳ bk. **çikartmaḳ..**

çikmaḳ Çıkmak. **öydin çikmaḳ** evden çıkmak. **çikip ketmek** çıkıp gitmek. **élip çikmaḳ** alıp çıkmak. **çikip kelmek** çıkıp gelmek. **kün çikti** güneş çıktı. **ay çikti** ay doğdu. **çikip turmaḳ** çıkıp durmak. **Yadin çikḳan oḳ yanmas** Yaydan çıkan ok dönmez. **yolġa çikmaḳ** yola çıkmak. **törge çikmaḳ** evin misafir yerine geçmek. **Men yaġaçḳa çiktim** Ben ağaca çıktım. **juḳuri çikmaḳ** yukarı çıkmak. **U buruti çikmastin turup ceñge ketken** O bıyığı çıkmadan savaşa gitmiş. **Boynumġa çipḳan çikti** Boynuma çıban çıktı. **Cañcal çikti** Kavga çıktı. **Şamal çikti** Rüzgar çıktı. **Xizmettin çikti** İşten ayrıldı. **U Nayman uriġidin çikḳan** O Nayman soyundan çıkmış. **Sözüñ yalġan bolup çikti** Sözün yalanmış. **erge çikmaḳ** kocaya gitmek. **Baliniñ tili çikti** Çocuk konuşmaya başladı. **Çay emdi çikti** Çay yeni demlendi. **sözge çikmaḳ** konuşmaya çıkmak. **ḳarşi çikmaḳ** karşı çıkmak. **Ḳolġa çikidiġan nerse** Ele geçebilecek şey. **izdin çikmaḳ** izden çıkmak; raydan çıkmak. **işten çikmaḳ** işten ayrılmak. **Bu işniñ höddisidin çikalmaymen** Bu işin üstesinden gelemem. **Héç nime çikmaydu** Hiçbir şey çıkmaz. **Haraḳ béşimġa çikti** Rakı etkiledi. **üstün çikmaḳ** üstün olmak. **Ḳolum çikti** Elim çıktı. **Tamaka otaḳtin çikti** Tütün bitkilerinin yabanî otlardan ayıklanması tamamlandı. **çetke çikmaḳ** kıyıya çekilmek. **Çüşümdin çikmaydu.** Ruyamdan çıkmıyor.

çil I. Çil. **çil böri** çakal.

çil II. (tıp) Ekzama.

çilan I. İğdegillerden, koyu kahve renkli bir meyve ki, Kaşgar'ın çilanı ünlüdür. **çilan derixi** çilan ağacı.

çilan II. koyu kahve rengi. **çilan toruḳ at** koyu doru at.

çilanmaḳ (**çilimaḳ**'tan) Islanmak, sulanmak, **Ḳanġa çilinip yattim** Kana batıp yattım; Kanla ıslanıp yattım.

çilapçin tekne, leğen.

çilaş bk. **çilimaḳ.**

çilaşmaḳ Islanmak, sulanmak.

çilatḳuzmaḳ (**çilimaḳ**'tan) Islattırmak, suya batırtmak.

çilavalmaḳ Islatmak, suya batırmak, sulatmak.

çilböri Çakal.

çile Gübre; mayıs, hayvan pisliği. **Ayiġide çile ḳoymay tazilidi** Ayağını hayvan pisliğinden temizledi.

çiley Taze hayvan pisliği.

çilge Önce olgunlaşan bir kavun türü. **çilge şaptul** önce olgunlaşan bir şeftali türü.

çiliḳ Çok, büsbütün, tamamıyla. **Çiliḳ ḳara terge çömüldüm** Büsbütün ter içinde kaldım. **Köynigim çiliḳ ter** Gömleğim ter içinde.

çilik-çilik İliklerine kadar ıslanmak; sırsıklam olmak.

çilim Pipo ile içilen tütün. **çilim çekmek** pipo ile tütün içmek.

çilimaḳ Batırmak, banmak, ıslatmak, nemletmek. **U suġa nan çilap yédi** o ekmeği ıslatarak yedi. **idişḳa çiliġan sey** salata.

çilimkeş U.F. Tütün tiryakisi.

çilivalmaḳ bk. **çilimaḳ.**

çillaḳ Düğün sonrası, akrabalar arasındaki karşılıklı konukluk.

çillaş Tavuğun ötmesi. **Toxular çillaşḳa başlidi** Tavuklar ötmeye başladı.

çille Sıraca. **çille késili** sıraca hastalığı.

çillimaḳ Davet etmek, çağırmak. **Çillaydu bizni her seher sirdaş şamallar.** Çağırır bizi her sabah sırdaş yeller.

çilpiz (ağız) Kuzu kürkü. Ayrıca bk. **eltire.**

çim Çim, çimen, çimenlik. **çim tézek** turba.

çimaḳ Çelme. **çimaḳ salmaḳ** çelme takmak.

çimçe (ağız) bk. **könçi.**

çimçiḳ Gözlerini kıpıştıran.

çimçiḳlatmaḳ Gözlerini kıpıştırmak.

çimçiḳlitiş bk. **çimçiḳlatmaḳ.**

çimçilaş bk. **çimçilimaḳ.**

çimçilimaḳ Çimdiklemek, çimdik atmak.

çimçimak bk. **çimçilimak.**

çimdaş bk. **çimdimaḳ.**

çimdilimaḳ bk. **çimçilimaḳ.**

çimdim (Üç parmak ucu ile tutulan miktar) Çitmik, fiske.

çimdimaḳ Çimdiklemek, çimdik atmak.

çimdivalmaḳ Çimdiklemek, çimdik atmak.

çimeltek Küçük parmak, serçe parmak.

çimen Çayır, çayırlık.

çimengül Bir çiçek adı.

çimenli F.U. Çayırlık.

çimentaz F.U. Balıkçıl kuşu.

çimenzar Çayırlık.

çimge (ağız) bk. **ḳonçi.**

çimildiḳ Perde.

çimildimaḳ 1. Gözlerini kıpıştırmak 2. Utanmak, çekinmek. **Yüzi çimildimay şundak deydu** Utanmadan şöyle diyor.

çimir : İmir-çimir Göz kararması.

çimḳaş bk. **çimkimaḳ.**

çimḳimaḳ Çimdiklemek.

çimlaş bk. **çimlimaḳ.**

çimliḳ Çimenlik, otluk.

çimlimaḳ Çimenli hale getirmek.

çimodan R. Bavul, valiz.

çimpede F.U. (ağız) bk. **çümperde.**

çin Gerçek, doğru, hakikî. **sözniñ çini** sözün gerçeği. **çin dost** hakikî dost. **çin muhebbet** hakikî sevgi. **çin dil bilen** gönülden, candan.

çinar Çınar (ağacı). **çinar derexti** çınar ağacı.

çinarliḳ Çınarlık.

çindiliḳḳa Dördüncü gün; dört gün sonra.

çine Çini; porselen.

çine-çeynek Çay takımları.

çine-çöçek Mutfak takımları.

çine-ḳaça Mutfak takımları.

çinigül Karanfil (çiçeği).

çiniḳadaḳ Usta, kırılan çinileri yamamak.

çiniḳiş bk. **çiniḳmaḳ.**

çiniḳmaḳ Sağlamlaşmak, çelikleşmek, dayanıklı hale gelmek.

çiniḳturmaḳ (çinikmak'tan) Sağlamlaştırmak, çelikleştirmek.

çiniḳturuş bk. **çiniḳturmaḳ.**

çinitexse Mutfak takımları.

çinliḳ Gerçeklik, doğruluk.

çiñ Sağlam, berk, sıkı, sabit. **U ḳolumni çiñ sıḳtı** O elimi iyice sıktı. **çiñ irade** sabit irade. **U öz sözide çiñ turdi** O sözünden caymadı. **çiñ uyuşmaḳ** sıkı birleşmek. **çiñ bağliniş** sıkı bağlanma. **çiñ sual** zor soru. **Yadiñda çiñ saḳla** Aklında iyi tut. **Özge yariñ bolmisa, çiñ yariñ bolay, yarim** Başka yarın olmazsa, sabit yarın olayım, yarım (sevgilim).

çiñaymaḳ Sıkılaşmak, sabitleşmek, sağlamlaşmak.

çiñaytmaḳ (**çiñaymaḳ**'tan) Sıkılaştırmak, sabitleştirmek, sağlamlaştırmak.

çiñdalmaḳ Sıkıştırılmak; basarak sıkılaştırmak. **çiñdalğan yol** sıkıştırılmış yol.

çiñdaş bk. **çiñdimaḳ.**

çiñdiliş bk. **çiñdalmaḳ.**

çiñdimaḳ Basarak sıkıştırmak.

çiñgeytmek Dişlerini göstermek. **U çişlirini çiñgeytti** O dişlerini gösterdi.

çiñgilek (botanik) Yaban keteni, şeytan saçı, aktimon.

çiñimaḳ Sağlamlaşmak, sabitleşmek, sıkı hale gelmek.

çiñitiliş bk. **çiñitilmaḳ.**

çiñitilmaḳ Sağlamlaştırılmak, sabitleştirilmek, sıkıştırılmak.

çiñitiş bk. **çiñitmaḳ.**

çiñitmaḳ Sıkılaştırmak, sağlamlaştırmak.

çiñḳalmaḳ Sıkışmak.

çiñḳaş bk. **çiñḳimaḳ.**

çiñḳi : Çiñḳi çüş Tam öğle zamanı.

çiñḳiliş bk. **çiñḳalmaḳ.**

çiñḳimaḳ Sıkıştırmak, zorlamak. **Vaxt çiñḳap keldi** Vakit sıkıştırdı; süre az kaldı. **çiñḳap aġrimaḳ** şiddetli ağrı hissetmek; çok ağırmak.

çiñliḳ 1. Dayanıklılık 2. Sağlamlık, sıkılık 3. Zorluk, çetinlik.

çiñsey Ç. Maydanoz.

çipar Benekli, alaca. **çipar at** benekli at. **ala çipar** alaca, alacalı bulacalı.

çiparliḳ Beneklilik, karışık renkler halitası.

çipçiḳ (ağız) serçe.

çip-çip Taklidî ses (buzun çözülmesi, karın erimesi gibi sıvı şeyler için kullanılır.).

çiperçi (ağız) Postacı. Ayrıca bk. **poçtakeş.**

çiperxana U.F. Postahane.

çipildaş bk. **çpildimaḳ.**

çipildimaḳ Taklidî ses (dalga ve damlaların çırpıntısı). **Uniñ yüzidin ter çipildap ḳıvatidu** Onun yüzünden ter şıpırdap akıyor.

çipleştürmek (ağız) Lehimlemek.

çipta 1. Hasır 2. Lif, kese.

çiptan bk. **çipta.**

çipturğuç (ağız) Boyunduruk.

çirağ F. (ağız) bk. **çiraḳ.**

çirağdan F. Şamdan.

çiraḳ Kandil, yağ lambası. **Bilim–ḳılniñ çiriğidur** Bilim aklın ışığıdır.

çiray F. Yüz, sima, çehre, surat. **ay çiray** ay yüzlü. **oçuḳ çiray** güler yüzlü. **issiḳ çiray** sıcak yüzlü. **çiray bermek** yüz vermek. **sürün çiray** asık suratlı. **Uniñ çirayi sürün** Onun suratı asık. **Çirayiñni türme** Suratını asma. **Uniñ çirayidin nur yeğip turudu** Onun simasından nur yağıyor. **Çirayiñiz kündin künge sağirip kétivatidu** Yüzünüz günden güne sararmaktadır. **U çirayini buzdi** Onun suratı asıldı. **Uniñ çirayi éçilip ketti** Onun yüzü güldü.

çiraylıḳ F.U. Güzel. **oçuḳ çiraylıḳ** güler yüzlü. **sürün çiraylıḳ** asık suratlı.

çiraysiz F.U. Çirkin.

çiraysizliḳ F.U. Çirkinlik.

çirğan Bir tür dikenli siyah ağaç.
çirik Çürük, çürümüş.
çiriklaş bk. **çiriklimaḳ.**
çiriklik Çürüklük.
çiriklimaḳ Cırcır etmek, cıvıldamak.
çiriḳ : **Çiriḳ etmek** Cırcır etmek, cıvıldamak.
çirildaḳ Çığırtkan.
çirildaḳlik Çığırtkanlık.
çirildaş bk. **çirildimaḳ.**
çirildaşmaḳ Cıvıldaşmak, cırıldaşmak.
çirildatmaḳ (**çirildimaḳ**'tan) Cırcır ettirmek, cıvıldatmak.
çirildimak Cıvıldamak, cırıldamak.
çirimek Çürümek.
çirindi 1. Çürümüş şey, çürük mürük, bozuk şey. 2. Bitkilerin çürümesinden hasıl olan toprak gübre.
çirislaş bk. **çirislimaḳ.**
çirislimak 1. çatırdamak, şakırdamak 2. Cızırdamak, gıcırdamak.
çiriş bk. **çirimek.**
çiritilmek Çürütülmek.
çiritiş bk. **çiritmek.**
çiritmek (**çirimek** 'ten) Çürütmek.
çirko R. Kilisse.
çirmaḳ Pençe, elin içi, elin beş parmağı.
çirmalmaḳ Karışmak, sarılmak, iç içe olmak.
çirmaş bk. **çirmimaḳ.**
çirmaşḳuç Sarmaşıcı, sarmaşan.
çirmaşmaḳ Karışmak, dolaşmak, çetrefil bir hale gelmek, sarılmak, dolanmak.
çirmatmaḳ (**çirmimaḳ**'tan) Ördürmek, sardırmak.
çirmek (ağız) bk. **kirmek.**
çirmimaḳ Sarmak, dolaşmak.
çirmişiş bk. **çirmaşmaḳ.**
çirmitiş bk. **çirmatmaḳ.**
çirmivalmaḳ : **Ḳirlarni çirmivalġin yava otlar** Kırları sarmış yabanî otlar.
çirmux (botanik) Serbetçiotu.
çirsildaş Cırıldama.
çisla R. 1. Tarih 2. Takvim. **onunçi çisla** tarihin onu.
çiş Diş. **ézik çiş** azı dişi. **süt çişi** süt dişi; çocuk dişi. **udul çiş** ön diş. **çişniñ göşi** dşin eti. **çiş aġriġi** diş ağrısı. **çiş doxturi** diş doktoru. **çiş şotkisi** diş fırçası. **çişḳa tegmek** kızdırmak; rahatsız etmek, sinirlendirmek. **çiş yamimaḳ** dolgu yapmak. **sapanniñ çişi** saban dişi. **çiş paturmaḳ** sızlatmak, üzmek, zarar vermek. **çiş patmas** çok sert, sıkı. **U çiş tirniġi bilen yépişivaldi** O bütün gücü ile sarıldı; dişi ile tırnağı ile sarıldı. **U çiş tirniġi bilen ḳarşi boldi** O bütün gücü ile karşı çıktı. **Çişimni bülep turuptimen** Niyetindeyim; kastındayım. **Çişim ötmeydu** Onu yapamam; ona cüret edemem.
çişañ İri dişli, dişli, dişli tırnaklı; öndeki dişlerin çıkıntılı olması.
çişañlik Küstahlık, edepsizlik, zehirlilik, kinlilik.
çişi Dişi. **Çişim ötmeydu** Onu yapamam; Ona cüret edemem.
çişlem Parça. **bir çişlem nan** bir parça ekmek.
çişleş bk. **çişlimek.**
çişletmek (**çişlimek**'ten) Dişletmek.
çişlettürmek (**çişletmek**'ten) Dişlettirmek.
çişlik 1. Dişli. **çişlik çaḳ** dişli tekerlek. 2. Dişli; dişli tırnaklı.
çişlimek Dişlemek. **Tilimni çişlivaldim** Dilimi dişledim. **Uni böri çişlep öltürdi** Onu kurt dişleyerek öldürdü. **İşliseñ çişleysen** Çalışsan kazanır-

sın. **İşlimigen çişlimeydu** Çalışmayan kazanamaz.

çişlivalmaḳ Dişlemek, dişleyevermek.

çişsiz dişsiz.

çişsizliḳ Dişsizik.

çit I. R. Basma. **çit köynek** basma gömlek.

çit II. Çakal eriği çalıları.

çiten Çit.

çitlaġlıḳ Çitlanmış.

çitlanmaḳ Çilanmak.

çitlaş bk. **çitlimaḳ.**

çitlatmaḳ (**çitlimaḳ**'tan) : **Ḳoġunluḳni çitlattim** Kavun tarlasını çitlattım.

çitliḳ bk. **çitlaġlıḳ.**

çitlimaḳ Çitlamak.

çive Kasık. Ayrıca bk. **çatra.**

çiviç Bir yaşındaki keçi.

çiviḳ Çubuk. **polat çiviġi** çelik çubuğu.

çiviḳlaş bk. **çiviḳlimaḳ.**

çiviḳlimaḳ Çubuk ile vurmak; kamçılamak.

çivildimaḳ Cırcır etmek, cıvıldamak.

çivin Sinek.

çiyḳiraş bk. **çiyḳirimaḳ.**

çiyḳiratmaḳ (**çiyḳirimaḳ**'tan) Bağırtmak, ağlatmak. **Balilarni nime munçe çiyḳiritisen** Çocukları niye bu kadar ağlatırsın.

çiyḳiriġaḳ Yaygaracı, kavgacı.

çiyḳirimaḳ Bağırmak, gürültü etmek.

çiyḳiritiş bk. **çiyḳiratmaḳ.**

çiza Ç. 1. Çin uzunluk ölçü birimi (30 cm) 2. Çizgi, cetvel.

çoçaḳ (anatomi) erkeklerin cinsel organı.

çoçḳa Domuz, **yavayi çoçḳa** yabanî domuz. **çoçḳa göşi** domuz eti. **çoçḳa éġili** domuz ağılı. **çoçḳa asraş** domuz besleme. **çoçḳa yéġi** domuz yağı. **déñiz çoçḳisi** deniz domuzu. **çoçḳa yañiġi** palamut (tanesi).

çoçḳiçi Domuz çobanı.

çoçḳiçiliḳ Domuz besleme işi.

çoçḳiliḳ Domuz gibi, domuzluk. **çoçḳiliḳ ḳilmaḳ** domuzluk etmek; kötülük etmek; aksilik yapmak.

çoga (ağız) Çöp, süprüntü.

çoġ Kor.

çoġa (ağız) Musluk. Ayrıca bk. **cümek.**

çoġal (tarihi) Polis karakolu.

çoġun (ağız) bk. **çögün.**

çoxçaymaḳ Dimdik durmak, çıkıntılı olmak. **köz aldida çoxçuyup turmaḳ** göz önünde dimdik durmak.

çoxçaytmaḳ (**çoxçaymaḳ**'tan) Dimdik durdurmak, çıkıntı yapmak.

çoxçuyuş bk. **çoxçaymaḳ.**

çoxmaḳ bk. **çoḳmaḳ.**

çoka I. Yemek çubuğu (çatal yerine kullanılan Çin mutfak aleti).

çoka II. (ağız) Dirsek.

çokan I. (ağız) Küpe.

çokan II. (botanik) Söğüt.

çokan III. evlenmiş genç bayan.

çoḳ bk. **çoġ.**

çoḳa Tepe. **taġ çoḳisi** dağ tepesi.

çoḳan I. Sepetçi söğütü.

çoḳan II. Gürültü, uğultu, bağırma, bağırtı, çağırtı.

çoḳça Tepe.

çoḳçaymaḳ Dimdik durmak, ucu çıkmak.

çoḳçimaḳ Karıştırmak (ocağı).

çoḳka Tepe. **taġniñ çoḳkisi** dağın tepesi.

çoḳmaḳ Topuz, çomak.

çoḳu (ağız) Boyunduruk.

çoḳulaş bk. **çoḳulimaḳ.**

çoḳulimaḳ Gagalamak, gagasıyla vurmak.

çoḳuluḳ Tepe.

çoḳum Kesin, kesinlikle, kararlı olarak. **çoḳum peşva** kesin darbe; kesin tepki.

çoḳumaḳ Gagalamak, gagasıyla vurmak. **çoḳup öltürmek** gagalayarak öldürmek.

çoḳundurmaḳ (**çoḳunmaḳ**'tan) Vaftiz etmek, tapındırmak.

çoḳunmaḳ Puta tapmak, tapınmak.

çoḳunuş bk. **çoḳunmaḳ.**

çoḳur Çiçek bozuğu.

çoḳuraḳ Dörtnal.

çoḳuş bk. **çoḳumaḳ.**

çola Boş vakit, serbest zaman, müsait zaman. **Çolam tegmidi** Vaktim olmadı. **bikarniñ çolisi yoḳ** işsizin vakti yok.

çolaḳ I. Çolak.

çolaḳ II. (anatomi) Kadınların cinsel organı.

çolġaş bk. **çolġimaḳ.**

çolġimaḳ Etrafını almak, kuşatmak, çevrelemek.

Çolpan Zühre yıldızı, Çoban yıldızı.

çolta Eksik, kısa, tam değil. **işni çolta ḳilmaḳ** işi eksik yapmak.

çoltiḳḳida Pat, şırak. **U suġa çoltiḳḳida ḳilip çüşüp ketti** O suya pat diye düşüverdi.

çoltiliḳ Eksiklik, yetersizlik, kısalık, kalitesizlik.

çom Eşek eyeri, deve eyeri.

çomaḳ Çomak.

çonaḳ Kulaksız.

çoñ Büyük. **çoñ yer égisi** büyük toprak ağası. **çoñ aka** büyük ağabey. **çoñ apa** teyze, hala, nine, büyük anne. **çoñ dada** amca, dayı. **çoñ xotun** kocanın büyük karısı. **çoñlar** büyükler. **çoñlar öyde yoḳ** büyükler evde yok. **yéşi çoñ** yaşı büyük. **çoñ bolmaḳ** büyümek. **çoñ ḳilmaḳ** büyütmek. **Tuġup çoñ ḳilġan anam** Doğurup büyüten annem. **U çoñ bolup ḳaldi** O artık büyüdü. **Çoñlar bilidu** Büyükler Bilir. **jurt çoñliri** yurt (memleket) büyükleri. **Çoñ sözleydiġan adem** Lafı çok büyük adam.

çoñaymaḳ Büyümek. **Ḳizim çoñuyup ḳaldi** Kızım büyüdü (olgunlaştı).

çoñaytiş bk. **çoñaytmaḳ.**

çoñaytmaḳ (**çañaymaḳ**'tan) Büyütmek.

çoñaytivetmek Büyütüvermek.

çoñçi Kibirli, kurumlu.

çoñçiliḳ Kibirlilik.

çoñ-kiçik Büyük küçük. **çoñ-kiçik hemmisi** büyük küçük hepsi.

çoñ-kiçiklik Büyük ve küçüklük.

çoñḳur Derin. **çoñḳur derya** derin nehir. **çoñḳur ḳilmaḳ** derin yapmak. **mesilige çoñḳur kirmek** meselenin derinliğine inmek.

çoñḳurlaş bk. **çoñḳurlimaḳ.**

çoñḳurlaşmaḳ Derinleşmek.

çoñḳurlaştirmaḳ Derinleştirmek.

çoñḳurlaşturuş bk. **çoñḳurlaşturmaḳ.**

çoñḳurlatmaḳ (**çoñḳurlimaḳ**'tan) Derinletmek.

çoñḳurlimaḳ Derinlemek.

çoñḳurluḳ Derinlik.

çoñḳur menilik Derin manalı.

çoñlatmaḳ Büyütmek.

çoñlimaḳ Büyümek.

çoñluḳ Büyüklük, kibirlilik. **Ḳara, bu ḳériniñ sözíniñ çoñliġini** Bak, bu yaşlının sözünün büyüklüğüne.

çoñsiniş bk. **çoñsinmaḳ.**

çoñsinmaḳ Kurulmak, çalımlı tavırlar almak, azamet taslamak.

çoñuyuş bk. **çoñaymaḳ.**

çopan Çoban. Ayrıca bk. **padiçi.**

çor Çamurdan yapılmış düdük.

çort 1. Kesin olaraḳ, kesinlikle, büsbütün 2. Bir anda, şıp diye. **Zencir çort üzüldi** Zincir tamamıyla koptu.

çort kesmek tam kesmek, büsbütün kesmek. **çort sinmaḳ** büsbütün kırılmak.

çortan Turna balığı.

çoruḳ Çarık (sığır derisinden yapılmış köylülerin ayakkabı).

ços R. Padavra.

çoşḳa bk. **çoçḳa.**

çot I. Ç. Bir tür küçük balta. **çot çapmaḳ** küçük balta ile kesmek.

çot II. R. Çörkü. **çotḳa salmaḳ** hesaplamak. **çotni xata soḳmaḳ** hata hesaplamak.

çota I. El tezgâhı ile dokunmuş pamuklu kumaş. Ayrıca bk. **mata.**

çota II. Ç. Hisse, pay.

çotka R. Fırça. **çiş çotkisi** diş fırçası.

çotuçi I. Dokumacı.

çotuçi II. Paycı, hisseci (kumar oyunundan hisse alan).

çotur bk. **çota** II.

çovuḳ (ağız) bk. **çiviḳ.**

çoyek (ağız) Kurdele, şerit.

çoyla Ç. Süzgeç, kevgir (telden örülmüş mutfak aleti ki, bu aletle mantı, makarna gibi yemekler kazandaki kaynamış sudan çıkarılır).

çoyun Font, dökme demir.

çöçek I. Hikâye.

çöçek II. Ağaç çanak.

çöçekçi Hikâyeci.

çöçümek Ürkmek, korkmak.

çöçün Ç. Tahtakurusu, tahtabiti.

çöçüre Mantı.

çöçütmek Ürkütmek, korkutmak.

çöçütüş bk. çöçütmek.

çöçütüvetmek Ürkütüvermek, korkutuvermek.

çögületmek (**çögülimek**'ten) Döndürmek, çevirmek.

çögülimek Dönmek, dönüp durmak.

çögümeç Tepe, doruk.

çögümek (ağız) 1. Döndürmek 2. Etraf.

çögün Font, ibrik.

çökermek Batırmak. **U ḳarmaḳlirini yene suġa çökerdi** O oltalarını yine suya batırdı. **tiz çökermek** diz çöktürmek.

çökkide Ansızın, birden bire.

çökmek Çökmek, dalmak, batmak. **oyġa çökmek** fikre dalmak. **suġa çöküp ketmek** suya batmak. **ḳayġuġa çökmek** kaygılanmak. **xiyalġa çökmek** hayala dalmak. **tiz çökmek** diz çökmek.

çöktürmek (**çökmek**'ten) Çöktürmek.

çöktürüş bk. **çöktürmek.**

çöküldeş bk. **çöküldimek.**

çöküldimek Cırcır etmek, cıvıldamak.

çökürmek bk. **çökermek.**

çökürüş bk. **çökermek.**

çöküş bk. **çökmek.**

çöl Çöl. **yérim çöl** yarım çöl; sahra.

çöl-bayavan Çöl, sahra.

çöldereş bk. **çölderimek.**

çölderimek Terkedilmiş olmak, insansız kalmak, ahalisi dağılıp ıssızlaşmak.

çölistan U.F. Çöl, sahra.

çölleş bk. **çöllimek.**

çöllimek Susamak.

çöllük Çöllük. **kumluk ve çöllükler** kumluk ve çöllükler.

çölmek Çömlek, saksı.

çölpaḳa Kara kurbağası.

çöltexte Tabak (ğı), kap (bı).

çömçek Dal budak ağaç.

çömdürmek (**çömmek**'ten) Batırmak, çökermek, suya indirmek.

çömdürüş bk. **çömdürmek.**

çömmek Suya girmek, denize girmek, yıkanmak.

çömüç Kepçe

çömüldürmek (**çömülmek**'ten) Yıkandırmak, suya girdirmek.
çömüldürüş bk. **çömüldürmek.**
çömüle I. Karınca.
çömüle II. Tınaz, dokurcun.
çömülidek Karınca gibi. **Çömülidek ümleşken adem** Karınca gibi bir araya gelen adam.
çömülmek Yıkanmak, suya girmek, denize girmek. **Çilik kara terge çömüldüm** Ter içinde kaldım.
çömülüş bk. **çömülmek.**
çömülüvalmak Yıkanıvermek.
çömüş I. bk. **çömmek.**
çömüş II. bk. **çömüç.**
çönek Evlek, sıra. **uşşak çönek** ufak evlek. **çönek tartmak** evlek yapmak.
çöneklik evleklik.
çöneklimek evlek yapmak.
çöntek (ağız) Cep, kese.
çöñeş bk. **çöñimek.**
çöñimek Kapamak, kapatmak.
çöp 1. Ot, bitki. **köp jillik çöp** çok yıllık ot. **çöp basmak** ot basmak. **haram çöp** yabanî ot 2. Erişte.
çöpxana U.F. Ot ambarı
çöplük Çayırlık.
çöre Çevre, saha. **şeher çörisi** şehir çevresi.
çöri Kadın köle.
çöridimek Bir şeyin etrafını kuşatmak; bir şeyin etrafını dolaşmak. **Çöridep tam soḳmaḳ** Çevresini duvarla kuşatmak. **çöridep orunlaşmaḳ** çevresine yerleşmek.
çörileş bk. **çörilimek.**
çörilimek bk. **çörüdimek.**
çörimek Atmak, fırlatmak.
çörivetmek Atıvermek, fırlatıvermek.
çörüdevalmaḳ Kuşatmak, etrafını almak.
çörüdevéliş bk. **çörüdevalmaḳ.**
çörüdimek Kuşatmak, çevirmek, etrafını sarmak.
çörülmek Dönmek, dönüp durmak.
çörülüş bk. **çörülmek.**
çörüş bk. **çörimek.**
çöyze. Ç. Damga. **çöyze basmaḳ** damga basmak.
–çu Yeni Uygur Türkçesine mahsus soru ve rica eki : **Kelseñçu** Gelsene.
çugalmaḳ Dağılmak, çözülmek, karışmak, açılmak. **Ḳizniñ çéçi çugulup ketti** Kızın saçı dağılıverdi (açılıverdi).
çugalturmaḳ (**çugalmaḳ**'tan) 1. Karıştırmak, dağıtmak 2. Çözmek, açmak, örgüyü çözmek, saçlarını açmak.
çugaz F. (ağız) bk. **cuvaz.**
çugdurmaḳ (**çugumaḳ**'tan) Dağıttırmak, çözdürmek, açtırmak, karıştırtmak. **U çaçlirini çugdurdi** O saçlarını dağıttırdı.
çugdurus bk. **çugdurmaḳ.**
çuguḳ Karışık, dağınık.
çuguluş bk. **çugalmaḳ.**
çugumaḳ (ağız) 1. Dolaştırmak, karıştırmak 2. Örgüyü çözmek. **Çéçiñni çugap alġin** Saçını dolaştırıver
çugun I. Dağınık, çözülmüş. **çéçi çugun ḳiz** saçı dağınık kız.
çugun II. bk. **ḳonaḳ.**
çuguş bk. **çugumaḳ.**
çuguvetmek Dağıtmak, çözmek, karıştırmak.
çuġ Kırmızı, kıpkırmızı, koyu kırmızı.
çuġlaş bk. **çuġlimaḳ.**
çuġlimaḳ (ağız) Toplamak, bir araya getirmek.
çuġluḳ Kıpkırmızı çiçek.
çuġuldek (ağız) bk. **karġu yapilaḳ.**
çuhe Atı mahmuzlamak.
çuxbörü (ağız) bk. **çilböri.**
çuke bk. **çoka** I.

çuḳan Bağırtı, bağırma, gürültü, yaygara. **çuḳan salmaḳ** bağırmak; yaygara yapmak. **çuḳan çiḳarmaḳ** yaygara yapmak.

çuḳansiz Sessiz, gürültüsüz.

çuḳan-süren Bağırtı, gürültü. **Koçini xoşalliḳ çuḳan-sürini toldurdi** Sokağı sevinç sesleriyle doldurdu.

çuḳu (ağız) bk. **çuñḳur.**

çuḳur Çukur. Ayrıca bk. **çuñḳur.**

çuḳuş (ağız) bk. **noḳuş.**

çulaş bk. **çulimaḳ.**

çulaşmaḳ Bağrışmak.

çulatmaḳ (**çulimaḳ**'tan) Bağırtmak, gürültü yaptırmak.

çulġanmaḳ Sarınmak, bürünmek.

çulġaş bk. **çulġimaḳ.**

çulġatmaḳ (**çulġimaḳ**'tan) Sardırmak, büründürmek.

çulġimaḳ 1. Bürümek, sarmak 2. Etrafını sarmak, çevrelemek.

çulimaḳ Bağırmak, gürültü yapmak, yaygara etmek.

çulva (ağız) bk. **çulvur.**

çulvur Dizgin.

çuma R. Veba, taun. **çuma késili** veba hastalığı.

çuñḳur bk. **çoñḳur.**

çuñuldaḳ Çınlayan. **çuñuldaḳ avaz** çınlayan ses.

çuñza Ç. Eteklik, etek.

çurḳuldaşmaḳ (**çurḳuldimaḳ**'tan) Kuş sesleri.

çurḳuldimaḳ Kuş sesi.

çuruḳ Cırıldamak, cıvıltı, cıvıldamak.

çuruḳ-çuruḳ Cırıldamak, cıvcıldamak. **çuruḳ-çuruḳ ḳilmaḳ** cırıldamak, cıvıldamak.

çuruḳlaş bk. **çuruḳlimaḳ.**

çuruḳlimaḳ Cırıldamak, cıvıldamak.

çuruldaş bk. **çuruldimaḳ.**

çuruldimaḳ Cırıldamak, cıvıldamak.

çuruñ : Varañ-çuruñ Gürültü, bağırtı, yüksek sesle konuşma.

çuşluḳ Uygun, makul, münasip, gereken. **Özimizge çuşluḳ işimiz bar** Kendimize uygun işimiz var. **Terge çuşluḳ husul aldi** Dökülen tere uygun ürün aldı.

çuvalçañ Solucan, kurt.

çuvalduz (ağız) Büyük iğne. **Yaxşiġa işare, yamanġa çuvalduz** (deyim) İyiye işaret, kötüye iğne (İyiye işaret yeter, kötüye iğne batırmak lazım).

çuvalmaḳ bk. **çugalmaḳ.**

Çuvaş Çuvaş (bir Türk boyunun adı).

çuv-çuvlimaḳ Dehlemek, acele ettirmek.

çuvuḳ (ağız) bk. **çuguḳ.**

çuvulmaḳ bk. **çugalmaḳ.**

çüce Civciv. **Çücini küzde sanaydu** (deyim) Civciv güzde sayılır.

çücülimek Civcivlemek, civciv çıkarmak.

çüçkürmek Hapşırmak.

çüçkürüş bk. **çüçkürmek.**

çüçük Tatlı, şekerli.

çüçüla Öksü.

çüçümek Ekşimek.

çüçümel Ekşi. **çüçümel şerap** ekşi şarap. **çüçümel adem** tutumsuz adam.

çüçümellik 1. Ekşilik 2. (mecazi) Tutumsuzluk, beyinsizlik.

çüçün Ç. Tahtakurusu, tahtabiti.

çüçüre bk. **çöçüre.**

çüçüş bk. **çüçümek**

çüçütmek Ürkütmek, korkutmak.

çüçütüş bk. **çüçütmek.**

çümbel bk. **çümbet** ve **çümperde.**

çümbet F. Örtü, peçe.

çümkeş bk. **çümkimek.**

çümkimek Örtmek, kapatmak, sarmak.

çümperde U.F. Perde, örtü, peçe.

çümüle Karınca. **çümüle uvisi** karınca yuvası.

çünbel bk. **çümbet** ve **çümperde.**

çünek İz, evlek. Ayrıca bk. **çönek.**

çünki F. çünkü.

çünpütmek Güvenmek, itimat etmek, inanmak.

çünpütüş bk. **çünpütmek.**

çüñkeş bk. **çüñküş** ve **çümkeş**

çüñkümek Kapatmak, örtmek.

çüñkünmek Kapanmak, örtünmek.

çüñkünüş bk. **çüñkünmek.**

çüñküş bk. **çüñkümek.**

çüpürendi Çöp, süprüntü.

çüpürendilik Çöplük, süprüntülük.

çürüç Yaş, nemli, rutubetli, **çürüç ḳonaḳ** yaş mısır.

çürümek bk. **çirimek.**

çürüş bk. **çiriş.**

çüş I. Düş, rüya. **çüş körmek** düş görmek. **U çüşümge kirdi** O düşüme girdi. **çüşte körmek** düşte görmek. **Men uni çüşümde kördüm** Ben onu düşümde gördüm. **Yaxşi çüş körüñ** İyi düş görün. **Çüşimizge kirip baḳmiġan** Düşümüze bile girmemiş.

çüş II. Öğle. **çüşkiçe** öğlene kadar. **çüş vaxti** öğle zamanı. **çüştin** kéyin öğleden sonra.

çüşek Yatak (takımı). **mamuḳ çüşek** kuş tüyünden döşek.

çüşekeş bk. **çüşekimek.**

çüşekimek Sayıklamak.

çüşençe Düşünce, fikir. **çüşençe bermek** fikir vermek, bilgi vermek. **matérialistik çüşençe** materyalist düşünce.

çüşendürmek (**çüşenmek**'ten) Anlatmak.

çüşendürülmek Anlatılmak.

çüşendürüş bk. **çüşendürmek.**

çüşengenlik Anlamışlık.

çüşenmek Anlamak. **Sualimġa çüşendiñmu?** Sorumu alladın mı? **Çüşünelmaymen** Anlayamam.

çüşenmes Anlamaz.

çüşenmeslik Anlamazlık.

çüşergüzmek (**çüşermek**'ten) İndirtmek.

çüşermek (**çüşmek**'ten) İndirmek. **çüşürüp ḳoymaḳ** indirmek; kaybetmek. **eske çüşermek** hatırlamak. **bala çüşermek** düşük yapmak. **çaç çüşermek** saç kesmek. **suret çüşermek** resim çekmek.

çüşeş I. bk. **çüşimek** I.

çüşeş II. bk. **çüşimek** II.

çüşimek I. Kösteklemek. **atni çüşimek** atı kösteklemek.

çüşimek II. Düş görmek.

çüşkermek Aksırmak, hapşırmak.

çüşkün Kederli, mahzun, hüzünlü, üzüntülü, düşünceli. **Ruhi çüşkün köründi** Üzüntülü göründü.

çüşkünleşmek Kederlenmek, üzüntülü olmak, cesaretini kaybetmek.

çüşkünlük Moral bozukluğu, can sıkıntısı. **ruhiy çüşkünlük** can sıkıntısı.

çüşkünlüşüş bk. **çüşkünleşmek.**

çüşkürüş bk. **çüşkermek.**

çüşlük Öğlen; öğle zamanına ait. **çüşlük dem éliş** öğlen dinlenme zamanı. **çüşlük tamaḳ** öğle yemeği.

çüşmek İnmek, düşmek. **attin çüşmek** attan inmek. **pestke çüşmek** aşağı inmek. **jiḳilip çüşmek** yıkılmak, düşmek. **Yénişiñizda biznikige çüşüñ** Dönüşünüzde bize gelin. **omiġa çüşmek** ekin biçimine başlamak. **oyunġa çüşmek** oyuna başlamak. **işḳa çüşmek** işe başlamak. **poyézġa çüşmek** trene binmek.

Almuti'din Bişkek'ke ayroplanğa çüşüp bérişka boludu Alma Ata'dan Bişkek'e uçakla gidilebilir. **izğa çüşmek** izlemek, takip etmek. **bendke çüşmek** esir olmak. **kolğa çüşmek** ele geçmek. **kolğa çüşmes** ele geçmez. **yamulğa çüşmek** hapse girmek. **ceñge çüşmek** savaşa girmek. **Salkin çüşti** Serin oldu. **Soğuk çüşti** Soğuk oldu. **Soğuk çüşkiçe** Soğuk olana kadar. **Soğuk çüşmey** Soğuk olmadan. **Kar çüşti** Kar yağdı. **Karañğu çüşti** Karanlık oldu. **Suğa çüşti** Suya girdi. **Monçiğa çüşti** Banyo yaptı. **Maña çüşken sélik** Bana ait vergi. **Saye çüşidiğan yer** Gölge olabilecek yer. **Kün çüşken yer** Güneşli yer. **Baha çüşmekte** Fiyat inmekte. **Bazar nerxi çüşti** Mal fiyatı indi. **Nuraxun'ni istep tapmak maña asan çüşmidi** Nurahun'u arayıp bulmak bana kolay olmadı. **Bu pul maña san çüşmidi** Bu para bana kolay olmadı. **U uni öltürüşniñ kestige çüşüptu** O onu öldürme peşindedir. **U uni tutuş herikitige çüşti** O onu yakalama peşinde. **Ariğa çüşti** Araya girdi. **Men emdi mantiğa çüşimen** Ben şimdi mantı yapacağım. **Aldiğa çüşti** Önüne geçti. **Alğa çüş** Öne geç. **kévezligimizge kurt çüşti** Pamuk tarlamıza kurt düştü. **Kokatlarğa şeldem çüşti** Bitkilere çiy düştü. **Palvanlar otturiğa çüşti** Pehlivanlar ortaya çıktı. **Yolğa çüşti** Yola çıktı. **Eger kolğa pul çüşse** Eğer ele para geçse. **Suretke çüşti** Resime çekildi. **Oñay çüşmidi** Kolay olmadı. **Ornidin çüşti** Yerinden indi. **Béşiñğa kandak ğem çüşti?** Başına nasıl bir keder geldi? **Terge çüşti** Tere battı. **Közge çüşti** Göze çarptı. **Közüm çüşti** Gözüm düştü. **Démi içige çüşti** Sustu; sinesine çekti. **Ak çüşken kara çaç** Ağarmaya başlamış siyah saç. **Uniñ béşiğa kün çüşüptu** Onun başına iş gelmiş. **U méniñ keynimge çüşüptu** O benim peşimdeymiş. **Tilimge çüşmey turuptu** Aklıma gelmiyor. **Kişiniñ ağziğa çüşüştin saklıniñ** Kişinin şikayetinden sakının (korunun). **Béşimğa éğir kün çüşti** Başıma ağır iş geldi. **Eske çüşti** Akla geldi. **Xatirge çüşti** Akla geldi. **Yadimğa çüşti** Aklıma geldi.

çüşüm I. 1. Gelir, kazanç, verim. 2. (gramer) Akuzatif hali. **çüşüm kéliş** akuzatif hali (Belirtme hali).

çüşüm II.: **Çüşüm tereptin** Her taraftan.

çüşündürmek (**çüşünmek**'ten) Anlatmak. Ayrıca bk. **çüşendürmek.**

çüşünmek bk. **çüşenmek.**

çüşünmes bk. **çüşenmes.**

çüşünmeslik bk. **çüşenmeslik.**

çüşünük İzah, aydınlatma.

çüşünüklük Anlaşılır.

çüşünüksiz Anlaşılmaz.

çüşünülmek Anlaşılmak.

çüşünüş bk. **çüşünmek.**

çüşünüşlük Anlaşılır.

çüşünüvalmak Anlamak. **Emdi çüşünüvaldim** Şimdi anladım.

çüşünüvéliş bk. **çüşünüvalmak.**

çüşürmek İndirmek, düşürmek. **bayrakni çüşürmek** bayrağı indirmek. **urup çüşürmek** düşürmek, devirmek, vurarak düşürmek. **étip çüşürmek**

vurarak düşürmek. **çüşürüp ḳoymaḳ** indirmek; düşürmek; kaybetmek. **xizmettin çüşürmek** işten almak; işten atmak, görevden almak; görevsizlendirmek. **texttin çüşürmek** tahttan indirmek. **bazar bahalirini çüşürmek** borsa fiyatlarını indirmek. **ḳolġa çüşürmek** ele geçirmek. **ḳulluḳḳa çüşürmek** köle hale getirmek; köle yapmak. **suretke çüşürmek** resme çekmek. **abroyini çüşürmek** itibarını alçaltmak; şahsiyetini zedelemek. **eske çüşürmek** akla getirmek. **bala çüşürmek** düşük yapmak. **yadḳa çüşürmek** akla getirmek.

çüşürtmek (**çüşürmek**'ten) İndirtmek, kestirmek. **Çeçimni çüşürttim** Saçımı kestirdim.

çüşürtüş bk. **çüşürtmek.**

çüşürülmek İndirilmek.

çüşürüş bk. **çüşürmek.**

D

–da –da (bulunma eki): **Tamda** Damda, duvarda.

daccal bk. Deccal.

daçen Ç. (tarihî) Madeni para.

daçin F. bk. **darçin.**

dad I. F. bk. **dat** I.

dad II. F. bk. **dat** II.

dada Baba. **ögey dada** üvey baba. **çoñ dada** dede.

dadxa F. (ağız, tarihî) Vali.

dadika Babacığım. **dadikam** babacığım.

dadil F. Cesaretli, cesur, gözü pek. **dadil koşun** cesur ordu.

dadillik F.U. Cesurluk.

dadu Ç. bk. **dadur.**

dadur Ç. (botanik) Bir tür fasulye.

dagaza Ç. Yüksek, dalyan gibi, boylu boslu.

dağ I. F. Leke, benek. **dağ tekküzmek** Lekelemek. **Kara bir dağ göründi** Kara bir benek göründü.

dağ II. Kızdırmak, yakmak. **yağni dağ kilmak** yağı kızdırmak.

dağal Nasırlaşmış, sert, pütür pütür.

dağallaşmak Sertleşmek.

dağallik Sertlik.

dağdam Geniş, açık, dosdoğru.

dağdirimak Yitirmek, kaybetmek, yoksun kalmak, şaşırmak, sersemlemek.

dağ-duğa Tören, merasim, bayram, şenlik, zafer, sevinç. **dağ-duğilar bilen** törenle. **Toyni çoñ dağ-duğilar bilen ötküzduk** Düğünü büyük şenliklerle geçirdik.

dağ-duğilik Şenlikli, sevinçli. **dağ-duğilik toy** şenlikli düğün. **dağ-duğilik sözler** sevinçli sözler.

dağlaş bk. **dağlimak.**

dağlik Yanık. **dağlik jürek** yanık yürek.

dağlimak F.U. Kızdırmak, yakmak, dağlamak. **U jürek-bağrimni dağlidi** O yürek-bağrını yaktı.

dağul Kurnaz; anasının gözü; cin.

dahi A. Dâhi.

dahilik A.U. Dâhiyane, dâhilik.

daxan F. Otçu, üfürükçü, efsuncu.

daxil A. Dahil.

daxili A. Dahili.

daim A. bk. **dayim.**

dair A. Dair, ait. **saylam xizmitige dair** seçim hizmetine dair.

daire A. Daire, halka, çevre. **hökümet dairiliride** hükümet kurumlarında.

dairivi A. Dairevi.

daka F. Gaz bezi. **daka romal** gaz bezi örtüsü.

dak Çıplak yer. **gilem sélinmigan dak yer** halı serilmemiş çıplak yer. **Dalida dak yerde konduk** Dışarıda çıplak yerde konakladık.

dal A. Bükük, eğik.

dala bk. **tala.**

dalalet A. Delil, kanıt. **dalalet kilmak** göstermek, tanıtmak, ispat etmek.

dalan F. Dış oda, bekleme odası.

dalcimak Çekilmek, uzaklaşmak. **U keynige dalcidi** O geriye çekildi.

dalciş bk. **dalcimak.**

dalda Siper, sığınak. **Ular özlirini dalda aldi** Onlar kendilerini sakladılar.

daldilimaq Siper etmek.

dambixo (ağız) bk. **dambulxo** ve **maxtançaq.**

dambulxo (ağız) Kendini öven, kendini pohpohlayan. Ayrıca bk. **maxtançaq.**

damçi Ç.U. bk. **dambixo.**

damka R. Dama taşı. **damka oynimaq** dama oynamak.

damulla F. Öğretmen, mollaların büyüğü.

dan Tane, tohum. **buğday déni** buğday tanesi.

dana I. bk. **dane.**

dana II. F. Akıllı, hikmetli, bilge.

danaliq F.U. Akıllılık, bilgelik.

dançilik F.U. Hububat, tahıl.

dane F. Tane.

dane-dane Tane tane. **dane-dane gep qilmaq** tane tane konuşmak.

danixorek Sivilce. **Yüzini danixorek bésip ketken** Yüzünü sivilce basmış.

danikar F. Lehimci.

danikarlaş F.U. bk. **danikarlimaq.**

danikarlatmaq F.U. Lehimletmek.

danikarlimaq F.U. Lehimlemek.

danilap F.U. Tane ile; tane tane.

daniliq F.U. Taneli.

danişmen F. Akıllı, bilge.

danişmend F. bk. **danişmen.**

danişmenlik F.U. Akıllılık, bilgelik.

danliq F.U. Taneli, toxumlu. **danliq ösümlükler** buğdaygiller.

danliqliq F.U. Tanelilik, toxumluluk. **Buğdayniñ danliqliğiga karañ !** Buğdayın taneliliğine bakın !

danlimaq F.U. Toxumlamak, başaklamak.

dansiz F.U. Tanesiz, tohumsuz.

dañ I. bk. **dañq.**

dañ II. Ç. Rehin; rehine koymak.

dañca Ç. bk. **dañçi.**

dañdar U.F. Meşhur, ünlü, tanınmış.

dañdarliq U.F.U. Meşhurluk, ünlülük, tanınmışlık.

dañgal Kesek; kurumuş çamur parçası.

dañildaş bk. **dañildimaq.**

dañildatmaq (**dañildimaq**'tan) Tıkırdatmak, gürüldetmek.

dañildimaq Tıkırdamak, gürüldemek.

dañq Ün, şöhret, şan. **dañqi ketken** ünlü, şöhretli, tanınmış. **Pütün dünyağa dañqi çiqti** Bütün dünyada ün kazandı.

dañqal Dökme çanak; dökme çömlek.

dañlaş I. bk. **dañlimaq** I.

dañlalş II. bk. **dañlimaq** II.

dañliq I. Ünlü, şanlı, şöhretli.

dañliq II. Ç.U. Rehine, tutak.

dañlimaq I. Övmek, methetmek.

dañlimaq II. Ç.U. Rehine koymak, tutuya koymak, rehine etmek.

dañrimaq Çıngırdamak.

dañza Ç. Sayma, hesap. **Dañziğa yézip qoyuñ** Hesaba yazıverin.

dap I. Def. **dap-dumbaq avazliri** def ve davul sesleri. **dap-dumbaq çalmaq** def ve davul çalmak.

dap II. Övünme, atıp tutma.

dapçi Çalgıcı.

dapende F. Çalgıcı. Ayrıca bk. **dapçi.**

dapqut Kırsal kesimlerdeki karşılıklı yardımlaşma. Ayrıca bk. **lapqut.**

dapqutlaşmaq Yardımlaşmak.

daplaş bk. **daplimaq.**

daplimaq Basarak düzeltmek.

dar I. Darağacı, idam sehpası.

dar II. halat, çıma, palamar.

daraḳlatmaḳ (ağız) Deri yumşatmak.
daramet F. Gelir. **milliy daramet** milli gelir.
darametlik F.U. Gelirli.
darametsiz F.U. Gelirsiz.
darametsizlik F.U. Gelersizlik.
darañ-duruñ (taklidî ses) Davul ve metal sesleri.
darañlaş bk. **darañlimaḳ.**
darañlatmaḳ (**darañlimaḳ**'tan) Tıkırdatmak, çıtırdatmak, gümbürdetmek.
darañlimaḳ Tıkırdamak, çıtırdamak, gümbürdemek.
daras F. Yüksek, yüce.
darbaz F. bk. **davaz.**
darçin F. (botanik) Tarçın.
dardañ : **Dardañ ḳulaḳ** Kepçe kulak.
dardaymaḳ Çıkmak, ilerlemek, taşmak, dimdik durmak.
dardiyiş bk. **dardaymaḳ.**
dariçi bk. **dariger.**
dariger Eczacı.
darixana F. Eczahane.
darilitam A. Yetimhane, yetim yurdu.
darilmuellimin A. Öğretmen okulu.
darilpunun A. Üniversite. **dölet darilpununi** devlet üniversitesi.
daritiş bk. **daritmaḳ.**
daritmaḳ Başa kakmak. **daritmaḳ söz** sitem etmek, kınamak.
daritmay Fazla laf kullanmadan.
darman F. bk. **derman.**
darmansiz F.U. bk. **dermansiz.**
darvaza F. bk. **dervaza.**
das F. Leğen, tas.
daska R. Sınıf tahtası.
daşḳan F. (ağız) bk. **dasturxan.**
dastan F. Destan.
dastançi F.U. Destancı.
dastançilik F.U. Destancılık.
dastuġan (ağız) bk. **dasturxan.**
dasturxan F. Masa örtüsü; sofra örtüsü.
daş Büyük kazan.
daşḳal Cürüf, dışık.
daşue Ç. Üniversite.
dat I. F. İmdat. **dat salmaḳ** imdat bağrısı. **dat démek** imdat çağırmak.
dat II. Pas. **dat basḳan** paslanmış. **dat basmaḳ** paslanmak. **dat basmaydiġan polat** paslanmaz çelik.
datxor F. Şikâyetçi.
datlanmaḳ Paslanmak.
datlaş F.U. bk. **datlimaḳ.**
datlaşḳan Paslanmış.
datlaşmaḳ Paslanmak.
datlimaḳ 1. İmdat bağırmak 2. Şikayet etmek.
dat-peryat İmdat bağrısı, imdat feryadı.
dava I. A. Deva. **Derdimge dava taptim** Derdime deva buldum.
dava II. Dava.
davager A.F. bk. **devager.**
davaġan (ağız) bk. **suġur.**
davalanmaḳ A.U. Tedavi olmak.
davalaş A.U. bk. **davalimaḳ.**
davalatmaḳ A.U. Tedavi ettirmek.
davalġimaḳ Dalgalanmak, çalkalanmak, sarsılmak, sallanmak. **davalġip aḳḳan deryalar** dalgalanıp akan nehirler.
davalġitmaḳ (**davalġimaḳ**'tan) Sallamak, sarsmak, çalkalamak, dalgalandırmak.
davalimaḳ A.U. Tedavi etmek.
davam A. Devam. **davam etmek** devam etmek. **işni davam ettürmek** işi devam ettirmek. **on jil davamida** on yıl içinde. **davami bar** devamı var. **davam ḳilmaḳ** devam etmek.

Uruş heriketliri beş kün davam kildi Savaş faaliyetleri beş gün sürdü.

davamlaşmak A.U. Devam etmek.

davamlaşturğuçi A.U. Devam ettiren.

davamlaşturmak A.U. Devam ettirmek.

davamlaşturuş A.U. bk. **davamlaşturmak.**

davamlik A.U. Devamlı. **davamlik söhbet** devamlı sohbet. **davamlik ceñ** devamlı cenk (savaş).

davan F. Dağ boğazı, yokuş. **davan aşmak** dağ boğazını geçmek; yokuşu geçmek.

davaz F. İp cambazı.

davxan Samur.

davrañ Çok övmek veya övünmek; aşırı gürültülü konuşmalar; yaygara; velvele. **davrañ kilmak** Başkalar duysun diye isteyerek gürültülü övünmek veya övmek. **téçlik davriñi** Sulh çağrısı; barış sesi. **davrañ salmak** duyurmak; çağırmak; isteyerek sesli konuşmak; isteyerek sesli övünmek.

davruk Ün. **davruki alemge ketken** ünlü; dünya çapında bilinmiş ünlü.

davul I. F. Davul. **davul urmak** davul vurmak (çalmak).

davul II. Kasırga, uragan.

davza F. bk. **dervaza.**

dayim A. Daim, sürekli, her vakit. **her dayim** sürekli, her vakit.

dayima A. Daima, her vakit.

daimen A. Daima, her vakit.

dayimi A. Daimî, sürekli.

dayimiylik A.U. Süreklilik, devamlılık.

dayimlik A.U. Devamlı, sürekli, her vakit.

–de I. Bulunma eki. Ayrıca bk. **–da. mende** bende. **şeherde** şehirde.

de II. ki; ne de olsa; ise; ama, fakat, ve, için bağlaçlarını karşılar. Uygur Türkçesindeki bu edatın kalın şekli (da) yoktur, yani tek şekillidir. Ayrı yazılır. Şekil cihetinden Türkiye türkçesindeki dahi edatı da, de edatlarına benzese bile vurguladığı anlam farklıdır. **Özeñ kelmeysen de** Kendin gelmedin ki. **Vaxtim bolmidi de** Vaktim olmadı ki. **Pah, taza çiraylik iken de !** Vay, çok da güzelmiş ! **Almilar rasa boptu de!** Elmalar çok daha iyi tutmuş. **U keldi de işni başlidi** O geldi ve hemen işe başladı. **Zeynep akisini kördi de xoşal boldi** Zeynep ağabeyini gördü ve sevindi.

debdebe A. Debdebe, tantana.

debdibilik A.U. Debdebeli, tantanalı.

deccal A. Deccal. Kıyamette çıkacak yalancı ve zarar verici bir şahıs ki, Hazreti İsa tarafından öldürüleceğine inanılır.

dehri A. Dehri, dinsiz,

dehrilik A.U. Dehrilik, dinsizlik.

dehşet A. Dehşet; korkunç. **dehşet salmak** dehşet salmak.

dehşetlik A.U. Dehşetli. **dehşetlik hücüm** dehşetli saldırı.

dexl A. İlgi, ilinti, alaka. **Dexlim yoq** İlgim yok.

dexldar A.F. İlişikte, alakası olan.

dexldarlik A.F.U. İlgi, alaka, ilişik.

dexli A.U. Engel, mania, güçlük. **dexli bermek** engellemek; rahatsız etmek; güçlük çıkarmak.

dexlsiz A.U. Alakası yok; ilgisiz, dokunulmaz.

dexlsizlik A.U. Dokunulmazlık; ilgisizlik. **térritoriyilerniñ dexlsizligi** toprak bütünlüğünün dokunulmazlığı.

dexme F. Kabır, mezar, türbe.

dexmize F. Ağır yük, külfet. **dexmize bolmaḳ** yük olma.

dekke F. Azar, darbe. **dekke yémek** azarlanmak. **Düşmenni ayiġan dekkisini yer** Düşmana acıyan darbe yer. **Men uniñ dekkisin bérey** Ben onun cezasını vereyim. **dekke bermek** azarlamak.

dekke-dükkilik : Köñül dekke-dükkiliġide Endişe içinde.

deḳemde : Deḳemde bolmaḳ Bakmak; göz kulak olmak; gözetmek.

deḳiḳe A. Dakika.

deḳiḳilik A.U. Dakikalık.

del I. Tam, aynen, uygun. **saet del toḳḳuz bolġanda** saat tam dokuz olduğunda. **Ötük del keldi** Çizme tam geldi. **del şundaḳ** aynen şöyle. **del şu çaġda** tam o zaman. **del vaxtida** tam zamanında. **Del sen kérek édiñ** Tam sen lazımdın. **del ene şundaḳ ḳilġandila** aynen şöyle yapıldığında.

del II. Uyuşuk.

delalet A. bk. **dalalet.**

deldeñ Sallanma, dengesiz.

deldeñleş bk. **deldeñlimek.**

deldeñlimek Sallanmak. **deldeñlep jürmek** sallanarak yürümek.

deldeñşimek Sallanmak.

deldeñşiş bk. **deldeñşimek.**

del-derex Ağaçlar.

deldüñ Beceriksiz.

deldüñlük Beceriksizlik.

delil A. bk. **délil.**

dellal A. Tellal, simsar.

dellallıḳ Tellallık, simsarlık.

delle A. Muhabbet tellalı.

delli Deli, çılgın.

dellilik A.U. Muhabbet tellallığı. **dellilik ḳilmaḳ** muhabbet tellallığı yapmak.

delliñ Ç. Tek, yalnız. **Nurġun leşkerler bilen delliñ ceñ ḳildi** Çok askerler ile yalnız savaştı.

delliñma–delliñ Ç.U.Ç. Yalnız; başbaşa.

delmu-del Tam, tam tamına.

dem I.F. Dinlenme, istirahat. **dem aldurmaḳ** dinlendirmek. **Étiñġa dem aldur** Atını dinlendir. **dem éliş** dinlenme. **dem éliş öyi** dinlenme evi. **dem éliş küni** dinlenme günü; tatil günü. **dem éliş vaxtida** dinlenme vaktinde. **dem almaḳ** dinlenmek. **dem éliş ezaliri** nefes alma organları. **dem tutuluş** nefes darlığı. **dem sıḳılış** nefes darlığı. **dem élişḳa başlimaḳ** dinlenmeye başlamak. **dem almay** dinlenmeden. **içke dem tartmaḳ** içe nefes çekmek. **Démi çıḳmaydu** Nefesi yok. **dem bermek** nefes vermek.

dem II. F. An, lahza, esna. **bir dem** biraz, biran. **Ḳéşimda turmidiñ bir dem** Yanımda biran bile kalmadın. **bir demdin béri** şu andan itibaren. **Bir dem turup turuñ** Biraz bekleyin. **Bir demmu tinmaydu** Biran bile dinlenmiyor. **bir demniñ içide** birdenbire. **dem alġiçe** aniden, biranda.

dembidem F. Sık, sık sık.

demde F. Hemen. **Demde bérip kel** Hemen git gel. **Demde yétip keldi** Hemen geldi.

dem .... dem Kah. **Dem miltiḳtin, dem avtomattin atti** Kah tüfekle, kah makineli tüfekle attı. **Bir dem undaḳ deydu, bir dem mundaḳ deydu** Kah öyle diyor, kah böyle diyor.

demlenmek Demlenmek. **Çayni demlep koydum** Çayı demledim. **Çay obdan demliniptu** Çay iyi demlenmiş.

demleş bk. **demlimek**

demletmek (**demlimek**'ten) Demletmek. **Aşni demlitiñ emdi** Şimdi yemeği demletin.

demlimek Demlemek. **Aşni demlep koydum** Yemeği demledim.

demsiğa Astma.

dendeş bk. **dendimek.**

dendetmek (**dendimek**'en) Alıştırmak. **denditip almaq** alıştırmak.

dendimek Alışmak. **dendep qalmaq** alışıvermek.

deñ I. Ç. Tahıl vergisi.

deñ II. Ç. Konuk yeri; kervansaray, otel.

deñçi Ç.U. Otele bakan; kervansaraya bakan kimse.

deñgirek Kendini öven.

deñseş Ç.U. bk. **deñsimek.**

deñsimek Ç.U. Tartmak; ölçüp biçmek. **her bir tağarni deñsep körüp çiqmaq** her çuval ağırlığını tartmak.

dep I. Diye. **Yoq dep cavap berdi** Yok diye cevap verdi. **Bu yerge séni dep keldim** Buraya seni diye geldim. **séni dep** seni diye. **U bizni dep şéyit boldi** O bizi diye şehit oldu. **Nime dep keldiñ** Ne diye geldin. **Qeşqer sen qeyerde dep kétiverdi** Kaşgar sen nerede diye yürümeye devam etti. **Karaqaşni dep yürüp qarğa qaldi asliğim** Kara kaşlıyı diye koşarak, sonunda tahılımı kar bastı (Zamanımı sevgilimin peşinden koşarak yitirip, sonunda tahılımı kar bastı). **he dep** aralıksız, durmadan. **Huşidin kétey dep qaldi** Bayıla yazdı.

dep II. A. (tarihî) Uzaklaştırma, çıkarma.

depn F. Defin, gömme. **depn murasimi** defin töreni. **depn qilmaq** gömmek.

depselmek Çiğnenmek.

depsen : Depsen qilmaq Ayakları altında ezmek; çiğnemek.

depsende : Depsende qilmaq Çiğnemek, aşağılamak.

depseş bk. **depsimek.**

depsetmek (**depsimek**'ten) Çiğnetmek.

depsiliş bk. **depselmek.**

depsimek Çiğnemek.

depter F. Defter. **xatire deptiri** hatıra defteri.

depterçe F. Küçük defter.

derbider F. Serseri, avare, sefil.

derbiderlik F.U. Serserilik, avarelik, sefillik.

derdiser F. Ağırlık, çetinlik, zorluk. **Maña bir derdiser boldiñğu** Bana bir yük oldun ya.

derdiserlik F.U. Yük olma hali; dert olma hali.

deregdeş bk. **deregdimek.**

deregdimek Sormak, soruşturmak.

derex F. Ağaç. **mévilik derex** meyveli ağaç.

derext F. bk. **derex.**

derexzar F. Ağaçlık, orman.

derexzarlik F.U. Ağaçlık, ormanlık.

derek F. İşaret, belge. **derek bermek** işaret etmek. **Hiç dérigi yoq** Hiç belirtisi yok.

dereksiz F.U. Belirtisiz. **U dereksiz yoqaldi** O belirtisiz kayboldu.

dereksizlik F.U. Belirtisizlik.

dereñge Topuz, çomak, sopa.

dergah F. Saray; hükümdar sarayı.

derguman F. Şüphe, tereddüt. **Derguman manmen** Şüpheliyim.

derğezep F.A. Öfkeli, kızgın, hiddetli. **derğezep bolmaq** öfkelenmek, hiddetlenmek.

derhal F.A. Derhal, hemen. **Derhal bérip kel** Hemen git gel.

Derheqiqet F.A. Gerçekten, sahih.

derice A. Derece. **juquri dericige kötermek** yüksek dereceye kaldırmak. **artuq dericide** fazlasıyla. **bilim dericisini aşuruş üçün** bilim seviyesini yükseltmek için. **xelqniñ bilim dericisi** halkın bilim seviyesi. **yoq dericide** yok derecede. **ilmiy derice** ilmî ünvan. **Filologiye penliri kandidati dericisini aldi** Filoloji bilimlerinin adaylık ünvanını aldı. **İssiqliq dericisi ottuzdin aşti** Sıcaklık derecesi otuzu geçti. **Uniñ issiqliq dericisi kötürülüp ketti** Onun ateşi yükseliverdi.

dericilik A.U. Dereceli. **ilmiy dericilik ademler** ilim adamları. **juquri dericilik melumatqa ége bolğanlar** yüksek bilgi sahipleri. **her dericilik hükümet orunliri** çeşitli derecedeki hükümet kurumları. **köp dericilik** çok dereceli.

deriğ F. Arzuyu veya üzüntüyü ifade eden bir ünlem. **Va deriğ !** Heyhat! Ne çare! **Va deriğ bir körüp qanalmidim** Heyhat bir görmeye nasip olmadı. **Deriğ ötti ömrüm** Ne çare geçti ömrüm.

derkar F. (tarihî) Gerekli, lüzumlu, lazım.

derkarlik F.U. Gereklilik, lüzumluluk.

derman F. 1. İlaç, em, deva 2. Kuvvet, güç, kudret. **Dermanim yoq** Gücüm yok.

dermansiz F.U. Güçsüz, kuvvetsiz.

dermansizlandurmaq F.U. güçsüzlendirmek, zayıflatmak.

dermansizlanmaq Güçsüzlenmek.

dermansizliq F.U. Güçsüzlük, zayıflık.

derperde F. Kapı veya pencere perdesi.

derre F. (tarihî) Çubuk. **derre urmaq** çubukla dövmek.

derrilimek Çubukla dövmek; cezalandırmak.

derro F. Derhal, hemen, acil.

ders A. Ders. **ders almaq** ders almak. **ders bermek** ders vermek.

dersxana A.F. Dershane.

derslik A.U. Ders kitabı. **derslik kittapliri** ders kitapları.

dert F. Dert, keder, acı. **dert tartmaq** acı çekmek. **Şuniñ derdini tarttim** Şunun acısını çektim.

dertkeş A.F. Dertli.

dertlendürmek Dertlendirmek.

dertlenmek F.U. Dertlenmek.

dertleşmek F.U. Dertleşmek.

dertlişiş bk. **dertleşmek.**

dertmen F. Dertli, acı çeken.

dervaza F. Kapı.

dervaziçi F.U. Kapıcı.

dervaziven F. Kapıcı.

derveqe F.U. Gerçekten, sahih.

derviş F. Derviş.

dervişlik F.U. Dervişlik.

derya F. Nehir.

deryalap F.U. : **Deryalap aqqan qan yaşlar** Nehir gibi akan kanlı göz yaşları.

des F. Sıkı, sabit. **des turmaq** sıkı durmak. **des qopmaq** ayağa kalkmak. **Orunliridin des turuşti** Yerlerinden ayağa kalktı.

deslep F.U. bk. **destlep.**

deslepki bk. **destlepki.**

deslepte F.U. bk. **destlep.**

deslivide F.U. Öncesinde, evvelinde.

desmal F.A. Peçete, peşkir.

desmallimaq F.A.U. Masayı silmek.

desmaye F. Sermaye.

desmi F. (ağız) bk. **desmaye.**

desmiye F. bk. **desmaye.**

desrumal F. Mendil.

desselmek bk. **depselmek.**

desseş bk. **dessimek.**

desside bk. **des : Des turmaq** Ayağa kalkmak; dimdik durmak.

dessiliş bk. **depsiliş.**

dessimek bk. **depsimek.**

dest F. 1. Kol 2. Sap (sapı). **kamça desti** kamçı sapı. **açarçiliq destidin** açlık vesilesiyle.

destar F. Sofra örtüsü.

deste F. Tutam. **bir deste gül** bir tutam çiçek. **Xaltisidin bir deste xetni çiqardi** Torbasından bir tutam mektubu çıkardı.

destek F. 1. Kabza 2. Sap 3. Manivela.

destevvel F.A. önce, başlangıçta.

destevvelki F.A.U. Önceki.

destigah F. Tezgah.

destigahsaz Tezgah yapımı.

destigahsazliq Tezgah yapım işi.

destilimek Yığmak, toplamak, biriktirmek.

destlep F.U. Evvel, önce, ilk.

destlepki F.U. Önceki, evvelki, ilki.

destlepte F.U. bk. **destlep.**

desturxan F. bk. **dasturxan.**

destür F. Destur.

deşkül itiş, neden, hamle.

deşnem F. Serzeniş, başa kakma, tekdir, azarlama. **deşnem bermek** azarlamak. **deşnem yémek** azarlanmak. **Momaydin deşnem yédim** Nineden azarlandım.

deşt F. Çöl, bozkır. **Deşti qipçaq** Kıpçak bozkırı.

deşti-yavan F. Bozkır, çöl.

deştlik Çöllü.

deşt-sehra F.A. Bozkır ve sahra.

det Sitem, kınama. **det qilmaq** sitem etmek.

dettalaş A.U. Ağız kavgası; çatışma; münakaşa etmek; tartışmak.

dettikam Aşık kumar oyununda aşığı atarken söylenen söz; aşığa seslenmiş ünlem.

deva A. Dava. **deva qilmaq** dava açmak.

devaçi A.U. Davacı. Ayrıca bk. **devager.**

devager A.F. Davacı.

devagerlik A.F.U. Davacılık.

devalaşmak A.U. Dava açışmak.

devalişiş A.U. bk. **devalaşmaq.**

devam A. bk. **davam.**

devet A. Davet. **devetname** davetname. **devet qilmaq** davet etmek.

devir A. bk. **devr.**

deydey Ayartma. **deydeyge salmaq** ayartmak; kışkırtmak.

deydeyçi Ayartan; kışkırtan; kandırıp baştan çıkaran.

deydi Serseri, avare, sefil, ipsiz. **deydi oq** gezen ok.

deydilik Serserilik, avarelik.

deydimek Serseri olmak; avare olmak.

deyfu Ç. Doktor.

deyuz A. veya **deyyuz** A. Deyyus. Karısının veya kendisine çok yakın olan bir kadının iffetsizliğine göz yuman kimse.

deyuzlik Muhabbet tellallığı.

dez Çatlak. **dez ketmek** çatlamak. **dez ketküzmek** çatlatmak. **Saña néme dez ketti!** Sana ne !

dezmal F. Ütü.

dezmallanmaq F.U. Ütülenmek.

dezmallatmaq F.U. (**dezmallimaq**'tan) Ütületmek.

dezmallimaq F. U. Ütülemek.

dédi-dédi Dedikodu; lakırdı. **Bular hemmisi dédi-dédi gepler** Bunlar hepsi dedikodu sözler.

dégen Demiş, dediği. **Méniñ dégenlirim yadiñdin çiqmisun** Benim dediklerim aklından çıkmasın. **Exmet dégen kişi** Ahmet denilen kişi. **Qeşqer dégen şeher** Kaşgar denilen şehir. **Déginimge yettim** Dediğime ulaştım. **Arzumğa yettim** Dileğime eriştim. **az dégende** en azından. **eñ köp dégende** en çok denildiğinde. **dégen bilen** mamafih, bununla beraber. **Perzent dégen bilen ata-ana üçün bext** Çocuk bununla beraber ata-ana için baht. **Nime déginiñ u?** O ne dediğin? **Dégendikidek ter tökti** Denildiği gibi ter döktü. **Su ekéley dégen bolup kétip qaldi** Su getireyim demiş gibi gitiverdi.

dégende Denildiğinde, anda **ikki jil dégende** iki yıl denildiğinde. **qoğlap yétey dégende** kovalayıp yettiği anda. **he digende** hemen, ilk önce, zamanında.

dégendek İstenildiği gibi, pürüzsüz, eksiksiz, tam, iyi. **U bu işqa dégendek diqqet qilmiğan** O bu işe istenildiği gibi dikkat etmemiş. **Dégendek yardem körsetti** İyi yardım etti. **Dégendek nétice bermidi** İstenildiği gibi netice vermedi. **dégendekla** denildigi gibi.

dégendikidek Denildiği gibi, söylendiği gibi.

dégenlik Demiş olmak; söylemiş olmak. **Bu héçnime bilmeydu dégenlik emes** Bu hiçbir şey bilmiyor anlamına gelmez.

déger bk.: **Déger namazi** İkindi namazı.

dégidek 1. Çok, pek. **dégidek yaxşi** çok iyi. 2. Hemen hemen, her zaman. **dayim dégidek** her zaman. **her jil dégidek** hemen hemen her yıl. **U künde dégidek kélidu** O hemen hemen her gün geliyor.

dégidekla 1. Söylenebilecek halde 2. Hemen; hemen hemen. **dégidekla hemmisi** hemen hemen hepsi.

dégilik Aktif, faal, etki. **siyasi dégilik körsetmek** siyasî etkinlik göstermek.

déhqan F. bk. **dixan.**

déhqançiliq F. bk. **dixançiliq.**

déxan F. bk. **dixan.**

déjurni R. Nöbetçi, nöbet bekleyen.

déjurniliq R.U. Nöbetçilik. **déjurniliq qilmaq** nöbetçilik yapmak.

Dékabr R. Aralık **dékabr éyi** aralık ayı.

dékaratsiye R.Dekor.

dékret R. Kararname, kanun.

déliğur Ahmak, akılsız, sersem, budala.

déliğurluq Ahmaklık, akılsızlık, budalalık.

délil A. Delil, kanıt **délil keltürmek** delil getirmek (göstermek).

délilleş bk. **délillimek.**

délillik A.U. Delilli.

délillimek A.U. Kanıtlamak.

délilsiz A.U. Delilsiz.

démek Demek, söylemek. **Dévidiñğu** Demiştin ya. **Kişilerniñ déyişiçe** Kişilerin söylediğine göre. **Kéçe-kündüz démey işlimek** Gece gündüz demeden çalışmak. **Yoq dése boludu** Yok denilebilir.

Démidimmu?! Demedim mi?! **Dégili bolmaydu** Denilmez. **He nime deyla ?** Evet ne diyorsunuz? **Şuni démemla** Şunu deseniza. **Geyritiñ bolsa, dégenni ķilġili boludu** Gücün olsa denileni yapılabilir. **Uxmidiñizġu deymen** Duymadınız herhalde. **Şundaķ boldi deyli** Şöyle oldu diyelim. **Démek, bériş kérek** Evet, gidelim. **heş-peş dégiçe** hemen; çarçabuk.

démekki U.F. Demek ki.

démiķiş (ağız) bk. **tuncuķuş.**

démiķmaķ bk. **tuncuķmaķ.**

démokrat R. Demokrat.

démokratik R. Demokratik.

démokratiye R. Demokrasi.

démokratizm R. Demokratizm.

démokratizmliķ R.U. Demokratlık.

démokratlaşmaķ R.U. Demokratlaşmak.

déñiz Deniz. **déñiz eskiri** deniz askeri. **déñiz boyidiki** deniz kıyısındaki; sahildeki. **déñiz boyliri** deniz kıyıları; sahiller.

déñizçi Denizci.

députat R. Vekil.

députatliķ R.U. Vekillik.

dérek I. bk. **derek.**

dérek II. (ağız) bk. **térek.**

dérize F. Pencere. **dérize perdisi** pencere perdesi. **dérize ķapķisi** pencere kapağı.

dérizilik F.U. Pencereli. **dérizilik öy** pencereli ev.

désant R. Çıkarma birlikleri.

déve F. dev.

déveyleş bk. **déveylimek.**

déveylimek Tehdit etmek.

dévinmek Şallanmak, ırgalanmak, sendelemek.

dévirķay Katran, sakız, akıntı.

dévirķaylik Reçineli, çıralı.

dévitiş bk. **dévitmek.**

dévitmek Dehlemek.

déyiliş bk. **déyilmek.**

déyilmek Denilmek. **Şundaķ déyildimu?** Şöyle denildi mi?

déyiş bk. **démek.**

déyişiş bk. **déyişmek.**

déyişmek Konuşmak; kara karşı söyleşmek; birbirine demek. **Silerni çaķirişķa kişi éveteyli déyişivatattuķ** Sizleri çağırmaya kişi gönderelim diye konuşuyorduk.

dézinféksiye R. Dezinfeksyon. **dézinféksiye ķilmaķ** dezinfekte etmek.

dialéktik R. Diyalektik. **dialéktik matérializm** diyalektik materyalizm.

diben Ç. Negatif.

didar F. Yüz, surat. **didar körüşmek** görüşmek; birbirini görmek.

dixan F. Çiftçi. **Dixan-ormançiliķ nazariti** Tarım ve Ormancılık Bakanlığı.

dixançiliķ F.U. Çiftçilik.

dixmaķ Kör, küt.

dik : Dik etmek İrkilmek.

dikidaş bk. **dikildimaķ.**

dikildek Yerinde durmaz; kurtlu peynir.

dikildimaķ Tıpır tıpır yürümek.

diktatura R. Diktatörlük, diktatör, mutlak salahiyet.

dik Ağrı, sızı, acı, ıstırap, azap, işkence, sıkıntı.

dikķet A. Dikkat. **dikķet ķilmaķ** dikkat etmek. **Dikķitimni celp ķildi** Dikkatımı çekti.

dikķetlik A.U. Dikkatli.

dikķetsiz A.U. Dikkatsiz.

dikkatsizlik A.U. Dikkatsizlik.

dil F. Gönül. **Dilimda tolğan xoşallıq** Gönlüm sevinçle dolu. **Bu söz hemminiñ tilida ve dilida** Bu söz herkesin dilinde ve gönlünde. **Dilde bolsa, tilğa kélidu** Gönülde olsa dile gelir. **Canu-dilim bilen** Can ve gönlüm ile. **dili bahar** sevecen.

dilazar F. Gönül kıran, hakaret eden. **dilazar bolmaq** gönlü kırılmak. **dilazarlıq** gönlün kırılma hali.

dilber F. Dilber, güzel, sevilen.

dildar Sevgili, yar, dost.

dildarlıq F.U. Can ve yürekten.

dildaş F.U. Yakın, sırdaş.

dilguşa F. Cazibeli, büyüleyici, gönül avlayan.

dilguşalıq F.U. Cazibelilik, büyüleyicilik, gönül avlayanlık.

dilkeş F.U. Şen, neşeli.

dilkeşlik F.U. Neşelilik.

dilliq : Sap dilliq Temiz kalpli.

dilnavaz F. Sevgili, yar, dost.

dilraba F. Sevgili, yar, dost.

dilşat F. Şen, neşeli, şakrak.

dilşatlıq F.U. Neşelilik.

dimağ A. bk. **dimaq.**

dimaq A. 1. Beyin, dimağ 2. Burun. **İs dimiğimğa urdi** Duman burnuma dokundu.

dimiq Boğucu, bunaltıcı.

dimiqiş bk. **dimiqmaq.**

dimiqmaq Boğulmak. **U suğa dimiqip öldi** O suya boğularak öldü.

dimiqturmaq (**dimiqmaq**'tan) Boğmak.

dimiqturuş bk. **dimiqturmak.**

din Din. **İslam dini** İslam dini. **Budda dini** Buda dini; Budizm.

dinar F. Dinar.

dinçi A.U. Dinci, dine düşkün.

dinçilik A.U. Dine düşkünlük.

dindar A.F. Dindar.

dindarlıq A.F.U. Dindarlık.

diniy Dini.

diniye nazariti Diyanet İşleri Başkanlığı.

dinsiz Dinsiz.

dinsizlik Dinsizlik.

diñ I. Hassas, duyarlı. **diñ qulaq** duyarlı kulak. **Qulaqlirini diñ qilip** Kulaklarını duymaya hazır bir hale getirip.

diñ II. Keskin, svri. **diñ piçaq** keskin bıçak.

diñ-diñ Tıpır tıpır. **diñ-diñ etmek** tıpır tıpır etmek.

diñgak Topal, aksak.

diñgaklıq Topallık, aksaklık.

diñgaymaq Dimdik durmak, çıkmak, ucu çıkmak.

diñgaytiş bk. **diñgaytmaq.**

diñgaytmaq (**diñgaymaq**'tan) Yukarı kaldırmak. **Tay quyruğini diñgaytti** Tay kuyruğunu yukarı kaldırdı.

diñxulu Ç. Maden lambası.

diñildimaq Küçük adımlarla koşmak.

diñliq Keskinlik, sivrilik.

diplom R. Diploma.

diplomat R. Diplomat.

diplomatik R. Diplomatik **diplomatik vekil** diplomatik vekil.

diplomatiye R. Diplomasi.

diplomluq Diplomalı.

dir-dir Titreme, titreyiş. **dir-dir etmek** titremek.

dirildeş bk. **dirildimek.**

dirildetmek (**dirildimek**'ten) Titretmek.

dirildimek Titremek.

dirjabl R. Dirijabl, balon.

dist Ökçe. **disti égiz petinke** ökçesi yüksek ayakkabı.

dit Anlayış, kavrayış.

ditlaş bk. **ditlimaq.**

ditlimaq Kavramak, anlamak.

divan F. Divan.

divane F. Dilenci. **U divane bolup qalğan** O dilenci oluvermiştir. **beñgi divane** (botanik) benç (ci). (mecazi olarak) Aklını oynatmış.

diviziye R. Tümen. **atliq diviziye** atlı tümeni. **piyade diviziye** piyade tümeni.

diyanet A. Diyanet, sofuluk, dindarlık.

diyanetlik A.U. Sofuluk, dindarlık.

diyanetsiz A.U. Sofu olmayan, dindar olmayan.

diyanetsizlik A.U. Sofu olmama hali, dindar olmama hali.

diyar F. Diyar, ülke, memleket.

diyerlik Yeterince, yeterli kadar, yeterli halde. **diyerlik étivar bermek** yeterince önem vermek.

dizel Dizel.

do : Do tutturmaq İştah çağırmak.

doda Kapris. **Dodisi tutup qaptu** Kapris yapıyor; hırçınlaşıyor.

doga bk. **dova.**

dogilimaq Ç.U. bk. **dovilimaq.**

dogma R. Dogma.

dogmiçillik R.U. Dogmatizm.

dogovar R. Antlaşma, muahede, pakt, anlaşma, mukavele.

dogovorlaşmak R.U. Mukavele yapmak, anlaşmak.

doğa R. Boyunduruk.

doğap Ayran. **muzdek doğap** buz gibi ayran.

doğapçi Ayran satan kimse. **doğapçilik** ayran satma işi.

doğdak Çalı horozu, yaban horozu.

doğdaymaq Dimdik durmak.

doğlañ Bodur, alçak.

doğlañlik Bodurluk, alçaklık.

doxmuş bk. **doqmuş.**

doxtur R. Doktor. **mal doxturi** veteriner, baytar.

doxturxana R.F. Hastahane.

doxturluq R.U. Doktorluk. **mal doxturluq punkiti** veteriner merkezi.

dok Kambur, tümsek, kabarık. **dok adem** kamburlu adam. **dok bolmaq** kamburlu olmak.

dokaymaq Eğilmek, bükülmek.

dokiyiş bk. **dokaymaq.**

doklad R. Konferans.

dokladçi R.U. Konuşmacı.

doktor R. Doktor. **filologiye penliri doktori** dil bilimi doktoru.

doq Tehdit, gözdağı. **doq qilmaq** tehdit etmek; gözdağı vemek.

doqa Uzunca. **doqa baş** uzunca baş.

doqal (ağız) bk. **doq.**

doqaslatmaq (ağız) Tehdit etmek.

doqçi Korkutan; tehdit eden.

doq-doq Yerinde durmaz; kurtlu peynir.

doqmuş Köşe. **doqmuştiki öy** köşedeki ev. **koça doqmuşliri** sokak köşeleri.

doquldaş bk. **doquldimaq.**

doquldimaq Yerinde duramamak; ele avuca sığmamak.

doquruşmaq Çarpışmak; karşılaşmak; çatışmak. **Ular işikte doquruşup qaldi** Onlar kapıda çarpışıverdiler.

doquruşuş bk. **doquruşmaq.**

dola Omuz. **dola söñek** omuz kemiği.

Dolan Dolan. (Tarim nehri civarında yaşayan göçebe Uygurların adı. Dolan, Moğolca "yedi-7" anlamındadır. Bu toplumun 18. yüzyıldaki Kalmuk istilası sırasında gelmiş Kalmuklar olup, Türkleştiği bilinir.)

dolana (botanik) Akdiken. **dolana képinigi** akdiken sineği.

dolqun Dalga.

dolqunlanmaq Dalgalanmak.

dolqunlaş bk. **dolqunlimaq.**

dolqunlatmaq (**dolqunlimaq**'tan) Dalgalandırmak.

dolqunlimaq Dalgalanmak.

dolqunluq Dalgalı.

dolqunlunuş bk. **dolqunlanmaq.**

dolqunlutuş bk. **dolqunlatmaq.**

dolqunsiman Dalgalı; dalga şeklinde.

dollar Dolar.

dolvay Tokmak.

dombaq Kozalak, yumru, şiş, ur.

dombaqlıq Çıkıntı hali. kabartı hali, tümseklik.

dombaymaq Şişmek, kabarmak.

dombaytmaq (**dombaymaq**'tan) Şişirmek, kabartmak.

dombura Kazak Türklerinin milli çalgı aleti.

domburiçi Domburayı çalan kimse; çalgıcı.

domçaq İri parça, kütle, yığın.

dominion R. Dominyon.

domlaq bk. **domulak.**

domna R. Maden fırını. **domna meş** maden fırını.

domsaq Asık çehreli; somurtkan.

domsaqlıq Asık çehrelilik; somurtkanlık.

domsaraş bk. **domsarimak.**

domsarimaq bk. **domsaymaq.**

domsayğan Somurtkan, asık suratlı, yüzü gülmez.

domsayğanlıq Somurtkanlık, yüzü gülmezlik.

domsaymaq Somurtmak, suratını asmak.

domsaytiş bk. **domsaytmaq.**

domsaytmaq Çatmak, kırıştırmak, surat asmak, somurtmak. **U tumşuğini domsaytti** O yüzünü kırıştırdı; O ağız burnunu kırıştırdı.

domulaq Yuvarlak. **bir domulaq jip** bir yumak ip. **domulaq qılmaq** yuvarlak yapmak.

domulaqlaş bk. **domulaqlimaq.**

domulaqlimaq Yuvarlaklaştırmak.

domulanmaq Yuvarlanmak.

domulaş bk. **domulimak.**

domulatmaq (**domulimaq**'tan) Yuvarlatmak.

domulimaq Yuvarlamak. **domulap ketmek** yuvarlanıvermek.

domulunuş bk. **domulanmaq.**

domulutuş bk. **domulatmaq.**

doñ-doñ Yerinde durmaz; kurtlu peynir.

doñğaq Kamburlaşmış; beli çökük.

doñğaqlaş bk. **doñğaqlimaq.**

doñğaqlıq Kamburlaşmışlık; beli çöküklük.

doñğaqlimaq İğilmek, bükülmek. **doñğaqlap jürmek** beli çökük halde yürümek.

doñğaslaş bk. **doñğaslimaq.**

doñğaslimaq Büyük adımlarla hızlı hızlı yürümek (gezmek).

doñğaymaq Elleriyle dizleri üstünde durmak.

doñğaytmaq (**doñğaymaq**'tan) Elleriyle dizleri üstünde durdurmak.

doñğuyuş bk. **doñğaymak.**

dop Top. **dop oynimaq** top oynamak.

doppa Takke. **badam doppa** badem takke (dört yanına badem çiçeğine benzer şekilde, beyaz iple işlendiği siyah takke; Kaşgar badem takkesi ünlüdür).

dora İlaç, em, deva. **dora içmek** ilaç içmek. **yumulaq dora** hap. **dora keğizi** reçete. **Yazniñ kéki kişka dora** (deyim) Yazın kakı kışa ilaç. **miltiq dorisi** barut.

dora-derman bk. **dora-dermek.**

dora-dermek İlaç ve haplar.

doram Taklit; taklit etme.

doramçi Taklitçi.

doramçiliq Taklitçilik. **doramçiliq kilmaq** taklit etmek.

doran A. bk. **devran.**

doraş bk. **dorimaq.**

dorğa F. Amirleri; üstler.

doriger F. Eczacı.

dorigerlik F.U. Eczacılık.

dorixana F. Eczahane

dorilanmaq F.U. İlaçlanmak.

dorilaş F.U. bk. **dorilimaq.**

dorilik F.U. İlaç.

dorilimaq F.U. İlaçlamak.

dorimaq Taklit etmek.

dos F. bk. **dost.**

dosaq bk. **dovsaq.**

dosçaq Küçük dost.

doska R. Sınıf tahtası.

dost F. Dost. **dostlarçe** dostlar gibi. **dost bolmaq** dost olmak. **dost tutmaq** dost tutmak. **dost körmek** dost görmek. **Méhnetni dost tutuñ** Emeği dost tutun. **dostlarey** dostlar. **dost tartmaq** "ya dost illallah'" diye zikretmek.

dostane F. Dostane. **dostane yaşimaq** dostça geçinmek.

dostlaşmaq Dost olmak.

dostlaşturmaq Tanıştırmak; barıştırmak.

dostlişiş bk. **dostlaşmaq.**

dostluq F.U. Dostluk.

dosun bk. **dovsun** ve **dovsak.**

doş F. Kabarık, tümsek.

dotey Ç. (tarihî) Vali.

dotsént R. Doçent.

dotséntlik R.U. Doçentlik.

dova Dokurcun, tınaz, yığın. **exlet dovisi** çöp yığını. **kum doviliri** kum yığınları.

dovilağliq yığılmış, toplanmış.

dovilanmaq Ç.U. Yığılmak, toplanma.

dovilatmaq (**dovilimaq**'tan) Yığdırmak, toplatmak, yığın haline getirtmek.

dovilimaq Ç.U. Yığmak, toplamak. **Koğunlarni bir yerge dovilap koyduq** Kavunları bir yere topladık.

dovsaq (anatomi) Sidik torbası, kavuk.

dovsun bk. **dovsaq.**

doyba Dama. **doyba oynimaq** dama oynamak.

dozax F. Cehennem. **Yarsiz ömrüm méniñ miñ yaşisam bir künçe yoq, işiq otiñniñ aldida dozax oti uçkunçe yoq** Yarsız ömrüm benim bin yaşasam bir gün kadar yok, aşk ateşinin önünde cehennem ateşi kıvılcım kadar yok.

dozaq F. bk. **dozax.**

dö I. Falanj.

dö II. F. bk. **déve.**

döget F. bk. **düget.**

dögilimek bk. **düglimek.**

döglek bk. **düglek.**

dögletmek (**döglimek**'ten) bk. **dügletmek.**

döglimek bk. **düglimek.**

dökçeymek bk. **dükçeymek.**

dölet A. Devlet. **Gerp döletliri** Batı devletleri. **dölet tüzülüşi** devlet yapısı (düzeni). **dölet tili** devlet dili. **U döletke gerk boldi** O zengin oldu. **dölet kuşi** devlet kuşu.

döletçilik A.U. Devletçilik. **uluğ döletçilik** büyük devlet iddiası.

döletxana A.F. Zengin ev.

döletlik A.U. 1. devletli, devleti olan 2. Zengin, varlıklı.

döletmen A.F. Zengin.

döley Beyinsiz, kalın kafalı, et kafalı.

dönen Dört yaş; dört yaşlı (hayvanlar için). **dönen qoy** dört yaşlı koyun.

döñ Tepe, sırt. **egiz döñ** yüksek tepe. **qum döñliri** kum tepeleri.

döñgeş bk. **döñgimek.**

döñgi-daras Muhteşem, parlak.

döñgimek Yüklemek; başkasının üstüne atmak; suçunu başkalarının üstüne atmak. **U eypni başqilarğa döñgeydu** O suçu başkalarına yüklüyor.

döñ-qir Yükseklik; tepelik bozkır.

döñlük Tepelik. **döñlük cay** tepelik yer.

döñ-oyman Tepe ve çukur.

dörem F. Sıra, nöbet, defa. **Men bu döremdimu bek xoşal boldum** Ben bu defada da çok sevindim. Ayrıca bk. **qétim.**

döşe Et tahtası.

döşkellimek İtmek, dışlamak.

döt Kütük (ğü); inek.

drama R. Dram.

dramaturg R. Dramaturg; dram yazarı.

dramaturgiye R. Dramaturji.

-du Üçüncü şahıs eki. **Belki işleydiğandu** Belki çalışacaktır. **Kelse kelgendu** Gelecekse gelmiştir.

dua A. Dua. **aq dua** iyi dua. **bed dua** kötü dua.

duagöy A.F. Hayırhah, hayırhahlık.

duaxan A.F. Otçu, üfürükçü, efsuncu.

duben Ç. (tarihî) Hudut bölgelerindeki askeri saha komutanı.

duç F. : **Duç bolmaq** Karşılaşmak. **duç kelmek** karşılaşmak.

duçar F. Duçar. **duçar bolmaq** duçar olmak; uğramak; yakalanmak. **Bextsizlikke duçar boldum** Mutsuzluğa uğradım; şanssızlık.

duduq Keke.

duduqlanmaq Kekelenmek.

duduqlaş bk. **duduqlimaq.**

duduqlatmaq (duduqlimaq'tan) Kekeletmek.

duduqlimaq Kekelemk. **duduqlap sözlimek** kekeleyerek söylemek.

duduqluq Kekelik.

duduqmaq bk. **duduqlimaq.**

duga I.Ç. bk. **dova.**

duga II. A. (ağız) bk. **dua.**

duglaqliq Ç.U. Yığılmış, toplanmış.

duğdaq bk. **doğdaq.**

duğlaqliq bk. **duglaqliq.**

duxava F. Kadife.

dukan F. Dükkan, kantin. **saet dukini** saat dükkanı.

dukançe F. Küçük dükkan.

dukançi F.U. Dükkancı, tezgahtar.

dukançilik F.U. Ticaret mesleği.

dukandar F. Dükkancı, tezgahtar.

dukandarçilik bk. **dukançilik.**

dukandarlik bk. **dukançilik.**

duqunuş (ağız) bk. **toqunuş.**

dumba : Dumba yémek Dayak yemek.

dumbaq Davul. **dumbaq çalmaq** davul çalmak.

dumbaqçi Davulcu.

dumbalanmaq Dayaklanmak.

dumbalaş bk. **dumbalimaq.**

dumbalatmaq (dumbalimaq'tan) Dayakla vurdurmak.

dumbalimaq Dayaklamak, dövmek.

dumbaymaq Çıkmak, şişmek, göze çarpmak. **Üzidiki üstixanliri dumbuyup çiqqan** Yüz kemikleri çıkıntılı.

dmbaytmaq (**dumbaymaq**'tan) Şişirmek, çıkarmak, göze çarptırmak.

dum-dum Taklidî ses. **dum-dum** güm güm. **dum-dum sokmaq** güm güm çalmak.

dumulaq bk. **domulaq.**

Dungan Döngen, Çin Müslümanları. **Dungan xelqi** Döngen halkı.

duñ I. Ufak, küçük.

duñ II. Ç. Toptan. **duñ sétiş** toptan satış. **duñ soda** toptan satış. **işni duñ alğuçi** toplu iş sözleşmesi sahibi.

dupu Ç. Bakla, bakliyegiller.

dupyağaç R.U. (botanik) Meşe (ağacı).

duriçi bk. **doriger.**

dut F. 1. Kömür kokusu 2. Duman.

dutar F. Tambur gibi bir çalgı aleti.

dutarçi F.U. Çalgıcı, sazcı, saz sanatçısı.

dutey Ç. Vali.

duva I. A. (ağız) bk. **dua.**

duva II. bk. **dova.**

duvilimaq bk. **dovilimaq.**

duvsaq bk. **dovsaq.**

duvsun (ağız) bk. **dosun.**

duvulğu (ağız) (botanik) bk. **tavolğa.**

duycañ Ç. Ekipbaşı, grup şefi.

duycañlik Ç.U. Ekipbaşkanlığı.

duyulğa Miğfer, başlık, tolga.

dügdek Kambur.

dügdeymek Kasılmak.

düget F. Mürekkep hokkası.

düglek Yuvarlak, daire.

dügleklenmek Yuvarlaklanmak.

dügleş bk. **düglimek**

dügletmek (**düglimek**'ten) Yuvarlatmak, yuvarlandırmak.

düglimek Yuvarlanmak.

düglütüş bk. **dügletmek.**

düglütüvetmek Yuvarlandırmak.

düjne R. bk. **dojna.**

dük İğ, iğ şeklinde.

dükçeymek İğilmek, bükülmek, kamburlaşmak.

dükçi Usta.

dükçüyüş bk. **düçeymek.**

dü-dük (taklidî ses) Güm güm.

düküldetmek (**düküldimek**'ten) Takırdatmak; güm güm ettirmek.

düküldimek Güm güm etmek.

dükür Taklidî ses.

dükür-dükür Taklidî ses.

dükürletmek (**dükürlimek**'ten) Takırdatmak.

dükürlimek Takırdamak.

düldül F. Düldül.

düm Yüzükoyun; yüzükoyun yere kapanmak. **düm kömürmek** devirmek; döndürmek. **düm yatmaq** yüzükoyun yatmak.

dümbe F. Arka, sırt.

dümçek Kambur, tümsek, kabarık.

dümçeklik Tümseklik, kamburluk.

dümçeymek İğilmek, bükülmek, kamburlaşmak.

dümçeytmek (**dümçeymek**'ten) Eğmek, bükmek.

dümçüyüş bk. **dümçeymek.**

dümkömürmek Ters çevirmek.

dümkömürülmek Ters çevirilmek.

dümkömürüş bk. **dümkömürmek.**

dümleş bk. **dümlimek.**

dümlimek Söndürmek.

dünya A. Dünya. **ikki dünya** iki dünya. **İkki dünyada xor bolmaḳ** İki dünyada hor olmak. **dünya téçliġi** dünya barışı. **dünya ḳaraş** dünya görüşü; görüş açısı. **Pütün dünyaġa melüm** Bütün dünyaya belli. **dünyaġa kelmek** dünyaya gelmek. **dünyadin ötmek** dünyadan göçmek (giçmek). **Dünyasiniñ hemmisini dégidek xeşlep tügetti** Bütün servetini harcayıp bitirdi. **Pütün dünyasini ḳaldurup ketti** Bütün servetini bırakıp gitti.

dünya-alem A. Dünya-alem; dünya ve alem.

dünyadar A.F. Zengin, varlıklı. **dünyadar bolmaḳ** zengin olmak.

dünyaxor A.F. Haris, tamahkarlık, çıkarcı.

dünyaxorluḳ A.F.U. Tamahkarlık, çıkarcılık, menfaatperestlik.

dünyaliḳ A.U. Dünyevî.

dünyaşumul A. Alemşumul.

dünyaviy A. Dünyevî.

düp Çalı, fonda.

düpüldimek Takırdamak, atmak, çarpmak. **Jürügüm düpüldeydu** Kalbim atıyor.

düpür Gürültü.

düpür-düpür Gürültülü.

düpürletmek (**düpürlimek**'ten) Gürültü çıkarmak.

düpürlimek Takırdamak.

dür Coşkulu. **Xelḳ dür çavak çaldi** Halk coşkuyla alkışladı.

dürbün F. Dürbün.

dürdün Ç. İpek kumaş.

dürride Ani gürültü, ayak sesi. **Balilar dürride jügürüşüp kéliştı** Çocuklar gürültü ile koşturup geldiler.

dürüs F. Dürüst.

dürüslük F..U. Dürüstlük.

dürüst bk. **dürüs.**

dürüstlük bk. **dürüslük.**

Düşenbe F. Pazartesi.

düşkeleş bk. **düşkelimek.**

düşkelimek bk. **döşkelimek.**

düşmen F. Düşman.

düşmençilik F.U. Düşmanlık.

düşmenleşmek F.U. Düşmanlaşmak.

düşmenleştürmek F.U. Düşmanlaştırmak.

düşmenleştürüş F.U. bk. **düşmenleştürmek.**

düşmenlik F.U. Düşmanlık. **düşmenlik ḳilmaḳ** düşmanlık yapmak.

düşmenlişiş F.U. bk. **düşmenleşmek.**

düve bk. **dova.**

dvigatél R. Motor. **par dvigatéli** buhar motoru; buhar makinesi.

E

e : E, közliri şunçe nurluk Evet, gözleri o kadar nurlu.

ebeden A. (yazı dili) 1. Ebedî 2. Bitmez 3. Hiçbir zaman, asla.

ebedilik İlelebet.

ebet A. Ebedî, sonsuz.

ebgar F. 1. Dilenci 2. Bakımsız, serseri, öksüz.

ebidiyet A. Ebediyet.

ebiyarger A.F. Özenli.

ebleh A. 1. Aptal, ahmak 2. Alçak herif, namussuz.

eblehlik A.U. Aptallık, alçaklık.

ebrez bk. **evrez.**

ebrişim bk. **evrişim.**

ebzel A. bk. **evzel.**

ecayip A. Ecayip

ecayip-ğarayip 1. Sihirli, büyülü 2. Olağanüstü 3. Şahane, harikulade.

ecayipxana A.F. bk. **acayipxana.**

ecayiplik A.U. Harikulade, olağanüstü, sihirli.

ecdat A. Ecdat, atalar.

ecdiha bk. **ejdiha.**

eceba A. bk. **eciba.**

ecel A. Ecel. **Ecili yetti** Eceli gelmiş. **Öz ecilidin öldi** Kendi eceli ile öldü. **ecellik zerbe** öldürücü darbe.

ecem 1. Acem, Fars, İranlı 2. Klasik bir Uygur şarkısı.

ecep A. Hayret, şaşırtıcı. **ecepke kalmak** başkalarının hayret etmesine maruz kalmak. **ecepke kaldurmak** başkalarını şaşırtmak. **ecep yaxşi** çok iyi; şaşırtacak derecede iyi. **ecep boptu** iyi olmuş; öyle olması gerekirdi. ecepsinmek hayretetmek.

ecir A. (yazı dili) Mükafat, emeğin karşılığı. **Ecrini Xuda bersun** Allah ecir ve sabır versin. **Ecrini Xudadin körüñ** Ecrini Allah versin.

ecnibiy A. Yabancı. **ecnibiy perest** yabancı hayranı. **ecnibiy perestlik** yabancı hayranlığı.

eçikmak (**élip çikmak**'tan) Alıp çıkmak; getirmek.

eçki bk. **eçkü.**

eçkü Keçi. **eçkü térisi** keçi derisi.

eda A. bk. **ada.**

edalet A. bk. **adalet.**

edavet A. bk. **adavet.**

edep A. Edep. **Edivini yédi** Tenbih edildi. **Edivini berdim** Cezalandırdım.

edeplik A.U. Edepli.

edepsiz A.U. Edepsiz. **edepsizlenmek** edepsizlenmek.

edepsizlik A.U. Edepsizlik.

edibiy A. Edebî. **edibiy til** yazı dili.

edibiyat A. Edebiyat. **bediiy edibiyat** bedîî edebiyat; estetik edebiyat. **edibiyat mecmuisi** edebiyat mecmuası. **xelk edibiyati** halk edebiyatı. **éğiz edibiyati** folklor.

edibiyatçi A.U. Edebiyatçı, yazar.

edibiyatçilik A.U. Edebiyat işleri.

edibiyatşunas Edebiyatçı.

edibiyatşunaslik Edebiyat işleri.

edip I. A. Yazar, edebiyatçı.

edip II. Elbisenin dikiş hattı.
ediplik I. A.U. Yazarlık, edebiyatçılık.
ediplik II. Elbisedeki dikiş hattının olma hali.
edliye A. Adliye, adalet. **Edliye vezirligi** Adalet bakanlığı.
edliyiçi A.U. Hakim, avukat; hukuk işleriyle meşgul olan kimseler.
edliyiçilik A.U. Hukuk işleri.
egah bk. **agah.**
egdürmek (**egmek**'ten) Eğdirmek.
eger Eğer.
egerçende bk. **eger.**
egerde A.U. bk. **eger.**
egeşme Takıntı. **egeşme cümle** takıntı cümle. **egeşme gep** takıntı söz.
egeşmek Peşinden gitmek; arkasına takılmak. **May'ni egişip yaz keldi** Mayıs'ı takip ederek yaz geldi.
egeştürmek (**egeşmek**'ten) Beraberinde götürmek.
egini bk. **kiyim.**
egitmek (**egmek**'ten) Eğdirmek. **şaxni egitmek** dalı eğdirmek.
eglek Elek.
eglekçi Elekçi.
eglekçilik Elekçilik.
eglenmek Elenmek, elekten geçirilmek, kalburlanmak.
egme Eğme.
egmek Eğmek, iğmek. **boyun egmek** boyun eğmek. **baş egmek** baş eğmek.
egmeş Eğri, iğri.
eğri-bügri Çarpık, eğri.
egri-dunak Çarpık, engebeli.
egri-dunay bk. **egri-dunak.**
egrilik 1. Eğrilik 2. Namussuzluk, samimiyetsizlik.
egri-megri Çarpık, engebeli.
egri-tokay Çarpık, engebeli. **egri-tokay yollar** çarpık ve engebeli yollar.
egüz Su birikintisi.
ehali A. bk. **ahali.**
ehd A. Ahd. **ehd kilmak** ehd etmek; söz vermek. **Ehdimiz buzuldi** Ahdimiz bozuldu. **U ehdige yetti** O ahdine erişti.
ehdleşmek Anlaşma yapmak.
ehdname Pakt, antlaşma.
ehe (ünlem) Vay canına!
ehemiyet A. bk. **ehmiyet.**
ehl A. Oturan, halk, yerli. **sen'et ehli** sanatçılar. **pen ehli** ilim adamları; bilginler. **kesip ehli** meslek sahipleri. **ehli kelem** yazarlar. **ehli işik** âşıklar. **ehli din** din adamları. **Ehli İslam** Müslümanlar.
ehmiyet A. Ehemmiyet, önem. **ehmiyet bermek** önem vermek. **ehmiyiti yok** önemi yok. **Hiç kandak ehmiyetke ége emes** Hiçbir önemi yok.
ehmiyetlik Önemli.
ehmiyetsiz Önemsiz.
ehmiyetsizlik Önemsizlik.
ehram A. Ehram, piramit.
ehval A. Ehval, durum. **hazirki ehval** şimdiki durum. **xelkara ehval** halkara durum. **Ehvaliñiz kandak?** Durumunuz nasıl? **ehvali ruhiye** manavi durumu, keyfi.
ehvalat Durum, vaziyet.
ahvallaşmak A.U. Halhatır sormak. **Biz ular bilen ehvallişip turduk** Biz onlarla halhatır soruşup durduk; Biz onlarla ilgilenerek yaşadık.
exbarat bk. **axbarat.**
exiri A.U. Son, sonu, sonunda.
exlak A. Ahlâk. **exliki yaman** ahlakı kötü. **exlak dersligi** ahlâk dersi kitabı.
exlakiy A. Ahlâkî.
exlaklik A.U. Ahlâklı.
exlaksiz A.U. Ahlâksız.
exlaksizlik A.U. Ahlâksızlık.
exlet A. Çöp. **exlet oymini** çöp çukuru.

exlet-çava Çöp.
exletçi A.U. Çöpçü.
exletxana A.F. Çöplük; çöp atılan yer.
exletlik A.U. Çöplük; çöplenmiş yer.
ejder F. Ejderha.
ekber A. Ekber. **Allahu ekber** Allahu ekber.
ekçimek Kurumak.
ekçitmek (**ekçimek**'ten) Kurutmak.
eke I. (**élip kel**'den) Getir, alıp gel.
eke II. Şımarık, mahallebici, nazenin.
ekek bk. **erkek.**
ekelmek (**élip kelmek**'ten) Alıp gelmek; getirmek.
ekiletmek (**ekilimek**'ten) Okşamak, şımartmak.
ekilimek Şımarmak.
ekkelmek bk. **ekelmek.**
ekketmek (**élip ketmek**'ten) Alıp gitmek; götürmek.
ekkirmek (**élip kirmek**'ten) Alıp girmek; getirmek.
eks A. Aks, yansıma. **eks etmek** yansımak. **eksi sada** ses yansıması. **eksi halda** aksi halde. **eksige keltürmek** aslına getirmek.
ekser A. Ekser, en çok.
ekseriyet A. bk. **eksiriyet.**
eksi A. Aksi, ters.
eksiçe A.U. Aksi halde.
eksil A. Aksilik, gericilik.
eksilheriket A. Geri devrim.
eksilheriketçi A.U. Geri devrimci.
eksilheriketçilik A.U. Geri devrimcilik.
eksilik A.U. Aksilik, terslik, gerilik.
eksilinkilap bk. **eksilheriket.**
eksilinkilapçi bk. **eksilheriketçi.**
eksilinkilapçilik bk. **eksilheriketçilik.**
eksilinkilaviy Geri devrimcilik. **eksilinkilaviy heriket** geri devrimcilik hareketi (eylemi).
eksinçe A.U. Aksi halde. **Eksinçe boldi** Aksi halde oldu.
eksiri A. En çoğu.
eksiriyet A. En çoğu.
eksiyetçi A.U. Gerici.
eksiyetçilik A.U. Gericilik.
ekd A. Ahd, anlaşma. **ekdi nikah** nikah anlaşması.
ekli-parasat A. Akıl ve feraset.
ekliy Aklî, zihinsel. **ekliy méhnet** aklî emek; zihinsel çalışma.
ekriba A. Akraba.
el I. Vatan, memleket, il, ülke. **çet ellik** yabancı. **el kezmek** seyahat etmek. **el bolmak** vatandaş olmak. **el edibiyati** vatan edebiyatı. **Anam ellerniñ nénini yékivatidu** Anam (annem) başkalarının ekmeğini pişiriyor.
el II. el, kol.
ela A. Peki, pek iyi, çok iyi. **ela körmek** pek iyi saymak. **Yüz añliğandin bir körgen ela** Yüz dinlemekten bir görmek daha iyi.
elaçi A.U. Üstün başarılı öğrenci.
elaçilik A.U. Üstün başarılı öğrenci olma hali. **elaçilik üçün küreşmek** üstün başarılı öğrenci olabilmek için mücadele etmek.
el-ağine Akraba ve dost; akraba ve arkadaş.
elan A. bk. **élan.**
elbet A. bk. **elvette.**
elbette A. bk. **elvette.**
elbom R. Elbom.
elçi Elçi; dünürcü.
elçixana U.F. Büyükelçilik; sefaret.
elçilik 1. Temsilcilik 2. Büyükelçilik.
elem A. Elem, ıstırap, azap. **elem çekmek** azap çekmek; ıstırap çekmek. **Elimige çidalmidim** Istırabına dayanamadım. **elem kilarlik** ıstıraplı. **U elimini mendin alidu** O öcünü benden çıkarıyor.
elemdar A.F. Elemdar, bayraktar.

elemlik A.U. Elemli, ıstıraplı.
eleñge Alev.
eles I. Yüksek, yüce. **eles tağlar** yüksek dağlar.
eles II. İğri, şaşı, yanbakış.
eleyhissalam A. (dini) Eleyhisselam. **Musa eleyhissalam** Musa eleyhisselam.
elhemdu A. (dini) Elhemdu. **elhemdu oḳumaḳ** elhemdu okumak.
elippe A. bk. **élippe.**
el-jurt Vatan ve millet.
elgizer U.F. Memleket memleket gezen.
elḳim Boğaz.
elḳisse A. Kısacası, hasıl, velhasıl.
elle Ninni.
elley Ninni.
elleyleş bk. **elleylimek.**
elleylimeḳ. Ninni söylemek.
ellik Elli. **yüz ellik** yüz elli.
ellikim Kimdir. **Ellikim keldi** Kimdir geldi; Kimdir biri geldi.
ellikvéşi Ellibaşı; elli ailenin başkanı.
eltire Kuzu derisi.
elvan A. Muhtelif, çeşitli, türlü.
elvan-elvan A. Türlü türlü, çeşit çeşit.
elvan-türlü A.U. Muhtelif, türlü türlü.
elvette A. Elbette, şüphesiz. **Elvette kélimen** Elbette geleceğim.
elvida A. Elveda. **elvida éytmaḳ** elveda söylemek.
embegül A.F. Peygamber çiçeği, mavi kantaron, belemir.
emçek Meme. **emçek balisi** süt çocuğu. **Bir emçek emgen** Aynı memeyi emen.
emçilik Tedavi etme hali.
emdi Şimdi. **Emdi boldi** Şimdi oldu.
emdigiçe Şimdiye kadar.
emdigine Daha şimdi. **Emdigine keldi** Daha şimdi geldi.
emdiki Şimdiki. **emdiki vezipe** şimdiki vazife.
emdilik Şimdilik.
emdilikte Şimdilikte.
emel A. İş, meşgale, görev, emel. **emel ḳilmaḳ** yerine getirmek. **emelge aşmak** gerçekleşmek, becerilmek. **Emelge aşmaydiğan xiyal** Gerçekleşmeyecek hayal; ham hayal.
emeldar A.F. Memur, bürokrat.
emeldarliḳ A.F.U. Bürokratlık.
emeldiki A.U. Yürürlükteki. **emeldiki ḳanunlar** yürürlükteki kanunlar (yasalar).
emelileşmek A.U. Gerçekleşmek.
emeliyet A. Pratik, gerçek. **Bu xever emeliyetke uyġun emes** Bu haber gerçeğe uygun değil.
emeliyetçi Gerçekçi.
emellimek A.U. Yoluna koymak, uygulamak.
emelperest A.F. Karyerist; mevki düşkünü.
emelperestlik A.F.U. Mevki düşkünlüğü.
emen I. Pelin, akpelin.
emen II. Yani, sanki, adeta.
emes Değil. **andaḳ emes** öyle değil. **mümkin emes** mümkün değil. **men emes** ben değil. **Şundaḳ emesmu?** Şöyle değil mi? **yaxşi emes** iyi değil.
emgek Emek. **emgek nemüniçisi** emek nümunecisi; emek önderi. **ilmiy emgek** bilimsel çalışma. **cismaniy emgek** bedensel çalışma.
emgekçan Çalışkan.
emgekçanliḳ Çalışkanlık.
emgekçi Emekçi, çalışan. **emgekçiler** çalışanlar. **emgekçi ayal** çalışan kadın.
emgekdar U.F. Emekçi, çalışan.
emgüzge Emzik.
emgüzmek (**emmek**'ten) Emzirmek.
emilileştürmek A.U. Gerçekleştirmek.
emiliy A. Pratik. **emiliy yosunda** pratik halde.

emiliyet bk. **emeliyet.**
emiliyetçan A.U. Gerçekçi.
emiliyetçanliķ A.U. Gerçekçilik.
emin A. Emin, tehlikesiz. **emin bolmaķ** emin olmak. **Eminmusen?** Emin misin? **Eminmen** Eminim.
emir I. A. Emir, buyruk. **Öz emrige aldi** Kendi emrine aldı. **emir ķilmaķ** emretmek, buyurmak.
emir II. A. Amir, yönetici, hükümdar, emreden.
emizek Emzik.
emlak A. Menkul mallar, emlak.
emlakdar A.F. Emlakçı.
emlimek Tedavi etmek.
emma A. bk. **amma.**
emmek Emmek.
emniyet A. Emniyet.
emrü-perman A.F. Emir ve ferman.
emse (**ya bolmisa**'dan) Ya ise, yada, veya. **mana emse** işte, işte sana, işte böyle.
en I. En (hayvanın kulağını keserek yapılan damga, belge) **en salmaķ** en vurmak (yapmak). **Atniñ ķuluġida en bar** Atın kulağında en var
en II. Ç. Dava, iş, arşiv. **en depter** arşiv defter.
en III. En. **Éni beş métir** Eni beş metre.
Encanliķ Encanlı, Encan şehrinden olan kimse.
encir A. İncir.
encirzar A.F. İncirli.
encirzarliķ A.F.U. bk. **encirzar.**
encü Demet, bağlam.
encür A. bk. **encir.**
ençi Ülüş, pay, miras. **Bu balamniñ ençi** Bu çocuğumun payı. **Ençiñge tekkini** Payına çıktığı.
endaze F. Ölçü, mikyas.
endi bk. **emdi.**
endigine Şimdi, daha şimdi. **Endigine keldim** Daha şimdi geldim.
endikmek Titremek, tiksinmek, nefesi boğulmak, hayacanlanmak, içler çekmek.
endiktürmek (**endikmek**'ten) Titretmek, tiksindirmek, hayacanlandırmak,
endilik Şimdilik.
endilikte Şimdilikte.
endişe F. Endişe. **endişe ķilmaķ** endişe etmek. **endişe salmaķ** endişelendirmek.
endişisiz F.U. endişesiz.
enduva A. Mala, sürgü.
ene bk. **ana** II.
en'ene A. En'ene, gelenek. **en'ene boyiçe** geleneğe göre.
engize Sonra.
engüşter F. Yüzük (ğü)
enhar A. Büyük, bol. **Enhar bolup éķip yatķan sular** Gür sulu nehirler.
eniġu İşte o.
enike Enneciğim.
en'iniviy A. En'enevi, geleneksel.
enlik I. Geniş, engin, enli.
enlik II. Nişanlı, markalı, işaretlenmiş, en vurulmuş.
ensiz I. Dar, ensiz.
ensiz II. Ensiz, damgasız, belgesiz.
ensiz III. Endişeli, telaşlı.
ensizçilik Endişeli olma hali.
ensizlik bk. **ensizçilik.**
ent Öç, intikam, kana kan isteme. **ent almaķ** öç almak, intikam almak.
entiķe A. Antika.
enzar A. Görme, gözden geçirme, özet, icmal.
enzarçi A.U. Gözlemci, müşahit.
enze Ç. İş, arşiv, dosya. **Mexpi enze aşkarilandi** Gizli dosya belli oldu.
eñ I. En. **eñ evvel** en evvel. **eñ yaxşi** en iyi. **eñ çoñ** en büyük. **eñ bolmiġanda** hiç olmazsa. **eñ aldin** ilk önce.

eñ II. bk. **en** III.

eñ III. Renk. **eñi öçmek** rengi silinmek, rengi solmak.

eñgiz Kapris, şımarık, nazlı, geçici arzu.

eñlik I. Enli, geniş. **eñlik çit** enli basma.

eñlik II. Ruj. **eñlik sürmek** ruj sürmek.

eñsiz Renksiz.

ep Rahat, uygun, kolay. **épini tapmaḳ** Kolayını bulmak.

epçiḳmaḳ (**élip çiḳmaḳ**'tan) Alıp çıkmak, getirmek, çıkarmak.

epçil Becerikli, mahir.

epçilik Beceriklilik, mahirlik.

ependi Efendi, cenabı.

ependilik Tuhaflık, gariplik.

epidiyan İlaç.

epiyon F. Afyon. **Epiyon uruşliri** Afyon savaşları.

epiyonkeş F. Afyonkeş, afyon tiryakisi.

epiyonkeşlik F.U. Afyonkeşlik, afyon tiryakiliği.

epġan A. (yazı dili) Feryat, çığlık.

epkar A. Fikir, düşünce.

epkeç F. İki ucunda askısı olan, iki kova ile su taşımak için kullanılan alet.

epkeş bk. **epkeç.**

eplep Sakin ve titizlikle; uygun bir halde.

eplep-seplep Bir şeyler yapıp, karıştırıp çaresini bulmak.

epleşmek Yaklaşmak, anlaşmak, barışmak.

eplik Becerikli, mahir, usta. **eplik adem** becerikli adam. **Eplep işle** Yavaşça ve ikkatli çalış.

eplimek Düzeltmek, ayarlamak, tanzim etmek. **Eplep sözle** Dikkatli söyle. **Pulni eplep serp ḳil** Parayı tasarruflu harca. **Eplivirek ḳarisam** Dikkatle bakarsam. **Ayiġiñni eplep bas** Ayağını dikkatli bas.

eppermek (**élip bermek**'ten) Alıp vermek. **Avu kitapni eppériñ** O kitabı alıp verin. **Balamġa kitap epperdim** Çocuğuma kitap alıp verdim.

eppérilmaḳ (**élip bérilmaḳ**'tan) Alıp varmak; götürmek.

epsane F. Efsane. **epsane toḳumaḳ** efsane oydurmak.

epsaniçi F.U. Efsaneci.

epsanilik FU. Efsanelik.

epsaniviy F. Efsanevi. **epsaniviy xelḳ ḳehrimani** efsanevî halk kahramanı.

epsiz 1. Kolaysız, zor, sıkıntılı, güç, müşkül 2. Beceriksiz, rahatsız.

epsün F. Büyü, üfürükçülük.

epsünçi F.U. Büyücü.

epsün-tüpsün Üfürükçülük.

epsüs F. Maalesef, ne yazık ki.

epsüslenmek Pişman olmak.

ept F. Yapı, sima. **epti yaman** siması kötü. **eptiñ ḳurġur** kahretsin.

eptidin Simasından, tavırından. **Eptidin köñlige endişe çüşüptu** Simasından endişelenmiş.

epu A. Af. **epu etmek** affetmek. **epu sorumaḳ** af dilemek. **epu ḳiliş** affetme.

ergeşmek Peşinden gitmek; takılmak. **U dadisiġa erġişip ketti** O babasının peşinden gitt.

ergeştürmek (**ergeşmek**'ten) Beraberinde götürmek. **Uni Mamut özige ergeştürüp ketti** Onu Mahmut kendisiyle beraber götürdü.

ergetmek (**ergimek**'ten) Peşine takmak, beraberinde götürmek. **İştni özeñge ergetme** Köpeği peşine takma.

ergimek 1. Takip etmek, izlemek. 2. Dönmek, dolaşmak, birinin başını döndürmek. **Laçin bolup ergiymen** Şahin olarak dolaşıyorum.

er-xotun Karı-koca. **Er-xotun bolup barduḳ** Karı-koca olarak vardık.

Eribiy Arabî, Arapça.

eriksiz Esir. **eriksiz bolmaḳ** esir olmak. **eriksiz emgek** esir emeği. **eriksiz heriket** özgürlükten yoksun hareket.

eriksizdin İstemeyerek. **Eriksizdin razi boldum** İstemeyerek razı oldum.

eriksizlik Esirlik. **Bu iṣ̌a méni eriksizlik mecbür ḳildi** Bu işe beni esirlik mecbur etti.

eripe A. Arafa. **bayram eripiside** bayram arafasında. **yéñi jil eripiside** yeni yıl arafasında.

eriz A. Arz. **eriz ḳilmaḳ** arz etmek.

erize A. Dilekçe.

erk Hürriyet, azatlık, özgürlük. **erk bermek** hürriyetini vermek. **erki özide** serbest; hürdür, özgürdür. **Erkiñ özeñde** Özgürsün. **Öz erkige ḳoydum** Özgür bıraktım.

erkan A. Erkan.

erke Sevimli, şımarık.

erkek Erkek. **erkek koy** erkek koyun. **erkek gül** erkek çiçek.

erkekçilik Erkeklik, yiğitlik.

erkeklik Erkeklik. **Erkeklik ḳilivitiñ** Bir yiğitlik edin. **Erkekligiñni mana şu yerde körset** Yiğitliğini işte şurada göster.

erkeksiz Erkeksiz. **erkeksiz öy** erkeksiz ev. **Öyniñ erkeksiz boluṣi yaman** Evin erkeksiz olması kötü.

erkeksizlik Erkeksizlik.

erkileş bk. **erkilimek.**

erkiletmek (**erkilimek**'ten) Şımartmak, okşamak.

erkilik Şımarıklık.

erkilimek Şımarmak.

erkin Hür, serbest, özgür.

erkinçilik Özgürlük, serbestlik. **söz erkinçiliği** söz hürriyeti. **erkinçilikte yaşimaḳ** özgür olarak yaşamak.

erkinleş bk. **erkinlimek.**

erkinlik Özgürlük, hürriyet. **erkinlikke çiḳmaḳ** özgürlüğe kavuşmak.

erkinlimek Özgürlük hissetmek; rahatlamak.

erklik Özgürlük, serbestlik. **erklik xelḳ** özgür halk.

erlik Evli kadın. **erlik xotun** evli kadın. **köp erlik** çok erkeklik; çok erkekli.

erman bk. **arman.**

ermek Eğlence, oyuncak.

ermen I. Pelin, akpelin.

Ermen II. Ermeni. **Ermen ḳizi** Ermeni kızı. **Ermen tili** Ermeni dili. **Ermeniler** Ermeniler.

erre Testere.

errikeş U.F. Testereci.

errileş bk. **errilimek.**

errilimek Testere ile kesmek.

errsirimek Kadınların koca (erkek) isteği.

erte 1. İlk, erken, sabah seheri. **erte köklem** ilkbahar. **erte köklemde** ilkbaharda.

ertek Hikaye (Kazak lehçesi).

ertekçi Hikayeci (Kazak lehçesi).

erte-keç Sabah-akşam.

ertigen bk. **ettigen.**

ertiyaz İlkbahar.

eruz A. Aruz. **eruz vezni** aruz vezni. **eruz kaidisi** aruz kaidesi.

ervah A. 1. Hayal, görüntü 2. Ruh, akıl, can, iç alem. **Ervayi uçup ketti** Ödü patladı; Ölü gibi bembeyaz kesiliverdi. **Ervah ursun** Ruh vursun. **Ervah urġur** Ruh vursun.

erveze Çöplük.

erzen F. Ucuz. **erzen baha** ucuz fiyat. **erzen ḳilmaḳ** ucuzlatmak.

erzençilik F.U. Ucuzluk.

erzenleş bk. **erzenlimek.**

erzenletmek (**erzenlimek**'ten) Ucuzlatmak.

erzenlik F.U. Ucuzluk.
erzenlimek F.U. Ucuzlamak.
erzensimek Ucuz görmek; ucuz hissetmek.
erzensiniş bk. **erzensimek.**
erzigudek Dikkate değer; zahmete değer. **Erzigudek hiç nime yoḳ** Dikkate değer hiçbir şey yok.
erzihal A. Dilekçe, iltimas. **erzihal bayan ḳilmaḳ** arzu ve durumunu belirtmek.
erzimek bk. **erzigudek. Hiç bir nimige erzimeydu** Hiçbir şeye yararı yok.
erzimes Önemsiz, değmez. **erzimes pul** önemsiz para.
erzimeslik Önemsizlik.
es I. Hafıza. **eske almak** hatırlamak. **Ésiġa keldi** Ayıldı; Kendine geldi. **Ésiġa kelmey ölüp ketti** Kendine gelmeden ölüverdi. **eske çüşmek** hatırlamak. **estin çiḳmaḳ** unutulmak. **estin çiḳarmaḳ** unutmak. **eske éliş kéçisi** anma gecesi. **Ésimde bar** Aklımda var. **Ésimde yoḳ** Aklımda yok. **Ésimdin çiḳmiġan bolsa** Aklımdan çıkmamış olsa. **Ésimdin çiḳip kétiptu** Aklımdan çıkıvermiş. **este ḳalmaḳ** hafızada kalmak. **este tutmaḳ** akılda tutmak. **eske salmaḳ** akla salmak. **eske éliş** hatırlamak. **Ésiñdimu?** Aklında mı? **Ésimde** Aklımda. **Ésiñ barmu?** Hafızan yerinde mi? **U es-huşidin ketti** O şaşırdı. **Ésiñni jiġival!** Aklını topla! **Ési kirip ḳaldi** Olgunlaştı, büyüdü. **Uniñ ési yoḳ** Onun hafızası zayıf.
es II. Koku, ıtır. **yaman es** kötü koku.
esaret A. bk. **asaret.**
esas A. bk. **asas.**
esbap A. bk. **esvap.**
esebiy A. bk. **eseviy.**
esel A. Bal. **esel eri** bal arısı.
eselçilik A.U. Bal üreticiliği.
esen Gelecek, yakın gelecek.
esenge Gelecek yıl.
esep A. Asab, sinir.
eserlenmek Etkilenmek, tesirlenmek.
esersiz A.U. Etkisiz, tesirsiz, belirtisiz. **U hiç ḳandaḳ esersiz yoḳulup ketti** O hiçbir eser bırakmadan kayboldu.
eseviy A. Sinirli.
Eshabi kehef Eshabi kehef (Yedi evliyanın öldüğü kutsal mağara).
esibiyet A. (yazı dili) Sinirsal.
esil I. A. Asıl. **esil nüsxe** asıl nusha. **eslige tuġri** aslına oygun. **işniñ esli** işin aslı. **mesiliniñ esli** meselenin aslı. **eslide** aslında.
esil II. A. Başka, değerli, kıymetli, önemli. **esil taş** kıymetli taş. **esil zatlıḳ at** nesilli at. **esli yaman** aslı kötü; soysuz.
esillik A.U. Aslına uygun olma hali; doğruluk, gerçeklik, aslî.
esilsiz A.U. Asılsız, temelsiz.
esilsizliḳ A.U. Asılsızlık.
esilzade A.F. Asilzade, soylu, aristokrat.
esilzadiliḳ A.F.U. Asilzadelik, soyluluk, aristokratlık.
esir I.A. Esir, tutsak, mahkum. **herbiy esir** savaş esiri. **esir almaḳ** esir almak. **esir ḳilmaḳ** esir etmek. **esir çüşmek** esir düşmek.
esirlik A.U. Esirlik, mahkumlük.
esir II. A. Asır, yüzyıl; çağ. **Ottura esir** Orta çağ. **Ottura esir tarihi** Orta çağ tarihi.
esir III. A. (dini) Asır namazı.
esirdaş A.U. Çağdaş.
esirlik I. A.U. Asırlık, yüzyıllık. **bir esirlik ömür** yüzyıllık ömür.
esirlik II. A.U. Esirlik, kölelik, tutsaklık, mahkumlük. **esirlikte yaşamaḳ** esirlikte yaşamak.

esiviy A. Sinirli, asabî.
esiviyleşmek Asabîleşmek, sinirlenmek.
esker A. Asker, cenkçi. **atliḳ esker** atlı asker, suvari. **hava eskiri** hava askeri. **deñiz eskiri** deniz askeri. **yallanma esker** paralı asker.
eskertme İzahat, oyarı, ikaz.
eskertmek Oyarmak. **Axirḳi ḳétim eskertimiz** Son defa oyarırız.
eski Eski, kötü. **eski öy** eski ev. **Biz eski cayimizda turumiz** Biz eski yerimizde oturuyoruz. **eski-eski zamanlarda** çok eski zamanlarda. **eski kitaplarda** eski kitaplarda. **eski adem** kötü adam.
eskiçi Eskici.
eskiçilik Eskicilik.
eskilik Eskilik, gerilik, kadim. **eskilikke ḳarşi küreş** gericiliğe karşı savaş.
eskimek 1. Eskimek, yıpranmak 2. Yaşlanmak, ihtiyarlamak.
eskiri A. Askerî. **eskiri xizmet** askerlik hizmeti.
eskirimek bk. **eskimek.**
eskirtmek (**eskirimek**'ten) bk. **eskitmek.**
eskitmek Eskitmek, yıpratmak.
eski-tüski Eski.
eşḳatmaḳ Yardımcı olmak. **Atam-anamgimu xilila eşḳitip ḳaldim** Ata-anam için epey yardımcı olabildim. **Béşiñġa éġir kün çüşkende eşḳitarmen** Başına ağır günler geldiğinde yardımcı olurum.
esla A. Esla, hiç. **Esla körginim yoḳ** Hiç görmedim.
esletme Hatırlatma, uyarma.
esletmek Hatırlatmak, uyarmak, aklına salmak.
esli A. bk. **esil.**
eslide A.U. Aslında.
eslihe A. Silah. **herbiy eslihe** askeri silah. **ḳural-eslihe** silah.
eslihilik A.U. Silahlı.
eslik 1. Akıllı 2. Hafızalı.
eslimek Hatırlamak, düşünmek.
esna A. Zaman. **şu esnada** şu esnada.
esnek Esneyiş, esneme.
esneş bk. **esnimek.**
esnetmek (**esnimek**'ten) Esnetmek.
esnimek Esnemek.
essilam A. Selam.
essilamueleyküm A. Selameleyküm. **veeleyküm essilam** A. vealeyküm esselam.
essiz I. Hafızasız, akılsız, kaba, çabuk unutan. **Ḳandaḳ essizsen özeñ** Nasıl bir unutkansın.
essiz II. Kokusuz. **essiz gül** kokusuz çiçek.
essizlik Hafızasızlık, akılsızlık. **Bu ḳandaḳ essizlik** Bu nasıl akılsızlık.
esteġpirulla A. Estağfirullah.
estelik Hatıra, anma, abide. **U buni maña estelik ḳilip berdi** O bunu bana bir anma şeyi olarak verdi.
ester F. Astar.
esterletmek FU. (**esterlimek**'ten) Astarlatmak.
esterlik Astarlık.
esterlimek Astarlamak.
esteyidil F. Candan, içtenlikle, canu gönülden.
esvap A. Alet. **dixançiliḳ esvapliri** çiftçilik aletleri. **musika esvapliri** çalgı aletleri.
esvap-üsküne A.F. Alet-takım.
eşeddi A. Kızgın, gazaplı, öfkeli, sert, şiddetli, aşırı. **eşeddi düşmen** aşırı düşman. **eşeddi yaman** aşırı kötü.
eşeddileşmek Aşırı öfkelenmek.
eşmek Döndürmek, çevirmek; burmak.
eşşaptul Şeftalin bir türü.
eşu (**ana şu**'dan) Şu, işte şu.
eşundaḳ (**ana şundaḳ**'tan) Şöyle, işte böyle.

Eşure A. Aşure (Arapça Muharrem ayının 10 una rastlayan günün adı).

eşya A. Eşya, nesne. **xam eşya** ham eşya.

et Et. **Tinige et ḳonup ḳaldi** Bedeni şişmanladı. **et éliş** şişmanlamak.

ete Yarın. **bügün-ete** bugün-yarın. **etidin axşamġiçe** sabahtan akşama kadar.

ete-ügün Yarın-öbür gün.

etey İsteyerek. **Bu etey ḳilinġan iş** Bu isteyerek yapılan iş.

eteylep bk. **etey.**

etidin Yarından. **avvalḳi etidin** önceki yarından.

etige Yarına.

etigen 1. Yarın 2. Erken, sabah.

etigenki Sabahki. **etigenki çay** sabah kahvaltısı.

etigenligi Yarın.

etigenlik Sabahki, sabahleyin. **etigenlik ovḳet** sabah kahvaltısı.

etigenliktiki Sabahki.

etigenrek Biraz erken.

etigi Yarın.

etigini Yarın, başka gün.

etilik Yarın. **Etilikke kéliñ** Yarın gelin. **etilik çay** sabah kahvaltısı.

etilikkiçe Yarına kadar.

etimalim A.F. İhtimal.

etir A. Itır. **etir sepmek** ıtır saçmak. **etir gül** ıtır kokulu çiçek. **etir sovun** ıtır kokulu sabun. **etir suyu** ıtır kokulu su. lâvanta, parfüm, esans.

etisi Yarını.

etisige Yarınına.

etivar A. Otorite, prestej, değer. **Etivari yoḳ adem** Değeri yok insan. **Uniñ etivari ketti** O prestejini kaybetti. **etivardin çüşmek** otoritesini kaybetmek. **etivar tapmaḳ** otorite kazanmak. **etivar bermek** önem vermek. **etivarġa almaḳ** değer vermek.

etivaren A. İtibaren. **Şu kündin etivaren** Şu günden itibaren.

etivarliḳ A.U. Otoriteli, itibarlı, değerli.

etivarlimaḳ A.U. Saygı göstermek, hürmet etmek, değer vermek.

etivarsiz A.U. İtibarsız, değersiz, önemsiz. **etivarsiz ḳarimaḳ** önemsememek. **işḳa etivarsiz ḳaraş** işe üstünkörü bakmak.

etivarsizliḳ A.U. İtibarsızlık, değersizlik, önemsizlik. **etivarsizliḳ bilen** alçakça.

etiyaz İlkbahar.

etiyazda İlkbaharda.

etiyazġi İlkbaharki. **etiyazġi gül** ilkbahar çiçeği.

etiyazliġi İlkbahar.

etiyazliḳ İlkbahar vakti. **etiyazliḳ iş** ilkbahar işi.

etles A. Atlas, harita atlası.

etlik Semiz, şişman, sağlam. **etlik ḳoy** semiz koyun. **etlik adem** şişman adam.

etmek I. Etmek, kılmak, yapmak. **teşkil etmek** teşkil etmek. **U tamaḳni yaxşi étidu** O yemeği iyi yapar. **davam etmek** devam etmek.

etmek II. Kapatmak, kilitlemek.

etrap A. Etraf. **Etrapiġa yaman ademler tolup ketken** Etafını kötü adamlar sarmış. **Etrapini orivalduḳ** Etrafını sardık. **etraptikiler** etraftakiler.

etrapide Etrafında. **Etrapimde hiç kim yoḳ** Etrafımda hiç kimse yok.

etrapliçe A.U. Etraflı halde.

etrapliḳ A.U. Etraflı. **Etrapliḳ müzakirilerdin kiyin** Etraflı müzakirelerden sonra. **Etrapliḳ türde** Etraflı halde.

etraptiki A.U. Etraftaki.

etret R. Ekip, takım, müfreze, kol.

etsiz Zayıf, arık, kuru.

etteñ Eyvah, yazık. **Etteñ kelmidi** Yazık gelmedi. **Etteñ dédim** Eyvah dedim. **Etteñ dédim de ḳaldim** Eyvah diyebildim o kadar.

etteñgine Yazık.

ettigen Sabah, erken. **Ettigen keldim** Sabah geldim.

ettigende Sabahtan, erkenden.

ettigenki Sabahki. **ettigenki ovḳet** kahvaltı.

ettigenligi Sabahleyin.

ettiginy Eyvah, yazık.

evallişiş A.U. bk. **ehvallişiş.**

evare F. Zahmet, serseri, telaş, meşakkat, avare, sefil.

evc A. Tepe, doruk, zirve, en üst derece. **evcige çiḳmaḳ** doruğuna erişmek. **İssiḳ taza evcige çiḳḳan künler** Isının tam doruğuna ulaştığı günler.

evet A. Ebedî, sonsuz.

evetke A.U. Ebediyete, sonsuza.

evetlik A.U. Ebedilik.

evetmek Göndermek. **evetip turmaḳ** zaman zaman göndermek.

evlat A. Evlat. **yaş evlat** genç evlat. **U evlat körmey ötti** Onun ömrü evlatsız geçti.

evlatsiz A.U. Evlatsız.

evlatsizliḳ A.U. Evlatsızlık.

evliya A. Evliya.

evliyaliḳ A.U. Evliyalik. **evliyaliḳ ḳilmaḳ** evliyalık etmek.

evret A. Çıplaklık.

evrez F. Kirli suların döküldüğü çukur.

evrişim Esnek, elastiki.

evrişimlik Esneklik, elastiklik, kıvraklık, çeviklik.

evu O, işte o. **evu kişi** o kişi.

evvel A. Evvel. **hemmidin evvel** hepsinden evvel. **eñ evvel** en evvel. **evvel zamanlarda** ilk çağlarda. **evvelliri** önceleri. **evveldin axiriğiçe** öncesinden sonuna değin.

evvelḳi A.U. Evvelki, önceki. **jilin evvelḳi yérimida** yılın ilk yarımında.

evvelḳidek A.U. Evvelki gibi.

evvila A. İlk önce.

evvili Daha önce, en evvel, önceleri, eskiden.

evzel A. Daha iyi, daha güzel **evzel körmek** Daha iyi saymak. **Bu undin evzelrek** Bu ondan biraz daha iyi.

evzellik A.U. Üstünlük, avantaj, meziyet, şeref, onur.

ey I. (ünlem) Hey, be.

ey II İyileşme, sıhhatlı olma. **ey bolmaḳ** sıhhatlı olarak sıraya katılmak. **100 ḳozidin 95 ḳoza ey boldi** 100 kuzudan 95 kuzu büyüyüp sıraya katıldı. **Bu bala bizge ey bolmaydiġan körüdüdu.** Bu çocuk bize alışamaz gibi görünüyor.

eyil Kolan.

eylemek I. Etmek, kılmak, yapmak, işlemek.

eylemek II. Tabaklamak. **tire eylemek** deri tabaklamak.

eymenmek Çekinmek. **U étişḳa eyminetti** O söylemekten çekiniyordu. **eymenmey** çekinmeden.

eyna bk. **ana II. ana u.**

eyne A. Aynı. **eyne zamanda** aynı zamanda.

eynek F. Cam. **köz eynek** gözlük. **eynek taxta** cam tahtası. **eynek zavodi** cam fabrikası. **eynek salmaḳ** cam takmak.

eynekçi F.U. Camcı.

eyneklik F.U. Camlı.

eynen A. Aynen, tam.

eyni A. Aynı. **eyni özi** aynı kendisi. **eyni zamanda** aynı zamanda. **eynige ḳaytarmaḳ** eski haline getirmek. **eynige kelmek** eskisi gibi olmak.

eynula Erikgillerden, siyah renkli tatlı erik.

eyp A. bk. **éyip.**

eyş A. Zevk, lezzet. **eyş ḳilmaḳ** zevklenmek.

eyş-işret A. Zevk, lezzet, tadını çıkarmak.

eytevur Kısacası, hasılı, velhasıl.

eytmaḳ Silmek, kurulamak.

eyvan F. bk. **ayvan.**

eyvez (ağız) bk. **evrez.**

eyyar A. Hileci, sahtakar.

eyyarliḳ A.U. Sahtakarlık.

eza I. bk. aza.

eza II. A. Eza, üye, organ. **añlaş ezasi** duygu organı. **hezm ḳiliş ezasi** hezmetme organı. **cins ezasi** cinsel organ. **partiye ezasi** parti üyesi. **muxbir ezasi** muhabir üyesi.

ezadar A.F. bk. **azadar.**

ezaliḳ A.U. Üyelik. **ezaliḳ biléti** üyelik bileti.

ezap A. bk. **azap.**

ezayi-beden A.F. Bütün vücut.

ezbirayi F. Allah rızasına. **Ezbirayi Xuda** Allah rızasına.

ezel A. Baki, sonsuz.

ezelde A.U. Ezelde.

ezeldin A.U. Ezelden, eskiden. **Bu ezeldin şundaḳ** Bu ezelden şöyle. **Uni ezeldin bilmeymen** Onu ezelden bilmiyorum.

ezelgi A.U. Eski, ezeldeki.

ezen A. Ezan. **ezen éytmaḳ** ezan okumak.

ezgü Mukaddes, mübarek. **Ezgülerniñ ruhiġa dua ḳildim** Azizlerin ruhuna dua ettim.

ezgüçi Ezen, zulüm eden, istibdat, zalim.

ezgüçilik Zalimlik, ezicilik. **müstemlike ezgüçiligi** sömürge zalimliği.

ezgülük İyilik, hayır, azizlik. **ezgülük ḳilmaḳ** iyilik yapmak.

ezilek bk. **hézilek.**

ezimet A. Yiğit.

ezimetlik A.U. Azimlilik, yiğitlik.

eziz A. Aziz. **eziz dost** aziz dost.

ezme Geveze, boşboğaz.

ezmek Ezmek, mıncıklamak, çiğnemek. **Xapaliḳ uni ḳattiḳ ézetti** Üzüntü onu çok eziyordu.

Ezrail A. Ezrail. **U sendin Ezrail'din ḳorḳḳandek ḳorkudu** O senden Ezrail'den korkmuş gibi korkuyor.

É

ébaytin : Ébaytin béri Deminden beri.

éçik Arık ağızı; su yolu.

éçikaş bk. **éçikmaḳ.**

éçikmaḳ acıkmak.

éçiliş Açılış, açılmak. **Güllerniñ éçiliş vaxti yetti** Çiçeklerin açılma zamanı geldi.

éçilmaḳ Açılmak. **Güller éçildi** Çiçekler açıldı. **Paxta éçildi** Pamuk açıldı. **Hava éçildi** Hava açıldı. **Uniñ siri éçilip ḳaldi** Onun sırrı açılıverdi. **Yüzi éçilip ketti** Yüzü güldü. **Uni körüp éçilip ḳaldim** Onu görüp ferahladım. **Köñlüm éçildi** Gönlüm ferahladı. **éçilip sözlimek** serbest konuşmak. **Nurġun boz yer éçildi** Çok bozkırlar tarla haline getirildi. **Kir yaxşi éçiliptu** Çamaşır temiz yıkanmış.

éçimaḳ Ekşimek, mayalanmak. **éçip ketmek** ekşimek. **éçip ḳalmaḳ** ekşimek. **Bazarda ḳoġun éçip yétiptu** Pazarda kavun ekşiyor (Pazarda kavun çokluğundan dolayı ekşiyor, alıcı yok).

éçinarliḳ Acıklı. **éçinarliḳ halde** acıklı halde. **éçinarliḳ bolup ketmek** acıklı bir hale düşüvermek.

éçindurmaḳ (**éçinmaḳ**'tan) Acındırmak.

éçinmaḳ Acınmak.

éçiş I. (**açmaḳ**'tan) 1. Açış, açma 2. Gösterme, meydana çıkarma. **pal éçiş** fal açma.

éçiş II. (**éçimaḳ**'tan) Acımak, ekşimek. **Dura yaramni éçişturuvatidu** İlaç yaramı acıtıyor.

éçitiş bk. **éçitmaḳ.**

éçitivetmek Mayalandırıvermek, ekşitivermek. **Tamaḳ meydemni éçitivetti** Yemek midemi acıtıverdi.

éçitḳu Maya.

éçitmaḳ (**éçimak**'tan) 1. Mayalamak, ekşitmek 2. Acıtmak. **Dost éçitip éytur, düşmen küldürüp** Dost acıtarak söyler, düşman güldürüp. **Cénimni éçitma** Canımı yakma.

édi İdi (yardımcı fiil).

édir Tepe ve kır.

édirliḳ Engebeli kır.

éduḳ İdik (çokluk üçüncü şahıs eki. bu ek daima kalın ve yuvarlaktır).

ége 1. İye, sahip. **ége bolmaḳ** sahip olmak. **Aġziñġa ége bol** Ağzına hakim ol. 2. Allah. **Égem bilidu** Allah bilir.

éger Eyer. **égerniñ ḳéşi** eyerin kaşı.

éger-cabduḳ Eyer ve takımları.

égerçi Eyerci, eyer yapan usta.

égerçilik Eyercilik.

égerletmek (**égerlimek**'ten) Eyerletmek.

égerlimek Eyerlemek.

égermek Eğirmek.

éger-toḳum bk. **éger-cabduḳ.**

éger-toḳumluḳ Eyerli.

égiçe Abla. **égiçe-siñil** abla ve küçük kız kardeş; kız kardeşler.

égidar U.F. Sahip.
égidarçilik U.F.U. Sahip olma hali. **égidarçilik ķilmaķ** sahip çıkmak.
égidarlik U.F.U. Sahiplik.
égilgek Eğilmeye meyilli, esnek.
égilgenlik Eğilmeye meyillilik, esneklik.
égilgüç bk. **égilgek.**
égilik Ekonomi. **yéza égiligi** köy ekonomisi. **égilik almaş** (gramer) iyelik eki. **égilik ķoşumçisi** iyelik eki.
égilimek Ele geçirmek, zaptetmek, hakim olmak.
égilmek Eğilmek.
égilmes Eğilmez, sert, sabit.
égirmek Eğirmek.
égisiz Sahipsiz. **égisiz mal** sahipsiz mal. **égisiz ķaldurmaķ** sahipsiz bırakmak. **égisiz cümle** öznesiz cümle.
égisizlik Sahipsizlik.
égiş (**egmek**'ten) : **Baş égiş** Baş eğmek.
égivetmek Eğmek, eğriltmek.
égiz I. Yüksek. **égiz boyluķ** yüksek boylu. **égiz yer** yüksek yer. **Attin égiz, ittin pest** Attan yüksek, köpekten alçak (bilmece, eyer).
égiz II. İkiz.
égizlik Yükseklik.
égiz-pest Düz olmayan; tepe ve dere; kabarık ve çukur.
égiz-pestlik Kabarık ve çukurluk; düzgün olmama hali. **Égiz-pestligi köp** Kabarık ve çukurluğu yok.
égri Eğri, çarpık.
éğatmaķ (**éğitmak**'tan) Sallamak, çalkalamak, ırgalamak.
éğil Ahır. **muzay éğili** buzağı ahırı. **kala éğili** inek ahırı.
éğimak Sallanmak, çalkalanmak, ırgalanmak.
éğinimaķ Ağnamak.
éğir Ağır, çetin, güç, zahmet. **éğir sanaet** ağır endüstri. **éğir tartmaķ** ağır tartmak. **éğir ehval** ağır durum. **éğir künler** ağır günler. **éğir kayğu** ağır kaygı. **Maña éğir keldi** Bana ağır geldi. **éğir yara** ağır yara. **éğir ayaķ** gebe, hamile. **éğir ayaķ bolmaķ** hamile olmak. **boyi éğir** gebe. **Uniñ ķuliği éğir** Onun kulağı ağır. **Köñlüñge égir alma** Gönlün kırılmasın; Kalbin kırılmasın. **éğir tebietlik adem** ağır tabiatlı adam; sakin karakterli adam. **Égir boluñ** Ağır olun. **ayiğini éğir bésip** ayağını ağır ağır basıp.
éğirayaķ Gebe, hamile. **éğir ayaķ bolup ķalmaķ** gebe olmak.
éğir-bésik Ağır, temkinli.
éğir-bésikliķ Temkinlilik, ağırbaşlılık.
éğirçiliķ Zorluk, güç, zor. **éğirçiliķ jilliri** zor yıllar.
éğirlaşmaķ Ağırlaşmak.
éğirliķ Ağırlık, güçlük, zorluk, sıkıntı.
égirsinmaķ Ağır almak, ağır görmek, rahatsız olmak, sıkıntı duymak.
éğiş (**ağmaķ**'tan) Meyil, iniş, sapma, eğilim, sağcılık, solculuk. **oñğa éğiş** sağ eğilim.
éğitiş I. (**éğitmak'tan**) 1. Çözme, açma 2. Salıverme.
éğitiş II. (**éğatmaķ**'tan) Sallama, ırgalama, çalkalama.
éğitmaķ Çözmek, açmak, salıvermek. **Atni éğitivettim** Atı salıverdim.
éğiz Ağız. **éğizdin éğizğa** ağızdan ağıza. **Nime ağziñni éçip ķaldiñ?** Neden böyle şaşırdın? **Ağziñni mehkem tut** Ağzına hakim ol. **Ağzimğa kelginini éyttim** Ağzıma ne gelirse söyledim. **éğiz tegmek** tadına bakmak. **éğiz açmaķ** söylemek, başlangıç. **koçiniñ ağzi** sokak ağzı; soka-

ğın başlangıcı. **beş éğiz öy** beş odalı ev. **zembirekniñ ağzi** topun ağzı. **koş éğiz miltiķ** çifte namlulu tüfek; av tüfeği. **Xetniñ ağzi éçilip ķalğan** Zarfın ağzı açılmış. **Sandukniñ ağzini aç** Sandığın kapağını aç. **yanar tağniñ ağzi** yanardağın deliği. **Ağzi tinmas** Çenesi düşük. **Ağzi yaman** Ağzı bozuk. **Ağzi çoñ** Ağızla kuş tutan. **Ağzi buzuķ** Ağzı bozuk. **éğiz buzmaķ** ağız bozmak. **Ağziñni jigip al** Ağzına hakim ol. **Ağziñga ķarap sözle** Dikkatli konuş. **Xécil bolmay, ķaysi ağziñ bilen étivatisen?** Otanmadan neler söylüyorsun? **Ağziñ gepke tegse** Söylemeye başladın mı. **Uniñ ağzi éçilipla ketse** O söylemeye başladı mı. **Bu sözni ağziñga alma** Bu sözü ağzına alma. **U ağzida uniñ köñlini kötergen boludu** O sözde onu avutmuş gibi oluyor. **Ağzimdin çiķip ketti** Ağzımdan kaçırdım. **Étişķa éğiz barmaydu** Söylemek zor. **Ağzi bağlandi** Ağzı kapandı. **ikki éğiz gep** biraz söz. **Ağzidin söz emes bal tamidu** Ağzından söz yerine bal damlıyor; tatlı dilli. **égizga almaķ** ağıza almak, bahsetmek, anmak, söz açmak. **Ağzidiki gépini tartivélip** Konuşmasına fırsat vermeden. **hemminiñ ağziga çüşmek** herkes için söylenti olmak. **Ağzimiz aķirip ķaldi** İneğimiz buzağıladı. **Ağzim ķuluğimga yetti** Ağzım kulağıma yetti; çok memnun oldum. **bir éğizdin** oybirliğiyle; hep beraber. **éğizda** sözde. **Hemme uniñ ağziga ķaraydu** Herkes onun sözünü dinler. **bir neççe éğiz söz** biraz konuşma. **ikki éğiz xet** kısacık bir mektup. **éğiz edibiyati** folklor.

éğizçe Sözlü. **éğizçe cavap** sözlü cevap. **éğizçe uxturmaķ** sözlü duyurmak.

éğizduruķ Gem. **éğizduruķ salmaķ** gem vurmak; ağıza gem vurmak.

éğizlandurmaķ (**éğizlanmaķ**'tan) Yeni doğmuş çocuğun veya buzağın ilk defa emdirilmesi.

éğizlanmaķ Yeni doğmuş çocuğun veya buzağın ilk defa emmesi.

éğizliķ 1. Gem 2. Namlulu, odalı. **bir éğizliķ miltiķ** bir namlulu tüfek. **beş éğiz öy** beş odalı ev.

égizsiz Ağızsız, konuşmaz, sessiz.

égva A. bk. **iğva.**

éhtimal A. İhtimal. **éhtimali yoķ** ihtimali yok.

éhtiram A. İhtiram.

éhtiyac A. İhtiyaç.

éhtiyacliķ A.U. İhtiyaçlı, lüzumlu. **turmuşta éhtiyacliķ nersiler** geçim için lüzumlu nesneler.

éhtiyat A. İhtiyat. **éhtiyat ķilmaķ** ihtiyat etmek. **éhtiyat küçler** rezerv (yedek) güçler.

éhtiyatçan A.U. İhtiyatlı, dikkatli.

éhtiyatsiz A.U. İhtiyatsız, dikkatsiz.

éxtiķat A. (ağız) bk. **étiķat.**

ékek Türpü.

ékeklimek Türpülemek.

éken Birleşik çekimlerin rivayet şeklini hasıl eden yardımcı fiil. **Kiler ékensen** Geliyormuşsun. **Bar éken, yoķ éken** Bir varmış bir yokmuş. **U kelgen éken** O gelmişmiş. **Yadimdin çiķķan éken** Aklımdan çıkmışmış. **U yoķ éken** O yokmuşmuş.

ékin Ekin. **ékin meydani** ekin alanı, tarla.

ékinlik Ekinlik.

ékin-tékin Ekin işleri. **Ékin-tékin vaxti yétip ķaldi** Ekin işlerinin zamanı geldi.

ékinzar U.F. Ekinlik, ekin alanı. **ékinzar yerler** ekinlik yerler.
ékinzarlik U.F.U. Ekinlik.
ékmek Ekmek, tohum serpmek.
ékonomist R. İktisatçı.
ékonomizm R. İktisat işleri.
ékran R. Ekran.
ékskursiye R. Gezi, ziyaret.
ékspluatatsiye R. Sömürge ülkelerde, sömürgeci ülkeler tarafından gerçekleştirilen eylem; istismar.
ékspluatatsiyeçi R.U. Sömürgeci; istismar eden.
éksport R. İhrac.
ékbal A. (yazı dili) İkbal, talih.
ékbalsiz A.U. İkbalsiz, talihsiz.
éki bk. **ak.** I.
ékide A. Akide, itikat, iman.
ékidiçi A.U. İnatçı, dogmatik.
ékidiçilik A.U. İnatçılık, dogmatizm.
ékil A. Akıl. **ekli kem adem** aklı az adam. **ekli kiska adem** aklı kısa adam. **ékil körsetmek** akıl göstermek. **Ekliñ cayidimu?** Aklın yerinde mi? **Eklim kaçti** Aklım kaçtı. **Ékilga siğmaydiğan iş boldi** Akıl almaz iş oldu. **Muniñga zadila eklim yetmeydu** Buna hiç de aklım ermiyor. **Ékil yetmeydu** Akıl ermiyor. **Ékil ügetme** Akıl öğretme. **Ékildin adaşkan** Aklını kaybetmiş. **ékildin adişiş** aklını kaybetme. **ékildin éziş** aklını kaybetme. **U kizniñ xüsni eklimni aldi** O kızın güzelliğinden aklım başımdan gitti. **ékil ögetmek** akıl öğretmek. **ékilga kirgüzmek** akıl öğretip makula getirmek. **Ekliñga kel** Aklını başına topla. **U emdi ékilga keldi** O şimdi aklını başına topladı. **ékilga yetmek** aklını başına almak.
ékil-huş A.U. Akıl ve şuur. **Ekli-huşiñni jiğip al** Akıl ve şuurunu topla. **Balilar ekli-huşiga yétip kaldi** Çocuklar olgunlaştılar.
ékillik A.U. Akıllı.
ékilsiz A.U. Akılsız.
ékilsizlik A.U. Akılsızlık. **ékilsizlik kilmak** akılsızlık etmek.
ékilsizlanmak Akılsızlanmak.
ékim Akma, geçme, gidiş, akın, cereyan. **su ékimi** su akmı. **ékimga karşi** akıma karşı, gidaşata karşı. **ékimdiki mesililer** güncel olaylar; yürürlükteki meseleler. **siyasi ékim** siyasî gidişat. **éléktr ékimi** elektrik, cereyan.
ékin Akın, cereyan. **Ékini yaman su** Hızlı akan nehir.
ékiş I. Akımsı, biraz ak.
ékiş II. Akış, akmak. **kan ékişi** kan akması; kan dolanımı. **jiriñ ékişi** irin akması.
ékiş III. Dönüş, dolanım, devrî. **pullarniñ ékişi** para dolanımı.
ékitiş (**ékitmak**'tan) Akıtma, suya verme.
ékitmak (**akmak**'tan) Akıtmak. **ékitip eketmek** su götürmek; suya gitmek. **sal ékitmak** sal akıtmak. **Yéşiñni ékitma** Yaşını akıtma, ağlama.
ékrar A. İkrar. **ékrar kilmak** ikrar etmek. **ékrar bolmak** ikrar olmak.
élan A. İlan, duyuru. **élan kilmak** ilan etmek; duyurmak. **Uruş élan kilindi** Savaş ilan edildi.
éléktr R. Elektrik, cereyan. **éléktr lampisi** elektrik lambası. **éléktr yoruği** elektrik ışığı. **éléktr kuviti** elektrik kuvveti. **éléktr esvabi** elektrik aleti. **éléktr istansisi** elektrik istasyonu (elektrik üretilen alan). **müsbet éléktr** müspet elektrik.
éléktrleş Elektrikleş.

éléktrleştürmek R.U. Elektrikleştirmek.
éléktron R. Elektron.
élémént R. Unsur, eleman, parça, öğe, herif.
élik : **İkki élik xet** Pusula.
élik-sélik Vergi.
élik-sétik Alış veriş.
élim Alım.
élim-sétim Alım satım.
élinğuçi (matematik) Çıkan.
éliñ (**almaḳ**'tan) Alın. **Éliñla!** Alınız!
élip A. Alfabe sırasındaki ilk harf.
élipbe A. Alfabe. **Erep élipbesi** Arap alfabesi. **Ḳédimki Uyğur élipbesi** Eski Uygur alfabesi. **élipbe kitivi** alfabe kitabı.
élipsatar Tüccar, ticaretçi. **uşşaḳ élipsatarlar** küçük tüccarlar.
élipsatarliḳ Tüccarlik. **élipsatarliḳ ḳilmaḳ** tüccarlık yapmak.
éliş (**almaḳ**'tan) Alış, alma. **Élişniñ bermigi bar** Almanın vermesi var. **Ala ḳarğida élişiñ bolsun** (deyim) Alaca kargada alacak şeyin olsun; Kimde olursa olsun ki, alacak şeyin olsun, bir gün alırsın. **oḳuşḳa éliş** okula öğrenci alma. **iştin éliş** işten alma. **xotun éliş** kadın alma; evlenme.
éliş-bériş Alış veriş. **Bizniñ öz-ara élişbérişimiz bar** Bizim kendi aramızda karşılıklı alış verişimiz var.
élişḳanliḳ Kaldırma, toplama.
élişmaḳ (**almaḳ**'tan) Karşılıklı almk. **xet élişmaḳ** karşılıklı mektup almak. **ḳol élişmaḳ** el sıkışmak. **Ḳol élişip körüştuḳ** El sıkışarak görüştük. **aġriḳ bilen élişmaḳ** hastalık ile mücadele etmek. **Uniñ bilen élişip ḳaldim** Onunla çatışmaya girdim.
élişturmaḳ (**élişmaḳ**'tan) Değiştirmek. **élişturup almaḳ** değiştirivermek.
élivalmaḳ Almak. **hakimiyetni ḳolğa élivalmaḳ** hakimiyeti ele geçirmek.
élive-élive : **Élive-élive éytip bérimen** Teferruatıyla söyleyeceğim.
élivetmek Kaldırmak.
émçek bk. **emçek.**
émen Meşe (ağacı).
émenlik Meşe ormanı.
émiş : **Körgen émiş** Görmüşmüş (birleşik çekimlerin rivayet şeklini hasıl eden yardımcı fiil).
émitküçi Emzirdiren, süt nine, süt ana
émitmek Emzirmek, meme vermek.
émizge Emzik.
émizlik bk. **émizge.**
émtihan İmtihan, sınav.
Éncil A. İncil.
Éngiliz İngiliz.
ének İnek.
éniḳ Açık, açık seçik, net. **Éniğraḳ yaz** Biraz açık yaz. **Éniḳ xeverlerge ḳariğanda** Net haberlere göre. **éniğiğa yetmek** açığa kavuşturmak.

éniḳlanğuçi (gramer) Belirtilen (açıklanması gereken unsur).
éniḳlanmaḳ Açıklanmak.
éniḳlaş bk. **éniḳlimaḳ.**
éniḳliğuçi (gramer) Tanımlayan, belirten, açıklayan.
éniḳliḳ Netlik, açılık.
émiḳlima Tanımlama, belirleme.
éniḳlimaḳ Açıklamak.
éniḳsiz Net değil, açık olmayan, belirsiz.
éniḳsizliḳ Belirsizlik, açık olmama hali.
éniñ Onun. Ayrıca bk. **uniñ. éniñ üçün** onun için.
éñek Çene. **Éñigiñ acriğur** (küfür) Çenen kopsun.
éñi bk. **añ** I.
éñil Üniforma, ilbas etmek.
éñişmek İğilmek, bükülmek.

éñiştürmek (**éñişmek**'ten) Eğriltmek.
éñiz 1. Tarla, kır. **buğday éñizi** buğday tarlası. 2. Mera, otlak, yayla.
éñizlik Tarla yeri, ekin yeri.
ép : **Élip** Alıp. **épķaçmaķ** (**élip ķaçmaķ'tan**) alıp kaçmak. **épķaçti parañ** dedikodu, boş söz. **épķaçti parañlarğa ķariğanda** dedikodulara göre.
épil-tépil Aceleyle, çarçabuk. **Épil-tépil çiķip kettuķ** Acele çıkıverdik.
épķalmaķ Alıkoymak.
épkelmek Getirmek. **Munu soğilarni épkelduķ** İşte bu hediyeleri getirdik.
érdi (yardımcı fiil) : **At bolsa körer érdim, bérip ķara ķéşimni** Atım olursa kara kaşımı (sevgilimi) gidip görürdüm.
éren I. Dişbudak ağacı, akçaağacı.
éren II. Dikkat. **U éren ķilmaydu** O dikkat etmiyor.
érensiz Dikkatsiz.
érensizlik Dikkatsizlik. **érensizlik ķilmaķ** dikkatsizlik etmek.
éreñ Mahcubiyet.
érigeşmek Münakaşa etmek, tartışmak, çekişmek.
ériğuç Erir, eriyen, eriyebilir.
ériķ I. Arık, kenal.
ériķ II. 1. Temiz, pak. 2. Masum, suçsuz, günahsız.
ériķla Ancak, olsa olsa, en çok, yalnız, tek.
ériķlatmaķ (**ériķlimaķ**'tan) Temizletmek.
ériķlimaķ Temizlemek.
ériķ-oyman Engebeli; düzgün olmayan yer.
ériķ-östeñ Arık-kenal.
érimek Erimek.
érimes Erimez.
érimeslik Erimezlik.
érin (ağız) Dudak.
érinçek Erincek, üşenen, tembel, utangaç, mahcup. **Érinçekniñ etisi tola** Tembelin yarını çok.
érinçeklik Tembellik. **érinçeklik ķilmaķ** tembellik etmek.
érinmek Üşenmek.
érişiş Erişiş, erişme.
érişkenlik Erişme hali. **ular parlaķ muveppeķiyetlerge érişkenligi üçün tartuķlandi** Onlar parlak muvaffakiyetlere erişdiği için mukafatlandı.
érişmek Erişmek. **ğelibige érişmek** galibiyete erişmek.
érişтürmek (**érişmek**'ten) Eriştirmek.
érişтürüş bk. **érişтürmek.**
éritiş Eritiş, eritme. **polat éritiş zavodi** çelik eritme fabrikası.
éritküç Eritme aleti.
éritküçi Eriten. **polat éritküçi** çelik eriten.
éritme Eritme.
éritmek Eritmek. **yağ éritmek** yağ eritmek. **Söziñ bilen méni éritivettiñ** Sözün ile beni meylettin.
érmek Eğlence, oyuncak. **érmek ķilmaķ** eğlence etmek; eğlenmek.
érmen bk. **emen.**
ésedimek Hıçkırmak, hıçkırık, ıklamak.
ésen Esen, selamet.
ésen-aman Sağ-selim.
ésen-amanliķ Sağ-selimlik. **ésen-amanliķ suraşmaķ** karşılıklı hal-hatır sormak.
ésenleşmek Hal-hatır sormak.
éseñgiretmek (**éseñgirimek**'ten) Döndürmek, başını döndürmek, batırmak.
éseñgirimek Baş dönmesi, kendini kaybetmek, batmak.
ésiğliķ Asılı. **ésiğliķ turmaķ** asılı durmak.
ésiķ Asılı.
ésil A. bk. **esl.**

ésilmaḳ Asılmak. **ésilip turmaḳ** asılı durmak. **ésilip ḳalmaḳ** asılı kalmak. **ésilip ölmek** asılarak ölmek.

ésiş I. (**esmek**'ten) Esme, esmek, esinti.

ésiş II. (**asmaḳ**'tan) Asmak. **Ésişḳa höküm étildi** Asmaya hüküm edildi.

ésit Yazık.

ésitkine bk. **ésit.**

Éston Eston. **Éston ayili** Eston kadını. **Éston xelḳi** Eston halkı. **Éston tili** Eston dili.

éş 1. Eş 2. Çift.

éşan F. 1. Din adamlarının başkanı; hocalar 2. Çileci, dünya zevklerinden çekilmiş kimse.

éşanliḳ F.U. 1. Din işlerinin başkanlığına ait durum 2. Çilecilik.

éşek Eşek. **Éşekniñ özi haram, küçi halal** Eşeğin kendisi haram gücü helal. **éşek kurti** tespih böceği. **sériḳ éşek** akreb. **éşek yémi** ürtiker, ısırgan, ısırgangiller.

éşeklik Duygusuzluk, akılca zayıflık, dar kafalılık, hamakatlik.

éşinmaḳ Aşınmak. **éşinġan aşlıḳni hökümetke sétip bériş** aşınmış (fazla) hububatı hükümete satmak.

éşiş (**aşmaḳ**'tan) Aşma, geçme. **davan éşiş** dağı aşma (geçme).

éşkek Kayık küreği.

ét (ağız) bk. **et.**

étek Etek. **Kün nurini étek bilen yépip bolmaydu** Güneş şığı etekle örtülemez. **yéza étigi** köy kıyısı. **Bir étek kök téridim** Bir etek yeşil (sebze yerine kullanılan yonca yaprağı) topladım. **taġ étigi** dağ eteği. **étek astidin** etek altından. **étek yaymaḳ** etek yaymak. **étek kiri** adet, aybaşı görmek, kirlenmek.

éteklik Eteklik. **éteklik kiyim** eteklik giyim.

étibar A. bk. **étivar.**

étibaren A. bk. **étivaren.**

étik Kapalı, kilitli.

étiklik Kapalı, kilitli. **Penciriliri étiklik édi** Pencereleri kapalı idi.

étiḳ bk. **étik.**

étiḳat İtikat, inanış. **étiḳat ḳilmaḳ** itikat etmek. **Uniñ sözini barliḳ étiḳatim bilen tiñşidim** Onun sözünü can ve gönülden dinledim.

étiḳliḳ bk. **étiklik.**

étilip çiḳmaḳ Sıçrayıp çıkmak; hızla çıkmak.

étilip kirmek Sıçrayıp girmek, hızla girmek.

étilmaḳ (**atmaḳ**'tan) Atılmak, vurulmak. **étilip ölmek** vurularak ölmek. **Étilġan oḳ yénip kelmes** Atılmış ok geri dönmez. **Eskerlirimiz düşmenge ḳarşi étildi** Askerlerimiz düşmana karşı atıldı. **étilip turmaḳ** sıçrayıp kalkmak. **U ornidin étilip turdi** O yerinden sıçrayıp kalktı.

étilmek Edilmek. **ölüm cazasiġa höküm étilmek** ölüm cezası hükmü gidirilmek.

étim Doz, belli miktar. **bir étim dura** bir el ateşleyebilecek miktarda barut.

étirap A. İtiraf. **étirap ḳilmaḳ** itiraf etmek. **Gunayini étirap ḳildi** Suçunu itiraf etti.

étiraz A. İtiraz. **ḳet'iy étiraz** kat'i itiraz; kesin itiraz. **étiraz ḳilmaḳ** itiraz etmek.

étirazsiz A.U. İtirazsız.

étirazsizliḳ A.U. itirazsızlık.

étiş I. (**étmaḳ**'tan) Silme.

étiş II. (**atmaḳ**'tan) Atma, vurma, korşun sıkma. **étiş meydani** savaş alanı; atış sahası. **top étiş** top atış. **tañ étişi bilen** tan ağarmasıyla; şafak sökmesiyle; tan atmasıyla. **ġulaç étiş** kulaç atış (atmak).

étiş III. (**etmek**'ten I.) Etme, yapma, işleme.

étiş IV. (**etmek**'ten II.) Kapatma, kilitleme.

étişmaḳ I. (**étmaḳ**'tan) Beraber silmek, silişmek.

étişmaḳ II. (**atmaḳ**'tan) Karşılıklı atmak; atışmak. **top étişip oynimaḳ** top atarak oynamak.

étişturmaḳ (**étişmaḳ**'tan I.) Atıştırmak.

étivar A. bk. **etivar.**

étivaren A. bk. **etivaren.**

étivetmek I. Vurmak, atmak.

étivetmek II. Silmek.

étivétiş I. bk. **étivetmek** I.

étivétiş II. bk. **étivetmek** II.

étiyoḳ Atsız parmak.

étiz Tarla, kır, ekin alanı. **étiz-érik işliri** tarla işleri.

étizlik Ekinlik.

étmaḳ Silmek. **étip tazilimaḳ** silerek temizlemek.

étmek İliştirmek, düğmelemek.

étnograf R. Etnograf.

évetiş bk. **évetmek.**

évetmek Göndermek.

évitmek Yumuşatmak, nemlendirmek.

éyi bk. **ay. Tazilik herikiti éyi** Temizlik yapma ayı.

éyiḳ Ayı. **aḳ éyiḳ** ak ay. **küreñ éyiḳ** gri ayı. **çişi éyiḳ** dişi ayı. **éyiḳ uvisi** ayı yuvası.

éyil Kolan. **Atniñ éyilini tart** Atın kolanını çek.

éyip A. Ayıp, kusur, suç. **Muniñ nime éyvi bar?** Bunun ne ayıbı var? **Méniñ nime éyvim bar?** Benim ne gibi suçum var? **Éyip mende** Suç bende. **Éyipke buyurmañ** Kusura bakmayın.

éyipkar A.F. Suçlu, sanık.

éyipkarliḳ A.F.U. Suçluluk.

éyiplanmaḳ Suçlanmak.

éyiplaş bk. **éyiplimaḳ.**

éyiplengüçi A.U. Sanık.

éyipliğuçi A.U. (mahkeme) Davacı, itham eden.

éyiplik A.U. Suçlu, kusurlu, davalı.

éyiplimaḳ A.U. Suçlamak.

éyipname A.F. Mahkumiyet kararı, iddianame.

éyipsiz A.U. Suçsuz, kusursuz.

éyipsizlik A.U. Suçsuzluk, kusursuzluk.

éyne bk. **ene.**

éypdar A.F. Suçlu, sanık.

éytarliḳ Söylemeye değer. **Éytarliḳ hiç nime bolmidi** Söylemeye değer hiçbir şey olmadı.

éytilmaḳ (**éytmaḳ**'tan I.) Söylenmek. **Juḳurida éytilip ötken** Yukarıda söylenmiş (anılmış).

éytiş I. (**éytmaḳ**'tan I.) Söyleme, deme. **Éytişliriġa ḳariġanda** Söylediklerine göre. **Unimu éytiş kérek** Onu da söylemek gerekir.

éytiş I. (**éytmaḳ**'tan I.) Silme.

éytişmaḳ (**éytmaḳ**'tan I.) 1. Küfür, ağız kavgası 2. Toplu şarkı söylemek.

éytḳandek Söylediği gibi.

éytkusiz Akıl almaz, akla hayale gelmez. **éytḳusiz köp** tasavvur edilemeyecek kadar çok. **éytḳusiz éġirliḳ** akıl almaz derecede güç.

éytḳuzmaḳ (**éytmaḳ**'tan I.) Söyletmek, davet ettirmek. **U xelḳni toyġa éytḳuzdi** O halkı düğüne davet ettirdi. Ayrıca bk. **éytturmaḳ.**

éytmaḳ I. Söylemek, demek. **U rastini éytidu** O gerçeği söyler. **başḳiçe éytḳanda** başka bir deyişle. **éytip bermek** söyleyivermek. **umumen éytḳanda** genellemek gerekiyorsa. **éytip ḳoymaḳ** söylemek. **Éytivériñ** Söyleyin. **Éytmasliġi mümkin** Söy-

lemeyebilir. **éytmay jürmek** söylememek. **éytip ötmek** anmak, ima etmek, bahsetmek, söz açmak, zikretmek, ağıza almak. **Méniñ paydamġa bir söz éytip ḳoyuñ** Benim lehime bir söz söyleyin. **U éytḳan yéridin maña pulni çiḳirip berdi** O söylediği yerinden bana parayı çıkarıp verdi. **Éytip tügetküsiz** Pek çok, tükenmez. **éytip añlatḳusiz** anlatmak güç. **Éytḳiniñ kelsun** Söylediğin olsun; Dediğin olsun. **éytayluḳ** deyelim, söyleyelim. **Éytmisa** Söylemezse. **Mamut'ni tamaḳḳa éytip kel** Git Mahmut'u yemeye davetet. **Yaman éytmay yaxşi yoḳ** Olabilecek kötülükleri söylemekte yarar var.

éytmaḳ II. Silmek, temizlemek, yağlamak.

éytmaḳçi Söyleyim de, aklıma geldi, evet, bir de. **Éytmaḳçi tünügünki kitapni ber** Bir de dünkü kitabı ver.

éytturmaḳ (**éytmaḳ**'tan I.) bk. **éytḳuzmaḳ.**

ézik Ezik, buruşuk, kırışık.

éziḳ Köpek dişi, fil dişi, azı dişi.

éziḳliḳ Dişli.

ézileñgülük Gevşeklik. **ézileñgülük ḳilmaḳ** gevşeklik etmek.

ézilgüçi Ezilen. **ézilgüçi xelḳler** ezilen halklar.

ézilmek Ezilmek.

éziş I. (**ezmek**'ten) Eziş, ezme.

éziş II. (**azmak'tan**) Azma, sapma.

ézitḳu Baştan çıkaran, iblis, şeytan, cin.

ézitḳuluḳ Baştan çıkarma hali. **ézitḳuluḳ ḳilmaḳ** azdırmak; yoldan çıkarmak, kışkırtmak, saptırmak.

ézitmaḳ Azdırmak, saptırmak, yoldan çıkarmak.

éziz A. Aziz.

ézizlaş A.U. bk. **ézizlimaḳ.**

ézizlimaḳ Hürmet etmek, saygı göstermek, yüceltmek.

ézlengu bk. **ézleñgü.**

ézleñgü Gevşek, cansız. **Ḳandaḳ ézleñgü sen özeñ?!** Sen nasıl bir gevşek insansın?!

F

fabrika R. Fabrika. **jipekçilik fabrikısı** ipek fabrikası. **paxta tokumiçilik fabrikisi** Dokuma fabrikası.

fabrikiçi Fabrikacı.

fakt R. Delil, kanıt.

fakültét R. Fakülte. **Filologiye fakültéti** Filoloji fakültesi.

familiye R. Soyad.

farfor A. Porselen.

Faşist R. Faşist.

Faşistlaşmak Faşistlaşmak.

feylisof A. Feylesof. Ayrıca bk. **filosof.**

fédérativ R. Federasyon.

fédératsiye R. Federasyon.

fédératsiyilik R.U. Birleşik, müşterek.

féldşér R. Sağlık memuru.

féodal R. Feodal, derebeylik.

féodalizm R. Feodalizm, derebeylik.

féodallik Derebeylik.

férma R. Firma.

féstival R. Festıval.

Févral Şubat, ikinci ay.

film R. Film.

filolog R. Filolog.

filosofiye R. Felsefe.

Finlandiyelik R.U. Finlandiyeli.

Fin-Ugor Fin-Uğor. **Fin-Ugor tilliri** Fin-Uğor dilleri.

fizik R. Fizikçi, fizik bilgini.

fizika R. Fizik. **fizika dersligi** fizik kitabı.

fizikilik R.U. Fiziki, bedence.

fiziolog R. Fizyoloji bilgini.

fiziologiye R. Fizyoloji.

fizkultura R. Beden eğitimi.

flot R. Filo. **herbiy-déñiz floti** askerî deniz filosu. **herbiy-hava floti** askerî hava filosu.

fond R. Fon, stok.

fonétike R. Fonetik, sesbilgisi.

fonétikiçi R.U. sesbilimcisi, fonetikçi.

fontan R. Fıskıye, fışkırık, havuz fıskıyesi.

formula R. Formül.

fosfat R. Fosfat.

fotbol R. Fotbol.

fotbolçi R.U. Fotbolcu.

foto R. Foto. **fotoğa éliş** foto çekme.

fotoapparat R. Fotograf makinesi.

fotograf R. Fotograf.

fotografiye R. Fotografya.

fotografiyilik R.U. Fotograflık.

fotonusxe R.A. Fotokopi.

Frank R. Frank. **Şvetsariye Frankisi** İsveçre Franki.

Fransuz Fransız. **Fransuz tili** Fransız dili. **Fransuzçe** Fransızca.

front R. Cephe.

funt R. Funt. **Misir funti** Mısır funtu.

fuñ Ç. Alan ölçü birimi.

G

gaç Taklidî ses (çubukla vurarken).
gaça I. Orta derecede; şöyle böyle.
gaça II. Dilsiz.
gaççа Kör. **gaççа adem** dar kafalı adam.
gaççida Çıtırdatarak. **U almini gaççida ķilip çaynidi** O elmayı çıtırdatarak çiğnedi.
gaçildatmaķ Çıtırdatmak.
gaçildimaķ Çıtırdamak.
gaçilik I. Orta derecede olma hali.
gaçilik II. Dilsizlik.
gaday F. Yoksul, fakir.
gadayçilik FU. Yoksulluk, fakirlik.
gadaylanmaķ bk. **gadaylaşmaķ.**
gadaylaşmaķ F.U. Yoksullaşmak, fakirleşmek.
gadaylaşturmaķ F.U. (**gadaylaşmaķ**'tan) Yoksullaştırmak, fakirleştirmek.
gadaylaşturuş F.U. bk. **gadaylaşturmaķ.**
gadaylik F.U. Yoksulluk, fakirlik.
gadirmaş Karışıklık, düzensizlik. **gadirmaş ķilmaķ** karıştırmak.
gadirmaşlaşturuvetmek Karıştırıvermek; düzensiz hale getirmek.
gaga (ağız) bk. **valley : Valley tayaķ.**
gagar (ağız) bk. **valley.**
gah F. Kah, bazen. **Gah kélidu, gah kelmeydu** Bazen gelir, bazen gelmez.
gaj-guj Taklidî ses. **gaj-guj ķilmaķ** cızırdamak.
gajildaş bk. **gajildimaķ.**
gajildatmaķ (**gajildimaķ**'tan) Cızırdatmak.
gajildimaķ Cızırdamak.
gal Boğaz. **Gélimdin tamaķ ötmeydu** Boğazımdan yemek geçmiyor; İştahsızım; Rahatsızım; Canım sıkılıyor.
galdi-gulduñ Tutarsız, boşboğaz.
galdi-gulduñluk Tutarsızlık, boşboğazlık.
galmus Kör, küt, dar kafalı.
galmusluķ Dar kafalılık.
galstuk R. Kıravat, boyunbağı.
galstukluķ R.U. Kıravatlı.
galvañ Kör, küt, ahmak. **galvañ bolmaķ** ahmak olmak, aldanmak.
galvañliķ Kütlük, duygusuzluk, akılca zayıflık, dar kafalılık.
galzañ Aklı zayıf. **galzañ bolmaķ** akıl zayıflığı.
galzañliķ Akıl zayıflığı.
gañ I. Ç. Çelik. **gañ xencer** çelik hançer. **gañ beden** çelik beden.
gañ II. Ç. (ağız) bk. **vañ** II.
gañgiraş bk. **gañgirimaķ.**
gañgiratmaķ (**gañgirimaķ**'tan) Sersemletmek, zihnini bulandırmak, aklını şaşırtmak.
gañgirimaķ Sersemlemek, aklını şaşırmak. **Béşim gañgirap kaldi** Ne yapacağımı bilemeden şaşırıp kaldım.
gañgiritiş bk. **gañgiratmaķ.**
gañguñ Ç. Bahadir, pehlivan.
gañguñluķ Ç.U. Bahadirlik, pehlivanlık. **gañguñluķ ķilmaķ** pehlivan olmak.
gañza I. Ç. Büyük bardak.
gañza II. Ç. Pipo.

garañ F. 1. Beyinsiz, kalın kafalı, et kafalı, ahmak. 2. İntizamsız, allak bullak.
garañ-guruñ Karışık ses taklidi.
garañlaşmaḳ F.U. Körleşmek, beyni körleşmek.
garañlıḳ Körlük, beyin durgunluğu.
garañlişiş bk. **garañlaşmaḳ.**
garay Koyu.
garaylıḳ Koyuluk.
garis A. (ağız) bk. **varis.**
garislıḳ A.U. (ağız) bk. **varislıḳ.**
garki F. (efsane) Vücudu at, kafasının ortasında da bir boynuz olarak tasavvur edilen bir hayvan.
garmun R. Garmunika.
garmunçi R.U. Garmunikçi.
garnizon R. Garnizon, muhafız kuvvet.
gas Sağır, işitmez. **gas adem** sağır adam. **gas bolup ḳalmaḳ** sağır oluvermek.
gaslaşmaḳ Sağırlaşmak.
gaslıḳ Sağırlık.
gastrol R. Turne.
gaybir F.U. Bazı bir. **Gaybir ademler** Bazı bir insanlar.
gay-gayida F.U. Bazen, seyrek, ara sıra.
gayi F. Bazı, ara sıra. **gayi çağda** bazı zaman.
gayida F.U. Bazen, bazı zaman.
gayisi F.U. Bazısı. **Ularniñ gayisi kelmidi** Onların bazısı gelmedi.
gaz R. Gaz. **buḳḳuçi gaz** boğan gaz. **yaş aḳḳuzidiğan gaz** göz yaşartan gaz.
gazir Ç. Ayçiçeği çekirdeği. **gazir yéği** ayçiçeği çekirdeği yağı.
gazlaş bk. **gazlimaḳ.**
gazlaşmaḳ R.U. Gazlaşmak.
gazlaşturmaḳ R.U. (**gazlaşmaḳ**'tan) Gaz haline getirmek.
gazlıḳ R.U. Gazlı. **gazlıḳ bomba** gazlı bomba; gaz bombası.
gazlimaḳ R.U. Gazlamak.
gazsiman R.U. Gaz gibi, gaza benzer.
-ge Yön eki. **kimge** kime. **öyge** eve. **şeherge** şehire.
gec I. (ağız) Mal, var yok, varlık.
gec II. F. Albatr, kaymak taşı.
gecge (ağız) bk. **ġol** I.
geçgey (ağız) bk. **gerden**
geden bk. **gerden.**
gedenkeş F. İnatçı, direngen, harın.
gedenkeşlik F.U. İnatçılık, direngenlik, harınlık.
gedeñ Hareketsiz, kımıldamaz.
gedeñlik Hareketsizlik, kımıldamazlık.
gegeçük (ağız) bk. **valley.**
gejge Ense, artkafa.
gej-pej Yaygara, gürültü.
geme 1. Bodrum 2. Zeminlik, toprak dam.
genc F. (tarihî) Servet, zenginlik.
genciñ Candan, samimi olarak, açık yürekle, dürüst. **genciñ gep ḳilmaḳ** dürüst söylemek.
gende Gübre, mayıs.
gendi bk. **gende.**
geñze Ç. Lokanta. Ayrıca bk. **aşpuzul.**
gep F. Söz, kelime. **béhude gep** saçma, laf, palavra. **ḳuruḳ gep** boş laf. **Gep tarḳidi** Söz dağıldı. **Héç gep emes** Birşey değil. **Hemme gep şuniñda** Bütün mesele şunda. **Nime gep?** Nedir? **Héç gep yoḳ** Hiçbir şey yok. **Gep tuşuġuçi** Söz taşıyıcı; dedikuducu. **gep toḳumaḳ** dedikodu yapmak. **xever gep** haber söz. **ündeş gep** ünlem söz. **soraḳ gep** soru söz. **gep ḳayturmaḳ** itiraz etmek; karşı söylemek. **U gep ḳilmay ḳaldi** O sustu; O konuşmadı. **U kişige héç gep kelmeydu** O kişiye hiç söz gelmez. **gep sancimaḳ** kinaye etmek. **Geptin gep çiḳti** Sözden söz çıktı. **Gepke kirmeydiğan adem** Söz dinlemez adam. **gep tiñşimaḳ** söz dinlemek. **gep tegişip ketmek** ağız kavgası yapmak. **gep satmaḳ** laf satmak. **gepke salmaḳ** konuşturmak.

gepçan F.U. Hatip, konuşkan. Ayrıca bk. **sözçan.**
gepçil F.U. bk. **gepçan.**
gepçillik F.U. Konuşkanlık.
gepdan F. bk. **gepçan.**
gepdanlik F.U. Hatiplik. **gepdanlik kilmak** hatiplik yapmak.
gepleşmek F.U. Konuşmak.
geplişiş bk. **gepleşmek.**
gepsatar F.U. Geveze, boşboğaz, çenebaz.
gep-söz F.U. Konuşma. **Ular gep-söz kilmay olturuşatti** Onlar konuşmadan oturuyorlardı.
ger I. F. bk. **eger.**
-ger II. F. Farsça ek, Türkçedeki meslek eki **-çi** ekini karşılar : **Sodiger** Tüccar. **zerger** kuyumcu.
gerçe F. Gerçi.
gerden Ense, artkafa. **gerdenge almak** üstlenmek; sorumluluğu üstlenmek.
gerdeş F. Dönüm, dönüş, cilve. **Pelekniñ gerdişi** Kaderin cilvesi.
gerepşe (ağız) bk. **bégiz.**
gesiyet A. (ağız) bk. **vesiyet.**
geşt F. Zevk, lezzet, haz.
gevde F. Gövde, vücut.
gevdilendürmek Cisimlendirmek, canlandırmak, tahakkuk ettirmek.
gevdilenmek Cisimlenmek, tahakkuk etmek.
geycañ Ç. Muhtar.
gez I. Kez, an. **bir gezde** bir anda. **gez bolmak** rastlanmak, uğramak. **Gez kelgen yerde** Karşılaştığı yerde.
gez II. F. Arşın (71 santimetre).
gezlime F.U. Kumaş.
gezlimek F.U. Arşın ile ölüçmek.
gezmal F.A. Kumaş.
géçildatmak Çıtırdatmak, kıtırdatmak.
géçildimak Çıtırdamak, kıtırdamak.
gédeñgür Kibirli, kurumlu.
gédeñgürlük Kibirlilik, kurumluluk.
gédeş F. (ağız) bk. **gerdeş.**
gédeygen Kibirli, kurumlu.
gédeymek Kibirlenmek, gururlanmak.
gékirtek Boğaz. **gékirtektin almak** boğazından yakalamak.
géniral R. General.
géniralissimus R. Başkumandan.
génirallik R.U. Generallık.
géolog R. Jeolog, jeoloji uzmanı.
géologiye R. Jeoloji.
géométriye R. Geometri, hendese.
géométriyilik R.U. geometrik, hendesî.
gérb R. Arma, damga.
gérdeş Kenar, çerçeve.
gérem (ağız) bk. **geme.**
géşter Bir tür çalgı aleti.
gézek I. (ağız) Kez, defa, kere. **Künige ikki gézek** Gününe iki kere.
gézek II. İkiz, iki çocuk. **ikki gézek** ikiz. **Xotuni gézek tuğdi** Eşi ikiz doğurdu.
gézekçi I. Bekçi, koruyucu, karakol.
gézekçi II. Nakış takkesi.
gézekçilik Bekçilik.
gézekleşmek Nöbetleşmek, sırayla. **gézeklişip işleşmek** nöbetleşerek çalışmak.
gézekmu-gézek Nöbetleşerek.
gézektiki Sıradaki.
gézende F. 1. Söz dinlemez, itaatsiz 2. Zararlı, muzır 3. (mecazi) Alçak, namussuz.
gézendiçilik F.U. 1. İtaatsizlik 2. Zararlılık, 3. Alçaklık, namussuzluk.
gézendilik F.U. bk. **gézendiçilik.**
gézerimek İnat, direngenlik, harınlık.
gézit R. Gazete. **tam géziti** duvar gazetesi. **kündilik gézit** günlük gazete.
gézitçi R.U. Gazeteci.
gézkuyruk Akbaba. Ayrıca bk. **sa.**
giciñ Can sıkıcı.
giciñlik Can sıkıcı bir tarzda.

gijde (ağız) bk. **girde** II.
gilas F. Vişne
gildiñlaş bk. **gildiñlimaḳ.**
gildiñlatmaḳ (**gildiñlimaḳ**'tan) Titretmek, sallandırmak.
gildiñlimaḳ Titremek, sallanmak.
gildiñvaş Başı devamlı titreyen kimse.
gilem F. Kilim, halı.
gilemçe F. Küçük halı; küçük kilim.
gilemçi F.U. Halıcı, kilimci.
gilemçilik F.U. Halıcılık, kilimcilik.
gimn R. Millî marş, devlet marşı.
gimnastika R. Jimnastik.
gimnastikçi R.U. Jimnastikçi.
gimnaziye R. Lise.
gir R. Terazi, tartı, kantar.
girçi R.U. Kantar katibi.
girdap F. Dalga, girdap, su çevrisi. **uruş girdaviġa tartmaḳ** savaş içine çekmek.
girde I. Dağ koyunu.
girde II. bk. **girdenan.**
girdenan Kalın tandır ekmeği (normal tandır ekmeğinden farklı olarak, girdenanın hamuru sert yoğurulur).
gire F. Kıskaç. **İkki front girisi içide** İki cephe arasında.
gireleşmek Birbirinin içine girmek; iç içe olmak.
gireleştürmek (**gireleşmek**'ten) Birbirine giriştirmek; iç içe olmasını sağlamak.
giren Çevre.
girxana Uncu dükkanı.
girimsen Donuk, sönük, renksiz.
giriptar F. Karşılaşmak, yakalanmak. **Bir balaġa giriptar boldum** Bir belaya yakalandım.
giriptarliḳ F.U. Karşılaşma hali; yakalanma hali.
girtaş R.U. Terazi taşı; kantar taşı.
girt-girt Çıtırtı, kıtırdı. **Girt-girt ḳilip çaynimaḳ** Kıtırdatıp çiğnemek.
girtildimaḳ Çıtırdamak, kıtırdamak.
girvek Kıyı, kenar.
gitar R. Gitara, kitara.
gitarçi R.U. Gitarcı, kitarcı.
gitaz (ağız) bk. **korultaz.**
giya F. Yabanî ot.
giyde (ağız) bk. **girde** I.
giye 1. Efsanevî kuş 2. Kağıt ejderha.
gobi Ç. Çöl, bozkır.
goduñ Gürültü.
goduñlaşmaḳ Gürültülü konuşmak.
gokey Ç. Pide, çörek.
gol F. Kalın kafalı, ahmak, aptal.
goleñ Ç. 1. Kaolin 2. Hint darısı.
golluḳ F.U. Kalın kafalılık, ahmaklık, aptallık.
golmuş Saflık, safdil.
Gomindañ Ç. Milliyetçi Çin Partisi.
Gomindañçi Ç.U. Milliyetçi Çin Partisi'nin taraftarı (üyesi).
gopat A. (ağız) bk. **vapat.**
goşuñluḳ Gurur, iftihar.
goto Ç. Lagar beygir.
Govuyuen Ç. Çin Halk Cumhuriyeti'nin devlet şurası.
goya I. F. Sanki. **Goya men bilmigendek** Sanki ben bilmiyormuşum gibi.
goya II. Ç. Yara yakısı.
goyaki F. bk. **goya** I.
göcey Ç. Sarma, sargı.
gödek F. Ufak, küçük.
gödeklik Ufaklık, küçüklük.
göher İnci, halis inci. **köz göhiri** göz bebeği.
gör F. Kabir, mezar. **Bir ayiġi yerde, bir ayiġi görde** Bir ayağı yerde, bir ayağı mezarda (yaşlı insanlar için).
görçi F.U. Mezarcı, mezar kazıcı.
göre F. bk. **görö.**
Görxan Görhan (12. yüzyılda Orta Asya'yı istila eden Karahitaylar'ın hanı).

görka F. bk. **görkav.**
görkar F. bk. **görkav.**
görkav F. Mezarcı, mezar kazıcı.
görkavliq F.U. Mezarcılık, mezar kazıcılığı.
görö F. Rehin, rehine koymak. **göröge almak** rehin almak.
göröxana F. Rehin sandığı.
göröxet F. Makbuz, senet.
görökeş F. Murabahacı, tefeci.
görökeşlik F.U. Murabahacılık, tefecilik.
görüstan F. Mezar.
görüstanliq F.U. bk. **görüstan.**
göş F. Et. **pişiq göş** pişmiş et. **xam göş** ham et. **loq göş** kemiksiz et. **qoy göşi** koyun eti. **at göşi** at eti. **toxu göşi** tavuk eti. **göş nan** etli pide.
göşçi F.U. Kasap.
göşdar F. Etli.
göşdarliq F.U. Etlilik.
göşgirde F.U. Etli börek.
göşlük F.U. Etli. **göşlük qoy** etli koyun. **göşlük aş** etli yemek.
göşt F. bk. **göş.**
gözel Güzel.
gözelleş bk. **gözellimek.**
gözelleşmek Güzelleşmek.
gözelleştürmek Güzelleştirmek.
gözellik Güzellik.
gözellimek Güzelleştirmek.
gradus R. Derece, grado.
grajdan R. Vatandaş. **Grajdanlar uruşi** İç savaş.
grajdanliq R.U. Vatandaşlık. **grajdanliqni qobul qilmaq** vatandaşlığı kabul etmek.
gram R. Gram.
grammatika R. Gramer.
grammatikiliq R.U. Gramere ait.
granat R. El bombası. **granat atmaq** el bombası atmak.
grim R. makyaj, yüz boyası. **grim qilivalmaq** makyaj yapmak.
grimçi R.U. Makyajcı.
grimlenmek R.U. Makyaj yapmak.
grimlik R.U. Makyajlı.
grimlimek R.U. Makyaj yapmak.
grip R. (tıp) Grip, grip hastalığı. **grip bilen ağrimaq** grip ile hastalanmak.
gruppa R. bk. **guruppa.**
gruppivaz R.F. bk. **guruppivaz.**
Gruzin Gürcü. **Gruzin ayili** Gürcü kadını. **Gruzin xelqi** Gürcü halkı.
guduñ bk. **goduñ.**
guduñlaşmaq bk. **goduñlaşmaq.**
gum Girdap
guman F. Şüphe. **guman qilmaq** şüphe etmek. **gumanda bolmaq** şüphelenmek.
gumanlanmaq F.U. Şüphelenmek.
gumanliq F.U. Şüpheli.
gumansiraş F.U. bk. **gumansirimaq.**
gumansirimaq F.U. Şüphelenmek.
gumansiz F.U. Şüphesiz.
gumansizliq F.U. Şüphesizlik.
gumbilimaq Dövmek, pataklamak.
gumran F. Yıkma, yıkılma, tahrip, yıkım. **gumran bolmaq** yıkılmak, çökmek, tahrip olmak.
gumranliq F.U. Yıkım, inkıraz, düşme.
guna F. 1. Günah 2. Suç.
gunah bk. **guna.**
gunakar F. Suçlu, günahlı.
gunakarliq F.U. Suçluluk, gunahlılık.
gunaliq F.U. 1. Suçlu 2. Günahlı.
gunalimaq F.U. Suçlamak.
gunasiz F.U. 1. Günahsiz 2. Suçsuz. **Günasiz ademniñ qéni töküldi** Masum insanın kanı aktı.
gunasizliq 1. Günahsızlık 2. Suçsuzluk.
gunavaz Bahçe nilüferi; zambak.
gundan Ç. Pazar, çarşı.
gundipay F. Gardiyan.
gundu Ç. Pranga, kelepçe.
guñçendañ Ç. Komünist partisi.

guñdupay Ç. bk. **gundipay.**
guñga Sessiz, suskun.
guñgu bk. **guñga.**
guñguluk sessizlik, suskunluk.
guñguraş bk. **guñgurimak.**
guñgurimak Cıvıldamak.
guñgurmen Ç. Kalın makarna.
guñuldaş bk. **guñuldimak.**
guñuldimak Uğuldamak, vızıldamak.
gup Taklidî ses. **U gup étip çüşti** O pat diye düştü.
gupa (ağız) bk. **vapa.**
gupat A. (ağız) bk. **vapat.**
guruh F. Grup, ekip, sürü.
guruh guruh Grup grup.
guruhvaz F. Hizipçi.
guruhvazlik F.U. Hizipçilik. **guruhvazlik kilmak** hizipçilik yapmak.
guruppa R. Grup.
guruppilaş R.U. bk. **guruppilimak.**
guruppilaşmak Grup haline gelmek. **guruppilişip işlimek** grup halinde çalışmak.
guruppilimak Grup haline getirmek.
guruppivaz R.F. Hizipçi.
guruppivazlik Hizipçilik. **guruppivazlik kilmak** hizipçilik yapmak.
gutu Ç. Kemik.
guv Islık, gürültü. **Xelk guv kélivatidu** Halk gürültülü bir şekilde geliyor.
guva F. Şahit. **guva bolmak** şahit olmak.
guvaçi F.U. Şahit.
guvaçilik F.U. Şahitlik.
guvalandurmak F.U. İfade etmek, delalet etmek.
guvalik F.U. Şahitlik. **guvalik bermek** şahitlik etmek.
guvaname F. Belge, kart.
guy Ç. Şeytan.
gücek Kürek. **tömür gücek** demir kürek. **gücek çiş** ön diş.
gücekçe Küçük kürek.
gücelmek Kürelmek.
güceş bk. **gücimek.**
gücetmek (**gücimek**'ten) Küretmek; kürekle toplatmak.
gücimek Küremek.
gücütüş bk. **gücetmek.**
güdük R. Düdük, siren. **güdük çalmak** düdük çalmak.
gügüm Alaca karanlık, yarı karanlık. **gügüm çüşmek** alaca karanlık olmak.
gügüt F. Kibrit, kükürt.
gügütluk F.U. Kükürtlü.
güküreş bk. **gükürimek.**
gükürimek Gürüldemek. **Hava gükürevatidu** Gök gürüldedi.
gül F. Gül, çiçek. **ak gül** beyaz çiçek. **anar gül** nar çiçeği. **embe gül** peygamber çiçeği. **uşşak gül** (ağız) bak. **tal gül. binepşe gül** menekşe. **pilpil gül** karanfil çiçeği. **piyaz gül** zambak, nilüfer. **toxu köz gül** tavukkarası. **tügme gül** ebegümeci. **téksakal güli** teke sakal çiçeği. **cuxa gül** kasımpatı. **çine gül** karanfil çiçeği. **xan gül** han çiçeği. **kara gül** ebegümeci. **xitay gül** pat(tı). **xine gül** kınaçiçeği. **dester gül** koyungözü. **güli rena** şakayık (çiçeği). **güli sepser** süsen çiçeği. **sanbar gül** aynısafa. **söget gül** zakkum (ağacı). **sérik gül** sarı çiçek. **sebde gül** sebde çiçeği. **sérik sebde** sarı sebde. **kamçi gül** kamçı çiçeği. **koñguraq gül** çançiçeği. **kizil gül** gül, çay gülü. **leyli gül** haşhaş. **leyli kazak güli** yabanî haşhaş. **maymun gül** maymun çiçeği. **mexmel gül** yıldız çiçeği. **mervayit gül** inci çiçeği. **güli meryem** meryem çiçeği. **nafadan gül** nafadan çiçeği. **namazşam gül** akşam çiçeği. **hesret güli** kardelen çiçeği. **yögimeş gül** sarma çiçek.

gül ḳéti taçyaprağı. **gül yüzlük** gül yüzlü. **ḳaça gül** ev çiçeği. **gül çember** çelenk (ği). **erkek gül** kısır çiçek. **gül tögmek** solmak. **gül çekmek** nakış işlemek. **gül basmaḳ** nakış işlemek. Ayrıca bk. **keşte.**

gülap F. Gül suyu.

gülbaġ F. Çiçek bahçesi.

gülbahar F. Herdemtaze, çuha çiçeği.

gülçi F.U. Çiçekçi.

gülçilik F.U. Çiçekçilik.

gülçiray F. Güzel, çiçek yüzlü.

güldan F. Vazo, çiçeklik.

güldeste F. Çiçek demeti.

gülduras Gürültülü, parlak, debdebeli. **güldüras alḳişlar** gürültülü alkışlar.

güldür Gürültü. **Havaniñ güldüri bar, yamġuri yoḳ** Havanın gürültüsü var yağmuru yok.

güldür-güldür Gürültü, gümbürtü.

güldür-ġalap Acele, acele.

güldürletmek (**güldürlimek**'ten) Gürültü yapmak; gümbürdetmek.

güldürlimek Gürlemek, gürüldemek, gümbürdemek. **Hava güldürlidi** Gök gürledi.

güldürmama Gökgürültüsü.

güldüs Çırpıntı, şıpırtı, ses; dalgaların çırpıntısı.

güldüsleş bk.**güldüslimek.**

güldüsletmek (**güldüslimek**'ten) Suda ellerini çırparak ses çıkartmak.

güldüslimek Suda ellerini çırpmak.

güle Kuru kayısı.

gülenber F. peygamber çiçeği, belemir.

güleñgüç Salıncak.

gülxan I. F. Çiçek bahçesi.

gülxan II. F. Alev alev yanan ateş. **gülxan yaḳmaḳ** ateş yakmak.

gülxana F. Çiçek bahçesi.

gülxeyri F. (botanik) Ebegümeci.

güli F. Kuru üzüm türü.

gül'izar F.A. (kitabi) Çiçek bahçesi.

gülḳaḳ Kurutulmuş kayısı.

gülḳen F. Tatlı uyutucu kocakarı ilacı.

güllendürmek F.U. Çiçeklendirmek.

güllendürüş F.U. bk. **güllendürmek.**

güllenmek F.U. Çiçeklenmek. **Bağlar güllendi** Bahçeler çiçeklendi.

gülleş F.U. bk. **güllimek**

gülletmk F.U. (**güllimek**'ten) Çiçeklendirmek.

güllimek F.U. Çiçeklemek. **Alma köçetliri çirayliḳ güllidi** Elma ağaçları güzel çiçekledi. **güllep yaşnimaḳ** gelişmek; inkişaf etmek.

güllük 1. Çiçekli 2. Alacalı bulacalı; renkli; desenli. **güllük çit** desenli basma.

güllünüş F.U. bk. **güllenmek.**

güllütüş bk. **gülletmek.**

gülnepşe F. Menekşe. **gülnepşe reñ** mor.

gülreñ F. Gülrenk, pembe.

gülsepser F. (botanik) Süsen çiçeği.

gülsupun F.A. Kokulu sabun. Ayrıca bk. **etir sovun.**

gülşen F. Çiçek bahçesi.

gültaci F. Taç, çiçek tacı.

gülüstan F. 1. Çiçek bahçesi 2. Gülistan (klasik destan).

gülvadan F. Alacalı, alabulaca. **gülvadan çipar** alacalı.

Gülyar Gülyar (bir Uygu şarkısının adı).

gülyüz F.U. 1. Güle benzer yüz; gül gibi yüz 2. güzel.

gülzar F. Gül bahçesi.

güm F. Yok olmak, inkıraz, batmak, sönmek. **güm bolmaḳ** yok olmak.

gümbez F. Kubbe. **méçitniñ gümbizi** mescidin kubbesi.

gümbezlik F.U. Kubbeli.

günce (ağız) bk. gürüç.

güncüt (botanik) Susam.

gündixana F. Hapishane. **U gündihanida** O hapishanede.
günsiz F.U. (1) Renksiz (2) Donuk, sönük.
güñgürt bk. **güñgüt.**
güñgüt Kükürt, kibrit. Ayrıca bk. **gügüt.**
güpla Pat diye. **Güpla ķilip jiķilip çüşti** Pat diye düştü.
güppide Pat diye. **Güppide ésimge çüşti** Hemen aklıma geldi.
güpüldeş bk. **güpüldimek.**
güpüldetmek (**güpüldimek**'ten) Vurarak boğuk bir ses çıkartmak.
güpüldimek Güm güm etmek; küt küt etmek.
güpüldütüş bk. **güpüldetmek.**
gürcek bk. **gücek.**
güreykeş F. (ağız) bk. **görökeş.**
gürkiretmek (**gürkirimek**'ten) Suyun gürül gürül akıtılması.
gürkirimek Suyun gürül gürül akması.
gürkürütüş bk. **gürkiretmek.**
gürrek bk. **torulğa.**
gürsside Taklidî ses. **Gürsside ķilip jiķilip çüşti** Pat diye düştü.
gürsüldeş bk. **gürsüldimek.**
gürsüldimek gürültü patırtı, gümbürtü.
gürüç Pirinç.
gürüldeş bk. **gürüldimek.**
gürüldi Gürültü.
gürüldimek Gürültü yapmak; alevlenmek. **Ot gürüldep yénivatidu** Ateş cayır cayır yanıyor.
gürüllimek bk. **gürüldimek.**
gürünc bk. gürüç.
gürüşçi Pirinççi.
gürüşçilik Pirinççilik.
güvüldeş bk. **güvüldimek.**
güvüldeşmek Beraber gürültü yapmak.
güvüldimek Gürüldemek, vızıldamak. **Ot güvüldep yénivatidu** Ateş cayır cayır yanıyor.
güye Murabaha, murabahacılık.
güyikeş Murahabacı, tefeci.
güzet Karakol, gözetlemek. **güzet ķilmaķ** gözetmek, korumak.
güzetçi Bekçi; gözetmen.
gvardiye R. Hassa.
gvardiyiçi R.U. Muhafız subayı.

Ġ

-ġa Yönelme eki, datif eki. **bazarġa** pazara. **On somġa aldim** On liraya aldım.

ġacaş Kemirme. Ayrıca bk. **ġacimaķ ve ġacilaş.**

ġacek (ağız) bk. **ġicek.**

ġacilanmaķ Yıpranmak, kemirilmek.

ġacilaş bk. **ġacilimaķ.**

ġacildaşmaķ Ağız kavgası yapmak; tartışmak, çekişmek, çatışmak.

ġacildişiş bk. **ġacildaşmaķ.**

ġacilimaķ Kemirmek, yıpratmak.

ġaciliniş bk. **ġacilanmaķ.**

ġaciliş bk. **ġacalmaķ.**

ġacimaķ Kemirmek, yıpratmak, yontmak.

ġaç I. Taklidî ses. **İşik ġaç ķilip éçildi** Kapı gıçırdayıp açıldı.

ġaç II. : **Yañyu ġaç bolup kétiptu** Patates çok yatkın olmuş.

ġaç-ġaç Taklidî ses. gaç-guç.

ġaçildaş bk. **ġaçildimaķ.**

ġaçildatmaķ Gıcırdatmak, çatırdatmak.

ġaçildimaķ Gıcırdamak, çatırdamak. **ġaçildap turġan soġuķ** keskin soğuk.

ġaçilditiş bk. **ġaçildatmaķ.**

ġaçir-ġuçur Gıcırdamak.

ġaçirlaş Gıcırdamak.

ġaçirlatmaķ (**ġaçirlimaķ**'ta) Gıcırdatmak.

ġaçirlimaķ Gıcırdamak, çatırdamak, şakırdamak. **Ķişniñ ġaçirlap turġan küni** Kışın sert soğuk günü.

ġaçirlitiş bk. **ġaçirlatmaķ.**

ġadaymaķ bk. **ġodaymaķ.**

ġadiyiş bk. **ġadaymaķ.**

ġaġa Taklidî ses. Karga sesi.

ġaķildimaķ Bağırmak, vaklamak.

ġaķiraş bk. **ġaķirimaķ.**

ġaķiratmaķ (**ġaķirimaķ**'tan) Gürültü çıkartmak, uğuldatmak.

ġaķirimaķ Gürlemek, gürültü çıkarmak, uğuldak.

ġalcir Kuduz, kudurmuş. **ġalcir işit** kuduz köpek.

ġalcirane U.F. Kudurmuşçasına, gözü kararmış.

ġalcirlanġan Kudurmuş, gözü kararmış.

ġalcirlanmaķ Kudurmak, gözü kararmak.

ġalcirlaşmaķ Kudurmak, gözü kararmak.

ġalcirlik Kudurmuşluk, kuduzluk, kızgınlık, çılgınlık.

ġalcirlişiş bk. **ġalcirlaşmaķ.**

ġalça Suç ortağı, uşak, yaltak.

ġalçi bk. **ġalça.**

ġalçilik Yaltaklık, yağcılık.

ġalġal : Tişi palpal, içi ġalġal Gösterişli fakat içi boş.

ġalibane A.F. Muzafferane.

ġalibiyet A. Galibiyet, zafer, başarı.

ġalibiyetlik A.U. Başarılı. **ġalibiyetlik uruş** başarılı savaş.

ġaliķ (ağız) Boğaz, gırtlak.

ġalildatmaķ (**ġalildimaķ**'tan) Titretmek.

ġalildimaķ Titremek.

ġalip A. Galip, yenen. **ġalip bolmaķ** galip olmak, yenmek.

ġalis Çok. **Ġalis keldi** Çok oldu.

ġaltek F. 1. Tekerlek 2. El arabası.

ġalvirimaḳ Homurdanmak.

ġalvur bk. **ġelvir.**

ġancuġa Yük bağlamak amacıyla eyerin arkasına takılan çift tasma. **ġancuġiġa bağlimaḳ** eyer tasmasına bağlamak.

ġañ Çıplak, şallak, kurumak, çırçıplak. **ġañ bolup ḳalmaḳ** kurumak.

ġañza I. Ç. İdman için sabit yatay çubuk (ğu).

ġañza II. Ç. Pipo.

ġapil A. Gafil. **ġapil bolmaḳ** gafil olmak. **ġapil ḳalmaḳ** gafil olmak.

ġapilane A.F. Gafilane.

ġapillik Gafillik, gafil olma hali. **Ġapillikta ḳaldim** Gafil oldum.

ġar **A.** Mağara. **taş ġar** taş mağara.

ġaram Dokurcun, tınaz, ot yığını.

ġaramlaş bk. **ġaramlimaḳ.**

ġaramlimaḳ Dokurcun yapmak.

ġarañ-ġuruñ Hırıltı, hırıldama. **ġarañ-ġuruñ ün** hırıltılı ses.

ġarañlimaḳ Hırıldamak.

ġaras-ġurus Çatırdamak. **ġaras-ġurus ḳilip jiḳilmaḳ** çatırdayarak düşmek.

ġaraslaş bk. **ġaraslimaḳ.**

ġaraslatmaḳ (**ġaraslimaḳ**'tan) Çatırdatmak.

ġaraslimaḳ Çatırdamak.

ġaraybat A. hayretamiz, hayrete değer.

ġarayıp A. Hayret, oldukça, gayet. **ġarayip ve acayip nersiler** hayret verici nesneler.

ġaret A. (kitabî) Akım, baskın. **ġaret ḳilmaḳ** akın yapmak.

ġarġira 1. Ölümden önceki hırıltı 2. Gargara.

ġarġur Köpeğin dalaşırken çıkardığı ses. **İşit ġar-ġur ḳilivatidu** Köpek ürüyor.

ġarildimaḳ Gürüldemek, uğuldamak.

ġars-ġurs Taklidî ses. **ġars-ġurs etmek** çıtırdamak, çatırdamak.

ġarsildaş bk. **ġarsildimaḳ.**

ġarsildatmaḳ (**ġarsildimak**'tan) Çatırdatmak.

ġarsildimaḳ Çatırdamak.

ġarsla ḳilmaḳ Çatırdamak.

ġartaş Kaya, kayalık.

ġart-ġart Taklidî sese. **ġart-ġart ḳilmaḳ** gıcırdamak.

ġas-ġas Taklidî ses. **ġas-ġas ḳilmaḳ** gıcırdamak, cayırdamak.

ġasildaş bk. **ġarsildaş.**

ġasildimaḳ bk. **ġarsildimaḳ.**

ġatildaş bk. **ġatildimaḳ.**

ġatildatmaḳ (**ġatildimaḳ**'tan) Uğuldatmak, homurdatmak.

ġatildimaḳ Uğuldamak, homurdamak.

ġavġa Kavga, savaş, gürültü. **ġavġa ḳilmaḳ** kavga etmek.

ġavġiçi Kavgacı. Ayrıca bk. **ġoġuçi.**

ġavġilik Kavgalı.

ġavvas A. (kitabî) Dalgıç.

ġaye A. Gaye, amaç. **Méniñ ġayem şu** Benim gayem budur.

ġayet A. Gayet, pek, çok. **ġayet çiraylik** çok güzel.

ġayibane A. Gıyabî.

ġayip A. Kayıtsız, hazır bulunmayan, kayıp. **ġayip bolmaḳ** kaybolmak.

ġayiplik A.U. Bilinmeyen, meçhul.

ġayisiz A.U. Gayesiz, ülküsüz.

ġayisizlik A.U. Gayesizlik, ülküsüzlük.

ġayivi A. Gayevî.

ġaz F. Kaz. **erkek ġaz** erkek kaz. **çişi ġaz** dişi kaz.

ġazan (ağız) bk. **ġazañ.**

ġazañ Yere düşen sonbahar yaprağı. **ġazañ bolmaḳ** sararmak.

ġazañlaşmaḳ Sararmak, sarı olmak, solup sararmak. **Étizlar küz küni ġazañlişidu** Tarlalar sonbaharda solup sararır.

ġazañlişiş bk. **ġazañlaşmaḳ.**

ġazat Cihat. **ġazatḳa atlanmaḳ** cihad savaşına girişmek.

ġazi A. Gazi.

ġeddar A. Haince, hainlik.

ġeddarliḳ A.U. Hainlik.

ġele-paraḳ Tahıl vergisi.

ġelet A. Yanlış, sehven, hata.

ġelibe A. Galebe, başarı.

ġelibilik A.U. Galebe çalan, başarılı. **ġelibilik ceñ** başarılı savaş.

ġeliti A. Tuhaf, garip.

ġelitilik A.U. Tuhaflık, gariplik.

ġelle F. Ekmek, tahıl.

ġeltek 1. Çomak 2. Makara 3. Blok.

ġelve F. Bağırma, bağırtı, macera, kavga, kargaşa, iskandal.

ġelve-ġoġa Kavga, iskandal.

ġelviçi F.U. Kavgacı, maceracı.

ġelvilik F.U. Kavgalı, maceralı.

ġelvir F. Kalbur; elek.

ġelvirçi F.U. Kalbur yapan, usta.

ġem A. Dert, acı, keder, gam, üzüntü. **ġem yémek** kederlenmek. **ġem basmaḳ** yese kapılmak.

ġemgüzer A.F. Teselli veren, avutan, sevindiren. **ġemgüzer ana** sevindiren ana.

ġem-ġusse A. Dert, acı, keder, gam, üzüntü.

ġemxor A.F. Özenle, özenişli, merhametli, acıyan.

ġemxorluḳ A.F.U. Tasa, kaygı. **gemxorluḳ ḳilmaḳ** merak etmek, düşünmek.

ġemkin F. Gamlı, üzüntülü, hüzünlü.

ġemkinlik F.U. Gamlılık, hüzünlülük.

ġem-ḳayġu Gam ve kaygı.

ġemlenmek Gamlı olmak; dert çekmek.

ġemleş Tasarlama, merak etme.

ġemlik Gamlı, hüzünlü, dertli, üzüntülü.

ġemlimek Tasarlamak, merak etmek.

ġemlivalmaḳ A.U. Tedarik etmek, ıstoklamak.

ġemlivéliş A.U. Tedarik etme, ıstoklama.

ġemnaḳ Kederli, mahzun. **ġemnaḳ bolmaḳ** kederli olmak.

ġemsiz A.U. Gamsız, kaygısız, tasasız.

ġemsizlendürmek Güvenliğini sağlamak, tehlikeden korumak.

ġemsizlendürüş Güvenliğini sağlama, tehlikeden koruma.

ġemsizlenmek Güvenli hale gelmek.

ġemsizlik Kaygısızlık.

ġemze F. Nazlı, cilve, nazlılık.

ġemzede F. Kederli, mahzun.

ġeplet A. Gaflet. **Ġeplet baskan** Gafil olan.

ġer I. F. Çapkın.

ġer II. A. (ağız) bk. **ġerḳ.**

ġerbi-cenup A. Güney batı.

ġerbi-cenubiy A. Güney batı.

ġerbi-şimal A. Kuzey batı.

ġerbi-şimaliy A. Kuzey batı.

ġerbiy A. Batı.

ġerbiyleşmek A.U. Batılılaşmak.

ġerbiylişiş A.U. Batılılaşma.

ġerem F. bk. **ġarem.**

ġerez A. Hedef, amaç. **şexsiy ġerez** özel amaç.

ġerezlik A.U. Amaçlı, kastlı.

ġerezsiz A.U. Kişisel bir menfaat gözetmeyen; şahsi çıkarını unutan.

ġerezsizlik A.U. Şahsi çıkarını unutma hali.

ġerḳ A. Dalma, batma. **ġerḳ ḳilmaḳ** batırmak. **U ailisini pulġa ġerk ḳilip ketti** O ailesine yeterince para verip gitti. **ġerḳ bolmaḳ** batmak. **U döletke ġerḳ boldi** O yeterince zengin oldu.

ġerḳap A.F. Kaplama, boyama, kapatma, girdap.

ġerlik 1. Çapkınlık 2. Sahtelik, yalan.

ġeş F. Bulantı. **Köñlüm ġeş bolup turudu** Midem bulanıyor.
ġeşlenmek F.U. Rahatsız olmak, endişelenmek, telaşlanmak.
ġeşlik F.U. Rahatsızlık, sinirlilik, öfke.
ġeynula Erik kurusu.
ġeyret A. Gayret. **Bu işni ġeyret bilen başlidi** Bu işi gayret ile başladı. **ġeyret ķilmaķ** gayret etmek.
ġeyretçan A.U. Gayretli, çalışkan.
ġeyretçanliķ A.U. Çalışkanlık.
ġeyretlendürmek A.U. Cesaretlendirmek.
ġeyretlendürüş A.U. Cesaretlendirme.
ġeyretlenmek A.U. Cesaretlenmek, gayretkeşlik.
ġeyretlik A.U. Gayretli.
ġeyretliniş A.U. Cesaretlenme.
ġeyretsiz A.U. Gayretsiz.
ġeyretsizlik A.U. Gayretsizlik.
ġeyri A. Başka, değişik, ayrı, bambaşka.
ġeyur A. Cesaretli.
ġeyurane A.F. (kitabî) Enerjik, kesin olarak.
ġeyurluķ A.U. Cesaret, yüreklilik.
ġezel A. Türkü. **ġezel oķumaķ** türkü söylemek.
ġezelçi A.U. Şarkıcı; türkü söyleyen kimse.
ġezep A. Gazap, hiddet, öfke. **Ġezevim keldi** Öfkelendim.
ġezeplendürmek A.U. Öfkelendirmek.
ġezeplendürüş A.U. Öfkelendirme.
ġezeplenmek A.U. Öfkelenmek.
ġezeplik A.U. Öfkeli.
ġezepliniş A.U. Öfkelenme.
ġezine A. bk. **xezine.**
ġezne A. bk. **xezine.**
ġécek A. bk. **ġicek.**
ġécisalva (ağız) bk. **bürküt.**
ġéliz A. Anlaşılmaz; anlaşılması güç. **ġéliz kep** anlaşılmaz söz.
ġéni A. Gani, zengin, bol.
ġénilik A.U. Gani olma hali; zenginlik, bolluk.
ġénimet A. Ganimet.
ġéribane A.F. Garibane, yalnız. **ġéribane yaşimaķ** yalnız yaşamak.
ġériç Karış.
ġériçlaş Karışlama.
ġériçlatmaķ (**ġériçlimaķ**'tan) Karışlatmak; karış ile ölçütmek.
ġériçlimaķ Karışlamak.
ġériçlitiş Karışlatma; karış ile ölçütme.
ġérip A. 1. Seyyah, gezmen 2. Gurbet.
ġéripçiliķ A.U. bk. **ġériplik.**
ġériplanmaķ A.U. bk. **ġeripsinmaķ.**
ġériplik A.U. Gariplik.
ġéripsiniş A.U. Yadırkama; kendini unutulmuş hissetme.
ġéripsinmaķ A.U. Yadırkamak; kendini unutulmuş hissetmek; kendini ihmal edilmiş hissetmek.
ġériş bk. **ġériç.**
ġérişlaş bk. **ġériçlaş.**
ġéyvane A.F. Gıyaben. **ġéyvane parañ ķilmaķ** gıyaben söylemek.
ġéyvet A. Gıybet. **ġéyvet ķilmaķ** gıybet etmek.
ġéyvetçi A.U. Gıybetçi.
ġéyvetçilik A.U. Gıybet etme hali.
ġéyvetxor A.F. bk. **ġéyvetçi.**
ġicaķ F. (ağız) bk. **ġicek.**
ġicek A. Musik aleti.
ġicekçi A.U. Çalgıcı, musikişinas.
ġiceymek Soğuktan uyuşmak, donmak.
ġiciġdaş Gıcıklama.
ġiciġdimaķ Gıcıklamak.
ġiciķ (ağız) Gıdıklanma, gıdıklama. Ayrıca bk. **ġidiķ.**
ġicilaş (ağız) Buruşturma, ezme.
ġicildaş Gıcırdama.
ġicildatmaķ (**ġicildimaķ**'tan) gıcırdatmak.

ǧicildimaḳ Gıcırdamak.

ǧicimlimaḳ Buruşturmak, ezmek. **U sérïḳ saḳilini ǧicimlaytti** O sarı sakalını buruşturuyordu.

ǧicir-ǧucur Taklidî ses. **ǧicir-ǧucur kelmek** gıcırdamak.

ǧiciyiş Soğuktan uyuşma, donma.

ǧiç I. Baştan başa, tüm, büsbütün.

ǧiç II. Taklidî ses. **U ǧiç ḳilip işikni éçip kirip keldi** O kapıyı gıcırdatarak açıp içeri girdi.

–ǧiçe (kadar anlamında ek) **toyǧiçe** doyana kadar. **Men alǧiçe** Ben alana kadar.

ǧiç-ǧiç Taklidî ses. **Ḳar ǧiç-ǧiç ḳilidu** Kar gıcırdıyor.

ǧiçildimaḳ Gıcırdamak. **İşik ǧiçildidi** Kapı gıcırdadı.

ǧiçirlaş Gıcırdama.

ǧiçirlatmaḳ (**ǧiçirlimaḳ**'tan) Gıcırdatmak. **çişlirini ǧiçirlatmaḳ** dişlerini gıcırdatmak.

ǧiçirlimaḳ Gıcırdamak.

ǧiçirlitiş Gıcırdatma.

ǧiçla Büsbütün, tüm, baştan başa.

ǧidiǧlaş Gıdıklama.

ǧidiǧlatmaḳ (**ǧidiǧlimaḳ**'tan) Gıdıklatmak.

ǧidiǧlimaḳ Gıdıklamak.

ǧidiǧlitiş Gıdıklatma.

ǧidiḳ Gıdık. **Ġidiǧimni keltürme** Beni gıdıklama.

ǧidiñ-pidiñ Mırıldanma, mırıltı. **Ġidiñ-pidiñ gep nime kérek** Mırıltıya ne gerek.

ǧidir-büdür Pürtüklü, pürüzlü.

ǧij-ǧij Tahrik etmek, kışkırtmak. **ǧij-ǧijǧa salmaḳ** kışkırtmak. **Xelḳ ǧij-ǧij ḳaynaydu** Halk kaynaşıyor.

ǧikildimaḳ Şırıltı çıkarmak.

ǧil İnce ve kaygan buz.

ǧilap A. Kılıf. **U ǧilaptin ḳiliçini suǧurup aldi** O kılıftan kılıcını çıkardı.

ǧilciñ Soytarı, şaklaban.

ǧilciñlaş Soytarılık yapma.

ǧilciñlíḳ Soytarılık. **ǧilciñlíḳ ḳilmaḳ** soytarılık yapmak.

ǧilciñlimaḳ Soytarılık yapmak.

ǧilcir bk. **ǧilciñ.**

ǧilcirlíḳ bk. **ǧilciñlíḳ.**

ǧildirlaş Tekerleğin yuvarlanması.

ǧildirlatmaḳ (**ǧildirlimaḳ**'tan) Tekerleği yuvarlatmak.

ǧildirlimaḳ Tekerleğin yuvarlanması.

ǧilǧimaḳ Bulanmak. **Meydem ǧilǧip turuptu** Midem bulanıyor.

ǧilǧiş Bulanma, bulantı.

ǧilǧitmaḳ (**ǧilǧimaḳ**'tan) Bulandırmak.

ǧilman A (dinî) Cennet gençliği.

ǧil-pal Görünüp kaybolma, yanıp sönme. **Şu çaǧda koçiniñ u çétide bir bala ǧil-pal körünüp ḳaldi** O zaman sokağın öbür tarafında bir çocuk görünüp kayboldu.

ǧilt : Közi ǧilt yaşḳa toldi Gözü dolu dolu oldu.

ǧiltañ Kaygan, kaypak, kaygın.

ǧimsa dar geçit.

–ǧina Küçültme eki. **azǧina** azcık, biraz, fazla değil.

ǧiñ : U ǧiñ démey ḳaldi O itiraz etmeden kaldı. **Ġiñ ḳilmastin yeve** Sesini çıkarmadan yever.

ǧiñildimaḳ Vızıldamak, homurdamak, uğuldamak.

ǧiñşiǧaḳ Homurdanıp duran.

ǧiñşiḳ Yanıkçı; sızlanma huyu olan.

ǧiñşimaḳ Sesler çıkarmak. **Küçük ǧiñşidi** Enik seslendi.

ǧip Görünüp kaybolma. **Ġip ḳilip içkirige kirip ketti** Görünür görünmez içeriye daldı.

ġipildaḳ Yerinde durmaz.
ġipildaş Endişe etme; merak etme.
ġipildimaḳ Endişe etmek, merak etmek.
ġir I. Büsbütün, tüm, mükemmel. **ġir kök at** tüm gök at.
ġir II. Hızlı; görünür görünmez. **U ġirla ḳilip ötüp ketti** O hızlı geçiverdi.
ġirçildaş bk. **ġiçildimaḳ.**
ġirçildatmaḳ gıcırdatmak.
ġirdalmaḳ (**ġirdimaḳ**'tan) bilenmek, yontulmak, kemirilmek.
ġirdaş bileme, yonutma, kemirme.
ġirdimaḳ bilemek, yontmak, kemirmek.
ġirġul (ağız) bk. **ḳirġavul.**
ġirildimaḳ böğürmek.
ġiriñ : **Ġiriñ dep éġiz açmidi** Ses çıkarmadı. **Ġiriñ ḳilma** Sus. **Ġiriñ etken tavuş yoḳ** Hiç ses yok.
ġiriñ-piriñ : **Ġiriñ-piriñ ḳilmidim** Bir kelime bile söylemedim.
ġirla Bir anda, hemen, hızla. **U ġirla ḳilip bazarġa bérip keldi** O bir anda çarşıya gidip döndü.
ġirram F. Oyuncu, trişörlük, dolandırıcılık.
ġirramlik F.U. Oyunculuk, trişörlük, dolandırıcılık.
ġiş F. bk. **xiş** I.
ġit-ġit Yerinde durmaz. Ayrıca bk. **ġipildaḳ.**
ġiza A. Yemek. **akşamlik ġiza** akşam yemeği. **çüşlük ġiza** öğle yemeği. **keçlik ġiza** akşam yemeği.
ġizalanmaḳ A.U. Yemek yemek.
ġizillaş Hızlı yürüme.
ġizillimaḳ Hızlı yürümek.
ġizmetçi A.U. (ağız) bk. **xizmetçi.**
ġoca I. F. Yaşlı; yaşlı adam.
ġoca II. (ağız) bk. **xoca.**
ġocayin F. sahip, malik, iye.
ġocayinlik F.U. Sahiplik, maliklik, iyelik.
ġocikem F.U. Beyim, beyefendim.
ġocun Heybe.
ġocura (ağız) bk. hücra.
ġodayġan Mağrur, gururlu, kibirli.
ġodayganlik Mağrurluk, gururluluk, kibirlilik.
ġodaymaḳ 1. Dimdik durmak, ucu çıkmak 2. Kibirlenmek.
ġodur bk. **ġudur.**
ġodutmaḳ (ağız) Buharla pişirmek.
ġodutuş Buharla pişirme.
ġoduyuş 1. Dimdik durma, ucu çıkma 2. Kibirlenme.
ġoġa Kavga. **ġoġa çiḳarmaḳ** kavga çıkarmak.
ġoġisiz Kavgasız.
ġoġisizlik Kavgasızlık.
ġoġuçi Kavgacı.
ġoġulaşmaḳ Kavgalaşmak.
ġoġuluşuş Kavgalaşma.
ġoj-ġoj Taklidî ses. **ġoj-ġoj ḳaynimaḳ** karınca gibi kaynaşmak.
ġojġun Gürültülü kalabalık.
ġojmek Yuva, ocak (ğı).
ġol I. 1. Ağaç gövdesi 2. Sap; sürüngen sap 3. Omuz 4. Belkemiği.
ġol II. F. Boğaz, dağ boğazı.
ġol III. Çok, bol, fazla.
ġola F. Kütük (ğü).
ġolluḳ I. 1. Geniş omuzlu 2. gövdeli.
ġolluḳ II. Bolluk, bereket.
ġoñgiraḳ (ağız) bk. **ḳoñguraḳ.**
ġoñuldaş Vızıldama.
ġoñuldaşmaḳ Vızıldaşmak.
ġoñuldimaḳ Vızıldamak.
ġoñulduşuş Vızıldaşma.
ġor (ağız) Buhar. Ayrıca bk. **hor.**
ġorulday (ağız) İskete.
ġoraz F. Horoz. **cüce ġoraz** Civciv horoz.
ġorcun bk. **xorcun.**
ġorilay (ağız) bk. **ular** II.
ġoru Sokma.
ġoruldimaḳ Mırıldamak, gurgur etmek.

ġorun (ağız) bk. horun.
ġosma (ağız) bk. **osma.**
ġotuldaş Homurdanmak, homurtu, söylenme.
ġotuldimaķ Homurdanmak, homurtu, söylenmek.
ġova Donuk, karanlık.
ġovuluķ Donukluk, karanlık.
ġovur-şuvur Gürültü, patırtı, uğultu.
ġoza F. Koza.
ġozaķ Badıç, baklamsı meyve.
ġozaķliķ Badıçlı, baklamsı meyveli.
ġozeķ kozalak.
-ġu Kuvvetlendirme eki. Türkiye Türkçesindeki "ya" edatının anlamını karşılar. **Xop yaxşi éşek ékenġu** Çok iyi eşekmiş ya. **Lékin özeñ bilisenġu!** Fakat kendin biliyorsun ya!
ġubar A. 1. Toz, kül 2. Bir tür Arapça el yazısı.
ġubarliķ A.U. Tozlu, dumanlı.
ġubarsiz A.U. Açık, sarih.
ġubarsizliķ A.U. Açıklık.
ġucmek Yığın, küme. **ġucmek bolup ketmek** yığın haline gelmek.
ġucmeklenmek Küme olmak, yığılmak.
ġucmekleşmek bk. **ġucmeklenmek.**
ġucmekliniş Küme olma, yığılma.
ġucmeklişiş bk. **ġucmekliniş.**
ġucunumaķ Sinirlenmek, kızmak, öfkelenmek, alınmak.
ġucunuş Sinirlenme, kızma, öfkelenme, alınma.
ġuçurlatmaķ (**ġuçurlimaķ**'tan) Gıcırdatmak.
ġuçurlimaķ Gıcırdamak.
ġuduķ-buduķ Mırıltı, mırıldanma.
ġuduñlimaķ bk. **ġuduñşimaķ.**
ġuduñşiġaķ Kavgacı, şirret.
ġuduñşiġaķliķ Kavgacılık, şirretlik.
ġuduñşimaķ Kavgalaşmak, öfkelenmek, aksilik yapmak.
ġuduñşuş Kavgalaşma, öfkelenme, aksilik yapma.
ġudur : Ġudur buġday Evvelki yıl ekilmiş buğday tarlasında kendiliğinden dökülmüş tohumdan sonraki yıl ekilmeden hasıl olan buğday.
ġuduraş Mırıldanma.
ġudur-budur Pürtüklü, pürüzlü.
ġudurimaķ Mırıldanmak.
ġudurlaşmaķ Pürtüklü olmak; pürüzlü olmak.
ġuġuķ (ağız) bk. **ġidiķ.**
ġujmek I. 1. Helezon 2. Salkım 3. Yığın 4. Kalabalık, sürü.
ġuķaraş Islık, uluma.
ġuķuratmaķ (**ġuķurimaķ**'tan) Islık çalmak, ötmek, ötüş.
ġuķurimaķ Islık, ulumak.
ġuķurutuş Islık çalma, ötme, ötüş.
ġul I. Zincir, köstek.
ġul II. Uğultu.
ġul III. (ağız) Omuz. Ayrıca bk. müre.
ġula Longuz, girdap, burgaç.
ġulaç Kulaç; iki kol uzunluğu, açılmış kocak. **ġulaç atmaķ** kulaç atmak.
ġulaçlaş İki kol uzunluğu ile ölçme; kulaç atma.
ġulaçlatmaķ (**ġulaçlimaķ**'tan) İki kol uzunluğu ile ölçtürmek; kulaç attırmak.
ġulaçlimaķ İki kol uzunluğu ile ölçmek; kulaç atmak.
ġulam F. Köle, kul.
ġulan (ağız) bk. **ķulan.**
ġulaş Yıkılma, devrilme, yuvarlanma.
ġulatmaķ (**ġulimaķ**'tan) Devirmek, yıkmak, yuvarlatmak.
ġulca I. (zool) Karaca, yabanî koyun.
ġulca II. (ağız) bk. **yañaķ** I.
ġuldurlimaķ Gürlemek, gürüldemek, gümbürdemek.

ġulġula F. Panik, ürkü, telaş. **ġulġula ķilişmaķ** telaşlanmak.
ġulġulaş İtişip kakışma.
ġulġulimaķ İtişip kakışmak.
ġulġululuķ Gürültülü patırtılı; gürültülü.
ġulġuy Alarm, telaş, velvele, endişe.
ġulġuyçiliķ Dalgalanma, çalkantı, galeyan.
ġulġuyluķ Endişeli, telaşlı, tehlikeli.
ġuli Tamamen, hiç, büsbütün.
ġulimaķ Yıkılmak, devrilmek, yuvarlanmak. **ġulap çüşmek** yuvarlanıp düşmek.
ġulluxlaş (ağız) bk. **ġidiġlaş.**
ġulpu (ağız) kilit.
ġulsuñek (ağız) bk. **omurtķa.**
ġulun (ağız) Yaşına dolmamış tay; kısrak yavrusu.
ġulunlaş (ağız) bk. **ķulunlaş.**
ġulunlimaķ (ağız) bk. **ķulunlimaķ.**
ġulup F. (ağız) bk. **ķulup.**
ġulutulmaķ (**ġulimaķ**'tan) Yıktırılmak, yuvarlatılmak, devirtilmek.
ġulutulus Yıktırılma, yuvarlatılma, devirtilme.
ġulutuş Devirme, yıkma, yuvarlatma. **ağaçni ġulutuş** ağacı yıkma.
ġunan Üç yaşındaki at.
ġuncun bk. **ġunucun.**
ġunçe F. Gunca. **Gülniñ ġunçiliri éçildi** Gülün (çiçeğin) guncaları açıldı. **ġunçidek lévi** gunca gibi dudağı.
ġunçilaş Guncalama.
ġunçilimaķ Guncalamak.
ġunucun Üç yaşındaki dişi sığır.
ġuñġaymaķ Canı sıkılmak, hasret çekmek.
ġuñġuca (ağız) (tarihî) Prens.
ġuñġur-ġuñġur Taklidî ses, konuşma sesi.
ġuñġurlaş Mırıldanma, mırıltı.
ġuñġurlimaķ Mırıldanmak.
ġuñġuyuş Can sıkılması, hasret çekme.
ġuñşimaķ Mırıldanmak; şikayet etmek.
ġuñşuş Mırıldanma, şikayet etme.
ġuñuldaş Islık çalma, ötme.
ġuñuldimaķ Islık çalmak, ötmek.
ġuñulduġuç Cırcır, geveze.
ġura bk. **ġora.**
ġurbet A. Gurbet. **ġurbet çekmek** gurbet çekmek.
ġurbetçilik Gurbette yaşamak.
ġurrek (zool) Kumru.
ġurs : Ġars-ġurs Taklidî ses.
ġurt Taklidî ses. Su içerken boğazdan çıkan ses.
ġurullaş Kuğurma.
ġurullimaķ Kuğurmak.
ġurur A. Gurur.
ġururlanmaķ A.U. Çalımlı tavırlar almak.
ġururluķ Kibir, mağrurluk; yüksekten bakma.
ġururlunuş Çalımlı tavırlar ama.
ġusse A. Kasvet, hüzün, iç sıkıntısı.
ġut-ġut Kavgacı, şirret.
ġut-ġutluķ Kavgacılık, şirretlik.
ġutuldimaķ 1. Fıkırdamak 2. Çene çalmak 3. Homurdanmak.
ġuva Karanlık, yarı karanlık.
ġuvalanmaķ Karanlık olmak.
ġuvalaşmaķ bk. **ġuvalanmaķ.**
ġuvaliniş Karanlık olma.
ġuvalişiş bk. **ġuvaliniş.**
ġuvullimaķ Islık çalmak.
ġuy Taklidî ses. Gürültü.
ġuyġuy Topaç, pırlangıç.
ġuyla Görünüp kaybolma. **ġuyla ķilmaķ** görünüp kaybolmak. **ġuyla ķilip ötüp ketmek** hızla geçmek.
ġuyuldatmaķ (**ġuyuldimaķ**'tan) Hızlı yürütmek, koşturmak. **At ġuyuldutup élip mañdi** At çok hızlı götürdü.
ġuyuldimaķ Hızlı gitmek. **Ayroplan ġuyuldap uçup ketti** Uçak hızlı geçti.
ġuza bk. **ġoza.**
ġüsül A. Gusul. **ġüsül ķuyunmaķ** gusul yapmak.

H

hacet A. Hacet, ihtiyaç. **haciti yoḳ** ihtiyacı yok.

hacetxana A.F. Tualet.

hacetlik A.U. Gerekli, ihtiyaçlı, lüzumlu. **hacetlik miḳtarda** gerekli miktarda.

hacetmen A.F. Muhtaç.

hacetsiz A.U. Gereksiz, lüzumsuz.

haci A. (dinî) Hacı.

haciz A. (ağz) bk. **aciz.**

hadaş (ğız) bk. **yadaş.**

hadis A. Tuhaf, garip, acayıp.

hadise A. Hadise, olay.

haduḳ bk. **harduḳ.**

haga A. (ağız) bk. **hava.**

hagançi (ağız) bk. **havançe.**

hak F. Kireç. **çilanġan hak** sulanmış kireç. **çilanmiġan hak** sulanmamış kireç.

hakavur Kibirli, kendini beğenmiş.

hakavurluḳ Kibirlilik; kendini beğenmişlik.

hakim A. Hakim.

hakimiyet A. Hakimiyet. **hakimiyet organliri** hakimiyet kurumları.

hakimiyetsizlik A.U Hakimiyetsizlik.

hakimliḳ A.U. Hakimlik. **hakimliḳ ḳilmaḳ** hakimlik etmek.

hakkak F. (ağız) bk. **neḳiş.**

hakkakçi F. (ağız) bk. **neḳḳaş.**

haklatmaḳ F.U. (**haklimaḳ**'tan) Badana yaptırmak.

hakliḳ F.U. Kireçli.

haklimaḳ F.U. Badana yapmak.

haktaş F.U. kireç.

haḳaret A. Hakaret. **haḳaret ḳilmaḳ** hakaret etmek.

haḳaretligenlik A.U. Hakaret etme hali.

haḳaretlik Hakaretli.

haḳaretlimek A.U. Hakaret etmek.

hal I. (ağız) bk. **hoyla.**

hal II. A. Hal, durum, vaziyet. **tercime hal** özgeçmiş. **hal sorimaḳ** hal hatır sormak. **Öz haliñġa ḳara** Kendi durumuna bak. **Öz halimġa ḳoy** Kendi halime bırak. **Nime hal tatisen?** Neden nazlanıyorsun? **haldin taymaḳ** yorulmak; zayıf düşmek. **her halda** her halde. **héç bolmiġan halda** hiç olmazsa.

hal III. Pembe, pembe renk.

hala (ağız) bk. **hoyla.**

halak A. Ölüm, mahvolma, yok olma, yıkım. **halak ḳilmaḳ** yok etmek; mahvetmek.

halaket A. Ölüm, mahvolma, yok olma, yıkım. **halaketke uçrimaḳ** ölüm ile karşılaşmak.

halaketlik A.U. Mahvedici, felaketli, meşum, öldürücü, tehlikeli.

halal A. Helal. **halal mal** helal mal. **halalim** eşim; nikahlı eşim.

halallaş A.U. Hak verme; temize çıkarma.

halalliḳ A.U. Namusluluk, doğruluk, dürüstlük, samimilik.

halallimaḳ A.U. Hak vermek; temize çıkarmak.

halavet A. Zevk, lezzet, rahat, mutlu. **capanimu, halavetnimu teñ körmek** meşakkatı da, rahatı da beraber görmek.

halavetlik A.U. Lezzetli, zevkli, rahat, mutlu, hoşnut.

halbuki A.U. Halbuki, oysa.

haldaş (ağız) bk. **aldaş.**

hal-ehval A. Hal hatır. **hal ehval sorimaḳ** hal hatır sormak.

halem A. (ağız) bk. **alem.**

halet A. Durum, vaziyet. **U méni ḳiyin halette ḳaldurdi** O beni zor duruma soktu.

halga (ağız) bk. **halva.**

halḳa A. Halka, çember; ortası boş daire.

halḳimaḳ Geçmek, atlamak, üzerinden geçmek.

halḳiş (ağız) bk. **alḳiş.**

halliḳ A.U. Varlıklı; hali vakti yerinde. **halliḳ aililer** Varlıklı aileler.

halreñ Pembe renk.

halsiraş Yorulma, yorgun düşme.

halsiratmaḳ (**halsirimaḳ**'tan) Yormak, kuvvetsizlendirmek.

halsirimaḳ Yorulmak, kuvvetsizlenmek; yorgun düşmek.

halsiz A.U. Yorgun, kuvvetsiz, zayıf.

halsizlandurmaḳ A.U. (**halsizlanmaḳ**'tan) bk. **halsizlatmaḳ.**

halsizlanmaḳ A.U. Kuvvetsizlenmek; yorgun düşmek.

halsizlatmaḳ (**halsizlanmaḳ**'tan) Yormak, zayıflatmak, yorgun düşürmek, kuvvetsizlendirmek.

halsizliḳ Kuvvetsizlik, yorgunluk.

halva A. Helva.

halviçi A.U. Helvacı.

hamaça Teyze, hala.

hamaḳet A. Aptal, ahmak, budala.

hamaḳetlik A.U. Aptallık, ahmaklık, budalalık.

haman F. Hemen; hemen hemen.

hamane F. Ergeç, eninde sonunda, an, esna, bir anda. **Hamane kelmeydu** Eninde sonunda gelmeyecek.

hamanem A.U. Hep bir, ergeç.

hambal A. bk. **hammal.**

hamildar A.F. Hamile, gebe. **hamildar bolmaḳ** hamile olmak.

hamildarliḳ A.F.U. Hamilelik, gebelik.

hamile A. Hamile, gebe.

hamiy A. Hami, destekleyen, arka.

hamiyliḳ A.U. Hamilik. **hamiyliḳ körsetmek** hamilik yapmak; desteklemek.

hammal A. Hamal, küfeci.

hammam A. Hamam. **hammamġa çüşmek** hamama girmek.

hammamçi A.U. Hamamcı.

hamut F. (ağız) bk. **amut.**

handiga F. (ağız) bk. **handiva.**

handiva Mala, sürgü.

hangit (zool) Akbaba.

hañ Ağzı açık, mıymıntı.

hañga Erkek eşek.

hañgit bk. **hangit.**

hañḳaymaḳ Aval aval bakmak. **hañḳiyip ḳalmaḳ** aval aval etrafına bakıp durmak.

hañḳiyiş Aval aval bakma.

hañraş Anırma, bağırma, hıçkırma.

hañratmaḳ (**hañrimaḳ**'tan) Anırtmak, bağırtmak.

hañrimaḳ Anırmak, bağırmak, hıçkırmak. **İşek hañraydu** Eşek anırır.

hañ-tañ Şaşakalma. **hañ-tañ bolmaḳ** şaşakalmak; aklı durmak.

hañvaḳmaḳ Ağzını açıp bakmak; şaşkın şaşkın bakmak.

hañvaḳti Ağzı açık, seyirci, mıymıntı.

hañvaḳtiliḳ Ağzı açıklık, mıymıntılık.

hañvéḳiş Ağzını açıp bakış; şaşkın şaşkın bakış.

hapaş : Hapaş ķilmaķ Sırtına almak; birisini sırtında kaldırmak.
hafiz A. Hafız.
hara bk. **here.**
haraķ A. Rakı, votka.
haraķxana A.F. Rakı içilen yer; meyhane.
haraķxor A.F. Rakıcı, alkolik, içki müptelası.
haraķxorluķ A.F.U. Alkolizm, içki müptelalığı.
haraķ-şarap A. Rakı ve şarap.
haram A. Haram. **haram ölmek** gebermek, mürdolmak. **haram oy** kötü niyet. **haram oyluķ** kötü niyetli.
haramxor A.F. bk. **haramtamaķ.**
haramxorluķ A.F.U. bk. **haramtamaķlik.**
haramliķ A.U. Alçaklık, namussuzluk. **haramliķ ķilmaķ** namussuzluk etmek.
haramtamaķ A.U. Otlakçı, asalak.
haramtamaķliķ Otlakçılık, asalaklık.
haramzade A.F. 1. Gayrı meşru çocuk 2. Namussuz, hergele.
haramzadiliķ A.F.U. Namussuzluk, alçaklık.
hararet A. Hararet, sıcaklık, ateş.
harduķ Yorgunluk, bitkinlik. **harduķ almaķ** dinlenmek.
hardurmaķ (**harmaķ**'tan) Yormak, yorgunluk vermek. **Nahayiti hardurdiñ de** Çok yordun ya.
harduruş Yorma; yorgunluk verme.
hare bk. **here** II.
harġanliķ Yorgunluk.
harġuzmaķ Yormak, yorgunluk vermek.
harġuzuş Yorma, yorgunluk verme.
harġuzuvetmek bk. **harġuzmaķ.**
harimi 1. Gayri meşrü çocuk 2. Hileli madrabaz.
harmaķ Yorulmak. **Harmañ!** Kolay gelsin!
harmas Yorulmaz; yorulmak bilmeyen.
harmasliķ Yorulmazlık.
harmas-talmas bk. **harmas.**
harmastin Yorulmadan.
harmastin-talmastin bk. **harmastin.**
harmay-talmay Yorulmadan; bıkmadan.
harva A. Araba. **kötek harva** iki tekerlekli ağaç araba; iki tekerlekli at arabası. **kala harva** öküz arabası. **işek harva** eşek arabası. **Atni harvidin çiķardiñmu?** Atı arabadan çıkardın mı? **harva kira ķilmaķ** araba kiralamak; araba tutmak.
harviçi Arabacı.
harvikeş A.F. bk. **harviçi.**
harvikeşlik A.F.U. Arabacılık. **harvikeşlik ķilmaķ** arabacılık yapmak.
harviliķ A.U. Arabalı. **harviliķ kelmek** araba ile gelmek.
harsiz A.U. Arsız, şerefsiz.
harsizliķ A.U. Arsızlık, şerefsizlik.
hasa A. Deynek, ince sopa.
hasil A. Hasıl; meydana gelen. **hasil bolmaķ** hasıl olmak.
hasilat A. Hasılat, kazanç, ürün.
hasildar A.F. Verimli, bereketli.
hasildarliķ A.F.U. Verimlilik, mahsuldarlık.
hasilsiz A.U. Verimsiz, bereketsiz.
hasirap-hömüdep A.U. Kuvvetten düşerek; zorluklar içinde.
hasiratmaķ A.U. (**hasirimaķ**'tan) Yormak, yorgunluk vermek.
hasiriġanliķ A.U. Yorgunluk, bitkinlik.
hasirimaķ A.U. Yorulmak.
haşar A. Gönüllü yardımlaşma.
haşarçi A.U. Gönüllü karşılıklı yardımlaşan.
haşaret A. Böcek. **zererlik haşaretler** zararlı böcekler.
haşkara F. (ağız) bk. **aşkara.**
haşkarilimaķ F.U. bk. **aşkarilimaķ.**

haşkalla Bravo! Aferin!
hava A. Hava. **hava rayi** hava durumu. **Hava buzulup turuptu** Hava durumu iyi değil; hava bozuk. **hava issiḳ** hava sıcak.
havacaz A.F. (ağız) Uçak.
havacazi A.F. (ağız) Uçak.
havale F. Havale. **U bu işni sizge havale ḳildi** O bu işi size havale etti.
havançe F. Havan, döveç.
havapayiz A.R. (ağız) Uçak.
havareñ A.F. Gök renk, mavi.
havasiz A.U. Havasız.
havasizliḳ A.U. Havasızlık.
havlaş Havlama.
havlaşmaḳ Havlaşmak; çok köpeklerin havlaması.
havlatmaḳ (**havlimaḳ**'tan) Havlatmak.
havlimaḳ Havlamak.
havluḳmaḳ 1. Koşuşmak 2. Telaşlanmak.
havluḳturmaḳ (**havluḳmaḳ**'tan) Şaşırtmak, koşturmak.
havşumaḳ Havlamak.
havşuş Havlama.
havşutmaḳ (**havşumak**'tan) Havlatmak.
havuz A. Havuz.
havza A. Havuz. **Donbas kömür havzisi** Donbas kömür yatağı.
hay! (ünlem) Hey!
haya A. Haya, utanma, ar, yüz, utanç.
hayacan F. Heyecan. **hayacanġa kelmek** heyecanlanmak.
hayacanlanmaḳ F.U. Heyecanlanmak.
hayan A. Fayda, menfaat, çıkar.
hayankeş A.F. Alıp faydasına satan, tüccar.
hayasiz Hayasız, arsız, utanmaz.
hayasizliḳ A.U. Hayasızlık, arsızlık.
hayat A. Hayat. **hayat köçürmek** hayatı sürdürmek; yaşamak.
hayatbexş A.F. Hayat dolu; hayat veren; hayat-bahş.
hayatçan A.U. Uzun ömürlü; hayat kuvveti olan.
hayatçanliḳ A.U. Uzun ömürlülük.
hayatiy A. Hayatî.
hayatkeşlik A.F.U. Hayatî, dirimlik.
hayat-mamat A. Ölüm kalım. **hayat-mamat mesilisi** ölüm kalım meselesi.
hayatsiz A.U. Hayatsız.
hayatsizliḳ A.U. Hayatsızlık.
haydaḳ 1. Dağıtma 2. Hız, sürat 3. Kovulma, sürülme, sürgün.
haydaḳçi Sürücü.
haydalmaḳ 1. Kovulmak, sürülmek 2. Tarla sürmek; tarla açmak.
haydaş Kovma, dağıtma, sürme, açma. bk. **haydimak.**
haydiġuçi Sürücü. **maşinini haydiġuçi** araba sürücü.
haydiġuzmaḳ (**haydimaḳ**'tan) Sürdürtmek.
haydimaḳ 1. Kovmak, dağıtmak, sürmek. **Atlarni haydiġin** Atları sür. 2. Sürmek, açmak. **yer haydimaḳ** tarla sürmek (açmak).
haydivetmek Kovalamak, sürmek; sürgüne göndermek.
hayem A. (ağız) bk. **ayem.**
hay-hay (ünlem) Hey hey.
hay-huy (ünlem) : **Hay-huy dégiçe** Hemen, bir anda.
hayidaş (ağız) bk. **herileş.**
hayt-hüyt : **Hayt-hüyt dégiçe** Hemen, bir anda.
hayva A. (ağız) bk. **harva.**
hayvan A. Hayvan. **hayvanlar dünyasi** hayvanlar dünyası. **öy hayvini** ev hayvanı; evcil hayvanlar.
hayvanat A. Hayvanat, hayvanlar. **hayvanat dünyasi** hayvanat dünyası. **hayvanat bégi** hayvanat bahçesi.

hayvanatçiliq A.U. Kürük hayvanı yetiştiriciliği.
hayvançi A.U. Hayvan çiftliği işçisi.
hayvanlaşmaq A.U. Hayvan gibi olmak; canavar olmak.
hayvanliq A.U. Hayvanlık, canavarlık.
hayvansiman A.U. Canavar görünüşlü, hayvanî.
haza I. A. Yas, müsibet. **haza tutmaq** yas tutmak.
haza II. A. An, süre, müddet. **bir hazadin kéyin** bir müddet sonra.
hazagiçe A.U. Bir süre. **bir hazagiçe** bir süre.
hazidar A.F. Yaslı, müsibetli.
hazidarliq A.F.U. Yaslılık, müsibet hali.
hazir A. 1. Şimdi 2. Hazır. **hazir bolmaq** hazır olmak. **hazirğa qeder** şimdiye kadar. **hazir pul** peşin para. **hazir qilmaq** hazırlamak. **Hazir bol!** Hazır ol!
hazircavap A. Hazırcevap.
hazircavapliq A.U. Hazırcevaplık.
hazirçe A.F. Şimdilik.
hazirğa A.U. Şimdilik.
hazirğiçe A.U.F. Şimdiye kadar.
hazirqi A.U. Şimdiki. **hazirqi zamanda** şimdiki zamanda; günümüzde. **hazirqi adem** şimdiki adam. **hazirqi zamandiki** günümüzdeki. **hazirqi zaman péli** şimdiki zaman fiili.
hazirlanmaq A.U. Hazırlanmak. **yolğa hazirlanmaq** yola hazırlanmak.
hazirlaşmaq A.U. Hazırlaşmak; beraber hazırlamak.
hazirlatmaq A.U. (**hazirlimaq**'tan) Hazırlatmak.
hazirliq A.U. Hazırlık. **hazirliq körmek** hazırlık yapmak.
hazirlimaq A.U. Hazırlamak. **ders hazirlimaq** ders hazırlamak.
hazirlivalmaq A.U. Hazırlamak.
he 1. Evet, iyi 2. (ünlem) Hadi. **he dégiçe** hemen anında.
Hebeş A. Habeş. **Hebeş ayili** Habeş kadını. **Hebeş xelqi** Habeş halkı.
hebib A. (kitabî) Dost, ahbap.
hec A. Hac. **heçge bériş** hacca gitme (gidiş). **hec qilmaq** hac yapmak.
hecep A. Hayret, hayret etmek. Ayrıca bk. **ecep.**
hecepliniş A.U. (ağız) bk. **ecepliniş.**
hecileş A.U. Heceleme.
hecilimek A.U. Hecelemek.
hecim A. Hacim. **hecmi zor** hacmı büyük. **hecmi keñ idiş** hacmı geniş kap (kutu).
hecimlik A.U. Hacimli.
hecimsiz A.U. Hacimsiz.
hecr A. (kitabî) Ayrılık, veda.
hecvi A. Hicviye.
hecviy A. Hicvi. **Hecviy jurnal** Hicvi dergi.
heddi A. Sınır, hudut. **heddin aşmaq** aşırılık, sınırı geçmek. **heddin taşqiri** aşırı derecede.
heddi-hésap A. Sınır, hudut. **heddi-hésavi yoq** çok, hesapsız çok, sınırsız.
heddi-hésapsiz A.U. Hesapsız, çok.
hede Abla; büyük kız kardeş.
hedep Aralıksız, durmadan; ardı arası kesilmeden.
hedis A. Hadis.
hediye A. Hediye, armağan.
he-hu : He-hu dégiçe Hemen, anında.
he-huçi Kışkırtan, kışkırtıcı.
he-huçiliq Kışkırtıcılık; kışkırtma hali.
hejdihar F. (ağız) bk. **ejdihar.**
heq A. Hak. **Mende nime heqqiñ bar?** Bende ne hakkın var? **iş heqqi** iş hakkı.
heqemsaye F. Komşu, bitişik.
heqiqet A. Hakikat, gerçek. **işniñ heqiqiti** işin gerçeği.

heḳiḳetçi A.U. Hakikati seven; adaletten yana;
heḳiḳetlimek A.U. Tetkik etmek; meydana çıkarmak.
heḳiḳiten Hakikaten, hakkıyla, gerçekten.
heḳiḳiy A. Hakiki, gerçek, doğru. **heḳiḳiy dost** gerçek dost.
heḳiḳiylik A.U. Gerçeklik, doğruluk.
heḳḳani A. Haklı, adil. **heḳḳani iş** haklı iş.
heḳḳaniyet A. Hakkaniyet, adalet.
heḳḳaniyetperver A.F. Adaletten yana; hakikati seven.
heḳḳaniyetperverlik A.F.U. Adaleti sevme hali; hakikati sevme hali.
heḳḳaniyetsiz A.U. Haksız, hakikatsiz.
heḳḳaniyetsizlik A.U. Haksızlık.
heḳḳide Hakkında. **Gep kim heḳḳide?** Söz kimin hakkında?
heḳlik A.U. Haklı. **heḳlik bolmaḳ** haklı olmak.
heḳ-naheḳ A.F.A. Hak ve haksızlık.
heḳsiz A.U. Haksız. **heḳsiz éypleş** haksız suçlama.
heḳsizlik A.U. Haksızlık.
heḳte A.U. Hakkında, konuda. **bu hekte** bu konuda.
hel I. A. Hal, çözme. **hel bolmaḳ** hallolmak. **Hel ḳilip bolmaydiġan mesile** Hallolması imkansız mesele. **mesilini hel ḳilmaḳ** meseleyi halletmek.
hel II. Yaldız, altın yaldız.
helekçilik A.U. Gaile, sıkıntılı iş.
helep Vıcık karışım; vıcık yem.
helḳim Gırtlak. **Céni helḳimiġa kelgende** Canı gırtlağına geldiğinde.
hem F. hem, ve. **Men hem sen** Ben ve sen. **Men hem barimen** Ben de gideceğim.
hemcins F.A. Hemcins, aynı cinsten.
hemcinslik F.A.U. Hemcinslik; aynı cinsten olma hali.
hemde F.U. Hem de, bir de.
hemdem F. Dost, ahbap.
hemdemlik F.U. Dostluk, ahbaplık.
hemek Ekmek türü.
hemel I. Şırınga. **hemel ḳilmaḳ** şırınga yapmak.
hemel II. A. (astranomi) 22 marttan 21 aprile kadar olan zaman.
hemelçi Şırınga.
hemesir F.A. Çağdaş, aynı devreye ait.
hemxizmet F.A. İş arkadaşı, mesai arkadaşı.
hemkar F. Meslektaş.
hemkarlaşmaḳ F.U. Yardımlaşmak, işbirliği etmek, mensubu olmak.
hemkarlik İşbirliği, yardımlaşma.
hemkarlişiş F.U. Yardımlaşma, mensubu olma.
hemmeslek F.U. Hemfikir, gaye ortaklığı, ülküdeş
hemmesleklik F.A.U. Hemfikirlik, gaye ortaklığı.
hemmeylen F.U. Hepimiz.
hemnepes F.A. Arkadaş, yoldaş.
hemnepeslik F.A.U. Arkadaşlık, yoldaşlık.
hempikir F.A. Hemfikir.
hempikirlik F.A.U. Hemfikirlik.
hemra F. 1. Yoldaş, yol arkadaşı 2. Peyk, uydu.
hemralik F.U. Yol arkadaşlığı, yoldaşlık.
hemsat Hemen, derhal.
hemsöhbet F.A. Muhatap.
hemsöhbetlik F.A.U. Muhatap olma hali.
hemşeher F. Hemşeri.
hemşeherlik F.U. Hemşerilik.
hemşire F. Hemşire.
hemyan F. Para kesesi.
hennivasi Hepsi. **Hennivasi sizge bolsun** Hepsi sizin olsun.
hepileşmek Elde etmeğe çalışmak; rica etmek, yalvarmak.
heps A. Hapis. **hepske almaḳ** hapsetmek.

hepsxana A.F. Hapishane, ceza evi.
hepte F. Hafta. **bir hepte içide** bir hafta içinde.
heptilik F.U. Haftalık. **ikki heptilik** iki haftalık. **heptilik jurnal** haftalık dergi.
her F. Her. **her kim** herkes. **her kimde** herkeste. **her ḳaçan** her zaman. **her ikkilisi** ikisi de. **her ḳisma** her türlü. **her jil** her yıl. **her kün** her gün. **her yerde** her yerde. **her halda** her halde.
herbir F.U. Herbir. **herbiri** herbiri.
herbiy A. Askerî **herbiy unvan** askerî unvan. **herbiy hizmetçi** askerî görevli. **herbiy septin boşanmaḳ** askerî görevden çekilmek.
herbiyleşmek A.U. Askerîleşmek.
herbiyleştürmek A.U. (**herbiyleşmek**'ten) Askerîleştirmek.
herbiyleştürüş A.U. Askerîleştirme.
hercayda F.U. Her yerde.
herçend F. Gerçi, fakat.
herdayim F. Her zaman.
herdem F. Her an.
here I. Arı. **gül herisi** çiçek arısı. **erkek here** erkek arı. **bal herisi** bal arısı. **here uvisi** arı yuvası.
here II. Testere, bıçkı. **ḳol herisi** el testeresi.
herem A. (tarihî) Harem. **herem aġisi** harem ağası.
hergiz F. Hiçbir zaman.
herhalda F.A.U. Herhalde.
herxilliḳ F.U. Her türlülük, değişik.
herxil F. Her türlü.
heriçi Testereci, bıçkıcı.
heriket A. Hareket. **heriketke keltümek** harekete geçirmek. **heriketke kelmek** harekete geçmek. **heriketke keltürgüçi küçler** harekete geçiren güçler. **heriket etmek** hareket etmek. **herikettiki armiye** hareketteki ordu. **karşi heriket** karşı hareket.
heriketçan A.U. Hareketli, dinamik, faal.
heriketçanliḳ A.U. Hareketlilik, dinamiklik, faallık.
heriketçilik A.U. Hareket, harekette bulunmak.
heriketlendürgüçi A.U. Hareketlendiren; harekete geçiren. **heriketlendürgüçi küçler** harekete geçiren güçler.
heriketlendürmek Hareketlendirmek.
heriketlenmek Hareketlenmek.
heriketsiz A.U. Hareketsiz.
heriketsizlik A.U. Hareketsizlik.
her ikki F.U. Her iki. **her ikkimiz** her ikimiz.
herilenmek Bıçkılanmak; testere ile kesilmek.
herileş Bıçkılama, testere ile kesme.
heriletmek (**herilimek**'ten) Bıçkılatmak; testere ile kestirmek.
herilimek Bıçkılamak, testere ile kesmek.
herket A. bk. **heriket.**
herkim F.U. Herkes, her hangi biri.
herḳaçan F.U. Her zaman.
herḳançe F.U. Her ne kadar.
herḳandaḳ F.U. Her hangi.
herḳayaḳḳa F.U. Her tarafa.
herḳayaḳta F.U. Her tarafta.
herkayerde F.U. Her yerde.
herkayerdin F.U. Her yerden.
herḳayġa F.U. (ağız) bk. **herḳayaḳḳa.**
herḳaysi Herkes, herhangi biri.
hernime F.U. Her şey.
herp I. A. Harb, savaş.
herp II. A. Harf. **baş herp** büyük harf.
herpmu-herp A.U.A. Harfı harfına. **herpmu-herp tercime** harfı harfına çevri.
hertereplime F.A.U. Etraflıca, her taraftan, enine boyuna.
hertürlük F.U. Her türlü.
hervaxit F.A. Her zaman.
heryaklima F.U. Her yönüyle.

herzaman F. Her zaman.

hesel A. bal **hesel herisi** bal arısı.

hesen-hüsen A. Gökkuşağı. **Hesen-hüsendek reñdar** Gökkuşağı gibi renkli.

heset A. haset, gıpta, kıskançlık. **heset ķilmaķ** haset etmek.

hesetçi A.U. Hasetçi, haset eden, kıskanan.

hesetlik A.U. Hasetlik, kıskançlık.

hesret A. Hasret. **hesret çekmek** hasret çekmek.

hesretleşmek A.U. Hasretleşmek; dertleşmek.

hesretlik A.U. Hasretli, dertli, üzgün.

hesse A. 1. Defa, kere, kez, sefer 2. Pay, hisse.

hessilik A.U. Hisseli.

heşem A. Bezeme, süsleme, ziynet. **heşem ķilmaķ** bezemek, süslemek.

heşemet A. Muhteşem, parlak.

heşemetlik A.U. Muhteşemlik, parlaklık.

heşķipiçek (botanik) Gündüzsefası, kahkaha çiçeği, çit sarmaşığı.

heş-peş : Heş-peş dégiçe Hemen, bir anda.

hetta A. Hatta, bile.

hettiginey (ünlem) Yazık, heyhat, ne çare.

heves A. Heves, istek. **heves ķilmaķ** istemek.

heveskar A.F. İstekli, talip, gönüllü, hevesli.

heveskarlik A.F.U. İsteklilik, gönüllülük, heveslilik.

heveslendürmek A.U. (**heveslenmek**'ten) Heveslendirmek; isteğini uyandırmak.

heveslenmek A.U. Heveslenmek, istek hissetmek.

heydekçi Süren, iten, teşvik eden, kışkırtan, dürten. Ayrıca bk. **haydaķçi.**

heydekçilik Sürmek, itmek, teşvik etmek, kışkırtmak.

heydiha bk. **ejdaha.**

heyel Gecikme, geç kalma. **heyel ķilip ķalmaķ** gecikmek.

heyellenmek Gecikmek; acele etmemek.

hey'et A. Hey'et, kurul, komisyon. **teptiş hey'iti** teftiş kurulu.

heykel A. Heykel.

heykelçe A.F. Büst, göğüs.

heykelçi A.U. Heykeltıraş.

heykeltaraş A.F. bk. **heykelçi.**

heykeltaraşlik A.F.U. Heykeltıraşlık.

heyran A. Heyran. **heyran bolmaķ** heyran olmak.

heyranlik A.U. Heyranlik; heyran olma hali. **Heyranlik içide ķaldim** Heyran oldum.

heyret A. Hayret. **heyrette ķalmaķ** hayret etmek.

heyvet A. Muhteşem, azametli, görkemli.

heyvetlik A.U. Muhteşem, azametli, görkemli.

heyyar A. Sayrımsak, riyakar, iki yüzlü, sahte tavırlı adam.

heyyarlik A.U. Riyakarlık, iki yüzlülük. **heyyarlik ķilmaķ** riyakarlık etmek.

hezep A. (ağız) bk. **ecep.**

hezer A. (kitabî) Yavaş, dikkat. **Hezer ķil!** Dikkatet!

hezil A. Şaka, latife. **hezil ķilmaķ** şaka yapmak. **hezil ķilip ķutulmaķ** şaka ile kurtulmak.

hezilkeş A.F. Şakacı.

hezilkeşlik A.F.U. Şakacılık.

hezilleşmek A.U. Şakalaşmak.

hezim A. Hazım, sindirim. **hezim ķilmaķ** hazmetmek, sindirmek.

hezin A. Hazin, keder, elem.

hezinlik A.U. Kederli, elemli, üzgün.

hezret A. (tarihî) Hazret. **hezretliri** hazreti.

hécaymak Gülümsemek, tebessüm etmek.
hécaytmaq (**hécaymaq**'tan) Gülümsetmek, tebessüm ettirmek.
hécik Hece.
héciklimek Hecelemek.
hécir Kilden yapılmış kase (kap).
héciyiş Gülümseme, tebessüm etme.
héç F. Hiç. **héç bolmisa** hiç olmazsa.
héçbir F.U. Hiçbir. **héçbir sevepsiz** hiçbir sebep olmadan.
héçkim F.U. Hiçkim.
héçqaçan F.U. Hiçbir zaman.
héçqandaq F.U. Hiçbir türlü.
héçqayaqqa F.U. Hiçbir tarafa.
héçqayaqtin F.U. Hiçbir taraftan.
héçqaysi F.U. Hiçbiri, hiçbirsi. **héçqaysimiz** hiçbirimiz.
héçqeyerde F.U. Hiçbir yerde.
héçqeyerdin F.U. Hiçbir yerden.
héçqeyerge F.U. Hiçbir yere.
héçqisi : Héçqisi yoq Birşey değil; önemli değil.
héçnede F.U. Hiçbir yerde.
héçnedin Hiçbir yerden.
héçnege F.U. Hiçbir yere.
héçnerse F.U. Hiçbir şey.
héçnime F.U. Hiçbir şey.
héçnimige F.U. Hiçbir şeye. **Héçnimige yarimaydu** Hiçbir şeye yaramaz.
héçvaxtta F.U. Hiçbir zaman.
héçyaqqa F.U. Hiçbir tarafa.
héçyerde F.U. Hiçbir yerde.
héçyerge F.U. Hiçbir yere.
héqide (ağız) bk. **eqide.**
héqigdaş (ağız) bk. **öpkileş.**
héqiq I. A. Kırmızı akik.
héqiq II. Hıçkırık.
héle A. Hile. **héle işletmek** hile kullanmak. **héle qilmaq** hile yapmak.
héle-neyreñ A.F. Hile ve oyun.
héli Daha, da, bir de, daha da, biraz önce. **Héliraq bérip keldim** Biraz önce gidip döndüm. **hélidin hélige** ardarda; sık sık.
héliger A.F. Hilekar, hileci.
héligerçilik A.F.U. Hilekarlık, hilecilik.
héligerlerçe A.F. Hileci gibi.
héligerlik A.F.U. Hilecilik, hilekarlık.
héligiçila Şu ana kadar.
héliqi Deminki, sözü geçen, adı geçen, zikredilen.
hélila Demin; biraz önce.
hélile Birtür ilaç bitkisi.
hélimu Şimdi de, iyi ki.
héliraqta Biraz önce. **Héliraqta u méni yoqlap keldi** Biraz önce o beni ziyaret etti.
hémişe F. Daima, her zaman.
hémişem F.U. bk. **hémişe.**
hémişemki F.U. Her zamanki.
hérip A. bk. **herp** II.
héris A. Hırs, aç gözlü.
hérislik A.U. Hırslık, aç gözlülük.
hériş (**harmaq**'tan) Yorulma.
hésap A. Hesap. **hésap maşinisi** hesap makinesi. **ottura hésap bilen** ortalama.
hésapçi A.U. Muhasebeci.
hésapçilik A.U. Muhasebecilik.
hésaplaġlıq A.U. Hesaplanmış.
hésaplanmaq A.U. Hesaplanmak; sayılmak. **U birinçi oquguçi dep hésaplinidu** O birinci öğrenci sayılır.
hésaplaş Hesaplama, sayma.
hésaplaşmaq A.U. Hesaplaşmak.
hésaplatmaq (**hésaplimaq**'tan) Hesaplatmak, saydırmak.
hésapliq A.U. Hesaplı, sayılı.
hésaplimaq A.U. Hesaplamak, saymak.
hésapsiz A.U. Hesapsız.
hésavat A. Hesap verme, defter tutma. **hésavat deptiri** hesap defteri.
hésip A. Sucuk.
hétiqaş Yadırgama, çekinme, sıkıntıya düşme.

hétiķimaķ Yadırgamak, çekinmek, sıkıntıya düşmek.

héyit A. Bayram. **Ķurban héyiti** Kurban bayramı. Ayrıca bk. **Ķurban bayram.**

héyit ayem A. Bayram ve tatil. **héyit-ayemlerde** bayram ve tatillerde.

héyitlaşmaķ A.U. Bayramlaşmak.

héyitlatmaķ A.U. (**héyitlimaķ**'tan) Bayramlaşmaya götürmek.

héyitliķ A.U. Bayramlık.

héyitlimaķ A.U. Bayramlaşmak.

hézi : Hézi bolmaķ Sakınmak, korunmak. **Céniñga hézi bol!** Kendine iyi bak!

hicaķ Şakacı, alaycı, çok gülen.

hicamet A. (tıp) Kan alma, hacamat.

hicran A. Hicran, ayrılık acısı.

Hicriy A. Hicri. **Hicriy jil** Hicri yıl.

hid Koku. **Hidi çıķti** Kokusu çıktı.

hidlik Kokulu.

hidsiz Kokusuz.

hidsizlik Kokusuzluk.

hikaye A. Hikâye, öykü.

hikayiçi A.U. Hikâyeci.

hikayiçilik A.U. Hikâyecilik.

hikmet A. Hikmet, bilgelik.

hikmetlik A.U. Hikmetli. **hikmetlik sözler** hikmetli sözler.

hildam (ağız) bk. **jildam.**

hillet A. Suç, itham, kabahat. **hillet ķoymaķ** suçlamak.

himaye A. Himaye. **himaye ķilmaķ** himaye etmek.

himayiçi A.U. Himaye eden, koruyan, koruycu.

himayisiz A.U. Himayesiz.

himayisizlik A.U. Himayesizlik.

himiriş Sokuşturma, tıkıştırma.

himirmek Sokuşturmak, tıkıştırmak.

himleşmek Sıklaşmak, sıkı yanaşmak.

himleştürmek (**himleşmek**'ten) Sıklaştırmak.

himmet A. Himmet, lutuf.

himmetlik A.U. Himmetli, lutuflu.

himmetsiz A.U. Himmetsiz, lutufsuz.

himmetsizlik A.U. Himmetsizlik, lutufsuzluk.

Hind Hind. **Hind ayili** Hind kadını. **Hind xelķi** Hind halkı. **Hind tili** Hind dili.

Hindistan Hindistan.

Hindistanliķ Hindistanlı. **Hindistanliķ ķiz** Hindistanlı kız.

hiñgaymaķ Dişlerini göstermek.

hiñgaytmaķ (**hiñgaymaķ**'tan) Dişlerini göstertmek.

hircaymaķ bk. **hécaymak.**

his A. His, duygu. **his ķilmaķ** hissetmek. **tuġma his** doğuştan gelen duygu.

hisdaş A.U. Mütesanit, dayanışık.

hisdaşliķ A.U. Mütesanit olarak, dayanışarak.

hissiyat A. His, duygu.

ho bk. **hor.**

hoduķmaķ Telaşlanmak, heyecanlanmak.

hoduķturmaķ (**hoduķmaķ**'tan) Telaşlandırmak, heyecanlandırmak.

hoduķuş Telaşlanma, heyecanlanma.

hoķuķ A. Hukuk. **saylam hoķuķi** seçim hukuku. **grajdanliķ hoķuķi** vatandaşlık hukuku. **hoķuķ bermek** hukuk vermek.

hoķuķiy A. Hukukî, hukuka ait. **hokuki mesililer** hukukî meseleler.

hoķuķluķ A.U. Hukuklu. **teñ hoķuķluķ** eşit hukuklu. **toluķ hoķuķluķ vekil** tam hukuklu vekil.

hoķuķsiz A.U. Hukuksuz.

hoķuķsizliķ A.U. Hukuksuzluk.

hokukşunas A.U. Hukukçu, adliyeci.

hoķuķşunasliķ A.F.U. Hukukçuluk, adliyecilik.

hoķuş (zool) Hüthüt, çavuş kuşu.

hola A. Avlu. **holiğa çiqmaq** avluya çıkmak.

holuqma Telaşlı olma, telaşlı oluş.

holuqmaq Telaşlanmak, acele etmek.

holuqturmaq (**holuqmaq**'tan) Şaşırtmak, endişelendirmek, korkutmak.

honan bk. **hornan.**

honnaq (ağız) bk. **boğma : Boğma ağriği** Boğak hastalığı.

hopat A. (ağız) bk. **vapat.**

hor Buhar. **horğa aylanmaq** buhar haline gelmek.

hordalmaq Buğulanmak.

hordatmaq Buhara vermek, buhar çıkarmak.

holuq Buharlı. **horluq polo** buharlı pilav.

hornan buharda pişirilmiş ekmek.

horun Tembel, haylaz, uyuşuk.

horunlaşmaq Tembelleşmek. **horunluşup ketmek** tembelleşevermek.

horunluq Tembellik, haylazlık, uyuşukluk. **horunluq qilmaq** tembellik etmek.

hosma (botanik) Bir tür bitki. yaprağından mıcıklanarak çıkarılan su, kaşı karartmak için, hanımlar tarafından kaşlarına sürülür.

hosul A. ürün, verim. **hosuli kem** verimsiz.

hosuldar A.F. Verimli.

hosuldarliq A.F.U. Verimlilik. **hosuldarliqni aşuruş** verimliliği yükseltme.

hosulluq A.U. Verimli.

hosulsiz A.U. Verimsiz.

hosulsizliq A.U. Verimsizlik.

hoş F. bk. **huş.**

hoyla F. Avlu. **hoyliniñ arqisi** avlunun arkası.

hoyla-aram F. Ev ve avlu; inşaat.

hödde A. : **Höddige almaq** Üstlenmek; sorumluluğu üstlenmek.

höddiger A.F. Sorumlu.

höddigerlik A.F.U. Sorumluluk, taahhüt.

höddisidin A.U. : **Höddisidin çiqmaq** Yerine getirmek; gerçekleştirmek; sona erdirmek.

hödek (ağız) bk. **ördek.**

hökmüral A.F. (ağız) bk. **hökümran.**

höküm A. Hüküm. **höküm qilmaq** hükmetmek, emretmek. **höküm sürmek** Hüküm sürmek.

hökümdar A.F. Hükümdar, amir, buyurucu.

hökümdarliq A.F.U. Hükümdarlık, amirlik. **hökümdarliq qilmaq** hükümdarlık yapmak; amirlik yapmak.

hökümname A.F. Hükümname, karar.

hökümran A.F. Hükümran. **hökümran partiye** hükümran parti.

hökümranliq A.F.U. Hükümranlık. **hökümranliq qilmaq** hükümranlık etmek.

höküreñ Dörtnal. **höküreñ taşlap çapmaq** dörtnal koşturmak.

höküreş Böğürme, anırma, uğuldama, bağırma.

hökürimek Böğürmek, anırmak, uğuldamak, bağırmak. **hökürüp jiğlimaq** hıçkırarak ağlamak.

höküz öküz.

höl F. Islak, nemli, yaş, rutubetli. **höl bolmaq** ıslanmak.

hölçilik F.U. Islaklık, nemlik, yağmurlu hava; vıcık çamur; sulu sepkenli.

höldimek F.U. bk. **höllimek.**

höleş bk. **yöleş.**

höllenmek F.U. Islanmak.

hölletmek (**höllimek**'ten) Islattırmak.

höllimek F.U. Islatmak, nemlendirmek.
höllük F.U. Rutubet, nem, yaşlı.
hömeymek Gözlerini fal taşı gibi açmak.
hömür A. bk. **ömür.**
hömüyüş Gözlerini fal taşı gibi açma.
höpleş **höpleş**Sıvı bir şeyi yutma. **mak** uyanık olmak.
höplimek Sıvı bir şeyi yutmak.
höppüp (zool) Hüthüt, çavuş kuşu.
hörmet A. Hürmet, saygı. **hörmet körsetmek** saygı göstermek.
hörmeten A. (kitabî) Saygıyla.
hörmetleş A.U. Saygı gösterme.
hörmetligüçi A.U. Saygı gösteren.
hörmetlik A.U. Saygılı.
hörmetlimek A.U. Saygı göstermek.
hörmetperest A.F. İkbalperest.
hörmetperestlik A.F.U. İkbalperestlik.
hörmetsiz A.U. Saygısız.
hörmetsizlik A.U. Saygısızlık.
höşine Omuz.
hötel (ağız) bk. **yötel.**
hözür A. Huzur, rahat. **hözür kilmak** rahatlamak. **hözürini körmek** rahatını görmek.
hözür-halavet A. Rahat, sükünet, huzur, memnuniyet, hoşnutluk, zevk, lezzet.
hözürlenmek A.U. Ferahlık duymak, dinlenmek, rahatlamak.
hul Temel, esas. **binaniñ hulini kurmak** binanın temelini atmak.
hulimak Ulumak.
hurrek 1. Yumru, şiş, tümür 2. (mecazi) Namussuz, arsız, vicdansız.
hurreklik Namussuzluk, arsızlık, vicdansızlık.
huş F. Şuur, bilinç, akıl. **huştin ketmek** bayılmak. **Késel huşiğa keldimu?** Hasta kendine geldi mi?
huşkitkuç Düdük.
huşkitmak Islak çalmak; düdüğü öttürmek.
huşsiz F.U. Şuursuz, bayılmış, kendini kaybetmiş. **Késel huşsiz yatidu** Hasta şuursuz yatıyor.
huşsizlik F.U. Şuursuzluk, baygınlık.
huşyar F. Uyanık, gözü açık. **huşyar bolmak** uyanık olmak.
huşyarlik F.U. Uyanıklık. **huşyarlik körsetmek** uyanıklık göstermek.
huvlaş Uluma.
huvlimak Ulumak.
huzur A. Bulunma. **huzuriñizda** huzurunuzda.
hüccet A. Hüccet, belge, vesika.
hüccetlik A.U. Belgelere dayanan.
hüceyrilik A.U. Hücreli.
hücra A. Oda, yatak odası.
hücüm A. Hücum, saldırı, taarruz. **hava hücümi** hava saldırısı. **hücüm kilmak** saldırmak.
hül Kızgın hava, yakıcı sıcak.
hülüldimek Alev alev yanmak; tutuşup yanmak.
hüner F. Hüner, sanat, ustalık.
hünerlik F.U. Hünerli, sanatı olan.
hünersiz F.U. Hünersiz, sanatsız. **hünersiz jigit** hünersiz erkek.
hünerven F.U. Usta, zanaatçı, sanatçı.
hünervenlik F.U. Ustalık, sanatçılık, zanaatçılık.
hüppide Hemen, aniden, birden bire, ansızın. **Öyni hüppide ot aldi** Evi aniden yangın sardı.
hüpüp (ağız) bk. **höpüp.**
hür I. A Hüri, cennet kızı. **hür kizi** cennet kızı.
hür II. Hür, serbest, erkin. **hürbağ** çiçekli bahçe.
hürkek Ürkek. **hürkek at** ürkek at.
hürkeklik Ürkeklik.
hürkümek Ürkmek. **Etim hürküp ketti** Atım ürküverdi.
hürküş Ürkme.

hürkütmek (hürkümek'ten) Ürkütmek.
hürkütüş Ürkütme.
hürkütüvetmek Ürkütüvermek.
hürlük A.U. Hür olma hali.
hürmet A. bk. hörmet.
hürpeymek 1. Saçların karmakarışık olması 2. Tiksinmek.
hürpeytmek (hürpeymek'ten) 1. Saçlarını karmakarışık yapmak 2. Tiksindirmek.
hürriyet A. Hürriyet, erkinlik.
hürriyetperver A.F. Hürriyetperver, hürriyetsever.
hürriyetperverlik A.F.U. Hürriyetperverlik, hürriyetseverlik.
hüseyni A. Bir üzüm türü.
hüsnixet A.F. Koligrafi.
hüsün A.Güzellik, letafet, yakışıklılık.
hüsünlük A.U. Güzel, sevimli, latif, yakışıklı.
hüştek Islık, ötme, **hüştek çalmak** ıslık çalmak.

X

xa ... Ya da, ya. **xa u yerde, xa bu yerde** ya orada, ya burada.

xaccaclik A.U. (mecazi) Gaddarlık, kabalık, sertlik.

xacu Ç. Karabibere benzer bir baharat.

xacu-xucu Ç.U. Baharat.

xada F. Sırık. **xada taş** kaya.

xadilik Arızalı, pürüzlü, tepe tepe, tümseklerle örtülü, girintili çıkıntılı. **xadilik yer** tümseklerle örtülü yer.

xadim A. Faaliyet adamı; militan; memur, işçi. **ilmiy xadim** ilim adamı.

xadime A. Kadın memur, kadın işçi.

xaditaş F.U. Kaya.

xaduk Dört tekerlekli araba.

xahiş F. İstek, arzu, emel, heves.

xahlimak F.U. bk. **xalimak.**

xain A. Hain. **xainlerçe** hainlerce. **veten xaini** vatan haini.

xainane F. Hainane, haincesine. **xainane revişte** haincesine.

xainlik A.U. Hainlik. **xainlik kilmak** hainlik etmek.

xakan Hakan, kagan.

xakanlik Hakanlık, kaganlık.

xal F. Ben.

xalas A. Kurtuluş, kurtarma. **xalas bolmak** kurtarılmak. **xalas kilmak** kurtarmak.

xalaş İsteme.

xalat A. Cüppe.

xalayik A. Halk.

xaldar F. Benli.

xali F. Boş, serbest. **U mu xatadin xali emes** O da hatasız değil. **İhtimaldin xali emes** İhtimali yok değil. **xali kilmak** boşaltmak. **xali sözleşmek** Özel konuşmak; başkalarının bulunmadığı yerde konuşmak.

xalicay F. Tualet.

xaligançe F.U. İstediği kadar. **Xaligançe dem aldim** İstediğim kadar dinlendim.

xalimak F.U. İstemek.

xalimaslik F.U. İstemezlik.

xalimastin F.U. İstemeden.

xalis A. Halis, objektif, tarafsız.

xalisane A.F. Objektif olarak, tarafsız olarak.

xalislik A.U. Objektiflik, tarafsızlık.

xalivaş Dördül erişte çorbası.

xalta Torba. **çilim xaltisi** tütün torbası.

xaltilik (zool) Keseli. **xaltilik kargu çaşkan** keseli köstebek. **xaltiliklar** keseliler.

xalva A. Helva.

xalvap (ağız) Halı, kilim. Ayrıca bk. **gilem.**

xalvapçi (ağız) Halıcı, kilimci. Ayrıca bk. **gilemçi.**

xalvapçilik (ağız) Halıcılık, kilimcilik. Ayrıca bk. **gilemçilik.**

xalviçi Helvacı.

xam F. Ham, çiğ, olgunlaşmamış. **xam alma** olgunlaşmamış elma. **xam süt** çiğ süt. **xam eşya** ham madde. **xam çut kilmak** tahmin etmek, farzetmek. **xam kaymak** çiğ kaymak.

xaman F. Harman. **xaman vaxtida** harman vaktinde; biçim vaktinde. **xaman tepmek** harman dövmek. **xamançi** harmancı.

xambap (ağız) bk. **bapkar.**

xamçut F. Tahmin, farz, varsayım. **xamçut ķilmaķ** tahmin etmek, farzetmek.

xamiki F. Yaş, nemli.

xamliķ F.U. 1. Hamlık, olgun olmama hali 2. Tecrübesizlik, acemilik, toyluk.

xamuş F. 1. Suskun, durgun 2. Kederli, mahzun.

xamuşluk 1. Suskunluk, durgunluk 2. Kederlilik, mahzunluk.

xamut R. Hamut, koşum.

xamut-cabduķ R.U. Koşum.

xan Han.

xana F. Hane, ev, oda. **dersxana** Dershane. **konsulxana** konsolosluk.

xangül (botanik) Bir çiçek adı.

xanidan Hanedan, sülale.

xaniķa F. Derviş ve sofuların barındığı yer.

xanim 1. Hanım, bayan 2. Bayan öğretmen. Ayrıca bk. **xénim.**

xaniveyran F. Harabe, enkaz, yıkıntı. **xaniveyran bolmaķ** yıkılmak; viran olmak; harabe haline gelmek.

xaniveyrançiliķ F.U. Perişanlık, yıkım.

xaniveyranliķ F.U. Perişanlık, yıkım.

xanķizi Uğur böceği.

xanliķ Hanlık.

xanu-man F. Aile, ev.

xanzade Prens, şehzade.

xañ Ç. Ocak; maden ocağı, kömür ocağı. **kömür xéñi** kömür ocağı.

xañçi Ç.U. Madenci, maden ocağı işçisi. **dañdar xañçi** ünlü madenci.

xañdu Ç. (botanik) Soya.

xañga Ç. (botanik) Hıyar, salatalık. Ayrıca bk. **terximek.**

xañza Ç. Evlek. **xañzilap térimek** evlek yaparak ekmek.

xapa A. Kederli, mahzun, hüzünlü, üzüntülü, hasretli. **Xapimen** Üzgünüm. **xapa bolmaķ** kederlenmek. **xapa ķilmaķ** üzmek.

xapambaş uzun tüylü.

xapiçiliķ A.U. Kederlilik.

xapiliķ A.U. Üzüntü, keder. **xapiliķta ķalmaķ** kederli olmak.

xarabat A. Harabe, enkaz, yıkıntı.

xarabe A. Harabe, enkaz, yıkıntı. **xarabe ķilmaķ** yıkmak; tahrip etmek.

xarabizar A.F. Harabe, enkaz, yıkıntı.

xarabizarliķ A.U. Harabe, enkaz, yıkıntı.

xaraktér R. Karakter, özellik.

xaraktérlik R.U. Karakteristik, ayırıcı, kendine özgü, tipik.

xaram A. bk. **haram.**

xaramzade F. bk. **haramzade.**

xarap A. Harabe, enkaz, yıkıntı. **xarap ķilmaķ** yıkmak, viran etmek. **xarap bolmaķ** viran olmak; perişan olmak. **Halim xarap** Halim perişan.

xaraplanmaķ Harap olmak; viran olmak.

xaraplaşmaķ A.U. Harabe haline gelmek; viran olmak. **Halim xaraplişip ketti** Bitkin bir hale geldim.

xarapliķ A.U. Harap olma hali. **ixtisadiy xarapliķ** iktisadî çöküntü.

xarapliniş Harap olma; viran olma.

xaraplişiş A.U. Harabe haline gelme.

xaret (ağız) Dülger, doğramacı. Ayrıca bk. **yaġaççi.**

xaric A. Dış, haricî.

xarici A. Dış, haricî. **xarici dölet** yabancı devlet. **xarici memliket** yabancı ülke. **xarici soda** dış ticaret. **xarici munasivet** dış ilişki.

xarlanmaķ Hor görülmek, aşağılanmak.

xarlaş Hor görme.

xarlaşmaķ Hor olmak, aşağılanmak.

xarlatmaḳ (**xarlimaḳ**'tan) Aşağılatmak, hor gördürmek.

xarliḳ F.U. Horluk; hor olma hali. **xarliḳ tartmaḳ** hor olmak. **xarliḳ körmek** hor olmak. **xarliḳḳa salmaḳ** hor duruma düşürmek. **xarliḳta ömür keçürmek** hor durumda ömür geçirmek.

xarlimaḳ F.U. Hor görmek.

xarliniş F.U. Hor olma.

xarlitiş F.U. Aşağılatma, hor gördürme.

xarman F. bk. **xaman.**

xarsañtaş F.U. Granit taşı.

xartildaş 1. Horlama, horuldama 2. Gürültü çıkarma.

xartildatmaḳ (**xartildimaḳ**'tan) Gürültü çıkartmak.

xartildimaḳ 1. Horlamak, horuldamak 2. Gürültü çıkarmak.

xaru-zar F. 1. Fakir, yoksul, sefil 2. Tahkir, tezlil, hakirlik.

xas A. Has. **Maña xas** Bana has. **xas isim** özel isim.

xase A.. 1. Kalikot (tu) 2. Madampol.

xasiñ Ç. (botanik) Yerfıstığı.

xasiyet A. Özellik, hususiyet, değer. **Buniñ bir xasiyiti bar** Bunun bir özelliği var. **Buniñ xasiyiti nimide?** Bunun özelliği (değeri) neyinde?

xasiyetlik A.U. Değerli, özelliği olan.

xasiyetsiz A.U. Özelliği yok, değersiz.

xasiyetsizlik A.U. Değersizlik.

xata A. Hata. **Basma xatasi** Matbaa hatası; baskı hatası. **xata ḳilmaḳ** hata yapmak. **xata añlimaḳ** yanlış anlamak.

xatalaşḳan A.U. Hata yapmış.

xatalaşmaḳ A.U. Hata etmek, yanılmak.

xatalaştirmaḳ A.U. (**xatalaşmaḳ**'tan) Yanıltmak.

xataliḳ A.U. Yanlışlık. **xataliḳ ötküzmek** hata yapmak, yanılmak.

xatasiz A.U. Hatasız.

xatasizliḳ A.U. Hatasızlık.

xatime A. Son, nihayet. **xatime bermek** son vermek, sonuçlandırmak.

xatircem A. Telaşsız, sakin, emin, rahatça. **Xatircem boluñ** Emin olun, telaşlanmayın. **xatircem ḳilmaḳ** teskin etmek, yatıştırmak.

xatircemlenmek A.U. Emin olmak, rahatlamak, sakin olmak.

xatircemlik A.U. Eminlik, rahatlık, sakinlik, telaşsızlık.

xatircemliniş A.U. Emin olma, rahatlama, sakin olma.

xatircemsiz A.U. Telaşlı, endişeli. **xatircemsiz halda** telaşlı halde.

xatircemsizlenmek A.U. Telaşlanmak, endişelenmek, emin olamamak. **Mundaḳ şarayitta adem xatircemsizlinip kétidu** Böyle vaziyette insan telaşlanıyor.

xatircemsizliniş A.U. Telaşlanma, endişelenme, emin olmama.

xatire A. Hatıra, anı, akıl. **xatiride tutmaḳ** akılda tutmak. **Xatiremde bar** Aklımda. **Xatiremde yoḳ** Aklımda yok. **Xatiremdin çiḳiptu** Unutmuşum. **xatiridin çıḳarmaḳ** unutmak. **Xatiriñdin çiḳarma!** Unutma! **Xatiriñğa al** Hatırla, esle. **xatirige çüşmek** hatırlamak. **xatirige keltürmek** hatırlamak. **xatire deptiri** hatıra defteri. **xatire munarisi** anıt, abide. **xatire künü** anma günü.

xatirlaş A.U. Hatırlama, anma, akla getirme.

xatirlatmaḳ A.U. (**xatirlimak**'tan) Hatırlatmak, uyarmak.

xatirlimaḳ A.U. Hatırlamak, akla getirmek, anmak.

xatirlitiş A.U. Hatırlatma, uyarma.

xatun (ağız) bk. **xotun.**

xavatir A. Endişe, telaş, alârm. **xavatir bolmaḳ** endişelenmek.
xavp bk. **xevp.**
xayal A. bk. **xiyal.**
xayiş F. bk. **xahiş.**
xazan F. Sonbahar, güz. **xazan bolmaḳ** sararmak, solup sararmak.
xex A. bk. **xelḳ.**
xejlimek A.U. (ağız) bk. **xerclimek.**
xeḳ A. bk. **xelḳ.**
xelayiḳ A. bk. **xalayiḳ.**
xelipe A. (tarihî) Halife.
xelipilik A.U. Halifelik.
xelḳ A. Halk. **xotun xelḳ** kadın milleti. **xelḳ égiligi** halk ekonomisi. **xelḳ edibiyati** halk edebiyatı. **xelḳ aġzida** halk ağzında. **xelḳ sözi** halk sözü. **Özliriñ ḳandaḳ xelḳsila** Nasıl bir insansınız.
xelḳara A.U. Uluslararası, beynelmilel. **xelḳara veziyet** uluslararası vaziyet.
xelḳaraliḳ A.U. Uluslararası, beynelmilel. **xelḳaraliḳ munasivetler** uluslararası ilişkiler.
xelḳçi A.U. Halksever, halkperver.
xelḳçil A.U. Halksever, demokrat.
xelḳçiliḳ A.U. Halkçılık, demokrasi.
xelkperver A.F. Halkperver, halksever.
xelḳperverlik A.F.U. Halkçılık, halkseverlik.
xelpe A. (halife'den, tarihî) Öğretmen.
xelpeş Temel atma.
xem Ceza, ceza vermek. **xem ḳilmaḳ** cezalandırmak.
xemdiye A. bk. **tarix.**
xemek F. (botanik) Tane bağlamış yumurtalık; ham; olmamış; yeşil.
xemel A. bk. hemel.
xemse A. Hamse, beş.
xencer F. Hançer.
xencerlimek F.U. Hançerlemek.
xendek A. Hendek.
Xenzu Ç. Çinli, Çin milleti. **Xenzu tili** Çin dili.
Xenzuçiliḳ Ç.U. Çin milliyetçiliği. **Çoñ Xenzuçiliḳ** Büyük Çin milliyetçiliği.
Xenzuleşmek Ç.U. Çinlileşmek.
Xenzuşunas Ç.F. Sinolog.
Xenzuşunasliḳ Ç.F.U. Sinoloji.
xep ! (ünlem) Ne çare !
xeplimek Korkutmak, tehdit etmek.
xeprük Balgam. **xeprük tükürmek** balgam tükürmek.
xepşük Sus, yavaş.
xeracet A. bk. **xiracet.**
xerc A. Masraf, gider. **xerc ḳilmaḳ** masraf etmek.
xercletmek A.U. (**xerclimek**'ten) Masraflandırmak.
xerclimek A.U. Harcamak, masraf etmek.
xerite A. Harita.
xesis A. Hasis, cimri.
xesislik A.U. Hasislik, cimrilik. **Xesislik ḳildi** Cimrilik etti.
xeste A. 1. Hasta 2. Yorgunluk, bitkinlik.
xestixane F. Hastahane
xestilenmek F.U. hastalanmak.
xestilik F.U. hastalık.
xeşek F. Kuru ot.
xeşke Güceniklik, dargınlık.
xeşlenmek A.U. Harcanmak.
xeşleş A.U. Harcama.
xeşletmek A.U. (**xeşlimek**'ten) Harcatmak.
xeşlimek A.U. Harcamak. Ayrıca bk. **xercliek.**
xet A. Mektup, yazı. **çiraylik xet** güzel yazı. **Uniñ xéti yaman** Onun yazısı çirkin (kötü). **husni xet** koligrafi. **xet-savatliḳ adem** okuma yazması var adam. **xet-savati yoḳ adem** okuma yazması yok adam. **xet-savat çiḳarmaḳ** okuma yazma öğrenmek. **salam xet** mektup. **xet-xever** mektup ve haber. **ḳara xet** ihbarname. **xet sanduġi** mektup sandığı. **til xet** makbuz, senet. **toxtam xet** (ağız) tutanak, kararname.

xetçe A.F. Küçük mektup.
xetçek A.U. Mektup gibi bir şeyler.
xetçi A.U. Yazıcı, tahsildar.
xetçilik A.U. Yazıcılık.
xeter A. Tehlike. **xevp-xeter** tehlike. **xéyim-xeter** tehlike.
xeterlik A.U. Tehlikeli. **xeterlik veziyet** tehlikeli vaziyet.
xetersiz A.U. Tehlikesiz.
xetersizlik Tehlikesizlik.
xet-xever Mektup ve haber.
xetir A. bk. **xatire.**
xetleşmek A.U. Mektuplaşmak.
xetligüçi A.U. Yazan, not eden.
xetlimek A.U. Yazmak, not etmek. **Ular hemme nersini xetlep ketti** Onlar her şeyi not etti.
xetme Son, tamam. **xetmi Ḳuran** Kuranı okuyup tamamlamak (hatim indirmek).
xetname A.F. Belge, vesika, senet.
xetne A. Sünnet, sünnet etmek. **xetme ḳilmaḳ** sünnet etmek. **sünnet toyi** sünnet düğünü.
xet-pet A.U. Mektup gibi bir şeyler.
xettat A. Hattat; güzel yazı üstadı.
xettatlıḳ Hattatlık.
xever A. 1. Haber. **xever almaḳ** haber almak. **xever élip turmaḳ** her zaman haberdar olmak. **xever bermek** haber vermek. **xever ḳilmaḳ** haber vermek. **Xevirim yok** Haberim yok. **Nime xever bar?** Ne haber var? 2. (gramer) Yüklem. **İge, xeverdin tüzülgen cümle** Özne ve yüklemden yapılmış cümle.
xeverçi A.U. Haberci.
xeverdar A.F. Haberdar. **xeverdar ḳilmaḳ** haberdar etmek.
xeverdarlıḳ A.F.U. Haberdar olma hali.
xeverlendürmek A.U. Haber vermek.
xeverleşmek A.U. Haberleşmek.
xeversiz A.U. Habersiz. **Hiç nimidin xeversiz adem** Hiçbir şeyden habersiz adam. **U xeversiz yoḳap ketti** O habersiz kayboldu.
xeversizlik A.U. Habersizlik.
xevp A. Tehlike. **xevp salmaḳ** tehlike göstermek.
xevp-xeter A. Tehlike. **xevp-xeterge uçrimaḳ** tehlike ile karşılaşmak.
xevplenmek A.U. Tehlike hissetmek, endişelenmek.
xevplik A.U. Tehlikeli.
xevpliniş A.U. Endişelenme.
xevpsiz A.U. Tehlikesiz.
xevpsizlik A.U. Tehlikesizlik, emniyet. **Dölet xevpsizligini saḳlaş orunliri** Devlet emniyetini koruma kurumları.
xey Ç. Kumaştan yapılmış Çin ayakkabı. **lata xey** kumaş ayakkabı.
xeygüen Ç. Gümrük.
xeylik Ç.U. Ayakkabılı. **sériḳ xeylik ayal** sarı ayakkabılı kadın.
xeyr A. 1. Sadaka 2. İyilik, hayır 3. Elveda, hoşçakal.
xeyrçi A.U. Dilenci.
xeyrçilik A.U. Dilencilik.
xeyrxah A.F. Hayırhah, iyilik.
xeyrxahliḳ A.F.U. İyilik yapma hali.
xeyr-ihsan A. İyilik, hayır ihsan.
xeyrleşmek A.U. Vedalaşmak.
xeyrlik A.U. Hayırlı. **Xeyrlik bolsun** Hayırlı olsun.
xeyrlişiş A.U. Vedalaşma.
xeyrsiz A.U. Hayırsız, iyiliği yok. **xeyrsiz mal** iyiliği yok mal.
xezine A. Hazine, hazna.
xeziniçi A.U. Hazinedar, haznedar.
xezinidar A.F. Hazinedar, haznedar.
xezinidarliḳ A.F.U. Hazinedarlık, haznedarlık.

xéçil A. bk. **xicil.**

xécir Katır, bardo.

xéḳirimaḳ Böğürmek.

xéli F. Çok, epey. **Xéli vaxt boldi** Epey zaman oldu. **xéli köp** epey çok. **xélidin béri** epeydir. **Yéşim xéliġa yetti** Yaşım epey ilerledi.

xélila F.U. Epey, bir sürü, çokça.

xémir F. Hamur. **xemir turuş** maya; hamur mayası.

xénim Hanım.

xéridar F. Müşteri. **xéridarlar** müşteriler.

xéridarliḳ F.U. Müşterilik.

xéşek I. Kuru ot. **yem-xéşek** yem ve kuru ot.

xéşek II. Yonga.

xéyim-xeter Kaza ve tehlike. **mallarni xéyim-xeterdin saḳlaş** malları kaza ve tehlikeden koruma.

xézin A. Hazin. **xezin avaz** hazin bir ses; kederli ses.

xicalet A. Utanç, sıkılma. **xicalet tartmaḳ** utanmak. **xicalet bolmaḳ** utanmak; sıkmak.

xicaletçilik A.U. İhtiyaç, zaruret, sıkıntı, yoksulluk.

xicaletlik A.U. Mahcubiyet, şaşkınlık. **Özini xicaletliktin çiḳiriş üçün.** Kendini mahcubiyetten kurtarmak için.

xicil A. Utanç, mahcubiyet. **xicil bolmaḳ** utanmak. **xicil ḳilmaḳ** utandırmak. **U sel xicil bolġandek ḳildi** O biraz utanmış gibi oldu.

xicillik A.U. Utangaçlık, sıkılganlık, mahcubiyet. **xicillik içide** mahcubiyet içinde.

xidim (tıp) Trahom.

xixidimaḳ Kahkaha atmak.

xiḳirima Böğürmek.

xil F. Tür, çeşit. **her xil** her türlü. **neççe xil** birkaç türlü. **alminiñ bir xili** elmanın bir türü. **U öz xiliġa erge çiḳiptu** O kendine uygun biri ile evlenmiş. **bir xil ḳilivétiş** ayn hale getirme.

xilap A. Hilaf, aykırı, zıt, aksi.

xilapliḳ A.U. Aksilik, zıtlık, aykırılık.

xillanmaḳ F.U. Ayıklanmak, seçilmek.

xillaş Ayıklama, seçme.

xillatmaḳ (**xillimaḳ**'tan) F.U. Ayıklatmak, seçtirmek.

xilliḳ Muhtelif, türlü, çeşitli, değişik. **köp xilliḳ égilik** çok türlü ekonomi. **xilmu-xilliḳ** çeşitlilik.

xillimaḳ F.U. seçmek.

xilmu-xil Çeşitli.

xilmu-xilliḳ F.U. Çeşitlilik.

xilvet A. Boğuk, belirsiz, yalnızlık. **xilvetke kirmek** yalnız yaşamak.

xilvetxana A.F. Manastır hücresi.

ximik I.R. Kimyacı.

ximik II. R. Kimyasal, kimyevî. **ximik réaksiye** kimyasal değişme.

ximiye R. Kimya. **ximiye pakultéti** kimya fakültesi.

ximiyilik R.U. Kimyasal, **ximiyilik analiz** kimyasal analiz.

ximiyiviy R.A. Kimyasal, kimyevi. **ximiyiviy oġut** kimyasal gübre.

ximyeger R.F. Kimyacı.

xine F. Kına. **xine ḳoymaḳ** kına yakmak.

xineçöp F.U. (botanik) Liken.

xiñze Ç. Kayısı. **xiñze derixi** kayısı ağacı.

xiracet A. Masraf.

xire F. Donuk. **xire ḳilmaḳ** gölgede bırakmak.

xirildatmaḳ (**xirildimaḳ**'tan) Huylandırmak, kızdırmak.

xirildimaḳ 1. Böğürmek 2. Horuldamak.

xirileşmek F.U. Donuk olmak, gölgelenmek.

xirileştürmek F.U. (**xirileşmek**'ten) Donuklaştırmak, gölge düşürmek.
xirilik F.U. Donukluk, sönüklük.
xirḳirimaḳ bk. **xiḳirimaḳ.**
xirlaşmaḳ Çekişmek, kavga etmek, sövüp saymak.
xirman F. bk. **xaman.**
xirurg R. Operatör, cerrah.
xirurgiye R. Cerrahi, operatörlük.
xirurgiyilik R.U. Cerrahi, operatörlük.
xislet A. Vasıf, hassa, özellik.
xisletlik A.U. 1. Nitelik 2. özel iyi karakter.
xiş I.F. Kerpiç.
xiş II.F. Akraba.
xişçi F.U. Kerpiççi.
xişçilik F.U. Kerpiççilik.
xitaben A. Hitaben; birinin yüzüne söyleyerek. **xelḳḳe xitaben** halka hitaben.
xitap A. Hitap.
xitapname A.F. Beyanname.
Xitay Çinli. **Xitay güli** pat(tı).
xitildaş Kahkaha atma.
xitildimaḳ Kahkaha atmak.
xiyal A. Hayal. **xiyalġa çommaḳ** hayala dalmak. **xiyal sürmek** hayal etmek; hayala dalmak. **Xiyal deryasiġa çomup kettim** Hayal nehrine daldım. **xam xiyal** ham hayal; boş hayal. **Xiyalimġa keldi** Aklıma geldi.
xiyalçan Hayalci.
xiyalçanlik A.U. Hayalcilik.
xiyalilik A.U. Hayalcilik.
xiyaliy A. Hayalî.
xiyalkeş A.F. Hayalci.
xiyalkeşlik A.F.U. Hayalcilik.
xiyallanmaḳ A.U. Hayala dalmak.
xiyalperest A.F. Hayalperest.
xiyalperestlik A.F.U. Hayalperestlik.
xiyanet A. Hıyanet, ihanet.
xiyanetçi A.U. Hıyanet eden.
xiyanetçilik A.U. Hıyanet etme hali.
xiyanetkar A.F. Hıyanetkar.
xiyanetkarane A.F. Hıyanetkarane.
xiyanetkarlik A.F.U. Hıyanetlik.
xiyanetlik A.U. Hıyanetlik.
xiyavan F. (tarihî) İki yanı ağaçlı yol; park yolu.
Xizir Hızır.
xizmet A. hizmet. **xizmet ḳılmaḳ** hizmet etmek. **xizmet heḳḳi** hizmet hakkı. **xizmet vaxti** hizmet vakti; iş vakti. **Xizmitiñizde bolay** Hizmetinizi yapayım.
xizmetçi A.U. Memur, işçi. **öy xizmetçisi** ev işçisi.
xizmetçilik A.U. Memurlük, işçilik.
xizmetdaş A.U. İş arkadaşı; mesai arkadaşı.
xizmetkar A.F. İşçi
xizmetkarlik A.F.U. İşçilik. **xizmetkarlik ḳilmaḳ** işçilik yapmak.
xo I.Ç. 1. 64 kilo ağırlığındaki ölçü birimi. 2.64 kilo tohumun ekildiği tarla alanı.
xo II. Ç. : **Xo xeñze** Yiğit, kahraman.
xoca F. 1. Sahip, patron, mal sahibi 2. Sayın, muhterem, saygıdeğer.
xocam F.U. Sayın, muhterem, saygıdeğer.
xocayin F. sahip.
xocayinlik F.U. Sahiplik. **xocayinlik ḳilmaḳ** sahip çıkmak; sahip olmak.
xocen Ç. Roket, füze. **sün'i hemraniñ xocini** uydu rokei.
xocisiz F.U. Sahipsiz.
xocisizlik F.U. Sahipsizlik.
xoculuḳ F.U. Ekonomi. **xelḳ xoculuġi** halk ekonomisi. **yéza xoculuġi** köy ekonomisi.
xocuyun F. (ağız) bk. **xocayin.**
xolum: Xolum-xoşna Komşu.
xoma (ağız) bk. **gülḳaḳ.**
xonça F. Fincan tabağı.

xop F. İyi, olur.

xor I.F. Hor. **xor turmuş** hor hayat; hor geçim. **xor bolmaḳ** hor olmak. **xor ḳilmaḳ** hor görmek; yıpratmak.

xor II.R. Koro.

xoraş Yıpranma, azalma, zayıflama.

xoratmaḳ (xorimak'tan) Yıpratmak.

xoraz F. Horoz.

xorazvaz F. Horoz dövüştürmeyi seven.

xorazvazliḳ F.U. Horoz dövüştürmeyi sevme hali.

xorek I.F. Yem, yemek.

xorek II. F. Horultu, horlama. **xorek tartmaḳ** horuldamak. **xorigi çoñ adem** kibirli adam.

xorcun bk. **xurcun.**

xorimaḳ Yıpranmak, azalmak, zayıflamak. **xorimas polat xencer** yıpranmaz çelik hançer.

xorlanmaḳ Rezil olmak, hakaret edilmek.

xorlimaḳ F.U. Hor görmek.

xorluḳ F.U. Yüzkarası, rezalet, ayıp, **xorluḳta turmaḳ** sürünmek; manasız bir hayat sürmek. **Uniñ xorluġi ötüp ketti** O canımı sıktı (usandırdı).

xoruldimaḳ Horuldamak. **xoruldap uxlimaḳ** horuldayıp uyumak.

xorutuş Yıpratma.

xoş I. F. bk. **xuş.**

xoş II. F. Elveda, hoşçakal.

xoşal F. bk. **xuşal.**

xoşamet F. bk. **xuşamet.**

xoşañ Ç. Yağda kavrulmuş mantı.

xoşlaşmaḳ F.U. bk. **xuşlaşmaḳ.**

xoşna F. Komşu. **xoşna memliket** komşu ülke. **xolum-xoşnilar** komşular.

xoşniçiliḳ F.U. Komşuluk; komşu olma hali.

xoşnidar F. Komşu.

xoşnidarçiliḳ F.U. Komşuluk; komşu olma hali. **yaxşi xoşnidarçiliḳ munasiviti** iyi komşuluk ilişkisi.

xoşniliḳ F.U. Komşuluk.

xotek Sıpa.

xoteklimek Eşeğin yavrulaması.

xotun Kadın. **xotun almaḳ** kadın almak; evlenmek. **xotun koymaḳ** kadını boşamak.

xotun-bala Kadın ve çocuk.

xotun-ḳizlar Kadın ve kızlar.

xotunluḳ Kadınlı. **köp xotunluḳ** çok kadınlı. **xotunluḳḳa bermek** kocaya vermek. **xotunluḳḳa almaḳ** eş olarak almak.

xotunperest U.F. Kadın düşkünü.

xotunperestlik Kadın düşkünlüğü.

xotunsiz Kadınsız, bekar.

xotunsizliḳ Kadınsızlık, bekarlık.

xotunvaz U.F. Kadın düşkünü. Ayrıca bk. **xotunperest.**

xotunvazliḳ U.F.U. Kadın düşkünlüğü. Ayrıca bk. **xotunperestlik.**

xoyma Pek, çok, tamamen, büsbütün. **taġ şamili xoyma illiḳ** dağ rüzgarı çok ılık. **Güller xoyma éçilip ketti** Çiçekler çok güzel açılıverdi. **xoyma yoġan** çok da büyük.

xoymu bk. **xoyma.**

Xristiyan R. Hıristiyan. **Xristiyan dini** Hıristiyan dini.

Xristiyanliḳ R.U. Hıristiyanlık.

xrom R. (kimya) Krom.

xronométr R. Kronometre.

xuadani Ç. Triko (bir tür kumaş).

xucu Ç. Karabiber.

Xuda F. Tanrı, Allah. **Xudadek körmek** Tanrı gibi görmek. **Xuda heḳḳi** Allah aşkına. **Xuda körsetmisun!** Allah göstermesin. **Xudaġa tapşurmaḳ** Allaha ısmarlamak. **Xuda ursun** Allah kahretsin.

Xudaperest F. Sofu, dindar.

Xudaperestlik F.U. Sofuluk, dindarlık.

Xudasiz F.U. Allahsız, ateist, Tanrısız, Tanrı tanımaz.

Xudasizlik F.U. Ateistlik, Tanrısızlık, Allahsızlık, Tanrı tanımazlık.

Xudavend F. Tanrı, Allah.

Xuday F. Tanrı, Allah. **Xuday taala** Tanrı, Allah.

Xudaya F. Tanrım, Allahım.

xudbin F. Bencil, hodkâm.

xudbinlik F.U. Bencillik.

xuddi F. Aynı, tıpkı. **xuddi özi** tıpkı kendisi. **xuddi şu çağda** aynı o zaman.

xuduk Şüphe, vesvese.

xuduksiraş Şüphelenme; vesveseye düşme.

xuduksirimak Şüphelenmek; vesveseye düşmek.

xulase A. Sonuç. **xulase çikarmak** sonuçlandırmak. **xulasiğa kelmek** sonuca varmak.

xulasilanmak A.U. Sonuçlanmak.

xulasilaş A.U. Sonuçlandırma.

xulasilimak A.U. Sonuçlandırmak.

xuligan R. Terbiyesiz, küstah, kavgacı.

xuliganlik R.U. Terbiyesizlik, küstahlık.

xulk A. Hulk, huy, tabiat, karakter.

xulklik A.U. İyi huylu.

xulksiz **A.U.** Huylu, hırçın, huysuz.

xulksizlik A.U. Huysuzluk. **xulksizlik kilmak** huysuzluk yapmak.

xuluk A. bk. **xulk.**

xulumatañ Ç. Karışık, anlamsız, **Uniñ xulumatañ sözidin yer astiğa patimen** Onun anlamsız sözlerinden utanıyorum.

xumar F. İhtiras, tutku. **xumar bolmak** tutulmak. **xumardin çikkiçe** tutku çözülene kadar. **xumardin çikmak** tutkuyu çözmek. **xumardin tarkimak** tutkuyu dağıtmak. **Méni yarim taşlap ketti başkiniñ xumariğa** Beni yarım bırakaverdi başkasının aşkına.

xumarlaşmak F.U. Tutsaklaşmak. **xumarlaşkan kara közler** tutsaklaşmış kara gözler.

xumarlaştumak F.U. (**xumarlaşmak**'tan) Tutsaklaştırmak.

xumarlaşturuş F.U. Tutsaklaştırma.

xumarlik F.U. Tutsaklık; tutsaklı. **xumarlik köz** tutsaklı göz.

xumarlişiş F.U. Tutsaklaşma.

xumçe F. Çanak, kap, çömlek.

xumdan F. Çömlekçi ocağı.

xumdançi F.U. Çömlekçi.

xumdançilik F.U. Çömlekçilik.

xummar F. bk. **xumar.**

xumper F. Haylaz.

xumre F. Çamurdan yapılmış kap; kil kap.

xumsa (ağız) bk. **xunise.**

xun F. kan.

xunxar F. Hunhar.

xunxarlik F.U. Hunharlık.

xunise Hunsa; çifte cinsiyetli.

xunriz F. Katil.

xunsiz F.U. Kansız. **xunsiz çiray** kansız sima.

xunsizlik F.U. Katillik.

xuñgan (ağız) bk. **xañga.**

xupiyane A.F. Gizli halde.

xupiye A. Gizli.

xupiyilik A.U. Gizlilik.

xupsenmek Aldırmamak; önemsememek.

xupten F. Gece. **Xupten namazi** Gece namazı; yatsı namazı.

xurapat A. Hurafe.

xurapatçi A.U. Batıl inanışlı.

xurma F. Hurma. **xurma derexti** hurma ağacı. **xurma reñ** kahverengi.

xursunmak İçler çekmek; ahlar çekmek.

xurşid F. Güneş.

xuruc A. Çıkış, hücum, düşmanca çıkış.

xuruldaş Horuldama.

xuruldimaḳ Horuldamak.

xurum R. Krom. **xurum ötük** kromlu çizme.

xususen A. Bilhassa, özellikle.

xususiy A. Hususi, özel. **xususiy soda** özel ticare. **xususiy mülk** özel mülk. **xususiy égilik** özel ekonomi.

xususiyet A. Özellik, ayrıcalık.

xususiylik A.U. özellik, hususiylik.

xususta A.U. Hakkında, konuda. **bu xususta** bu konuda. **Uniñ xususida** Onun hakkında.

xuş F. Hoş, iyi. **xuş avaz** hoş ses; güzel ses. **xuş körmek** hoş görmek. **xuş ḳilmaḳ** hoşlandırmak. **U köñlümni xuş ḳildi** O beni sevindirdi. **Xuş kepsiz** Hoş geldiniz. **Xuş ḳéliñlar** Hoşçakalın. **Xuş emse** Elveda; hoşçakalın. **Bu söz ularniñ ḳuluġiġa xuş yaḳmidi** Bu söz onların hoşuna gitmedi.

xuşal F.A. Memnun, sevinçli. **xuşal ḳilmaḳ** memnun etmek. **xuşal bolmaḳ** memnun olmak. **Xuşalmen** Memnunum.

xuşal-xuram F.A. Memnun, sevinçli.

xuşal-xuramlik F.A.U. Memnuniyet, sevinç.

xuşallik F.A.U. Memnuniyet, sevinç. **xuşallik bilen** memnuniyetle; sevinçle.

xuşamet F. Kompliman, pohpohlama, dalkavukluk, yaltaklık. **xuşamet söz** nazik söz. **xuşamet ḳilmaḳ** yaltaklanmak.

xuşametçi F.U. Dalkavuk.

xuşametçilik F.U. Dalkavukluk. **xuşametçilik ḳilmaḳ** dalkavukluk yapmak.

xuşametgöy F. Pohpohçu, dalkavuk.

xuşametgöylük F.U. Pohpohçuluk, dalkavukluk.

xuşbext F.A. Saadet, mutluluk, bahtiyarlık.

xuşbextlik F.A.U. Mutlüluk, bahtiyarlık.

xuşboy F. Hoş kokulu; güzel koku saçan.

xuşçaḳçaḳ Neşeli, güler yüzlü.

xuşçaḳçaḳlik F.U. Neşelilik, güler yüzlülük.

xuşgöy F. Hoş, tatlı.

xuşhal F.A. bk. **xuşal.**

xuşxet F.A. Güzel yazı.

xuşxetlik F.U. Güzel yazılı.

xuşxever F.A. Müjde; sevinç verici haber.

xuşxuluḳ F.A. Terbiyeli, görgülü.

xuşxuy F. Neşeli, sevinçli.

xuşxuyluḳ F.U. Neşelilik, sevinçlilik.

xuşḳamet F.A. Çelimli, endamlı, boyu bosu yerinde.

xuşḳametlik F.A.U. bk. **xuşḳamet.**

xuşlanmaḳ F.U. Sevinmek, hoşnut olmak.

xuşlaşmaḳ F.U. Vedalaşmak.

xuşlimaḳ F.U. Sevmek, sevindirmek.

xuşluḳ F.U. Hoşnutluk.

xuşlunuş F.U. Sevinme, hoşnut olma.

xuşluşuş F.U. Vedalaşma.

xuşmuamile F.A. Hoş muamele; iyi ilişki.

xuşmuamililik F.A.U. Hoş muameleli; iyi ilişkili.

xuşnut F. Hoşnut, memnun.

xuşnutluḳ F.U. hoşnutluk, memnunluk.

xuşpiçim F.U. Mevzun, zarif, muntazam.

xuşroy F. Güzel, ilgi çekici.

xuşroyluḳ F.U. Güzellik, ilgi çekicilik.

xuştar F. Aşık, tutkun, meftun, sevdalı. **xuştar bolmaḳ** aşık olmak.

xuştarliḳ F.U. Aşıklık, sevdalık.

xuştebiet F.A. Neşeli, sevinçli.

xuştebietlik F.A.U. Neşelilik, sevinçlilik.

xuşvaxt F.A. Memnun, sevinçli.

xuşyaḳmas Tembel, avare, haylaz.

xutbe A. Hutbe.

xutmu A. (ağız) bk. **ḳutup.**

xuy F. Huy, karakter. **xuyi yaman adem** huysuz adam. **şu atniñ bir yaman xuyi bar** şu atın bir kötü huyu var. **xulḳi-xuyi mulayim ḳiz** hulkı, huyu mülâyim kız.

xuyluḳ F.U. Huylu.

xuy-peyli F.A.U. Karakter ve niyet. **xuy-peyli yaman adem** karakter ve niyeti kötü adam.

Xuysu Ç. Döngen, Çin Müslümanı.

xünük F. Çirkin.

xünüklenmek F.U. Çirkinleşmek.

xünükliniş F.U. Çirkinleşme.

xünüklük F.U. Çirkinlik.

İ

iane A. (yazı dili) İane. **iane toplimaḳ** iane toplamak. **iane ḳilmaḳ** iane etmek.

ibadet A. ibadet. **ibadet ḳilmaḳ** ibadet etmek.

ibadetxana A.F. İbadethane.

ibare A. İbare.

ibaret A. İbaret. **şuniñdin ibaret** şundan ibaret.

ibaytin Deminden. **ibaytin béri** deminden beri.

iblis A. İblis.

iblisane A.F. İblisçe.

ibn A. Oğlu. **İbn Sina** İbn Sina (Sina oğlu).

İbraniy A. İbranî. **İbraniy dini** İbranî dini.

ibret A. İbret. **ibret almaḳ** ibret almak.

ibretlik A.U. İbretli.

icabet A. İcabet.

icabiy A. Müspet, olumlu.

icaḏiy A. Yapıcı.

icadiyet A. Yaratıcılık.

icadiyetçanliḳ A.U. Yaratıcı yeteneğinin yüksekliği.

icare A. Kira. **icariġa alġuçi** kiracı. **icare heḳḳi** kira hakkı. **yer icarisi** yer (toprak) kirası. **icariġa almaḳ** kiraya almak. **icariġa bermek (ḳoymaḳ)** kiraya vermek (koymak).

icariçi A.U. Kiracı.

icaridar A.F. Kiracı.

icarikeş A.F. Kiracı.

icat A. Yaratma. **icat ḳilġuçi** yaratıcı.

icatçan A.U. Yaratıcı.

icatçanliḳ A.U. Yaratıcılık.

icatçi A.U. Yaratıcı.

icatkar A.F. Yaratıcı.

icatkarliḳ A.F.U. Yaratıcılık.

icaze A. bk. **icazet.**

icazet A. Ruhsat, izin. **icazet bermek** izin vermek.

icra A. İcra. **icra ḳilmaḳ** icra etmek. **icra ḳilġuçi** icra eden.

icraçi A.U. İcra eden.

icraiye A. Yürütme. **İcraiye komitéti** Yürütme komitesi.

ictihat A. Çalışkanlık, gayret.

ictihatliḳ A.U. Çalışkan, gayretli.

ictimaiy A. İçtimaî, toplumsal.

ictimaiyet A. İçtimaiyat.

iç İç. **iç sürmek** iç sürmek, ishal olmak. **İçim katti** Kabız oldum. **İçi ötti** İçi sürdü. **İçim aġridi** Karnım ağrıdı. **öy içi** aile efradı; evdekiler; çoluk çocuk.

içek Barsak.

içide İçinde. **bir jil içide** bir yıl içinde. **içtin çiḳḳan düşmen** içten çıkan düşman. **İçimde** İçimde. **İçimdin çiḳḳan bala** Doğurduğum çocuk. **içidin** içinden. **içige** içine. **Öz içige alidu** Kendi içine alacak. **içi ḳara** kötü niyetli. **İçim éçildi** Ferahladım, sevindim. **içi kavak (ḳavaḳ)** içi boş. **Münayim ḳara közliri içige oltaġan** Mülayim siyah gözleri içine çökmüş. **aġziniñ içide** ağzının

içinde. **iç ağirtmaḳ** acımak. **iç puşmaḳ** canı sıkılmak; içi sıkılmak. **iç küymek** acımak, merhamet etmek. **U içide oylidi** O kendi kendine düşündü.

içimlik İçki, içilen şey. **içimlik içmek** içki içmek.

içiş içme.

içkergi İçeri, dahilî.

içki Dahilî, içe ait. **içki ağriklar** iç hastalıklar. **içki kiyim** iç çamaşır, iç elbise.

içkilik İçki. **içkilik içmek** içki içmek. **içkilikke bérilip ketmek** içki düşkünlüğü.

içkiri İçeri. **memliketniñ içkirisige** ülkenin içerisine. **içkiride** içeride.

içkirileş İçerleme.

içkirilimek İçerlemek.

içköynek İç gömlek, gecelik.

içkülük bk. **içkilik.**

içküzmek (içmek'ten) İçirmek.

içküzülmek İçirilmek.

içküzülüş İçirilme.

içküzüş İçirme.

içḳoyun-taşḳoyun İç içe olmak; sıkı dostluk; kardeşçe yakınlık. **rehberlerniñ amma bilen içḳoyun-taşḳoyun boluşi** liderlerin toplum ile iç içe olması.

içmek İçmek.

içürmek (içmek'ten) İçirmek.

idare A. İdare. **öz-özini idare ḳiliş** kendi kendini idare etme. **herbiy xizmet idarisi** askerî hizmet idaresi. **gézit idarisi** gazete idaresi. **idare ḳilguçi** idare eden. **idare ḳilmaḳ** idare etmek.

iddia A. iddia.

idéal R. İdeal, ülkü.

idéalist R. İdealist, ülkücü.

idéalizm R. İdealizm, ülkücülük.

idéallaşturmaḳ R.U. Ülkü haline getirmek; ülküleştirmek.

idrek A. İdrak.

idreklik A.U. Zeki, hassas.

idreksiz A.U. İdrak edemeyen.

idreksizlik A.U. Kavrayış zayıflığı, anlayışsızlık.

ige 1. İye, sahip. **banka igisi** banka sahibi. **çoñ yer igisi** büyük toprak ağası. **sen'et igisi** sanat sahibi. **ḳelem igisi** yazar, edip. **talant igisi** yetenek sahibi. **Bu çoñ ehmiyetke ige** Bunun önemi çok büyük. (2) Fail, özne.

igek Eğe.

igellimek Ele geçirmek, zaptetmek, gaspetmek, zorla almak, işgal etmek.

igermek Eğirmek, bükmek.

igiçi (ağız) Büyük kız kardeş. Ayrıca bk. **aça, hede.**

igidar U.F. Sahip, malik, iye.

igidarçiliḳ U.F.U. Sahiplik, iyelik.

igidarliḳ U.F.U. Sahiplik, iyelik.

igilik I. Ekonomi. **dölet igiligi** devlet ekonomisi. **kollektip igilik** kamu ekonomisi.

igilik II. (gramer) İyelik. **igilik ḳoşumçisi** iyelik eki.

igilik III. (ağız) bk. **kiyimlik.**

igisiz 1. Sahipsiz, iyesiz. **igisiz ḳalmaḳ** sahipsiz kalmak. 2. (gramer) Öznesiz, failsiz. **igisiz péil** öznesiz fiil. **igisiz cümle** öznesiz cümle.

igisizlik Sahipsizlik, iyesizlik.

igne bk. **jiñne.**

iğañlaş Sallanma, ırgalanma.

iğañlimaḳ Sallanmak, ırgalanmak. **Şamal çiḳmisa derexniñ béşi iğañlimaydu** Rüzgar olmazsa ağaç başı sallanmaz.

iğva A. Kışkırtma, provokasyon, fesat.

iğvaçi A.U. Fesatçı, kışkırtıcı.

iğvagerçilik A.F.U. Kışkırtma hali; fesat hali.
ihanet A. İhanet.
ihate A. İhate; kenarını kuşatma.
ihsan A. İhsan.
ihtimal A. İhtimal. **ihtimaldin jiraḳ** olasılığı çok az. **her ihtimalġa ḳarşi** her ihtimala karşı.
ihtiram A. İhtiram.
ihtiras A. İhtiras.
ihtirasliḳ A.U. İhtiraslı.
ihtişam A. İhtişam, görkem.
ihtişamliḳ A.U. Görkemli.
ihtiyac A. İhtiyaç.
ihtiyacliḳ A.U. İhtiyaclı, lüzumlu.
ihtiyat A. İhtiyat. **ihtiyat ḳilmaḳ** ihtiyat etmek.
ihtiyatçan A.U. İhtiyatlı, dikkatli.
ihtiyatçanliḳ A.U. İhtiyatlı olma hali.
ihtiyatkar A.F. bk. **ihtiyatçan.**
ihtiyatkarliḳ A.F.U. bk. **ihtiyatçanliḳ.**
ihtiyatliḳ A.U. İhtiyatlı, dikkatli.
ihtiyatsiz A.U. İhtiyatsız, dikkatsiz.
ihtiyatsizliḳ A.U. İhtiyatsızlık, dikkatsizlik.
ixçem Derli toplu. **öz pikrini ixçemġina bildürmek** kendi fikrini derli toplu halde anlatmak.
ixçemleşmek Derli toplu hale gelmek.
ixçemleştürmek (**ixçemleşmek**'ten) Derli toplu hale getirmek.
ixçemleştürüş Derli toplu hale getirme.
ixçemlik Derli toplu olma hali.
ixlas A. İhlas, içtenlik. **İxlasimni ḳaytardi** İtimadım kalmadı. **ixlas ḳilmaḳ** ihlas ile; içtenlikle. **İxlas ḳoyup işlidim** Özenle çalıştım. **Bu işke méniñ ixlasim yoḳ** Bu işi sevmiyorum.
ixlasliḳ A.U. İstekli, gönüllü.
ixlassiz A.U. İsteksiz. gönülsüz.
ixlassizliḳ İsteksizlik, gönülsüzlük.
ixtidar A. İktidar, kabiliyet, yetenek.
ixtilal A. İhtilal.
ixtilap A. İhtilap, zıddiyet, karşıt.
ixtilapliḳ A.U. Zıddiyetli, zıddiyetlik, karşıtlı, karşıtlık.
ixtisas A. İhtisas.
ixtisaslaşmaḳ A.U. İhtisaslaşmak.
ixtisasliḳ A.U. İhtisas sahibi; mütehassıs.
ixtisat A. İktisat, ekonomi.
ixtisatçi A.U. İktisatçı.
ixtisatçil A.U. Tasarrufa meyil; para biriktirmeye meyil.
ixtisatçiliḳ A.U. Tasarrufa meyillik; para biriktirmeye meyillik.
ixtiyar A. İrade, istem. **U méniñ ixtiyarimda** O benim irademe bağlı. **İxtiyar özemde** Nasıl istersem öyle olur; Kimseye bağlı değilim. **İxtiyariñ** Nasıl istersen.
ixtiyariy A. İstekli, isteyerek, gönüllü. **ixtiyariy türde** istekli halde; gönüllü olarak. **İxtiyar özeñde** İstediğini yap. **öz ixtiyariġa almaḳ** kendi iradesine bağlamak. **Öz ixtiyari bilen** Kendi iradesiyle. **öz ixtiyariġa ḳoymaḳ** kendi haline bırakmak.
ixtiyarliḳ A.U. İsteklilik, serbestlik, gönüllülük.
ixtiyarsiz A.U. İstemeyerek, zorla. **ixtiyarsiz heriket** istenilmeyen hareket. **ixtiyarsiz revişte** istemeyerk.
ixtiyarsizliḳ A.U. İrade dışı, isteksizlik.
ikkeylen İkimiz, ikisi, iki kişi.
ikki İki. **İkkimiz** İkimiz. **ikkilisi** ikisi de. **ikki hesse** iki hisse. **ikkisi** ikisi. **ikkidin bir** bir bölü iki. **ikkisidin biri** ikisinden biri. **ikki aylik** iki aylık. **ikki jillik** iki yıllık. **ikki yaḳlima** iki taraflama. **İkkige böldüm** İkiye böldüm. **bir-ikki heptidin keyin** bir iki haftadan sonra. **ikki yüzlük** iki yüzlü, riyakar. **ikki yüzlimiçilik** iki yüzlülük. **ikki tayin** belli değil, bilinmeyen, meçhul, belirsiz.

ikki-ikkidin İkişer ikişer.
ikkiden İkimiz, ikisi, iki kişi.
ikkilik İkili.
ikkilisi İkisi de. **İkkilisi ketti** İkisi de gitti.
ikkinçi İkinci. **ikkinçi dericilik** ikinci dereceli.
ikkinçidin İkinci olarak.
ikkizek İkiz.
iklim A. İklim.
ikrar A. Tanıma, itiraf. **ikrar bolmaq** tanımak, itiraf etmek.
ilac A. Çare, araç, deva, ilaç, em. **Muniñ birer ilaci barmu?** Bunun bir çaresi var mı? **ilac yoq** çare yok. **İlacim yoq** Çarem yok. **ilacini körmek** çaresini bulmak. **Nime ilaciñ bar?** Ne çaren var?
ilacsiz A.U. Çaresiz. **İlacsiz keldim** Çaresiz geldim.
ilacsizlik A.U. Çaresizlik. **İlacsizliktin razi boldum** Çaresizlikten razı oldum.
İlah A. Tanrı.
İlahiy A. Tanrısal.
İlahiyet A. İlahiyat, Tanrı bilimi.
ilan I.A. bk. **élan.**
ilan II. Yılan. **ak ilan** ak yılan. **sériq baş ilan** sarı baş yılan. **su ilan** boa yılanı. **zeherlik ilan** zehirli yılan.
ilan-çayan Yılan ve çıyan.
ilançi Yılanı ehlileştiren kimse.
ilanlik Yılanlı; yılanlık (yılanın bulunduğu yer).
ilcaymaq Gülümsemek, tebessüm etmek.
ildam Çabuk, hızlı.
ildamlik Çabukluk, hızlılık. **ildamlik bilen** hızla.
ildamlimaq Hızlanmak.
ildurmaq Astırmak.
ileşmek Karışmak.
ileştürmek (ileşmek'ten) Karıştırmak.
ilgek İlmek.
ilgiçe İğ.
ilgiri 1. Daha önce, daha erken 2. İleri. **ilgiri qarap** ileriye bakarak. **Atisidin qarğiş alğan ilgiri kelmes** Atasından beddua alan kimsenin bahtı açık olmaz.
ilgiri-kéyin Hiçbir zaman; asla. **İlgiri-kéyin mundaq işni qilmañ** Asla böyle bir işi yapmayın.
ilgirileş İlerleme.
ilgirilik Üstünlük, avantaj.
ilgirilimek İlerlemek.
ilgüç Askı.
ilğa I. Seçme, seçi, ayıklama.
ilğa II. (ağız) Toplu iğne, çengelli iğne.
ilğar Öncü, ilerici. **Bizniñ ilğarlirimiz** Bizim öncülerimiz.
ilğarlik Öncülük.
ilğaş Seçme, ayıklama.
ilğimaq Seçmek, ayıklamak.
ilham A. İlham. **ilham bergüçi** ilham veren. **ilham almaq** ilham almak.
ilhambexş A.F. İlham veren. **ilhambexş sözler** ilham veren sözler.
ilhamçi A.U. İlhamcı, coşturan.
ilhamlandurmaq A.U. (**ilhamlanmaq**'tan) İlham vermek, coşturmak.
ilhamlanmaq A.U. İlham almak.
iliğlik Asılı. **İliğlik turuptu** Asılı duruyormuş.
ilik İlik. **omurtqa iligi** belkemiği iliği.
ilim A. İlim, bilim.
ilimaq Ilımak, ısımak.
ilimdar A.F. Bilgili, okumuş.
ilimdarlik A.F.U. Bilgililik.
ilimlik A.U. Bilgili.
ilimsiz A.U. Bilgisiz.
ilimsizlik A.U. Bilgisizlik.
ilinmaq İlişmek, takılmak. **Bélik qarmaqqa ilindi** Balık oltaya takıldı. **ilinip qalmaq** takılıp kalmak. **ilinip turmaq** asılı durmak. **közge ilinidiğan nerse** göze çarpan şey.

közge ilinmaḳ göze çarpmak. **Közüm oyḳuġa ilindi** Yeni uyudum; Yeni uykuya daldım.

ilişiş Karışma, katılma.

ilitmaḳ (**ilimḳ**'tan) Ilıtmak, ısıtmak.

ilivalmaḳ İlişmek, takılıvermek.

ilivéliş İlişme, takılıverme.

ilk El, kol. **İlkimizde** Elimizde. **Maldölitim ilkimdin ketti** Malım mülküm elimden gitti (malımı-mülkümü kaybettim).

ilḳa Yılkı.

ilḳiçi Yılkı çobanı.

ilḳiçilik Yılkıcılık; yılkı sürüsü ile meşgul olma işi.

illet Çıban, kançıbanı.

illetlik Hasta. **illetlik cay** hastalı yer.

illiḳ Ilık, sıcak. **İlliḳkina külüp ḳoydi miyiġida** Sıcak bir gülümsedi. **Közge illiḳ körünüdu** Göze sıcak gözüküyor.

illiḳlik Ilıklık, sıcaklık.

illitiş Ilıtma, ısıtma.

illitmaḳ (**ilimaḳ**'tan) Ilıtmak, ısıtmak.

ilmaḳ Asmak. **U méni közge ilmaydu** O beni hor görüyor.

ilman Ilık. **ilman su** ılık su.

ilme I. Örme, örgü. **ilme késili** epilepsi, sara (hastalığı).

ilme II. Belirti, alamet.

ilmek I. 1. Çengel, örgü iğnesi 2. Düğüm, ilmek.

ilmek II. Karmuk, zıpkın.

ilmiçi Örgü örücü, oyacı.

ilmiçilik Trikotaj işi.

ilmiy A. İlmî, bilimsel. **İlmiy kéñeş** Bilimsel şura.

ilpet A. Dost, arkadaş.

ilpetçilik A.U. Dostluk, arkadaşlık.

ilpetleşmek A.U. Dostlaşmak, arkadaş olmak.

ilpiz Bars, Ayrıca bk. kaplan.

iltica A. İltica, rica, istek.

iltimas A. İltimas. **iltimas ḳilmaḳ** iltimas etmek.

İltimasçi A.U. İltimas eden.

İltimasname A.F. Dilekçe.

iltipat A. İltifat. **iltipat körsetmek** iltifat etmek; iltifat göstermek.

iltipatlik A.U. İltifatlı.

iltipatsiz A.U. İltifatsız. **iltipatsiz ḳaldurmaḳ** iltifat etmemek.

iltipatsizlik A.U. İltifatsızlık.

ilviz Böbür, babur, leopar.

ima İma, işaret. **ima ḳilmaḳ** ima etmek, işaret etmek.

imam A. İmam.

imamlik A.U. İmamlık. **imamlik ḳilmaḳ** imamlık yapmak.

iman A. İman. **İmanimiz kamil** İmanımız kamil. **iman keltürmek** Müslüman olmak (imana gelmek).

imanlik A.U. İmanlı.

imansiz A.U. İmansız.

imansizlik A.U. İmansızlık.

imaret A. İmaret. **imaret salmaḳ** imaret yapmak.

imaretçi A.U. Mimar.

imaretçilik A.U. Mimarlık.

imir-çimir Hafif dalgalar, kamaşma.

imkan A. İmkan. **imkani bolsa** imkanı olsa. **imkani yoḳ** imkanı yok.

imkaniyet A. İmkaniyet.

imkansiz A.U. İmkansız.

imkansizlik A.U. İmkansızlık.

imla A. İmla. **imla kaidiliri** imla kaideleri (kuralları).

imlaş İma etme, işaret etme.

imlik (gramer) Ünlem, nida.

imlimaḳ İşaret etmek. **imlap ḳiçḳarmaḳ** işaret ederek çağırmak.

impérator R. İmparator.

impératorluḳ R.U. İmparatorluk.

impérialist R. Emperyalist.

impérialistik R. Emperyalizme ait. **impérialistik zulum** emperyalizmin zulmü.
impérializm R. Emperyalizm.
import R. İthalât.
importluk R.U. İthalât için hazırlanmış. **importluk mal** ithalât için hazırlanmış mal.
imrak (ağız) bk. **amrak.**
imtihan A. İmtihan, sınav. **imtihan almak** imtihan yapmak. **imtihan bermek** imtihan olmak. **imtihandin ötmek** imtihandan geçmek.
imtiyaz A. İmtiyaz.
imtiyazlik A.U. İmtiyazlı.
imza A. İmza. **imza koymak** imza atmak. **Bu uniñ öz imzasi** Bu onun kendi imzası.
imzalimak A.U. İmzalamak.
in İn.
inabet A. bk. **inavet.**
inak Dost, barışçı, barışçıl, barışsever. **İnak işleymiz** Barış içinde çalışıyoruz. **ilnak yaşimak** dostça yaşamak, dostça geçinmek.
inaklaşmak Dost olmak, barışmak.
inaklik Dostluk, mutabakat.
inavet A. Güven, itimat, itibar, inanma. **inavetke almak** itimat etmek, güvenmek.
inavetlik A.U. İtibarlı, güvenilir.
inavetsiz A.U. Güvensiz, itibarsız.
inavetsizlik A.U. İtimatsızlık, güvensizlik, itibarsızlık.
inayet A. Lutuf, meyil.
incik Kaprisli, takılma, kafa tutma.
inciklik Kaprislilik, kafa tutma.
inciklimak İnlemek, sinirlenmek.
İncil A. İncil.
incu İnci.
inçik İnce, zarif.
inçike bk. **inçik.**
inçikilik İncelik, titizlik. **inçikilik bilen işlengen plan** titizlikle yapılmış plan.
inçikilimek İnceltmek; titizlikle araştırmak.
inçiklimek bk. **inçikilimek.**
indeş Seslenme. Ayrıca bk. **ündeş.**
indikmek Suluk kesilmek. Ayrıca bk. **endikmek.**
indimek Seslenmek. Ayrıca bk. **ündimek.**
indin Öbürgün (yarın değil).
indinki Öbürgünkü.
indinlik Öbürgünlük.
industriyileştürmek R.U. sanayileştirmek.
inek İnek.
İngliz İngiliz. **İngliz ayili** İngiliz kadını. **İngliz tili** İngiliz dili.
ini Küçük erkek kardeş. **aka-ini** ağabey ve küçük erkek kardeş.
iniçke bk. **inçike.**
injénér R. Mühendis. **tağ injéneri** maden mühendisi.
injénérlik R.U. Mühendislik.
inkar A. İnkar. **inkar kilmak** inkar etmek.
inkas A. İnkas, yankı. **inkas kilmak** inkas etmek; yankı vermek.
inkilap A. İhtilâl, devrim, inkılâp.
inkilapçi A.U. İhtilâlcı, devrimci, inkılâpçı.
inkilapçil A.U. Devrimcilik.
inkilapçilik A.U. Devrimcilik.
inkilaviy A. İnkılaba özgü. **inkilaviy heriket** devrim faaliyeti.
inkilaviylaşmak A.U. Devrimcilik.
inkiraz A. Batma, düşme, meşum, yok olma.
insan A. İnsan, kişi.
insançilik A.U. Kişilik. **insançiliği yok adem** kişiliği yok adam.
insaniy A. İnsanî, insanca.

insaniyet A. İnsaniyet. **insaniyet alimi** insanlık alemi.
insaniyetçilik A.U. Kişilik. **insaniyetçiliği yoq adem** kişiliği yok adam.
insaniyetperver A.F. İnsancıl, insan seven.
insaniyetsizlik A.U. İnsaniyetsizlik, merhametsizlik.
insanperver A.F. İnsancıl, insan seven, hümanist.
insap A. İnsaf. **insap qilmaq** insaflı olmak.
insapliq A.U. İnsaflı.
insapsiz A.U. İnsafsız.
insapsizliq A.U. İnsafsızlık.
institut R. Enstitü. **Şerqşunasliq instituti** Şarkiyat (Doğu bilimleri) enstitüsü. **İlmiy-tekşürüş instituti** Araştırma enstitüsü. **Pédagogika instituti** Eğitim enstitüsü.
inşa A. Yaratma, kurma, meydana getirme, hazırlama, inşa.
inşaalla A. İnşaallah.
inşaet A. İnşaat.
intayin Gayet, çok, pek. **intayin yaxşi** çok iyi; gayet iyi.
intérnatsional R. Uluslararası, beynelmilel, enternasyonal.
intérnatsionalist R. Enternasyonalizm taraflısı.
intérnatsionalistik R. Uluslararası, beynelmilel.
intérnatsionalizm R. Enternasyonalizm.
intérnatsionalliq R.U. Enternasyonalizm taraftarlığı.
intiqam A. İntikam. **intiqam almaq** intikam almak.
intiqamçi A.U. İntikamcı.
intilmek Hamle, dalga, hız.
intizam A. İntizam. **emgek intizami** çalışma intizamı; iş intizamı.
intizamsiz A.U. İntizamsız.
intizamsizliq A.U. İntizamsızlık.
intizar A. İntizar, bekleme. **intizar bolmaq** intizar olmak.
intizarliq A.U. İntizar olmak.
invintar R. Demirbaş, avadanlık, envanter. **invintar qilmaq** envantere geçirmek; envanter kontrolü.
iñek Çene.
iñgen Deve.
iñiçke (ağız) İnce.
iñiçkilik İncelik.
iñiçkilimek İnceltmek, incelemek.
iñişmek Eğilmek.
iñiştürmek (**iñişmek**'ten) İğmek, eğmek.
iñivaş (ağız) Elbise, giysi, üst.
iñrimaq İnlemek.
ipade A. İfade. **ipade etmek** ifade etmek.
ipadilaş A.U. İfade etme.
ipadilimaq A.U. İfade etmek.
ipar Misk.
ipek İpek. **ipek qurti** ipek böceği. **xam ipek** ham ipek.
ipekçi İpekçi.
ipekçilik İpekçilik.
ipeklik İpekli, ipeklik.
ipektek İpek gibi.
iplas A. Kirli, alçak. **iplas adem** alçak insan. **iplaslaşmaq** kirlenmek; alçaklaşmak.
ippet A. İffet.
iptira A. İftira. **iptira qilmaq** iftira etmek.
iptiraçi A.U. İftiracı.
iptiraçiliq İftiracılık.
irade A. İrade. **İradisi küçlük** İradesi güçlü.
iradilik A.U. İradeli. **iradilik kişi** iradeli kişi.
iradisiz A.U. İradesiz.
iradisizlik A.U. İradesizlik.
İran F. İran. **İran tilliri** İran dilleri.
İranliq F.U. İranlı.
irğaq Çengel.

irğatmak (**irğimak**'tan) Atlatmak, sıçratmak.
irğay (botanik) Hanımeli.
irğimak Atlamak, sıçramak. **irğip ötmek** atlayıp geçmek. **irğip minmek** sıçrayıp binmek (ata).
irğitmak Bir yana atmak; kenara atmak.
irimçik Sütün kaynatılması ile yapılan bir çeşit peynir.
irinçek Tembel.
irkit Süt suyu (bir çeşit süt ürünü).
irk A. Irk.
irkçi A.U. Irkçı.
irkçilik A.U. Irkçılık.
irkiy A. Irkî; ırka ait.
irpan A. İrfan. **ilim-irpan** ilim ve irfan.
irsiyet A. İrsiyet.
is 1. Koku 2. Duman. **is tegmek** dumanla zehirlenmek.
isen (ağız) bk. **isenge.**
isenge Gelecek yıl.
isildimak Cızırdamak.
isim A. İsim, ad. **xas isim** has isim. **İsimi cismige muvapik bolsun** İsmi cismine uygun olsun.
isimlik A.U. İsimli. **Mamut isimlik bir kişi** Mahmut isimli bir kişi. **sayliğuçilarniñ isimligi** seçmenlerin listesi.
isimsiz A.U. İsimsiz.
isinmak Isınmak.
isit yazık!
isitkina Yazık !
isitma 1. Sıcak 2. Isıtma.
iskence F. Kıskaç içine almak, baskı, işkence.
iskencévil Bir tür bitki, ilac olarak kullanılır.
isket A. Şekil, biçim, model.
isketlik A.U. Güzel, gösterişli, yakışıklı.
iskilat R. Ambar, depo.
iskilatçi R.U. Ambar memuru.
iskimek Koklamak.
iskine Keski, kalem.
iskripka R. Keman.
iskitmak Islık çalmak.
islah A. Islah, düzeltme, tamir.
islahet A. Islahat, düzeltme işleri. **yer islahiti** toprak ıslahatı.
islahetçi A.U. Islahatçı.
islahetçilik A.U. Islahatçılık.
İslam A. İslam.
İslamiyet A. İslamiyet.
islaş İsleme, iste kurutma.
İslaven R. İslav. **İslaven xelkliri** İslav halkları.
isliк Dumanlı.
islimak Dumanlamak. **isliğan göş** dumanlatılmış et.
İspan İspanya. **İspan ayili** İspanya kadını.
ispanlik İspanyalı.
ispat A. İspat, kanıtlama.
ispatlaş A.U. İspatlama, kanıtlama.
İsrail A. İsrail.
israp A. İsraf. **israp kilmak** israf etmek.
israpçi A.U. İsraf eden.
israpçilik A.U. İsrafa kaçmak.
israpger A.F. İsraf eden.
israpgerçilik A.F.U. İsrafa kaçmak.
israpxor A.F. Tutumsuz, savurgan.
israpxorluk A.F.U. Tutumsuzluk, savurganlık.
israplik A.U. bk. **israpxorluk.**
isrik Günlük, buhur.
isrikdimak Tütsülemek.
issik Isı, sıcak. **U közümge issik köründi** O gözüme sıcak göründü.
issikçan Sık sık ateşi yükselen kişi.
issikçanlik Ateş yükselme hassası.
issiklik Sıcaklık.
issiklimak Terlemek.
issik-soğuk Sıcaklık derecesi.
issitkuç Isıtan alet.
issitmak Isıtmak.

issiz Dumansız.
ist Yazık. **Nadanğa éytqan ist sözüm** Cahile söylenmiş sözüme yazık.
istakan R. Bardak.
istansa R. İstasyon.
istek İstek.
ister-istimes İster istemez.
isteş 1. İsteme 2. Arama. Ayrıca bk. **izleş.**
istibdat A. İstibdat.
istibdatçi A.U. Müstebit hükümdar, mutlak hükümdar, zorba.
istidat A. İstidat, yetenek.
istidatliq A.U. Yetenekli.
istihsal A. Yapma, yapılma.
istixkam A. Kale.
istiqamet A. İkamet; bir yerde yaşama.
istiqbal A. İstikbal, rastlama.
istiqbalsiz A.U. İstikbalsız; geleceği olmayan.
istiqlal A. İstiklâl, bağımsızlık.
istiqlaliyet A. Bağımsızlık.
istil R. Üslup, tarz, stil. **istil tüzütüş** tarzı düzeltme.
istila A. İstilâ. **istila qilmaq** istilâ etmek.
istilaçi A.U. İstilâcı.
istilaçiliq A.U. İstilâcı olma durumu.
istilah A. Istılah, terim.
istimal A. Tüketim. **keñ istimal malliri** çok tüketim malları.
istimalçi A.U. Tüketici.
istipa A. İstifa. **istipa bermek** istifa etmek.
istirahet A. İstirahat, dinlenme. **istirahet qilmaq** dinlenmek. **istirahet öyi** dinlenme evi.
istisna A. İstisna.
istisnasiz A.U. İstisnasız.
istqina Yazık!
isyan A. İsyan, ayaklanma. **isyan çiqarmaq** isyan etmek. **isyan kötermek** ayaklanmak.
isyançi İsyancı, isyan eden.
isyançiliq A.U. İsyankârlık, baş kaldırıcılık.
isyankar A.F. İsyancı. **isyankar poéziye** ateşli şiir; devrimci şiir; asi ruhlu şiir.
iş İş. **iş béşiğa çiqmaq** iş başı yapmak. **Uniñ héçbir işi yoq** Onun hiçbir işi yok. **Sizge bir işim çüşti** Sizden bir ricam var. **Qolidin héçqandaq iş kelmeydu** Elinden hiçbir iş gelmiyor. **iş taşlaş, iş taşlimaq** grev. **iş heqqi** iş hakkı. **işqa aşurmaq** becermek, gerçekleştirmek. **iştin qalmaq** işe gidememek. **işqa pişşiq** işe alışkın; becerikli.
işare A. İşaret.
işaret A. bk. **işare.**
işçan Çalışkan
işçanliq Çalışkanlık.
işçi İşçi. **işçi ayal** işçi kadın. **qara işçi** vasıfsız işçi. **işçi küçi** işçi gücü.
işek bk. **éşek.**
işekçi Eşekçi, eşek çalıştıran.
işekçilik Eşekçilik, eşek çalıştırma işi.
işenç 1. İnanç. **Men işençimni yoqattim** Ben inancımı kaybettim. 2. Güven. **İşençim yoq** Güvenim yok.
işençe bk. **işenç.**
işençi bk. **işenç.**
işençlik Güvenilir. **işençlik kişi** güvenilir kişi. **işençlik bolmaq** güvenilir olmak.
işençsiz Güvenilmez, emin olmayan.
işençsizlik 1. İnançsızlık 2. Güvensizlik, güvenilmezlik.
işendürerlik İnandırıcı. **işendürerlik délil** inandırıcı delil.
işendürmek İnandırmak.
işengüsiz Aldatıcı; inanılır değil.

işenmek İnanmak, güvenmek. **İşengim kelmeydu** Güvenmek istemiyorum; güvenemiyorum. **Men pütünley işenmes bolup ḳaldim** Ben büsbütün güvenmez oldum. **Öz küçimge işinimen** Kendi gücüme güveniyorum.

işenmeslik İnançsızlık, güvensizlik; ikna edici olmayan.

işeşlik bk. **işençlik.**

işġal A. İşgal.

işġaliyet A. İşgalcilik.

işġaliyetçi A.U. İşgalci.

işġaliyetçilik A.U. İşgal işi.

işxana U.F. Kalem, kalem odası.

işik Kapı. **arḳa işik** arka kapı. **Men işigiñdin öttüm** Ben senin kapının önünden geçtim.

işiniç bk. **işiniş.**

işiniş İnanma, güven, inanç, emniyet, itimat. **İşinişim kérek** Güvenmem lazım. **dinge işiniş erkinligi** dinî inanç özgürlüğü.

işitmek işitmek, duymak.

işḳ A. Aşk, sevgi. **İşḳim tüşti** Sevdim.

işḳilimaḳ Oğmak, oğalamak, sürtmek.

işḳimaḳ Oğmak, ovmak, oğuşturmak.

işḳivaz A.F. Meraklı, hevesli, aşklı, düşkün.

işḳivazlik Meraklılık, şevklilik, heveslilik.

işḳiy A. Aşklık, aşktaşlık.

işlemçan Çalışkan, faal.

işlemçi Çalışan, işçi.

işlepçiḳiriş Üretim, istihsal. **işlepçiḳiriş küçliri** üretim güçleri.

işlimek İşlemek, çalışmak. **işlepçikarmaḳ** üretmek. **işlep çiḳarġuçi** üreten. **işlepçiḳiriş plani** üretim planı. **işlepçiḳiriş ḳuralliri** üretim aletleri. **işlepçiḳiriş küçliri** üretim güçleri (kuvvetleri). **işlepçiḳiriş münasivetliri** üretim munasebetleri.

işret A. Eğlence, keyif meclisi, zevk, lezzet.

işşek Şişek.

işşiḳ Şişkinlik, şiş, ur, tümör.

işşimek Şişmek.

işşiş Şişme.

işsiz İşsiz.

işsizlik İşsizlik.

işt Köpek. **işt balisi** köpek yavrusu, enik. **tayġan işt** tazı köpeği. **lalma işt** serseri köpek.

iştan İç donu.

iştanbaġ Donun ip kemeri.

iştançan Sadece donlu (pantalonsuz).

iştbéliḳ 1. Ufak yenilmez balık. 2. Ayı balığı.

iştergüzmek (**iştermek**'ten) İttirmek.

iştermek İtmek. **iştirip çüşürmek** itip indirmek. **iştirip kirgüzmek** itip içeriye sokmak. **iştirip çiḳarmaḳ** itip çıkarmak.

iştey A. İştah. **İştéyim ḳaçti** İştaham kesildi. **İştéyim éçilip ketti** İştaham açılıverdi.

işteylik A.U. İştahalı.

işteysiz A.U. İştahasız.

işteysizlik A.U. İştahasızlık.

iştxana U.F. Av köpekleri kulübesi.

iştixa A. bk. **iştey.**

iştik Hızlı, çabuk. **iştik şamal** hızlı ruzgar. **iştik mañidiġan** hızlı yürüyen. **iştik ötüdiġan mal** hızlı satılan mal. **baziri iştik** müşterisi çok.

iştiklik Hızlılık, çabukluk.

iştiklimek Hızlanmak.

iştirak A. İştirak, katılma.

iştirakçi A.U. İştirak eden, katılan.

iştirmek İtmek.

iştiyaḳ A. İhtiras, tutku, düşkünlük, tiryakilik, ihtiraslı aşk. **Bu ḳizġa iştiyaḳim çüşti** Bu kızı sevdim.

iştiyaḳmen A.F. Hırslı, istekli, susamış.

iştiyaḳmenlik A.F.U. İsteklilik, hırslılık.
iştlik Kötülük, huysuzluk, köpeklik.
iştpiti Köpek kenesi.
iştik bk. **iştik.**
itaet A. İtaat.
itaetçan A.U. İtaatli.
itaetçanliḳ A.U. İtaatlilik.
itaetkar A.F. itaatli.
itaetlik A.U. İtaatli.
itaetsiz A.U. İtaatsiz.
itaetsizlik A.U. İtaatsizlik.
İtalyan R. İtalyan. **İtalyan tili** İtalyan dili. **İtalyan xelḳi** İtalyan halkı.
itelgü Maymul kuşu.
itiḳat A. İtikat.
itlik bk. **iştlik. itlik ḳilmaḳ** birine karşı alçaklık yapmak.
ittermek İtmek, dürtmek.
ittihat A. İttihat.
ittipaḳ A. İttifak. **Sovét İttipaḳi** Sovyetler Birliği.
ittipaḳdaş A.U. Bağlaşık, müttefik. **İttipaḳdaş cümhüriyet** Cumhuriyetler birliği.
ittipaḳlaşmaḳ A.U. İttifak olmak; birleşmek; anlaşmak.
ittipaḳsiz A.U. İttifaksız, geçimsiz.
ittiriş İtme.
ivimek Yumuşamak, gevşemek.
İyül R. Temmuz.
İyün R. Haziran.
iz İz. **izi yoḳ** izi yok. **iziġa çüşmek** takip etmek. **iziġa salmaḳ** rayına oturtmak. **Uniñ iziġa çüştuḳ** Onu takip etmeye koyulduk. **U izsiz yoḳaldi** O belirtisiz kayıplara karıştı. **İzimu ḳalmaptu** İzi bile kalmamış. **izdin çiḳmaḳ** raydan çıkmak.
iza A. Öfke, hiddet, utanma. **iza tartmaḳ** utanmak. **iza tartḳuzmaḳ** utandırmak. **iza tartarliḳ iş** utanacak iş.
izah A. İzah. **izah bermek** izah etmek.
izahat A. İzahat.
izahlaş A.U. İzah etme.
izahname A.F. İzahname, izah mektubu.
izçi bk. **izçil.**
izçil Sürekli, istikrarlı. **izçil revişte** istikrarlı halde.
izçillaştурmaḳ Sürekli hale getirmek.
izçillik Süreklilik, istikrarlılık.
izdenmek Aranmak.
izdeş Arama.
izdetküzmek (**izdetmek**'ten) Arattırmak.
izdetmek (**izdimek**'ten) Aratmak.
izdimek Aramak.
izdiniş Aranma.
izditiş (**izdimek**'ten) Aratma.
ize Sonra. **andin ize** ondan sonra. **andin kéyin ize** ondan sonra.
izġirik Tipi, kar fırtınası.
izġirin İliklere işleyen soğuk; şiddetli soğuk. **izġirin soġuḳ** şiddetli soğuk.
izġirinlik Şiddetli soğuğun hali.
izġirmaḳ İliklere işleyen soğuk.
izhar A. İzhar. **izhar ḳilmaḳ** izhar etmek.
izleñgü Zayıflık, cılızlık.
izlimek Aramak. **izlep tapmak** arayıp bulmak. **izlep jürmek** arayıp durmak.
izme Düğüm, ilmek (ği). **Taġar-taġarda, izmisi bilen teñ ḳaçilanġan buġday** Çuvallarda ilmeğine kadar doldurulmuş buğday.
izna Kontur, çevre çizgisi, çevre.
iznak R. İşaret, alamet.
izne : **Deryaniñ iznisi** Nehir yatağı.
izsiz İzsiz, belgesiz, belirtisiz. **izsiz yoḳalmaḳ** belirtisiz kaybolmak.
izzet A. Saygı, hürmet. **izzet ḳilmaḳ** saygı göstermek.
izzetligüçi A.U. Saygı gösteren.
izzetlik A.U. Saygın.
izzetlimek A.U. Saygı göstermek.

J

japtanmaḳ (ağız) bk. **teyyarlanmaḳ.**
japtaş (ağız) bk. **teyyarlaş.**
japtimaḳ (ağız) bk. **teyyarlimaḳ.**
japtiniş (ağız) bk. **teyyarliniş.**
jeynek (ağız) bk. **ceynek.**
jigileş Solma.
jigilimek Solmak.
jigirme Yirmi. **jigirme bir** yirmi bir.
jigirminçi Yirminci.
jigit Yiğit, delikanlı.
jigitlik 1. Gençlik, delikanlılık 2. Mertlik, cesaret, yiğitlik.
jiġa Ağlama, ağlayış.
jiġa-zar Hıçkırık, ağlama.
jiġdurmaḳ (**jiġmaḳ**'tan) Toplatmak.
jiġduruş Toplatma.
jiġi bk. **jiġa.**
jiġiliş Toplanma.
jiġilişmaḳ Toplanmak; bir araya gelmek.
jiġilmaḳ Toplanmak. **jiġilġan pul** toplanmış para. **Bulcuñ göşler jiġilidu** Kaslar kısalır.
jiġim Toplama. **küzlük jiġim** hasat.
jigim-térim Hasat; ekim biçim.
jiġin 1. Yığın, küme 2. Kalabalık, sürü 3. Toplantı, meclis.
jiġinçaḳ Derli toplu. **Jiġinçaḳ cümle** derli toplu cümle.
jiġinçaḳliḳ Derli toplu olma hali.
jiġindi 1. Birikme, birikim 2. Toplanma 3. toplama, yekun.
jiġiş Toplama.
jiġişturmaḳ Toplamak, bir araya getimek. **işni jiġişturmaḳ** işi bitirmek. **jiġişturup éytmaḳ** kısa söylemek, sonuçlandırmak.
jiġişturulmaḳ Toplanılmak. **Üstel üstiliri jiġişturuldi** Masa üstü toplanıldı.
jiġişturuş Toplama.
jiġivalmaḳ Toplamak; bir araya getirmek. **Aşlıḳni jiġivalduḳ** Hububatı topladık.
jiġivélinġan Toplanmış. **jiġivélinġan hosul** toplanmış hububat.
jiġivélinmaḳ Toplanmak.
jiġivéliş Toplama.
jiġi-zar U.F. Ağlama ve hıçkırık.
jiġlamsiraş Ağlamsama.
jiġlamsiratmaḳ (**jiġlamsirimak**'tan) Ağlamsama haline getirmek.
jiġlamsirimaḳ Ağlamsamak.
jiġlañġu Gözü sulu, çok ağlayan.
jiġlañġuluḳ Gözü sulu olma hali; çok ağlayanlık.
jiġlaş Ağlama.
jiġlaşmaḳ Ağlaşmak.
jiġlatmaḳ (**jiġlimaḳ**'tan) Ağlatmak.
jiġlimaḳ Ağlamak. **jiġlap almaḳ** ağlayıp üzüntüsünü gidermek. **höküreр jiġlimaḳ** hüngür hüngür ağlamak.
jiġlitiş Ağlatma.
jiġlivetmek Ağlayavermek.
jiġma Toplama.
jiġmaḳ Toplamak. **hosul jiġmaḳ** hasat; ürünleri toplamak. **pul jiġmaḳ** para toplamak.

jiğnaq 1. Toplu, yoğun 2. (mecazi) zarif, ince, şık, derli toplu.
jik İğ, iğ şeklinde.
jiqiliş Yıkılma, düşme.
jiqilmaq Yıkılmak, düşmek.
jiqindi Harabe, enkaz, yıkıntı.
jiqindilik Haraplık, enkaz hali, yıkıntı hali.
jiqiş Yıkma, düşürme.
jiqitilmaq Yıktırılmak, düşürülmek.
jiqitiş Yıkıtma, düşürme.
jiqitquzmaq bk. **jiqitturmaq.**
jiqitquzuş Yıktırma.
jiqitmaq Yıktırmak.
jiqitturmaq (**jiqitmak**'tan) Yıktırtmak.
jiqitturuş Yıktırtma.
jiqivetmek Yıkıvermek.
jiqquçi Toplayıcı.
jiqquzmaq (**jiğmaq**'tan) **Toplatmak.**
jiqquzuş Toplatma.
jiqmaq Yıkmak.
jiqturmaq (**jiqmaq**'tan) Yıktırmak.
jiqturuş Yıktırma.
jil Yıl, sene. **yérim jil** yarım yıl. **her jili** her yılı. **jildin-jil** yıldan yıla. **kiyinki jilliri** son yılları. **jil béşi** yıl başı. **kelgüsi jili** gelecek yıl. **ötken jil** geçen yıl. **jil boyi** yıl boyu. **jil on ikki ay** yıl on iki ay (bütün yıl). **jilda** yılda. **jilda bir** yılda bir. **jilini bermek** ölünün yıl dönümü dolayısıyla verilen yemek.
jilan Yılan. **jilan balisi** yılan yavrusu. **boğma jilan** boa yılan.
jildam çabuk, hızlı. **jildam poyezd** hızlı tren.
jildamlaş Hızlanma.
jildamlatmaq (**jildamlimaq**'tan) Hızlandırmak.
jildamlimaq Hızlanmak.
jildamlitiş Hızlandırma.
jildamraq (ağız) Biraz daha hızlı.
jilik İlik. Ayrıca bk. **ilik.**
jiliq (ağız) Ilık.
jilitiş Ilıtma, ısıtma.
jilitmaq (ağız) Ilıtmak, ısıtmak.
jilqa Yılkı.
jilqiçilik Yılkıcılık.
jillik Yıllık. **jillik kaléndar** yıllık takvim. **ikki jillik** iki yıllık. **köp jillik** çok yıllık.
jillikçi Irgat.
jilname U.F. Vakayiname.
jilpiz (ağız) bk. **kaplan.**
jiltiz Kök. **jiltiz tartmaq** kök salmak.
jilviz Böbür, babur.
jiñnağuç Kızböceği.
jiñnaşqa (tıp) Arpacık, itdirseği.
jiñnaşqu bk. **jiñnaşqa.**
jiñne İğne. **jiñne urmaq** iğne yapmak. **Jiñnisidin jipiğiçe** İğnesinden ipliğine kadar.
jip İp. **Jip jiñnisiğiçe** İğneden ipliğine kadar.
jipek İpek. **xam jipek** ham ipek. **jipek qurt** ipek böceği. **Uluq Jipek Yoli** Ulu İpek Yolu.
jipekçi İpekçi.
jipekçilik İpekçilik. **jipekçilik fabrikisi** ipekçilik fabrikası.
jipleşmek : **Jiplişip ketken qoğun** İçi geçmiş kavun.
jiplik İplik.
jiplişiş bk. **jipleşmek.**
jiraq Uzak. **Jiraq Şerq** Uzak Doğu.
jiraqqa Uzağa.
jiraqlaş Uzaklama.
jiraqlaşmaq Uzaklaşmak.
jiraqlaşturmaq (**jiraqlaşmaq**'tan) Uzaklaştırmak.
jiraqlaşturuş Uzaklaştırma.
jiraqlatmaq (**jiraqlimaq**'tan) Uzaklatmak.

jiraqlik Uzaklık. **On kilométr jiraqlikta** On kilometre uzaklıkta.
jiraqlimaq Uzaklamak.
jiraqlişiş Uzaklaşma.
jiraqlitiş Uzaklaştırma.
jiraqta Uzakta.
jiraqtiki Uzaktaki.
jiraqtin Uzaktan **Bizniñ yéza jiraqtin körünüdu** Bizim köy uzaktan görünür.
jiraq-yéqinliq Uzak ve yakınlık. **Jiraq-yéqinliğini bilmeyen** Uzak veya yakınlığını bilmiyorum.
jirdurmaq (**jirmaq**'tan) Ayırtmak, açtırmak.
jirduruş Ayırtma, açtırma.
jirğuzmaq (**jirmaq**'tan) bk. **jirdurmaq.**
jirigdimek 1. Kurumak, solmak 2. İrisini ayıklamak; irisini ayırmak.
jirik I. 1. Pürüzlü, pürtüklü 2. Sert, katı, berk. **jirik çaç** sert saç.
jirik II. İri, büyük. **jirik un** iri taneli un; iyi öğütülmemiş un. **jirik sanaet** büyük sanayi.
jirikleşmek Sertleşmek, bozuşmak.
jiriklik I. İrilik.
jiriklik II. Sertlik.
jiriq 1. Kasık 2. Yarık.
jiriliş Ayrılma, açılma.
jirilmaq Ayrılmak, açılmak.
jirindi Ağaç kütüğünden çıkan fidan.
jiriñ İrin. **jiriñ jiğmaq** irinli olmak.
jiriñlaş İrinlenme.
jiriñlik İrinli.
jiriñlimaq İrinlenmek.
jiriş Ayırma, açma.
jirkenç İğrenç. **jirkenç köz bilen qarimaq** iğrenç bir nazarla bakmak.
jirkençlik İğrençlik.
jirkendürmek İğrendirmek.
jirkendürüş İğrendirme.
jirkenmek İğrenmek.
jirkiniş İğrenme.
jirmaq Ayırmak. **Su érikni jirip ketti** Su kanalı (arığı) bozdu. **Uniñ sözini jirip taşlidi** Onun sözünü reddetti.
jirtquç Yırtıcı. **jirtquçlarçe** yırtıcı gibi.
jirtquçluq Yırtıcılık.
jirtmaq bk. **jitmaq.**
jit Kızartılmış hamur.
jitçiraq Ölü için dua töreni.
jitiq Yırtık.
jitiliş Yırtılma.
jitilmaq Yırtılmak.
jitim I. Yetim. **jitim qalmaq** yetim kalmak.
jitim II. : **Ölüm-jitim** Ölüm ve kayıp.
jitimxana U.F. Yetimhane.
jitim-jitme Yetim.
jitimlik Yetimlik. **Jitimlikte östüm** Yetimlikte büyüdüm.
jitimsiraş Yalnız kalma; kimsesizlik haline düşme.
jitimsiratmaq (**jitimsirimaq**'tan) Yalnızlığa itmek.
jitimsirimaq Yalnız kalmak; kimsesizlik haline düşmek.
jitimsiritiş Yalnızlığa itme.
jitiş Yırtma.
jitivalmaq Yırtmak; yırtıp almak.
jitivetmek Yırtıvermek.
jitivéliş Yırtma; yırtıp alma.
jitivétiş Yırtıverme.
jitquzmaq (**jitmaq**'tan) Yırttırmak.
jitquzuş Yırttırma.
jitmaq Yırtmak. **jitip taşlimaq** yırtıvermek.
jitpoşkal bk. **jit.**
jitturmaq (**jitmaq**'tan) Yırttırmak.
jitturuş Yırttırma.
judurmaq bk. **juydurmaq.**
juduruş bk. **juyduruş.**

jugaş (ağız) bk. **juvaş.**

juğarmaq Yoğurmak. **xémir juğarmaq** hamur yoğurmak. **juğurup qoymaq** Yoğuruvermek.

juğartquzmaq (**juğartmaq**'tan) Yoğurtturmak.

juğartmaq (**juğurmaq**'tan) Yoğurtmak.

juğuç Lif.

juğurmaq bk. **juğarmaq.**

juğurulmaq Yoğurulmak.

juğuruş Yoğurma.

juğuruvetmek Yoğuruvermek.

juğuruvétiş Yoğuruverme.

juğuşturmaq Toplamak; düzene koymak; çeki düzen vermek.

juğuşturuş Toplama; düzene koyma; çeki düzen verme.

juğuşturuşmaq Beraber toplamak; beraber çeki düzen vermek.

juq Bulaşık, kalıntı, leke. **Juq bolmidi** Bulaşmadı.

juqarqi Yukarki. **juqarqi yaqta** yukarki tarafta. **juqarqi qatlam** üst tabaka; yukarki kat.

juqarlaş Yukarı çıkma; yukarı yürüme.

juqarlaşmaq Beraber yukarı çıkmak.

juqarlatmaq (**juqarlimaq**'tan) Yukarılatmak. **Juqarlitip mañivedim** Yukarıya doğru yürümeye devam ettim.

juqarlimaq Yukarı çıkmak; yukarı yürümek.

juqqaq 1. Yapışkan 2. Bulaşıcı.

juqqaqlik 1. Yapışkanlık 2. Bulaşıcılık, bulaşma hali.

juqquzmaq (**juqmaq**'tan) Bulaştırmak.

juqquzuş Bulaştırma.

juqma Bulaşıcı, mikrop. **juqma késel** bulaşıcı hastalık.

juqmaq Bulaşmak; mikrop kapmak.

juqturmaq (**juqmaq**'tan) Bulaştırmak.

juqturuş Bulaştırma.

juqturuvalmaq Bulaşıcı hastalık kapmak.

juqturuvéliş Bulaşıcı hastalık kapma.

juqum 1. Besleme niteliği, gıda derecesi 2. Bulaşıcı.

juqumluq 1. Besleyici, gıdalı. **juqumluq tamaq** besleyici yemek. 2. Bulaşıcı. **juqumluq késeller** bulaşıcı hastalıklar.

juqumsiz Besleyici değil; gıdasız.

jukumsizlandurmaq Bulaşmaz hale getirmek.

juquri Yüksek, yukarı. **uçup juquri çıqmaq** uçup yukarı çıkmak. **juquri çıqmaq** yukarı çıkmak. **Juquri ötüñ!** Yukarı geçin! **juquri mektep** yüksek okul. **juquri ve ottura ofitserlik unvani** yüksek ve orta subaylık ünvanı.

juqurida Yukarıda. **juqurida körsütülgen** yukarıda gösterilmiş.

juquriğa Yukarıya, yükseğe. **Juquriğa çiq!** Yukarya çık! **juquriğa qarap** yukarıya doğru. **Juquriğa qarap ketti** Yukarıya doğru gitti.

juqurilaş Yükselme, yükseliş.

juqurilatmaq (**juqurilimaq**'tan) Yükseltmek; yukarı kaldırmak.

juqurilik Yükseklik; yukarı olma hali.

juqurilimaq Yükselmek.

juquş Bulaşma, mikrop kapma.

julğun (botanik) Ilgın ağacı.

julqumaq 1. Çekmek 2. Koparmak. **julup almaq** çekip almak.

julqunmaq Öfkesinden patlamak; ateş püskürmek.

julqunuş Öfkesinden patlama; ateş püskürme.

julquş 1. Çekme 2. Koparma.

julmaq Koparmak, yolmak. **julup taşlimaq** koparıp atmak.

jultuz Yıldız. **Kutup jultuzi** Kutup yıldızı. **Kuyrukluq jultuz** Kuyruklu yıldız.

jultuzluk Yıldızlı. **jultuzluk tün** yıldızlı gece.
julun Omurilik.
julun-julun Yırtık pırtık giysi.
julunmak Yolunmak, koparılmak.
julunuş Yolunma, koparılma.
juluñ bk. **julun.**
juluş Koparma, yolma.
juluşmak Beraber yolmak; beraber koparmak.
juluşuş Beraber yolma; beraber koparma.
juluvalmak Yolmak, koparmak.
juluvetmek Yoluvermek, koparıvermek.
juluvéliş Yolma, koparma.
juluvétiş Yolma, koparma.
jumak bk. **juymak.**
jumçuk Kırpıştırmak.
jumçuklaş Kırpıştırma.
jumçuklatmak (**jumçuklimat**'tan) Kırpıştırmak. **köz jumçuklatmak** göz kırpıştırmak.
jumçuklimak Kırpıştırmak.
jumdalak (ağız) bk. **junda.**
jumdurmak (**jummak**'tan) Yumdurmak; kapattırmak.
jumduruş Yumdurma, kapattırma.
jumğuzmak (**jummak**'tan) Yumdurmak, kapattırmak.
jumğuzuş Yumdurma, kapattırma.
jumlunuş Yuvarlanma.
jummak Yummak. **köz jummak** göz yummak. **Közüñni jum!** Gözünü yum! **Köz jumuvalay** Birazcik uyuyayım. **Közni jumup açkiçe** Gözü yumup açanadek. **Bu işni közümni jumup başlidim** Bu işi tevekkül diye başladım.
jumran Genç, yeşillik, yumuşak.
jumşak Yumuşak.
jumşaklik Yumuşaklık.
jumşaş Yumuşama.
jumşatmak (**jumşimak**'tan) Yumuşatmak.
jumşimak Yumuşamak. **jumşap ketmek** yumuşamak.
jumşitiş Yumuşatma.
jumuk Yumuk, birbirine bitişik, kapalı, yanaşık.
jumukluk Yumukluk, birbirine bitişiklik, kapalılık, yanaşıklık. **Uniñ közi jumukluk** Onun gözü kapalı.
jumulak Yuvarlak. **jumulak üstel** yuvarlak masa. **jumulak kilmak** yuvarlak yapmak.
jumulaklanmak Yuvarlaklanmak.
jumulaklaş Yuvarlaklama.
jumulaklatmak (**jumulaklimak**'tan) Yuvarlaklatmak.
jumulaklavetmek Yuvarlaklayıvermek.
jumulaklavétiş Yuvarlaklayıverme.
jumulaklimak Yuvarlaklamak.
jumulakliniş Yuvarlaklanma.
jumulaklitiş Yuvarlaklatma.
jumulanmak Yuvarlanmak. **Pöñzek jumulunup ketti** Top yuvarlanıp gitti.
jumulaş Yuvarlanma.
jumulatmak (**jumulimak**'tan) Yuvarlatmak.
jumulimak Yuvarlanmak. **U tağdin jumulap çüşti** O dağdan yuvarlanıp düştü.
jumulmak Yumulmak. **Uniñ közliri meñgüge jumuldi** Onun gözleri ebediyete kapandı.
jumuluş Yumulma.
jumulutuş Yuvarlatma.
jumulutuvetmek Yuvarlatavermek.
jumulutuvétiş Yuvarlataverme.
jumur Şiş, ur.
jumuş yumma.
junda Çirkef, bulaşık suyu. **junda gudiñi** veya **junda orisi** çirkef çukuru.

junda-çaqan Çirkef, bulaşık suyu.
jundixor U.F. Uşak.
jundixorluq U.F.U. Uşaklık.
juñ Yün. **juñ talisi** yün iplik parçası. **juñ basqan** yün basmış. **juñ taşlimaq** yün bırakmak. **juñ titmaq** yün ditmek.
juñdaş Yolma.
juñdimaq Yolmak.
juñlaşmaq Yünlü hale gelmek.
juñlaşturmaq (**juñlaşmaq**'tan) Yünlü hale getirmek.
juñlaşturuş Yünlü hale getirme.
juñluq Yünlü. **juñluq kiyim** yünlü giysi. **juñluq qoy** yünlü koyun.
juñluşuş Yünlü hale gelme.
juñuzlimaq bk. **juñzilimaq.**
juñzilanmaq Yolunmak.
juñzilaş Yolunma.
juñzilaşmaq Karşılıklı yolmak; beraber yolmak.
juñzilatmaq (**juñzilimaq**'tan) Yoldurmak. **Toxuni juñzilattim** Tavuğu yoldurdum.
juñzilimaq Yolmak.
juñziliniş Yolunma.
juñzilişiş Beraber yolma; karşılıklı yolma.
juñzilitiş Yoldurma.
jupqa Yufka, ince.
juputmaq Bir şeyi ima etmek; bir şeyi kastetmek. **Nimige juputuvatisen?!** Neyi kastediyorsun?!
juputuş Bir şeyi ima etme; bir şeyi kastetme.
jurnal R. Dergi. **Siyasiy ve edibiy jurnal** Siyasi ve edebi dergi.
jurt Yurt. **yat jurt** yabancı ülke. **yat jurtta** yabancı ülkede. **Mediniyet jurti** Kültür derneği. **Oquş jurti** Bilim yuvası.
jurtçilik Toplumculuk, çoğulculuk.
jurtdaş Yurttaş, vatandaş.
jurtdaşlik Yurttaşlık, vatandaşlık. **Jurtdaşlik heqqi** Vatandaşlık hakkı.
jurtluq bk. **jurtdaş.**
jut bk. **jurt.**
juta bk. **jutaza.**
jutaza Ç. bk. **yotaza**
jutquzmaq (**jutmaq**'tan) Yutturmak.
jutquzuş Yutturma.
jutmaq Yutmak. **Yer jutqandek yoqap ketti** Yer yutmuş gibi kayboldu.
jutturmaq (**jutmaq**'tan) Yutturmak.
jutturuş Yutturma.
jutulmaq Yutulmak.
jutuluş Yutulma.
jutum Yudum. **bir jutum su** bir yudum su.
jutuş Yutma.
jutuvetmek Yuduvermek.
jutuvétiş Yuduverme.
juvaş Sakin, uslu, yavaş, yumuşak başlı, ağır.
juvaşlanmaq Sakinleşmek, uslanmak, yumuşak başlı olmak.
juvaşlaş Sakinleşme, uslu olma, yumuşak olma.
juvaşlatmaq (**juvaşlimaq**'tan) Yatıştırmak, yavaşlatmak.
juvaşlik Sakinlik, usluluk, yumuşaklık.
juvaşlimaq Sakinleşmek, uslu olmak, yumuşak olmak.
juvaşliniş Sakinleşme, uslanma, yumuşak başlı olma.
juvaşlitiş Yatıştırma, yavaşlatma.
juvundi bk. **junda.**
juydurmaq (**juymaq**'tan) Yudurmak, yıkatmak.
juyduruş Yudurma, yıkatma.
juyğuç bk. **juğuç.**
juyğuzmaq (**juymaq**'tan) Yudurmak, yıkatmak.

juyğuzuş Yudurma, yıkatma.
juymaḳ Yumak, yıkamak. **yüz-köz juymaḳ** el yüz yıkamak. **Gunayimni juydum** suçumu temizledim.
juyuḳ Yıkanmış. **juyuḳ kiyim** yıkanmış giysi.
juyuḳluḳ Yıkanmış. **juyukluḳ kiyim** yıkanmış giysi.
juyuḳsiz Yıkanmamış. **juyuḳsiz köynek** yıkanmamış gömlek.
juyulmaḳ Yıkanılmak.
juyuluş Yıkanılma.
juyundi bk. junda.
juyundurmaḳ (**juyunmaḳ**'tan) Yıkandırmak.
juyunduruş Yıkandırma.
juyunmaḳ Yıkanmak.
juyunuş Yıkanma.
juyuş Yıkama. **kir juyuş maşinisi** çamaşır makinesi; **kiyim juyuş maşinisi** çamaşır makinesi.
juyuvetmek Yıkayıvermek.
juyuvétiş Yıkayıverme.
jüdülmek Yüklenmek.
jüdülüş Yüklenme.
jüdümek Sırtlamak, yüklenmek.
jüdüş Sırtlama, yüklenme.
jügen Dizgin, gem. **jügen salmaḳ** gem vurmak.
jügenleş Gem vurma.
jügenlimek Gem vurmak.
jügensiz Dizginsiz.
jügensizlik Dizginsizlik.
jügermek bk. **jügrimek.**
jügrek bk. **jügrük.**
jügreş Koşma.
jügrimek Koşmak. **Jügür!** Koş! **Yüzige ḳan jügrüptu** Yüzü gülmüş; iyileşmiş.
jügrük Rahvan. **jügrük at** rahvan at.
jügrütmek (**jügrimek**'ten) Koşturmak. **köz jügrütmek** gözlemek.
jügrütüş Koşturma.
jügürüş Koşma.
jügür-yitim Ufak işler. **jügür-yitimġa mañmaḳ** ufak-tefek işlere koşmak.
jük Yük. **jük artmaḳ** yüklemek. **jük basmaḳ** yük koymak. **jük çüşürmek** yük indirmek. **jük tartmaḳ** yük tartmak.
jüklenmek Yüklenmek.
jükleş Yükleme.
jüklimek Yüklemek. **U pütün işni maña jüklidi** O bütün işi bana yükledi.
jükliniş Yüklenme.
jüklük Yüklü.
jükündürmek Diz çöktürmek, çömeltmek.
jükündürüş Diz çöktürme, çömeltme.
jükünmek Diz çökmek, çömelmek.
jükünüş Diz çökme, çömelme.
jürek Yürek. **çin jürektin** candan, can ve gönülden. **Jürügüm aġridu** Yüreğim sızlıyor. **Jürügüm oynap turuptu** Kalbim atıyor. **U jürügi yérilip ölüptu** O kalpten gitmiş; O korkudan ölmüş. **Uniñ üçün jürek kérek** Onun için yürek lazım. **Jürügümni küydürdi** Yüreğimi yaktı. **ḳuşḳaç jürek** kuş yürek.
jürek-béġir Yürek ve bağır. **jürek-bağrim** değerlim, her şeyim.
jüreklik Yürekli.
jüreksiz Yüreksiz, çekingen, korkak.
jüreksizlik Yüreksizlik. **jüreksizlik ḳilmaḳ** yüreksizlik etmek.
jürgüzmek (**jürmek**'ten) Yürütmek. **maşinini jürgüzmek** otomobili hareket ettirmek. **küreş jürgüzmek** mücadeleyi yürütmek. **teşvik jürgüzmek** propaganda yapmak. **seperverlik jürgüzmek** seferberlik.
jürgüzülmek Yürütülmek.

jürgüzüş Yürütme.

jürgüzüvetmek Yürütüvermek. **saetni jürgüzüvetmek** saati çalıştırıvermek.

jürmek Yürümek. **jürüp ketmek** yürüyerek gitmek. **Jür!** Yürü! **Jür kéteyli** Yürü gidelim. **boş jürmek** boşta gezmek. **Bu saet jürmeydu** Bu saat çalışmıyor. **Bu pul jürmeydu** Bu para geçmiyor. **Oḳup jürüpmen** Okumaktayım. **Jürüp-jürüp** Gizegize. **Jürüp-jürüp bergini şu** Sonunda verdiği şu.

jürüş Yürüme, yürüyüş. **boş jürüş** boşta gezme. **jürüş ḳilmaḳ** yürüyüş yapmak.

jürüşlük hızlı, rahvan. **jürüşlük at** rahvan at. **jürüşlük öy** konak, köşk, villa.

jürüş-turuş Hareket; yer değiştirme. **jürüş-turuş erkinligi** hareket serbestisi (özgürlüğü). **Uniñ jürüş-turuşi yaxşi** Onun oturup kalkması iyi.

jürütmek (jürmek'ten) Yürütmek.

jürütülmek Yürütülmek.

jürütülüş Yürütülme.

jürütüş Yürütme.

jütel (ağız) bk. **yütel.**

jütermek (**jütmek'**ten) Yitirmek, kaybetmek.

jütketmek Karıştırmak (ocağı).

jütmek Yitmek, kaybolmak. **Ḳoyum jütüp ketti** Koyunum kayboldu.

jüttürmek I. Kaybetmek. **Kitavimni jüttürüp ḳoydum** Kitabımı kaybettim.

jüttürmek II. Yükletmek, sırtlatmak, sırtına aldırmak.

jüttürüş I. Yitirme, kaybetme.

jüttürüş II. Yükletme, sırtlatma, sırtına aldırma.

jüttürüvetmek Kaybetmek, yitirmek.

jütülmek Kaybedilmek.

jütülüş Kaybedilme.

jütürüş Yitirme, kaybetme.

jütüş Yitme, kaybolma.

K

kabinét R. Oda, çalışma odası.
kabise A. bk. **kebise.**
kac I. F. 1. Haylaz, aylak, tembel 2. İnatçı, harın.
kac II. F. : **Kac pelek** Kötü talih, kötü kader.
kaclik İnatçılık, harınlık.
kaçat Tokat. **kaçat yémek** tokat yemek.
kaçatlaş Tokatlama.
kaçatlimak Tokatlamak.
kadañ 1. Büyük kuru meyve sepeti. 2. Yaşlı, koca. **kadañ xoraz** koca horoz.
kadañlik İhtiyarlık, yaşlılık.
Kadit R. Kadit. **Kaditlar partiyisi** Kaditlar partisi.
kadr R. Personel. **ilmiy kadr** akademik personel.
kadrlik R.U. Memurluk. **kadrlikka kobul kiliş** memurluğa kabul etme.
kafixana R.F. Kahvehane.
kahin A. Papaz, rahib.
kahinlik A.U. Papazlık, rahiblik.
kaj Harın, dik başlı, ters.
kajul R. İşlenmiş keçi derisi.
kaka Erkek cinsel organı.
kakçe Taze olgun meyve.
kakilimak Yumurtlamak. Ayrıca bk. **tuxumlimak.**
kakiraş Bağırarak ağlama.
kakirimak Bağırmak, bağırarak ağlamak.
kakkuk (zool) Guguk.
kakkuklimak Ötmek (guguğun ötmesi).
kala İnek. **kala térisi** inek derisi. **kala éğili** inek ağılı. **séğin kala** sağılan inek. **Kala jili** Sığır yılı (hayvan yıl takvimine göre 1901, 1913, 1925, 1937, 1949 yılları sığır yılıdır).
kalampay Beceriksiz, hantal, ağır kanlı.
kalampaylik Becerisizlik, hantallık, ağır kanlılık.
kalaş R. Kaloş, ayak lastiği.
kalçaraş Çarpık olma.
kalçaratmak (**kalçarimak**'tan) Çarpık etmek.
kalçarimak Çarpık olmak.
kalçaymak Giyilip genişlemek.
kalçaytis Giyerek genişletme.
kalçaytmak (**kalçaymak**'tan) Giyerek genişletmek.
kalçiyiş Giyilip genişleme.
kalek (ağız) bk. **cimbil.**
kalindar R. Takvim. **üstel kalindiri** masa takvimi.
kalla F. Baş, kafa. **kalla söñigi** kafatası, baş kemiği.
kallakéser F.U. Haydut, Ali kıran baş kesen.
kallap A. Düzenbaz, hilekar, herif.
kalla-paçak A.U. Kelle bacak.
kallek Parça, lokma, dilim. **bir kallek kent** bir parça şeker.
kalligi Ökçe. Ayrıca bk. **paşna.**
kalligir (ağız) bk. **kalligi.**
kalliğuraz F. Horoz dövüştürme sırasındaki haykırış.
kalpuk Dudak.

kalte F. Kısa. **kalte kilmak** kısa yapmak.
kaltek I. Sopa.
kaltek II. (ağız) Pipo.
kaltekçe U.F. Küçük sopa, küçük dayak, dayakça.
kalteklenmek Sopa ile dövülmek.
kaltekleş Sopa ile dövme.
kaltekletmek (**kalteklimek**'ten) Sopa ile dövdürmek.
kalteklimek Sopa ile dövmek.
kaltilaş F.U. Kısaltma.
kaltilatmak F.U. (**kaltilimak**'tan) Kısaltmak.
kaltilimak kısaltmak.
kaluy Çile, tura, kangal.
kalva Mıymıntı.
kalvilaşmak : **Tilim kalvilişidu** Dilim dolaşıyor.
kalvilik Mıymıntı olma hali.
kalvutun Sırma ipi.
kama Oyuk, çukur, boşluk. **çişniñ kamiri** dişin oyuğu.
kamak Dişi olmayan ağız.
kamal A. Kemal, erginlik, olgunluk. **kamalga yetküzmek** olgunlaştırmak.
kamalçe F. Bir tür çalgı aleti.
kamalek Yay.
kamalet A. Kemalet. **kamletke yetmek** olgunlaşmak.
kamaletlik A.U. Olgunluk, erginlik, kemal.
kamil A. Kamil, mükemmel, olgun.
kamillik A.U. Kamil olma hali, bütünlük, mükemmellik, olgunluk.
kampür R. Kafur, kafuru.
kamsitmak bk. **kemsitmek.**
kan I. F. Maden ocağı. **taş kömür kani** taş kömür maden ocağı.
kan II. bk. **kañ.**
kana (zool) Kene, kasırga.
kanap Keten.
kanar F. Şerit, sıçandişi, kenar.
kanarlik F.U. Kenarlı.
kançi F.U. Madenci, maden işçisi.
kandidat R. Aday.
kanto Ç. Hırsız.
kanvért R. Zarf.
kañ Ç. Ocağın yatmağa yarar çıkıntısı.
kañka (tıp) Plik (ği).
kañluçur Ç. Tenis.
kañşañ Ç. Evin yatmak için kullanılan kaldırım yeri.
kañşimak I. Havlamak, ürmek.
kañşimak II. pis kokmak.
kañşitmak I. (**kañşimak**'tan I.) Havlatmak, ürdürmek.
kañşitmak II. (**kañşimak**'tan II.) Pis kokutmak.
kañza Sepet.
kap Taklidî ses. **kap etmek** damlamak, sızmak.
kapalet A. Kefalet. **kapalet bermek** kefalet etmek.
kapaletlik A.U. Kefalet edilmiş.
kapaletname A.F. Kefalet-name.
kapam Lokma.
kapir A. (ağız) Kafir.
kapital R. Kapital, sermaye.
kapitalist R. kapitalist.
kapitalistik R. Kapitalizme ait. **kapitalistik tüzüm** kapitalist toplum düzeni.
kapitalizm R. Kapitalizm.
kapitan R. Yüzbaşı, kaptan.
kapitanlik R.U. Yüzbaşılık, kaptanlık.
kapkap (botanik) Yabanî hindiba.
kapşaş Çene çalma.
kapşimak Çene çalmak.
kapur A. (tarihî) Kara, siyah.
kapusta R. Lahana.
kar çalışma. **kar kilmak** işlemek. **kardin çikmak** işten çıkmak; yarar-sız hale gelmek. **kari çağlik** önemli değil. **Karim nime** Bana ne. **Karim yok** Bana ne; hiç. **Uniñ méniñ bilen kari bolmidi** Onun benimle ilgisi olmadı.

karamet A. Önceden haber verme; kehanet. **karamet égisi** kehanet sahibi.
karametlik A.U. Sihirli, büyülü.
karbun : Karbun gazi Karbun gazı.
karek F. Gırtlak.
karxana F. İşletme, tesis, fabrika.
kariz F. Yer altı su kanalı, kuyu.
karnay F. Orkestra. **karnay çalmaḳ** orkestra çalmak.
karnayçi F.U. Orkestra çalan.
karol R. Kral, hükümdar.
kartugraf R. Kartograf.
karulluḳ R.U. Krallık.
karvan F. Karvan. **karvan saray** karvan saray.
karvançi F.U. Karvancı.
karvat R. Kerevet. **sim karvat** telli kerevet.
kasapet A. Kirletme, pisleme, berbat.
kasapetlik A.U. Kirlilik, pislik, berbat olma hali.
kasat F. Kesat, durgunluk.
kasatçiliḳ Kesatlık, durgunluk. **bazar kasatçiliği** çarşı durgunluğu.
kasipçilik A.U. Zanaatçılık.
kasival (ağız) bk. **ékek.**
kaska Şakacı, maskara.
kaskas bk. **kaska.**
kaskiliḳ Gevezelik, dedikodu.
kassa R. Kasa. **amanet kassisi** emanet kasası.
kassir R. Kasyer, veznedar.
kassirliḳ R.U. Kasyerlik, veznedarlık.
kaşal Karışık, karmakarışık, anlaşılmaz.
kaşat O, öteki.
kaşatlaş Peltek peltek konuşma.
kaşatliguçi Peltek.
kaşatlimaḳ Peltek peltek konuşmak.
kaşila Engel, mania, güçlük, müşkülat.
kaşin F. Çini.
kaşki F. İse, şayet, eğer. **Kaşki körmigen bolsam** Şayet görmemiş olsam.
kat Büyük sandık.
katavaş (ağız) bk. **jiñnaġuç.**
katek Kafes. **toxu katigi** Tavukkafesi.
katek-katek Kare kare; kareli.
kateklik Kareli. **kateklik depter** kareli defter.
katibat A. (tarihî) Yazıhane. **katibat başḳarmisi** yazı işleri başkanlığı.
katip A. Sekreter.
katipçiliḳ A.U. Sekreterlik; yazı işleri.
katiplik A.U. Sekreterlik, yazı işleri.
Katolik R. Katolik. **Katolik dini** Katolik dini.
Katoliklik R.U. Katoliklik.
katta Büyük. **Kattilar** büyükler.
katta-katta Büyük büyük.
katta-kiçik Büyük küçük.
katta-kiçiklik Büyük küçüklük.
kattiliḳ Büyüklük. **Bu ötük maña kattiliḳ ḳilidu** Bu çizme bana büyük gelir.
kava Kabak (ğı).
kavak 1. Oyuk, boşluk. **içi kavak** içi boş. 2. (tıp) Kavern.
kavaklik Boşluk, esassızlık, önemsizlik.
kavap R. Kebap.
kavapçi R.U. bk. **kavappez.**
kavapdan Kebap pişiren alet.
kavappez R. Kebapçı.
kavappezlik F.U. Kebapçılık.
kavçuk R. Kauçuk.
kayimaḳ Kınamak, sitem etmek.
kayiş Kınama, sitem etme.
kaypañ Ç. Çekmece.
kazzap A. 1. Yalancı 2. Şarlatan, kaltaban.
kazzapliḳ 1. Yalancılık 2. Şarlatanlık.
-ke Yön eki. **derexke** ağaca.
kebi Gibi.
kebise A. Kebise. **Kebise jil** Kebise yıl (bir gün fazlası olan yıl ki, şubat 29 çeker).

kecip Gergef, kasnak (ğı).

keç geç. **keçkiçe** geceye kadar; devamlı. **keç-axşam bolğanda** gece olduğunda. **keç kirgiçe** geceye kadar. **Keç kirdi** Gece oldu. **etidin keç kirgiçe** sabahtan akşama kadar. **keçke yéqin** akşama doğru. **edibiyat kiçisi** edebiyat gecesi (edebiyat toplantısı). **keç yoruq** gece aydın. **keç bolmaq** gece olmak. **keç kirmek** gece olmak. **keç saette** geç saatta. **keç kalmaq** geç kalmak.

keçki Akşamki. **keçki tamaq** akşamki yemek.

keçkiriş Akşam olma.

keçkirmek Akşam olmak. **Kün keçkirdi** Akşam oldu.

keçküzmek I. (**keçmek**'ten I.) bk. **keçtürmek** I.

keçküzmek II. (**keçmek**'ten II.) bk. **keçtürmek** II.

keçküzüş I. Suya girdirme; nehri yürüyerek geçirtme.

keçküzüş II. Bağışlatma.

keçqurun Gece vakti.

keçqurunda Gecede; gece vaktinda.

keçqurunqi Gecedeki.

keçqurunluği Gecede, gece vaktinda.

keçqurunluq Gece, gecede. **keçqurunluq ğiza** akşam yemeği.

keçlik Gecelik.

keçmek I. Nehri yürüyerek geçmek. **kéçip ötmek** nehri (suyu) yürüyerek geçmek. **Ömrüm keçti** Ömrüm geçti. **candin keçmek** canını kıymak. **vaz keçmek** vaz geçmek.

keçmek II. Bağışlamak. **Bir qoşuq kénimdin kéçiñ!** Bir kaşık kanımı bağışlayın! **Günayiñdin keçtim** Suçunu bağışladım.

keçmiş Geçmiş. **keçmişte** geçmişte.

keçte Gecede.

keçtürmek I. Suya girdirmek; nehri (suyu) yürüyerek geçirtmek.

keçtürmek II. Bağışlatmak.

keçürmek bk. **kéçirmek.**

kedxuda Çavuş, başçavuş.

kehriva F. Kehribar.

kexlik (ağız) bk. **keklik.**

keke I. Kalem. **keke çiş** kalem diş.

keke II. Kazma; külünk (ğü). **keke saqal** sivri sakal.

kekemétin U. Çapa, kazma.

keki Balta.

kekiçek Küçük balta.

kekire 1. Acı 2. (botanik) Çavdar mahmuzu.

keklik (zool) Keklik.

keklikvaz U. Keklikbaz; keklik ile meşgul olan kimse.

kekre bk. **kekire.**

keldi-ketti Gelen giden. **keldi-ketti gep** önemsiz sözler; boş laflar.

kelgindi Yabancı.

kelgüsi Gelecek.

kelgüside Gelecekte.

kelgüzmek (**kelmek**'ten) Getirmek.

kelgüzüş Getirme.

kelkün Kabarma, akıp gelme, sel, taşkın.

kelmek Gelmek. **élip kelmek** getirmek. **jürüp kelmek** yürüyerek gelmek. **qaytip kelmek** geri dönmek. **kélip turmaq** gelmek; yer almak; vuku olmak. **kélip kétip jürmek** uğramak; sık sık gelmek. **Bizniñ terepkimu kélip ket** Bize de uğra. **yéqin kelmek** yakın gelmek. **yénip kelmek** geri dönmek. **kéler jil** gelecek yıl. **kélidiğan jili** gelecek yıl. **yaz kélişi bilenla** yazın gelmesiyle beraber. **küz kélişi bilenla** güzün gelmesiyle beraber. **Tuğri keldi** Rastladı; Uygun oldu. **Uyqum keldi** Uykum geldi. **eske kelmek** akla gelmek.

Özige kelgini yoḳ Ayıkmadı. **Xiyalimġa keldi** Aklıma geldi. **Dégenliri kelsun** Dediğiniz olsun. **Ḳolumdin kelmeydu** Elimden gelmiyor. **Ḳoluñdin kelgenni ḳil** Elinden geldiğini yap.

kelmeslik Gelmezlik.

kelse-kelmes Yersiz, önemsiz. **kelse-kelmes sözler** boş laflar; yersiz söylenmiş sözler.

keltürmek (**kelmek**'ten) Getirmek. **göşt keltürmek** et getirmek. **ḳolġa keltürmek** ele geçirmek. **heriketke keltürmek** hareketlendirmek. **köz aldiġa keltürmek** göz önüne getirmek.

keltürüş Getirme.

kem F. I. Az, eksik. **eñ kémi** en azı. **kem uçraydiġan** az rastlanan. **Uniñ nimisi kem** Onun neyi eksik. **kem digende** en azından. **beş minut kem onda** ona beş kala. **eḳli kem adem** aklı az adam.

kem II. : **Muşu kemgiçe** Şu ana kadar.

kembiġel F. Fakir, yoksul.

kembiġelçilik F.U. fakirlik, yoksulluk.

kembiġelleşken F.U. Yoksullaşmış.

kembiġelleşmek F.U. Yoksullaşmak.

kembiġelleştürmek (**kembiġelleşmek**'ten) Fakirleştirmek, yoksullaştırmak.

kembiġellik F.U. Yoksulluk. **kembiġellikte yaşimaḳ** yoksullukta yaşamak.

kemçet Samur. **kemçet tumaḳ** samur kürklü baş kabı.

kemçil F.U. Eksik, az.

kemçilik F.U. Kusur, eksiklik.

kemçiliksiz F.U. Kusursuz, eksiksiz.

kemçillik F.U. Açıklık, sıkıntı, yokluk, eksiklik.

kemçimek Ölçmek.

kemçin F.U. Yetersiz, az.

kemçinlik F.U. Yetersizlik, azlık.

kemde : Muşu kemde Şu anda.

kemdidar F. Az görünmek; nadir bulunmak. **Kem didar bolup kettiñiz** Seyrek görünüyorsunuz.

kemen Kement.

kemer F. Kemer.

kemgep F. Az sözlü.

kemgeplik F.U. Az sözlülük.

kemgiçe : Muşu kemgiçe Şu ana kadar.

kemilek Yay.

kem-kem Eksik.

kem-kuta F. Eksik, kusur.

kemḳuvvet F.U. Kuvvetsiz, zayıf.

kemleş F.U. bk. **kémeytiş.**

kemlik F.U. Eksiklik. **kemlik ḳilmaḳ** eksik olmak.

kempe (ağız) Pelin, akpelin.

kempir Yaşlı kadın, nine.

kempirlik Yaşlılık (kadın yaşlılığı).

kempüt R. Şeker, şekerleme, bonbon.

kemsitilmek F.U. Aşağılanmak; hor görülmek.

kemsitiş F.U. Aşağılama; hor görme.

kemsitmek F.U. Aşağılamak; hor görmek.

kemşeymek Eğilmek, bükülmek.

kemşeytmek (**kemşeymek**'ten) Eğmek, bükmek.

kemşük Bükük.

kemter F.U. Alçak gönüllü; mütevazı, kibirsiz.

kemterin (kitabî) Alçak gönüllü; mütavazı.

kemtük Kusur, noksan, eksiklik, aksaklık, pürüz. **tili kemtük** konuşması kekemeli.

kemzel R. Ceket.

kenare F. Kenar, kıyı.

kenci Küçük, sonuncu. **Kenci oğlum** Küçük oğlum.

kendir Keten, kendir, kenevir. **kendir yéği** kendir yağı.

keniz bk. **kenizek.**

kenizek (tarihî) Saraydaki köle kızlar.

kent Kent; büyük köy; kasaba.

keñ Geniş. **keñ koça** geniş cadde. **içi keñ** içi geniş. **köñli keñ adem** gönlü geniş adam.

keñçilik 1. Bolluk, bereket 2. Erkinlik, özgürlük, serbestlik. **keñçilik ķilmaķ** serbest bırakmak.

keñletmek bk. **kéñeytmek.**

keñlik Genişlik. **koçiniñ keñligi** caddenin genişliği. **Bu kiyim maña keñlik ķilidu** Bu elbise bana büyük olur.

keñri I. Geniş. **çeksiz keñri ékinzarlıķ** uçsuz bucaksız geniş ekinlik (tarla).

keñri II. Bükülü, eğri.

keñriçilik Bolluk, bereket.

keñtaşa Geniş, büyük.

kepe Kulübe, köylü kulübesi.

kepilik (ağız) Kelebek.

kepiş (ağız) Kerpiç, tuğla. Ayırca bk. **xiş** I.

kepkür F. Kevgir.

kepleş (keplimek'ten) Kapatma, tıkama.

kepleşmek Tıkanmak.

kepleştürmek (**kepleşmek**'ten) Tıkandırmak.

kepleştürüş Tıkandırma.

keplimek Kapatmak, tıkamak.

kepşeleş Lehimleme.

kepşelimek Lehimlemek.

kepter F. Güvercin.

kepterxana F. Güvercinlik, güvercin yuvası.

keptervaz F. Güvercin ile meşgul olan kimse.

kepük (ağız) bk. **körük.**

keriva (ağız) bk. **kehriva.**

kerk (zool) Gergedan.

kerke Cüce, bodur, bücür.

kermek 1. Açmak 2. Düzeltmek, doğrultmak 3. Germek 4. Kabartmak. **kökrek kérip** Göğüsünü kabartıp.

kerre A. Kere, defa, kez, sefer.

kesek (ağız) Kerpiç.

kesip A. Meslek. **ata kespi** ata mesleği.

kesipçi A.U. Zanaatçı, esnaf. **Kesipçiler uyuşmisi** Esnaflar derneği (sendikası).

kesipdaş A.U. Meslektaş.

kesipdaşlıķ Meslektaşlık.

kesir A. Kesir. **addiy kesirler** bayağı kesirler. **onluķ kesirler** ondalık kesirler.

keskin Keskin, sivri, ciddi. **keskin veziyet** ciddi vaziyet; ciddi ortam.

keskinleşmek Keskinleşmek, sivrileşmek, ciddileşmek.

keskinleştürmek (**keskinleşmek**'ten) Keskinleştirmek, sivrileştirmek, ciddileştirmek.

keskinleştürüş Keskinleştirme, sivrileştirme, ciddileştirme.

keskinlik Keskinlik, sivrilik, ciddilik.

kesküzmek (**kesmek**'ten) Kestirmek.

kesküzüş Kestirme.

keslen bk. **keslençük.**

keslençük (zool) Kertenke, kertenkeler.

kesmek Kesmek. **késip taşlimaķ** kesivermek. **Yette ölçep bir kes** Yedi ölç bir kes. **otun kesmek** odun kesmek. **sözni kesmek** sözü kesmek; söze mudahale etmek. **késip ötmek** doğrudan doğruya geçmek. **késip çüşmek** keserek inmek.

kesp A. bk. **kesip.**

kespiy A. Meslekî; meslekle ilgili. **kespiy orun** meslekle ilgili kurum.

kestüm R. Ceket.

keşp A. Keşif. **keşp ķilmaķ** keşfetmek.

keşpiyat A. Keşfiyyat.

keşpiyatçi A.U. Keşfeden, yaratan.

keşpiyatçilik A.U. Keşfiyyatçılık, yaratıcılık.
keşte İşleme. **keşte yağlik** işleme örtü.
keştilenmek İşleme yapılmak.
keştiletmek (**keştilimek**'ten) İşleme yaptırmak.
keştilik İşlemeli.
keştilimek İşleme yapmak.
ketken Pek, çok, aşırı. **ketken araḳxor** çetin içici, çok içen, rakı düşkünü.
ketkülük : **Nimança yoḳap ketkülük?** Niye o kadar kaybolmak?
ketküzmek (**ketmek**'ten) Kaçırmak, gidermek, silmek. **pürsetni ketküzmek** fırsatı kaçırmak. **dağni ketküzmek** lekeyi silmek.
ketküzüş Kaçırma, giderme, silme.
ketmek Gitmek. **Ket!** Git! **U nege ketti?** O nereye gitti? **Ketmisem bolmas** Gitmezsem olmaz. **Ketseñ kétivegin** Gitmek istersen git. **Kélip-kétip jürüñ** Ara sıra gel; uğra. **Bu işke köp pul ketti** Bu işe çok para harcandı. **Dağ ketti** Leke silindi. **Uyḳuġa ketti** Uyudu. **Élip ketti** Götürdü. **Ḳorḳup ketti** Korktu. **çeksiz ketken étizlar** uçsuz bucaksız tarlalar. **Ḳurup ketkür!** Mahvol! Lanet olsun! **ketken araḳxor** çetin içici; rakı düşkünü. **Özidin ketti** veya **hoşidin ketti** Bayıldı.
ketmen Çapa. **ketmen çapmaḳ** çapa ile yer kazmak.
ketmençi Çapacı; iyi çapa kullanan kimse.
kevser A. Cennet pınarı.
keydürmek (ağız) bk. **kiydürmek.**
keygülük Giyilir, giyilebilir. **keygüligi ḳalmiġan** giyilebilecek değil.
keygüzmek bk. **kigüzmek.**
keyki (ağız) bk. **keki.**
keymek (ağız) bk. **kiymek.**
keyni Arkası. **keyni put** arka ayak.
keynide Arkasında.
keynidin Arkasından.
keynige Arkasına, ardına. **keynige tartmaḳ** geriye çekmek.
keyni-keynidin Arka arkaya; ardarda.
keyp A. Keyif. **U keypimni buzdi** O keyfimi bozdu.
keypçilikte A.U. Serhuşlukta.
keypiyat A. Keyfiyet. **Söhbet dostane ve semimiy keypiyatta ötti** Sohbet dostça ve samimi halde geçti.
keyplenmek A.U. Keyiflenmek, neşelenmek, hoşlanmak.
keyplik A.U. Neşeli, keyfi yerinde.
keypsiz A.U. Keyifsiz.
keypsizlenmek A.U. Keyifsizlenmek.
keypsizlik A.U. Keyifsizlik.
keypu-sapa A. Keyif ve sefa.
keyze Ç. Evlek. **keyze ḳilmaḳ** evlek yapmak.
kezdürmek (**kezmek**'ten) Gezdirmek.
kezdürüş Gezdirme.
kezgüçi Gezen, gezip dolaşan.
kezmek Gezmek.
kéçe Gece. **bir kéçisi** bir gecesi. **edibiyat kéçisi** edebiyat gecesi (şöleni).
kéçe-kündüz Gece gündüz.
kéçiçe Sabaha kadar. **Kéçiçe jiġlitip çiḳti** Sabaha kadar ağlattı.
kéçik Geçit.
kéçikiş Gecikme.
kéçikmek Gecikmek.
kéçiktürmek (**kéçikmek**'ten) Geciktirmek. **kéçiktürüp bolmaydiġan iş** geciktirilmesi imkansız iş. **kéçiktürmestin** geciktirmeden.
kéçiktürmey Geciktirmeden.
kéçiktürülmek Geciktirilmek.
kéçiktürüş Geciktirme.
kéçilep Geceleyin, gece boyunca.
kéçilik Gecelik.

kéçirerlik Affedilir derecede; bağışlanabilir.
kéçirilmeslik Affedilmezlik, bağışlanmazlık.
kéçirim Af. **kéçirim sorimaq** af dilemek.
kéçiriş Affetme, bağışlama.
kéçirme Heyecan, duygu. **içki kéçirme** duygu.
kéçirmek Affetmek. **Kéçirisiz!** Affedin! **Kéçiriñ!** Affedin!
kéçirmeslik Affetmezlik, bağışlamazlık. **kéçirmeslik eyp** bağışlanmaz ayıp.
kéçisi Gecesi.
kéçiş I. Nehri (suyu) yürüyerek geçme.
kéçiş II. Bağışlama.
kékeç Kekeme, dilsiz.
kékeçlik Kekemelik, dilsizlik.
kékeçlimek Kekelemek.
kékeş bk. **kékeç.**
kékirik Geğirti, geğirme.
kékiriş Geğirme.
kékirmek Geğirmek.
kékirtek Boğaz. **qizil kékirtek** kırmızı boğaz.
kékirtmek (**kékirmek**'ten) Geğirtmek.
kékiymek (ağız) bk. **kékirmek.**
kéleñsiz Ağır, kaba, **kéleñsiz adem** ağır adam.
kéleñsizlik Ağırlık, kabalık.
kéler Gelecek. **kéler jil** gelecek yıl.
kélerki Gelecek. **kélerki kün** gelecek gün.
kélesi bk. **kélerki.**
kéliçek Gelecek. **kéliçekte** gelecekte.
kélidigan Gelecek. **kélidigan jil** gelecek yıl. **kélidigan zaman** gelecek zaman.
kélim-kétim Gelen giden. **kélim-kétimi köp öy** gelen gideni (misafiri) çok ev (aile).
kélin Gelin. **Qizim saña étay, kélinim sen añla** (deyim) Kızım sana söyleyim, gelinim sen dinle.
kélinçek 1. Gelin 2. Yeni evli gelin (genç gelin).
kéliş I. Gelme, geliş. **Qolimizdin kélişiçe** Elimizden geldiği kadar.
kéliş II. (gramer) Hal (isim hali). **Baş kéliş** Yalın hal. **Égilik kéliş** İyelik hali. **Çüşüm kéliş** Akuzatif hali. **Yönülüş kéliş** Yön hali. **Çiqiş kéliş** Ayrılma hali. **Orun kéliş** Bulunma hali.
kélişelmeslik Uzlaşmazlık, anlaşmazlık.
kélişim Anlaşma, sözleşme, uzlaşma. **kélişimge kelmek** anlaşmak.
kélişimçan Uzlaşabilir, uyumlu.
kélişimçanliq Uzlaşabilme hali; uyum sağlama hali.
kélişiş 1. Gelme, beraber gelme 2. Anlaşma 3. Yakışma.
kélişken 1. Boylu boslu 2. Güzel, yakışıklı.
kélişkenlik 1. Boylu boslu olma hali 2. Güzellik, yakışıklılık.
kélişkür Tuhaf adam; garip adam.
kélişmek 1. Gelmek; beraber gelmek 2. Anlaşmak 3. Yakışmak.
kélişmes Yakışmaz, çirkin.
kélişmeslik Aksilik, ihtilaf, geçimsizlik.
kélişmigen 1. Uygunsuz, tuhaf, gülünç. **alla qandaq kélişmigen iş** bir türlü tuhaf iş. 2. Yakışmamış.
kélişmigenlik 1. Saçmalık, aksilik, tuhaflık 2. Yakışmamışlık.
kéliştürgüçi Aracı.
kéliştürmek (**kélişmek**'ten) 1. Uzlaştırmak 2. Yakıştırmak.
kéliştürülmek 1. Uzlaştırılmak 2. Yakıştırılmak.
kéliştürüş 1. Uzlaştırma 2. Yakıştırma.
kélivara Ahmak.
kélivarliq Ahmaklık.
kémalçe F. (ağız) Keman yayı.

kéme Gemi. **yelkenlik kéme** yelkenli gemi.
kémeygüçi (matematik) Eksilen.
kémeymek Eksilmek, azalmak.
kémeytiliş Eksiltilme, azaltılma.
kémeytilmek Eksiltilmek, azaltılmak.
kémeytiş Eksiltme, azaltma.
kémeytivetmek Eksiltivermek, azaltıvermek.
kémeytivétiş Eksiltiverme, azaltıverme.
kémeytmek (**kémeymek**'ten) Eksiltmek, azaltmak.
kémiçi Gemici.
kémiçilik Gemicilik. **kémiçilik zavodi** gemicilik fabrikası.
kémimek bk. **kémeymek.**
kémirçek Kıkırdak.
kémirçeklik Kıkırdaklı.
kémiriş Kemirme.
kémirmek Kemirmek.
kémirtiş Kemirtme.
kémirtmek (**kémirmek**'ten) Kemirtmek.
kémisazlik U.F.U. bk. **kémiçilik.**
kémiş Eksilme, azalma.
kémitmek bk. **kémeytmek.**
kémiyiş Eksilme, azalma. **deryada suniñ kémiyişi** nehirde suyun azalması.
kénizek F. bk. **kenizek.**
kéñeş 1. Öğüt, danışma, akıl 2. Meclis 3. Kurul 4. Şura. **İlmiy kéñeş** İlmî şura. **Herbiy kéñeş** Askerî şura. **kéñeş sorimak** danışmak.
kéñeşme Kurul. **İktisadiy kéñeşme** İktisadî işler kurulu.
kéñeşmek Danışmak, konuşmak.
kéñeymek Genişlemek.
kéñeytilgen Genişletilmiş. **kéñeytilgen meclis** genişletilmiş toplantı (oturum).
kéñeytilmek Genişletilmek.
kéñeytiş Genişletme.
kéñeytmek (**kéñeymek**'ten) genişletmek.
kéñeytürmek bk. **kéñeytmek.**
kéñeytürülmek Genişletilmek.
kéñişiş Danışma, konuşma.
képek kepek. **başniñ képigi** başın (saçın) kepeği.
képekleşmek Kepekleşmek.
képeklik Kepekli.
képen A. bk. **képin.**
képenleş A.U. Kefenleş.
képenletmek A.U. (**képenlimek**'ten) Kefenletmek.
képenlimek Kefenlemek.
képez bk. **kévez.**
képil A. Kefil. **képil bolmaḳ** kefil olmak.
képilek bk. **képinek.**
képillik A.U. Kefillik. **képillik bermek** kefil olmak.
képin A. Kefen.
képinek Kelebek.
képinlik A.U. Kefenlik.
kér Açık kahve rengi (genelde at rengi için kullanılır).
kérek Gerek, lazım. **kérigi bar** gerekli. **kérigi yok** gereksiz. **Nime kérigi bar?** Ne gereği var. **kérek bolġanda** gerektiğinde. **Kérigiçe éliñ** Gerektiği kadar alın. **Kétişim kérek** Gitmem gerek. **kérektin çiḳip ḳalmaḳ** yıpranmak, yorulmak, işe yaramamak. **Nime kérek?** Ne gerek?
kéreklik Gerekli.
kéreksiz Gereksiz.
kéreksizlik Gereksizlik.
kérek-yaraḳ Donatı, teçhizat.
kériliş Gergin olma, gerinme.
kérilmek Gergin olmak, gerinmek.
kériş Germe.
kérmek Germek.
kérosin R. Gaz yağı. **kérosin lampa** gaz yağı lambası.
kértik Kesme, kertme, kertik, kesik.

kések Parça; ham tuğla.
késel Hasta. **késel tartmaq** hastalanmak.
késelxana U.F. Hastahane.
késellenmek Hastalanmak.
késellik Hastalık.
késelliniş Hastalanma.
késelmen U.F. Hastalı, sağlıksız.
késelmenlik U.F.U. Hastalık; hasta olma hali.
késik Kesik.
késil : **Üzül-késil** Kesin halde, kat'î.
késiliş Kesilme.
késilmek Kesilmek.
késim Kesim.
késindi Kesinti, kırıntı, kırpıntı.
késir Kabahat, suç. **Uniñ késiridin** Onun kabahatından.
késirlik Kabahatlı, suçlu.
késiş Kesme.
késivalmaq Kesmek, kesivermek, kestiğini almak.
késivetmek Kesivermek.
késivétiş Kesiverme.
késivur Yankesici.
kétim Kırık, parça, kalıntı, kırıntı.
kétiş Gitme, gidiş. **aldida kétiş** önde gitme.
kétişmek Beraber gitmek.
kévez Pamuk, ham pamuk.
kévezlik Pamuk tarlası.
kéyek (ağız) bk. **kérek.**
kéyin 1. Sonra 2. Arka, geri. **kéyin çékinmek** geriye çekilmek. **kéyin ketmek** geriye gitmek. **keynide** gerisinde. **keynimde** Arkamda. **Keyniñge qara** Arkana bak. **keynide qalmaq** gerisinde kalmak. **İşikniñ keynide turup turuñ** Kapının arkasında bekleyin. **kéyin yanmaq** geri dönmek. **kéyin yandurmaq** geri çevirmek.
kéyinçe Sonra.
kéyinki Sonraki. **kéyinki jillarda** sonraki yıllarda. **buniñdin kéyinki** bundan sonraki.
kéyinsige Sonra.
kézik (tıp) Tifo, tifüs.
kézinek (ağız) bk. **kenizek.**
kéziş Gezme, geziş.
kibirdar A.F. Kibirli.
kibirdarlik A.F.U. kibirlilik.
kiçek : Kiyim-kiçek Elbise, giysi, giyim kuşam.
kiçik Küçük. **Kiçik oğlum** Küçük oğlum. **kiçik xotun** kuma.
kiçikkine Küçücük.
kiçiklenmek Küçülmek.
kiçikleşmek Küçülmek.
kiçikletmek (**kiçiklimek**'ten) Küçültmek.
kiçiklik Küçüklük. **kiçiklik qilmaq** çocukluk etmek, küçüklük etmek.
kiçiklimek Küçülmek.
kiçkine Küçük.
kiçkinilik Küçüklük.
kigiz Keçe. **kigiz qalpaq** Keçeden yapılmış baş kabı; keçe kalpak.
kikirdek Boğaz.
kiler (ağız) Kertenke.
kilogram R. Kilogram, kilo.
kilogramlik R.U. Kilogramlık, kiloluk.
kilométr R. Kilometre.
kilométrlik R.U. Kilometrelik. **2600 kilométrlik tömür yol** 2600 kilometrelik demir yol.
kilovat R. Kilovat. **kilovat saet** kilovat saat.
kiltañ Reze.
kim Kim. **U kim?** O kim? **Kimde?** Kimde? **Kimsen?** Kimsin? **Kim bolmison** Kim olursa olsun.
kimdur Kimdir.
kimerse (tarihî) Şey, nesne.
kimxap F. Simli kumaşla yapılmış palto.

kimlik Kimlik. **Uniñ kimligini bilmeymen** Onun kim olduğunu bilmiyorum.

kimsen Kimsin?

kinaye A. Kinaye. **kinaye ķilmaķ** kinaye yoluyla söylemek.

kinayilik A.U. Kinayeli.

kindik (anatomi) Göbek. **kindik anisi** göbek annesi (göbeğini kesen kadın).

kineş Kasvet. hüzün, gönül kırıklığı.

kinez R. Prens.

kinezlik R.U. Prenslik.

kinimek Kasvet, hüzün, gönül kırıklığı.

kino R. Sinema. **reñlik kino** renkli sinema. **kino körmek** sinema seyretmek.

kinoxana R.F. Sinema salonu.

kinolaştırmaķ R.U. Sinemalaştırmak; sinema haline getirmek.

kipaye A. Kifaye, kifayet, yetişir.

kipayilenmek A.U. Yeterli olmak.

kipik (ağız) bk. **kirpik.**

kir 1. Kir 2. Çamaşır (kirli çamaşır). **kir juymaķ** çamaşır yıkamak. **ķulaķ kiri** kulak kiri.

kira F. kira. **kiraġa almaķ** kiralamak; kirada oturtmak. **kiraġa ķoymaķ** kiraya vermek.

kirakeş F. Arabacı, mekkareci.

kirakeşlik F.U. Arabacılık, mekkarecilik.

kirçi Çamaşırcı kadın.

kirgürmek (ağız) bk. **kirgüzmek.**

kirgüzdürmek Girdirtmek; içine sokturtmak.

kirgüzmek (**kirmek**'ten) Girdirmek; içine sokturmak. **işķa kirgüzmek** işe yerleştirmek. **urup kirgüzmek** döverek içeri sokmak. **iştirip kirgüzmek** iterek içeri sokmak. **can kirgüzmek** can vermek; canlandırmak. **ķolġa kirgüzmek** ele geçirmek.

kirgüziş Girdirme.

kirgüzişmek Beraber içeri girdirmek (sokmak).

kirxana U.F. Çamaşırhane.

kirlenmek Kirlenmek.

kirleş Kirlenme.

kirleştürmek Kirletmek.

kirletmek (**kirlimek**'ten) Kirletmek.

kirlik Çarşaf; yorgan çarşafı.

kirlimek Kirlemek.

kirliniş Kirlenme.

kirlitivetmek Kirletivermek.

kirmek Girmek. **İçkiri kiriñ** İçeri girin. **kirip almak** girmek. **xizmetke kirmek** işe girmek. **Eger méniñ gépimge kirgen bolsañ** Eğer benim sözümü dinleseydin. **U on yaşķa kirdi** O on yaşa girdi. **Unuñġa can kirdi** Ona can girdi. **Béşiġa aķ kirgen** Saçı ağarmış; saçına ak düşmüş. **Ķerizge kirdim** Borca girdim. **Keç kirdi** Akşam oldu.

kirpe (zool) Kirpi.

kirpiç Kerpiç.

kirpik Kirpik. **Kirpik ķaķmay tañni atķuzdum** Sabaha kadar uyumadım.

kirpiklik Kirpikli; bol ve uzun kirpiğe sahip olma hali.

kise Cep.

kislorod R. Oksijen.

kiş Tavuğu kuvalamak için kullanılan taklidî ses.

kişen Zincir (ayağa vurulan zincir). **kişen salmaķ** zincir vurmak.

kişenlenmek Zincirlenmek.

kişenleş Zincir vurma.

kişenletmek (**kişenlimek**'ten) Zincir vurdurmak.

kişenlimek Zincir vurmak.

kişi Kişi, adam. **xotun kişi** kadın. **Kişi bolġan kişiniñ kişi bilen işi bar, kişi bolmiġan kişiniñ kişi bilen nime işi bar** Ancak kişiliği olan kişi, kişi ile ilgilenir.

kişmiş Kuru üzüm.
kişneş Kişneme. **kişneşke başlimaq** kişnemeye başlamak.
kişnimek Kişnemek. **Atlar kişneydu** Atlar kişner.
kişoğal (ağız) bk. **küyoğul.**
kitap A. Kitap. **hisap kitivi** hesap kitabı.
kitapçe A.U. Kitapçe; küçük kitap.
kitapxana A.F. Kitaphane. **şeher kitapxanisi** şehir kitaphanesi.
kiydürmek (**kiymek**'ten) Giydirmek.
kiygüzmek bk. **kiydürmek.**
kiygüzüş Giydirme.
kiyik (zool) Giyik.
kiyilmek Giyilmek.
kiyim Giyim, giysi, giyim kuşam.
kiyim-kiçek Giyim kuşam.
kiyimlik Giyim kuşam için kullanılan kumaş.
kiyindürmek Giyindirmek.
kiyindürülmek Giyindirilmek.
kiyinişmek Beraber giyimlerini giymek.
kiyinmek Giyinmek.
kiyiş Giyme.
kiymek Giymek.
kiyoğlan (ağız) bk. **küyoğul.**
klassik R. Klasik. **klassik eserler** klasik eserler.
klassikiliq R.U. Klasik, klasik olan.
klup R. Salon.
knez R. Prens.
knezlik R.U. Prenslik; prens olma hali.
knişka R. Küçük defter; banka defteri.
koça I. R. Cadde, sokak. **tar koça** dar sokak. **xalta koça** çıkmaz sokak. **koçida qalmaq** sokakta kalmak.
koça II. Buğday kalıntısı (durusu).
koçaş Engel olma, karıştırma.
koçimaq Engel olmak, karıştırmak.
kodañ Çukur, kuyu.
kokat Yeşillik, bitki. **loyla kokat** (botanik) karapazı, kazayağı.
kokuraş 1. Dökülme 2. Şırıldama, guruldama.
kokurimaq 1. Dökülmek 2. Şırıldamak, guruldamak.
kolanmaq Kurcalanmak, oyulmak, açılmak.
kolaş Kurcalama, oyma, açma.
kolaşmaq Beraber kurcalamak; beraber oymak; beraber açmak.
kolaşturmaq 1. Oymak, karıştırmak. 2. Araştırmak, bilmeye çalşmak.
kolatquzmaq bk. **kolatmaq.**
kolatquzuş Kurcalatma, oydurma, açtırma.
kolatmaq (**kolimaq**'tan) Kurcalatmak, oydurmak, açtırmak.
koldurma Küçük çan; çınçın, çıngırak.
kolxoz R. Kolhoz; kollektif çiftlik.
kolimaq Kurcalamak, kazmak, oymak, açmak. **kolap çiqarmaq** kazıp çıkarmak.
kolléktip R. Topluluk.
kolun Ateş yeri.
kolunuş Kurcalanma, oyulma, açılma.
koluşuş Beraber kurcalama; beraber oyma, beraber açma.
kolutuş Kurcalatma, oydurma, açtırma.
komanda R. Komuta, emir.
komandir R. Komutan.
kombayn R. Kombayn.
kombaynçi R.U. Kombayn makinisti.
kombinat R. Kombina, fabrika.
komédiye R. Komedya, komedi.
komissar R. Komiser.
komissiye R. Komisyon, encümen. **Teptiş komissiyisi** Teftiş komisyonu.
komitet R. Komite. **Partiye komitéti** Parti komitesi.
kommuna R. Komün. **Parij Kommunisi** Paris Komünü.
kommunist R. Komünist. **Kommunistlar partiyisi** Komünist partiyisi.

kommunizm R. Komünizm.
kompartiye R. Komünist Partisi.
kompozitor R. Kompozitör, besteci, bestekar.
kompozitorluk R.U. Kompozitörlük, bestecilik, bestekarlık.
komprador R. Komprador. **komprador burjuaziye** komprador burjuvazi.
komsomol R. Komsomol.
kona F. Eski. **kona til** eski dil. **kona şeher** eski şehir. **kona cemiyet** eski toplum.
kongrés R. Kurultay. **Pütün dünya téçlik kongrési** Bütün dünya barış kurultayı.
konilik F.U. Eskilik.
koniratmak F.U. (**konirimak**'tan). Eskitmek, yıpratmak.
konirigan F.U. Eskimiş.
konirimak F.U. Eskimek.
konkrét R. Sarih, açık. **konkrét mesililer** açık meseleler.
konsért R. Konser. **konsért koyup bermek** konser vermek.
konsérva R. Konserve. **konsérva kilmak** konserve yapmak.
konsérvator R. Tutucu, muhafazakar. **Konsérvatorlar Partiyisi** Muhafazakarlar Partisi.
konsérvatorluk R.U. Muhafazakarlık, tutuculuk.
konsul R. Konsolos. **Baş konsul** Baş konsolos.
konsulxana R.F. Konsolosluk.
kontrol R. Kontrol, denet.
kontrolsiz R.U. Kontrolsuz.
konvért R. Zarf.
koopérativ R. bak. **kopératip.**
kopératip R. Kooperatif.
kopératipçi R.U. Kooperatifta çalışan.
kopératipçilik R.U. Koopetatifleşme hali.
kopératsiye R. Kooperatif.
kopératsiyileşmek R.U. Kooperatifleşmek.
kopératsiyileştürmek R.U. (**kopératsiyileşmek**'ten) Kooperatifleştirmek.
kor F. Kör. **kor bolmak** kör olmak. **kor kilmak** kör etmek.
kora Tepsi.
korluk F.U. 1. Körlük 2. Uzağı görmezlik.
korpus R. Kısım, bölük.
korrektor R. Düzeltici.
kosa Köse. **Aldar Kosa** Aldatıcı Köse (Türkistan efsanelerinde aldatıcı ve güldürücü fıkraların kahramanı).
kota R. Kısa. **kota ömürlik** kısa ömürlü.
kotuldak Homurdanan, hırçın, homurdanma huyu olan.
kotuldaklik Homurdanma huyu.
kotuldaş Homurdanma, mırıldama.
kotuldatmak (**kotuldimak**'tan) Mırıldatmak.
kotuldimak Mırıldamak, homurdanmak.
koya (ağız) Maşrapa; büyük bira bardağı.
koyçen T. Lira, para.
koyza T. Kelepçe.
koza Tepsi. Ayrıca bk. **kora.**
koza-koza : Koza-koza kilmak Kışkırtmak.
köç I. Çığ.
köç II. Göç; göçebe konağı.
köç III. (ağız) bk. **xotun.**
köçet 1. Fide 2. Fidan. **köçet tikmek** fidan dikmek.
köçetxana U.F. Fidelik, fidanlık.
köçetzar U.F. Ağaçlık, ormanlık.
köçetzarlik U.F.U. bk. **köçetzar.**
köçiküy Ara sokak, yan sokak, küçük ve dar sokak.
köçme Taşınan, taşınılabilir. **köçmé mülük** seyyar mülük; taşınılan mülük.
köçmek Taşınmak, göç etmek. **Yéñi cayga köçtüm** Yeni yere (eve) taşındım.

köçmen Göçmen. **köçmenler** göçmenler.
köçmençi Göçebe.
köçmenlik Göçebelik.
köçmes Taşınmaz, sabit. **köçmes mülük** taşınmaz mülük.
köçürme Kopya. **Ḳutadġu Bilik'niñ Erep élipbéside yézilġan köçürmisi** Kutadgu Bilik'in Arap alfabesi ile yazılmış kopyası.
köçürmek 1. Geçirmek 2. Göç ettirmek, taşındırmak 3. Kopya etmek.
köçürtmek (**köçürmek**'ten) 1. Göç ettirtmek, taşındırtmak 2. Kopya vermek.
köçürtülmek 1. Göç ettirilmek; taşındırtılmak 2. Kopya verilmek.
köçürtüş 1. Göç ettirme; taşındırtma 2. Kopya verme.
köçürüş 1. Geçirme 2. Göç ettirme; taşındırma 3. Kopya etme.
köçürüşmek 1. Beraber taşındırmak 2. Beraber kopya yapmak.
köçürüvalmaḳ Kopya etmek.
köçürüvetmek Geçirmek, taşındırmak, yerini değiştirmek, göç ettirmek.
köçürüvéliş Kopya etme.
köçürüvétiş Geçirme, taşındırma, yerini değiştirme, göç ettirme.
köçüş Taşınma, göç etme.
köçüş-konuş Göç etme, taşınma.
köde (ağız) bk. **piyaz.**
kögen (ağız) Güvercin. Ayrıca bk. **kepter.**
kögilek (ağız) bk. **köynek.**
kögüm (ağız) Görüşme, buluşma, randevu.
köxse (ağız) bk. **kökse.**
köxtat (ağız) bk. **köktat.**
kök I. Gök, mavi. **kök köz** mavi göz. **ḳizilçiniñ köki** pancarın yaprağı. **kök yötel** (tıp) boğmaca.
kök II. Yeşillik. **kök çiḳarmaḳ** filizlenmek.
kökçe Bir tür kavun.
kökçi Sebzeci.
kökçilik Sebzecilik.
kökdat U.F. Küf, küf bağlamak.
kökeltey İnatçı, harın, aksi. Ayrıca bk. **kökeme.**
kökelteylik İnatçılık, harınlık, aksilik. Ayrca bk. **kökemilik.**
kökeme İnatçı, harın, aksi. Ayrıca bk. **kökeltey.**
kökentay bk. **kökének.**
kökergen Küflenmiş.
kökermek 1. Yeşermek, yeşillenmek 2. Sapsarı kesilmek 3. Küf tutmak.
kökertilmek Yeşillendirilmek, ağaçlandırılmak.
kökertiş Ağaçlandırma; yeşil sahalar kurma.
kökertmek Ağaçlandırmak; yeşil sahalar kurmak.
kökének (zool) Bozdoğan.
kökhütel (ağız) bk. **kök yötel.**
kökkük (ağız) bk. **kakkuk.**
kökḳaġa (zool) Mavi karga.
köklek (ağız) bk. **köklem.**
köklem Bahar. **Köklem kélip delderexler yaşardi** Baharın gelmesiyle ağaçlar yeşillendi. **köklemde** baharda.
köklemki Bahardaki; bahara ait. **köklemki térilġu** bahardaki ekin.
kökleş I. Teğelleme.
kökleş II. Filizlenme.
kökletmek I. (**köklimek**'ten I.) Teğelletmek.
kökletmek II. (**köklimek**'ten II.) Filizlendirmek.
köklimek I. Teğellemek.
köklimek II. Filizlenmek.
köklitiş I. Teğelletme.
köklitiş II. Filizlendirme.
kökmek (ağız) Geyik. Ayrıca bk. **buġa.**

köknar Haşhaş.
köknarçi Narkotik tiryakisi.
kökput (ağız) Sincap. Ayrıca bk. **tiyin** I.
kökrek Göğüs. Ayrıca bk. **kökse.**
kökse Göğüs. **Köksüm éçildi** İçim rahatladı.
kökséğiz (botanik) Sakız ağacı.
kökşal (tıp) Kazıklı humma.
köktalğu (ağız) bk. **dumbakçi.**
köktaş Göztaşı, bakır sülfatı.
köktat Sebze. **köktat baziri** sebze pazarı.
köktatçi Pazarcı, sebzeci.
köktatçilik Pazarcılık, sebzecilik.
köktatlik Sebze bahçesi.
köktérek Ak kavak.
köküklimek Guguk kuşunun ötmesi.
kökül Kuşların gagası üstündeki ur.
köküle Lüle, zülüf, bürçük, kakül. **Béşiñda köküleñ bolsam** Başındaki kakülün olsam.
kökümet (ağız) bk. **ceyren.**
kökümtül 1. Mavimsi 2. Yeşillik.
köküntü bk. **kökümtül.**
kökürüş bk. **kökermek.**
köküş 1. Mavimsi 2. Yeşillik.
kökütüş (ağız) bk. **körsütüş.**
köküyün At sineği. iviz.
kökvéşi Mirab (tarladaki sulama işlerinin sorumlusu).
kökya (ağız) Yaban eşeği.
kölçe Evlek.
kölçek I. 1. Su birikintisi 2. Küçük göl.
kölçek II. Tepsi. **bir kölçek kaymak** bir tepsi kaymak.
kölçi (ağız) bk. **bélikçi.**
kölem Hacim, oylum, uzam, kaplam, şümul.
kölemlik Hacimli.
köleñgüç Silüet.
köleñke Gölge. **köleñke çüşürmek** gölge yapmak.
köleñkilik Gölgeli.
kölge (ağız) Ağaç kömürü.
kömdürmek (**kömmek**'ten) 1. Gömdürmek 2. Defnettirmek.
kömdürüş 1. Gömdürme 2. Defnettirme.
kömek Yardım. **kömek bermek** yardım etmek.
kömekçi Yardımcı.
kömekdaş bk. **kömekçi.**
kömekdaşlik Yardım etme hali.
kömeklişiş Yardımlaşma.
kömmek 1. Gömmek 2. Defnetmek.
kömmekçonak Mısır.
kömmekçonaklik Mısır tarlası.
kömtürmek Çevirmek; tersine koymak; altını üstüne getirmek.
kömtürtmek (**kömtürmek**'ten) Çevirtmek; altını ütüne getirtmek.
kömtürtüş Çevirtme; altını üstüne getirtme.
kömtürülmek Çevrilmek; altının üstüne getirilmesi; ters koyulmak. **Kiyigim kömtürülüp ketti** Kayığım alt üst oldu; Kayığım ters çevrildi.
kömtürülüş Çevrilme; alt üst olma; ters koyulma.
kömuç : Kömuç kazan Mangal, mısır kalburu.
kömüçek (anatomi) Kıkırdak.
kömüçeklik Kıkırdaklı.
kömülmek 1. Gömülmek 2. Defnedilmek.
kömülüş 1. Gömülme 2. Defnedilme.
kömür Kömür. **taş kömür** taş kömür. **yağaç kömür** ağaç kömürü.
kömürçilik Kömürcülük.
kömürmek Devirmek; altını üstüne ters çevirmek. **düm kömürmek** ters devirmek.
kömürtmek (**kömürmek**'ten) Devirtmek; altını üstüne ters çevirtmek.
kömürtüş Devirtme; altını üstüne ters çevirtme.

kömürülmek Devrilmek; ters çevrilmek.
kömürülüş Devrilme; ters çevrilme.
kömürüş Devirme; altını üstüne ters çevirme.
kömüş 1. Gömme 2. Defnetme.
kömüşmek 1. Beraber gömmek 2. Beraber defnetmek.
kömüvetmek 1. Gömüvermek 2. Defnedivermek. **Hemme yaqni qar kömüvetti** Her taraf karla gömülüverdi.
kömüvétiş 1. Gömüverme 2. Defnediverme.
kömzek Tepsi.
kön Deri (işlenmiş deri). **kön zavodi** deri fabrikası.
könçi Sepici.
könçilik Sepicilik.
köndileñ Enine. **köndiliñige kesmek** enine kesmek.
köndürmek (**könmek**'ten) 1. İkna etmek, inandırmak, kandırmak 2. Alıştırmak. **Atni aran köndürdüm** Atı zorla alıştırdım.
köndürüş 1. İkna etme, inandırma, kandırma 2. Alıştırma. **asav atni köndürüş** kullanılmamış atı alıştırma.
könek (ağız) bk. **köynek.**
könelge Ekşimiş süt mayası.
könmek Alışmak. **Men endi köndüm** Artık alıştım. **Qandaq sözge könmeydiğan ademsen** Nasıl bir söz dinlemez adamsın.
könmeslik Alışmazlık, uyumsuzluk.
könükme Alıştırma.
könükmek Alışmak.
könükmigen Alışmamış.
könüktürmek (**könükmek**'ten) Alıştırmak.
könüktürüş Alıştırma.
könüküş Alışma.
könüş Alışma.
köñlek bk. **köynek.**
köñnek (ağız) bk. **köynek.**
köñül Gönül. **aq köñül** saf, temiz kalpli. **ala köñül** tarafgir, samimiyetsiz. **Uniñ sözliri köñlümni yumşatti** Onun sözleri içimi rahatlattı. **köñülni yérim qilmaq** mahzun olmak; gamlı olmak. **köñüldiki iş** istenilen iş; azru edilen iş. **Köñlümge keldi** Hissettim. **köñül kötermek** eğlenmek; neşelenmek. **Undaq qilişni köñlüm kötermeydu** Öyle yapmayı istemem. **Köñlüm kötürüldi** Neşelendim. **köñül sovutmaq** bıktırmak. **köñül qalmaq** kırılmak, küsmek. **Köñlüm qaytti** Bıktım. **köñül qoymaq** dikkat etmek. **Köñlüm tindi** Emin oldum; rahatladım. **Köñlüm çüşti** Gözüm kestirdi. **köñülni hoş qilmaq** sevinmek; hoşlanmak. **Köñli hoş** Neşeli, sevinçli. **Köñlüm tartmaydu** İstemiyorum. **köñülge tegmek** rahatsız etmek; tiksindirmek. **Köñlüm toydi** Kanaat ettim. **Köñlüm sezdi** Hissettim. **köñül buzmaq** bozulmak. **Köñlüñge püküp qöy** Aklında olsun. **köñül tartmaq** arzu etmek; istemek. **köñül éytmaq** başsağlığı dilemek. **köñül bermek** gönül vermek; kendini vermek. **köñül bölmek** dikkat etmek. **köñül almaq** sevindirmek. **köñülge almaq** incinmek, gücenmek, darılmak. **köñl aynimaq** mide bulanmak. **Köñlüm aynidi** Midem bulandı. **köñül açmaq** eğlenmek, neşelenmek. **köñül ağritmaq** kırmak; rencide etmek. **U köñlümni ağritti** O gönlümü kırdı. **Köñli yérim adem** Gönlü kırık adam. **Köñlüm toq** Eminim, memnunum. **Köñlüm bar** Gönlüm var.

Köñlüm yoḳ Gönlüm yok. **Köñlü yumşaḳ adem** Yumuşak gönüllü adam. **köñlide** gönlünde. **köñüldikidek** gönüldeki gibi. **çin köñüldin** içtenlik; samimi olarak. **sap köñül** saflık. **ḳara köñül** kötü niyetli. **ḳalġan köñül** kırılmış gönül.

köñülçek Başkalarının isteklerine hoşgörü ile bakan.

köñülçeklik Başkalarının isteklerine hoşgörü ile bakma hali.

köñülçen İyi yürekli, safdilli, temiz yürekli.

köñülçenlik İyi yüreklilik, safdillilik, temiz yüreklilik.

köñülçimek Takdirle muamele etmek; beğenmek.

könülleşmek Sevmek.

köñüllük Gönüllü, istekli. **aḳ köñüllük** Saflık, iyi niyetlilik.

köñülsiz İsteksiz.

köñülsizlenmek İstememek, isteksizlik, beğenmemek.

köñülsizlik İsteksizlik, beğenmeme hali.

köp Çok. **xéli köp** epey çok. **köptin köp** çoktan çok, pek çok. **köprek hallarda** bir çok durumda. **köp yaxşi adem** çok iyi adam. **köptin béri** çoktan beri, uzun zamandan bu yana. **köpni körgen** başından çok olaylar geçirmiş tecrübeli.

köpçilik Çoğunluk. **köpçilik vaxtta** çoğu zaman. **köpçilik bolmaḳ** çoğunluk olmak.

köpçük Eyer yastığı.

köpe I. bk. **körpe** I.

köpe II. (ağız) bk. **eltir.**

köpeç (ağız) bk. **körpe.**

köpeygüç Çoğalan.

köpeygüçi (matematik) Çarpılan.

köpeymek Çoğalmak, artmak. **köpüyüp ketmek** çoğalmak; çoğalıvermek.

köpeytiliş Çoğaltılma.

köpeytilmek Çoğaltılmak, artırılmak.

köpeytiş Çoğaltma.

köpeytküçi (matematik) Çarpan.

köpeytmek (**köpeymek**'ten). Çarpmak.

köpeytürmek bk. **köpeytmek.**

köpeytürüş Çarpma.

köpgine Birçok.

köpxaniliḳ U.E.U. Çok basamaklı. **köpxaniliḳ san** çok basamaklı sayı.

köpiçek (ağız) bk. **körpe** I.

köplep Çok, bol bol, büyük miktarda.

köpleşmek Çoğalmak.

köpligen Birçok, çok çok. **köpligen xelḳ** birçok halk.

köplük Çokluk. **köplük san** çokluk sayı.

köpmek Kabarmak, şişmek.

köprük bk. **körük.**

köptürme Abartma, şişirilme. **köptürme gep** abartılmış söz.

köptürmek (**köpmek**'ten) Abartmak, şişirmek. **köptürüp sözlimek** abartarak söylemek.

köptürüş bk. **köptürme.**

köpük Köpük.

köpüklenmek Köpüklenmek.

köpükletmek Köpükletmek.

köpünçe Çoğu zaman, çoğu halde.

köpüñke Tombul, şişman, tıknaz.

köpüñkilik Tombulluk, şişmanlık, tıknazlık.

köpüş Kabarma, şişme.

köpüyüş Çoğalma, artma.

köre Göre. **élinġan xeberlerge köre** alınmış haberlere göre.

körek I. Gözden geçirme; yoklama; gezme; teftiş.

körek II. Demirci körükü.

körelmek Görebilmek. **Körelmeydu** Göremiyor; çekemiyor. **Körelmigenliktin** Göremeyince; çekemeyince.

körelmeslik 1. Çekememek, gıpta, kıskanmak, haset 2. Kin beslemek.
köreñ Kibirli; kurumlu; çalımlı; kendini beğenmiş.
köreñleş Kibirlenme.
köreñlik Kibirlilik; kendini beğenmişlik.
köreñlimek Kibirlenmek.
körgezme Sergi.
körgülük 1. Kader, alın yazısı 2. Sonuç, netice.
körk Güzellik, yakışıklılık.
körkem Güzel, yakışıklı, gösterişli. **körkem bina** güzel bina. **körkem cay** güzel yer.
körkemleşmek Güzelleşmek.
körkemleştürmek Güzelleştirmek.
körkemlik Güzellik, gösterişli.
körmek Görmek. **aldin körmek** önceden görmek. **jiraqtin körmek** uzaktan görmek. **körmeske salmaq** görmezlikten gelmek. **Körüdigan nimisi bar?** Görülecek neyi var? **Körersen** Görürsün. **körmey qalmaq** görmemek. **körüp kalmaq** görmek. **körüp çiqmaq** gözden geçirmek. **körgende** gördüğünde. **Körgenbilgenlirimniñ hemmisini éyttim** Gördüklerimin, bildiklerimin hepsini söyledim. **Körüp kéley** Görüp döneyim. **erzen körmek** ucuz bulmak (ucuz zannetmek). **evzel körmek** tercih etmek. **oqup körmek** okumak. **bala körmek** çocuklu olmak. **devlet körmek** zengin olmak. **zerer körmek** zarar görmek. **kün körmek** yaşamak; geçinmek. **yaman körmek** nefret etmek; sevmemek. **U méni körelmeydu** O beni çekemiyor. **Özeñdin kör!** Kendinden gör! **Éğir körmisiñiz** Size bir zahmet. **Körmigen künüm qalmidi** Çekmediğim zahmetler kalmadı. **Köpni körgen** Başından çok işler geçen. **Körgen küniñni unutma** Geçmişini unutma. **Yaxşi bolsa özidin, yaman bolsa başqidin körüdu** İyi olsa kendinden, kötü olsa başkasından görüyor.
körneklik Görülür.
körpe I. Pamuklu döşek.
körpe II. Kuzu kürkü. **Kuçar körpisi** Kuçar kürkü (Doğu Türkistan'ın Kuçar şehri kuzu kürkü ile ünlüdür).
körpe III. (ağız) kirpi.
körpe-çüşek Yatak takımı.
körpe-yastuq Döşek ve yastık; yatak takımı.
körpez (coğrafi) Körfez, liman.
körpiçe Oturmak için kullanılan küçük döşek.
körsetküç 1. İşaret, cetvel 2. Karne.
körsetküzmek Göstermek.
körsetküzüş Gösterme.
körsetme Belirti, işaret. **körsetme qurallar** işaret aletleri.
körsetmek Göstermek. **örnek körsetmek** örnek göstermek. **yol körsetmek** yol göstermek. **qarşiliq körsetmek** itiraz etmek. **yardem körsetmek** yardım etmek. **delil körsetmek** delil göstermek. **Men saña körsütümen!** Ben sana gösteririm!
körsütüş Gösterme, gösteriş.
körsütüşmek Beraber göstermek; karşılıklı göstermek.
körük I. Gösteri.
körük II. Demirci körükü.
körük III. Köprü. **asma körük** asma köprü.
körükçe U.F. İskele.
körüm : **Ya ölüm ya körüm** Ya ölüm ya kalım.
körümlik Görülen, görülür.

körümsiz 1. Çirkin 2. Gösterişsiz 3. Değersiz, önemsiz 4. Biçimsiz.
körümsizlik 1. Çirkinlik 2. Biçimsizlik.
körünerlik Görülür, göze çarpan. **közge körünerlik adem** dikkate değer adam.
körüngidek Görülür, görülebilir. **körüngidek yerde** görülebilir yerde.
körünmek Görünmek. **U jıraqtin köründi** O uzaktan göründü. **Körünüp turudu** Görülüyor. **Nimidur körüngendek boludu** Nedir bir şey görünür gibi. **körünidiğan** görülebilir. **U körünmes bolup ketti** O epeydir görünmüyor. **Közge az körünüdu** Seyrek gözükür. **Közümge körünme!** Defol! **doxturğa körünmek** doktora görünmek. **kiziq köründi** meraklı, çekici. **körüngen ademge** herkese. **Körüngen nersige urunma** Görülen herşeye dokunma. **körüngen yerde** görüldüğü yerde. **közge körüngen işi yoq** önemli işi yok.
körünmes Görünmez.
körünmeslik Görünmezlik.
körünüş Görünme, görünüş. **körünüşte** bakarken. **şeherniñ umumiy körünüşi** şehrin umumi görünüşü.
körüş Görme, görüş. **ay körüş** adet, aybaşı, hayız.
körüşmek Görüşmek. **körüşkiçe** görüşene kadar. **yüz körüşmek** görüşmek.
körüştürmek (**körüşmek**'ten) Görüştürmek.
kösey Ateş kancası; fırın kancası.
köşendi Çiğnemik; ağız tütünü.
köşeş Geviş getirme; geviş getiriş.
köşimek Geviş getirmek.
köşüke Perde, örtü.
kötergüç Asansör, montşarj, palanga.
kötergüzmek Yüklemek.
kötergüzüş Yükleme.
köterme Toprak set, kaldırım.
kötermek Kaldırmak. **biraz kötermek** biraz kaldırmak. **juquri kötermek** yukarı kaldırmak. **Unçe kötürüvetmeñ** O kadar yüceltmeyin. **O héç söz kötermeydu** O çok alıngan; Onun söylentiye hiç tahammülü yok. **Kir kötermeydiğan matéryal** Çabuk kirlenen eşya (kumaş). **Qaşqiniñni köter!** Çekil! Git!
kötertküzmek bk. **kötertmek.**
kötertmek (**kötermek**'ten) Kaldırtmak.
kötertürmek bk. **kötermek.**
kötürem Kötürüm. **kötürem bolup qalmaq** kötürüm olmak; çok zayıflamak.
kötüreñgu Yüksek. **kötüreñgu avaz bilen** yüksek sesle.
kötürülmek Yükselmek, kaldırılmak. **Baha kötürüldi.** Fiyat yükseldi.
kötürülüş Yükselme, kaldırılma, yükseliş.
kötürüş Kaldırma.
kötürüşmek Beraber kaldırmak.
köycük Lüle taşı.
köpük Köpük. **sovun kövügi** sabun köpüğü.
kövükcigen Tombul, yumuşak.
kövükçe Köpükçük; ufak köpükler.
kövükdetmek (**kövükdimek**'ten) Köpükletmek.
kövükdimek Köpüklenmek.
kövüklendürmek (**kövüklenmek**'ten) Köpüklendirmek.
kövüklenmek Köpüklenmek.
kövükleşmek bk. **kövüklenmek.**
kövüklük Köpüklü.
köydegi (ağız) bk. **küydürge.**
köydürge bk. **küydürge.**
köydürmek Yakmak, ateşe verme. **can köydürüp işlimek** özenerek çalışmak.

köydürtmek (**köydürmek**'ten) Yaktırmak; ateşe verdirmek.
köydürülmek Yakılmak.
köydürüş Yakma.
köydürüvetmek Yakmak; ateşe vermek.
köyek (ağız) bk. **körük** I.
köyençi Demirci.
köygen Yanmış.
köygür : Öyiñ köygür! Evin yansın.
köygüzmek bk. **köydürmek.**
köylek (ağız) bk. **köynek.**
köymek Yanmak. **köyüp bolmaq** yanıp bitmek. **köyüp ketmek** yanıvermek. **Tünügün kün köydi** Dün güneş tutuldu. **Er köygenge köyme, el köygenge köy** (deyim) Erkeğin sevdiğini sevme, milletin sevdiğini sev.
köynek Gömlek. **iç köynek** iç çamaşır. **köynek-iştan** iç çamaşır.
köynekçan Gömlekle; sadece gömlek ile.
köyşimek Geviş getirmek.
köyük Yanma, yanık.
köyümçan Özenli, acıyan, şefkatli.
köyümçanlik Özeniş, acıma hali, şefkatlilik.
köyünmek Acımak, esef etmek, şefkat göstermek.
köyünüş Acıma, esef, şefkat gösterme.
köyüş Yanma.
köz (anatomi) Göz. **köz perdisi** göz perdesi. **köz çaniği** göz çukuru. **közniñ karisi** göz bebeği. **köz göhiri** göz bebeği. **koy köz** elagöz. **xumar köz** ahu göz. **köz eynek** gözlük. **közge yaş almaq** gözü yaşarmak. **köz aldida** göz önünde. **köz aldiğa keltürmek** göz önüne getirmek. **Öz közüm bilen kördüm** Kendi gözüm ile gördüm. **közge almaslik** göze görünmez. **közdin ötküzüş** gözden geçirme. **Közüm éçildi** Gözüm açıldı. **Köz éçip jumğiçe** Göz açıp kapatana kadar. **U méni közige ilmaydu** O beni hor görüyor. **köz bağlimaq** büyülemek, sihirlemek. **köz bolmaq** göz olmak. **köz boyimaq** aldatmak. **köz béqişmaq** birbirine bakmak. **köz taşlimaq** göz atmak. **köz tegmek** nazar değmek. **Közüñ tegmisun!** Nazarın değmesin! **közde tutmaq** nazarda tutmak. **Közüm toymaydu** Gözüm doymuyor. **köz tikmek** göz dikmek. **Közüm torlaşti** Gözüm perdelendi. **Közüm çüşti** Gözüm düştü. **közge çüşmek** göze çarpmak; başkalarının dikkatini çekmek. **köz salmak** göz atmak. **köz jügürtmek** göz atmak, bakmak. **Közüñge kara!** Önüne bak! **közdin köçürmek** gözden geçirmek. **köz qismaq** göz kısmak. **köz quyruği bilen qarimaq** göz ucu ile bakmak. **Közümdin yoqal!** Defol! **ötkür köz** keskin göz. **közdin ayrilmaq** gözden uzaklaşmak. **Uniñ közi ösal** Onun gözü kötü. **Közüm yaxşi körmeydu** Gözüm iyi görmiyor. **jiññiniñ közi** iğnenin deliği. **köz qoymaq** göz dikmek. **toqquz köz** (anatomi) kuyruk sokumu kemiği. **köz tiken** (botanik) mavi diken. **közge körüngen devlet erbabı** ünlü (tanınmış) devlet adamı. **köz bağliğan çağda** akşama doğru. **köz karaş** bakış açısı; nokta-i nazar, bakış, açı. **Közümniñ oçuğida** Diriliğimde, hayatımda. **Közümiz barda** Diriliğimizde, hayatımızda. **Közümizniñ tirikligide** Diriliğimizde, hayatımızda. **tört köz bilen kütmek** dört gözle beklemek. **közge körünüp qalmaq** göze düşmek; göze

çarpmak. **Uniñ közi yorudi** O doğurdu. **Közüm kiymaydu** Kıyamam. **Közüm yetti** İnandım. **Közüm yétidu** İnanıyorum. **Közüm yetmeydu** İnanmıyorum, sanmıyorum. **Közüñ yetse** İnanıyorsan.

közçe Delik.

közeynek Gözlük.

köziçe Gözünün önünde.

köz-kulak Göz ve kulak. **köz-kulak bolmak** göz kulak olmak.

közlek I. Tarla bekçisi.

közlek II. bk. **közçe.**

közleş 1. Göz dikme 2. Nişan alma.

közlimek 1. Göz dikmek 2. Nişan almak. **U öz paydisini közleydu** O kendi çıkarını düşünüyor.

közlük Gözlü. **bir közlük** bir gözlü. **közlük üzük** kaşlı yüzük.

köznek : Here köznigi Petek, vazistas.

közükmek 1. Doğurmak 2. Gözükmek.

közüküş 1. Doğurma 2. Gözükme.

krujok R. Dernek.

kuçurlaş Fısıldama, fışırdama.

kuçurlimak Fısıldamak, fışırdamak.

kultivator R. Kültivatör.

kumlaç Samanlı kerpiç.

kumurta bk. **kumuta.**

kumuta Böcek, cibin.

kup I. R. Küb. **kup métr** metre küb.

kup II. Tulum, kırba.

kurs Kurs, sınıf. **savat çikiriş kursi** okuma yazma öğrenme kursu. **kişka müddetlik kurs** kısa süreli kurs.

kursimak Uyandırmak, uyarmak.

kursuş Uyandırma, uyarma.

kuruldaş Vakvaka etme, bağırma.

kuruldimak Vakvaka etmek, bağırmak.

kuruşka R. Büyük bardak.

kusa (ağız) Sıra, peyke. Ayrıca bk. **belduñ.**

kuta I. Kısa. **ekli kuta** aklı kısa, akılsız.

kuvak Boş.

kuvaklik Boşluk.

kuza (ağız) bk. **kömzek.**

küç Güç. **küçi yok** gücü yok. **küç bermek** güç vermek; yardım etmek, desteklemek. **küç çikarmak** kuvvetlerini seferber etmek. **Küçüm yetmeydu** Gücüm yetmiyor. **işlepçikiriş küçliri** üretim güçleri. **Hüccet öz küçini saxlaydu** Senet (belge) geçerliliğini koruyor. **küçtin kalmak** gücünü yitirmek. **küçke kirmek** güçlenmek. **sétivéliş küçi** satın alma gücü (alım gücü).

küçendürmek (**küçenmek**'ten) Zorlamak.

küçendürüş Zorlama, zorlaş.

küçenmek Zorlanmak; kuvvetini germek.

küçep Zorla, güçlükle; bütün gücü ile. **küçep işlimek** bütün gücü ile çalışmak.

küçeş Kuvvetini germe; zorlama.

küçeymek Güçlenmek, kuvvetlenmek.

küçeytiş Güçlendirme, kuvvetlendirme.

küçeytküç Şiddetlendirici, yükseltici, güçlendirici.

küçeytküzmek bk. **küçeytmek.**

küçeytküzüş Güçlendirme, kuvvetlendirme.

küçeytme Gübreleme.

küçeytmek (**küçeymek**'ten) Güçlendirmek, kuvvetlendirmek.

küçeytürmek bk. **küçeytmek.**

küçeytürüş Güçlendirme, kuvvetlendirme.

küçimek Kuvvetini germek. **küçep ketmek** haddinden fazla çabalamak.

küç-kuvvet U.A. Güç ve kuvvet.

küçlendürmek (**küçlenmek**'ten) Güçlendirmek.

küçlenmek Güçlenmek.

küçlimek Güçlendirmek.

küçlük Güçlü. **küçlük dölet** güçlü devlet.

küçsiz Güçsüz, kuvvetsiz.
küçsizlendürmek (**küçsizlenmek**'ten) Güçsüzlendirmek.
küçsizlendürüş Güçsüzlendirme.
küçsizlenmek Güçsüzlenmek.
küçsizletmek (**küçsizlimek**'ten) Güçsüzlendirmek.
küçsizlik Güçsüzlük, kuvvetsizlik.
küçsizlimek Güçsizlenmek.
küçük 1. Enik, köpek yavrusu 2. Yavru.
küçüklenmek Dalkavukluk etmek; pohpohlamak.
küçükleş Enikleme.
küçüklimek Eniklemek.
küçükliniş Dalkavukluk etme; pohpohlama.
küçül (botanik) Kardelen (çiçeği).
küçünüş Zorlanma; kuvvetini germe.
küçüyüş Güçlenme, kuvvetlenme.
küde-körpe 1. Yatak (takımı) 2. Pılı pırtı, ev eşyası.
küden Ç. : **Küden tavar** Bir çeşit ipek kumaş.
kükes (ağız) bk. **kökrek.**
kükkük bk. **kakkuk.**
küknevre Kız torun.
kükü (zool) Kumru.
küküm Kurumuş gübre tozu.
küküm-talkan Toz duman. **küküm-talkan kilmak** toz duman etmek; darmadağın etmek.
kül Kül. **Düşmenniñ külini kökke soruduk** Düşmanı darmadağın ettik.
külbe F. Kulübe.
külçe Çörek.
külçek Erişte, erişte çorbası.
küldan Sigara tablası.
küldürerlik Güldürecek bir tarzda.
küldürmek Güldürmek.
küldürtmek (**küldürmek**'ten) Güldürtmek.
küldürtüş Güldürtme.
küldürüş Güldürme.
külgünçek Çok gülen. **külgünçek kizlar** çok gülen kızlar.
külgünçeklik Çok gülme hali.
külke Gülme, gülüş, kahkaha. **külke bolmak** alay edilmek. **külke kilmak** alay etmek. **külkige kalmak** alay olmak. **oyun-külke** eğlence.
külkülük Gülünçlü, güldürücü. **külkülük hikaye** güldürücü hikaye.
külli A. (tarihî) Bütün, hepsi. **küllisi** hepsi.
külmek Gülmek. **kakaxlap külmek** kahkaha atmak. **Kimdin külüsen?** Kimi alay ediyorsun?
külölö (zool) salyangoz.
külpet A. Külfet. **Béşimga yüz xil külpet çüşti** Başıma birçok külfet geldi.
külpetlik A.U. Külfetli.
külreñ Külrengi, gri, boz, kır. **aç külreñ** açık gri. **tok külreñ** koyu gri.
külreñlik Külrengi, gri, boz, kır renkli olma hali.
kültük Beşikle beraber bulunan çocuk lazımlığı. **kültük kar** kürtün.
külümsireş Gülümsemek. Ayrıca bk. **külümsirimek.**
külümsirimek Gülümsemek.
külüş Gülme. **külüşke başlimak** gülmeye başlamak.
külüşmeklik Beraber gülme hali; beraber alay etme hali.
külüvetmek Gülüvermek.
küme (ağız) bk. **kömür.**
kümeş (ağız) bk. **kömüş.**
kümüş Gümüş. **kümüş reñlik** gümüş renkli.
kümüşreñ U.F. Gümüş renk.
kümüşreñlik U.F.U. Gümüş renkli.
kün Gün. **iş küni** mesai günü. **dem éliş küni** dinlenme günü. **burna kün** evvelki gün. **bugünki künde** günümüzde. **bir küni** bir günü. **künler-**

niñ biride veya **künlerdin bir kün** gelecekte. **bir kün bir tün** bir gece gündüz. **Bügün ayniñ ḳaysi küni?** Bu günün tarihi nedir? **U az künniñ içide kélidu** O birkaç gün içinde gelecek. **küni burun** önceden. **kündüz küni** gündüzün. **Miñ yaşisam bir künçe yoḳ** Bin yaşasam bir gün kadar yok. **kün sanap** veya **her küni** her günü. **her künki** her günkü. **Kün patti** Güneş battı. **Kün oltardi** Güneş battı. **Kün çiḳti** Güneş çıktı. **Kün tutuldi** Güneş tutuldu. **kün oçuḳ** hava açık. **éğir künler** zor günler. **kün köçürmek** geçinmek, yaşamak. **kün körmek** geçinmek, yaşamak. **U kün bermeydu** O rahatsız ediyor; O sığdırmıyor. **Körgen küniñ ḳursun** Zavallı. **Körgen künim mana şu** Geçimim iyi değil; İşte böyle geçiniyorum. **Körgen küniñni unutma** Geçmişini unutma. **Körmigen künim ḳalmidi** Çekmediklerim kalmadı. **Béşimġa kün çüşti** Zorluklar içinde kaldım. **Dostniñ dostliġi béşiñġa kün çüşkende bilinur** Dostun dostluğu zorluklar ile karşılaştığında bilinir. **Künimiz yaman emas** Geçimimiz fena değil. **kün tertivi** günün yapılacak işlerinin sırası, gündem.

küncüre Posa, küspe.

küncüt F. (botanik) Susam. **küncüt yéġi** susam yağı.

künçi Kıskanç, kıskanan.

künçikiş Doğu. **Künçikiş memliketliri** Doğu ülkeleri (devletleri).

künçilik Kıskançlık. **künçilik ḳilmaḳ** kıskançlık etmek.

künde her gün.

kündeş Rakip (kadınlar arasındaki rekabet). **Kündüşüm** Rakibim.

kündeşlik Rekabet (bir kişinin kadınları arasındaki rekabet hali).

kündora U.F. Müshil, pürgatif.

kündülük Gündelik, her günkü. **kündülük turmuşḳa kéreklik nerse** günlük gerekli nesne (eşya).

kündüz Gündüz. **kündüz küni** gündüzün. **Kündüz kéliñ** Gündüz gelin. **kéçe-kündüz** gece gündüz.

kündüzi Gündüzün. Ayrıca bk. **kündüz.**

künevre (ağız) bk. **evre.**

küngey 1. Güney 2. Güneşli yer.

küniburun Önceden. **Şundaḳ boluşni küniburun bilettim** Öyle olmasını önceden biliyordum.

künide Gününde.

künige Gününe, her gün. **Künige on som tapimen** Her gün on lira kazanıyorum.

künleş Kıskanma, rekabet etme.

künlimek Kıskanmak, rekabet etmek.

künlük Günlük. **üç künlük** üç günlük. **künlük iş** günlük iş.

künpétiş Batı. **künpétişte** batı tarafta; batıda. **künpétiştin** batı taraftan; batıdan.

kün sanap Her gün.

kün-tün Gece gündüz. **küni-tüni** gece ve gündüz.

küp-kündüz Küpe gündüz.

küpür A. Küfür. **küpür sözler** küfür sözler.

küpürlük A.U. Küfür etme hali. **küpürlük ḳilmaḳ** küfür etmek.

küre I. Hecim birimi (2,5 desilitre).

küre II. Avlu; sur ile çevrilmiş şehir.

kürek Kürek. **tömür kürek** demir kürek. **yaġaç kürek** ağaç kürek. **kürek çiş** kesici diş.

küreñ Yanık renk; kahve rengi. **küreñ at** yanık renkli at.

küreş I. Küreme.

küreş II. Güreş, mücadele. **kurallik küreş** silahlı mücadele; savaş. **küreşke çüşmek** güreşe katılmak.
küreşçan Mücadeleci. **küreşçan xelk** mücadeleci halk.
küreşçanlik Mücadelecilik.
küreşçi 1. Güreşçi 2. Mücadele veren kimse; savaşçı.
küreşküçi Savaşan, savaşçı, mücadele veren.
küreşmek I. Beraber küremek; küreme işine yardımlaşmak.
küreşmek II. Güreşmek; mücadele etmek.
küreştürmek (**küreşmek**'ten II) Güreştirmek.
küreştürüş Güreştirme.
küretmek (**kürimek**'ten) Küretmek.
kürevetmek Küreyivermek, küremek.
kürgenek (ağız) (zool) muymul kuşu.
kürimek Küremek.
kürke Gurk, baba hindi.
kürsi A. Kürsü.
kürük : Kürük toxu Kuluçka, gurk. **kürük bolmak** kuluçkaya yatmak.
kürükleş Kuluçkaya yatma.
kürüklimek Kuluçkaya yatmak.
küsey Ateş kancası, fırın kancası.
küsük Erkek köpek.
küsürleş bk. **küsürlimek.**
küsürlimek : Küsürlep külüşmek Kahkahayı salıvermek.
küşketmek bk. **küşkürtmek.**
küşkitiş bk. **küşkürtüş.**
küşkürtmek kışkırtmak.
küşkürtüş kışkırtma.
küş-küş Kışkış (kuşları kovalamak için kullanılan taklidî ses).
küşküşleş Kışkışlama.
küşküşlimek Kışkışlamak.
küşleş (ağız) bk. **oğutlaş.**
küştüñgür (ağız) bk. **batır.**
küteş İyileşmesini sağlama; iyi etme.
kütez (ağız) bk. **köten.**
kütküçi Bekleyen.
kütküzmek (**kütmek**'ten) Bekletmek.
kütküzüş Bekletme.
kütmek Beklemek. **kütüp turmak** beklemek. **kütüp zérikmek** beklemekten bıkmak. **kütmigende** beklenmediği bir anda. **kütmigen yerde** beklenmediği yerde. **ağrikni kütmek** hastaya bakmak. **kütüp almak** karşılamak.
küttürmek bk. **kütküzmek.**
küttürüş bk. **kütküzüş.**
kütülmek Bakılmak, ağırlanmak.
kütülmigen Beklenilmemiş, bakılmamış.
kütülmigenlik Beklenilmemişlik, bakılmamışlık.
kütülüş Beklenilme, bakılma, ağırlanma.
kütüm Bakım. **kütümi yoq** bakımı yok; bakımsız.
kütümek İyileşmesini sağlamak; iyi etmek.
kütümsiz Bakımsız. **kütümsiz baq** bakımsız bahçe.
kütümsizlik Bakımsızlık.
kütüpxana A.U. kütüphane.
kütüş Bekleme.
kütüvalmaq Karşılamak.
kütüvéliş Karşılama. **yéñi jilni kütüvéliş** yeni yılı karşılama.
küy Melodi, ahenk.
küydürge (tıp) şarbon. **Tiliñge küydürge çiqsun** (küfür) Diline şarbon çıksın.
küydürmek Yakmak, ateşe vermek. **İssiq kün küydürüp kétip baridu** Güneşin sıcağı yakıyor. **U jürügümni küydürdi** O kalbimi yakt. **can küydürmek** içtenlik, acımak, candan.
küydürülmek Yakılmak, ateşe verilmek.
küydürülüş Yakılma, ateşe verilme.
küydürüş Yakma, ateşe verme.

küydürüvalmaḳ Yakmak. **Ḳolumni küydürüvaldim** Elimi yaktım.

küydürüvetmek Yakmak, ateşe vermek.

küye I. (zool) Bit (ti).

küye II. Kurum. **Ḳazanniñ küyisi, yamanniñ yalisi juḳar** (deyim) Kazanın kurumu,. kötünün iftirası bulaşır.

küyek Dert, acı, keder, ıstırap, üzüntü.

küyenmek (ağız) bk. **körünmek.**

küyeşmek (ağız) bk. **körüşmek.**

küyleş I. Şarkı okuma, şarkı söyleme.

küyleş II. Dişi hayvanların eş özlemi.

küylimek I. Şarkı okumak, şarkı söylemek.

küylimek II. Dişi hayvanların eş özlemi.

küymek Yanmak. **otḳa küymek** ateşe yanmak. **can küyer** acıyan. **Aptap küydi** Güneş tutuldu.

küyo Damat, koca.

küyoğul Damat.

küyseş Uyuşma, tutulma.

küysetmek (**küyşimek**'ten) Uyuşturmak.

küyşimek Uyuşmak, tutulmak.

küyüġal (ağız) bk. **küyoğul**

küyük 1. Yanık 2. Sevgi.

küyümçan Seven, acıyan.

küyümçanliḳ Sevgi hali, acıma hali.

küyünde Yanmış ağaç.

küyüngenlik Acımaklık, sevmeklik.

küyünmek Acımak, sevmek.

küyünüş Acıma, sevme.

küyüş Yanma. acıma. **Kömürniñ küyüşi yaxşi** Kömürün yanması iyi.

küyüşmek I. Dili tutulmak, uyuşmak.

küyüşmek II. Karşılıklı aşık olmak.

küyüşüş I. Dili tutulma, uyuşma.

küyüşüş II. Karşılıklı aşık olma.

küz Güz, sonbahar.

küzde Sonbaharda.

küzdiki Sonbahardaki. **küzdiki suġuruş** sonbahardaki sulama.

küzem Sonbahar. **küzem juñ** sonbahar yünü.

küzemki Sonbahardaki. **Küzemki ḳoy ḳirkişta** Sonbahadaki koyun kırkımında.

küzen bk. **sésiḳçi.**

küzet Koruma, himaye. **küzet ḳilmaḳ** korumak. **küzette turmaḳ** koruma görevinde bulunmak.

küzetçi Bekçi, muhafız.

küzetçilik Bekçilik, muhafızlık. **küzetçilik ḳilmaḳ** bekçilik yapmak.

küzetmek Korumak, muhafaza etmek, bekçilik yapmak.

küzge Güzlük ekin. **küzge buġday** güzlük buğday.

küzgi Güzlük ekin. **küzgi haydaş** güzlük ekin tarlasını sürme.

küzlek Sonbahar barınağı.

küzlügi Güzün. **Küzlügi oḳuşlar başlinidu** Güzün okullar açılıyor.

küzlük Güzlük. küzlük **térilġu** sonbahar ekini; güzlük ekin.

küzütüş Koruma, muhafaza etme, bekçilik yapma.

kvadrat R. Kare.

Ķ

-ķa Yön eki. **başķa** başa. **bakķa** bağa. **Ķayakķa?** Nereye?

ķabahet A. Kabahat.

ķabahetlik A.U. Suçlu.

ķabil A. (dinî) bk. **ķavul.**

ķabiliyet A. Kabiliyet.

ķabiliyetlik A.U. Kabiliyetli.

ķabiliyetsiz A.U. Kabiliyetsiz.

ķabiliyetsizlik A.U. Kabiliyetsizlik.

ķacuva Ağaçtan yapılmış yük eyeri.

ķaça Mutfak takımı, kase, kutu, kap. **hécir ķaça** saksı, çorba kaseleri.

ķaçaķ Kaçak.

ķaçaķlik Kaçaklık.

ķaça-ķomuç Mutfak takımı. **Xumdanda pişürülgen ķaça-ķomuçlar** Kilden yapılmış mutfak takımları.

ķaça-ķomuş bk. **ķaça-ķomuç.**

ķaça-ķuça Mutfak takımları.

ķaça-ķuda 1. Küçük mutfak takımı 2. Kız alan ve kız veren karşılıklı dünür.

ķaçaķudilik Hem kız alan hem kız veren dünürlük.

ķaçan? Ne zaman? **ķaçanla bolsa** her zaman. **ķaçanla bolmisun** her ne zaman. **Ķaçandin béri?** Ne zamandan beri? **U her ķaçan şundaķ** O her zaman şöyle. **her ķaçan** her zaman.

ķaçandur Ne zamandır.

ķaçanğiçe? Ne zamana kadar?

ķaçanķi? Ne zamanki? **Ķaçanķi xever?** Ne zamanki haber?

ķaçi bk. **ķayça.**

ķaçilanmaķ Doldurulmak, sandıklanmak, sarmalanmak.

ķaçilaş Doldurma, ambalaj yapma, sandıklama, sarmalama.

ķaçilatmaķ (**ķaçilimaķ**'tan) doldurtmak, ambalaj yaptırmak.

ķaçilimaķ Doldurmak, ambalaj yapmak, sandıklamak, sarmalamak.

ķaç-ķaç Toplu kaçış. **Birdemde ķaç-ķaç bolup ketti** Bir anda toplu kaçış oluverdi.

ķaçķaķ bk. **ķaçķun.**

ķaçķaķlik bk. **ķaçķunluķ.**

ķaçķun Kaçak, firarî.

ķaçķunçi bk. **ķaçķun.**

ķaçķunçilik bk. **ķaçķunluķ.**

ķaçķunluķ Kaçma hali, firar hali.

ķaçmaķ Kaçmak. **ķéçip ķutulmaķ** kaçıp kurtulmak. **ķéçip ketmek** kaçmak. **Men iştin ķaçmaymen** Ben işten kaçmam.

ķaçuğu (ağız) bk. **ķarçiğa.**

ķaçurmaķ I. Kaçırmak. **pürsetni ķoldin ķaçurmaķ** fırsatı kaçırmak.

ķaçurmaķ II. Çiftleştirmek, çekmek, aştırmak.

ķaçuruş I. Kaçırma.

ķaçuruş II. Çiftleştirme, çekme, aştırma.

ķadaķ I. Ağırlık birimi (409,5 gram).

ķadaķ II. Çivi.

ķadaķ III. Nasır, kabarcık.

ķadaķçi Çini tamircisi; kırılmış porselen takımlarını yamayan usta.

ḳadaḳçilik Çini tamirciliği.

ḳadaḳlik I. : **Beş ḳadaḳlik taş** Beş kadak (bir kadak 409,5 gram) ağırlığındaki taş.

ḳadaḳlik II. Yamalmış çini; tamir edilmiş çini.

ḳadaḳlimaḳ I. Ağırlık tartmak.

ḳadaḳlimaḳ II. Çini tamir etmek (çivilemek).

ḳadalmaḳ Takılmak, saplanmak, sokulmak, dikilmek. **ḳadilip ḳarimaḳ** diklenerek bakmak.

ḳadaş Takma, saplama, sokma, dikme.

ḳadaşmaḳ Takışmak, sokuşmak, saplaşmak. (beraber takmak, beraber sokmak, beraber saplamak).

ḳadatmaḳ (**ḳadimaḳ**'tan) Taktırmak, sokturmak, saplatmak.

ḳadiliş Takılma, saplanma, sokulma, dikilme.

ḳadimaḳ Takmak, saplamak, sokmak, dikmek. **tügme ḳadimaḳ** düğme takmak.

ḳadir A. Kudretli, güçlü. **U bu işḳa ḳadir emes** O bu işi yapamaz.

ḳaġa Karga. **ḳara ḳaġa** kara karga.

ḳaġaş bk. **ḳarġaş.**

ḳaġciraḳ Kurumuş, kupkuru olmuş.

ḳaġciraş Kurup çatlama.

ḳaġciratmaḳ (**ḳaġcirimaḳ**'tan) Kurutup çatlatmak.

ḳaġcirimaḳ Kurup çatlamak.

ḳaġciritiş Kurutup çatlatma.

ḳaġdal Kurnaz, anasının gözü, cin.

ḳaġdallik Kurnazlık.

ḳaġdalma bk. **ḳaġdal.**

ḳaġdalmilik bk. **ḳaġdallik.**

ḳaġi (ağız) bk. **ḳajul.**

ḳaġildatmaḳ (**ḳaġildimaḳ**'tan) Bağırtmak.

ḳaġildimaḳ Bağırmak.

ḳah-ḳah Kahkaha. **ḳah-ḳah sélip külmek** kahkaha atmak.

ḳahḳahlimaḳ Kahkaha atmak.

ḳaxlanġan İste veya güneşte kurutulmuş.

ḳaxlanmaḳ Ateşte veya güneşte ısınmak; güneşlenmek, islenmek.

ḳaxlaş İste kurutma, ateşte kurutma, güneşte kurutma.

ḳaxlatmaḳ (**ḳaxlimaḳ**'tan) İste kurutturmak; ateşte kurutturmak;güneşte kurutturmak.

ḳaxlimaḳ İste kurutmak, ateşte kurutmak, güneşte kurutmak.

ḳaxliniş Ateşte ısınma, islenme, güneşlenme.

ḳaxlitiş İste kurutturma, ateşte kurutturma, güneşte kurutturma.

ḳaxşal Gevşek, dermansız, bitkin, yaşlanmış. **ḳaxşal bolmaḳ** bitkin olmak, dermansız olmak.

ḳaxşaş Zayıflama, ezilme, perişan olma, ağlama, hıçkırma, çok isteme, can atma.

ḳaxşatḳuç Yıkıcı, yok edici, tahripkar. **ḳaxşatḳuç zerbe** Yıkıcı darbe.

ḳaxşatmaḳ (**ḳaxşimaḳ**'tan) 1. Zayıflatmak 2. Ezmek, sarsmak 3. Ağlatmak, perişan etmek.

ḳaxşimaḳ Zayıflamak, ezilmek, perişan olmak, ağlamak, çok istemek, can atmak.

ḳaxşitiş 1. Zayıflatma 2. Ezme, sarsma 3. Ağlatma, perişan etme.

ḳaxvaş Geveze, çenesi düşük.

ḳaxvaşlik Gevezelik, çene düşüklüğü.

ḳaide A. Kaide.

ḳaḳ I. Kuru. **şaptul ḳeḳi** şeftali kurusu.

ḳaḳ II. Tam. **yéziniñ ḳaḳ otturisida** köyün tam ortasında.

ḳaḳaç Kabuk (ğu); uyuz, yara kabuğu.

ḳaḳaçlik İrinli, cerahatli, çapaklı.

ḳaḳaçlimaḳ Yara kabuğu olmak.

ḳaḳaxlaş Kahkaha atmak.
ḳaḳaxlaşmaḳ Kahkaha gülüşmek.
ḳaḳaxlatmaḳ (**ḳaḳaxlimaḳ**'tan) Kahkaha güldürmek.
ḳaḳaxlimaḳ Kahkaha atmak. **ḳaḳaxlap külmek** Kahkaha gülmek.
ḳaḳaxlişiş Kahkaha gülüşme.
ḳaḳaxlitiş Kahkaha güldürme.
ḳaḳalmaḳ Boğazına tıkanmak.
ḳaḳas Çıplak, şallak, gölgesiz, açık, çırılçıplak. **ḳaḳas çöl** çıplak çöl.
ḳaḳildaş Bağırma, ötme.
ḳaḳildimaḳ Bağırmak, ötmek.
ḳaḳiliş Boğazına tıkanma.
ḳaḳir bk. **ḳaḳira** I.
ḳaḳira I. Balıkçıl kuşu.
ḳaḳira II. (ağız) bk. **ḳara : Ḳap-ḳara** Kapkara, tümkara.
ḳaḳiş (ağız) bk. **ḳéḳiş.**
ḳaḳlimaḳ Kurutmak.
ḳaḳmaḳ Çakmak, kakmak, vurmak. **mix ḳaḳmak** çivi çakmak. **U dervazini ḳaḳti** O kapıyı vurdu. **gilem ḳaḳmaḳ** halıyı silkelemek. **U möriśige ḳaḳti** O omuzuna vurdu. **ḳanat ḳaḳmaḳ** kanat sallamak, uçmak. **kirpik ḳaḳmaḳ** göz kırpmak.
ḳaḳrañ Kurumuş. **ḳaḳrañ yer** kurumuş yer.
ḳaḳrañlik Solgun, donuk, cansızlık.
ḳaḳşatḳuç bk. **ḳaxşatḳuç.**
ḳaḳşatmaḳ bk. **ḳaxşatmaḳ.**
ḳaḳvaş Homurdanan yaşlı kadın.
ḳaḳvaşlik Homurdanma hali; hırçınlık.
ḳalaḳ I. Geri, bilgisiz, cahil, geri kalmış.
ḳalaḳ II. 1. Kürek 2. Kepçe.
ḳalaḳay I. Isırgan bitkisi.
ḳalaḳay II. İnce ipek şal.
ḳalaḳçe U.F. 1. Küçük kürek 2. Kepçe.
ḳalaḳlaşmaḳ Gerilemek, kültürsüzleşmek, yobazlaşmak.
ḳalaḳlik Gericilik, yobazlık.
ḳalaḳlişiş Gerileme, kültürsüzleşme, yobazlaşma.
ḳalaş 1. Ateş yakma 2. Başka birinden bir şey isteme.
ḳalavut (ağız) Sırma ipliği.
ḳalayman bk. **ḳalaymiḳan.**
ḳalaymançilik bk. **ḳalaymiḳançilik.**
ḳalaymiḳan Karışık, düzensiz.
ḳalaymiḳançilik Karışıklık, düzensizlik.
ḳalaymiḳanlaşmaḳ Karışmak, düzensizlik.
ḳalaymiḳanlaşturmaḳ (**ḳalaymiḳanlaşmaḳ**'tan) Karıştırmak, düzeni bozmak.
ḳalaymiḳanlaşturuş Karıştırma, düzeni bozma.
ḳalaymiḳanlik bk. **ḳalaymiḳançilik.**
ḳalaymiḳanlişiş Karışma, düzen bozukluğu.
ḳalduḳ Kalıntı.
ḳalduḳsiz Kalıntısız.
ḳaldurmaḳ Bırakmak. **héçnerse ḳaldurmay** hiçbir şey bırakmadan. **emeldin ḳaldurmaḳ** yürürlükten kaldırmak. **iştin ḳaldurmaḳ** işten alıkoymak. **köñül ḳaldurmaḳ** gönül kırmak.
ḳalduruş Bırakma.
ḳalġaç Kırlangıç.
ḳalġini Kalanı, kalıntısı.
ḳalġu Başak kalıntısı.
ḳaliġaç bk. **ḳalgaç.**
ḳaliġir (ağız) bk. **paşna.**
ḳalimaḳ 1. Ateş yakmak 2. Başka birinden bir şey istemek.
ḳalḳan Kalkan. **ḳulaḳ ḳalḳini** Kulağın dış yaprağı.
ḳalḳanbez (anatomi) Kalkan bezi.
ḳalḳansuman Kalkansı; kalkana benzer.
ḳalmaḳ I. Kalmak. **Yaxşi ḳéliñ!** Hoşça kalın! **arḳida ḳalmaḳ** geri kalmak. **Maña ḳalġini şu** Bana kalanı şu.

Köñlüm ḳaldi Gönlüm kırıldı. **şuniñ bilen ḳalmastin** öyle olmasına rağmen. **Maña ḳalsa** Bana göre. **Uniñġa ḳalġanda** Ona kalırsa. **ayaḳtin ḳalmaḳ** yürüyememek. **uyḳudin ḳalmaḳ** uyuyamamak. **İkki otturida ḳaldim** Arada kaldım. **iştin ḳalmaḳ** işten kalmak; işe gidememek. **tildin ḳalmaḳ** konuşamamak. **Aġriġiñiz ḳaldimu?** İyileştiniz mi? **ḳélip ḳalmaḳ** kalmak, kalıvermek. **oḳuştin ḳalmaḳ** okuldan kalmak, okula gidememek.

Ḳalmaḳ II. Kalmuk. **Ḳalmaḳ ayili** Kalmuk kadını. **Ḳalmaḳ tili** Kalmuk dili. **Ḳalmaḳ ḳoy** Kalmuk koyunu; bir tür koyun.

ḳalpaḳ Kalpak, şapka.

ḳalpaḳçi Kalpakçı, şapkacı.

ḳaltiraş Titreme.

ḳaltiratmaḳ (**ḳaltirimaḳ**'tan) Titretmek.

ḳaltirimaḳ Titremek.

ḳaltiritiş Titretme.

ḳaltis 1. Sağlam, güzel, ünlü 2. Zor, bileşik.

ḳaltislik 1. Sağlamlık, güzellik, ünlülük 2. Zorluk, güçlük.

ḳaltus Çıkık, çıkmak.

ḳalun Birtür musiki aleti.

ḳama I. 1. Su samuru 2. Samur kürkü.

ḳama II. (ağız) Çukur, boşluk.

ḳamaḳ I. Hapis. **ḳamaḳḳa almaḳ** hapsetmek.

ḳamaḳ II. bk. **ḳarmaḳ.**

ḳamaḳxana U.F. Hapishane.

ḳamal Kuşatma. **ḳamal haliti** Kuşatma hali.

ḳamalmaḳ 1. Hapsedilmek 2. Kuşatılmak.

ḳamaş Hapsetme. **türmige ḳamaş** hapishaneye hapsetme.

ḳamaşmaḳ I. Kamaşmak.

ḳamaşmaḳ II. Beraber hapsetmek.

ḳamaşturmaḳ (**ḳamaşmaḳ**'tan I.) Kamaştırmak.

ḳamatmaḳ I. (**ḳamimaḳ**'tan) Hapsettirmek.

ḳamatmaḳ II. bk. **ḳamaşturmaḳ.**

ḳamatturmaḳ (**ḳamatmaḳ**'tan) Hapsettirmek.

ḳamça Kamçı. **ḳamça sépi** kamçı sapı. **ḳamça yémek** kamçı yemek.

ḳamçi bk. **ḳamça.**

ḳamçigül U.F. Birtür çiçek adı.

ḳamçilaş Kamçılama.

ḳamçilaşmaḳ Kamçılaşmak.

ḳamçilatmaḳ (**ḳamçilimaḳ**'tan) Kamçılatmak.

ḳamçilimaḳ Kamçılamak; kamçı ile vurmak.

ḳamçuḳ (ağız) Ağız.

ḳamdaş Sağlama, temin etme, garantileme.

ḳamdimaḳ Sağlamak, temin etmek, garantilemek. **kiyim bilen ḳamdimaḳ** giysi ile temin etmek.

ḳamet A. boy, vücut.

ḳamġaḳ (botanik) Deve dikeni.

ḳamimaḳ 1. Hapsetmek 2. Kuşatmak.

ḳamlaşmaḳ Yakışmak, güzel olmak, olmak. **Bu işiñ ḳamlaşmidi** Bu işin güzel olmadı.

ḳamlaşturmaḳ (**ḳamlaşmaḳ**'tan) Yakıştırmak, iyisini yapmak, güzelini yapmak. **Xetni tolimu ḳamlaşturup yézip berdi** Mektubu güzel bir şekilde yazıp verdi.

ḳamus A. Kamus, ansiklopedi.

ḳamusçi A.U. Ansiklopedik bilgi sahibi adam.

ḳamuş (ağız) bk. **ḳomuş.**

ḳan Kan. **ḳan azliḳ** kan azlık. **ḳan aylinişi** kan dolaşımı. **ḳanġa boyumaḳ** kana bulamak. **ḳan tomur** kan damarı. **ḳan şoriġuçi** kan içici. **ḳan jiġlimaḳ** kan ağlamak.

ḳanaet A. Kanaat. **ḳanaet ḳilmaḳ** kanaat etmek.
ḳanaetçan A.U. Kanaatkar.
ḳanaetçanliḳ A.U. Kanaatkarlık.
ḳanaetlik A.U. bk. **ḳanaetçanliḳ.**
ḳanaetsiz A.U. Kanaatsiz.
ḳanaetsizlik A.U. Kanaatsizlik.
ḳanal Kanal. **Süveyiş ḳanili** Süveyiş Kanalı.
ḳanar Büyük çuval.
ḳanaş Kanama.
ḳanat Kanat. **uçar ḳanatlar** kuşlar. **ḳanat ḳakmak** kanat sallamak. **ḳanat çiḳarmaḳ** kanat çıkarmak. **ḳanat yaymaḳ** açılmak, yayılmak.
ḳanatlanmaḳ coşmak.
ḳanatmaḳ (**ḳanimaḳ**'tan) Kanatmak. **U ḳolini ḳanitip aldi** O elini kanattı.
ḳanatsiz Kanatsız.
ḳançe? Kaç? ne kadar. **bir ḳançe** birkaç. **Ḳançe turudu?** Fiyatı ne kadar? **ḳançidin ḳançe** çok çok.
ḳançe-ḳançe Çok çok.
ḳançen? Kaç? ne kadar.
ḳançiḳ bk. **ḳançuḳ.**
ḳançilik Kaç, ne kadar. **Bu jil ḳançilik buġday aldiñ?** Bu yıl ne kadar buğday ürünü aldın?
ḳançinçi? Kaçıncı?
ḳançuḳ Kancık köpek, dişi köpek.
ḳanda (tarihî) Nerede.
ḳandaġ bk. **ḳandaḳ.**
ḳandaġliği Nasıl olduğu.
ḳandaḳ ? Nasıl? **İşler ḳandaḳ?** İşler nasıl? **Héç ḳandaḳ** Hiç. **her ḳandaḳ** her hangi, her türlü. **Ḳandaḳ kişi bolmisun** Kim olursa olsun. **Ḳandaḳ ḳilip bolmisun** Ne yapıp yapıp. **Ḳandaḳ ḳilisen?** Ne yapacaksın? **ḳandaḳtu** nasıldır. **ḳandaḳ bolsa şundaḳ** nasıl olsa öyle. **Ḳandaḳ biley** Nasıl bilirim. **ḳandaḳla bolmisun** nasıl olursa olsun.
ḳandaḳçe Nasıl olup.
ḳandaḳ ḳilip Ne yapıp.
ḳandaḳlarçe Nasıl olup.
ḳandaḳtur Nasıldır.
ḳandin (tarihî) Nereden.
ḳandurmaḳ (**ḳanmaḳ**'tan) Suya doyurmak, tatmin ettirmek, doyurmak.
ḳanduruş Suya doyurma, tatmin ettirme, doyurma.
ḳonxor U.F. Kaniçici, gaddar.
ḳanxorluḳ U.F.U. Kaniçicilik, gaddarlık.
ḳanimaḳ Kanamak.
ḳanitiş Kanatma, kanatış.
ḳanliḳ Kanlı. **salḳin ḳanliḳ** serin kanlı; soğuk kanlı. **ḳanliḳ ceñ** kanlı savaş.
ḳanmaḳ Kanmak. **Uyḳum ḳandi** Uykuya kandım. **ḳanġiçe jügürmek** doya doya koşmak.
ḳansiraş Kan kaybetme.
ḳansiratmaḳ (**ḳansirimaḳ**'tan) Kan kaybettirmek.
ḳansirimaḳ Kan kaybetmek.
ḳansiritiş Kan kaybettirme.
ḳansiz Kansız, soluk, solgun, sararmak, sönük.
ḳansizlanmaḳ Kansızlanmak.
ḳansizliḳ Kansızlık.
ḳanun A. Kanun. **asasiy ḳanun** anayasa. **ḳanun çiḳarmaḳ** kanun çıkarmak. **ḳanunġa muvapiḳ** kanuna uygun.
ḳanunçi A.U. Hukukçu, hukuk bilgini.
ḳanunçiliḳ A.U. Hukukçuluk.
ḳanunen A. Kanuna göre, kanuna esasen.
ḳanuniy A. bk. **ḳanunluḳ.**
ḳanuniyet A. Kanuniyet.
ḳanuniyetlik A.U. Kanunluk; kanuna uygunluk.

ķanunlaşmaķ A.U. Kanunlaşmak.
ķanunlaşturmaķ A.U. (**kanunlaşmak**'tan) Kanunlaştırmak.
ķanunlaşturuş A.U. Kanunlaştırma.
ķanunluķ A.U. Kanunî, yasal, meşru.
ķanunsiz A.U. Kanunsuz.
ķanunsizliķ A.U. Kanunsuzluk.
ķanunşunas A.F. Hukukçu.
ķanunşunasliķ A.F.U. Hukukçuluk.
ķañ Basarak düzeltme.
ķañaltir Sac, teneke.
ķañķimaķ 1. Kabarmak, şişmek 2. Sıçramak.
ķañķiş 1. Kabarma, şişme 2. Sıçrama.
ķañruķ Hımhım.
ķañruķlanmaķ Hımhım etmek.
ķañsatmaķ (**kañsimaķ**'tan) Dumanlatılmak, duman çıkarmak.
ķañsiķ Duman, tütsü. Ayrıca bk. **ķériķ.**
ķañsimaķ Dumanlanmak, tütmek.
ķañsitiş Dumanlatma, düman çıkarma.
ķañşa bk. **ķañşar.**
ķañşar Burnun kökü.
ķañşarliķ : Burni ķañşarliķ Burun kökü yüksek.
ķañtarmaķ bk. **ķañturmaķ.**
ķañturmaķ Atın dizginini geri çekerek eyerin kaşına takmak; atı otlatmamak.
ķañturuş Atın dizginini geri çekerek eyerin kaşına takma; atı otlatmama.
ķap I. Çuval, torba, kap, kılıf, kutu. **közeynek ķépi** gözlük kabı. **bir ķap sereñge** bir kutu kibrit.
ķap II. Tam, düz, doğru. **deryaniñ ķap ortasida** nehrin tam ortasında.
ķapaķ I. Kabak. **ķiyma ķapaķ** kepçe. **yaġliķ ķapaķ** yağlı kabak. (mecazi) mimlenmiş.
ķapaķ II. Göz kapağı. **Ķapiġim tartidu** Gözümün kapağı çeğiriyor. **ķapiġi sélinġan** somurtkan, asık suratlı. **ķapaķ türmek** çatmak, surat asmak. **ķapaķ astidin ķarimaķ** kaş altından bakmak.
ķapaķ III. bk. **ķapķaķ.**
ķapaķçömüç Süs kabağı.
ķapaķvaş Ahmak, kalın kafalı. Ayrıca bk. **ķapaķ baş.**
ķaparġan Nasırlı, nasır bağlamış. **ķaparġan ķollar** nasırlı eller.
ķaparma Çıkıntılı, kabartılı, tümsekli.
ķaparmaķ Kabarmak, şişmek, taşmak.
ķapartķa Sivilce, ergenlik.
ķapartma Nasır; su toplamış kabarcık.
ķapartmaķ (**ķaparmaķ**'tan) Kabarcık hasıl etmek.
ķapartiş Kabarcık hasıl etme.
ķapatérek Titrek kavak.
ķapatķu (ağız) bk. **seynigi.**
ķapçiġay Boğaz, dağ boğazı.
ķapçuķ Çuval, torba.
ķapiye A. Kafiye.
ķapiyileşmek A.U. Kafiyelenmek.
ķapiyileştürmek (**ķapiyileşmek**'ten) Kafiyelendirmek.
ķapiyileştürülmek A.U. Kafiyelendirilmek.
ķapiyilik A.U. Kafiyeli.
ķapķa Kapı. **dérize ķapķisi** pencere kapağı.
ķapķaķ Kapak. **meşniñ ķapķiġi** sobanın kapağı.
ķapķan Kapan, demir kapan. **ķapķanġa çüşmek** kapana düşmek.
ķap-ķap Çuval-çuval, çok çuval. **ķap-ķap buġday** çok çuvallarda buğday.
ķaplan Kaplan.
ķaplaş Kaplama, örtme, kapatma.
ķaplaşmaķ 1. Kaplama dikiş işine yardımlaşmak 2. Çuvala doldurma işine yardımlaşmak.
ķaplatmaķ (**kaplimaķ**'tan) Kapattırmak.
ķaplatturmaķ Kapattırmak.

ḳaplimaḳ Kaplamak, örtmek, kapatmak.
ḳaplivalmaḳ Kapatmak, örtmek.
ḳapsalmaḳ Sarılmak, kuşatılmak.
ḳapsaş Kapsama, sarma, kuşatma.
ḳapsatmaḳ (**ḳapsimaḳ**'tan) Kapsatmak, sardırmak, kuşattırmak.
ḳapsiliş Sarılma, kuşatılma.
ḳapsimaḳ Kapsamak, sarmak, kuşatmak.
ḳapsitiş Kapsatma, sardırma, kuşattırma.
ḳaptal Böğür, yan, etek, yamaç. **tağ ḳaptili** dağ eteği. **Uniñ ḳaptiliġimu kelmeydu** O umursamaz.
ḳapuġan (ağız) bk. **tutḳaḳ : Tutḳaḳ késili.**
ḳar Kar. **ḳar borini** kar fırtınası. **Ḳar yéġivatidu** Kar yağıyor. **ḳar yoli** kar yolu.
ḳara Kara, siyah. **tüm ḳara** tüm kara. **ḳéniḳ ḳara** tüm kara. **ḳap-ḳara** kapkara. **ḳara bulutlar** kara bulutlar. **ḳara çaçliḳ** siyah saçlı. **ḳara ḳaş** kara kaş. **ḳara ḳaşliḳ** kara kaşlı. **ḳara közlük** kara gözlü. **ḳara iş** amele işi. **ḳara hizmet** amele işi. **ḳara at** siyah at. **ḳaraḳaşḳa** siyah benek. **ḳara toruḳ** koyu kırmızı. **Ḳzanġa yoluḳsañ ḳarisi yuḳar** Kazana değinsen karası bulaşır. **Jiraḳta bir ḳara köründi** Uzakta bir şey göründi. **ḳariġa almaḳ** hedefe almak; nişanlamak. **ḳara tutmaḳ** yas tutmak. **ḳara örük** erik kurusu. **ḳara öy** keçe çadır, göçebe çadırı. **ḳara işçi** hamele, hademe. **ḳara ilan** siyah yılan. **ḳara boran** fırtına. **ḳara buġday** çavdar. **ḳara tal** söğüt. **ḳara cañgal** koyu orman. **ḳara xet** ölüm haberi; birisinin ölümünden haber veren mektup. **ḳara çilan topa** kara toprak. **ḳara ter** çok ter. **U ḳara terge çüşti** O çok terledi. **ḳara terge çüşürmek** çok terletmek. **ḳara sulu** çim. **ḳara sona** devedikeni. **ḳara ḳariġay** akçam, köknar. **ḳara yaġaç** karağaç, karaağaç. **köz ḳarisi** göz bebeği. **ḳara ḳotaz** bir tür deve. **ḳara küç** kaba kuvvet. **ḳara guruh** koyu gerici ekip. **ḳara guruhçi** koyu gerici. **ḳara mal** büyük baş hayvan. **aḳḳarini tonuġan** aydın, anlayışlı, bilgili. **içi ḳara** içi kara; kötü niyetli. **Bextiñ ḳara bolmisun!** Bahtlı ol! **ḳara soġaḳ** ayaz. **ḳara niyet** karaniyet, kötü niyetli. **yüzi ḳara** yüzü kara, alçak, namussuz. **jürigi ḳara** namussuz, dürüst olmayan. **köñli ḳara** namussuz, dürüst olmayan. **ḳara basmaḳ** sayıklamak, hezeyan etmek. **Ḳara başḳur!** Lanet olsun ! **Ḳarañni körsetmeysen?** Neredesin, görünmüyorsun? **ḳara ḳilmaḳ** karalamak. **ḳara juḳturmaḳ** karaya bulaşmak; karalanmak. **ḳara künler** kara günler. **ḳara seherde** sabahın köründe.
ḳaraġoca Sığırcık. **ḳaraġoca uvisi** sığırcık yuvası.
Ḳaraxaniler Karahanlılar.
Ḳaraxitay Karahıtay.
ḳaraküye (botanik) Şarbon.
ḳaraḳçi Haydut, yol kesen. **déñiz ḳaraḳçisi** deniz haydutu.
ḳaraḳçiliḳ Haydutluk, yol kesicilik. **ḳaraḳçiliḳ ḳilmaḳ** haydutluk yapmak.
ḳaraḳumçaḳ Esmer, yağız.
ḳaraḳuş (zool) Kartal.
ḳaralmaḳ Bakılmak.
ḳaram Kaba, kibirli, mağrur, cüretli. **ḳaram jigit** cüretli yiğit (delikanlı).
ḳaramalan Karışık.

qaramlıq Kabalık, cesurluk, cüretkârlık.
qaramtu bk. **qaramtul.**
qaramtu kök Koyu gök (mavi).
qaramtul Esmer.
qaranmaq Bakınmak; durumunu yoklamak.
qarañğu Karanlık. **tañ qarañğusi** sabahın körü. **tüm qarañğu** büsbütün karanlık. **Qarañğu çüşti** Karanlık oldu. **qarañğu qilmaq** gölgelemek; karanlık yapmak. **qarañğu bazar** karaborsa. **qarañğu bazar qilmaq** karaborsa yapmak. **Köñlüm qarañğu bolup jürüptu** Canım sıkılmaktadır.
qarañğuçilik Karanlık.
qarañğulanmaq Karanlık olmak.
qarañğulaşmaq Karanlık olmak. **Közüm qarañğuluşup ketti** Başım döndü.
qarañğulatmaq (**qarañğulimaq**'tan) Karanlık yaptırmak.
qarañğulimaq Karanlık yapmak; gölge yapmak.
qarañğuluk Karanlık. **tün qarañğuluği** gece karanlığı. **qarañğulukta** karanlıkta.
qarap Bakarak. **alğa qarap** öne bakarak; öne doğru.
qarar A. Karar. **bir qararğa kelmek** karar almak. **qarar qilmaq** karar vermek. **qarar çiqarmaq** karar çıkarmak. **qarari yoq adem** kararsız adam. **qarar tapmaq** kesinleşmek.
qarargah A.F. (tarihî) Karargah.
qararsiz A.U. Kararsız.
qararsizlik A.U. Kararsızlık.
qaras-qurus (taklidî ses) Gıcırtı.
qaraş Bakış, bakma. **bir qaraşta** ilk bakışta. **köz qaraş** bakış açısı, görüş, açı.
qaraşlik Ait, bağlı, mensup, **U bizge qaraşlik** O bize ait.
qaraşmaq Bakışmak, birbirine bakmak.
qaraşsiz Bakımsız. **qaraşsiz qalğan bağ** bakımsız bırakılmış bahçe.
qaraşturmaq (**qaraşmaq**'tan) Araştırmak, izlemek, aramak.
qaraşturuş Araştırma, izleme, arama.
Qaratağlik Karataglık (17. yüzyılda ortaya çıkmış, Doğu Türkistan'daki hocalar ekibinin adı: **Aqtağlıqlar** ve **Qaratağlıqlar** adını taşıyan bu iki ekip birbirine düşman olarak siyasi sahnede görülmüştür.)
qaratquzmaq (**qaratmaq**'tan) Baktırmak.
qaratma Dolanım, dolaşım, deveran.
qaratmaq (**qarimaq**'tan) Baktırmak. **ağrikni qaratmaq** hastayı baktırmak. **yerge qaratmaq** utandırmak; yüzünü kızartmak.
qarayağaç Karaağaç.
qaraymaq Kararmak. **qaş qarayğan çağda** karanlık indiğinde, hava kardığında.
qaraytmaq (**qaraymaq**'tan) Karartmak.
qarayturmaq bk. **qaraytmaq.**
qarçiğa Aladoğan.
qarçiğay bk. **qarçiğa**
qarçuk Göz bebeği. **közniñ qarçuği** göz bebeği.
qarğa bk. **qağa.**
qarğaş Lanetleme, beddua etme.
qarğatmaq (**qarğimaq**'tan II.) icbar, zorlama.
qarğay (ağız) Aladoğan.
qarğimaq I. Atlamak, sıçramak.
qarğimaq II. Lanetlemek, beddua etmek.
qargiş I. Atlama, sıçrama.
qargiş II. Lanet, kargış. beddua. **qarğiş urğan** lanetlenmiş.
qarğu Karga.
qarğuyapilaq Baykuş.
qari A. (dinî) Hafız.
qariçilan Koyu siyah.
qariçiraq Kandil.

ḳariçuḳ Göz bebeği. **ḳariçuġidek saḳlimaḳ** göz bebeği gibi korumak.
ḳaridaş Karalama.
ḳaridimaḳ bk. **ḳarilimaḳ.**
ḳariġanda Nispeten, göre. **ötken jilġa ḳariġanda** geçen yıla nispeten. **élinġan xeverlerge ḳariġanda** alınmış haberlere göre. **Uniñ étişiġa ḳariġanda** Onun söylediğine göre.
ḳariġay Çam (ağacı).
ḳariġaylik Çamlık. **ḳariġaylik cañgal** çam ormanı.
ḳariġayzar U.F. Çam ormanı.
ḳariġayzarlik U.F.U. Çam ormanlığı.
ḳariġu Kör, ama. **tuġma ḳariġu** doğuştan kör. **ḳariġu bolmaḳ** kör olmak. **ḳariġu üçey** (anatomi) apandis, körbarsak. **ḳariġu yapilak** (zool) puhu kuşu. **ḳariġu téke** kör ebe oyunu.
ḳariġuça Sığırcık, çekirge kuşu. **ala ḳariġuça** alaca sığırcık.
ḳariġuçilik : Uniñ andaḳ-mundaḳlarġa ḳariġuçiligi yoḳ édi Onun öylesi ve böylesine bakacak hali yoktu.
ḳarixana Kur'an kursu.
ḳarikézek (tıp) Tifus, lekeli humma.
ḳariköl Astragan; astragan kürkü; karakül.
ḳarikürej Siyah-gri, kurşun rengi.
Ḳarikalpaḳ Karakalpak (bir Türk boyunun adı).
ḳarikarġa Kara karga.
ḳarikaş Kara kaş.
ḳarikat Siyah frenküzümü.
ḳarikatlik Siyah frenküzümlüğü.
ḳarikurt (zool) Kara kurt.
ḳarikuş Kartal.
ḳarikuyukluḳ İtişip kakışmak; izdiham.
ḳarilanmaḳ Karalanmak.
ḳarilaş Karalama.
ḳarilatmaḳ (**ḳarilimaḳ**'tan) Karalatmak, siyahlatmak.
ḳarilik 1. Karalık, siyahlık 2. Yas, müsibet, matem.
ḳarilimaḳ Karalamak.
ḳariliniş Karalanma.
ḳarim Devrik, yatık. **ḳarim yaḳa** devrik yaka; yatık yaka.
ḳarimaḳ I. Bakmak. **tikilip ḳarimaḳ** diklenerek bakmak. **dikḳet bilen ḳarimaḳ** dikkatle bakmak. **Ḳarap toymaymen** Zevkle bakıyorum. **ḳarap ḳoymaḳ** bakmak. **Keynige burulup ḳaridi** Arkasına dönüp baktı. **ḳarap çiḳmaḳ** gözden geçirmek. **ḳarap çiḳiş** gözden geçirme. **Kirip ḳarisam, öyde yoḳ** Girerek baktım, evde yok. **Yüzige ḳariġum kelmeydu** Yüzüne bakmak istemiyorum. **yerge ḳarimaḳ** 1. yere bakmak. 2. utanmak; yüzü kızarmak. **Baliġa ḳarap tur** Çocuğa bak. **malġa ḳarimaḳ** hayvanı beslemek. **Kimge ḳarap turupsiz?** Kimi bekliyorsunuz? **ḳarap turup** durup dururken. **Ḳarap turup mexsulattin ḳuruḳ ḳalduḳ** Durup dururken üründen yoksun kaldık.
ḳarimaḳ II. İğmek, bükmek, katlamak.
ḳarimaḳ III. : **Ḳarmiġidiki** Eli altındaki, idaresindeki. **Méniñ ḳarimiġimda** Benim idaremde.
ḳarimaḳlik bakış hali, nazar hali.
ḳarimastin Bakmadan. **özige ḳarimastin** kendine bakmadan. **héçnimige ḳarimastin** hiçbir şeye bakmadan.
ḳarimay I. bk. **ḳarimastin.**
ḳarimay II. Katran.
ḳarimuç Karabiber.
ḳarimuḳ (botanik) Karamuk (ğu).
ḳarimu-ḳarşi Karşı, karşıt, çelişki.
ḳarimu-ḳarşilik Karşıtlık, zıtlık, çelişki.

ķarin Karın. **Ķarniñ toķmu?** Karnın tok mu? Ayrıca bk. **kérin.**

ķarisan (tıp) Şarbon.

ķarişiş Birbirine bakma.

ķarita İlgi, atıf, yönelik, doğru. **Mańa ķarita** Bana yönelik.

ķaritaz Anka.

karitilmaķ Yönünü doğrultmak.

ķaritip Doğru, yönlendirip, atıfta bulunarak. **U mańa ķaritip éytti** O bana atıfta bulunarak söyledi. **Yerge ķaritip yatķuzmaķ** Yüzü koyun yatırmak.

ķaritiş Baktırma.

ķarivetmek Kıvırmak, çevirmek, bükmek.

ķarivétiş Kıvırma, çevirme, bükme.

ķarivul Karakol, nöbetçi.

ķarivulxana U.F. Karakolhane.

ķarivulluķ Bekçilik. **ķarivulluķ ķilmaķ** Bekçilik yapmak.

kariyaġ bk. **ķarimay.**

ķariyaġaç Karağaç, karaağaç.

ķariyiş Karayma, siyahlanma. **Yer ķariyişķa başlidi** Kar eriyip, yer açılmaya başladı.

ķariyüz Karayüz, alçak herif, namussuz.

ķariyüzlük Alçaklık, namussuzluk.

ķarliķ Karlı. **ķarliķ boran** karlı fırtına.

Ķarluķ Karluk (bir Türk boyunun adı).

ķarmak Olta, çengel iğne. **ķarmaķ salmaķ** olta atmak. **ķarmaķķa élinmaķ** oltaya yakalanmak; olta yemini kapmak.

ķarmaş Kapma, yapışma, yakalama.

ķarmimaķ Kapmak, yapışmak, yakalamak.

ķarmuġuç Dokunaçlar; duyarga.

ķarmuş bk. **ķarimuç.**

ķarsildaş Gıcırdama, şaklama.

ķarsildatmaķ (**ķarsildimaķ**'tan) Gıcırdatmak, şaklatmak. **barmaķlarni ķarsildatmaķ** parmakları şaklatmak.

ķarsildimaķ Gıcırdamak, şaklamak.

ķarsilditiş Gıcırdatma, şaklatma.

ķars-ķurs (taklidî ses) Gıcırdı.

ķarsuķan (ağız) Devekuşu. Ayrıca bk. **töge ķuş.**

ķarşi Karşı. **ķarşi tesir** karşı etki. **ķarşi zerbe** karşı darbe. **ķarşi hücüm** karşı hücum. **ķarşi kéliş** karşı gelme. **ķarşi ķoymaķ** karşı koymak. **ķarşi ķoyuş** karşı koyuş. **ķarşiġa** karşıya. **ķarşi bolmaķ** karşı olmak. **birbirige ķarşi** Birbirine karşı. **ķarşi turmaķ** karşı gelmek. **ķarşi çiķmaķ** karşı çıkmak. **ķarşi kelmek** karşı gelmek. **ķanunġa ķarşi** kanuna karşı, kanuna aykırı. **ķarşi heriket** karşı hareket. **ķarşi almaķ** karşılamak. **ķarşi éliş** karşılama.

ķarşida Karşıda.

ķarşiliķ Karşılık. **ķarşiliķķa uçrimaķ** karşı tepkiye uğramak. **ķarşiliķ körsetmek** direnmek, itiraz etmek. **ķarşiliķ ķilmaķ** karşı koymak.

ķarşiliķsiz Engelsiz, serbest, mâniasız.

ķarşilimaķ Karşılamak.

ķarşilaş Karşılama.

ķarşilaşmaķ Karşılaşmak.

ķarşilaşturmaķ (**ķarşilaşmaķ**'tan) Karşılaştırmak.

ķarşilaşturuş Karşılaştırma.

ķarşilişiş Karşılaşma.

ķarşisida Karşısında.

ķarta I. R. Oyun kağıdı.

ķarta II. At barsağı.

ķartivaz Kumarbaz, kumarcı.

ķaruġi (ağız) bk. **ķariġu.**

ķaruna (ağız) bk. **ķorultaz.**

ķaruşķu (ağız) bk. **böri.**

ķasi (ağız) bk. **ķaysi.**

ķasimaķ I. Badıcını ayıklamak; çenetlemek; kırmak.

ķasimaķ II. Kenarını bükmek; kıvırmak.

ķasival (ağız) Maşa, kıskaç, pens.

ķaşķan Ağaç veya kamıştan yapılmış buhar kazanı; ağaçtan yapılmış buhar tenceresi.

ḳasmaḳ bk. **ḳismaḳ** III.

ḳasnaḳ Yan, taraf, yön, cihet. **yolniñ ikki ḳasniġida** yolun iki tarafında.

ḳasraḳ Kabuk (ğu). **jilanniñ ḳasiriġi** yılanın kabuğu. **ḳasraḳ taşlimaḳ** kabuk atmak.

ḳassap A. Kasap.

ḳassapçiliḳ Kasaplık.

ḳasu (ağız) bk. **ḳaysi.**

ḳaş I. Kaş. **ḳelem kaş** kalem kaş. **éger ḳéşi** eyer kaşı. **ḳara ḳaş** karakaş. **ḳaş ḳaraymaḳ** akşam olmak. **ḳaş ḳarayġanda** akşam olduğunda. **Ḳaş ḳoyumen dep köz çiḳarmaḳ** (deyim) Kaş yapacağım diye göz çıkarmak.

ḳaş II. Baraj, su bendi. **déñiz ḳéşi** deniz bendi.

ḳaş III. (ağız) Evlek.

ḳaş IV. süs taşı, kaş.

ḳaş V. bk. **ḳéşida.**

ḳaşa Duvar, tahta perde, çit.

ḳaşadimaḳ Çitle çevirmek.

ḳaşañ 1. Tembel, miskin, haylaz 2. İnatçı, harın. **ḳaşañ at** harın at. 3. Kör, kesmez, küt. **ḳaşañ piçaḳ** kör bıçak.

ḳaşañlaşmaḳ Körleşmek.

ḳaşañliḳ 1. Tembellik, haylazlık. 2. İnatçılık, harınlık 3. Körlük, kesmezlik, kütlük.

ḳaşariş Körleşme, kesmeme, kütleşme.

ḳaşarmaḳ Körleşmek, kesmemek, kütleşmek.

ḳaşartiş Körletme, kütletme.

ḳaşartmaḳ (**ḳaşarmaḳ**'tan) Körletmek, kütletmek.

ḳaşiriş bk. **ḳaşariş.**

ḳaşḳa Benek, pul. **ḳaşḳa at** benekli at, pullu at. **ḳara ḳaşḳa at** siyah benekli at. **ḳaşḳa baş** dazlak, cavlak.

ḳaşḳaldaḳ (zool) Su tavuğu.

ḳaş-ḳapaḳ kaş ve göz kapağı. **Ḳaş-ḳapiġiñni türme** Suratını bozma.

Ḳaşḳari Kaşgarlı.

ḳaşḳivaş Dazlak, cavlak. **ḳaşḳivaş bolup ḳalmaḳ** dazlak olmak.

ḳaşḳoġlaḳ Porsuk (ğu).

ḳaşḳunçi (ağız) bk. **ḳaçḳun.**

ḳaşlaş Kaşıma.

ḳaşlatmaḳ (**ḳaşlimaḳ**'tan) Kaşıtmak.

ḳaşlimaḳ Kaşımak.

ḳaşlitiş Kaşıtma.

ḳaşşaḳ Pinti, pintilik.

ḳaşşaḳlaşmaḳ Fakirleşmek, yoksullaşmak, fukara olmak.

ḳaşşaḳliḳ 1. Cimrilik, hasislik 2. Kurnazlık.

ḳaştaş Kaş taşı, süs taşı.

ḳaşyar Kenar, sahil, kıyı, yaka.

ḳat I. Kat. **ikki kat** iki kat.

ḳat II. Alt, bodrum. **öyniñ ḳétida** bodrumda.

ḳata (ağız) Ökçe. Ayrıca bk. **paşna.**

ḳatañ Sert, sertçe.

ḳatañġur 1. Damarlı, kuru, sinirli 2. Sert, sertçe.

ḳatañġurluḳ 1. Damarlılık, kuruluk, sinirlilik 2. Sertlik, kabalık.

ḳatañliḳ Sertlik. **ḳatañliḳ ḳilmaḳ** sertlik etmek.

ḳatar I. sıra, dizi. **bir ḳatar** bir dizi. **şuniñ bilen bir ḳatarda** yanısıra. **ḳatarda turmaḳ** sıraya geçmek. **adem ḳatarida körmek** insan yerine koymak. **Ḳatardin ḳalmañ** Sıradan kalmayın. **ḳatarġa ḳoşulmaḳ** sıraya katılmak.

ḳatar II. Dama taşının bir tür oyunu.

ḳatar-ḳatar Sıra, sıra.

ḳatarlaş Sıralama.

ḳatarlaşmaḳ Sıraya girmek; sıraya geçmek.

ḳatarlaşturmaḳ (**ḳatarlaşmaḳ**'tan) Sıraya koymak; sıraya geçirmek.

ḳatarlaşturuş Sıraya koyma; sıraya geçirme.

ḳatarliḳ Gibi, yanısıra. **Aḳsu ḳatarliḳ caylarda** Aksu gibi yerlerde.

ḳatarlimaḳ Sıralamak.
ḳatarlişiş Sıraya geçme.
ḳatil A. Katil, öldüren.
ḳatillerçe A.U. Katillerce, katiller gibi.
ḳatillik A.U. Katillik. **ḳatillik ḳilmaḳ** katillik etmek.
ḳatiraş Koşma; hızlı yürüme.
ḳatiratmaḳ (**ḳatirimaḳ**'tan) Koşturmak; hızlı yürütmek.
ḳatirimaḳ Koşmak, hızlı yürümek.
ḳatiritiş Koşturma; hızlı yürütme.
ḳatḳan Kurumuş, sertleşmiş, bayatlamış. **ḳatḳan nan** bayat ekmek.
ḳat-ḳat Katmer katmer.
ḳatlam Kat, tabaka. **üstki ḳatlamda** üst katta.
ḳatlamlik Katmer katmer. **asasiy ḳatlamlik hükümet orunliri** alt tabaka hükümet kurumları.
ḳatlanma Katlanır; açılır kapanır. **ḳatlanma piçaḳ** açılır kapanır bıçak.
ḳatlanmaḳ Üst üste gelmek; üst üste yığılmak.
ḳatlaş Katlama, bükme.
ḳatlaşmaḳ Üst üste olmak, bükülmek, kıvrılmak.
ḳatlatmaḳ (**ḳatlimaḳ**'tan) Katlatmak, büktürmek, kıvırtmak, üst üste koydurmak.
ḳatlima Kat, tabaka.
ḳatlimaḳ Katlamlak, bükmek, kıvırmak. **Ḳeġezni ikkige ḳatlidim** Kağıdı ikiye katladım.
ḳatmaḳ I. Donmak, buz kesilmek, sertleşmek. **muz ḳatḳan** donmuş, buzlanmış. **kétip ḳalmaḳ** a) Donmak b)Korkudan donakalmak. **Béşim kétip ketti** Kafam karışıp gitti. **Külkidin içim ḳatti** Gülmekten donakaldım.
ḳatmaḳ II. Koşmak. **xéçirni harvuġa kétip ḳoymaḳ** katırı arabaya koşmak.
ḳatmaḳ III. Katmak, eklemek, ilave etmek. **süt kétip çay içmek** süt katıp çay içmek.
ḳatmal Durgun.
ḳatmallik Durgunluk.
ḳatmu-ḳat Üst üste.
ḳatnaş Ulaşım. **tömür yol ḳatnişi** demir yol ulaşımı. **ḳatnaş yolliri** ulaşım yolları. **Méniñ bu işke ḳatnişim yoḳ** Benim bu iş ile ilişkim yok.
ḳatnaşçi İştirak eden, iştirakçi. **jiġin ḳatnaşçiliri** toplantıya katılanlar.
ḳatnaşḳuçi İştirakçi.
ḳatnaşmaḳ 1. Katılmak, iştirak etmek 2. Beraber katılmak.
ḳatnaşturmaḳ (**katnaşmaḳ**'tan) Katıldırmak, iştirak ettirmek.
ḳatnaşturulmaḳ Katıldırılmak; iştirak ettirilmek.
ḳatnimaḳ Ulaşmak. **Poyézlar ḳatnap turudu** Aralıksız tren ulaşımı var.
ḳatnişiş Katılma, iştirak etme.
ḳatraş Koşma, koşarak yürüme.
ḳattiḳ Katı, sert. **ḳattiḳ cisim** sert cisim. **ḳattiḳ çariler** sert çareler. **ḳattik caza** sert ceza. **ḳattiḳ muamile** sert muamele. **ḳattiḳ ceñ** şiddetli savaş. **ḳattiḳ talaş** şiddetli kavga. **ḳattiḳ heriket** şiddetli hareket. **ḳattiḳ soġuḳ** sert soğuk, ayaz. **ḳattiḳ uyḳa** derin uyku. **Ḳattiḳ uxlaydu** Uykusu derin. **ḳattiḳ avaz** sert ses. **ḳattiḳ avaz bilen** sert bir sesle. **ḳattiḳ adem** a) Sert adam b) Cimri adam. **baġri ḳattiḳ** bağrı taş. **ḳattiḳ elem** acı öfke. **ḳattiḳ turuş** sebatkârlık, direşkenlik. **ḳattiḳ ḳolluḳ** a) Sertlik b) Cimrilik. **ḳattiḳ turuvalmaḳ** ısrar etmek, direnmek. **ḳattiḳ ketmek** sertleşmek, ileri gitmek, aşırı sertleşmek. **Ḳattiḳ ḳattiḳ gep ḳilmañ** Sert konuşmayın.

ḳattiḳçiliḳ : Ḳattiḳçiliḳ jillar Ağır yıllar.
ḳattiḳ-ḳuruḳ Kuru.
ḳattiḳlaşmaḳ 1. Sertleşmek 2. Kurumak 3. Zorlaşmak.
ḳattiḳliḳ 1. Sertlik 2. Cimrilik 3. Yoksulluk, zorluk.
kattiḳlişiş 1. Sertleşme 2. Kuruma 3. Zorlaşma.
ḳatun (ağız) bk. **xotun.**
ḳaturmaḳ 1. Dondurmak 2. Kurutmak 3. Sertleştirmek. **baş ḳaturmaḳ** kafa çalıştırmak. **Béşimni ḳaturma** Kafamı karıştırma; Zihnimi kurcalama.
katurulmaḳ 1. Dondurulmak 2. Kurutulmak 3. Sertleştirilmek.
ḳaturuluş 1. Dondurulma 2. Kurutulma 3. Sertleştirilme.
ḳaturuş 1. Dondurma 2. Kurutma 3. Sertleştirme.
ḳava I. Kaba, nezaketsiz, saygısız.
ḳava II. (ağız) bk. **kava.**
ḳavaḳ I. Kabak (ğı).
ḳavaḳ II. R. Meyhane.
ḳavaḳxana R.F, Meyhane.
ḳavan Erkek domuz, yaban domuzu.
ḳavaş Havlama, ürüme.
ḳaviġan Kötü, kindar, öfke dolu. **ḳaviġan işt** kötü köpek.
ḳavimaḳ Havlamak, ürümek.
ḳavlanmaḳ Kuşatılmak.
ḳavlaş Kuşatma.
ḳavlatmaḳ (**ḳavlimaḳ**'tan) Çevreletmek, kucaklatmak, kuşattırmak.
ḳavlimaḳ Kuşatmak.
ḳavsimaḳ bk. **ḳapsimaḳ.**
ḳavul A. 1. Uygun 2. Sakin, uslu 3. Sağlam, güçlü. **ḳavul at** güçlü at.
ḳavulluḳ Uygunluk, usluluk, güçlülük.
ḳavun (ağız) bk. **ḳoġun.**
ḳavuşmaḳ Kavuşmak, görüşmek.
ḳavuşturmaḳ (**ḳavuşmaḳ**'tan) Kavuşturmak, teşekkül ettirmek.
ḳavuşuş Kavuşma, görüşme.
ḳay? Hangi? **Ḳay terepke barisen?** Hangi tarafa gideceksin?
ḳayaḳḳa? Nereye?
ḳayaḳtin? Nereden?
ḳayaḳtindur? Neredendir?
ḳayan? (ağız) Nereye? **Ḳayan ketkinini bilmeymen** Nereye gittiğini bilmiyorum.
ḳayanda? (ağız) Nerede? **Atam ḳayanda jürür?** Atam nerededir?
ḳayaş Akraba, yakın akraba.
ḳayaşliḳ Yakın akrabalık.
ḳayça Makas, sındı.
ḳayçilaş Makas ile kesme.
ḳayçilaşmaḳ Makas ile kesişmek.
ḳayçilatmaḳ (**ḳayçilimaḳ**'tan) Makasla kestirmek.
ḳayçilimaḳ Makasla kesmek.
ḳayda (ağız) bk. **ḳeyerde.**
ḳaydaġ (ağız) bk. **ḳandaḳ.**
ḳaydaḳ (ağız) bk. **ḳandaḳ.**
ḳaydurmaḳ Döndürmek. **baş ḳaydurmaḳ** baş döndürmek.
ḳayduruş Döndürme.
ḳayġu Kaygı, hasret, dert. **ḳayġu tartmaḳ** kaygı çekmek.
ḳayġudaş Hem kaygı; beraber kaygı çeken. **ḳayġuġa çökmek** kaygıya dalmak.
ḳayġu-dert U.A. Kaygı ve dert.
ḳayġu-elem Kaygı ve elem.
ḳayġu-hesret U.A. Kaygı ve hasret.
ḳayġulandurmaḳ (**ḳayġulanmaḳ**'tan) Kaygılandırmak.
ḳayġulanmaḳ Kaygılanmak.
ḳayġuluḳ Kaygılı. **ḳayġuluḳ xever** kaygılı haber.
ḳayġurmaḳ bk. **ḳayġulanmaḳ.**

kayğurtmaḳ (**kayğurmaḳ**'tan) Kaygı çektirmek; kaygısını çektirmek.

kayğuruş Kaygılanma.

kayğusiz Kaygısız.

kayğusizliḳ Kaygısızlık.

kayil A. : **Ḳayil bolmaḳ** Boyun eğmek, kabul etmek, razı olmak.

kayirmaḳ 1. Geri vermek, iade etmek, geri göndermek. 2. Döndürmek, çevirmek.

kaylaş (ağız) bk. **ḳaraş.**

kaymaḳ I. Kaymak. **xam kaymaḳ** ham kaymak. **kaymiği yoḳ iş** semeresiz iş; faydasız iş.

kaymaḳ II. Dönmek. **Béşim kéyip ketti** Başım dönüverdi.

kaymaḳlik Kaymaklı.

kaymuḳ Girdap, su çevrisi.

kaymuḳmaḳ Şaşırmak, azmak, yolu şaşırmak, dönüp dolaşmak.

kaymuḳturmaḳ (**kaymuḳmaḳ**'tan) Zihnini karıştırmak; masal yutturmak.

kaymukuş Şaşırma, azma, yolu şaşırma, dönüp dolaşma.

kaynaḳ 1. Kaynamış 2. Sıcak.

kaynam Girdap, su çevrisi. **adem kaynimi** kalabalık, insan denizi.

kaynaş Kaynama.

kaynaşmaḳ Kaynaşmak, içiçe olmak.

kaynatmaḳ (**kaynimaḳ**'tan) Kaynatmak.

kaynatturmaḳ (**kaynatmaḳ**'tan) Kaynattırmak.

kaynatturuş Kaynattırma.

kayniğan Kaynamış.

kaynimaḳ Kaynamak. **ḳaynap ketmek** 1. Kaynamak 2. Coşmak.

kayraḳ Bileği.

kayraḳçi Bileyici.

kayratmaḳ (**kayrimaḳ**'tan II.) Biletmek, keskinleştirtmek.

kayriliş Dönme, çevrilme, dönülme.

kayrilmaḳ Dönmek, çevrilmek, dönülmek. **Kün ġerpke ḳayrildi** Güneş batıya döndü. **O ḳayrilip ḳaridi** O dönüp baktı.

kayrima : Ḳayrima yaḳa Devrik yaka.

kayrimaḳ I. Açmak, doğrultmak, bir yana çekmek, bükmek.

kayrimaḳ II. Bilemek. **çiş ḳayrimaḳ** diş bilemek; kin beslemek.

kayriş 1. Geri verme, iade etme, geri gönderme 2. Döndürme, çevirme.

kayrivalmaḳ Açmak, doğrultmak, bir yana çekmek.

kaysi? Hangisi? **ḳaysi vaxitta?** Ne zaman? **ḳaysi küni?** Hangi günü?

kaysibir Bazı bir. **ḳaysibirliri** bazı birleri.

kaysi-ḳaysiliri Bazı birleri.

ḳayta Tekrar, yine. **Ḳayta işḳa başlidi** Tekrar işe başladı. **ḳayta uyuşturmaḳ** tekrar toplamak; tekrar tesis etmek. **ḳayta basmaḳ** tekrar basmak. **ḳayta teyyarlimaḳ** tekrar hazırlamak. **ḳayta baştin** tekrar baştan. **ḳayta avaz bermek** tekrar oy vermek.

ḳayta-ḳayta Tekrar tekrar. **ḳayta-ḳayta oylimaḳ** tekrar tekrar düşünmek.

ḳayta-ḳaytilap Tekrar tekrar.

ḳaytarma İkinci defa, tekrar, geri çevirme. **ḳaytarma zerbe** tekrar darbe. **ḳaytarma hücüm** geri çevirme hücumu.

ḳaytarmaḳ Geri çevirmek, döndürmek. Ayrıca bk. **kayturmak.**

ḳaytidin Başkadan. **ḳaytidin işlimek** başkadan işlemek. **ḳaytidin başlimaḳ** başkadan başlamak. **ḳaytidin oḳumaḳ** başkadan okumak. **ḳaytidin imtihan ḳiliş** başkadan sınav yapma. **ḳaytidin bahalimaḳ** başkadan değerlendirmek. **ḳaytidin**

teşkil etmek başkadan tesis etmek. **ḳaytidin yasimaḳ** başkadan yapmak.

ḳaytilanmaḳ Tekrarlanmak.

ḳaytiş Dönme, geri dönme. **arḳiġa ḳaytiş** geri dönme.

ḳaytivaştin bk. **ḳaytidin.**

ḳaytḳuzmaḳ (**ḳaytmaḳ**'tan) Geri çevirmek, döndürmek.

ḳaytmaḳ Dönmek, geri dönmek, caymak. **ḳaytip kelmek** geri dönmek. **Su ḳaytti** Su alçaldı. **Köñlüm ḳaytti** Gönlüm kırıldı. **heḳiḳetke ḳaytmaḳ** gerçeğe dönmek; gerçeği kabul etmek. **Étilġan oḳ ḳaytip kelmes** Yaydan çıkan ok geri dönmez. **pikirdin ḳaytmaḳ** fikirden caymak. **sözdin ḳaytmaḳ** sözden caymak. **dünyadin ḳaytmaḳ** ölmek, vefat etmek.

ḳaytmas Dönmez, caymaz, gerilemez. **Sözidin ḳaytmas adem** sözünden caymaz adam.

ḳaytmasliḳ Caymazlık, dönmezlik.

ḳayturma Dönüş, geri çevirme.

ḳayturmaḳ Geri çevirmek, döndürmek. **ḳayturup bermek** geri vermek. **ḳayturup almaḳ** geri almak. **düşmenniñ hücümini ḳayturmaḳ** düşmanın hücumunu geri çevirmek. **gep ḳayturmaḳ** itiraz etmek.

ḳayturulmaḳ Döndürülmek, geri çevrilmek.

ḳayturuş Geri çevirme, döndürme.

ḳayturuvetmek Geri çevirmek.

ḳayturuvétiş Geri çevirme.

ḳaza A. Kaza. **ḳazaġa uçrimaḳ** kazaya uğramak. **ḳaza bolmaḳ** ölmek. **ḳaza tapmaḳ** veya **ḳaza ḳilmaḳ** ölmek.

Ḳazaḳ Kazak (bir Türk boyunun adı).

ḳazan Kazan. **Ḳazanġa nime salsañ, çömüşkimu şu çiḳidu** (deyim) Kazana ne koysan, kepçeye de şu çıkar. **aş ḳazan** mide.

ḳazan-ayaḳ-ḳuşuḳ Mutfak takımları.

ḳazançe U.F. Tencere.

ḳazançi Kazan ustası.

ḳazan-çömüş Kazan ve kepçe.

ḳazançuḳ I. Tıkaç, tapa.

ḳazançuḳ II. Leğen, tas.

ḳazançuḳ III. (zool) Balık yavrusu.

ḳazan-ḳomuş Mutfak takımı.

ḳazanmaḳ Kazanmak. **avroy ḳazanmaḳ** ün kazanmak. **ġelibe ḳazanmaḳ** yenmek, galip olmak.

ḳazdurmaḳ (**ḳazmaḳ**'tan) Kazdırmak.

ḳazduruş Kazdırma.

ḳazi Kadı, şeyhulislam, yargıç, hakim.

ḳazihana (tarihî) Mahkeme, şeyhulislam binası.

ḳaziniş Kazanma.

ḳazmaḳ Kazmak.

ḳaznaḳ Kiler.

ḳebih A. Çirkin, adi, iğrenç, alçak.

ḳebihlik A.U. Çirkinlik, alçaklık, iğrençlik, adilik.

ḳebile A. Kabile.

ḳebiliçilik A.U. Kabilecilik.

ḳebilivi A. Kabilevî, kabileye ait.

ḳebir A. bk. **ḳevir.**

ḳebiristan Mezar.

ḳed A. Boy, duruş. **ḳed kötermek** doğrulmak, düzelmek.

ḳeddi-ḳamet A. Boy, vücut. **ḳeddi-ḳamiti kélişken** Vücutça güzel (yakışıklı).

ḳedeh A. Kadeh. **ḳedeh kötermek** kadeh kaldırmak.

ḳedehçe A.F. Küçük kadeh.

ḳedem A. Kadem, adım. **ḳedem basmaḳ** adım atmak; ayak basmak.

ḳedemlimek Adımlamak.

kedemmu-kedem Adım adım.

keder A. Kadar. **mektepke keder** okula kadar. **mümkin keder** mümkün olduğu kadar. **şu keder çiraylik** o kadar güzel. **Bilgînim keder** Bildiğim kadar.

kedimki A.U. kadimki, eski.

kedir A. Kadir, değer. **kedrige yetmek** değerini bilmek.

kediraval A. Normal, fena değil, şöyle böyle.

kedirdan A.F. Kadirdan, kadirşinas.

kedirdanlik A.F.U. Kadirdanlık, kadirşinaslık.

kedir-kimmet A. Kadir ve kıymet.

kedirlik A.U. Değerli.

kedirlimek A.U. Değer vermek.

kedirsiz A.U. Değersiz.

kedirsizlik A.U. Değersizlik.

keğez Kağıt. **keğez pul** kağıt para.

keğezvaz U.F. Kırtasiyecilik yapan kimse; kırtasiyeci.

keğezvazlik U.F.U. Kırtasiyecilik.

keğiş Kapris.

keğişlik Kaprisli.

keher A. Hiddet, öfke, gazap, kızgınlık. **kehri yaman** hiddetli.

keherlenmek A.U. Kızmak, öfkelenmek, hiddetlenmek.

keherlik A.U. Hiddetli, öfkeli, kızgın.

kehet A. 1. Kıtlık, verimsizlik 2. Açlık 3. Yoksulluk, sıkıntı.

kehetçilik A.U. 1. Kuraklık 2. Açlık 3. Yoksulluk, sıkıntı.

kehirlik A.U. Hiddetli, öfkeli.

kehr A. bk. **keher.**

kehriman A.F. Kahraman. **kehriman şeher** kahraman şehir.

kehrimanane A.F. Kahramanane, kahramanca.

kehrimanlarçe A.F.U. Kahramanane, yiğitçe.

kehrimanlik A.F.U. Kahramanlık.

kehve A. Kahve.

kehvexana A.F. Kahvehane.

kekeç Yara kabuğu. **kekeç bağlimak** yaranın kabuklanması.

kekiç Koşum, at takımı.

kelb A. Kalp, yürek. **Çin kelbimdin tebrikleymen** Candan kutlarım.

kele Kale; şehir.

kelem A. Kalem. **kelem kaşlik** kalem kaşlı.

kelemçe Filiz, sürgün. **üzüm kelemçisi** üzüm filizi.

kelemdan A.F. Kalemlik, kalem kutusu.

kelemkaş Kalem kaş.

kelempur 1. Biber 2. Karanfil.

kelemsap A. Sap (pı), kabza, kulp, kalem.

kelemturaş A.U. Açılıp kapanan bıçak.

kelender F. 1. Çileci 2. Dilenci.

kelenderçilik F.U. 1. Çilecilik 2. Dilencilik.

kelenderlik F.U. bk. **kelenderçilik.**

keley 1. Kalay 2. Sac, teneke.

keleyçi Tenekeci.

keleyçilik Tenekecilik.

keleyleş Lehimleme.

keleyletmek (**keleyimek**'ten) Lehimletmek; teneke ile kapattırmak.

keleylimek Lehimlemek.

kelke Tül. **kelke yağlik** tül örtü.

kellaplik A.U. Aldatma, iğfal, hile. **kellaplik kilmak** iğfal etmek.

kemer A. (kitabî) 1. Ay 2. Kamer (kadın adı).

ken A. bk. **kent.**

kendan A.F. Şekerlik.

kendek A.U. Şekerli kayısı kakı.

kendel bk. **kendan.**

kendil A. Avize.

kendilet A. Şekerleme, pasta.

kendiletçi A.U. Pastacı.

ḳent A. Şeker. **Çakmaḳ ḳent** kesme şeker. **ḳent ḳizilçisi** şeker pancarı. **ḳenttek** şeker gibi.

ḳentlik A.U. Şekerli. **ḳentlik çay** şekerli çay.

ḳentlimek A.U. şekerlemek.

ḳepez A. Kafes.

ḳepezçi A.U. Kafes ustası, kafesçi.

ḳerel Müddet, süre.

ḳerelsiz Süresiz.

ḳerelsizlik Süresizlik.

ḳeriz A. bk. **ḳerz.**

ḳerz A. Borç. **ḳerzge almaḳ** borçlanarak almak.

ḳerzdar A.F. Borçlu. **Ḳerzdarmen** Borçluyum.

ḳerzdarliḳ A.F.U. Borçluluk. **ḳerzge bermek** ödünç vermek. **Ḳerzim bar** Borcum var.

ḳesem A. Yemin. **ḳesem içmek** yemin etmek.

ḳesemxor A.F. Yemin etme yolu ile çıkar arayan kimse

ḳesemxorluḳ A.F.U. Yemin etme yolu ile çıkar aramak.

ḳesemyad A.F. Ant, yemin. **ḳesemyad ḳilmaḳ** yemin etmek.

ḳeside A. Kaside.

ḳesr (tarihî) Saray, hükümdar sarayı.

ḳest A. Kasıt. **ḳest ḳilmaḳ** kastetmek; suikast etmek.

ḳesten A. Kasıtlı olarak.

ḳestenge A.U. bk. **ḳesten.**

ḳestleşmek A.U. Birbirine düşman olmak; arası açık olmak.

ḳestlik A.U. Kasıtlı. **ḳestlik bilen** kasıtlı halde.

ḳestlimek A.U. Kastetmek.

ḳet'ilik A.U. Kesinlik, kararlılık.

ḳet'iy Kesin. **ḳet'iy reviṣte** kesin halde. **ḳet'iy köpçülük** ezici çoğunluk.

ḳet'iyen A. Kesinlikle.

ḳet'iyet A. Kesinlik, sabit, kararlı.

ḳet'iyetsiz A.U. Kararsız, duruksun

ḳet'iyetsizlik Kararsızlık, duruksunluk.

ḳetl A. (tarihî) Katil. **ḳetl ḳilmaḳ** öldürmek.

ḳetre A. (kitabî) Damla.

ḳetre-ḳetre A. Damla damla.

ḳevet 1. Kat, tabaka 2. Çok fazla. **ḳevet soḡ** çok soğuk.

ḳevet-ḳevet Kat kat; tabaka tabaka

ḳevetlengen 1. Kat kat olmuş 2. İkinci defa.

ḳevetleş Kat kat yapma; üstüste koyma.

ḳevetlik Katlı. **on ḳevetlik** on katlı. **köp ḳevetlik** çok katlı.

ḳevetlimek Kat kat yapmak; üstüste koymak.

ḳevetmu-ḳevet Kat kat, üstüste.

ḳevir A. bk. **ḳevre**

ḳevre A. Mezar. Ayrıca bk. **ḳebir.**

ḳevristan A.F. Mezarlık. Ayrıca bk. **ḳebiristan.**

ḳevs A. 1. Gökkuşağı 2. (astranom) Yay.

ḳevziyet (kitabî) (tıp) Beklik, kabız.

ḳeyerde? Nerede? **ḳeyerde bolsa şu yerde** heryerde.

ḳeyerdin? Nereden? **Ḳeyerdin keldiñiz?** Nereden geldiniz?

ḳeyerdindur Neredendir.

ḳeyerge? Nereye?

ḳeyergidur Nereyedir.

ḳeyerlik Nereli? **U özi ḳeyerlik?** O kendisi nereli?

ḳeyser 1. İnatçı, direngen, harın 2. Sebatkar, ısrarlı.

ḳeyserlik 1. Direngenlik, harınlık 2. Sebatkarlık.

ḳeyt A. Kayıt. **ḳeyt ḳilmaḳ** işaret koymak, kaydetmek.

ḳeytsiz A.U. Kayıtsız, işaretsiz.

ḳéci Hardal.

ḳéçiş Kaçış, kaçma.

ḳéçişmaḳ Beraber kaçmak.

ķédim A. Kadim, eski. **kédim zamanlarda** eski zamanlarda.
ķédimdin A.U. Eskiden.
ķédimķi A.U. Kadim, eski. **ķédimķi zaman** eski zaman.
ķéķas Bağırma, bağırtı, çığlık, yüksek ses. **ķéķas salmaķ** bağırmak, çığlık atmak.
ķéķilmaķ Kakılmak, çakılmak, itilmek, dışlanmak.
ķéķiliş Kakılma, çakılma, itilme, dışlanma.
ķéķiniş Silkelenme; silkerek üstündeki tozunu çıkarma.
ķéķinmaķ Silkelenmek; silkerek üstündeki tozunu çıkarmak.
ķéķir Tuzlak arazi.
ķéķirañlik Tuzlak arazi. **ķéķirañlik cay** tuzlak arazi.
ķéķiş Kakma, çakma, itme, dövme, silkeleme.
ķéķişiş Beraber kakma, beraber çakma, beraber silkeleme.
ķéķişmaķ Beraber kakmak, beraber çakmak, beraber silkelemek.
ķéķişturmaķ (**ķéķişmak**'tan) Silkerek çıkarmak. **Bar-yoķini ķéķişturup berdim** Hiçbir şey bırakmadan hepsini verdim.
ķéķişturuş Silkerek çıkarma.
ķéķivalmaķ Biraz içkili olmak; biraz içmek.
ķéķivetmek Çakmak, kakmak,silkelemek, itmek, dışlamak.
ķéķivéliş Biraz içkili olma; biraz içme.
ķéķivétiş Çakma, kakma, silkeleme, itme, dışlama.
ķélin 1. Kalın. **ķélin kitap** kalın kitap. 2. Yoğun 3. Yığın 4. Sıkı, koyu.
ķélinlaş 1. Kalınlama, şişme 2. Sıklaşma, yoğunlaşma.
ķélinlaşmaķ 1. Kalınlaşmak, şişmek 2. Sıklaşmak, yoğunlaşmak.
ķélinlatmaķ (**ķélinlimaķ**'tan) Kalınlatmak.
ķélinliķ 1. Kalınlık 2. Sıklık, yoğunluk.
ķélinlimaķ bk. **ķélinlaşmaķ.**
ķélip Kalıp. **bir ķélipta** bir şekilde; aynı halde.
ķélipbaz Şekilci, formalist
ķélipbazliķ Şekilcilik, formalistlik.
ķélipçi Dökümcü, kalıpçı, kalıp yapan usta.
ķélipçiliķ Kalıplama, dökme eylemi.
ķéliplaş Kalıplama, dökme.
ķéliplimaķ Kalıplamak, dökmek.
ķéliş kalma.
ķélişmaķ : **Umu ķélişmaydu** O da eksik değil.
ķélişiş bk. **ķélişmaķ.**
ķéni I. Hadi, haydi. **Ķéni bolmisa juruñlar** Haydi yürüyün.
ķéni? II. Nerde? **Dadiñiz ķéni?** Babanız nerde?
ķéniķ Koyu. **ķéniķ ķizil** koyu kızıl. **ķéniķ çay** demli çay.
ķéniķarliķ Doyurucu, tatmin edilir. **ķéniķarliķ cevap** tatmin edilir cevap.
ķéniş Kanma. **suġa ķéniş** suya kanma.
ķénişmaķ Beraber kanmak.
ķépķalġan Kalmış.
ķéri Yaşlı.
ķéri-çüri Yaşlılar.
ķérik Acı, ekşi.
ķérikiz (botanik) Dulavratotu.
ķérilik Yaşlılık.
ķérimaķ Yaşlanmak. **ķérip ķalmaķ** yaşlanmak. **ķérip ketmek** yaşlanmak. **ķériġanda at tézigi altun körünüdu** (deyim) Yaşlılıkta at tezeği altın görünür.
ķérin Karın. **üçey-ķérin** barsak ve karın.
ķérinçe (anatomi) Mide.
ķérindaş I. Kardeş. **ķérindaşlarçe** kardeşlerce; kardeşler gibi.

ḳérindaş II. Kurşun kalem; boya kalemi.

ḳérindaşçilik bk. **ḳérindaşlik.**

ḳérindaşlik Kardeşlik. **ḳan ḳérindaşlik** kan kardeşlik. **ḳérindaşlik munasivetler** kardeşlik munasebetler. **ḳérindaşlik yardem** kardeşçe yardım.

ḳériş Yaşlanma.

ḳérişḳuçi İnatçı, harın, aksi.

ḳérişiş İnat etme; aksilik yapma.

ḳérişmaḳ İnat etmek; aksilik yapmak.

ḳéritiş Yaşlandırma.

ḳéritmaḳ Yaşlandırmak.

ḳéri-yaş Yaşlı ve genç.

ḳéskiçe U.F. Kısaca.

ḳéşida Yanında. **öyniñ ḳéşida** evin yanında. **Ḳéşimizda** Yanımızda. **Méniñ ḳéşimda** Benim yanımda. **Ḳéşimda yoḳ** Yanımda yok.

ḳéşidin Yanından.

ḳéşiġa Yanına. **Uniñ ḳéşiġa keldim** Onun yanına geldim. **Ḳéşiñġa al** Yanına al.

ḳéta (ağız) bk. **ḳézi.**

ḳétiġlik Koşulmuş, takılmış. **Harvuġa ḳétiġlik turġan xéçir** Arabaya koşulmuş katır.

ḳétik Yoğurt.

ḳétikçi Yoğurtçu, yoğurt satan.

ḳétiliş Katılma.

ḳétilmaḳ I. Katılmak.

ḳétilmaḳ II. Karıştırılmak.

ḳétim Defa, kere. **bu ḳétim.** bu defa. **birinçi ḳétim** ilk defa.

ḳétimlaş Tekrarlama, hisseleme.

ḳétin-ḳat Tekrar.

ḳétiş I. Donma.

ḳétiş II. Koşma. **atni harvuġa ḳétiş** atı arabaya koşma.

ḳétiş III. Katma, ekleme, ilave etme.

ḳétişturmaḳ Karıştırmak.

ḳétişturuş Karıştırma.

ḳéydaş (ağız) bk. **öpkileş.**

ḳéyik Kayık.

ḳéyikçe Küçük kayık.

ḳéyikçi Kayıkçı.

ḳéyikçilik Kayıkçılık, gemicilik.

ḳéyin I. (botanik) Kayın, kayın ağacı.

ḳéyin II. Kayın. **ḳéyinata** kaynata. **ḳéyin siñil** eşinin küçük kız kardeşi.

ḳéyin-buyan (ağız) dünür. Ayrıca bk. **ḳuda.**

ḳéyinlik Kayınlık, kayın ormanlığı.

ḳéyinzar U.F. Kayın ormanı; kayınlık.

ḳéyinzarlik U.F.U. Kayın ormanlığı, kayınlık.

ḳéyiş I. Kayış.

ḳéyiş II. Kayış, kaymak.

ḳéyiş III. Dönme, dönmek, dönüş. **baş ḳéyiş** baş dönmesi.

ḳéyişçi Kayışçı, kayış zanaatçısı.

ḳéymaḳ Dönmek. **Béşim ḳéyip turuptu** Başım dönüyor.

ḳéynana Kaynana.

ḳéyniġa Eşinin ağabeyi.

ḳéynini Eşinin küçük erkek kardeşi.

ḳéynita Kaynata, kayın peder.

ḳézi 1. Atın kaburga yağı 2. Atın kaburgasından yapılmış sucuk.

ḳéziçi Sucukçu; sucuk yapan veya sucuk satan.

ḳéziçilik Sucukçuluk; sucuk satma veya sucuk yapma hali.

ḳéziliş Kazılma, kazılış.

ḳézilma Yer altından çıkarılan şeyler; madenler. **ḳézilma bayliḳliri** madenler.

ḳézilmaḳ Kazılmak.

ḳéziş Kazma. **kömür ḳéziş işliri** kömür madeni işleri.

ḳézitiş Kazdırma, açtırma.

ḳézitmaḳ (**ḳazmaḳ**'tan) Kazdırmak, açtırmak, kazıp çıkartmak.

ķézivalmaķ Kazıp çıkarmak; kazmak.
ķézivéliş Kazıp çıkarma; kazma.
ķible A. Batı, kıble.
ķibliname A.F. Pusula.
ķiça (botanik) Kenevir. **ķiça uruġi** kenevir tohumu. **ķiça yéġi** kenevir yağı.
ķiçarmaķ bk. **ķiçķarmaķ.**
ķiçartiş Çağırtma.
ķiçartmaķ (**ķiçarmaķ**'tan) Çağırtmak.
ķiçiġlaş Gıdıklama.
ķiçiġlaşmaķ Gıdıklaşmak.
ķiçiġlimaķ Gıdıklamak.
ķiçiġlişiş Gıdıklaşma.
ķiçixlaş bk. **ġidiġlaş.**
ķiçiķ Gıdık.
ķiçiriş (ağız) bk. **çaķiriş.**
ķiçişiş Kaşınma, kaşıma.
ķiçişķak Uyuz.
ķiçişmaķ Kaşınmak, kaşımak.
ķiçişturmaķ (**ķiçişmaķ**'tan) Kaşındırmak.
ķiçişturuş Kaşındırma.
ķiçķarmaķ Çağırmak, davet etmek.
ķiçķartiş Çağırtma.
ķiçķartķuzmaķ (**ķiçķartmaķ**'tan) Çağırttırmak.
ķiçķartķuzuş Çağırttırma.
ķiçķartmaķ (**ķiçķarmaķ**'tan) Çağırtmak.
ķiçķazmaķ (ağız) bk. **ķiçķarmaķ.**
ķiçķirilmiġan Çağırılmamış; davet edilmemiş. **Ķiçķirilmiġan mihman** (deyim) davet edilmemiş misafir.
ķiçķiriş Çağırma, davet etme.
ķiçķirişmaķ 1. Bağırışmak, beraber seslenmek. 2. Karşılıklı çağırmak, karşılıklı davet etmek.
ķiçķirivalmaķ Çağırmak, davet etmek.
ķiçķirivéliş Çağırma, davet etme.
ķiçķirmaķ Çağırmak, davet etmek, seslenmek.
ķiçķirtiş Çağırtma.
ķiçķirtmaķ bk. **çaķirtmaķ.**
ķiçķirturmaķ bk. **ķiçķirtmaķ.**
ķiçķirturuş Çağırtma.
ķidam Bükülü, büküк, eğri, iğri büğrü. **ķidam keke** Eğri ağaçla saplanmış bir çeşit balta.
ķidiķ bk. **ķitiķ** ve **ġidiķ.**
ķidirmiçi Arayan, gezgin, gezginci.
ķiġ Gübre. **ķiġ tökmek** Gübrelemek. **ķoy ķiġi** koyun gübresi (koyun tezeği.)
ķiġdaş Gübreleme.
ķiġdimaķ Gübrelemek.
ķiġlaş bk. **ķiġdaş.**
ķiġliķ Tezeklik, gübrelik, gübrenin bulunduğu yer.
ķiġlimaķ Gübrelemek.
ķix (ağız) bk. **ķiriķ.**
ķiķ I. (ağız) bk. **ķiġ.**
ķiķ II. (ağız) bk. **ķiriķ.**
ķiķas Yaygara, gürültü. **ķiķas salmaķ** yaygara koparmak.
ķil Kıl. **U ķilniñ üstide turuptu** Onun durumu tehlikeli. **Ular bizdin ķilçe payda körmeydu** Onlar bizden zerre kadar fayda görmez. **ķil tamaķ** (tıp) boğaz kanseri.
ķilbiname A.F. (ağız) bk. **ķibliname.**
ķilçaķ Kaba yünlü koyun.
ķilçañ Kıllı.
ķilçe I. U.F. Kıl, tüy, ince kıl.
ķilçe II. Zerre kadar. **Ķilçe hem xapa bolmidim** Zerre kadar kızmadım.
ķilçiķ Tüy, ince kıl.
ķilçiliķ Zerre kadar. **Ķilçiliķ hek almastin** Zerre kadar hak almadan.
ķildiriķ (ağız) bk. **ķiltiriķ.**
ķildurmaķ (**ķilmaķ**'tan) Yaptırmak.
ķilduruş Yaptırma.
ķilġuzmaķ (**ķilmaķ**'tan) bk. **ķildurmaķ.**
ķilġuzuş bk. **ķilduruş.**
ķiliç Kılıç. **ķiliç ķini** kılıç kılıfı.
ķiliçbaġ Kılıç kemeri.
ķiliçlaşmaķ Kılıçla dövüşmek.

ḳiliçliḳ Kılıçlı, silahlı.
ḳiliçliṣiṣ Kılıçla dövüşme.
ḳiliçvaz U.F. Silahşor, silahtar.
ḳiliçvazliḳ U.F.U. Silahşorluk, silahtarlık.
ḳiliḳ Kılık. 1. Delme, açma, yapma 2. Tarz, itiyat, tavır. **ḳiliḡi yaman adem** kılıksız adam.
ḳiliḳlanmaḳ Kendini beğendirmeye çalışmak; cilvelenmek, nazlanmak.
ḳiliḳliniṣ Kendini beğendirmeye çalışma; cilvelenme, nazlanma.
ḳiliḳsiz Kılıksız, kötü alışkanlığı olan, tavırı kötü, tutumu kötü.
ḳiliḳsizliḳ Kötü alışkanlık, kötü huyluluk.
ḳiliniṣ İşlenme, yapılma.
ḳilinmaḳ İşlenmek, yapılmak.
ḳiliṣ Yapma.
ḳiliṣiṣ Beraber yapma.
ḳiliṣmaḳ Beraber yapmak; yardımlaşmak.
ḳilḳal A. 1. Gevezelik, dedikodu 2. Tartışma, münakaşa.
ḳilḳuruḳ Aralıksız, fasılasız, durmadan.
ḳilmaḳ Yapmak, etmek, kılmak. **ov ḳilmaḳ** avlanmak. **söz ḳilmaḳ** söylemek.
ḳilmiṣ Suç, kabahat, cinayet.
ḳilmiṣliḳ Şerir, kötülükçü, cani.
ḳiltaḳ I. Tuzak, ilmikli kapan, kapan. **çaṣḳan ḳiltiḡi** sıçan tuzağı. **ḳiltaḳḳa çüṣmek** tuzağa düşmek. **ḳiltaḳḳa çüṣürmek** tuzağa düşürmek.
ḳiltaḳ II. Eyer kaşı.
ḳiltamaḳ (tıp) Boğaz kanseri.
ḳiltiraḳ (botanik) Kılçık.
ḳiltiriḳ Kılçık. **ḳara ḳiltiriḳ buḡday** siyah kılçıklı buğday (buğdayın bir türü).
ḳiltiriḳliḳ Kılçıklı. **ḳiltiriḳliḳ bélik** kılçıklı balık.
ḳiltiyek (ağız) bk. **ḳiltiriḳ.**
ḳilutus Aladoğan.
ḳilve A. bk. **ḳible.**
ḳilyaṣ (botanik) Dereotu.
ḳimar F. Kumar. **ḳimar oynimaḳ** kumar oynamak.
ḳimarvaz F. Kumarbaz.
ḳimarvazliḳ F.U. Kumarbazlık.
ḳimil Hareket, kımıldama.
ḳimildaṣ Kımıldama.
ḳimildatmaḳ (**ḳimildimaḳ**'tan) Kımıldatmak.
ḳimildimaḳ bk. **ḳimirlimaḳ.**
ḳimilditiṣ Kımıldatma.
ḳimir : Ḳimir etmek kımıldamak.
ḳimir-ḳimir : Ḳimir-ḳimir ḳilmaḳ kımıldamak.
ḳimirlaṣ Kımıldama.
ḳimirlatmaḳ (**ḳimirlimaḳ**'tan) Kımıldatmak.
ḳimirlimaḳ Kımıldamak.
ḳimirlimas Kımıldamaz, sabit.
ḳimirlimasliḳ Kımıldamazlık, sabitlik.
ḳimirlitiṣ Kımıldatma.
ḳimiz Kımız (kısrak sütünden yapılmış içki).
ḳimmet A. Paha, pahalı. **ḳimmet banaliḳ** pahalı fiyat. **ḳimmet bermek** değer biçmek, kıymet biçmek. **ḳimmitini yoḳatmaḳ** değerini kaybetmek.
ḳimmetçilik A.U. pahalılık.
ḳimmetlenmek A.U. Pahalılanmak.
ḳimmetleṣ A.U. Pahalılanma.
ḳimmetleṣmek A.U. Pahalılanmak.
ḳimmetleṣtürmek A.U. (**ḳimmetleṣmek**'ten) Pahalılaştırmak, fiyatı yükseltmek.
ḳimmetleṣtürüṣ A.U. Pahalılaştırma.
ḳimmetletmek (**ḳimmetlimek**'ten) Pahalılatmak; fiyatı yükseltmek.
ḳimmetlik Pahalı, değerli. **ḳimmetliḡim** Değerlim.
ḳimmetlimek A.U. Pahalılanmak.

ķimmetlitivetmek A.U. Pahalılaştırıvermek; fiyatları yükseltivermek.
ķin Kılıf. **U ķiliçni ķiniġa saldi** O kılıcı kılıfına koydu.
ķinaş bk. **ķinimaķ.**
ķinimaķ : Su ķinimaķ Suyu salıvermek; suyu bırakmak.
ķiñġaymaķ Eğilmek, düzlüğünü yitirmek, yana eğilmek.
ķiñġaytiş Eğildirme.
ķiñġaytmaķ (**ķiñġaymaķ**'tan) Eğildirmek.
ķiñġir Eğri, eğri büğrü, çarpık.
ķiñġiriķ Düz olmayan, pürüzlü.
ķiñġir-ķiyşiķ Eğri büğrü, çarpık.
ķiñġirlaşmaķ Eğilmek; eğri büğrü hale gelmek; çarpık hale gelmek.
ķiñġirliķ Eğrilik, çarpıklık.
ķiñġirlişiş Eğilme, eğri büğrü hale gelme; çarpık hale gelme.
ķiñġiyiş Eğilme, düzlüğünü yitirme, yana eğilme.
ķiññiraķ (ağız) bk. **ķiñraķ** II.
ķiñraķ I. Pala, kama.
ķiñraķ II. bk. **ķoñġuraķ.**
Ķipçaķ Kıpçak (kuzeydeki Türk boyu).
ķir I. Sınır, hudut 2. Yamaç 3. Bozkır, kır.
ķira I. Ekilmeye yarar. **ķira yer** ekilmeye yarar toprak.
ķira II. (ağız) Taahhüt.
ķira III. (ağız) bk. **ķiro.**
ķiraet A. Kıraat, okuma.
ķiraetxana A.F. Kıraathane.
ķirav bk. **ķiro.**
ķirçañġu 1. Lagar beygir 2. Uyuz, kel hastalığı.
ķirçañġuluķ Uyuzluk, uyuz olma hali, kel hastalığı.
ķirçiliş I. Silinme,yalama olma.
ķirçiliş II. Gevşeme, bitkin bir hale gelme, hali kalmama.
ķirçilma Ezilmiş, yılgın, sindirilmiş.
ķirçilmaķ I. Silinmek, yalama olmak.
ķirçilmaķ II. Gevşemek, bitkin bir hale gelmek, hali kalmamak.
ķirdurmaķ (**ķirmaķ**'tan) Kazdırmak, kestirmek.
ķirduruş Kazdırma, kestirme.
ķirġa Rende, mutfak rendesi.
ķirġaķ Kenar, kıyı.
ķirġavul (zool) Sülün.
ķirġin Katliam, kırım.
ķirġinçiliķ bk. **ķirġin.**
ķirġinliķ Katliam ve yağma.
Ķirġiz Kırgız. **Ķirġiz xelķi** Kırgız halkı.
ķirġu Kazağı.
ķirġuç Kaşağı.
ķirġuçi Avcı uçağı.
ķirġul bk. **ķirġavul.**
ķirġuy Aladoğan.
ķirġuzmaķ (**ķirmaķ**'tan) 1. Kazdırmak, kestirmek. 2. Kırdırmak, yok ettirmek, öldürtmek.
ķirġuzuş 1. Kazdırma, kestirme 2. Kırdırma, yok ettirme, öldürtme.
ķiriġinçi Kırığıncı (40.).
ķiriķ Kırk. **Ķirķini bermek** Ölümünün kırkıncı günü yemek ile yad etmek.
ķirilmaķ 1. Traş edilmek, kazılmak. 2. İmha edilmek.
ķirindi 1. Yonga 2. kazıntı.
ķiriniş Traşlanma.
ķirinmaķ Traşlanmak.
ķirip-çépiş Toptan imha, toptan yok etme.
ķiriş 1. Kazıma, kesme 2. Traş etme.
ķirivalmaķ Kazımak.
ķirivetmek 1. Kazımak 2. Toptan imha etmek.
ķirivéliş Kazıma.
ķirivétiş 1. Kazıma 2. Toptan imha etme.
ķirķayaķ (zool) Kırkayak.
ķirķiķ Kesilme, budanma.

kirkiklik Kırpık saçlı, kesilmiş, budanmış.
kirkiliş Kesilme, budanma.
kirkilmak Kesilmek, budanmak.
kirkimak Kesmek, budamak.
kirkinçi Kırkıncı.
kirkiş Kesme, budama.
kirkişiş Beraber kesme, beraber kazma.
kirkişmak Beraber kesmek, kesişmek, beraber kazmak, kazışmak.
kirkitiş Kestirme, kazdırma.
kirkitkuzmak (**kirkimak**'tan) kestirmek, kazdırmak.
kirkitkuzuş Kestirme, kazdırma.
kirkitmak bk. **kirkturmak.**
kirkkulak (botanik) Eğreltiotu.
kirkturmak Kestirmek, kazdırmak.
kirkturuş Kestirme, kazdırma.
kirlangan Yontulmuş, biçilmiş, oyulmuş, tıraş edilmiş.
kirlaş Yonutma, biçimlendirme, tıraş etme.
kirlik Yontulmuş, biçilmiş, tıraş edilmiş. **alte kirlik** altı yüzeyli.
kirlimak Yonutmak, biçimlendirmek, oymak, tıraş etmek.
kirmak I. 1. Kazımak, kesmek 2. Tıraş etmek. **sakal kirmak** sakalı tıraş etmek.
kirmak II. Toptan imhaetmek.
kirmizi (ağız) Kırmızı, kızıl.
kiro Kırç, kırağı. **Otni kiro basti** Otu kırağı bastı; Bitkiler kırağılandı.
kirovluk Kırçlı, kırağılı.
kirs (taklidî ses) **kirs etmek** çatırdamak, kıtırdamak.
kirsillatmak (**kirsillimak**'tan) Çatırdatmak, kıtırdatmak.
kirsillimak Çatırdamak, kıtırdamak.
kirsiz Kenarsız, uçsuz bucaksız.
kirt Geveze, çenebaz, boşboğaz. **Özeñ bir kirt ekensen** Kendin bir gevezemişsin.
kirtillatmak (**kirtillimak**'tan) Hart hart ettirmek; hart hart kaşınmak.
kirtillimak Hart hart etmek.
kirtivermek Çene çalmak, gevezelik yapmak.
kirtivériş Çene çalma, gevezelik yapma.
kirt-kirt Taklidî sese.
kis Kıt, az, dar. **Vaxt nahayiti kis** Vakit pek kıt.
kisas A. Kısas. **kisas almak** kısas almak.
kisasçi A.U. Kısasçı.
Kisasül-Enbiya A. Kısas-ül-Enbiya. (Rabguzi tarafından 14. yüzyılda Uygurca yazılmış peygamberler hakkındaki hikâye).
kisik Kısık, kısılmış. **kisik köz** çekik göz.
kisilçak Darlık.
kisiliş Kısılış, kısılma.
kisilmak Kısılmak. **turmuşta kisilmak** geçim sıkıntısı çekmek.
kisim I. Baskı, tazyik.
kisim II. bk. **kism.**
kisinçilik 1. Sıkışıklık 2. Sıkıntı.
kisir Kısır. **kisir kalmak** kısır olmak.
kisiş Kısma, sıkma.
kisivalmak Sıkıştırmak.
kisivetmek Sıkıştırmak, sıkmak.
kisivétiş Sıkıştırma, sıkma.
kiska Kısa. **sözniñ kiskisi** sözün kısacası; sonuç olarak. **kiskisi** kısacası. **Kiskiçe éytip ber** Kısaca anlat. **Uniñ koli kiska** Onun eli kısa; O buna erişemez; O parasız.
kiskaç Makas, kıskaç, maşa.
kiskarmak Kısalmak.
kiskartiş Kısaltma.
kiskartivetmek Kısaltıvermek.
kiskartivétiş Kısaltıverme.
kiskartma Kısaltma. **kiskartma atlar** kısaltılmış isimler (adlar).

kişkartmaḳ (**kişkarmaḳ**'tan) Kısaltmak.
kişkarturmaḳ Kısaltmak.
kişkarturulmaḳ Kısaltılmak.
kişkarturuş Kısaltılma.
kişkiçe Kısaca. **kişkiçe éytḳanda** sonuç olarak.
kişkilik Kısalık.
kişkiriş Kısalma. **künniñ kişkirişi** günün kısalması.
kişkuç Sıkmaç, mengene. **kişkuç paḳa** (zool) yengeç.
kism Kısım, bölük, parça.
kismaḳ I. Kısmak, sıkmak. **köz kismaḳ** göz kısmak. **kisip çıḳarmaḳ** sıkıp çıkarmak. **Ötügüm kisivatidu** Çizmem ayağımı sıktı.
kismaḳ II. İlmikli kapan.
kismaḳ III. Pişirilmiş sütün kazana yapışmış kısmı.
kisma-kisma 1. Türlü; ayrı ayrı 2. Kısmen.
kismen A. Kısmen.
kismenlik A.U. Kısmen olma hali.
kismet A. Kısmet, kader.
kisse Kıssa, hikâye.
kistaḳ Sıkışık, dar, pek yakın.
kistalmaḳ Sıkışmak.
kistañ Dar, sıkışık, zor. **kistañ tar yol** sıkışık dar yol.
kistañlik Sıkışıklık, darlık.
kistaş Sıkıştırma, zorlama.
kistaşmaḳ Birbirini sıkıştırmak.
kistatmaḳ (**kistimaḳ**'tan) Sıkıştırtmak.
kistiliş Sıkışma.
kistimaḳ (**kismaḳ**'tan I.) Sıkıştırmak, zorlamak.
kistişiş Birbirini sıkıştırma.
kistitiş Sıkıştırtma.
kisturġuzmaḳ Sıkıştırtmak.
kisturġuzuş Sıkıştırtma.
kisturma Conta.
kisturmaḳ Sıkıştırmak, sıkmak, araya sokmak, araya sıkıştırıp koymak.
kisturulmaḳ Luzumsuz yere sıkışıp girmek.
kisturuluş Luzumsuz yere sıkışıp girme.
kisturuş Sıkıştırma, sıkma, araya sokma, araya sıkıştırıp koyma.
kisturuvalmaḳ Sıkıştırmak. **Ḳolumni kisturuvaldim** Elimi sıkıştırdım.
kiş Kış. **Kiş çüşti** Kış geldi.
kişiçe Kış boyu.
kişin I. (ağız) bk. **kiyin.**
kişin II. Kışın.
kişki Kışa ait.
kişkiçe Kışadek, kışa kadar.
kişkirmaḳ (ağız) bk. **kiçkirmaḳ.**
kişlaḳ Köy; kırsal kesim.
kişlaş Kışlama, kışı geçirme.
kişlatmaḳ (**kişlimaḳ**'tan) Kışlatmak, kışı geçirtmek.
kişliġi Kışın, kış vakti.
kişlik Kışlık.
kişlikka Kışın.
kişlimaḳ Kışlamak; kışı geçirmek.
kişlitiş Kışlatma, kışı geçirtme.
kişta Kışta.
kiş-yézi Kış ve yaz; kış boyu ve yaz boyu; bütün yıl boyu; yıl boyu.
kit'e A. Kıta. **Yavrupa kit'isi** Avrupa kıtası.
kitiġir Kıskanç, gıpta eden.
kitiġurluḳ Kıskançlık, gıpta etme hali.
kitik Gıdık.
kitiklaş Gıdıklama.
kitiklimaḳ Gıdıklamak.
kitişḳaḳ (ağız) Uyuz.
kiy (ağız) bk. kir.
kiya I. Kaya, yalı yar.
kiya II. İniş, yokuş. **işikni kıya açmaḳ** kapıyı yarı açmak.
kiya-çiya Yaygara, yüksek ses, bağırma.
kiyaḳ (botanik) Bir tür yassı ot.
kiyalik Kayalık; kaya biçiminde. **kiyalik kirġak** kayalık kıyı.

ḳiyam I. 1. Melas 2. Reçel.
ḳiyam II. A. (dinî) Kıyam (namazdaki duruş).
ḳiyamet A. (dinî) Kıyamet.
ḳıyametlik A.U. : **Ḳiyametlik dost** Ebedî dost, ilelebet dost.
ḳiyan Taşkın, sel.
ḳiyañ Keskin, sivri. **ḳiyañ taş** sivri taş.
ḳiyañḳu Yaramaz, afacan, haylaz.
ḳiyañḳuluḳ Yaramazlık, haylazlık.
ḳiyapet A. Kıyafet, görünüm. **ḳiyapiti yaman** kıyafeti kötü.
ḳiyapetsiz A.U. Kıyafetsiz, görünümsüz.
ḳiyas A. Kıyas. **ḳiyas ḳilmaḳ** kıyaslamak.
ḳiyasiy A. Kıyaslama, kıyasî.
ḳiyassiz A.U. Kıyaslanamaz.
ḳiyataş Kaya.
ḳiyce (ağız) bk. **kir.**
ḳiy-çu (taklidî ses) Yaygara.
ḳiy-çuvlaşmaḳ Yaygara yapmak.
ḳiy-çuvlişiş Yaygara yapma.
ḳiydurmaḳ (**ḳiymaḳ**'tan I.) Kıydırmak, kestirmek. **Nikasini ḳiymaḳ** Nikahını kıymak.
ḳiyduruş Kıydırma, kestirme.
ḳiyġaç Yampır, yampiri, verev olarak. **ḳiyġaç ḳaş** eğri kaş.
ḳiyġaḳ (ağız) bk. **ḳirġaḳ.**
ḳiyġaḳçe Hamuru kesmek için kullanılan kesici diş.
ḳiyġamça Dar dilimli iste kurtulmuş et.
ḳiyġatmaḳ Koşmak, koşuşmak.
ḳiyġitiş Koşma, koşuşma.
ḳiyiḳ I. Kesinti, kırkıntı.
ḳiyiḳ II. 1. İhmalkar, savsak 2. Kaba.
ḳiyiḳliḳ 1. İhmalkarlık 2. Kabalık.
ḳiyildaş bk. **ḳiyildimaḳ.**
ḳiyildimaḳ : Ḳiyildap jiġlimaḳ Bağırarak ağlamak.
ḳiyilmaḳ Kıyılmak, kesilmek.
ḳiyin Zor, güç, karmaşık.
ḳiyinçiliḳ Zorluk, güçlük, karmaşıklık. **Öz béşimdin köp ḳiyinçiliḳlar keçürdim** Başımdan çok zorluklar geçirdim.
ḳiyindi Parça, bez parçası.
ḳiyin-ḳistaḳ Zor ve baskı. **ḳiyin-ḳistaḳḳa almaḳ** baskı altına almak; zorlamak.
ḳiyinlaşmaḳ Zorlaşmak, güçleşmek.
ḳiyinlaşturmaḳ (**ḳiyinlaşmaḳ**'tan) Zorlaştırmak.
ḳiyinlaşturuş Zorlaştırma.
ḳiyinlaşturuvetmek Zorlaştırıvermek.
ḳiyinlaşturuvétiş Zorlaştırıverme.
ḳiyinlatmaḳ (**ḳiyinlimaḳ**'tan) Zorlaştırmak.
ḳiyinliḳ Zorluk.
ḳiyinlimaḳ Zorlaşmak, güçleşmek.
ḳiyinsiniş Zor olduğunu sanma (sanmak).
ḳiyinsinmaḳ Zor olduğunu sanmak.
ḳiyiş Kesme, kıyma.
ḳiyma 1. Kıyma, 2. Salça.
ḳiymaḳ I. 1. Kesmek, kıymak 2. Yarıp içine dalmak 3. Kıymak, esirgememek.
ḳiymaḳ II. (ağız) bk. **ḳilmaḳ.**
ḳiymiḳu Kuzukulağı.
ḳiynaḳ İşkence, ıstırap. **ḳiynaḳḳa salmaḳ** işkence etmek.
ḳiynalġu Istırap, azap, işkence.
ḳinalmaḳ Istırap çekmek, işkence görmek.
ḳiynaş Eziyet etme, azap verme, işkence etme.
ḳiynaşmaḳ Müşterek birbirine eziyet çektirmek; birbirine azap vermek.
ḳiynavetmek Istırap çektirmek; işkence etmek.
ḳiynavétiş Istırap çektirme; işkence etme.
ḳiynimaḳ Eziyet etmek, azap vermek, işkence etmek.

kiynişiş Müşterek birbirine eziyet çektirme; birbirine azap verme.

kiypaç Yampıri, eğri, çarpık.

kiypaş bk. **kiypaç.**

kiyşaymaḳ Kaymak, eğilmek, çarpık hale gelmek. **Kün ġerpke kiyşaydi** Güneş batıya kaydı.

kiyşaytiş Eğme, çarpık hale getirme.

kiyşaytmaḳ (**kiyşaymaḳ**'tan) Eğmek, çarpık hale getirmek.

kiyşiḳ Çarpık, eğri. **kiñġir-kiyşiḳ** eğri büğrü.

kiyşiḳlik Eğrilik, çarpıklık.

kiyşiyiş Kayma, eğilme, çarpık hale gelme.

kiz Kız. **kiz almaḳ** kız almak. **kiz bermek** kız vermek. **xotun-kiz** kadın ve kız.

kizamtul Kırmızımsı; kırmızıya çalan.

kizarmaḳ 1. Kızarmak 2. Utanmak. **Uyalġinimdin kizardim** Utandığımdan kızardım.

kizartivetmek 1. Kızartıvermek 2. Utandırıvermek; yüzünü kızartıvermek.

kizartivétiş 1. Kızartıverme 2. Utandırıverme; yüzünü kızartıverme.

kizartmaḳ (**kizarmaḳ**'tan) 1. Kızartmak, kırmızı yapmak 2. Kızartmak, utandırmak.

kizarturmaḳ bk. **kizartmaḳ.**

kizarturuş 1. Kızartma, kırmızı yapma 2. Kızartma, utandırma.

kizçaḳ Küçük kız.

kizdurmaḳ (**kizimaḳ**'tan) 1. Kızartmak 2. Kavurmak 3. Isıtmak.

kizdurulmaḳ 1. Kızartılmak 2. Kavrulmak 3. Isıtılmak.

kizduruluş 1. Kızartılma 2. Kavrulma 3. Isıtılma.

kizduruş 1. Kızartma 2. Kavurma 3. Isıtma.

kizġanç Acı, acıma, merhamet.

kizġançuḳ Kıskanç, gıpta, haset, cimri.

kizġançuḳluḳ Kıskançlık, cimrilik.

kizġanmaḳ 1. Kıskanmak, gıpta etmek, haset etmek 2. Acımak.

kizġin 1. Sıcak, yanık, ateşli, yanmış 2. Enerjik, cuşkun, ateşli.

kizġiniş 1. Kıskanma, gıpta etme, haset etme 2. Acıma.

kizġinliḳ 1. Sıcaklık, yanıklık 2. Coşkunluk, ateşlilik.

kizġuç Kırmızımsı, kırmızıya çalan. **kizġuç sériḳ** kırmızımsı sarı.

kizġuş-köküş Kırmızımsı mavimsi.

kiziḳ I. Zevkli, ilgi çekici, ilginç, çekici, cazip.

kiziḳ II. Sıcak, ısı. **Bügün kün kiziḳ** Bugün hava sıcak. **Tömürni kiziġida soḳ** (deyim) Demiri sıcakken döv.

kiziḳarliḳ Zevkli, ilgi çekici, ilginç, çekici, cazip.

kiziḳçi Soytarı, klovn.

kiziḳçiliḳ Şaka etmek, eğlenmek, alaya almak.

kiziḳiş İlgilenme, dikkat etme, zevklenme.

kiziḳişiş Beraber ilgilenme.

kiziḳişliḳ İlginç. **kiziḳişliḳ tuġdurmaḳ** ilgi uyandırmak.

kiziḳişmaḳ Beraber ilgilenmek.

kiziḳliḳ 1. Sıcaklık 2. Gülünçlü olma hali.

kiziḳmaḳ İlgilenmek, dikkat etmek, zevklenmek.

kiziḳsindurmaḳ (**kiziḳsinmaḳ**'tan) İlgisini uyandırmak.

kiziḳsinduruş İlgisini uyandırma.

kiziḳsiniş İlgilenme, dikkat etme.

kiziḳsinmaḳ İlgilenmek, dikkat etmek.

kiziḳsiz Zevksiz, cazibesiz, ilginç olmayan, çekici olmayan.

kiziḳturmaḳ (**kiziḳmaḳ**'tan) İlgisini uyandırmak. **Ademni kiziḳturidiġan eser** Adamın ilgisini çeken eser.

ḳizikturuş İlgisini uyandırma.

ḳizil Kızıl, kırmızı. **toḳ ḳizil** tüm kızıl, koyu kızıl. **ḳénik ḳizil** koyu kızıl. **ḳizil saḳal** kızıl sakal. **ḳizil buġday** kızıl buğday (bir tür buğday). **ḳizil topa** kızıl toprak. **ḳizil gül** kızıl gül. **Balamġa ḳizil çikti** Çocuğuma kızamık çıktı. **ḳip-ḳizil yalġanči** Büsbütün yalancı.

Ḳizilbaş Kızılbaş (Şii baş giyisi). **ḳizilbaş jilan** kızılbaş yılan (yılan türü).

ḳizilçe Pancar. **ḳent ḳizilçisi** şeker pancarı.

ḳizilgül Kızıl gül (çiçek türü).

ḳizilḳuyruk (zool) Kızıl kuyruk.

ḳizillaşmaḳ Komünistleşmek, kızıllaşmak.

ḳizillaşturmaḳ (**ḳizillaşmaḳ**'tan) Komünistleştirmek, kızıllaştırmak.

ḳizillik Kızıl olma hali.

ḳizillišiš Komünistleşme, kızıllaşma.

ḳizimaḳ 1. Isımak, ateşlenmek 2. Coşmak.

ḳiziriš 1. Kızarma 2. Utanma.

ḳizirišiš Ağız kavgası yapma.

ḳizirišmaḳ Ağız kavgası yapmak.

ḳiziš Isıma, ateşlenme.

ḳizitiš 1. Isıtma 2. Coşturma.

ḳizitmaḳ (**ḳizimaḳ**'tan) 1. Isıtmak 2. Coşturmak, neşelendirmek.

ḳizlik Kızlık.

ḳizmaḳ Isımak, ateşlenmek.

ḳizitma (tıp) Sıtma.

ḳizitmaḳ (**ḳizimaḳ**'tan) 1. Isıtmak 2. Kızdırmak, coşturmak.

ḳobul A. Kabul. **ḳobul ḳiliš** kabul etme. **ḳobul ḳilmaḳ** kabul etmek.

ḳobulxana A.F. Kabul etme evi.

ḳoçaḳ bk. **ḳorçaḳ.**

ḳoçimaḳ Kurcalamak.

ḳoçḳar Koç. **İkki ḳoçkarniñ béši bir ḳazanġa siġmas** (deyim) İki koçun kellesi bir kazana sığmaz.

ḳoçulmaḳ Kurcalanmak. **Miyem ḳoçulup ketti** Beynim kurcalandı.

ḳoġdaš Koruma, himaye etme. **téčliḳni ḳoġdaš** barışı koruma.

ḳoġdiġuči Muhafız, koruyucu, bekçi.

ḳoġdimaḳ Korumak, himaye etmek.

ḳoġlaḳči 1. Sürücü 2. Takip eden, izleyen, kovalayan.

ḳoġlandi Sürgün, menfi.

ḳoġlandiçilik Kovulma hali; sürülme hali.

ḳoġlandilik Kovulma hali, sürülme hali.

ḳoġlanmaḳ Kovulmak, sürülmek.

ḳoġlaš Kovalama, sürme.

ḳoġlašmaḳ Beraber kovalamak.

ḳoġlatmaḳ (**ḳoġlimaḳ**'tan) Kovdurmak, kovalatmak.

ḳoġlavetmek Kovmak, sürmek.

ḳoġlavétiš Kovma, sürme.

ḳoġliġuči Kovalayan, süren.

ḳoġlimaḳ Kovalamak, sürmek.

ḳoġlivetmek Kovalamak, git demek.

ḳoġun Kavun. **yazlik ḳoġun** yazlık kavun. **küzlük ḳoġun** güzlük kavun. **kökçe ḳoġun** bir kavun türü. **ḳoġun ḳéki** kavun kakı, kavun kurusu.

ḳoġunči Kavuncu.

ḳoġunluḳ Kavunluk.

ḳoġušun Kurşun (Pb belgesi ile gösterilen, yoğunluğu 11,3 olan yumuşak bir eleman).

ḳoḳançaḳ bk. **ḳorḳaḳ.**

ḳoḳas Sıcak kül, ateşli kül.

ḳoḳaš (ağız) bk. **ḳorḳuš.**

ḳoḳunçuḳ (ağız) Korkuluk.

ḳol El. **oñ ḳol** sağ el. **sol ḳol** sol el. **ḳol bermek** el vermek. **Kuruḳ ḳol keldi** Boş el geldi. **Ḳoluñni tart** Elini çek. **ḳol ḳovuštурmaḳ** el bağlamak. **ḳol kišiš** el sıkma. **ḳol iši** el işi. **ḳol çana** küçük kızak. **ḳol saet** el saati. **ḳol sanaet** el zanaatı. **ḳol harva** kü-

çük araba; el arabası. **ķolġa almaķ** 1. Ele almak 2. Hapsetmek. **ķolġa ügetmek** ele alıştırmak. **ķol tekküzmek** elle dokunmak. **ķol tegmigen** ellenmemiş. **ķol tegmigen orman** balta girmemiş orman. **İkki ķolini burniġa tiķip keldi** Eli boş geldi. **Öz ķoli bilen yézilġan xet** Kendi eliyle yazılmış mektup. **ķol ķoydurmaķ** imzalatmak. **ķol yazmisi** el yazması. **ķol ķoymaķ** imzalamak. **ķol yaġliķ** mendil. **ķol astida** el altında. **ķol-ayaķ bolmaķ** yardım etmek (mecazi). **ķol üzmek** el çekmek. **ķol tartmaķ** el çekmek. **ķol tekkende** boş vakitta. **Ķolum tegmeydu** Vaktim yok. **ķolġa çüşürmek** ele geçirmek. **ķolġa çüşmek** yakalanmak. **ķoldin bermek** elden çıkarmak. **Pürsetni ķoldin bermeñ** Fırsatı kaçırmayın. **ķolġa kirgen** ele geçen. **ķolġa keltürmek** elde etmek. **ķoldin kelmek** elden gelmek. **ķoldin kelgen yardem** elden gelen yardım. **ķoldin kelgiçe** elden geldiği kadar. **Ķolumdin kelmeydu** Elimde değil; yapamam. **ķoli ķiśķa** yoksul; parasız. **ķoli keñ** cömert, eli açık. **ķoldin ketmek** elden çıkmak.

ķolaşmas Hantal, ağır kanlı.

ķolaşmasliķ Beceriksizlik, hantallık, ağır kanlılık.

ķolay Kolay, rahat, uygun. **ķolay pürset** uygun fırsat.

ķol-ayaķ El ayak.

ķolaylaşmaķ Kolaylaşmak, uygun hale gelmek.

ķolaylaşturmaķ (**ķolaylaşmaķ**'tan) Kolaylaştırmak; uygun bir hale getirmek.

ķolaylik Kolaylık.

ķolaylimaķ Kolaylaştırmak.

ķolaysiz Zor, uygunsuz.

ķolaysizliķ Zorluk, uygunsuzluk.

ķolbaşçi Başkan, şef, elebaşı, lider.

ķolbaşçiliķ Başkanlık, liderlik. **ķolbaşçiliķ ķilmaķ** başkanlık yapmak.

ķolhünerven U.A.F. Zanaatçı, esnaf.

ķol-ķanat Dayanacak kimse, arka, yardımcı. **ķol-ķanat bolmaķ** yardımcı olmak.

ķolķap Eldiyn

ķollanma Rehber, kılavuz, yönetme.

ķollanmaķ Kullanmak, istimal etmek.

ķollap-ķuvetleş Destekleme, yardımcı olma.

ķollap-ķuvetlimek Desteklemek, yardımcı olmak.

ķollaş Destekleme, yardım etme.

ķollaşmaķ 1. Yardımlaşmak 2. Elini tutmak.

ķollimaķ Desteklemek, yardım etmek.

ķollunulmaķ Kullanılmak.

ķollunuluş Kullanılma.

ķollunuş Kullanma.

ķolluşuş 1. Yardımlaşma 2. Elini tutma.

ķolmu-ķol Elele.

ķolsiz Elsiz.

ķoltuķ I. Koltuk. **ķoltuķ tayaķ** koltuk değneği. **ķoltuķķa almaķ** birini kolundan tutmak.

ķoltuķ II. (coğrafi) Körfez.

ķoltuķlaşmaķ Birinin elini tutmak.

ķoltuķlimaķ Elini tutmak; yardım etmek.

ķoltuķtayaķ Hasta değneği.

ķolüle 1. Salyangoz 2. Kabuk (ğu); kavkı.

ķolvaķ Kayık, sandal, tekne.

ķolvaķçi Kayıkçı.

ķolyaġliķ Mendil.

ķolyazma El yazması.

ķom A. Kavim, kabile, uruk, boy.

ḳomaç Kavrulmuş tahıl (buğday, mısır, darı).

ḳomanda R. Kumanda, emir. **ḳomanda ḳilmaḳ** emir vermek.

ḳomandan Kumutan. **baş ḳomandan** baş kumutan.

ḳomandanliḳ Kumutanlık. **ḳomandanliḳ ḳilmaḳ** kumutanlık yapmak.

ḳomarmaḳ Koparmak.

ḳomartiş Kopartma.

ḳomartmaḳ (**ḳomarmaḳ**'tan) Kopartmak.

ḳomçaḳ (ağız) Kurbağa yavrusu; kurbağacık.

ḳomiyiş (ağız) bk. **ḳomuruş.**

ḳom-ḳabile A. Kavim ve kabile.

ḳom-ḳérindaş Kavim ve kardeş.

ḳomuç bk. **ḳomuş.**

ḳomurulmaḳ Koparılmak, kopmak.

ḳomuruş Koparma.

ḳomuş Kamış. **şiker ḳomuşi** şeker kamışı. **ḳazan-ḳomuş** mutfak takımı.

ḳomuşluḳ Kamışlık. **ḳomuşluḳ köl** kamışlı göl.

ḳonaḳ I. Mısır. **sériḳ ḳonaḳ** sarı mısır.

ḳonaḳ II. : **Sözge ḳonaḳ** Birinin sözünü kesmek; sözü engellemek.

ḳonaḳliḳ Mısır tarlası.

ḳonalġu Konak; geceyi geçirme yeri.

ḳonca Çizme koncu.

ḳondaḳ I. Dipçik. **miltiḳniñ ḳondiġi** tüfeğin dipçiği.

ḳondaḳ II. Tünek.

ḳondurmaḳ (**ḳonmaḳ**'tan) Kondurmak, geceletmek; geceyi geçirtmek için birini evine almak.

ḳonġaz (ağız) bk. **ḳoñġuz.**

ḳonmaḳ Konmak. **Ḳuş yaġaçḳa ḳondi** Kuş ağaca kondu.

ḳonumsiz Yerinde durmaz; kurtlu peynir.

ḳonumsizliḳ Yerinde durmazlık.

ḳonuş Konma.

ḳoñaz (ağız) bk. **ḳoñġuz.**

ḳoñġaz (ağız) bk. **ḳoñġuz.**

ḳoñġuraḳ Zil. **ḳoñġuraḳ çalmaḳ** zil çalmak. **ḳoñġuraḳ gül** (botanik) çançiçeği, çadırçiçeği. **ḳoñġuraḳ tiken** (botanik) Yabanî gül.

ḳoñġuruḳ (ağız) bk. **ḳoñġuraḳ.**

ḳoñġuz Böcek (ği).

ḳoñġuzçe Böcek (ği).

ḳoñḳaġa (ağız) bk. **ala ḳaġa.**

ḳoñña İğne, diken.

ḳoññaçaḳ (ağız) : **Ḳoññaçaḳ tiken** bk. **ḳoñġuraḳ tiken.**

ḳoñur Yanık renk, kahve rengi.

ḳopal Kaba.

ḳopallaşmaḳ Kabalaşmak.

ḳopalliḳ Kabalık. **ḳopalliḳ ḳilmaḳ** kabalık etmek.

ḳopallişiş Kabalaşma.

ḳoparġu Manivela.

ḳoparmaḳ 1. Koparmak; çekip çıkarmak 2. Yapmak. **tam ḳoparmaḳ** duvar yapmak.

ḳopartmaḳ (**ḳoparmaḳ**'tan) Kalktırmak, yükselttirmek, çıkartmak.

ḳopmaḳ Kalkmak.

ḳopuş Kalkma, kalkış.

ḳor Kuzukulağı.

ḳora Avlu, ağıl. **at ḳorasi** at ağılı.

ḳora-cay U.F. Çiftlik, ev, mekan.

ḳoram I. Kırma taş; kırma tuğla.

ḳoram II. Koruyucu.

ḳoramsaḳ Obur, pisboğaz.

ḳoramsaḳliḳ Oburluk, pisboğazlık.

ḳoray Kurumuş bitki.

ḳoray-çava Kurumuş bitki, kamış (tandıra yakmak için kullanılan kurumuş bitki).

ḳoraylıḳ Kamışlık; kurumuş bitkilerin bulunduğu alan.

ḳorcun bk. **xorcun.**

korçak I. Kukla, çocuk oyuncağı. **korçak hökümet** kukla hükümet.
korçak II. Çok güzel; resim gibi.
kordak Türlü (yemek).
korğan Kale, istihkam.
korğaş Koruma, himaye etme.
korğimak Korumak, himaye etmek.
korğudaş (ağız) bk. **koğdaş.**
korğuşun bk. **koğuşun.**
korkak I. Korkak.
korkak II. Humma, sıtma.
korkaklik Korkaklık.
korka-korka Korka korka.
korkançak Korkak.
korkançaklik bk. **korkaklik.**
korkatkuç Korkuluk.
korkatmak bk. **korkutmak.**
korkmak Korkmak. **korkup ketmek** korkuvermek.
korkmas Korkmaz. **korkmastin** korkmadan.
korkumsiz Korkusuz.
korkunçak Korkak.
korkunçaklik Korkaklık.
korkunuç Korkunç. **U köñlümge korkunuç sélip koydi** O yüreğime korku saldı.
korkunuçluk Korkulu.
korkunuçsiz Korkusuz.
korkuş Korkma.
korkutmak (**korkmak**'tan) Korkutmak.
korkutuş Korkutma.
korkutuvetmek Korkutuvermek.
korkutuvétiş Korkutuverme.
korşav Kuşatma, çevresinin sarılması. **korşavğa almak** koşatmak.
korşimak Koşatmak.
korşivalmak Koşatmak, koşatıvermek.
korşivéliş Koşatılma.
koruğan Kavrulmuş.
koruk I. Kıvrım. **Yüzige koruk kirgen kişi** Yüzü kıvrılmış kişi.
koruk II. Duvar veya parmaklık ile çevrilmiş saha; ihata.
koruk III. Engel, mania.
korukçi Bekçi, muhafız, koruyan.
koruklaş Koruma, muhafaza etme, bekçisi olma.
koruklimak Korumak, muhafaza etmek, bekçisi olmak.
korul romork, nişan, hedef. **korulğa éliş** nişan alma.
korulmak I. Kavrulmak.
korulmak II. Koşatılmak.
korultaz Anka. Ayrıca bk. **tazkara.**
koruluş I. Kavrulma.
koruluş II. Koşatılma.
korum bk. **koruma.**
koruma Kavurma. **koruma şorva** kavrulmuş çorba.
korumak I. Kavurmak.
korumak II. 1. Çevresine duvar çekmek 2. Korumak, muhafaza etmek.
korunmak Çekinmek, sıkılmak.
korunuş Çekinme, sıkılma.
koruş I. Kavurma.
koruş II. 1. Çevresine duvar çekme 2. Koruma, muhafaza etme.
koruşturmak Kırıştırmak, buruşturmak.
koruşturulmak Kırıştırılmak, buruşturulmak.
koruşturuş Kırıştırma, buruşturma.
korutmak (**korumak**'tan I.) Kavurtmak.
koruvetmek Kavuruvermek; haddinden fazla kızartmak.
koruvétiş Kavuruverme.
kosak Karın. **yoğan kosak** karnı büyük. **kosak ağrik** karın ağrısı. **aç kosakka** aç karına. **kosak aç** karın aç. **kosak açmak** karın açmak. **Kosuğum açti** Acıktım; Karnım acıktı. **Kosuğuñ toydimu?** Karnın doydu mu? **kosak bakmak** karın doyurmak.

ḳosaḳlik 1. Karınlı, karnı bükük 2. Gebe, hamile.

ḳoş Çift, eş. **ḳoş çékit** ast üst iki nokta. **ḳoş cinislik** eş cinis. **ḳoş haydaş** çift sürme. **Ḳorḳḳanġa ḳoş körüner** (deyim) Korkana çift görünür.

ḳoşaġlik Birleşik, bitişik, müşterek.

ḳoşaḳ I. Birleşik, müşterek.

ḳoşaḳ II. Koşuk, şarkı. **ḳoşaḳ éytmaḳ** şarkı söylemek.

ḳoşaḳçi Koşukçu; koşuk söyleyen kimse.

ḳoşaḳçilik Koşuk söyleme hali.

ḳoşatar Çift namlu tüfek; av tüfeği.

ḳoşçaḳ Çift tekerlek.

ḳoşçi Çiftçi.

ḳoşkézek Çift, ikiz.

ḳoşḳar (ağız) bk. **ḳoçḳar.**

ḳoşḳollap İki elle, sevinçle, itirazsız (mecazi).

ḳoşḳuda (ağız) bk. **ḳaça-ḳuda.**

ḳoşḳun Eyerin öne gitmesini engellemek için atın kuyruğuna takılan halka şeklindeki kayış.

ḳoşma Birleşik. **Amérika Ḳoşma İştatliri** Amerika Birleşik Devleti. **ḳoşma ahbarat** birleşik beyanat.

ḳoşmaḳ I. Koşmak, bağlamak, birleştirmek, eklemek, toplamak, katmak. **Ḳizini maña ḳoşup ḳoydi** Kızını bana verdi.

ḳoşmaḳ II. Çift, iki.

ḳoşmaḳ III. Bestelemek, yazmak.

ḳoşmiçi Muhabbet tellalı.

ḳoştimaḳ Tırnak (ğı), tırnak işareti.

ḳoşturmaḳ Kavuşturmak, bir araya getirmek, bağlamak. **ḳol ḳoşturmaḳ** el bağlamak.

ḳoşturuş Kavuşturma, bir araya getirme, bağlama.

ḳoşu Toplama. **ḳoşu belgüsi** toplama belgesi.

ḳoşuġluḳ I. Kaşıklı.

ḳoşuġluḳ II. 1. Koşulmuş. **İkki at ḳoşuġluḳ harva** İki at koşulmuş araba. 2. Eklenmiş, katılmış, toplanmış.

ḳoşuḳ I. Kaşık. **aş ḳoşuġi** yemek kaşığı. **bal ḳoşuġi** çay kaşığı. **Bir ḳoşuḳ ḳénimdin keç** Bir kaşık kanımdan geç; öldürme, affet.

ḳoşuḳ II. Karışmak, bir işte eli olmak.

ḳoşulma Karışım, mahlat.

ḳoşulmaḳ Katılmak. **Pikriñizge ḳoşulimen** Fikrinize katılıyorum.

ḳoşuluş Katılma, eklenme.

ḳoşuma : U ḳoşumisini türdi O kaşını çattı; O suratını bozdu.

ḳoşumça (gramer) Ek. **Péil yasiġuçi ḳoşumça** Fiil yapım eki.

ḳoşumçe Eklem, ilave, ek. **ḳoşumçe kirin** ek gelir. **ḳoşumçe işlepçikiriş** ek üretim.

ḳoşun (tarihî) Ordu, askerî birlik. **çet el ḳoşunliri** yabancı ordu. **hava ḳoşuni** hava birliği.

ḳoşundi 1. Karışım, mahlut 2. Ek, türev.

ḳoşuş Koşma, bağlama, ekleme, katma, toplama.

ḳoşuvetmek Eklemek, karıştırmak, toplamak, birleştirmek.

ḳoşuvétiş Ekleme, karıştırma, toplama, birleştirme.

ḳotan Ağıl. **ḳoy ḳotini** koyun ağılı.

ḳotanlimaḳ : Ay ḳotanlidi Ay ışığının ay çevresindeki daire şekli; mehtabın ay çevresinde daire tesis etmesi.

ḳotaz (zool) Yak (ğı).

ḳotuma (ağız) bk. mukava.

ḳotumaḳ Ekmek.

ḳotur Uyuz, çepel.

ḳoturamut Armutun bir türü.

ḳovm A. bk. **ḳom.**

ḳovuḳ Sidik torbası, kavuk.

ḳovurġa Kaburga, kaburga kemiği.

ḳovurġuluḳ Kanatlı. **ikki ḳovurġuluḳ işik** iki kanatlı kapı.
ḳovun (ağız) bk. **ḳoġun.**
ḳovuz Bir tür saz aleti.
ḳovzaḳ Kabuk, soyuntu. **yağaç ḳovziği** ağaç kabuğu.
ḳoy I. (botanik) Kuzukulağı.
ḳoy II. Koyun. **ḳoy göši** koyun eti. **Ḳoy jili** Koyun yılı (12 hayvan takvimine göre 1907, 1919, 1931, 1943, 1955 yılları koyun yılıdır).
ḳoyaḳ (ağız) bk. **ḳoyuḳ.**
ḳoyaş (ağız) bk. **ḳoyuş.**
ḳoyçi Koyun çobanı.
ḳoyçiliḳ Koyun çiftliği; koyun hayvancılığı.
ḳoydurmaḳ (**ḳoymaḳ**'tan) Koydırmak, bıraktırmak. **xotunini ḳoydurmaḳ** karısını bıraktırmak.
ḳoyduruş Koydurma, bıraktırma.
ḳoyġuçi Koyan, bırakan, yatıran. **pul amanet ḳoyġuçi** para yatıran.
ḳoyġuzmaḳ bk. **ḳoydurmaḳ.**
ḳoyġuzuş bk. **ḳoyduruş.**
ḳoyxana U.F. Koyun ağılı.
ḳoymaḳ Koymak, bırakmak. **orniġa ḳoymaḳ** yerine koymak. **ḳol ḳoymaḳ** imza atmak. **U héç nimini ḳoymidi** O hiçbir şey bırakmadı. **Ḳoysañçu** Boşver, bırak. **Yaman adetni ḳoy!** Kötü alışkanlığı bırak! **U kirgili ḳoymidi** O içeri bırakmadı. **oyun ḳoymaḳ** oyun koymak (sahnedeki gösteri). **at ḳoymaḳ** ad koymak, adlandırmak. **köñül ḳoymaḳ** gönül vermek; sevmek. **teyyarlap ḳoymaḳ** hazır hale getirmek.
ḳoyuġluḳ Koyulmuş; bırakılmış.
ḳoyuḳ Koyu. **ḳoyuḳ süt** koyu süt. **ḳoyuḳ orman** koyu orman.
ḳoyuḳlandurmaḳ (**ḳoyuḳlanmaḳ**'tan) Koyulaştırmak, sıklaştırmak.
ḳoyuḳlanmaḳ Koyulaşmak.
ḳoyuḳlaşmaḳ Koyulaşmak, sıklaşmak.
ḳoyuḳlatmaḳ (**ḳoyuḳlimaḳ**'tan) Koyulatmak, sıklaştırmak.
ḳoyuḳlimaḳ Koyulaşmak, yoğunlaşmak, sıklaşmak.
ḳoyuḳluḳ Koyuluk, sıklık, yoğunluk.
ḳoyuḳluşuş Koyulaşma, sıklaşma, yoğunlaşma.
ḳoyuḳlutuş Koyulatma, sıklaştırma, yoğunlaştırma.
ḳoyuḳ-şalañ Koyu ve seyrek.
ḳoyulmaḳ I. Yoğunlaşmak, koyulaşmak, sıklaşmak.
ḳoyulmaḳ II. Koyulmak, bırakılmak.
ḳoyuluş I. Yoğunlaşma, koyulaşma, sıklaşma.
ḳoyuluş II. Koyulma, bırakılma.
ḳoyun Kucak.
ḳoyuş Koyma, bırakma.
ḳoyuvermek Bırakıvermek, salıvermek.
ḳoyuvetmek bk. **ḳoyuvermek.**
ḳoyuvériş Bırakıverme, salıverme.
ḳoyuvétiş bk. **ḳoyuvériş.**
ḳoza Kuzu. **ḳoza térisi** kuzu derisi. **ḳoza ḳulaḳ** kuzukulağı.
ḳozġaḳ kepek (ği), donra.
ḳozġalġuç Çevik, canlı, faal, hareketli.
ḳozġalma Taşınır, menkul. **Ḳozġalma mülük** taşınır mallar.
ḳozġalmaḳ 1. Hareketlenmek, kımıldamak 2. Ayaklanmak, isyan etmek.
ḳozġalmas Hareketsiz, kımıldamaz, sabit, durağan.
ḳozġalmasliḳ Sabitlik, hareketsizlik, durağanlık, kımıldamazlık.
ḳozġaş Hareket ettirme, kımıldatma, oynatma.
ḳozġatmaḳ (**ḳozġimaḳ**'tan) Hareket ettirmek, kımıldattırmak, oynattırmak.
ḳozġimaḳ Hareket ettirmek, kımıldatmak, oynatmak.

ḳozġulañ Ayaklanma, isyan. **ḳozġulañ kötermek** ayaklanmak.
ḳozġulañçi İsyancı, ayaklanan, asi.
ḳozġulañçilik İsyan hali, ayaklanma hali, asilik.
ḳozġuluş 1. Hareketlenme, kımıldama 2. Ayaklanma, isyan etme.
ḳozġutuş Hareket ettirme, kımıldattırma, oynattırma.
ḳozi bk. **ḳoza.**
ḳoziçaḳ Kuzucuk, küçük kuzu.
ḳoziḳulaḳ Kuzukulağı.
ḳozilaş Kuzu doğurma.
ḳozilik Kuzulu. **ḳozilik ḳoy** kuzulu koyun.
ḳozilimaḳ Koyunun yavrulaması; kuzu doğurmak. **Ḳoy ḳozilidi** Koyun yavruladı.
ḳozmaḳ Sinirlenmek, kızmak, öfkelenmek, hiddetlenmek.
ḳozuḳ Kazık. **Tömür ḳozuḳ** Kutup yıldızı.
ḳozuş Sinirlenme, kızma, öfkelenme, hiddetlenme.
ḳro bk. **ḳiro.**
ḳu (ünlem) Kuşları kovalarken kullanılan ünlem.
ḳubbe A. (tarihî) Kubbe.
ḳuçaġlaş Kucaklama.
ḳuçaġlaşmaḳ Kucaklaşmak.
ḳuçaġlatmaḳ (ḳuçaġlimaḳ'tan) Kucaklatmak.
ḳuçaġlimaḳ Kucaklamak.
ḳuçaġlişiş Kucaklaşma.
ḳuçaġlitiş Kucaklatma.
ḳuçaġlivalmaḳ Kucaklamak.
ḳuçaġlivéliş Kucaklama.
ḳuçaḳ Kucak. **ḳuçaḳ açmaḳ** kucak açmak. **bir ḳuçaḳ otun** bir kucak odun.
ḳuçaḳ-ḳuçaḳ Kucak kucak; bir çok kucak dolu.
ḳuçḳaç bk. **ḳuşkaç.**
ḳuçmaḳ Sarmak, kucaklamak.
ḳuçuş Sarma, kucaklama.
ḳuda Dünür. **ḳuda çüşmek** dünürleşmek.
ḳuda-baca Bacanak, kayın.
ḳudiçilik Dünürlük, dünür olma hali. **ḳudiçilik ḳilmaḳ** dünürlük yapmak.
ḳudilaşmaḳ Dünürleşmek.
ḳudilişiş Dünürleşme.
ḳudret A. Kudret, kuvvet.
ḳudretlik A.Ü. Kudretli.
ḳudretsiz AU. Kudretsiz.
ḳudretsizlik A.U. Kudretsizlik.
ḳuduḳ Kuyu. **kan ḳuduġi** maden ocağı.
ḳuduluḳ bk. **ḳudiçilik.**
ḳuġa (ağız) bk. **ḳovurġa.**
ḳuġun bk. **ḳoġun.**
ḳujun (ağız) bk. **ḳuyun.**
ḳul Kul, köle. **ḳul ḳilmaḳ** köle yapmak.
ḳula Kula. **ḳula at** kula at.
ḳulaç (ağız) bk. **ġulaç.**
ḳulaḳ I. Kulak. **Ḳuliġi éġir adem** Kulağı ağır adam. **ḳulaḳ tüvi** kulağın arkası. **ḳulaḳ kiri** kulak kiri. **Xoşalliġidin uniñ aġzi ḳuluġiġa yetti** Sevincinden onun ağzı kulağına yetti. **ḳulaḳ asmaḳ** kulak asmak. **Tuġri söz ḳulaḳḳa yaḳmaydu** Doğru söz kulağa hoş gelmez. **ḳulaḳta tutmaḳ** kulakta tutmak.
ḳulaḳ II. Yaprak, taçyaprağı.
ḳulaḳbaġ Bağ.
ḳulaḳça Kürklü kışlık börk; kışlık baş giysisi.
ḳulaḳçe (anatomi) kulakçık (ğı)
ḳulaḳçin bk. **ḳulaḳça.**
ḳulan I. (zool) Yaban eşeği.
ḳulan II. (ağız) bk. **ḳulun.**
ḳulaşlik Gelin, nişanlı.
ḳulçilik kölelik hali.
ḳuldar U.F. Köle sahibi.

ḳuldarlıḳ U.F.U. Kölecilik. **ḳuldarlıḳ tüzümü** kölecilik toplum düzeni. **ḳuldarlıḳ cemiyeti** köleci toplum.

ḳulla A. bk. **ḳible.**

ḳullap Bağ, bandaj.

ḳullaş (ağız) bk. **ḳulunlaş.**

ḳulluḳ I. Kulluk, kölelik. **ḳulluḳta tutmaḳ** köle halinde tutmak.

ḳulluḳ II. (ünlem) Teşekkürler. **ḳulluḳ bolsun** teşekkürler.

ḳulpa (ağız) bk. **ḳulup.**

ḳulpu bk. **ḳulup.**

ḳulpulaş (ağız) bk. **ḳuluplaş.**

ḳult (taklidî ses) **U çayni ḳult étip içip ḳoydi** O çayı lıkır lıkır içiverdi.

ḳult-ḳult Lıkır lıkır.

ḳululaş (ağız) bk. **ḳulunlaş.**

ḳulule 1. Salyangoz 2. Sedef.

ḳulun Yaşına dolmamış kısrak yavrusu.

ḳulunlaş bk. **ḳulunlimaḳ**

ḳulunlimaḳ Kısrağın yavrulaması.

ḳulup A. Kilit.

ḳulupçi A.U. Kilitçi, kilit ustası.

ḳuluplaġlıḳ A.U. Kilitli.

ḳuluplanmaḳ Kilitlenmek.

ḳuluplaş A.U. Kilitleme.

ḳuluplatmaḳ (**ḳuluplimaḳ**'tan) Kilitletmek.

ḳuluplimaḳ A.U. Kilitlemek.

ḳum Kum. **ḳum şéker** toz şeker.

ḳumaḳ I. kepek (ği), Donra.

ḳumaḳ II. (ağız) Dişsiz ağız.

ḳumaḳ Kumlu toprak.

ḳumçaḳ Kurbağa yavrusu.

ḳumdan F. (ağız) bk. **xumdan.**

ḳumġan El ve yüz yıkamak için kullanılan su kabı.

ḳumluḳ Kumlu. **ḳumluḳ yer** kumlu toprak.

ḳumra Çanak (ğı), kap (bı), çömlek (ği), saksı.

ḳumreñ U.F. Kum renği.

ḳumri Kumru.

ḳumsaḳ : **Ḳumsaḳ un** Basit şekilde öğütülmüş un.

ḳumtaş Kumlu taş.

ḳumulaḳ Koyun veya keçi tezeği (gübresi). **ḳumulaḳ salmaḳ** tezek veya boncuk ile fal açmak.

ḳumulaḳçi Falcı.

ḳumulaḳlaş Dışkısını salma (koyun, keçi gibi hayvanlar için).

ḳumulaḳlimaḳ Dışkısını salmak (koyun, keçi gibi hayvanlar için).

ḳumuraş bk. **ḳomuruş.**

ḳunduz (zool) Su samuru.

ḳuñġaz (ağız) bk. **ḳoñġuz.**

ḳur I. Satır.

ḳur II. Takım. **bir ḳur köñlek iştan** bir takım gömlek ve iç çamaşırı.

ḳur III. (ağız) bk. **yambo.**

ḳura (ağız) bk. **ḳro.**

ḳuraḳ Parça, bez parçası.

ḳural Silah. **ḳolġa ḳural almaḳ** silahlanmak; ele silah almak. **oḳuş ḳuralliri** okuma malzemeleri; okul malzemeleri.

ḳural-cabduḳ Silah ve alet.

ḳurallandurmaḳ (**ḳurallanmaḳ**'tan) Silahlandırmak.

ḳurallandurulmaḳ Silahlandırılmak.

ḳurallanduruluş Silahlandırılma.

ḳurallanduruş Silahlandırma.

ḳurallanmaḳ Silahlanmak.

ḳurallıḳ Silahlı.

ḳuralliniş Silahlanma.

ḳuralma Birleşme.

ḳural-sayman Silah ve alet.

ḳuralsiz Silahsız.

ḳuralsizlandurmaḳ Silahsızlandırmak.

ḳuralsizlandurulmaḳ Silahsızlandırılmak.

ḳuralsizlanduruş Silahsızlandırma.

ḳuralsizlanmaḳ Silahsızlanmak.

ḳuralsizliniş Silahsızlanma.
ḳural-yaraḳ Silah ve alet.
ḳuramçaḳ (ağız) Ok kılıfı, ok kuburu.
Ḳuran A. Kuran.
ḳuraş Montaj etme, biriktirme, birleştirme.
ḳuraşlik Montaj edilmiş; biriktirilmiş.
ḳuraşmaḳ Beraber montaj etmek; beraber birleştirmek.
ḳuraşturġuçi Montaj eden; biriktiren.
ḳuraşturmaḳ Montaj etmek; biriktirmek.
ḳuraşturulmaḳ Montaj edilmek; biriktirilmek.
ḳurban A. Kurban. **Ḳurban Héyit** Kurban Bayramı.
ḳurbanlik Kurbanlık. **Ḳurbanlik ḳoy** Kurbanlık koyun.
ḳurbi Akran, yaşıt.
ḳurbi-ḳurdaşlik Akranlık, yaşıtlık.
ḳurbilik Akranlık, yaşıtlık.
ḳurdaş Yaşıt. **Uniñ bilen men ḳurdaşmen** Onunla ben yaşıtım; Onunla yaşıtım.
ḳurdaşlik Yaşıtlık; aynı yaşta olma hali.
ḳure Kur'a; kur'a çekmek.
ḳurġaḳ Kuru. **ḳurġaḳ rayunlar** çöl bölgeler.
ḳurġaḳçilik bk. **ḳurġaḳlik.**
ḳurġaḳlik Kuraklık, kurak olma hali.
ḳurġuçi Kurucu.
ḳurġuy Aladoğan.
ḳurimaḳ Montaj etmek, biriktirmek.
ḳurlimaḳ Satır ile.
ḳurma Biriktirme, toplama, karma.
ḳurmaḳ Kurmak, tesis etmek. **ḳayta ḳurmaḳ** tekrar kurmak.
ḳurs : **Ḳars-ḳurs** Çatırtı, gıcırtı.
ḳursaḳ bk. **ḳosaḳ.**
ḳursaḳlik bk. **ḳosaḳlik.**
ḳurşav bk. **ḳorşav.**
ḳurşimaḳ bk. **ḳorşimaḳ.**
ḳurt Kurumuş peynir; kurutulmuş peynir.
ḳuruġçilik bk. **ḳurġaḳçilik.**
ḳuruġdimaḳ Kurutmak, kurulamak.
ḳuruġluk Kara. **ḳuruġluḳ eskiri** kara askeri, kara ordusu.
ḳuruḳ I. Kuru. **ḳuruḳ iḳlim** kuru iklim. **ḳuruḳtin-ḳuruḳ** boş boşuna. **ḳuruḳ ḳalmaḳ** nasipsiz kalmak. **U ḳuruḳ ḳaytip keldi** O eli boş döndü. **ḳuruḳ gep** boş söz. **ḳuruḳ xiyal** boş hayal. **Ḳuruḳ söz ḳulaḳḳa yaḳmas** Boş laf kulağa hoş gelmez.
ḳuruḳ II. (ağız) bk. **ḳuyruḳ.**
ḳuruḳluk 1. Kuraklık, susuzluk 2. Kara.
ḳuruḳtin-ḳuruḳ Boş boşuna.
ḳurulma Tesisat, donatım.
ḳurulmaḳ Kurulmak, tesis edilmek.
ḳurultay Kurultay, kongre.
ḳuruluş İnşaat. **ḳuruluş matériyalliri** inşaat malzemeleri.
ḳurum İs, kurum.
ḳurumaḳ Kurumak. **Ḳurup ketsun!** Mahvolsun! kahrolsun!
ḳuruş I. Kuruma, kurumak.
ḳuruş II. Kurma, tesis etme.
ḳuruşḳaḳ 1. Çabuk kuruyan; kurumaya elverişli 2. Pinti.
ḳurut Kurt, böcek. **jipek ḳurut** ipek böceği.
ḳurut-ḳoñguz Kurt ve böcek. Ayrıca bk. **ḳurut-ḳumurśḳa.**
ḳurutḳu (ağız) bk. **ḳurt.**
ḳurut-ḳumurśḳa Kurt ve böcek.
ḳurutlatmaḳ (**ḳurutlimaḳ**'tan) Kurtlatmak.
ḳurutliġan Kurtlamış.
ḳurutlimaḳ Kurtlamak.
ḳurutluḳ Kurtlu. **ḳurutluḳ alma** kurtlu elma.
ḳurutmaḳ (**ḳurumaḳ**'tan) Kurutmak. **alma ḳurutmaḳ** elma kurutmak. **Üstelniñ üstini ḳurut** Masanın üstünü kurula. **Biz düşmenni ḳuruttuḳ** Biz düşmanı yok ettik.

ḳurutulmaḳ Kurutulmak.
ḳurutuluş Kurutulma.
ḳurutuş Kurutma.
ḳurutuvetmek Kurutuvermek.
ḳurutuvétiş Kurutuverme.
ḳusaḳ bk. **ḳosaḳ.**
ḳusiḳaġriḳ (ağız) bk. **tolġaḳ.**
ḳuşḳu Kusuk. **Ḳuşḳum kélidu** Kusmak istiyorum.
ḳusmaḳ Kusmak. **ḳan ḳusmaḳ** kan kusmak.
ḳusturmaḳ (**ḳusmaḳ**'tan) Kusturmak.
ḳusturuş Kusturma.
ḳusuḳ Kusuk.
ḳusuldaş (ağız) bk. **piçirlaş.**
ḳusuldimaḳ (ağız) bk. **piçirlimaḳ.**
ḳusur A. Kusur, eksiklik, noksan. **ḳusur tapmaḳ** kusur bulmak.
ḳusurluḳ A.U. Kusurlu.
ḳusursiz Kusursuz.
ḳusuş Kusma.
ḳusuvetmek Kusuvermek.
ḳusuvétiş Kusuverme.
ḳuş Kuş. **aḳ ḳuş** kuğu. **dölet ḳuşi** devlet kuşu; baht kuşu.
ḳuşçaḳ Küçük kuş.
ḳuşçi Kuşçu.
ḳuşçiliḳ Kuşçuluk.
ḳuşxana Mezbaha, salhane.
ḳuşḳaç Serçe. **sériḳ ḳuşḳaç** sarı serçe.
ḳuşḳun Eyer kanadının ardına takılan halka şeklindeki tasma. Eyer atın önüne gitmemesi için atın kuyruğu bu tasmaya sokulur.
ḳuşnaç Kadın hoca (kadın din hocası).
ḳuşuş (ağız) bk. **tuxumlaş.**
ḳuşvaz U.F. Kuşçu; kuşçuluğu seven kimse.
ḳuşvazliḳ Kuşçuluk.
ḳuta I. Kutu. **siya ḳuta** mürekkep kutusu.
ḳuta II. (ağız) bk. **ḳotur.**
Ḳutadku Bilik Kutadgu Bilig (Balasagunlu Yusuf tarafından 1069'da Karahanlı Türkçesiyle yazılmış şiirli eser).
ḳutbiy A. Kutube ait.
ḳutiçe U.F. Küçük kutu.
ḳutḳa (ağız) bk. **momay.**
ḳutḳazġuçi Kurtarıcı, kurtaran.
ḳutḳazmaḳ Kurtarmak.
ḳutḳuzuş Kurtarma.
ḳutḳuzuşmaḳ Beraber kurtarmak.
ḳutḳuzuşuş Beraber kurtarma.
ḳutluḳ Kutlu, uğurlu. **Bayrimiñiz ḳutluḳ bolsun** Bayramınız kutlu olsun.
ḳutluḳlaş Kutlama.
ḳutluḳlimaḳ Kutlamak.
ḳutratḳuçi bk. **ḳuturtḳuçi.**
ḳutratmaḳ bk. **ḳuturtmaḳ.**
ḳutritiş bk. **ḳuturtuş.**
ḳutuldaş (ağız) bk. **piçirlaş.**
ḳutuldurġuçi Kurtarıcı, kurtaran.
ḳutuldurmaḳ Kurtarmak.
ḳutuldurulmaḳ Kurtarılmak.
ḳutulduruluş Kurtarılma.
ḳutulduruş Kurtarma.
ḳutulġusiz Kurtulamaz; kurtulması imkansız.
ḳutulmaḳ Kurtulmak.
ḳutuluş Kurtulma, kurtuluş.
ḳutup A. Kutup. **şimaliy ḳutup** kuzy kutubu. **cenubiy ḳutup** güney kutubu. **Ḳutup jultuzi** Kutup Yıldızı.
ḳutupçi A.U. Kutupçu.
ḳuturġan Kudurmuş.
ḳuturmaḳ Kudurmak.
ḳuturtḳuçi Kışkırtan.
ḳuturtḳuçluḳ Kışkırtma hali.
ḳuturtmaḳ (**ḳuturmaḳ**'tan) Kışkırtmak.
ḳuturtuş Kışkırtma.
ḳuturuş Kudurma.
ḳuv I. Hilekar, hileci, kurnaz, sinsi.
ḳuv II. Kuğu.

ḳuva Çekiç, tokmak. **ḳuva burun** büyük burun.

ḳuvaḳ (ağız) bk. **kavak.**

ḳuvaş (ağız) bk. **ḳuv I.**

ḳuvlimaḳ (ağız) bk. **ḳoġlimaḳ.**

ḳuvluḳ Kurnazlık. **ḳuvluġi yoḳ adem** hilesiz adam.

ḳuvluḳ-şumluḳ Kurnazlık, hilebazlık.

ḳuvuġa (ağız) bk. **ḳovurġa.**

ḳuvvet A. Kuvvet, güç.

ḳuvvetlendürmek A.U. (**ḳuvvetlenmek**'ten) Kuvvetlendirmek.

ḳuvvetlendürüş A.U. Kuvvetlendirme.

ḳuvvetlenmek A.U. Kuvvetlenmek.

ḳuvvetleş A.U. Destekleme.

ḳuvvetlik A.U. Kuvvetli, güçlü.

ḳuvvetlimek A.U. Desteklemek. **ḳullapḳuvvetliguçi** destekleyici.

ḳuvvetliniş A.U. Kuvvetlenme.

ḳuvvetsiz A.U. Kuvvetsiz, güçsüz.

ḳuvvetsizlendürmek A.U. (**ḳuvvetsizlenmek**'ten) Kuvvetsizlendirmek.

ḳuvvetsizlendürüş A.U. Kuvvetsizlendirme.

ḳuvvetsizlenmek Kuvvetsizlenmek.

ḳuy Kolan için kurdele.

ḳuyaş Güneş.

ḳuyaşlik Güneşli.

ḳuydurmaḳ (**ḳuymaḳ**'tan I.) Döktürmek, akıttırmak, boşalttırmak.

ḳuyduruş Döktürme, akıttırma, boşalttırma.

ḳuyḳa Baş derisi.

ḳuyma Dökme, döküm.

ḳuymaḳ I. Dökmek, akıtmak, boşaltmak.

ḳuymaḳ II. Gözleme (bir tür yemek).

ḳuymiçilik Döküm işi; kalıplama işi.

ḳuyruḳ Kuyruk. **Ḳuyruġi üzülmestin ötüvatḳan maşinilar** Arkası kesilmeden geçmekte olan arabalar. **köz ḳuyruġi bilen ḳarimaḳ** göz ucu ile bakmak; göz kıyısı ile bakmak. **Etigi ḳuyruḳtin bügünki öpke ela** Yarınki kuyruktan (kuyruk yağı) bu günkü akciğer iyi.

ḳuyruḳçi Kuyrukçu; arkadan takip eden; geri kalan; başkalarını takip eden.

ḳuyruḳçilik Arkadan takip etme hali; başkalarını takip etme hali.

ḳuyruḳluḳ Kuyruklu. **Ḳuyruḳluḳ jultuz** Kuyruklu yıldız.

ḳuytmaḳ (ağız) bk. **ḳurutmaḳ.**

ḳuyuḳ (ağız) bk. **ḳuyruḳ.**

ḳuyulmaḳ Dökülmek, akıtılmak, boşaltılmak. **Bu derya kölge ḳuyuludu** Bu nehir göle dökülür.

ḳuyuluş Dökülme, akıtılma, boşaltılma.

ḳuyumçaḳ (anatomi) Kuyruk sokumu.

ḳuyun Kasırga, uragan.

ḳuyunmaḳ Yıkanmak; suya girmek; banyo yapmak.

ḳuyuntaz Kasırga.

ḳuyunuş Yıkanma; suya girm; banyo yapma.

ḳuyuş Dökme, akıtma.

ḳuz (ağız) bk. **teskey.**

ḳuzġun Kuzgun.

ḳuzuḳ (ağız) Kerevet, karyola.

L

–la Vurgu, tekit anlamını veren ek. **birdinla** birdenbire, ani. **Bir özemla bilimen** Sadece kendim bilirim. **lipla ḳilip ötmek** hızlı geçmek. **hemmila yerde** bütün yerde. **emdila** daha yeni. **şundila** sadece şu halde. **Menla emes** Sadece ben değil.

labdur Filiz üzüm. **Anisi labdur xotun, balisi şirin şéker** Annesi filiz üzüm gibi kadın, çocuğu tatlı şeker.

laborant R. Asistan, lâborant.

laborantliḳ R.U. Lâborant işi.

laboratoriye R. Laboratuvar.

laçiḳ Kadın örtüsü.

laçin Doğan, şahin.

lagér R. Kamp. **herbiy lagér** askerî kamp.

laġaylaş Boş gezme; anlamsız dolaşma.

laġaylimaḳ Boş gezmek; anlamsız dolaşmak. **laġaylap jürmek** boş gezmek.

laġir A. Zayıf, cılız, lağar.

laxma Soluk, solmuş, gevşek, uyuşuk, ağır kanlı.

laxmiliḳ Uyuşukluk, gevşeklik, ağır kanlılık.

laxşigir F. Kıskaç.

lakaslaş Sallanma, sarsılma.

lakaslatmaḳ (**lasaklimak**'tan) Sarsmak, perişan etmek.

lakaslimaḳ Sallanmak, sarsılmak. **Çişlirim lakaslap ḳaldi** Dişlerim boşadı.

lakaslitiş Sarsma, perişan etme.

lakka Derisi sölpük.

laklanmaḳ R.U. Cilalanmak, laka sürülmek.

laklaş Laka sürme, cilalama.

laklatmaḳ R.U. (**laklimaḳ**'tan) Laka sürdürmek, cilalatmak.

laklimaḳ R.U. Laka sürmek, cilalamak.

laklinis R.U. Cilalanma, laka sürülme.

laḳa-luḳa F. bk. **laḳḳa-luḳḳa.**

laḳildaş 1. Sallanma 2. Çalkalanma.

laḳildatmak (**laḳildimaḳ**'tan) 1. Sallamak 2. Çalkalamak 3. (mecazi) Aldatmak, oyun etmek, şakaya almak.

laḳildimaḳ 1. Sallanmak 2. Çalkalanmak.

laḳilditiş 1. Sallama 2. Çalkalama 3. (mecazi) Aldatma, oyun etme, şakaya alma.

laḳḳa-luḳḳa F. Eşya. **öyniñ laḳḳa-luḳḳisi** ev eşyası.

laḳpa (ağız) bk. **paleş.**

lal F. Dilsiz, sessiz.

lale A. (botanik) Lale.

lalizar A.F. Lale bahçesi.

lalma 1. Kuduz. **lalma işt** kuduz köpek. 2. Asalak, otlakçı 3. Serseri, avare 4. Yerinde durmaz.

lalmiliḳ 1. Kuduzluk 2. Asalaklık.

lam (L) Harfi. **Lam dep ağzini açmidi** Hiç bir şey demedi; Ses çıkarmadı.

lama Buda dininin lideri; Buda din adamı.

lamadi Ç. (tarihî) Maden işçisi grup şefi.

lamaizm R. Lamaizm.

lampa R. Lamba. **lampa şişisi** lamba şişesi.

lanta Ç. Dondurma paça.

lantu Ç. Balta, oduncu baltası.

lañçiķ Gevşek, uyuşuk, ağır kanlı. **lañçiķ adem** ağır kanlı adam.

lañçiķlik Gevşeklik, uyuşukluk, ağır kanlılık.

lañķa 1. Mania, engel 2. (mecazi) Kambur.

lañķar 1. Çit, şarampol 2. Vazo, çiçeklik.

lañtu Ç. Demir tokmak.

lap I. Laf. **lap sözlimek** laf söylemek.

lap II. (taklidî ses) Birdenbire, ansızın, ani olarak.

lapañlimaķ bk. **lupañlimaķ.**

lapas-lapas : Lapas-lapas ķilip mañmaķ Salına salına yürümek.

lapaslaş Salına salına yürüme.

lapaslimaķ Salına salına yürümek.

lapçaraş Yassılaşma, yassı hale girme.

lapçarimaķ bk. **lapçaymak.**

lapçaymaķ Yassılaşmak, yassı hale girmek. **lapçiyip oltarmaķ** elini kolunu açarak oturmak.

lapçi 1. Övüngen adam, palavracı 2. Yalancı, hilekar.

lapçiyiş Yassılaşma, yassı hale girme.

lapķut Karşılıklı yardım.

lapķutlaşmaķ Karşılıklı yardımlaşmak.

lapķutlişiş Karşılıklı yardımlaşma.

las I. : **Las ķilip** Kuvvetsizce, dermansızca.

las II. F. Çepel, çamurlu, kirli.

laslaş F.U. Kirletme.

laslaşmaķ F.U. Kirlenmek, lekelenmek, bulaşmak.

laslaşturmaķ F.U. (**laslaşmak**'tan) Kirletmek, lekelemek, bulaştırmak.

laslaşturuş F.U. Kirletme, lekeleme, bulaştırma.

laslimaķ F.U. Kirletmek, lekelemek, bulaştırmak.

lassida Kuvvetsizce, dermansızca. **U orunduķķa lassida ķilip olturdi** O sandalyaya kuvvetsizce oturdu.

laş Yosun, bataklık.

lata Paçavra; kadınların pılı pırtısı.

lataxey U.Ç. bk. **latixey.**

latapet A. 1. Letafet, güzellik, yakışıklılık 2. Naziklik, nezaket, incelik.

latapetlik A.U. 1. Letafetli, güzel, yakışıklı 2. Nazik, nezaketli, ince.

latixey Kumaştan yapılmış Çin ayakkabı.

Latin Latin. **Latin tili** Latin dili.

Latiniaşmaķ Latinlaşmak.

latipe A. Fıkra, anekdot. **Ependi latipiliri** Nasriddin Hoca fıkraları.

latipuruş F. 1. Paçavracı, eskici 2. Elbise düşkünü.

latipuruşluķ F.U. 1. Paçavracılık, eskicilik 2. Elbise düşkünlüğü.

Latiş Letonyalı. **Latiş ayili** Letonyalı kadın. **Latiş tili** Letonya dili.

latķa 1. Dip, alt, nehrin dibi 2. Dip çamuru, lığ.

latķu bk. **latķa.**

lav 1. Atlı araba katarı 2. Ağırlık.

lava Ç. Süprüntü, çöp.

lavazimet A.Teçhizat. **soķuş lavazimetliri** askerî teçhizat.

lavazimetçi A.U. Levazımcı; sağlamakla görevli memur.

lavuldaş Alev alev yanma.

lavuldatmaķ (**lavuldimaķ**'tan) Alv alev yandırmak.

lavuldimaķ Alev alev yanmak.

lavullaş bk. **lavuldaş.**

lavullimaķ bk. **lavuldimaķ.**

lavza Ç. Tatsız. Ayrıca bk. **tétiķsiz.**

lay F. Çamur, balçık. **lay ķilmaķ** bulandırmak. **lay su** bulanık su.

layaķet A. 1. Yetenek, kabiliyet 2. Yararlılık, yararlı olma.

layaķetlik A.U. 1. Yetenekli, kabiliyetli 2. Yararlı.

layaķetsiz A.U. 1. Yeteneksiz, kabiliyetsiz 2.Yararlı olmayan.

layaḳetsizlik A.U. 1. Yeteneksizlik, kabiliyetsizlik 2. Yararlı olmama hali.
layçi Sıvacı. Ayrıca bk. **sugakçi.**
layçilik Sıvacılık. **layçilik ḳilmaḳ** sıvacılık yapmak.
laydaş (ağız) bk. **laylitiş.**
layġezl 1. İradesiz, azimsiz 2. (mecazi) Avare, serseri.
layġezellik 1. İradesizlik, azimsizlik 2. (mecazi) Avarelik, serserilik.
layxorek U.F. (zool) Çulluk, bekas.
layihe A. Proje.
layihileş A.U. Proje yapma.
layihilimek A.U. Proje yapmak.
layiḳ A. Layık, uygun. **layiḳ kelmek** uygun gelmk. **layiḳ bolmaḳ** uygun olmak.
layiḳet A. (ağız) bk. **layaḳet.**
layiḳlaşḳanlik A.U. Uygunluk, Uygun hale gelmek.
layiḳlaşmaḳ A.U. Uygunlaşmak.
layiḳlaşturmaḳ (**layiḳlaşmaḳ**'tan) Uygunlaştırmak; uygun hal getirmek.
layiḳlik A.U. Uygunluk, layıklık, uygun olma hali.
layiḳlimaḳ A.U. Uygun hale getirmek.
layiḳsiz A.U. Layıksız, uygunsuz.
layiḳsizlik A.U. Layıksızlık, uygunsuzluk.
layḳa 1. Kirli, bulanık, donuk 2. Kadın cinsel organı.
layḳatmaḳ Kirletmek, bulandırmak.
layḳilimaḳ Bulandırmak.
laylanmaḳ Kirlenmek, bulanmak, bulanık hale gelmek.
laylaş Kirletme, bulandırma.
laylaşmaḳ Kirlenmek, bulanmak.
laylatmaḳ (**laylimaḳ**'tan) bulandırmak.
lay-lay Şarkı adı.
layliḳ 1. Kirli, bulanık 2. Çamurlu.
laylimaḳ Kirletmek, bulandırmak.
laylitiş Bulandırma.
laza Ç. Kırmızı biber.
lazican Ç. Yağ ile kavrulmuş kırmızı biber.
lazidan Ç.F. Biberlik, biber kutusu.
lazigül Ç.F. (botanik) Biber çiçeği.
lazim A.I. Lazım, gerekli. **lazim bolmaḳ** gerekli olmak.
lazim II. Kadın pantalonu.
lazimet A. İhtiyaç. **yol lazimetliri** yol ihtiyaçları.
lazimetlik A.U. Lüzumlu, gerekli.
lazimliḳ A.U. Gerekli, ihtiyaç, hacet, zaruret.
leb F. bk. **lep.**
lebbey A. Emredersiniz! Buyurun! Nasıl işterseniz? Sizi dinliyorum!
leçek Kadın baş örtüsü.
legen Leğen.
leglek (zool) Balıkçıl kuşu.
leġmen Kıymalı makarna.
lexte 1. Parça, lokma 2. Kan kusmak.
le'il A. 1. Yakut 2. (mecazi) Dudak güzelliği.
le'in A. Lanetli, mel'un.
leḳem A. Lakap (lakab).
leḳep A. bk. **leḳem.**
leḳme Lağım kazma. **leḳme kolimaḳ** lağım kazmak.
leḳva 1. Kötürüm, paralitik 2. (mecazi) Beceriksiz, hantal, ağır kanlı.
leleñleş Gezinme, dolaşma.
leleñlimek Gezinmek, dolaşmak **Leleñlep jürmek** boş gezmek.
lempe R.I. Lamba.
lempe II. 1. Taraça 2. Hangar, çardak 3. Basamak.
lenc Gevşek adam. **Lenc bolmaḳ** gevşemek; bitkin bir hale gelmek.
lençür Ç. Basketbol. **lençür oynimaḳ** basketbol oynamak.
lenet A. Lanet. **Lenet oḳumaḳ** lanet okumak.
lenetleş A. U. Lanetleme.

lenetlimek A.U. Lanetlemek.
leniti A. Lanet.
leñ Ç.I. Dalga. **leñ bélik** a) Balina (balığı) b) Köpek balığı.
leñ Ç. II. Çin ağırlık birimi, 35 gram ile eş değer.
leñ Ç.III. Tahıl vergisi.
leñbélik (zool) Balina.
leñger F. I. Kervansaray.
leñger F. II. Demir, çapa demiri.
leñgerçi F.U. 1. Demir atan 2. Kervansaraya bakan.
leñmen bk. **leğmen.**
leñmentaxta (zool) Afrika tarla faresi.
leññide Aynı anda, bir anda.
leñpu Ç. Fasulya unundan yapılmış soğuk yemk.
lep 1. Dudak 2. Kıyı. **deryaniñ lévide** nehir kıyısında.
lep-lep : Lep-lep kilmak Kanat çırpmak.
lepleşmek F.U. bk. **levleşmek.**
leppak (ağız) bk. **güleñgüç.**
lepşiş (ağız) bk. **dolkunlaş.**
lerzan F. 1. Titremek 2. (mecazi) Soğuk. **lerzan şamal** soğuk ruzgar.
lerze F. Titreme, titreyiş. **lerzige kelmek** titremek. **lerzige keltürmek** titretmek.
lerzen : Lerzen şamal Esin, sabah, zefir.
lestik R. Lastik.
leş Leş.
leşker F. (tarihî) Asker, savaşçı. **leşker béşi** komutan.
leşkerga F. Askerî kamp.
leşlik Leşli.
let : Let bolmak Beceremmemek, düşmek, mahcup duruma düşmek.
letapet A. bk. **latapet.**
letip A. Latif.
letipe A. Fıkra, anekdot. **letipe tokumak** fıkra söylemek.
letipiçi A.U. Fıkracı, fıkra söyleyen.
lev (ağız) bk. **lep.**
levend F. 1. Mıymıntı 2. Serseri.
levey A. (ağız) bk. **lebbey.**
leviz A. Söz. **levzi yaman** ağzı bozuk.
levleşgen F.U. Dudaksıl. **Levleşgen avazlar** Dudaksıl sesler. **Levleşgen kélin boğum** Dudaksıl kalın hece. **Levleşgen inçike boğum** Dudaksıl ince hece.
levleşgenlik F.U. Dudaksıllık.
levleşmek F.U. Dudaksıl hale gelmek; dudaksıllaşmak.
levleşmigen F.U. Dudaksıllaşmamış.
levlişiş F.U. Dudaksıllaşma.
lezin A. bk. **lerzen.**
leziz A. bk. **lezzetlik.**
lezzet A. 1. Lezzet 2. Tadım.
lezzetlendürmek A.U. Lezzetli hale getirmek.
lezzetlenmek A.U. 1. Tadını ala ala yemek 2. Zevk duymak.
lezzetlik A.U. Lezzetli.
lezzetsiz A.U. Lezzetsiz.
lezzetsizlik A.U. Lezzetsizlik.
léçek bk. **leçek.**
léçin bk. **laçin.**
légen bk. **legen.**
léken bk. **yéken : Yéken toxuri** Balıkçıl kuşu.
lékin A. Lakin, fakat, ancak, ama.
léksik R. Kelimeler bilimi.
léksika R. Kelime hazinesi.
léksikografiye R. Lugatçılık, sözlükçülük.
léksiye R. Ders, konferans. **Léksiye okumak** konferans vermek.
leñgilçak 1. Yay, yaylı 2. Eyer, palan.
lépek bk. **lipek.**
lépeñ 1. Süratli, hızlı 2. Oynak, tizmezaç.
lépez Kuşak (ğı), kemer.

lépildeş 1. Kımıldama, sallanma, dalgalanma 2. Alevlenme.
lépildetmek (lépildimek'ten) 1. Kımıldatmak, sallamak, dalgalandırmak 2. Ateşi alevlendirmek.
lépildimek 1. Kımıldamak, sallanmak, dalgalanmak 2. Alevlenmek.
léven güzel. **léven ķiz** güzel kız.
léyimaķ Bulanmak. **Su baştin léyiġan** (deyim) Su baştan bulanmış.
léyiş Bulanma.
léyitiş Bulandırma.
léyitmaķ (léyimaķ'tan) Bulandırmak.
Lézgin R. Lezgin. **Lézgin ayili** Lezgin kadını. **Lézgin xelķi** Lezgin halkı. **Lézgin tili** Lezgin dili.
léziz A. Leziz, lezzetli, tatlı.
lézizlik A.U. Lezizlik, lezzetlilik, tatlılık.
libas A. (kitabî) Askerî teçhizat.
libéral R. Liberal, aşırı müsamaha gösteren.
libéralistliķ R.U. Liberallik, aşırı müsamahakarlık. **libéralistliķ ķilmaķ** aşırı müsamahakarlık etmek.
libéralizm Liberalizm.
libéralliķ R.U. Liberallik, erkincilik, aşırı müsamahakarlık.
liciñ Ç. Dikkat!, Hazır ol!
liçiñ (ağız) bk. **laçin.**
lift R. Asansör.
ligen F. Leğen.
ligo Ç. Bir tür Çin kavunu.
ligua Ç. bk. **ligo.**
liġir Çok, pek, aşırı. **liġir sémiz göş** çok yağlı et.
liġirlaş Titreme, sallanma.
liġirlimaķ Titremek, sallanmak.
liġliġ 1. Bataklık 2. Dalgır, çırpıntı.
lija R. Kayak.
likkide bk. **liķķida.**
likle bk. **liķla.**
liķ Dolu. **liķ tola** çok dolu. **liķ toluķ** tam dolu. **liķ tolturmaķ** ağzına kadar doldurmak.
liķañlaş Zıplama.
liķañlatmaķ (liķañlimaķ'tan) Sallamak, ırgalamak, çalkalamak.
liķañlimaķ Seke seke gitmek, zıplamak.
liķķida Hemen, anında. **Liķķida bérip keldim** Hemen gidip döndüm.
liķla bk. **liķķida.**
liķmu-liķ Dolu, ağzına kadar.
lilla A. Ey Allahım.
lim Kiriş, kalas. **öyniñ lim yaġiçi** evin kalas ağacı.
limçe Cübbe, gömlek.
limon R. Limon.
limpey Ahenksiz. **limpey avazlar** ahenksiz sesler.
limtey Gövde.
liñcen Ç. Parça, aksam.
liñgiçek Eyerin iskelesi.
liñgilçaķ 1. Yay 2. Eyer.
liñgiltaxtax Salıncak
liñġilçaķ (ağız) bk. **liñirçaķ.**
liñxodi Ç. Maden itfaiyesi.
liñildaş Sallanma, kımıldama.
liñildatmaķ (liñildimaķ'tan) Sallandırmak, kımıldatmak.
liñildimaķ Sallanmak, kımıldamak.
liñilditiş Sallandırma, kımıldatma.
liñirçaķ Yük eyeri; yük vurma eyeri.
liñliñ Ç. Sallantılı, oynar, kımıldar. **liñliñ körük** asma köprü.
liñsi Ç. Maden teknisyeni.
liñşimek Sallanmak, kımıldamak, titremek.
liñşiş Sallanma, kımıldama, titreme. Ayrıca bk. **éġañlaş.**

liñşitiş Sallandırma, oynatma, kımıldatma.
liñşitmek (**liñşimek**'ten) Sallandırmak, oynatmak, kımıldatmak.
liñze I. Ç. Tomruk (ğu), kütük (ğü).
liñze II. Ç. Kerpiçten yapılmış küçük ocak.
liñze III. Ç. (botanik) Kesilmiş çam ağacı.
lipap A. bk. **lipape.**
lipape A. Zarf, mektup zarfı.
lipek (anatomi) Diz kapağı.
lipez Erkek kemeri.
lipildimek bk. lipillimek.
lipilleş Görünüp kaybolma.
lipillimek Görünüp kaybolmak.
lip-lip : **Ḳapiğim lip-lip ḳilip turuptu** Gözümün kapağı seğiriyor.
lipmu-lip Dolu, ağzına kadar. **lipmu-lip ḳuyup bermek** ağzına kadar doldu-ruvermek.
lippide : **U lippide körünüp ḳaldi** O ani görünüverdi; O aniden hasıl oluverdi.
lirik R. Lirik. **lirik şair** lirik şair.
lirika R. Lirik şiirler.
lisan A. (tarihî) Lisan, dil.
litap (ağız) bk. **lipape.**
litr R. Litre.
litrliḳ R.U. Litrelik.
Litvaliḳ R.U. Litvanyalı. **Litvaliḳ tili** Litvanya dili.
lobi Fasulye.
loğuldaş bk. **lavuldaş.**
loğuldimaḳ bk. **lavuldimak.**
loxan Ç. Yaşlı, ihtiyar.
loxgöş Kemiksiz et.
loxşumaḳ Çarpmak, zonklamak. **İkki çekkem loxşuydu** Şakaklarım zonkluyor.
loxşuş Çarpma, zonklama.
lok-lok Tembel, avare.
lokuldaş Boşuna koşturma.
loḳ Kemiksiz; kemiksiz et.
loḳiçaḳ Hörgüç.
loḳuldaş Sızlama.
loḳuldimaḳ Sızlamak.
lola Fahişe, orospu.
loli F. Çingene.
loliliḳ : **Loliliḳ ḳilmaḳ** Dilenmek.
lom R. Küskü.
lomsa Beceriksiz.
lomsiliḳ Beceriksizlik.
loñḳa Havlu. Ayrıca bk. **löñge.**
loñḳi Şişe, matara.
lopoza Ç. Kadın.
Loptuḳ Lobnorlu (Lobnor gölü etrafında yaşayan kimse).
lota I. Ç. bk. **loto.**
lota II. (ağız) Uyluk, kalça.
lota III. (ağız) bk. **yota.**
loto Ç. Deve.
loya I. Nohut, bezelye.
loya II. Ç. (tarihî) Bölük komutanı.
loya III. Ç. (tarihî) Ağa, efendi, beyefendi.
loyla : **Loyla kokat** (botanik) Karapazı, kazayağı.
loylimaş Bakla.
lozuñ Ç. (tarihî) 1. Eski Çin'de hükümet görevlisi 2. Başkan.
lök Geze.
lökçek I. Hörgüç.
lökçek II. Terbiyesiz, küstah, kavgacı. **lökçeklerçe** terbiyesizce.
lökçeklik Terbiyesizlik.
löke Hörgüç.
löm-löm Bataklık. **löm-löm caylar** bataklık yerler. **löm-löm karvat** yaylı kerevet.
lömşimek bk. **lömüldimek.**

lömüldeş Kaynama, kaynaşma, bol olma.
lömüldimek Kaynamak, kaynaşmak, bol olmak.
löñge Havlu.
lös Ç. Vida.
löşte Elastiki, esnek.
löştilik Elastikilik, esneklik.
luğet A. Sözlük, lugat. **Uyğurçe-Rusçe Luğet** Uygurca-Rusça Sözlük.
luğiviy A. Kelimeler bilimi.
luķma I. F. Lokma.
luķma II. Cevap, replik (ği).
luñķa bk. **loñķa.**
lupañlaş Beceriksiz hareket etme.
lupañlimaķ Beceriksiz hareket etmek.
luzum A. Lüzum.
lüntey Ç. Lastik, çember.
lüñge I. (ağız) Boyun atkısı, eşarp.
lüñge II. Matara.
lüñgü bk. **lüñge** II.
lütpen A. Lutfen.
lütüp A. (kitabî) Lutuf.
lüyşi Ç. Avukat, dava vekili.

M

–ma Soru eki. **U keldima?** O geldi mi?

maarip A. Eğitim.

maaripçi A.U. Eğitimci, maarifçi.

maaripperver A.F. Eğitim taraftarı, eğitimi seven.

maaripperverlik A.F.U. Eğitim taraftarlığı; eğitimi sevme hali.

maaş A. bk. **muaş.**

mabeynide A.U. Bu yana, beri, içinde. **On jil mabeynide** On yıl içinde; on yıldan buyana. **Uzaḳ dövür mabeynide** Uzun zamandan bu yana.

macaḳ Ezik, ezilmek. **Düşmenniñ maciği çikti** Düşman ezildi.

macaḳlanmaḳ Ezilmek.

macaḳlaş Ezme, eziş.

macaḳlimaḳ Ezmek.

macaḳliniş Ezilme, eziliş.

macan A. 1. Mercan 2. İnci.

macangül A.F. bk. **gül.**

macañ Ç. Dama oyununa benzer bir tür Çin oyunu. **macañ oynimaḳ** dama oynamak.

Macar Macar. **Macar tili** Macar dili.

macra A. Macera, serüven, vaka, olay.

macraliḳ A.U. Maceralı, olaylı.

mada F. Dişi. kancık.

madar A. Kuvvet, güç, kudret, takat, mecal, derman. **Madirim yoḳ** Dermanım yok.

madda A. 1. Madde, materyal, malzeme 2. Paragraf, madde.

madda-madda A. Madde madde, ayrı ayrı, paragraf halinde.

maddiliḳ A.U. Maddeli.

maddiy A. Maddî. **maddiy ahval** maddî durum.

madixan : **Madixan köynek** Desenli gömlek.

magazin R. Mağaza, dükkan, büyük dükkan.

magnétizm R. Magnetizm.

magnit R. Mıknatıs, magnetik.

magnitliḳ R.U. Magnetik, mıknatıs.

maġa (ağız) bk. **mağa.**

maġdir Güç, kuvvet, kudret. **Maġdirim yoḳ** Kuvvetim yok.

maġdirliḳ Güçlü.

maġdirsiz Kuvvetsiz, güçsüz.

maġdirsizlandurmaḳ Güçsüzlendirmek.

maġdirsizlanmaḳ Güçsüzlenmek.

maġdirsizliḳ Güçsüzlük.

Maġul (ağız) bk. **Muñġul.**

mahabet A. Büyüklük, azamet, ululuk.

mahabetlik A.U. Heybetli, azametli.

maharet A. Maharet, ustalık, beceriklilik.

maharetlik A.U. Maharetli, becerikli.

maharetsiz A.U. Maharetsiz, beceriksiz.

maharetsizlik A.U. Maharetsizlik, beceriksizlik.

mahir A. Mahir, becerikli.

mahirane A.F. Mahirane, maharetle, ustalıkla.

mahirlik A.U. Mahirlik, ustalık.

mahist R. (felsefî) Mahist.

mahiyet A. Mahiyet, asıl. **İşniñ mahiyiti nimide?** İşin aslı nedir?

Mahizm R. (felsefî) Mahizm.

maxa Ç. Yiyecek.
maxañ (ağız) bk. **panaq.**
maxav (tıp) Cüza.
maxmal A. bk. **mexmel.**
maxramçi A.U. (zool) Çulluk, bekas.
maxşaq Yassı burun, basık burun.
maxtançaq Övüngen, övüngenlik.
maxtançaqliq Övüngenlik, övünme hali.
maxtanmaq Övünmek.
maxtarliq Takdire şayan, methedilecek, methe layık.
maxtaş Övme. **maxtaş ḳeġizi** takdirname (takdir-name).
maxtaşmaq Karşılıklı övmek; hep beraber takdir etmek.
maxtimaq Övmek, takdir etmek.
maxtiniş Övünme.
maxtivetmek Övmek.
maxu Ç. At ağılı. **Étimni maxuġa bağlap ḳoydum** Atımı ağıla bağladım.
makan A. Mekan, barınak, meskün yer, durulan yer. **makan etmek** mekan edinmek; mekan yapmak.
makanlaş A.U. Oturma, yaşama.
makanlimaq A.U. Oturmak, yaşamak.
makansiz A.U. Mekansız, barınaksız, evsiz.
makansizliq A.U. Mekansızlık, barınaksızlık, evsizlik.
makaşlaş Şapırdatma.
makaşlimaq Şapırdatmak.
makçaymaq Yassı hale gelmek, ezilmek.
makçaytiş Yassıtma, yassı hale sokma, ezme.
makçaytmaq (**makçaymaq**'tan) Yassıtmak, yassı hale sokmak, ezmek.
makçiyiş Yassı hale gelme, ezilme.
makka Mekik (ği).
maksimum R. En çok, azami.
maqal A. Atasözü, darbımesel.
maqale A. Makale, yazı. **baş maqale** baş makale.
maqmaq (ağız) Geveze, çenebaz, boşboğaz.
maqul A. Olumlu, iyi, geçerli, anlaşmak. rıza göstermek. **Maqul boldum** Anlaştım, razı oldum. **maqul jigit** iyi delikanlı. **maqul körmek** olumlu bulmak. **Maqulmu?** Olur mu?
maqullanmak Kabul edilmek, rıza gösterilmek.
maqullaş Takdir etme, tasvip etme, onama.
maqullaşmaq Anlaşmak, beraber rıza göstermek.
maqullatmaq (**maqullimaq**'tan) Kabul ettirmek, ikna ettirmek.
maqullimaq A.U. Takdir etmek, tasvip etmek, onamak.
maqullutuş Kabul ettirme, ikna ettirme.
mal A. 1. Mal, hayvan(lar). **ḳara mal** büyük baş hayvan. **séġin mal** sağılan hayvan. **müñgüzlük mal** boynuzlu hayvan. **mal baqquçi** çoban. **mal doxturi** veteriner, baytar, hayvan doktoru. **mal doxturluk** baytarlık. 2. Servet. **mal jiġmaq** servet toplamak. 3. Mal: **Keñ istimal malliri** Geniş tüketim malları. **ḳiz méli** çeyiz, cihaz.
malal A. Engel, zahmet. **Sizge malal kelmise** Size zahmet olmazsa.
malay Hizmetkâr, uşak.
Malayaliq Malayalı. **Malayaliqlarniñ tili** Malayalıların dili.
malayliq Hizmetkârlık, uşaklık.
malçi A.U. Hayvancı, hayvan besleyici, hayvan yetiştirici.
malçiliq Hayvancılık.
maldar A.F. Zengin, servet sahibi.
maldarliq A.F.U. Zenginlik.
malem Gürültü, uğultu, yaygara, bağırıp çağırmak. **alemni malem ḳilmaq** yaygara ile ortalığı karıştırmak.

malğun I. A. Bir tür bitki adı.
Malğun II. (ağız) bk. **Muñğul.**
malxana A.F. Ağıl, ahır.
malixay Kışlık şapka, kürk şapka, kalpak.
malik A. Malik, sahip. **çoñ ehmiyetke malik** çok önemli.
maliman Tahrik, kışkırtma. **maliman ķilğuçi** tahrikçi, kışkırtıcı. **maliman ķilmaķ** tahrik etmek, kışkırtmak.
malimançi Tahrikçi, kışkırtıcı.
malimançilik Kışkırtıcılık, tahrik etme hali.
maliye A. Maliye. **Maliye ministrligi** Maliye bakanlığı.
maliyiçi A.U. Maliyeci.
mallaķ bk. **mollak.**
mallaķçi bk. **mollaķçi.**
mal-mülk A. Servet, mal, varlık
mal-varan A.F. 1. Ev hayvanları, davar 2. Mal-mülk.
mama Nine. **çoñ mama** büyük nine.
mamat A. : **Hayat mamat** Ölüm kalım; hayat mamat.
mamkap (botanik) Yabanî hindiba.
mamu (ağız) bk. **moma I. ve mama.**
mamuķ 1. Pamuk 2. Kuş tüyü. **mamuķ yastuķ** kuş tüyü yastığı.
mana İşte. **mana bu** işte bu.
manan Sis, duman. **Sus manan** hafif sis; hafif duman.
manda Uzun tüylü. **manda baş** taralmamış baş; ilgisiz bırakılmış saçlı baş.
mandaķ Böyle, işte böyle. Ayrıca bk. **mundak.**
mandalin R. Mandalin.
manevr R. Manevra.
manévrliķ R.U. Manevralı. **Manévrliķ uruş** Manevralı savaş.
manifést R. Beyanname. **Kommunistlar Partiyisiniñ Manifésti** Komünist Partisi Beyannamesi.
manta Ocağın kömür konulan ön kısmı.
mantu Mantı.
manumetr R. Manometre, basım ölçer.
mañ! Yürü! Git!
maña Bana.
Mañcu Mançu. **Mañcu tili** Mançu dili.
mañdam Adım.
mañdurmaķ (**mañmaķ**'tan) Yürütmek, ilerletmek, harekete geçirmek.
Mañğul Moğol. **Mañğul tili** Moğol dili.
mañğulimaķ Sessizce yaklaşmak; gürültüsüz sokulmak; gizlice sokulmak.
mañğuzmaķ bk. **mañdurmaķ.**
mañğuzuş Yürütme, ilerletme, harekete geçirme.
mañķa 1. Sümük, sümüklü 2. Sakağı, ruam.
mañlay Alın.
mañmaķ 1. Yürümek, gitmek. **atliķ mañmaķ** atlı gitmek. 2. Hareket etmek, ilerlemek. **Saet méñivatidu** Saat çalışıyor.
mapizet A. bk. **muhapizet.**
maraķçi Gözetleyen.
maral (zool) Maral.
maraş Gizlice bakma; gözetleme.
mari Kuzu kürkü.
marilaş bk. **maraş.**
marilimaķ Gizlice bakmak.
marimaķ Gizlice bakmak. **marap jürmek** gizlice gözetlemek; gizlice takip etmek.
marka R. Posta pulu.
markiliķ R.U. Markalı.
Marksizm R. Marksizm.
marşal R. Mareşal. **aviatsiye marşili** hava kuvvetleri mareşalı.
Mart R. Mart, üçüncü ay.
mas F. Ahenkli, uyumlu. **mas kelmek** uyumlu olmak; uygun gelmek.
maslaş Uyumlu hale getirme.
maslaşķan Uygun.
maslaşķanliķ Uygunluk.

maslaşmaq Uygun olmak.
maslaşmiganliq Uygun olmama hali.
maslaşturmaq (**maslaşmaq**'tan) Uygun hale getirmek, uydurmak.
maslaşturuş Uygun hale getirme.
maslimaq F.U. Uyumlu hale getirmek.
masştap R. Ölçek, mikyas, ölçek çizgisi.
maş (botanik) Fasulye.
maşaq Çorba, karmakarışıklık.
maşiken R.F. (ağız) bk. **çaqmaq kent.**
maşildaş Sesli sesli burnundan soluma.
maşildimaq Sesli sesli burnundan solumak.
maşina R. Makine. **tikiş maşinisi** dikiş makinesi. **kiyim juyuş maşinisi** çamaşır makinesi.
maşindaq (**mana şundaq**'tan) İşte şöyle.
maşine R. (ağız) bk. **maşina.**
maşiniçi R.U. Terzi, dikişçi.
naşinilaşkan R.U. Makineleşmiş.
maşinilaşmaq R.U. Makineleşmek.
maşinilaşturmak R.U. (**maşinilaşmaq**'tan) Makineleştirmek.
maşinilişiş R.U. Makineleşme.
maşinisazliq R.U. Makine sanayi; makine endüstri.
maşinistka R. Daktiloda yazı yazan kimse.
maşireñ U.F. Fasulye rengi, yeşil renk.
maşpoçaq bk. **maş.**
maştaq (**mana şundaq**'tan) İşte böyle.
maşugu (ağız) bk. **puñtoza.**
mat A. Mat, yenilme. **mat bolmaq** mat olmak.
mata A. El tezgahı ile yapılmış pamuk kumaş.
matal (ağız) bk. **soğa.**
matem A. Matem, yas. **matem tutmaq** yas tutmak. **matem meclisi** yas toplantısı.
matemdar A.F. Yas halinde. **matemdar bolmaq** yas tutma halinde olmak.
matématik R. Matematikçi.
matématika R. Matematik.
matériye R. Madde, özdek.
matéryal R. Materyal, malzeme.
matéryalist R. Materyalist.
matéryalistik R. Materyalist. **matéryalistik köz qaraş** materyalist görüş.
matéryalizm R. Materyalizm. **tarixiy matéryalizm** tarihî materyalizm.
matros R. Bahriye eri, deniz askeri.
mav Ç. Kuruş (Çin para birimi).
mavada Eğer, ise, şayet.
mavu Bu, işte bu.
mavzu A. Konu, başlık.
may I. Yağ. **iç may** iç yağı. **bélik méyi** balık yağı. **çaç méyi** saç yağı. **may bağlimaq** yağlanmak, göbek bağlamak, semirmek. **may çalmaq** yağ düşürmek. **may sürkimek** yağlamak. **may qilmaq** yağlı hale getirmek.
May II. R. Mayıs, beşinci ay. **May bayrimi** Bir Mayıs Bayramı.
maya Dokurcun, loda.
mayak R. Deniz feneri.
mayaq Gübre, hayvan tersliği.
mayaqqa Bu tarafa.
mayaqlatmaq (**mayaqlimaq**'tan) Hayvanı tersletmek.
mayaqlimaq Terslemek (hayvanlar).
mayaqta Bu tarafta; işte bu tarafta.
maycuvaz U.F. Yayık, yağ yapımı.
mayçéçek (botanik) Papatya.
mayda F. bk. **meyde.**
maye F. Ana para, sermaye. Ayrıca bk. **sermaye.**
maygül U.F. (botanik) Düğünçiçeği.
mayil A. Mail, eğinik, istekli, mütemayil. **mayil bolmaq** mail olmak.
mayillik Mail olma hali, isteklilik.
Mayim-Xan "Mayim Han" (eski bir Uygur şarkısının adı).

mayka R. Atlet fanilası, mayo.
maykiliq R.U. Mayolu. **Maykiliq bala** Mayolu çocuk.
mayqaça Yağ kutusu.
maylamçi Yağcı.
maylamçiliq Yağcılık.
maylaş Yağlama.
maylaşqan Yağlanmış; yağlı hale gelmişl.
maylaşmaq Yağlanmak.
maylatquzmaq bk. **maylatmaq.**
maylatmaq (**maylimaq**'tan) Yağlatmak.
mayligur Yağlayıcı.
mayliq 1. Yağlı 2. Peçete, peşkir.
maylimaq Yağlamak.
maymaq İğri ayaklı. **taş maymaq** dış iğri ayaklı. **iç maymak** iç iğri ayaklı. **maymaq çaq** çarpık tekerlek.
maymaqlaş Ayaklarını eğerek yürüme.
maymaqliq Çarpıklık, eğrilik.
maymaqlimaq Ayaklarını eğerek yürümek.
maymun Maymun. **Maymun jili** Maymun yılı (12 hayvan takviminin dokuzuncusu. Yüzyılımızın 1908, 1920, 1932, 1944, 1956 yılları maymun yılıdır).
mayna F. (zool) Karaardıç (kuşu).
mayor R. Binbaşı. **général-mayor** Tuğgeneral.
maysa Yeşillik, çayır, çimenlik. **şal maysisi** pirinç filizi.
maysilaşmaq Yeşermek.
maysiz Yağsız. **maysiz göş** Yağsız et.
maytuq İğri bacaklı, paytak, çarpık bacaklı.
maz Pamuk.
maza F. Tat, lezzet. **mazisi yoq** tadı yok.
mazar F. Mezar.
mazi Ç. (ağız) bk. **bök.**
mazilik F.U. Tatlı, lezzetli.
mazisiz F.U. 1. Tatsız, lezzetsiz 2. Sağlıksız, rahatsız.
mazisizlanmak F.U. Rahatsızlanmak, huzursuzlanmak.
mazisizliq F.U. Hastalıklı hal; tedirginlik.
mazisizliniş F.U. Rahatsızlanma, huzursuzlanma.
me I. (ağız) bk. **miñe.**
me ! II. Al!
mebleğ A. Sermaye.
mecaz A. Alegori. Ayrıca bk. **kinaye.**
mecaziy A. Mecazî.
mecbur A. Mecbur, zorunlu. **mecbur bolmaq** mecbur olmak.
mecburen A. Mecburen, zorla.
mecburiy A. Mecburî, zorunlu. **mecburiy iş** zorunlu iş.
mecburiyet A. Mecburiyet. **herbiy mecburiyet** askerî mecburiyet.
mecburleş A.U. Zorlama.
mecburlimek A.U. Zorlamak.
mechul A. Meçhul, bilinmeyen.
meclis A. Meclis, toplantı. **umumiy meclis** genel toplantı.
meclisvaz A.F. Toplantı yapmayı seven.
meclisvazliq A.F. U. Toplantı yapmayı sevme hali.
mecmue A. Dergi, mecmua.
mecmui A. Toplam, hepsi. **mecmui yüz som** toplam yüz lira.
mecnun A. Mecnun. 1. Çılgın, deli 2. Fena halde aşık 3. Leyla adında bir kıza aşkıyla tanınmış Doğu Edebiyatının pek ünlü kahramanı. **mecnun tal** (botanik) dalları aşağı sallanmış bir tür söğüt.
mecruh A. Mecruh, yaralı. **mecruh bolmaq** mecruh olmak.
mecrun (ağız) bk. **mecnun.**
mecun A. Afyon.
mecüc : Yecüc Mecüc Yecüc Mecuc.
mecüsiy A. Putperest.
mecüsiylik A.U. Putperestlik.
meçit A. bk. **méçit.**

meddax A. Meddah.
medek Koçan. **konak medigi** mısır koçanı.
meden A. Maden.
medençi A.U. Madenci.
medenşunas A.F. Mineraloji uzmanı, madenci.
medenşunaslik A.F.U. Madencilik.
medet A. Yardım. **medet bermek** yardım etmek.
medetkar A.F. Yardımcı.
medetkarlik A.F.U. Yardımcı olma hali.
medh A. Medh, övme.
medhilenmek A.U. Medh edilmek.
medhileş A.U. Medh etme, övme.
medhilimek A.U. Medh etmek, övmek.
medhiye A. Medhiye. **medhiye okumak** medhiye okumak.
medikaçi F.U. (ağız) bk. **merdikar.**
mediniy A. Medeni. **mediniy xelkler** medeni halklar.
mediniyet A. Medeniyet. **mediniyet almaşturuş** medeniyet alış verişi.
mediniyetlik A.U. Medeniyetli.
mediniyetsiz A.U. Medeniyetsiz.
mediniyetsizlik A.U. Medeniyetsizlik.
mediniyleşmek A.U. Medenileşmek.
mediniyleştürmek A.U. (**mediniyleşmek**'ten) Medenileştirmek.
mediniyleştürüş A.U. Medenileştirme.
mediniylik A.U. Medeni olma hali.
mediniylişiş A.U. Medenileşme.
mediniy-maarip A. Kültür ve eğitim.
medrise A. Medrese.
meger F. Eğer.
meğlubiyet A. Mağlûbiyet, yenilgi. **meğlubiyetke uçrimak** yenilgiye uğramak.
meğlubiyetçi A.U. Yenilgi taraftarı.
meğlubiyetçilik A.U. Yenilgi taraftarlığı.
meğlup A. Mağlup, yenilmiş. **meğlup bolmak** mağlup olmak.
meğrip A. Batı.
meğrul bk. **meğrur.**
meğrur A. Mağrur, kibirli, övüngen.
meğrurane A.F. Mağrurane.
meğrurlanmak A.U. Mağrurlanmak.
meğrurluk A.U. Mağrurluk.
mehbube A. Sevgili, göz bebeği.
mehbup A. Sevgili, göz bebeği.
mehbus A. Mahpus, tutuklu.
mehel A. 1. Zaman, an 2. Yer, durak 3. Kez, kere, defa.
mehelle A. Mahalle.
mehellidaş A.U. Aynı mahalleden.
mehellidaşlik A.U. Aynı mahalleden olma hali.
mehellilik A.U. Mahalleli. **bir mehellilik** aynı mahalleden.
mehellivaz A.F. Mahallecilik; kendi mahallesini tutan.
mehellivazlik A.F.U. Kendi mahallesinin taraftarlığı.
mehelliy A.F.U. Mahallî, yöresel, yerli. **mehelliy işlepçikiriş** yöresel üretim.
mehkem A. Sağlam, dayanıklı. **mehkem kilmak** dayanıklı yapmak.
mehkemlenmek A.U. Sağlamlaşmak, dayanıklı hale gelmek.
mehkemleş A.U. Sağlamlaştırma.
mehkemletmek A.U. (**mehkemlimek**'ten) Dayanıklı hale getirtmek.
mehkemlik A.U. Sağlamlık, dayanıklılık.
mehkemlimek A.U. Sağlamlaştırmak; dayanıklı hale getirmek.
mehkemlitiş A.U. Dayanıklı hale getirtme.
mehkime A. Mahkeme.
mehküm A. Mahkum, tutsak, esir. **mehküm bolmak** mahkum olmak. **mehküm kilmak** mahkum etmek.

mehkümlik A.U. Mahkumluk, esirlik.
mehr A. Çeyiz.
mehrep A. (ağız) bk. **mérap.**
mehrum Mahrum, yoksun. **mehrum bolmaḳ** mahrum olmak. **mehrum ḳilmaḳ** mahrum etmek.
mehrumçiliḳ A.U. Yoksulluk. Ayrıca bk. **mehrumliḳ.**
mehrumliḳ A.U.Yoksulluk.
mehsul A. Ürün, mahsul.
mehsulat A. Ürün. **yéza égiligi mehsulati** çiftçilik ürünü. **ḳol hüniri mehsulati** el sanatı ürünü.
mehsuldar A.F. Verimli, ürünü çok. **mehsuldar ḳoy nesli** verimli koyun nesli.
mehsuldarliḳ A.F.U. Verimlilik.
mehu A. Kırma, imha, öldürme, yok etme. **mehu ḳilmaḳ** yok etmek.
mexbus A. Mahpus, tutsak.
mexbuslik A.U. Mahpusluk, tutlsaklık.
mexluḳ A. Mahluk.
mexluḳat A. Mahlûkat.
mexmel A. Kadife.
mexmelgül A.F. (botanik) Yıldız çiçeği, dalya.
mexpiy A. Gizli, saklı. **mexpiy iş** gizli işl.
mexpiyet A. Gizlilik.
mexpiyetlik A.U. Gizlilik. **dölet mexpiyetligini saḳlaş** millî güvenliğe ait gizliliği korumak.

mexrec (matematik) Payda. **umumiy mexrecge keltürüş** paydaları eşitleme.
mexset A. Amaç, maksat. **mexsetke érişmek** amaca ulaşmak.
mexsetsiz A.U. Amaçsız.
mexsetsizlik A.U. Amaçsızlık.
mexsus A. Mahsus, özel.
mexşer A. Mahşar, kıyamet.
mextep A. (ağız) bk. **mektep.**
mexzum A. Molla oğlu.
meişet A. Yaşam, ömür, geçim.
mekiçamġu (ağız) Patates. Ayrıca bk. **yañyu.**
mekir A. Kurnaz, hilekâr..
mekirlik A.U. Hileli.
mekirsiz A.U. Hilesiz.
mekkar A. Hilekâr, kurnaz.
mekkarliḳ A.U. Hilekârlık, kurnazlık.
mekke : Mekke toxuri Bir tavuk türü.
mekkem A. bk. **mehkem.**
mekru A. (dinî) Mekruh.
mektep A. Mektep, okul. **Siyasiy mektep** Siyasî okul.
mektepdaş A.U. Okul arkadaşı.
mektepdaşliḳ A.U. Okul arkadaşlığı. **U mektepdaşliḳ ḳildi** O okul arkadaşlığı yaptı.
meḳbere A. (kitabî) Mozole, türbe, anıtmezar.
meḳbul A. Makbul, geçer, uygun, kabul, edilebilir.
mel A. bk. **mehel.**
melal A. Rahatsız, engel, zorlu, zahmet. **Sizge melal bolmisa** Size zahmet olmazsa.
melamet A. Tekdir, ayıplama, kötüleme.
melametlik A.U. İftira, iftiracılık.
mele I. (ağız) İğne. **çoñ mele** büyük iğne.
mele II. A. bk. **mehelle.**
melik A. (tarihî) Hükümdar, padişah, kral.
melike A. Melike, kraliçe.
melle I. A. bk. **mehelle.**
melle II. (ağız) Ağaç tırmak veya tahta.
melle III. bk. **tohu.**
mellireñ U.F. Sarı.
melum A. Malum, belli. **melum bolmaḳ** belli olmak. **melum ḳilmak** belirtmek, açıklamak, ihbar etmek.
melumat A. Bilgi. **Élinġan melumatlarġa ḳariġanda** Alınmış bilgilere göre. **melumat bermek** bilgi vermek.

melumatlik A.U. Bilgili, okumuşlu.
melumatsiz A.U. Bilgisiz, cahil.
melumatsizlik A.U. Bilgisizlik, cahillik.
melumleş A.U. Belirtme, haber verme, haberdar etme.
melumlimek A.U. Belirtmek, haber vermek, haberdar etmek.
mel'un A. (dinî) Melun, lanetli, günahlı.
memidane F. Demagog, atıp tutmacı, atıp tutan.
memidanlik F.U. Demagogluk, atıp tutanlık.
memnu A. Memnu, yasaklanmış, men edilmiş.
memnun A. Memnun. **memnun bolmaḳ** memnun olmak. **memnun ḳilmaḳ** memnun etmek.
memnuniyet A. Memnuniyet, sevinç.
memnuniyetlik A.U. Sevinme hali; memnun olma hali.
memur I. A. Mamur, bayındır. **memur şeherler** mamur şehirler.
memur II. A. Memur, müdür, idareci.
memuriy A. İdarî. **memuriy merkez** idarî merkez. **Memuriy yol bilen** İdarî yol ile.
memuriyet A. Müdüriyet; yönetim kurulu.
memuriyetçilik A.U. Kırtasi usullerle idare.
men Ben. **Maña** Bana. **Méni** Beni. **Mende** Bende. **Mendin** Benden. **Méniñ kitivim** Benim kitabım. **Bu kitap méniñki** Bu kitap benimki. **Menmu** Ben de. **Menla** sadece ben. **Mençu?** Ya ben?
mena A. Mana, anlam. **Sözíniñ menisi yoḳ** Sözünün anlamı yok. **Buniñdin mena çiḳmaydu** Bundan anlam çıkmaz.
menbe A. Menba, kaynak. **su menbeliri** su kaynakları.
mencañ Ç. Aşçı.
mencañlik Ç.U. Aşçılık.
Mencu Ç. Mançu.
mençenan (ağız) Kaplumbağa, tosbağa. Ayrıca bk. **taşpaḳa.**
mene A. bk. **mena.**
meni I. A. bk. **mana.**
meni II. A. Yasak, menetmek, yasaklamak.
menidar A.F. Manalı, anlamlı.
menidarlik A.F.U. Manalılık, anlamlılık.
menidaş A.U. Anlamdaş, eş anlamlı.
menidaşlik A.F.U. Anlamdaşlık, eş anlamlılık.
menilik A.U. Manalı, anlamlı. **çuñḳur menilik ḳaraş** derin manalı bakış. **Bir-birige menilik ḳaraşti** Birbirine anlamlı bir şekilde baktılar. **teñ menilik** eş anlamlı. **menilik söz** anlamlı söz. **köp menilik gep** çok manalı söz.
menisiz A.U. Manasız, anlamsız.
menisizlik A.U. Manasızlık, anlamsızlık.
meniviy A. Manevî.
menmen Kibirli, mağrur, yüksekten bakan, küstah.
menmençi Bencil, egoist.
menmençilik bk. **menmenlik.**
menmenlik Bencillik, egoistlik.
menper Ç. Çorba.
menpiet A. Menfaat, çıkar, fayda.
menpietdar A.F. Menfaatlı; çıkarı olan.
menpietlik A.U. Menfaatlı, faydalı.
menpietperest A.F. Çıkarcı, menfaatperest.
menpietperestlik A.F.U. Çıkarcılık, menfaatperestlik.
menpietsiz A.U. Menfaatsız, faydasız.
menpietsizlik A.U. Menfaatsızlık, faydasızlık.
mensep A. Mansıb, rütbe, makam, mevki.
mensepdar A.F. Makam sahibi, mevki sahibi.

mensepdarlik A.F.U. Makam sahipliği, mevki sahipliği.
mensepxor A.F. bk. **mensepperest.**
mensepxorluk A.F.U. bk. **menseppe-restlik.**
menseplik A.U. Makam sahibi. **Jukuri menseplik adem** Yüksek mevkili adam.
mensepperest A.F. Makam düşkünü, mevki düşkünü.
mensepperestlik A.F.U. Makam düşkünlüğü, mevki düşkünlüğü.
mensinmeslik Hor görmek, sevmemek.
mensitiş Sayma, itibar etme.
mensitmek Saymak, itibar etmek. **U méni mensitmeydu** O bana itibar etmiyor.
mensitmeslik Hor görmek, saygısızlık.
mensup A. Mensup, aitlik.
mensuplik A.F. Aitlik, mensup olma hali.
menşur A. Prizma, biçme, menşur.
mentañ Ç. Makarna çorbası.
mentik A. Mantık. **Sözinin mentiki yok** Sözünün mantığı yok.
mentikiy A. Mantığa ait.
mentiksiz A.U. Mantıksız.
mentiksizlik A.U. Mantıksızlık.
menzil A. Durak.
menzire A. Manzara, görüntü.
menzirilik A.U. Manzaralı; manzarası iyi olan yer.
meñ I. Ben.
meñ! II. Al, alın. **Sizge göş ekeldim, meñ!** Size et getirdim, alın!
meñdeş Şaşırma; ne yapacağını bilemeden dengesini kaybetme; uykudan dengesiz bir davranışlar içinde uyanma.
meñe (ağız) Konu, mevzu.
meñdigek Uyur gezer.
meñdigenlik Uyur gezerlik.
meñdigüç Uyur gezer. Ayrıca bk. **meñdigek.**
meñdimek Şaşırmak; ne yapacağını bilemeden dengesini kaybetmek; uykudan dengesiz bir davranışlar içinde uyanmak.
meñgen Ç. Buğday sapı.
meñgü Ebedî, sonsuz. **Meñgüge** Sonsuza kadar.
meñgülükke bk. **meñgü.**
meñiz Ç. bk. **meñza.**
meñleşken Küflenmiş.
meñleşmek Küflenmek.
meñlişiş Küflenme.
meñreş (ağız) bk. **mereş.**
meñza Ç. Yüz, çehre, sima.
mepe A. Kapalı at arabası.
mepikeş A.F. Arabacı.
mepikeşlik A.F.U. Arabacılık.
mepküre A. Ülkü, fikir, mefkure.
meptün A. Meftun, büyülü, hayran. **meptün bolmak** hayran olmak; büyülenmek.
meptünlük A.U. Meftunluk; hayranlık; büyülenme hali.
mera (ağız) bk. **buzyer.**
merasim A. bk. **murasim.**
mercan A. 1. Mercan 2. Boncuk.
merdane F. Merdane.
merdanilik F.U. Mertlik.
merdikar F. Gündelikçi; gündelikle çalışan işçi.
merdikarlik F.U. Gündelikçilik; gündelikle çalışan işçi hali.
merdum F. Göz bebeği. **Közümniñ merdumi** Gözümün göz bebeği.
mere (ağız) Tenha yer, tenhalık.
merem bk. **bayram.**
merep A. (ağız) bk. **mérap.**
mereş Meleme.
mereşmek Meleşmek.
meretmek (**merimek**'ten) Meletmek.
merez A. İrinli yer, çıban.
mergen Atıcı, okçu, nişancı.

mergenlik İsabetlilik; gözün keskinliği.
mergimuş F. (kimya) Arsenik, zırnık, sıçanotu.
merġul Motif, hava, melodi.
merhimet A. Merhamet, acıma. **merhimet ḳilmaḳ** merhamet etmek; acımak.
merhimetlik A.U. Merhametli, acıyan.
merhimetsiz A.U. Merhametsiz, acımasız.
merhimetsizlik A.U. Merhametsizlik, acımasızlık.
merhum A. Merhum, Tanrı rahmetine erişen.
merhume A. Merhume, Tanrı rahmetine erişen kadın.
merigüs (zool) Küçük toy kuşu.
merike A. Merasim. **merike küni** merasim günü.
merimek Melemek.
merişiş Meleşme.
meritiş Meletme.
meriye Kuzu kürkü.
merkez A. Merkez. **ilmiy merkez** bilim merkezi. **şeherniñ merkizi** şehrin merkezi.
merkezçilik A.U. Merkezcilik.
merkezleşmek A.U. Merkezleşmek.
merkezleştürmek A.U. (**merkezleşmek**'ten) Merkezleştirmek.
merkezlik A.U. Merkezî.
merkiziy A.U. Merkezî. **merkiziy komitét** merkezî komite.
mermer A. Mermer.
merre I. A. Kere, defa. **miñ merre salam** bin kere selam.
merre II. : **Göşni merre ḳilip pişermek** Eti iyi haşlayıp pişirmek.
Merrih A. (astranom) Mars, Merih, Sakıt.
mersiye A. Mersiye.
mert F. Mert. **mert jigit** mert yiğit.
mertem A. bk. **mertive.**
mertive I. A. Derece, rütbe, basamak.
mertive II. A. Kere, defa. **birinçi mertive** ilk defa.
mertivilik A.U. Dereceli, rütbeli, yüksek, ünlü.
mertlerçe Mertlik ile, merdane. **Düşmenge karşi mertlerçe küreşti** Düşmana karşı mertlik ile mücadele verdi.
mertlik F.U. Mertlik. **mertlik körsetmek** mertlik göstermek.
merüze A. (tarihî) Konferans, rapor. **merüze ḳilmaḳ** konferans vermek.
mervayit A. İnci. **mervayit monçiġi** inci boncuğu.
mervayitgül A.F. (botanik) İnci çiçeği.
mes F. Sarhoş. **mes halde** sarhoş halde. **mes bolmaḳ** sarhoş olmak. **mes ḳilmaḳ** sarhoş etmek.
mesape A. bk. **musape.**
mese Çizme. **emirkan mese** vernikli çizme.
mesel A. 1. Masal 2. Vecize, mesel.
meselçi A.U. Masalcı, masal yazarı.
mesxire A. Alay, istihza. **mesxire ḳilmaḳ** alay etmek.
mesxiriçilik A.U. Alay edilme hali.
mesxirilik A.U. Alaylı, istihzalı.
mesxirivaz A.F. 1. Şakacı, alaycı 2. Eğlendirici, komedyacı, oyuncu.
mesxuş F. Sarhoşluk. **Mesxuş bulbuldek** Sarhoş olmuş bülbül gibi.
mesxuşluḳ F.U. Sarhoşluk.
mesiçi Kunduracı; çizme yapan usta.
mesile A. Mesele, sorun. **Men bu mesilini hel ḳildim** Ben bu meseleyi hallettim.
mesilen A. Mesela, misal olarak.
meslek A. Fikir, düşünce, görüş, gaye, dünya görüşü.
meslekdaş A.U. Hemfikir, ülküdaş.
meslekdaşlik A.U. Hemfikirlik, ülküdaşlık.
mesleksiz A.U. Gayesiz, düşüncesiz, prensipsiz.

mesleksizlik A.U. Gayesizlik, düşüncesizlik, prensipsizlik.
meslihet A. Şura, tavsiye, danışma. **meslihet bermek** tavsiye etmek. **Meslihet kéñişi** İstişare (danışma) şurası.
meslihetçi A.U. danışman, tavsiye eden.
meslihetleşmek A.U. Danışmak, istişare etmek.
meslihetlişiş A.U. Danışma, istişare etme.
meslik F.U. Sarhoşluk.
mesniviy A. Mesnevî.
mestane F. 1. Sarhoş gibi 2. Büyülü, sihirli.
Mestaneyari F. Bir Uygur halk şarkısının adı.
mes'ul A. Mesul, sorumlu. **mes'ul xadim** sorumlu eleman.
mes'uliyet A. Mesuliyet, sorumluluk.
mes'uliyetçanlik Sorumluluk hali.
mes'uliyetlik A.U. Sorumlu, mesul.
mes'uliyetsiz A.U. Sorumsuz.
mes'uliyetsizlik A.U. Sorumsuzluk.
mes'ulluq A.U. Mesuliyet, sorumluluk.
mesüme A. 1. Suçsuz, masum 2. Bakir, temiz.
mesümilik A.U. 1. Suçsuzluk, masumluk 2. Bakirlik,temizlik.
meş R. Soba.
meşçi R.U. Sobacı.
meşe (**mana şu yer**'den) İşte burası.
meşede (**mana şu yerde**'den) Burada.
meşedin (**mana şu yerdin**'den) Buradan.
meşege (**mana şu yerge**'den) Buraya.
meşekket A. bk. **müşekket.**
meşel A. Fener, aydınlatıcı. **Meşel bolduñ yolumğa** Yolumu aydınlatan fener oldun.
meşğul A. Meşgul. **meşğul bolmaq** meşgul olmak. **meşğul qilmaq** meşgul etmek.
meşğulat A. İş güç, meşguliyet, meşgale.
meşgulatçi A.U. Uğraşan, işi gücü olan, ilgilenen, meşgul olan.
meşğuliyet A. İş güç, meşguliyet, meşgale.
meşğullanmaq A.U. İlgilenmek, meşgul olunmak.
meşğulluq A.U. Meşgul olma hali.
meşhur A. Meşhur, ünlü. **meşhur bolmaq** ünlü olmak.
meşhurlik A.U. Ünlülük, meşhur olma hali.
meşiq A. Alıştırma, talim, idman, egzersiz. **meşiq qilmaq** alıştırma yapmak.
meşiqlandurmaq A.U. Alıştırmak; egzersiz yaptırmak.
meşiqlanduruş A.U. Alıştırma, egzersiz yaptırma.
meşiqlanmaq A.U. Alıştırma yapmak; kendini alıştırmak.
meşke Tereyağı.
meşrep A. 1. Ziyafet, keyif meclisi, şölen 2. Huy, seciye, karakter.
meşriq A. Doğu. **meşriqtin meğripqiçe** doğudan batıya kadar.
meşriqiy A. Doğuya ait.
meşuq A. Sevgili, maşuk. **aşiq-meşuq** aşk ve maşuk.
meşuqluq A.U. Sevgili olma hali.
meşüt İpek. Ayrıca bk. **jipek.**
metbie A. Basım evi, matbaa.
metbiiçi A.U. Matbaacı.
metbuat A. Matbaa.
metbuatçi A.U. Matbaacı.
mevcudat A. Bütün varlık.
mevcudiyet A. Mevcudiyet.
mevcut A. Mevcudiyet, varlık.
mevhum A. Soyut, mücerret. **mevhum çüşençe** soyut fikir.
mevqi A. Mevki, tutum. **düşmenlik mevqiide turmaq** düşmanlık tutumunu takınmak.
mevsüm A. Mevsim, sezon.
mevsümlik A.U. Mevsimlik, sezonluk. **mevsümlik iş** mevsimlik iş.

mevzu A. Konu, başlık.
mey F. Mey, içki.
meydan A. Meydan, alan. **uruş meydani** savaş alanı. **ékin meydani** ekin alanı, tarla.
meydançe Küçük alan. **balilar meydançisi** çocuk parki.
meydançuḳ A.U. bk. **meydançe.**
meyde I. A. 1. Göğüs 2. Mide.
meyde II. F. Ufak, küçük. **meyde burjuaziye** küçük burjuvazi. **meyde pul** bozuk para.
meyde-çüyde F.U. Ufak tefek.
meydilenmek F.U. Ufalmak, bozulmak.
meydileş F.U. Küçültme, ufaltma, bozma.
meydiletmek F.U. (**meydilimek**'ten) Küçüklettirmek, bozdurmak, ufalttırmak.
meydilimek F.U. Ufaltmak, bozmak, küçültmek.
meye I. (ağız) bk. **miñe.**
meye II. (**mana bu yer**'den) İşte burası.
meyede (**mana bu yerde**'den) Burada.
meyege (**mana bu yerge**'den) Buraya.
meyxana F. Meyhane.
meyxor F. Alkolik, içki düşkünü.
meyil A. Meyil. **meyliñ bolsa** istersen.
meyli A.U. Olsun, olur, peki, kabul hoş.
meyliçe A.U. İstediği gibi. **U öz meyliçe iş ḳilġan** O kendi isteğine göre iş yapmış.
meymeyçi Ç.U. Satıcı, tüccar.
meynet Pislik, çamur.
meynetçilik Pislik.
meyperest F. Alkolik, içki düşkünü.
meyperestlik F.U. Alkolik olma hali; içki düşkünlüğü.
meyrem bk. **bayram.**
meyse Çizme.
meyüs A. Yeis, umutsuzluk, meyus. **meyüs bolmaḳ** meyus olmak.
meyüsane A.F. Meyus halde, meyusane.
meyüslenmek A.U. Meyus olmak, umutsuzlanmak.
meyüslik A.U. Umutsuzluk.
meyzan (ağız) bk. **müselles.**
meyzin A. bk. **mezin.**
mezgil A. 1. Duraklama, durak 2. Zaman, an. **mezgilide** anında. **mezgilidin ḳalmastin** zamanı geçirmeden.
mezgillik F.U. Süreli, geçici.
mezgillik-mezgilsiz F.U. Vakitli vakitsiz.
mezgilsiz A.U. Zamansız, vakitsiz.
mezhep A. Mezhep.
mezhepçilik A.U. Sekterlik, bölücülük, ayrılıkçı olma hali. **mezhepçilik xahişliriġa ḳarşi küreş** bölücülüğe karşı savaş (mücadele).
mezin A. Müezzin.
mezkür A. Adı geçen, bahsedilen, bilinen.
mezlum A. 1. Ezilen, zülum edilen 2. Kadın.
mezmun A. Konu, anlam, mana.
mezmunen A. Anlam olarak.
mezmunluk A.U. Anlamlı.
mezmunsiz A.U. Anlamsız.
mezmunsizlik A.U. Anlamsızlık.
mezmut A. Sağlam, berk, dayanıklı.
mezze F. Lezzet, tat. **mezisi yoḳ** tadı yok. **mezze ḳilmaḳ** zevklenmek. **Mezzem ḳéçip turuptu** İyi değilim. **Bu işniñ mezzisi ketti** Bu işin tadı bitti. **Mezzisi ḳaçti** Lezzeti tükendi.
mezzilik F.U. Lezzetli, zevkli, tatlı.
mezzisiz F.U. Lezzetsiz, zevksiz, tatsız.
méçit A. Mescit, küçük cami.
médal R. Madalya.
médallik R.U. Madalyalı.
méde F. Dişi eşek.
médet A. bk. **medet.**
méditsina R. Tıp. **Méditsina instituti** Tıp enstitüsü.
méġiz F. 1. Çekirdek 2. Esas, öz, ruh. **Sözniñ méġizi yoḳ** Sözünün esası yok.

méğizlik F.U. Esaslı, içeriği olan.
méhman F. bk. **méman.**
méhnet A. Emek, iş. **méhnet küni** emek günü; çalışma günü; iş günü. **méhnet ķilmaķ** emek vermek; çalışmak.
méhnetçan A.U. Çalışkan.
méhnetçanlik A.U. Çalışkanlık.
méhnetçi A.U. Çalışan, işçi, emek veren, emekçi.
méhnetkeş A.F. Emekçi, çalışan.
méhnetkeşlik A.F.U. Emekçilik; çalışan adamın hali.
méhnetlik A.U. Zor, güç, çetin, meşakkatli.
méhnetsüyer A.U. bk. **méhnetçan.**
méhnetsüyerlik A.U.bk. **méhnetçanlik.**
méhr F. 1. Sevgi 2. Dostluk 3. Merhamet, acıma.
méhrap A. Mihrap.
méhri A. (ağız) bk. **méhr.**
méhrivan F. Sevecen.
méhrivanlik F.U. Sevecenlik. **méhrivanlik ķilmaķ** sevecenlik yapmak.
méhrlik F.U. bk. **méhrivanlik.**
méhr-şepķet Sevgi ve şefkat.
méxanik R. Teknisyen, usta, makine uzmanı.
méxanika R. Mekanik.
méxanizm R. Mekanizma.
mékileş Teselli verme; avutma; sevindirme.
mékilimek Teselli vermek; avutmak; sevindirmek.
mékiyan A. Tavuk. Ayrıca bk. **toxu.**
Méksiķilik R.U. Meksikalı.
mélenmek Batmak, dalmak, bulanmak.
méleş Bulama, batırma, daldırma.
méliçmal R.A. Tuhafiye.
mélike A. bk. **melike.**
mélimek Bulamak, batırmak, daldırmak.
méliniş Batma, dalma, bulanma.
méliş R. bk. **méliçmal.**
méman F. Konuk, misafir. **méman bolmaķ** konuk olmak. **méman ķilmaķ** konuk etmek.
mémandar F. Konuksever.
mémandarçilik F.U. Konukseverlik.
mémandarlik F.U. bk. **mémandarçilik.**
mémandos F. bk. **mémandar.**
mémandosluk F.U. bk. **mémandarçilik.**
mémanxana F. 1. Konuk odası 2. Otel.
mémanlaş Konuk olma.
mémanlik F.U. Konuklu. **Mémanlikķa keldim** Konuk olmaya geldim.
mémanlimaķ F.U. Konuk olmak.
mémar A. Mimar.
mémarçilik A.U. Mimarlık.
méniñ Benim.
méniñçe Bence, bana göre.
méniñçilik Ben kadar; ben gibi.
méniñki Benimki. **U kitap méniñki** O kitap benimki.
Ménşévik Menşevik.
Ménşévizm R. Menşeviklik.
méñiş Yürüme, yürüyüş, gitme. **Ķeşķer'ge méñiş aldida** Kaşgar'a gitmek üzere iken. **Atlik méñiş** At ile gitme.
méñişlik Rahvan. **meñişlik at** rahvan at.
mérez A. bk. **merez.**
méri A. (ağız) bk. **méhr.**
métafizik R. Metafizik.
métafizika R. bk. **métafizik.**
métal R. Metal. **reñlik métallar** renkli metallar.
métallurgiye R. Maden sanayi.
météorolog R. Meteoroloji uzmanı.
météorologiye R. Meteoroloji.
métr R. Metre.
métrlik R.U. Metrelik, metreli. **métrlik mal** metreli mal (kumaş).
métro R. Metro.

méyde (ağız) bk. **meyde** II.
méye Beyin, dimağ.
méyip A. Sakat, yaralı. **méyip ḳilmaḳ** sakat etmek.
méyisiz Beyinsiz.
méyisizlik Beyinsizlik.
méyit A. Ölü.
méyiz Kuru üzüm.
méyizlik Kuru üzüm tadında; lezzetli. **méyizlik tamaḳ** lezzetli yemek.
mézilik F.U. bk. **mezzilik.**
micez A. 1. Mecaz, karakter 2. Keyif, sıhhat, sağlık. **Miceziñiz yoḳmu?** Keyfiniz yok mu?
miciğdaş Ezme, mıncıklama, çiğneme.
miciğdimaḳ Ezmek, mıncıklamak, çiğnemek.
miciğlimaḳ bk. **miciğdimak.**
miciḳ Ezik. **U uniñ miciğini çiḳirivetti** O onu ezdi.
micilaş bk. **miciğdaş.**
miciliş Ezilme, mıncıklanma.
micilmaḳ Ezilmek, mıncıklanmak.
micimak Ezmek, mıncıklamak.
miciş Ezme, mıncıklama.
miçildatmaḳ (**miçildimaḳ**'tan) Sesli sesli burnundan solatmak.
miçildimaḳ Sesli sesli burnundan solamak.
midiratmaḳ (**midirimaḳ**'tan) Kımıldatmak.
midirimak Kımıldamak, hareketlenmek.
midirlatmaḳ (**midirlimak**'tan) bk. **midiratmak.**
midirlimaḳ bk. **midirimaḳ.**
miğildaş Kaynaşma, bol olma.
miğildimaḳ Kaynaşmak, bol olmak.
miğ-miğ (taklidî ses) : **Miğ-miğ ḳaynimaḳ** Kaynamak, kaynaşmak, bol olmak.
mix F. Çivi. **burma mix** vida. **mix ḳakmaḳ** çivi çakmak.
mixçi F.U. Çivici.
mixlağlıḳ F.U. Çivilenmiş.
mixlanmaḳ F.U. Çivilenmek.
mixlaş Çivileme.
mixlatmaḳ F.U. (**mixlimaḳ**'tan) Çivi çaktırmak.
mixlavetmek Çivileyivermek; çivi çakıvermek.
mixlimaḳ Çivilemek, çivi çakmak.
mixraza F. (ağız) Makas, sındı.
mixtaş (ağız) bk. **niḳtaş.**
mikri A. Kurnazlık.
mikrob R. Mikrop.
mikrobiolog R. Mikrobiyoloji uzmanı.
mikrobiologiye R. Mikrobiyoloji.
mikrobluḳ R.U. Mikroplu.
mikrofon R. Mikrofon.
mikroskop R. Mikroskop.
miḳ F. bk. **mix.**
miḳdar A. Miktar, nicelik. **köp miḳdarda** çok miktarda.
miḳtar A. bk. **miḳdar.**
miḳimlaş Basma, sıkma.
miḳimlimaḳ Basmak, sıkmak.
miḳyas A. Ölçek, mikyas.
milad A. Milât. **miladdin ilgiri** milâttan önce.
miladiy A. Milâdî.
milciñ 1. Yavaş, eli ağır, ağır adam 2. Homurdanıp duran.
milciñliḳ Yavaşlık, eli ağırlık, beceriksizlik. **milciñliḳ ḳilmaḳ** beceriksizlik etmek.
milciñlimaḳ Beceriksiz olmak.
milenmek Bulanmak.
mileş 1. Bulama, batırma 2. Kirletme.
miliklimek Okşamak, sıvazlamak.
milimek 1.Bulamak, batırmak 2. Kirletmek.
milişletmek Kirletmek, pisletmek, lekelemek, bulaştırmak.
militarist R. Militarist.

militarizm R. Militarizm.
militsiye R. Milis.
millet A. Millet, ulus. **Birleşken Milltler Teşkilatı** Birleşmiş Milletler (B.M). **az sanlik milletler** azınlıklar.
milletçi A.U. Milliyetçi, ulusçu.
milletçilik A.U. Milliyetçilik, ulusçuluk.
milletlik A.U. Milletli, uluslu. **köp milletlik** çok uluslu. **köp milletlik dölet** çok uluslu devlet.
milletperver A.F. Milliytçi, ulusçu.
milletperverlik A.F.U. Milliyetçilik, ulusçuluk. **Erep milletperverligi** Arap milliyetçiliği.
milligram R. Miligram.
millimétr R. millimetre.
milliy A. Millî, ulusal. **milliy til** millî dil, ulusal dil. **milliy mediniyet** millî medeniyet (kültür).
milliyleşmek A.U. Millileşmek.
milliyleştürmek A.U. Millileştirmek.
miltik Tüfek. **miltik dorisi** barut. **miltik oki** tüfek mermisi.
milyard R. Milyar.
milyardçi R.U. Milyarder.
milyon R. Milyon.
milyonçi R.U. Milyoner.
milyonér R. bk. **milyonçi.**
milyonliğan R.U. Milyonlarca.
milyonluk R.U. Milyonluk.
miman F. bk. **méman.**
mina R. Mayın.
mindürmek (**minmek**'ten) Bindirmek.
mindürüş Bindirme.
minez A. Karakter, huy. **minezi yaman** karaktersiz, huysuz.
minéral R. Mineral, maden.
minérallik R.U. Madenî. **minérallik ögut** madenî gübre.
minéralogiye R. Mineraloji.
mingeşmek Atın sırtına ikinci bir adamın binmesi.
mingeştürmek (**mingeşmek**'ten) Atın sırtına ikinci bir adamı bindirmek.
mingişiş bk. **mingeşmek.**
mingüzmek bk. **mindürmek.**
minilimak R.U. Mayınlamak.
ministr R. Bakan. **Baş ministr** Baş bakan. **Taşki işler ministrligi** Dış işleri bakanlığı.
miniş Binme.
minişlik Binilmeye elverişli. **minişlik at** binilmeye elverişli at.
minmek Binmek.
minnet A. Minnet.
minnetdar A.F. Minnettar. **Sizge minnetdarmen** Size minnettarım.
minnetdarçilik A.F.U. Minnettar olma hali.
minnetdarlik A.F.U. bk. **minnetdarçilik.**
minonos R. Torpido.
minut R. Dakika. **on minut ötkende** on dakika geçtiğinde.
minutluk R.U. Dakikalık.
miñ Bin. **miñ bir süpetlik** bin bir vasıflı (çok vasıflı).
miñbégi (tarihî) Binbeyi; kaymakam.
miñe Beyin. **arka miñe** arka beyin. **miñe kutisi** beyin kabı. **kiçik miñe** küçük beyin.
miñgildatmak (**miñgildimak**'tan) Mırıldatmak.
miñgildimak Mırıldamak, mırıldanmak.
miñinçi Bininci.
miñisiz Beyinsiz.
miñlap Biner biner.
miñliğan Binlerce.
mirac A. (dinî) Mirac, göğe çıkma. **Mirac bayrimi** Mirac gecesi.
mirap A.F. Eski feodal sistemde sulama işlerinden sorumlu kimse.
miraplik A.F.U. Eski feodal sistemde sulama işlerinden sorumlu kimsenin işleri.

miras A. Miras. **miras almaḳ** miras almak.
mirasxor A.F. Mirasçı, varis, halef.
mirasxorluḳ A.F.U. Mirasçılık, varislik, haleflik.
mirvet (ağız) bk. **murvet.**
mirza F. Katip, sekreter, bey.
mis F. Bakır.
misal A. Mesela, örnek. **misal keltürmek** örnek vermek.
misil A. Misil, benzeyiş, aynılık. **misli körülmigen** benzeri görülmemiş.
misilçi Zanaatçı, esnaf.
misilsiz A.U. Benzersiz, olağanüstü. **misilsiz uruş** benzeri olmayan savaş.
misioner R. Misyoner.
misionerlik R.U. Misyonerlik.
Misirliḳ A.U. Mısırlı.
miskeçi F.U. bk. **misker.**
misker F. Bakırcı.
miskerlik F.U. Bakırcılık.
miskin A. Miskin.
miskinlik A.U. Miskinlik.
misḳal A. Zolotnik (4,26 gram ağırlığında bir tartı birimi).
misra A. Mısra.
Misran A.F. Mısır'a ait. **Misran ḳiliç** Mısır kılıcı.
misrañ Küskü.
miş (ağız) bk. **möşük.**
mişçan R. Görgüsüz, dar kafalı.
mişçanliḳ R.U. Görgüsüzlük, dar kafalılık.
mişiḳ Sümük.
mişkap F. Sucu, su taşıyıcısı.
mişḳarmaḳ Sümkürmek.
mişḳartmaḳ (**mişḳarmaḳ**'tan) Sümkürtmek.
mişḳiriş Sümkürme.
miş-miş Söylenti, rivayet. **miş-miş parañlar** söylentiler. **miş-miş söz** rivayet.
mitañ Ç. Pirinç çorbası.
mive-çive F.U. Meyve, yemiş.
miviçilik F.U. Meyvecilik
mivilik F.U. 1. Meyveli 2. Meyve bahçesi, meyvelik.
miyañlaşmaḳ Miyavlaşmak.
miyañlatmaḳ (**miyañlimaḳ**'tan) Miyavlatmak.
miyañlimaḳ Miyavlamak.
miye bk. **miñe.**
miyiḳ Bıyık.
miyiḳliḳ Bıyıklı.
Mizan A. (astranom) Terazi.
mobi Ç. Yağlı boya fırçası.
mocudiyet A. Mevcudiyet, varlık.
mocuḳlaş (ağız) bk. **miciġdaş.**
mocuḳlimaḳ (ağız) bk. **miciġdimak.**
modengül Ç.F. (botanik) Şakayık (çiçeği).
mogu Ç. Mantar. **zeherlik mogu** zehirli mantar.
Moġal (ağız) bk. **Muñġul.**
moxo bk. **maxav.**
moka Mekik, masura.
mokla Becerikli, eli uz, mahir, usta.
mol Bol, çok. **mol hosul** bol ürün.
molca bk. **mölçer.**
molcallimaḳ bk. **mölçerlimek.**
molçiliḳ Bolluk, çokluk, bereket, refah. **molçiliḳta yaşimaḳ** refah içinde yaşamak.
Moldavan Moldavyalı. **Moldavan xelḳi** Moldavyalı halk. **Moldavan tili** Moldavya dili.
moldoz (ağız) bk. **mozdoz.**
molékula R. Molekül.
molla F. 1. Molla 2. Bilgin, hoca, okumuşlu.
mollaḳ A. Perende.
mollaḳçi A.U. Akrobat, cambaz.
mollilik F.U. Bilginlik, okumuşluk.
molluḳ Bolluk, refah. **Molluḳta yaşaymiz** Refah içinde yaşarız.

molun Yabanî kedi.
mom F. Mum. **aḳ mom** ak mum, beyaz mum. **ḳara mom** zift.
moma I. Anneanne, yaşlı kadın.
moma II. Direk, sütün.
moma III. Ç. Ekmek, buharda pişirilen ekmek.
momay bk. **moma** I.
momlanmaḳ F.U. Mumlanmak.
momlaş F.U. Mumlama.
momlatmaḳ (**momlimaḳ**'tan) Mumlatmak.
momlimaḳ F.U. Mumlamak.
momlutuş F.U. Mumlatma.
monax R. Keşiş. **monax bolmaḳ** keşiş olmak.
monaxlik R.U. Keşişlik.
monarxist R. Monarşi taraftarı.
monarxiye R. Monarşi.
monarxiyilik R.U. Monarşi. **monarxiyilik dölet** monarşi devlet.
monarxizm R. Monarşi taraftarlığı.
monastir R. Manastır, keşişhane.
monça Banyo, hamam.
monçaḳ Boncuk, gerdanlık.
monis A. Sırdaş.
monopol R. Tekel, inhisar. **monopol hoḳuḳ** tekel hukuku.
monopolist R. Tekelci, tekeli altında bulunduran.
monopolistik R. Tekelcilik.
monopoliye R. Tekel, inhisar. **monopoliye ḳilip almaḳ** tekeline almak.
monopoliyiçi R.U. Tekelci.
monu (**mana bu**'dan) İşte bu.
mopañ Ç. Değirmen.
mopañçi Ç.U. Değirmenci.
mora Boru, baca.
morfologik R. Morfoloji, morfolojik.
morfologiye R. Morfoloji.
morlaş Tırmalama.
morlaşmaḳ Birbirini tırmalamak.
morlatmaḳ (**morlimaḳ**'tan) Tırmalatmak. **Ḳolumni möşüktin morlutuvaldim** Elimi kediye tırmalattım (istemeyerek).
morlimaḳ Tırmalamak.
morlivetmek Tırmalayavermek.
morluşuş Birbirini tırmalama.
moroçaḳ Duvar ocağı.
morojna R. Dondurma.
moşu (**mana şu**'dan) İşte şu. **Moşular** işte şunlar.
moşunçe (**mana şunçe**'den) Şu kadar.
moşundaḳ İşte şöyle.
motor R. Motor. **motor işleş séxi** motor yapım atölyesi.
motorçi R.U. Motorcu.
motorlaşmaḳ R.U. Motorlaşmak.
motorlaşturmaḳ (**motorlaşmaḳ**'tan) Motorlaştırmak.
motorluḳ R.U. Motorlu. **motorluḳ kéyiḳ** motorlu kayık.
mototsikl R. Motorsiklet.
mototsiklitçi R.U. Motorsikletçi.
movut Çuha.
moy Kıl, tüy.
moyiguñsi Ç. Ticaret şirketi.
moyiyuñ Ç. Kazak, örme yelek.
moyka I. R. Yün temizleme fabrikası.
moyka II. (ağız) Çatal.
moykiçi R.U. Yün temizleme fabrikasının sahibi; fabrikatör.
moylav Bıyık.
moylavliḳ F.U. Bıyıklı.
moylavsiz F.U. Bıyıksız.
moyluḳ Tüylü. **moyluḳ tére** tüylü deri **moyluḳ hayvan** tüylü hayvan.
moyma Kuş avlamada kullanılan ilmek tayağı.
moyne F. Kürk.
moynidoz F. Kürkçü.
moynidozluḳ F.U. Kürkçülük.
moysipit F. 1. Ağarmış, ak saçlı 2. Yaşlı.

moyul (botanik) Kuş kirazı.
moyulluḳ Kuş kirazılık.
moyut bk. **movut.**
mozay Buzağı.
mozayxana U.F. Buzağı ağılı.
mozaylimaḳ Buzağılamak.
mozayvéşi (zool) Falanj.
mozdoz F. Kunduracı, ayakkabıcı.
mozdozçiliḳ F.U. Kunduracılık, ayakkabıcılık.
mozdozluḳ F.U. bk. **mozduzçilik.**
mozoy (ağız) bk. **mozay.**
möge F. (ağız) bk. **mive.**
möhür Damga, mühür.
möhürçi Damgacı, mühürcü.
mökmek Gizlenmek, saklanmak.
möktürmek (**mökmek**'ten) Saklatmak, gizletmek.
möktürüş Saklatma, gizletme.
mökü-möküleñ Saklanbaç. **mökü-möküleñ oynimaḳ** saklanbaç oynamak.
möküşmek Saklanbaç.
mölçer 1. Teyelleme, tasarı 2. Nişan alma.
mölçerlenmek Teyellenmek, tasarlanmak.
mölçerleş 1. Tasarlama 2. Nişan alma.
mölçerlimek 1. Tasarlamak 2. Nişan almak.
möldür 1. Dolu 2. Şeffaf, saydam, temiz.
möldürlimek 1. Damlamak. **Uniñ közidin möldürlep yaş éḳivatidu** Onun gözünden damla damla yaş akıyor. 2. Şeffaflık, saydamlık, temizlik.
möldür-möldür Damla damla.
möle Yük vurma eyeri. Ayrıca bk. **çom.**
mölüldimek bk. **möldürlimek.**
mömün Sakin, dikkatli, yumuşak, hoş.
mömünlük Yumuşaklık, sakinlik.
möñdürmek Çifte attırmak.
möñdürüş Çifte attırma.
möñgek Çifte atan. **möñgek at** çifte atan at.
möñgekleş Çifte atma.
möñgeklimek Çifte atmak.
möñkügek bk. **möñgek.**
möñmek Çifte atmak.
möñüş Çifte atma.
mör I. A. bk. **möhür.**
mör II. Ödül, mükafat.
mördar A.F. (tarihî) Sarayın damga işlerinden sorumlu memuru.
mördarliḳ A.F.U. (tarihî) Sarayın damga işlerinden sorumlu memuriyeti.
möreş bk. **mereş.**
mörimek bk. **merimek.**
mörimes Uyuşuk, ağır kanlı.
mörimeslik Cansızlık, uyuşukluk, gevşeklik.
mörüt Süre, müddet, zaman, vakit, mühlet. **öz mörütide** zamanında.
möşük Kedi. **möşük balisi** kedi yavrusu. **Möşükke oyun, saçḳanġa ḳiyin** (deyim) Kediye oyun, sıçana zor.
möşükyapilaḳ (zool) Puhu kuşu.
-mu I. da, de, bile bağlama edatlarını karşılar. **Biz işleşnimu, oḳuşnimu yaxşi körümiz** Biz çalışmayı da, okumayı da severiz.
mu II. Ç. Tarla ölçü birimi.
muamile A. Muamele, ilişki, temas, davranış. **muamile ḳilmaḳ** ilişki kurmak. **yumşaḳ muamile ḳiliş** hoşgörü ile davranma.
muamma A. Muamma.
muaş A. Maaş.
mubada F. Eğer, ise, şayet.
mubaliġe A. Mübalağa, abartma. **Sözümniñ mubaliġisi yoḳ** Sözümün mübalağası yok.
mubarek A. Mübarek. **Mubarek bolsun!** Mübarek olsun! Kutlu olsun!
mubarekleş A.U. Kutlama.
mubareklimek A.U. Kutlamak.
mucañ Ç. Dülger, doğramacı.

mucize A. Mucize, tansık.
mucizilik A.U. Mucizeli.
muculmaḳ Kemirilmek, ezilmek, zedelenmek.
mucumaḳ Kemirmek, ezmek, zedelemek.
mucuş Kemirme, ezme, zedeleme.
mucutmaḳ (**mucumak**'tan) Kemirtmek, ezdirmek, kırdırmak, zedeletmek.
mucutuş Kemirtme, ezdirme, kırdırma, zedeletme.
mudaxile A. Müdahale. **herbiy mudaxile** askerî müdahale.
mudaxiliçi A.U. Müdahaleci.
mudaxiliçilik A.U. Müdahalecilik.
mudapie A. Mudafaa, savunma. **mudapie ḳabiliyiti** savunma kabiliyeti.
mudapiiçi A.U. Müdafaacı, savunucu, koruyucu.
mudapiiçilik A.U. Savunmacılık.
muerrix A. (kitabî) Tarihçi.
mug F. Sihirbaz, büyücü, bağıcı.
muġembir A. Kurnaz, sinsi.
muġembirlik A.U. Kurnazlık, sinsilik. **muġembirlik ḳilmaḳ** kurnazlık etmek.
muhacir A. Muhacir.
muhacirlik A.U. Muhacirlik, muhacir olma hali.
muhakime A. Muhakeme, görüşme. **muhakime ḳilmaḳ** görüşmek, incelemek.
muhapize A. bk. **muhapizet.**
muhapizet A. Muhafaza, koruma, himaye, esirgeme. **muhapizet ḳilmaḳ** korumak.
muhapizetçi A.U. Muhafız. **muhapizetçi ḳoşun** muhafız ordusu.
muhapiziçi A.U. bk. **muhapizetçi.**
muharibe A. Muharebe, savaş.
muhasire A. Muhasara, koşatma.
muhebbet A. Muhabbt, sevgi, sevme. **muhebbet bağlimaḳ** sevmek, sevişmek.
muhebbetdaş A.U. Sevgili, dost, aşık.
muhebbetlik A.U. Sevecen, sevimli.
muhebbetname A.F. Muhabbetname.
muhebbetsiz A.U. Muhabbti olmayan, sevgisiz.
muhebbetsizlik A.U. Sevgisizlik.
muheddis A. Muhaddis, hadis bilgini.
muhendis A. Mühendis.
muherrem A. Muharrem; Hicri yılının birinci ayı.
muherrir A. Muharrir.
muherrirlik A.U. Muharrirlik.
muhim A. Önemli, mühim. **Muhim veḳeler bolup ötti** Önemli olaylar geçti.
muhimlik A.U. Önemlilik.
muhit A. Muhit, çevre.
muhlet A. Süre. **muhlitidin burun** süresinden önce.
muhletlik A.U. Süreli. **muhletlik ḳerz** süreli borç.
muhletsiz A.U. Süresiz.
muhtac A. Muhtaç. **muhtac bolmaḳ** muhtaç olmak.
muhtaclik A.U. Muhtaçlık.
muhterem A. Muhterem, sayın, saygı değer.
muhur bk. möhür.
muxalip A. Muhalif, karşın, aykırı.
muxaliplik A.U. Muhaliflik, aykırılık.
muxbir A. Muhabir, haberci.
muxbirlik A.U. Muhabirlik, habercilik.
muxlis A. Muhlis.
muxpi A. (ağız) bk. **muxbir.**
muxtar A. Muhtar, özerk.
muxtariyet A. Muhtariyet, özerklik.
muxtariyetçi A.U. Muhtariyet taraftarı.
muxtariyetlik A.U. Muhtariyetli, özerki olan.
mukapat A. Mukafat. **mukapat bermek** mukafat vermek.
mukapatlanmak A.U. Mukafatlanmak.

mukapatlaş A.U. Mukafatlama.
mukapatlimaḳ A.U. Mukafatlamak.
mukapatliniş A.U. Mukafatlanma.
muḳam A. Motif, hava, melodi. **On İkki Muḳam** On İki Motif.
muḳava A. Ciltleme, cilt kapağı.
muḳaviçi A.U.Ciltçi.
muḳavilanmaḳ A.U. Ciltlenmek.
mukavilaş A.U. Ciltleme.
muḳavilatḳuzmaḳ A.U. bk. **muḳavilatmaḳ.**
muḳavilatmaḳ A.U. (**muḳavilimaḳ**'tan) Ciltletmek.
muḳavilimaḳ A.U. Ciltlemek.
muḳeddem A. Mukaddem, daha önce.
muḳeddes A. Mukaddes, kutsal, kutlu.
muḳeddeslik A.U. Mukaddes olma hali; kutlu olma hali.
muḳeddime A. Mukaddeme, önsöz.
muḳerrer A. Mukarrer, şüphesiz, kesin.
muḳim A. 1. Oturan 2. Daima, aralıksız, sabit.
muḳimlaşmaḳ A.U. Sabitleşmek.
muḳimlaştурmaḳ A.U. Sabitleştirmek. **mal bahasini muḳimlaştурmaḳ** mal fiyatını sabitleştirmek.
mulahize A. Mülahaza.
mulaḳet A. (tarihî) Mülakat.
mulayim A. Mülayim, müşfik, şefkatli, sevecen, latif, okşayıcı, yumuşak. **mulayim taġ şamili** okşayıcı dağ rüzgarı.
mulayimane A.F. Sevecen halde; okşayıcı bir şekilde.
mulayimlaşmaḳ A.U. Müşfik olmak; şefkatli olmak; sevecen olmak; yumuşak olmak.
mulayimliḳ A.U. Müşfiklik, şefkatlilik, sevecenlik, latiflik, okşayıcılık, yumuşaklık.
muluḳ Ç.U. : **Beş muluḳ yer** Beş mu ölçümündeki yer; beş mulu yer.
mulun (ağız) Yabani kedi, yaban kedisi.
mum F. Mum.
mumlanmaḳ F.U. Mumlanmak, cilalanmak.
mumlaş F.A. Mumlama, cilalama.
mumlatmaḳ (**mumlimaḳ**'tan) Mumlatmak, cilalatmak.
mumlimaḳ F.U. Mumlamak, cilalamak.
mumluḳ F.U. Mumlu, cilalı.
mumun (ağız) bk. **moma** I.
munacat (dinî) Münacat **munacat ḳilmaḳ** münacat etmek.
munadi A. Tellal, münadi.
munaḳi A. Bir tür üzüm.
munapiḳ A. Münafık.
munapiḳliḳ A.U. Münafıklık. **munapiḳliḳ ḳilmaḳ** münafıklık etmek.
munar A. bk. **munare.**
munare A. Minare. **xatire munarisi** anıt kulesi.
munasibetlik A.U. Alakalı, ilgili, ilişkisi olan. **munasibetlik ademler** ilgili adamler.
munasip A. Münasip, uygun.
munasipliḳ A.U. Münasip olma hali; uygunluk.
munasivt A. Münasebet, alaka, ilişki.
munasse (ağız) bk. **muresse.**
munayim A. bk. **mulayim.**
munazire A. Münazara. **münazire ḳilmaḳ** münazara etmek.
munazirilik A.U. Münazaralı.
munça bk. **monça.**
munçaḳ bk. **monçaḳ.**
munçe Kadar, şu kadar. **bir munçe** birçok. **munçe köp** bu kadar çok.
munçila Bu kadar.
munçilik bk. **munçila.**
munçivala bk. **munçila.**
munda I. Burada.
munda II. Bir bitki adı.
mundaḳ Böyle.
mundaḳçe Böylesine.

mundaḳta Böyle olduğu halde.

mundin Bundan. **mundin burunḳi** bundan önceki. **mundin kéyinki** bundan sonraki.

muneccim A. Müneccim, astrolog.

muni bk. **bu.**

muniñ bk. **bu.**

munḳeriz A. Münkariz, çökmüş, çökme. **munḳeriz bolmaḳ** Çökmek, bitmek.

munḳerizlik A.U. Çökme hali.

muno (**mana bu**'dan) İşte bu.

munuñġa bk. **bu.**

muŋ Keder, hüzün, elem, üzüntü.

muña (ağız) bk. **munuñġa.**

muñdaş Sırdaş, yakın dost.

muñdaşlik Sırdaşlık.

muñdaşmaḳ Sırlaşmak, dertleşmek.

Muñġul Moğol. **Muñġul xelḳi** Moğol halkı. **Muñġul tili** Moğol dili.

muñlanmaḳ Hüzünlenmek, duygulanmak, kederlenmek.

muñluḳ Hüzünlü, duygulu, kederli.

muñlunuş Hüzünlenme, duygulanma, kederlenme.

muñ-zar U.F. Keder ve ağıt.

mupt F. Parasız, bedava.

mupti A. Müftü.

muptila Maruz, meyilli, düşen, düşkün. **muptila bolmaḳ** maruz kalmak.

muptilik A.U. Müftülük.

murabba A. Reçel.

muraciet A. Muracaat. **muraciet ḳilmaḳ** muracaat etmek.

muracietname A.F. Müracaatname.

murap A.F. (ağız) Vergi toplayıcı.

murasim A. Merasim, tören.

murat A. Murat, istek, dilek. **Muradim hasil boldi** Muradım hasıl oldu.

murat-mexset A. Murat ve amaç.

murç Kara biber. **ḳara murç** kara biber.

murda F. Ceset, ölü.

murdar F. Zehirli, kirli.

murdarlik F.U. Zehirlilik, kirlilik.

murḳ F. 1. Kuş 2. Tavuk.

murun (ağız) bk. **burun.**

murvet A. İnsanlık, insanseverlik.

murvetsiz A.U. İnsanlığı yok, sevgisiz, insanseverliği yok.

musabihe A. Görüşme, sohbet. konuşma.

musabiḳe A. Müsabaka. **emgek musabiḳisi** emek müsabakası.

musabiḳiçi A.U. Müsabakacı, yarışan.

musabiḳilaşmaḳ A.U. Yarışmak, müsabaka etmek.

musadire A. Müsadere. **musadire ḳilmaḳ** müsadere etmek.

musape A. Mesafe, aralık.

musapilik A.U. Mesafeli. **uzun musapilik** uzun mesafeli.

musapir A. 1. Yabancı; başka yerden gelen. 2. Seyyah, gezmen, turist, yolcu.

musapirçilik A.U. bk. **musapirliḳ.**

musapirxana A.F. Otel. Ayrıca bk. **mémanxana.**

musapirliḳ A.U. 1. Yabancılık 2. Seyyahlık.

Musulman A. Müslüman.

Musulmançiliḳ A.U. bk. **Musulmanliḳ.**

Musulmanliḳ A.U. Müslümanlık.

Musurman A. (ağız) bk. **Musulman.**

musuy Ç. (botanik) Kaba yonca.

muş F. Yumruk. **muşlirini tükken halde** yumruklarını sıkmış halde. **muş yémek** yumruk yemek.

muşak Roket, füze. **muşak atmaḳ** roket atmak; roket fırlatmak.

muşbazġan Çekiç.

muşlaş F.U. Yumruklama.

muşlaşmaḳ F.U. Yumruklaşmak.

muşlaşturmaḳ F.U. (**muşlaşmaḳ**'tan) Yumruklaştırmak.

muşlimaḳ F.U. Yumruklamak.

muşluşuş F.U. Yumruklaşma.

muşt F. bk. **muş.**

muşta F. Tokmak.

muştek (ağız) bk. **muş.**

muştum F. Yumruk. **muştum ṭügmek** yumruk çıkmak.

muştumzor F.U. 1. Zorba; ancak kendi çıkarını güden adam 2. Köyağası, zengin köylü.

muşu (**mana şu**'dan) İşte bu. **muşu küngiçe** şu güne kadar.

muşukemde Şu anda.

muşukemgiçe Şu ana kadar.

muşundaḳ İşte şöyle.

muşuniñġa Şuna, buna.

mutalie A. İnceleme, tetkik.

mutanasip A. Mütenasip, oranlı.

mutanasipliḳ A.U. Mütenasiplik, oranlılık, nisbetlilik.

mutanasipsiz A.U. Mütenasipsiz, oransız, nisbetsiz.

muteber A. bk. **mutiver.**

muteessir A. Müteessir, kederli. **muteessir bolmaḳ** müteessir olmak.

mutḳa (ağız) bk. **bikarġa.**

mutlaḳ A. Mutlak, kayıtsız, şartsız. **mutlaḳ hakimiyet** mutlak hakimiyet.

mutlaḳçiliḳ A.U. Mutlakiyet, saltçılık. **hakim mutlaḳçiliḳ** diktatörlük.

muvapiḳ A. Muvafık, uygun, münasip.

muvapiḳliḳ A.U. Uygunluk, münasiplik, muvafık olma hali.

muvekḳet A. Muvakkat, geçici. **muvekḳet hökümet** geçici hükümet.

muveppeḳiyet A. Muvaffakıyyet, kazanmak, muktedir olmak. **muveppeḳiyet ḳazanmaḳ** muvaffak olmak.

muveppeḳiyetlik A.U. Muvaffakiyetli, başarılı.

muveppeḳiyetsiz A.U. Muvaffakiyetsiz, başarısız, akim.

muveppeḳiyetsizlik A.U. Muvaffakiyetsizlik, başarısızlık, akimlik. **muveppeḳiyetsizlikke uçrimaḳ** muvaffakiyetsizliğe uğramak.

muz Buz. **muz toñilimaḳ** buz tutmak.

muzçaḳḳuç Buzkıran.

muzey R. Müze.

muzxana U.F. Soğuk depo; buzun saklandığı depo.

muzika R. Müzik.

muzikant R. Çalgıcı. Ayrıca bk. **muzikiçi.**

muzikiçi R.U. Çalgıcı, müzisyen.

muzikiliḳ R.U. Müzikli.

muzlatmaḳ (**muzlimaḳ**'tan) Dondurmak, üşütmek, buz haline getirmek.

muzliġan Buzlanmış, donmuş, üşümüş.

muzlimaḳ Üşümek, donmak. **Muzlap kettim** Üşüdüm.

muzluḳ Buzlu, buzluk.

mübaliġilik A.U. Mübalağalı, abartılmış.

mübaliġisiz A.U. Mübalağasız.

mücez A. Karakter, huy, tabiat.

mücezlik A.U. : **Yenik mücezlik** Hafif tabiatlı.

mücmel A. Belirsiz, gayri muayyen. **mücmel gep** belirsiz söz.

müçe Üye, aza.

müçel 12 hayvan takviminin içerdiği zaman. **On ikki jil bir müçel boludu** On iki yıl bir hayvan takvimidir.

müçelleş (ağız) bk. **mölçerleş.**

müçülimek Taksim etmek.

müddet A. Müddet, süre, zaman. **müddettin ilgiri** zamanından önce. **müddi-tide** zamanında.

müddetlik A.U. Süreli, müddetli, vadeli. **uzaḳ müddetlik ḳerz** uzun vadeli borç.

müddetsiz A.U. Müddetsiz, süresiz, vadesiz.

müddtsizlik A.U. Müddetsizlik, süresizlik, vadesizlik.

müderris A. Müderris, profesör.

müderrislik A.U. Müderrislik, profesörlük.

müdhiş A. Müthiş, dehşetli, korkunç.

müdir A. Müdür, rektör.

müdiriyet A. Müdürlük, başkanlık.

müellim A. Öğretmen, hoca.

müellime A. Hanım öğretmen.

müellimelik A.U. Hanım öğretmenliği.

müellip A. Müellif, yazar.

müelliplik A.U. Müelliflik, yazarlık.

müessise A. Müessese, kurum.

müeyyen A. Muayyen, belli, belirli. **müyyen tarixiy devr** muayyen tarihî devr.

müeyyenlik A.U. Muayyenlik, blirlilik.

müezzin A. bk. **mezin.**

mügdeş Uyuklama.

mügdetmek (**mügdimek**'ten) Uyuklatmak.

mügdimek Uyuklamak. Ayrıca bk. **uyḳusirimaḳ.**

mügdütüş Uyuklatma.

mükçeygen İğilmiş, kamburlaşmış.

mükçeygenlik İğilmişlik, kamburlaşmışlık.

mükçeymek İğilmek, kamburlaşmak.

mükçeytmek (**mükçeymek**'ten) İğildirmek, kamburlaştırmak.

mükçüyüş İğilme, kamburlaşma.

mükemmel A. Mükemmel, eksiksiz, tam. **U tört tilni mükemmel bilidu** O dört dili mükemml bilir.

mükemmelleşmek A.U. eksiksiz olmak; mükemmel hale gelmek.

mükemmlleştürmek A.U. (**mükemmelleşmek**'ten) Eksiksiz hale getirmek.

mükemmelleştürülmek A.U. Eksiksiz hale getirilmek.

mükemmellik A.U. Mükemmellik; tam olma hali.

mükmek Saklanmak. **müküp almaḳ** saklanmak.

müktürmek (**mükmek**'ten) Saklatmak, gizletmek.

mükü-müküleñ Saklanbaç oyunu. **mükümüküleñ oynimaḳ** saklanbaç oynamak.

mükünmek Saklanmak, gizlenmk.

mükünüş Saklanma, gizlenme.

müküş bk. **mükünüş.**

müküvalmaḳ bk. **mükmek.**

mülkiy A. Mülkî, mal, mülkiyet.

mülük A. Mülk, mal. **cemiyet mülki** toplum mülkü.

mülükçilik A.U. Mülkî, mülkiyet.

mülükdar A.F. Mülklü, mal mülk sahibi.

mülükdarliḳ A.F.U. Mülk sahibi olma hali.

mülül A. Keder, elem, üzgün, tasa, üzüntü.

mülüllük A.U. Kederli, elemli, hüzünlü, üzüntülü, gamlı, acıklı.

mümkin A. Mümkün. **Mümkinmu?** Mümkün mü? **mümkin ḳeder** mümkün olduğu kadar.

mümkinçilik A.U. Mümkün olma hali.

mümkinlik A.U. bk. **mümkinçilik.**

münber A. Minber.

münevver A. Münevver, aydın, okumuş.

münevverlik A.U. münevverlik, okumuşluk.
müntezir A. Muntazır, bekleyen, intizar eden.
müntizem A. Muntazam, tertipli.
müñe (ağız) bk. **miñe.**
müñgüz Boynuz. **Yavaşniñ müñgüzi içide** (deyim) Sessizin boynuzu içinde.
müñgüzlük Boynuzlu. **müñgüzlük mal** boynuzlu hayvan.
müñüz bk. **müñgüz.**
müpessel A. Mufassal, detaylı, ayrıntılı, teferruatlı.
müpessellik A.U. Mufassallık, detaylılık.
müre Omuz. **Mürige müre tirep** Omuz omuza. **müre ustixini** omuz kemiği.
mürebbe A. Reçel.
mürebbi A. Eğitmen, terbiyeci.
mürebbiye A. Kadın eğitmen, kadın terbiyeci.
mürekkep A. Mürekkep, karmaşık.
mürekkepleşmek A.U. Karmaşık hale gelmek; zorlaşmak.
mürekkepleştürmek A.U. (**mürekkepleşmek**'ten) Mürekkepleştirmek; karmaşık hale getirmek, zorlaştırmak.
mürekkeplik A.U. Zorluk; karmaşık hale gelmek; karmaşık olmak.
müresse A. Uzlaşma, barışma, ara bulma. **müresse ḳilmaḳ** uzlaşmak, barışmak.
müressiçi A.U. Ara bulucu.
müressiçil A.U. Barışçıl.
mürssiçilik A.U. Ara buluculuk. **müressiçilik siyaseti** barışçıl siyaset.
müressisiz A.U. Barışmaz, uzlaşmaz.
mürüdeş Omuzlama.
mürüdimek Omuzlamak.
müsbet A. Müspet, pozitif. **müsbet san** müspet sayı.
müselles A. Üzüm rakısı; üzüm şarabı.
müstebit A. Müstebit.
müstehkem A. İstikrarlı, sabit, dayanıklı, sıkı. **müstehkem dostluk** sabit dostluk.
müstehkemleş A.U. Dayanıklı hale getirme; sabitleştirme.
müstehkemlik A.U. Sabitlik, dayanıklılık.
müstehkemlimek A.U. Dayanıklı hale getirmek; sabitleştirmek.
müsteḳil A. Müstakil, bağımsız. **müsteḳil dölet** bağımsız devlet.
müsteḳillik A.U. Bağımsızlık.
müstemlike A. Müstemleke, sömürge.
müstemlikiçi A.U. Müstemlekeci, sömürgeci.
müstemlikiçilik A.U. Müstemlekecilik, sömürgecilik.
müstemlikilik A.U. Müstemleke olma hali; sömürge olma hali.
müstesna Müstesna.
müsün Bitki sapı.
müsüvet A. Matem, yas. **müsüvet tutmaḳ** yas tutmak.
müsüvetlik A.U. Yaslı.
müşeḳḳet A. Meşakkat, zorluk, zahmet. **müşeḳḳet çekmek** zorluk çekmek.
müşeḳḳetlendürmek A.U. Zahmete sokmak; zahmte koymak.
müşeḳḳetlenmek A.U. Zahmet çekmek.
müşeḳḳetlik A.U. Zahmetli.
müşeḳḳetlimek A.U. Zahmet vermek.
müşeḳḳetliniş A.U. Zahmet çekme.
müşkül A. Zor, güç. **müşkül ehval** zor durum.
müşkülleşmek A.U. Zorlaşmak.
müşkülleştürmek A.U. (**müşkülleşmek**'ten) Zorlaştırmak.
müşküllük A.U. Zorluk.

müştiri I. A. Abone.

Müştiri II. (astranom) Jüpiter, Müşteri.

müşük bk. **möşük.**

mütexessis A. Uzman, mütehassıs, usta.

mütexesisleşmek A.U. Uzmanlaşmak.

mütexesislik A.U. Uzmanlık, ustalık.

mütenasip A. bk. **mutanasip.**

mütidil A. Ilımlı, mutedil. **mütidil témpératura** ılık derece, mutedil derece.

mütidillik A.U. Ilımlılık, mutedillik.

mütikebbir A.bk. **tekebbur.**

mütikebbirlik A.U. bk. **tekebburluk.**

mütiver A. Muhterem, itibarlı, saygılı, hatırı sayılır. **mütiver alim** itibarlı bilgin.

mütiverlik A.U. İtibarlılık, saygınlık.

müttihem A. Alçak herif, namussuz.

müttihemçilik A.U. Alçaklık, namussuzluk.

müttihemlik A.U. bk. **müttihemçilik.**

müzakire A. Müzakere, görüşme. **müzakire kilmak** müzakere etmek. **müzakire jürgüzmek** müzakere yürütmek.

müzakirileşmek A.U. Görüşmek.

müze Çizme, ayakkabı.

N

na– Farsçadan girmiş ön ek. **nainsap** insafsız. **natoğri** yanlış, hata.

nabap F. Uygunsuz.

nabor R. Kayıt; silah altına alma; dizme; tertip.

naborçik R. Dizici, mürettip.

naborçiklik R.U. Dizicilik.

nabut F. bk. **novut.**

nacins F.A. Cinssiz.

nacinslik F.A.U. Cinssizlik.

naçar Kötü, zayıf, iyi değil.

naçarlanmaḳ F.U. Zayıflaşmak. **Hali naçarlinip ketti** Durumu zayıflaştı.

naçarlaş F.U. Zayıflama.

naçarlaşmaḳ F.U. Zayıflaşmak.

naçarlaşturuvetmek F.U. Zayıflaştırıvermek.

naçarlatmaḳ (**naçarlimaḳ**'tan) Zayıflatmak; kötü hale getirmek.

naçarlik F.U. Zayıflık, kötülük.

naçarlimaḳ F.U. Zayıflamak.

nadamet A. Nedamet, pişmanlık. **nadamet çekmek** pişman olmak.

nadan F. Cahil, bilgisiz.

nadanliḳ F.U. Cahillik, bilgisizlik.

nadir A. (kitabî) Nadir, seyrek.

naga F. (ağız) bk. **nagah.**

nagah F. Rastgele, tesadüf.

nagan I. Arasıra, zaman zaman. **U nagan-da-naganda peyda bolup turudu** O arasıra hasıl olur.

nagan II. R. Tabanca, küçük ateşli silah.

naganda bk. **nagan** I.

nagan-naganda bk. **nagan** I.

naġir (ağız) bk. **naġra.**

naġra A. Davul. **naġra çalmaḳ** davul çalmak.

naġriçi A.U. Davulcu.

nahayiti Pek, aşırı. **nahayiti çoñ** pek büyük.

naheḳ F.A. Haksız. **naheḳ cazalanmaḳ** haksız cazalanmak. **Naheḳ yerde** Haksız yerde.

naheḳliḳ F.A.U. Haksızlık.

naheḳtin F.A.U. Haksız olarak. **naheḳtin-naheḳ** haksız olarak.

nahiye A. Nahiye, kasaba.

nahiyilik A.U. Nahiyeye ait. **Nahiyilik komitét** Nahiye komitesi.

naxşa Şarkı. **naxşa éytmaḳ** şarkı söylmek.

naxşiçi F.U. Şarkıcı. **naxşiçi ayal** şarkıcı kadın.

nail A. Nail, erişmiş. **nail bolmaḳ** nail olmak, erişmek.

nailac F.A. Çaresiz, istemeyerek, istemeden. **Nailac kélişke mecbür boldum** İstemeyerek gelmek zorunda kaldım.

nailacliḳ F.A.U. Çaresizlik, çıkmazlık.

nainsap F.A. İnsafsız.

nainsapliḳ F.A.U. İnsafsızlık.

naka F. Malul, sakat. **naka bolmaḳ** sakat olmak.

nakaliḳ F.U. Sakatlık.

nakes F. Alçak, namussuz, rezil.

nakeslik F.U. Alçaklık, namussuzluk, rezillik.

naḳ A. (ağız) bk. **nex.**
naḳil A. (kitabî) Nakil.
naḳulay F.U. Kolay olmayan, zor.
naḳulaylik F.U. Kolay olmama hali.
nal A. Nal. **ötükniñ nali** çizmenin nalı.
nalayik F.A. Uygunsuz, oygun olmayan.
nale F. Feryat, çığlık. **nale ḳilmaḳ** feryat etmek.
nalet A. Lanet, kargış, beddua. **nalet éytmaḳ** Lanet etmek.
nam F. Nam, ad, isim. **nam çiḳarmaḳ** ünlü olmak. **nami çiḳḳan ḳehriman** ünlü kahraman.
namaḳul F.A. Düşüncesiz, ihtiyatsız, akılsızlık.
namaşem F. Alaca karanlık. **namaşem gül** alaca karanlık çiçeği.
namayan F. Görülür, açık, aşikar. **namayan bolmaḳ** aşikar olmak; görülmek.
namayiş F. Gösteri, nümayiş. **namayiş ḳilmaḳ** gösteri yapmak.
namayişçi F.U. Gösterici; gösteriye katılan kimse.
namaz F. (dinî) Namaz. **bamdad namaz** Sabah namazı. **namaz oḳumaḳ** namaz kılmak.
namdar F. Namlı, şanlı, ünlü, şöhretli.
namdarliḳ F.U. Şanlılık, ünlülük, şöhretlilik.
name F. Name, mektup. **vakaletname** vekalet-name. **teziyename** taziye-name. **vesiyetname** vasiyet-name. **Şahname** Şah-name.
namehrem F.A. Başkasının, başkasının malı.
namelumluḳ F.A.U. Belirsizlik.
namelüm F.A. Belirsiz.
namert F. Namert, alçak.
namet F. Keçe, keçeden.
nametman F. Kötü keçe. **nametman adem** kötü adam.
nametmençilik F.U. Keçe esnaflığı.
namikap F. Salamura.
namliḳ F.U. Namlı, adlı.
namrat F.A. Yoksul, fakir. **Eski tamda ḳuşḳaç tola, namratḳa putlaş tola** Eski damda serçe çok, yoksula engel çok.
namratçiliḳ F.A.U. Yoksulluk. **namratçiliḳta yaşimaḳ** yoksullukta yaşamak.
namratlaşḳan F.A.U. Yoksullaşmış.
namratlaşmaḳ F.A.U. Yoksullaşmak.
namsiz F.U. Namsız, adsız, isimsiz. **U namsiz yoḳulup ketti** O belirtisiz kayboluverdi.
namsizliḳ F.U. Namsızlık, adsızlık.
namunasip F.A. Uygunsuz.
namunasipliḳ F.A.U. Uygunsuzluk.
namus A. Namus. **birevniñ namusiġa tecavuz ḳilmaḳ** birisinin ırzına geçmek. **Namusimdin öley dédim** Çok utandım.
namusliḳ A.U. Namuslu.
namussiz A.U. Namussuz.
namussizliḳ A.U. Namussuzluk. **Bu ḳandaḳ namussizliḳ!** Bu nasıl bir namussuzluk!
namuvapiḳ F.A. Uygun değil, uygunsuz.
namuvapiḳliḳ F.A.U. Uygunsuzluk.
namzat F. Namzat, aday. **namzat körsetmek** aday göstermek.
namzatliḳ F.U. Adaylık.
nan F. Ekmek. **ak nan** beyaz ekmek. **zaġra nan** mısır unu ekmeği. **göş nan** etli pide. **mayliḳ nan** yağlı ekmek. **nan dukini** ekmek dükkanı, ekmek bayisi. **nan yaḳmaḳ** ekmek pişirmek.
nanvay F. bk. **navay.**
nanvayxana F.bk. **navayxana.**
napaset A. Zariflik.
napasetlik A.U. Zarif, narin, zariflik.

nar Tek hörgüçlü deve.
narak (ağız) bk. **néri : Nerirak** Öteye.
narava F. Yakışmaz.
narazi F.A. Hoşnutsuz, memnun olmayan.
narazilik F.A.U. Hoşnutsuzluk, itiraz. **narazilik bildürmek** itiraz etmek.
nare (ağız) bk. **nar.**
naréside F. Çocuk, yavru, bebek.
narin Türkistan milli yemeğidir. Haşlanmış et ince kesilerek, ince makarna ile karıştırılır. Bu yemek genelde at etinden yapılır.
nas F. Çiğnemek için özel yapılmış tütün.
nasi bk. **nas.**
naskapak F.U .Çiğnenen tütünün kutusu.
naspuruş F. Çiğnemek için yapılmış tütünün satıcısı.
naspuruşluk Çiğnemek için yapılmış tütünün ticareti.
nasval F. bk. **nasvay.**
nasvay bk. **nas.**
nasvayçi F.U. Çiğnenen tütünü yapan veya satan kimse.
naşiker F. Bir kavun türü.
naşka (ağız) bk. **naxşa.**
naşki (ağız) bk. **naxşa.**
naşta F. Kahvaltı. **naşta kilmak** kahvaltı yapmak.
naştilik F.U. Kahvaltısını yapmış; kahvaltısını yanına almış.
naştisiz F.U. Kahvaltısız. **Künimiz naştisiz ötti** Günümüz kahvaltısız geçti.
natavan F. Zayıf.
natavanlik F.U. Zayıflık.
natayin F.A. Belirsiz. **Kéliş-kelmesligi natayin** Gelip gelmeyeceği belirsiz.
natayinlik F.A.U. Belirsizlik.
natik A. Hatip.
natiklik A.U. Hatiplik.
natinç F.U. Huzursuz, endişeli, telaşlı, rahatsız.
natinçlik F.U. Huzursuzluk, endişelilik, telaşlılık, rahatsızlık.
natoğri F.U. Yanlış, hata, dürüst olmayan. **natoğri gep** yanlış söz.
natoğrilik F.U. Yanlışlık, hatalık.
naümit F.A. Ümitsiz.
nava I. F. Melodi, ahenk. **neğme-nava** ahenk, şarkı.
nava II. F. : **Nerxu-nava** Fiyat.
navada F. Rastgele, tesadüfen, kazaen. **Navada köziñizge tüşse** Tesadüfen görürseniz.
navak F.A. Ne zaman, çoktan. **Navaktin béri?** Ne zamandan beri?
navan : Navan-navanda Arasıra, zaman zaman.
navat A. Akide şekeri.
navay F. Fırıncı.
navayçi F.U. bk. **navay.**
navayçilik F.U. Fırıncılık.
navayxana F. Fırın evi.
navda F. Filiz, sürgü.
naye (ağız) bk. **nar.**
nayiti A. (ağız) bk. **nahayiti.**
naynak Züppe, üstünkörü, havaî.
naynaklimak Düzenbazlık yapmak; oynak.
naz F. Naz. **naz kilmak** naz yapmak, nazlanmak.
nazaket A. Nezaket.
nazaketlik A.U. Nezaketlik, naziklik.
nazaret A. Nezaret. **nazaret kilmak** nezaret etmek. **Çarviçilik nazariti** Hayvancılık nezareti (bakanlığı).
nazaretçi A.U. Gözetici, gözcü.
nazaretsiz A.U. Bakımsız.
nazaretsizlik A.U. Bakımsızlık.
nazim A. Nazım.
nazinin F. Cilveli, güzel, sevimli.
nazir A. Bakan, gözeten, başkan.
nazlanmak F.U. Nazlanmak.
nazlik F.U. Nazlı.

nazliniş Nazlanma.
nazuk F. Nazik. **nazuk cay** nazik yer.
nazuklaşmaḳ F.U. Nazikleşmek.
nazukluḳ F.U. Naziklik.
ne I. Ne. **Nériñ aġridu?** Neren ağrıyor?
ne II. Ne (menfiliği ifade eder). **Ne u, ne bu** Ne o, ne de bu. **Ne saña, ne maña** Ne sana, ne de bana.
nebatat A. Botanik, nebatat, bitki. **nebatat ilmi** botanik ilmi.
nebatatşunas A.F. Nebatat bilgini.
nebatatşunasliḳ A.F.U. Nebatat ilmi.
necaset A. Pislik, kir, leke, çamur.
neççe? Kaç? **bir neççe** birkaç. **neççe jillardin béri** birkaç yıldan beri. **Saet neççe?** Saat kaç?
neççiçe Etrafında, kadar, civarında. **on neççiçe** on civarında.
neççilen : Bir neççilen Birkaçımız; bir kaç kişi.
neççinçi Kaçıncı. **Neççinçi ḳétim ḳélişim** Kaçıncı defa gelişim.
neççüylen bk. **neççilen.**
neçend F. bk. **neççe.**
nede? Nerde? **Nedidu?** Neredédir? **Nedidur?** Neredédir?
nediki ? Neredeki? **Nediki yoḳ nimiler** Beklenmemiş birileri.
nedin? Nereden?
nedindur? Neredendir?
nege? Nereye? **U héç nege ketmigendu** O hiçbir yere gitmemiştir.
neġme A. Müzik. **neġme oynimaḳ** müzik çalmak; müzik bestelemek.
neġme-nava A.F. Müzik ve ahenk; müzik ve melodi.
neġmiçi A.U. Çalgıcı, müzisyen.
nehayiti A. bk. **nahayiti.**
neheñ A. (zool) Timsah, krokodil. **neheñ térisi** timsah derisi.
nehvi A. Sözdizimi, sentaks.
nehviy A. Cümlenin sözdizimi bakımından tahlili.
nex A. Peşin. **nex pul** peşin para. **Nex pulġa sétivaldim** Peşin paraya satın aldım.
nexşe (ağız) bk. **naxşa.**
nexşida (ağız) bk. **neḳḳaş.**
neḳ I. Tam. **Neḳ özi** Tam kendisi.
neḳ II. bk. **nex.**
neḳata? Ne kadar?
neḳataliḳ ? Ne kadar? **Neḳataliḳ paydisi bar?** Ne kadar faydası var.
neḳiş A. Nakış. **neḳiş çüşürmek** nakşetmek.
neḳişlanmak A.U. Nakışlanmak.
neḳişletmek A.U. Nakşettirmek.
neḳişlik A.U. Nakışlı.
neḳişlimek A.U. Nakışlamak.
neḳḳaş A. Nakkaş.
neḳḳaşçiliḳ A.U. bk. **neḳḳaşliḳ.**
neḳḳaşliḳ A.U. Nakkaşlık.
neḳl A. (tarihî) Nakl. **neḳl ḳilmaḳ** naklet-mek.
neḳlen A. Naklen.
neḳliyat A. Nakliyat, taşıma işleri.
neḳşi A. (ağız) bk. **neḳḳaş.**
nelik? Nereli? **Siz nelik?** Nerelisiniz?
nem F. Nem, rutubet. **nem bolmaḳ** nem olmak.
nemayiş F. bk. **namayiş.**
nemdeş bk. **nemleş.**
nemerse (tarihî) Şey, nesne.
nemlenmek F.U. Nemlenmek, rutubetli olmak.
nemleş F.U. Nemleme.
nemlik F.U. Nemli, rutubetli.
nemlimek F.U. Nemlemek, rutubetli hale getirmek.
Nemrud A. Nemrut.
nemune F. Nümüne, örnek, misal. **nemune ḳilip körsetmek** örnek olarak göstermek.

nemuniçi F.U. Yenilikçi, yenici.
nemuniçilik F.U. Yenilikçilik, yenicilik.
nemunilik F.U. Tipik, nümune, örnek.
nep A. Kâr, kazanç, fayda. **népi yoḳ** faydası yok.
nepe (ağız) bk. **mepe.**
nepeḳe A. bk. **nepiḳe.**
neper F. Nefer.
nepes A. Nefes. **nepes almaḳ** nefes almak. **nepes élişḳa başlimaḳ** nefes almaya başlamak.
nepiḳe A. Nafaka.
nepis I. A. Nefis, güzel. **nepis edibiyat** edebiyat.
nepis II. A. Nefis. **nepsi yaman** doymak bilmeyen, pisboğaz. **nepsi bozuḳ** pisboğaz.
nepise A. (tarihî) : **Sanayi nepise** Güzel sanat; sana-i nefise.
nepislik A.U. Nefislik, zariflik.
nepisperest A.F. Aç gözlü, düşkün, çıkarcı.
nepisperestlik A.F.U. Çıkarcılık, aç gözlülük, menfaat düşkünlüğü.
neplik A.U. Faydalı.
nepret A. Nefret. **nepret oḳumaḳ** nefret etmek.
nepretlendürmek A.U. Nefretlendirmek.
nepretlenmek A.U. Nefretlenmek.
nepretlik A.U. Nefretli.
nepsaniyet A. Nefis, öz varlık.
nepsaverçilik A.F.U. Tamahkarlık, menfaatperestlik.
nepsiz A.U. Faydasız.
nere A. Nara.
nerx F. Fiyat.
nerxu-nava F. Fiyat.
neriñ (**ne yériñ**'den) neren? hangi yerin?
nerse Nesne, şey. **bir nerse** bir şey. **héç nerse** hiçbir şey. **her nerse** her şey.
nerse-kérek Gereken şeyler.
nes A. İç karartıcı, meş'um, uğursuz.
nesep A. Nesep, soy.
nesihet A. bk. **nésihet.**
nesil A. Nesil. **nesil koğlimaḳ** soya benzemek, soya çekmek. **nesil aliti** cinsel organ.
nesildar A.F. Soylu, cins, asil, asilzade.
nesildaş A.U. Soydaş.
nesildaşliḳ A.U. Soydaşlık.
nesillendürmek A.U. (**nesillenmek**'ten) Cinslendirmek; cins hale getirmek.
nesillenmek A.U. 1. Cins hale gelmek 2. Çoğalmak, soy bırakmak.
nesillik A.U. Cins. **nesillik mal** cins hayvan.
nesilsiz A.U. Soysuz, cinssiz.
nesilsizlik A.U. Soysuzluk, cinssizlik.
nesip A. bk. **nésip.**
nesir A. Nesir.
nesive A. bk. **nésive.**
nesri A. Nesire ait; koşuk olmayan yazıya ait, nesire özgü.
Nesturi A. Nesturî.
neş'e A. (kitabî) Neşe; hoşnutluk; gönül açıklığı.
neşe A. Haşiş, esrar. **neşe çekmek** esrar kullanmak.
neşiçi A.U. Esrar hazırlayan ve satan kimse.
neşixana A.F. Esrarın kullanıldığı ev.
neşixor A.F. Narkotik tiryakisi.
neş'ilik A.U. Neşeli, gönül açıklığı.
neşir A. Yayın, baskı, yayım. **birinci neşri** ilk yayını. **neşir ḳilğuçi** yayınlayan.
neşpüt F. Armutun bir türü.
neşr A. bk. **neşir.**
neşriyat A. Neşriyat, yayın. **dölet neşriyati** devlet neşriyatı.
neşter F. 1. İğne 2. Yılan dili 3. Diken, zehirli dil 4. Keskin uç, ağız.
netice A. bk. **nétice.**
nev I. F. Yeni.
nev II. A. Tür, cins.
nevax? U.A. Ne zaman?

nevaxta? U.A.U. Ne zamanda? **Nevaxta kélisen?** Ne zaman geleceksin?
nevbahar F. İlkbahar.
neviy A. Cins.
nevre A. Torun. **ḳiz nevre** kız torun.
ney F. Ney. **ney çalmaḳ** ney çalmak.
neyçe F. Küçük boru, borucuk.
neyçi F.U. Flütçü.
neyreñ F. Hile, dalavere, oyun, büyücülük. **neyreñ işletmek** oynamak; hile yapmak.
neyreñçi F.U. Hilekâr, oyuncu.
neyreñçilik Hilkârlık, oyunculuk. **nyreñçilik ḳilmaḳ** hilekârlık etmek; hile yapmak.
neyreñvaz F. bk. **neyreñçi.**
neyreñvazliḳ F.U. bk. **neyreñçilik.**
neyze F. Mızrak.
neyzebaz F. bk. **neyzivaz.**
neyzileş Mızrak atma; mızrak ile vurma; eskrim yapma.
neyzileşmek F.U. Birbirine mızrak atmak.
neyzilimek F.U. Mızrak atmak; mızrak ile vurmak; eskrim yapmak.
neyzivaz F. Eskrimci.
neyzivazliḳ F.U. Eskrim.
nezer A. Nazar, bakış. **nezer salmaḳ** bakmak. **nezerge almaḳ** dikkata almak. **U méni héç nezerge almaydu** O bana hiç önem vermiyor. **nezerde tutmaḳ** dikkata almak. **nuktiyi nezer** açı, bakış açısı.
nezir A. Ölü gömüldükten sonra verilen yemek. **nezir bermek** ölü gömüldükten sonra yemek vermek.
neziriy A. Nazarî, kuram.
neziriye A. Nazariye.
neziriyiçi A.U. Nazariyeci, teorici.
nezir-sedi̇ḳe A. Ölü gömüldükten sonra verilen yemek ve sadaka.
nezm A. Nazım.
nécat A. (kitabî) Kurtarma, kurtuluş. **Nécat jultuzi** Kurtuluş yıldızı; büyük kurtarıcı.
nécatçi A.U. Kurtarıcı.
nécis A. Aşağılık adam. **nécis ḳilmaḳ** pisletmek, kirletmek.
néçaġliḳ? Ne kadar?
néçaḳ? (ağız) Ne zaman? **Néçaḳ boldi?** Ne zaman oldu?
néçaḳta? (ağız) Ne zaman?
néçend? F. Kaç?
néçuk? Nasıl, ne?
néft R. Neft. **néft ambiri** neft deposu.
néftlik R.U. Neftli.
négiz Esas, temel. **négiz salmaḳ** temel atmak. **Négiz ḳurguçi** Temelini atan.
német A. Nimet, hayır, iyilik.
Némis R. Alman. **Némis ayili** Alman kadını. **Némis xelḳi** Alman halkı. **Némis tili** Alman dili.
népiz A. Zarif, narin, yepelek. **népiz perde** zarif perde.
népizlenmek A.U. Zariflenmek; ince hale gelmek.
népizleşmek A.U. Zarifleşmek.
népizleştürmek A.U. (**népizleşmek**'ten) Zarifleştirmek.
népizletmek A.U. (**népizlimek**'ten) Zarifletmek; narin hale getirmek.
népizlik A.U. Zariflik, narinlik, incelik.
népizlimek A.U. Narin hale getirmek; zarif hale getirmek.
néri Öte. **nériraḳ** biraz öteye. **deryaniñ néri yéḳida** nehrin ötesinde. **néri yaḳta** ötede. **İşim ye néri, ye béri bolsa éken** İşim bir yanlı olsa idi.
néri-béri Öteye beriye; oraya buraya; öyle böyle.
néridin Öteden.
nériraḳ Biraz öteye.
nérḳi Öteki. **nérḳi koçida** öteki sokakta. **nérḳi öyde** öteki evde.
nési F. Borç. **Nési yémeñ göşni, yèrip çiḳidu töşni** (deyim) Borca yemeyin eti, yarıp çıkar döşü.

nésihet A. Nasihat. **nésihet ḳilmaḳ** nasihat etmek.
nésihetgöy A.F. (tarihî) Nasihatçı, akıl hocası.
nésihetgöyluḳ A.F.U. (tarihî) bk. **nésihet.**
nésip A. Nasip. **nésip bolmaḳ** nasip olmak. **nésip bolsa** nasip olsa.
nésive A. Hisse, parça, bölüm, pay, nasip. **Nésivemge tekkini şu** Nasibime düştüğü şu.
nésividar A.F. Nasibi olan, payı olan.
nésivilik A.U. Nasipli, paylı, hisseli.
nésivisiz A.U. Nasibi yok; nasipsiz; paysız; hissesiz.
nésiye F. Borç. **nésiye almaḳ** borç almak. **nésiye bermek** borç vermek. **nésiyige satmaḳ** veresiye satmak.
nésiyet A. bk. **nesihet.**
néşikeş F. Esrar tiryakisi.
néşikeşlik F.U. Esrar tiryakiliği.
néşivan F. bk. **néşikeş.**
nétice A. Netice, sonuç. **nétice çiḳarmaḳ** sonuç çıkarmak. **néticige kelmek** sonuca ulaşmak.
néticilik A.U. Neticeli, başarılı, verimli.
néticisiz A.U. Neticesiz, başarısız, verimsiz, sonuçsuz.
néticisizlik A.U. Neticesizlik, sonuçsuzluk, verimsizlik.
névada A.F. (ağız) bk. **mavada.**
néziḳaş Nazlanma, kendini naza çekme.
néziḳimaḳ Nazlanmak, kendini naza çekmek.
ni Acayıp, ne gibi, nasıl. **ni çiraylıḳ ḳızlar** acayıp güzel kızlar; ne gibi güzel kızlar.
nida A.(kitabî) Çağırış, ses, celp. **nida ḳilmaḳ** çağırmak; imdat etmek.
nigar F. Güzel, dilber, sevgili.
nixsimaḳ Çürümek, kokmak.
nixtalmaḳ Sıkışmak; çakılmak; kakılmak.
nixtaş Sıkıştırma, çakma, kakma.
nixtimaḳ Sıkıştırmak, çakmak, kakmak. **nixtap kirgüzmek** sıkıştırıp içine sokmak.
nika A. Nikah. **nika ḳilmaḳ** nikah yapmak; nikah etmek.
nikalanmaḳ A.U. Nikahlanmak.
nikalaş A.U. Nikahlama.
nikaliḳ A.U. Nikahlı. **bir nikaliḳ** bir nikahlı; bir defa evlenmiş.
nikalimaḳ A.U. Nikahlamak.
nikaliniş A.U. Nikahlanma.
nikasiz A.U. Nikahsız.
nikél R. Nikel. **nikél yalatmaḳ** nikel kaplamak.
nikéllimek R.U. Nikellemek.
niḳap A. Maska.
niḳaplanmaḳ A.U. Maske takmak; maskelenmek.
niḳapliḳ A.U. Maskeli.
niḳaplimaḳ A.U. Maske takmak; maskelemek.
niḳeder Ne kadar. **niḳeder az** ne kadar az.
nil F. Çivit, indigo.
niluper F. Nilüfer.
nim I. F. Yarım, buçuk.
nim II. bk. **nime** I.
nimançe? (**nime ançe**'den) Niye o kadar?
nimandaḳ? (**nime andaḳ**'tan) Niye öyle?
nimcan F. Yarım can; güçsüz, bitkin.
nimcanliḳ F.U. Güçsüzlük, bitkinlik.
nimçe Bir tür kadın giyisi.
nime I. Ne. **Nime boldi?** Ne oldu? **Nime ḳilay** Ne yapayım. **Nime dégen gözel** Ne kadar güzel. **Etiñiz nime?** Adınız ne? **Nime xiyalġa pattiñiz?** Ne gibi bir hayala daldınız? **Özi nime gep?** Ne gibi bir söylenti? **Nime gepler bar?** Ne gibi söylentiler var?
nime II. Eşya, nesne. **bar nime** her şey. **hiç bir nime yoḳ** hiçbir şey yok. **Méniñ nimem kétidu!** Bana hiçbir şey değil!
nimige? Niye, ne için?

nimiki U.F. Ne gibi. **nimiki bolsa** ne gibi bir şey olsa.
nimikin? Nedir?
nimila : Nimila bolsa boldi Ne olsa oldu; olacak oldu.
nimiliktin Neden, ne sebepten.
nimiliktindur Nedendir.
nimisi Nesi. **Köñlümdiki yar bolsa, özginiñ nimisi bar** (folk) Gönlümdeki yar olsa, başkasının ne gereği var.
nimişke? Neden?
nimişqa bk. **nimişke.**
nimişqidur Niyedir, nedendir.
ni ni Ne ne. **ni ni obdan qizlar** ne ne iyi kızlar.
nisbet A. Nispet, oran.
nisbiten A. Nispeten.
nisbiy A. Nispî.
nisbiyet A. Oran.
nisbiylik A.U. Oranlı.
nisp A. Nısıf, buçuk, yarım.
nispikar A.F. (tarihî) Yarıcı.
nistu-navut F. Kırma, öldürme, yok etme.
niş F. Zehir, ağı.
nişalla A. Şeker ile yumurta akını karıştırarak hazırlanmış, köpürtülmüş tatlı.
nişan F. 1. Nişan, alamet 2. Hedef.
nişane F. bk. **nişan.**
nişanliq F.U. İşaretli, nişanlı.
nişanlimaq F.U. İşaretlemek, nişanlamak.
niyet A.Niyet. **yaman niyet** kötü niyet.
niyetdaş A.U. Niyettaş; aynı niyeti paylaşan.
niyetlenmek A.U. Niyetlenmk.
niyetlimek A.U. Niyetlemek.
niza A. Niza, çekişme, anlaşmazlık, zıtlık. **otturiğa niza salmaq** ortaya zıtlık sokmak.
nizalaşmaq A.U. Zıtlaşmak, anlaşmazlığa düşmlek.
nizam A. Nizam, düzen, kanun, tertip.
nizamname A.F. Nizam-name.
nizamsiz A.U. Nizamsız, düzensiz, tertipsiz, kanunsuz.
nizamsizliq A.U. Nizamsızlık, düzensizlik, tertipsizlik.
no F. Oluk (ğu), su oluğu, çatı oluğu. Ayrıca bk. **nor.**
noça 1. Yüksek, yüce 2. Cesur, gözü pek, yürekli.
nodur Tembel, miskin, haylaz.
nogay Kepçe.
Noğay Kazan Türklerine verilmiş bir ad. Ayrıca bk. **Tatar.**
noğoy (ağız) Kepçe.
noğuç Merdane, silindir.
noxta Yular, dizgin. **noxta salmaq** yular takmak.
noxtilatmaq (**noxtilimaq**'tan) Gem vurdurmak.
noxtilimaq Gem vurmak.
noxuna (tıp) Polip (pi).
noqta bk. **noxta.**
noqumaq Dürtmek. **U yénidiki ademni noqudi** O yanındaki adamı dürttü.
noquş Dürtme.
nomir R. Numara. **nomir qoymaq** not vermek.
nomirlanmaq R.U. Numaralanmak.
nomirlatmaq R.U. (**nomirlimaq**'tan) Numaralatmak.
nomirlimaq R.U. Numaralamak.
nomus A. Namus. **U uniñ nomusiğa tegdi** O onun ırzına geçti. **nomus qilmaq** utanmak.
nomusçan A.U. Namuslu, utangaç, utangan.
nomusçanliq A.U. Namusluluk, utangaçlık, utanganlık.
nomuslanmaq A.U. Utanmak, mahcup olmak, yüzü kızarmak.
nomusluk A.U. Namuslu.
nomuslunuş A.U. Utanma, mahcup olma, yüzü kızarma.
nomussiz A.U. Namussuz. **nomussizlarçe** Namussuzluk ile.

nomussizlik A.U. Namussuzluk.
nor F. bk. **no.**
norkelem Kamış kalem.
norma R. Norm, oran.
normal R. Normal. **geyri normal** anormal, normal olmayan.
noruz F. (tarihî) Günün uzarmasıyla başlayan yeni yıl günü, yani 21 Mart'ı yıl başı yapan yeni yıl.
nota I. R. (müzik) Nota.
nota II. R. Nota. **nota tapşurmak** nota vermek.
novda F. Körpe, genç.
novut F. Mahvolma, yok olma, yıkım, batma. **novut kilmak** mahvetmek.
Noyabr R. Kasım ayı; onbirinci ay.
Nozugum 19. yüzyılda Çin istilasına karşı savaş veren Kaşgarlı Uygur Kahraman kadını ve adını bu kahramandan alan destan adı.
nöbet A. bk. **növet.**
nögüç (ağız) bk. **noğuç.**
nöker (tarihî) Hizmetkar, uşak.
nöl R. Sıfır.
nöşüdür F. (kimya) Nışadır.
növet A. Nöbet, sıra, kez, defa. **növet bilen** sıra ile. **birinçi növette** birinci sırada. **növettin taşkiri** sıranın dışında. **bu növet** bu kez.
növetçi A.U. 1. Bekçi 2. Nöbetçi.
növetçilik A.U. Nöbetçi olma hali; nöbetçilik.
növetleşmek A.U. Nöbetleşmek.
növetlik A.U. Nöbetli; sıra ile olan.
növetlimek A.U. Değiştirmek, sıralamak, birbirini izlemek.
növetlişip A.U. Nöbetleşerek.
növetlişiş Nöbetleşme.
növetmu-növet A.U.A. Sıra il, ardarda, arka arkaya.
növetsiz A.U. Nöbetsiz.
növetsizlik A.U. Nöbetsizlik.
növettiki A.U. Sıradaki.
nucum A. (tarihî) Yıldız. **nucum ilmi** astronomi, gök bilimi, yıldızlar bilimi.
nuçuk (tarihî) Nasıl.
nuxsan A. Eksiklik, kusur, noksan.
nuxsanlik A.U. Kusurlu, noksanlık.
nuxsansiz A.U. Kusursuz, noksansız.
nuxta A. Nokta. **ot éçiş nuxtisi** ateş açma noktası. **nuxtiyi nezer** nokta-i nazar, görüş açısı.
nuxtilik A.U. : **Mühim nuxtilik kuruluşlar** Önemli kuruluşlar.
nukşan A. bk. **nuxsan.**
nukul A. Sade, basit. **nukul gep** (gramer) basit kelime.
nukumak bk. **noğumak.**
nukut Fasulye.
nupus A. Nüfus. **nupusi köp şeher** nüfusu çok şehir.
nupusluk A.U. Nüfuslu.
nupuz A. Nüfuz.
nupuzluk A.U. Nüfuzlu.
nur A. Nur, ışık. **tañ nuri** sabah ışığı. **nur çaçmak** nur saçmak. **yüziniñ nuri yok** yüzünün nuru yok.
nurğun Çok.
nurğunlatmak (**nurğunlimak**'tan) Çoğaltmak.
nurğunliğan Çok çok; çok sayıda.
nurğunlimak Çoğaltmak.
nurlandurmak A.U. (**nurlanmak**'tan) Nurlandırmak, ışıklandırmak.
nurlanmak A.U. Nurlanmak, ışıklanmak.
nurluk A.U. Nurlu, ışıklı. **Örgüley nurluk közüñdin** Nurlu gözüne feda olayım.
nurlunuş Nurlanma, ışıklanma.
nursiz A.U. Nursuz, ışıksız.
nursizlik A.U. Nursuzluk.
nuruç (ağız) bk. **noğuç.**
nusxe A. Nusha. **esli nusxe** asıl nusha.
nutuk A. Nutuk, söyley. **Nutuk sözlidi** Nutuk söyledi.

O

oba Vadi, dere.

obdan F. İyi. **Obdan boludu** İyi olur. **Obdan boptu** İyi olmuş. **obdan körmek** iyi saymak; sevmek.

obdanlaş F.U. İyileştirme.

obdanlik F.U. İyilik.

obdanlimak F.U. İyileştirmek.

oblast R. Bölge, eyalet. **Avtonom oblast** Özerk bölge.

obligatsiye R. Tahvil.

oblus R. bk. oblast.

obraz R. Suret, kılık, tasvir.

observatoriye R. Rasathane, gözlem evi.

obyékt R. Objektiv.

obyéktiv R. Objektif.

obyéktivlik R.U. Objektiflik.

obzor R. Görme, gözden geçirme, özet, icmal.

obzorçi R.U. Gözetleyici.

oç Avuç.

oçak Ocak. **oçak béşi** kazan başı; mutfak. **oçakta pişkan nan** ocakta pişmiş ekmek.

oçaklik Ocaklı.

oçi Avcı. **oçi işit** avcı köpek.

oçilik Avcılık. **oçilik kilmak** avcılık yapmak.

oçlimak Avuçlamak.

oçuk Açık. **op-oçuk sözlimek** açık söylemek. **oçuk yézilğan xet** açık yazılmış mektup; okunaklı yazılmış mektup. **oçuk yüzlük** güler yüzlü. **oçuk yüz körsetmek** yüz vermk. **oçuk könül** iyi kalpli; safdil. **oçuk kol** cümert. **yoli oçuk adem** şanslı kişi.

oçukçuluk Enginlik, genişlik, engin alan.

oçukluk Açıklık.

oçum Avuç. **Bir oçum buğday** Bir avuç buğday. **Bir oçum kişiler** Bir avuç kişiler.

oçumlumak Avuçlamak.

oda I. Oda.

oda II. bk. **orda.**

odekolon R. Kolonya.

oğa Zehir, ağı.

oğak Orak.

oğakçi Ekin biçen, orakçı.

oğal (ağız) bk. **oğul.**

oğlak I. Oğlak, keçi yavrusu.

oğlak II. Bozkaşi (kesilen oğlağın at üstündeki çekişme oyunu).

oğlan Oğlan, oğul. **Ceñgivar oğlanlirimiz** Cengaver oğlanlarımız.

oğri Hırsız. **oğri ayal** hırsız kadın. **oğri çiş** köpek dişi, domuz dişi.

oğrixane U.F. Hırsız yuvası.

oğri-yalğan Hırsız ve yalan; hırsız ve çalan.

oğuçi Zehirci, zehirleyen.

oğul Oğul. **Oğlum** Oğlum. **oğul-kizlar** oğul ve kızlar.

oğurliğuçi Çalan, hırsızlık yapan.

oğurlimak Çalmak.

oğurluk Hırsızlık. **oğurluk kilmak** hırsızlık yapmak.

oğurlukçe Gizli halde; duyurmadan. **Oğurlukçe çikip ketmek** Duyurmadan çıkıp gitmek.

oğut Gübre. **addiy oğut** basit gübre. **kala oğut** inek gübresi. **minéral oğut** mineral gübre.

oğutlimaḳ Gübrelemek, gübre vermek. **Oğutlanğan yer** Gübrelenmiş yer.

oğutluḳ Gübreli.

Oğuz I. Oğuz. Bir Türk boyu. Şimdiki Türkmen, Azeri ve Türkiye Türklerinin aslı.

oğuz II. Ağız sütü.

oxaḳ Uyanmış, uyanık. Ayrıca bk. **oyğaḳ.**

oxanmaḳ Uyanmak. Ayrıca bk. **oyğanmaḳ.**

oxatmaḳ Uyandırmak. Ayrıca bk. **oyğatmaḳ.**

oxsumaḳ Mide bulanmak.

oxsutmaḳ Mide bulandırmak.

oxşa Bu gibi, benzeri, böyle, öyle, bu çeşit. **Aña oxşa** Ona benzer.

oxşaş Aynı, benzer, farketmez, farksız. **oxşaş bolmaḳ** aynı olmak. **oxşaş bolmiğan** aynı değil. **şuña oxşaş** şuna benzer. **oxşaş bolmiğan imla ḳaidiliri** farklı imla kaideleri. **Oxşaş emgekke oxşaş heḳ** Aynı emeğe aynı hak.

oxşaşla Aynı; aynı halde; aynısı. **oxşaşla muhim** aynı halde önemli.

oxşaşlik Benzerlik. **oxşaşliği yoḳ şekiller** benzerliği yok şekiller.

oxşatma Benzetme.

oxşatmaḳ (**oxşimaḳ**'tan) Benzetmek. **Sizni bir tunuşumğa oxşutuvatimen** Sizi bir tanıdığıma benzetiyorum. **Oxşutup bir urdi** İyice bir vurdu. **Men uniñğa oxşutup bir tamaḳ ḳilip berdim** Ben ona güzel bir yemek yaptım.

oxşimaḳ Benzemek. **Rasa atisiğa oxşaydu** Atasına tam benziyor. **U hiç nime bilmeydiğanğa oxşaydu.** O hiçbir şey bilmiyor gibi. **Bu iş maña oxşimidi** Bu işi beğenmedim. **Ḳar yağidiğanğa oxşaydu** Kar yağar gibi.

oxşutuş Benzetiş, benzetme.

okéan R. Okyanos.

Oktebr R. Ekim. **Oktebr İnḳilavi** Ekim İhtilali.

oḳ I. Ok, kurşun, mermi. **oḳ tegmek** kurşunlanmak. **oḳḳa tutmaḳ** kurşuna dizmek. **oḳ açmak** kurşun yağdırmak.

oḳ II. Dingil, eksen, mihver.

oḳçi Okçu, atıcı, nişancı.

oḳdan U.F. Bağ, fişek bağı.

oḳet 1. Yiyecek, içecek 2. Meslek, iş. **oḳiti obdan adem** mesleği iyi adam. **Oḳitiñ nime?** Mesleğin ne?

oḳxana U.F. Silahhane.

oḳlaş Dolu (dolu tüfek).

oḳsiz Kurşunsuz, mermisiz.

oḳtalmaḳ Keskenmek, tehdit etmek.

oḳubet A. Istırap, azap, eziyet, sıkıntı.

oḳubetlik A.U. Azaplı, sıkıntılı.

oḳuğan Tahsilli, bilgili. **oḳuğan adem** tahsilli adam.

oḳuğanlik Tahsillilik, okumuşluluk, bilgililik.

oḳuğuçi Öğrenci. **Oḳuğuçi ḳiz** öğrenci kız.

oḳuğuçilik Öğrencilik; okul çağı. **Oḳuğuçilik çağlirimizda** Öğrencilik çağımızda.

oḳumaḳ Okumak, tahsil görmek. **Bu kitapni men oḳumidim** Bu kitabı ben okumadım. **oḳup tügetmek** okuyup bitirmek. **oḳup bermek** birisi için okumak. **oḳup çiḳmaḳ** sonuna kadar okumak.

oḳumiğan Tahsilsiz.

oḳur K. Yemlik, yalak.

oḳuruḳ At sineği, iviz.

oḳuş Okuma; okula gitme. **oḳuş kitavi** okul kitabı. **oḳuşḳa çüşmek** okula başlamak. **Mekteplerde oḳuş başlandi** Okullar açıldı. **Bügün mektepte oḳuş bolmaydu** Bugün okul kapalı.

oḳuş-oḳutuş Eğitim. **oḳuş-oḳutuş işliri** eğitim işleri.

oḳutḳuçi Öğretmen. **oḳutḳuçi ayal** öğretmen hanım.

oḳutḳuçilik Öğretmenlik.

oḳutmaḳ (**oḳumaḳ**'tan) 1. Okutmak 2. Okula göndermek. **Xetni kimge oḳuttiñ?** Mektubu kime okuttun?

oḳutuş 1. Okutma 2. Okula gönderme. **Xetni oḳutuş üçün keldim** Mektubu okutmak için geldim.

oḳya Yay ve ok.

olaş-çolaş Gürültü ile. **Ular olaş-çolaş öyge kirdi** Onlar gürültü ile eve girdi.

olaşmaḳ Çevrelemek, toplanmak.

olca Ganimet, istihsal, elde etme. **olca almaḳ** ganimet almak.

olimaḳ Avlamak. **Biz bélik olaymiz** Biz balık avlıyoruz.

olturaḳ Yerleşik.

olturaḳlaşmaḳ Yerleşmek.

olturaḳlaşturmaḳ (**olturaḳlaşmaḳ**'tan) Yerleştirmek; yerleşik hale getirmek.

olturaḳlik Yerleşik.

olturġuzmaḳ (**olturmaḳ**'tan) Oturtmak. **Méhmanlarni törge olturġuz** Konukları baş köşeye oturt. **köçet olturġuzmaḳ** ağaç oturtmak.

olturmaḳ Oturmak. **olturup ḳalmaḳ** uzun zaman kalmak; evde kalmak. **békar olturmaḳ** boş oturmak. **Men olturup ḳaldim** Ben uzun zaman kaldım. **kün olturġiçe** güneş batana kadar. **zoñ olturmaḳ** çömelmek. **U iş béşiġa olturdi** O işbaşına geldi; o başkan oldu. **Nime ḳilip olturupsen?** Ne yapıyorsun?

olturuş Oturuş, oturum. **Bügünki olturuş saet beşte başlinidu** Bugünkü oturum saat beşte başlanacak.

olturuşluḳ Oturan. **şu melide olturuşluḳ** şu mahallede oturan.

olumaḳ I. Sarmak, dolamak.

olumaḳ II. Yakmak, ısırmak.

oma bk. **orma.**

omaç 1. Lapa, bulamaç, sütlaç. 2. Karmakarışıklık, Arap saçı.

omaḳ Sevimli, şirin. **omaḳ ḳiz** sevimli kız. **omuġum** güzelim, sevgilim.

omaḳlik Tatlılık, sevimlilik. **Uniñ omaḳlik bolup öskinini karañ** Onun sevimli olarak büyüdüğüne bak.

omarta Arı kovanlığı; arıcılık çiftliği.

omartiçilik Arıcılık.

omartilik Arı kovanlarının konulduğu yer.

omaş (ağız) bk. **omaç.**

omiçi Orakçı.

omsurun Telaş. **omsurun bolmaḳ** telaşlanmak. **omsurun ḳilmaḳ** telaşa düşürmek.

omuldurmaḳ (**omulmaḳ**'tan) Aldatmak.

omulduruḳ At eyerlenirken, atın göğüslük tasması.

omulmaḳ Aldanmak.

omuluḳ Ekin biçimi için ayrılan erzak.

omumiy A. bk. **umumiy.**

omur : **Ak omur** Kiriş, sinir.

omurtḳa Omur, omurga. **omurtḳa yotisi** omurga sırtı. **tutaş omurtḳa** omurga.

omurtḳiliḳ Omurgalı. **omurtḳiliḳlar** Omurgalılar. **omurtḳiliḳ hayvanlar** omurgalı hayvanlar.

omurtḳisiz Omurgasız. **omurtḳisizlar** omurgasızlar.

omuz Omuz.

omuzluḳ Geniş omuzlu.

on On. **on bir** onbir. **on ikki** on iki. **on üç** on üç. **on tört** on dört. **on beş** onbeş.

onbéşi Onbaşı.

oninçi Onuncu.

onluḳ Onluk, ondalık. **onluḳ san** onluk sayı. **onluḳ kesir** ondalık kesir.

onuylen Onumuz; on kişi.

oñ I. Gerçek, hakikat. **Bu oñummu, çüşümmu** Bu gerçek mi, ruya mı. **Buni oñumda kördüm** Bunu gerçekte gördüm.

oñ II. Sağ. **Oñġa tart** Sağa çek. **Oñ partiyiler** Sağ partiler. **Pişanimiz oñ** Şanıslıyız. **Uniñ sözi oñ** Onun sözü doğru. **Uniñ işi oñ** Onun işi doğru. **Oñ tüşti** Kolay geldi. **oñ-tetür bomba taşlaş** hedefsiz rastgele bombalamak.

oñalmas Onarılmaz, iyileşmez.

oñay Kolay. **oñay bolmisa** kolay olmazsa. **oñay mezgil** kolay dönem. **oñiyi kelgende** kolayı geldiğinde.

oñayçiliḳ Kolaylık.

oñayliḳ Kolaylık. **oñayliḳ tuġdurmaḳ** kolaylık yaratmak.

oñaysiz Kolaysız, engelli, zor. **U méni oñaysiz halda ḳaldurdi** O beni zor durumda bıraktı.

oñaysizlaş Zor duruma düşürme.

oñaysizliḳ Zorluk. **Nurġun oñaysizliḳlar tuġuludu** Çok zorluklar meydana gelecek.

oñaysizlimaḳ Zor duruma düşürmek.

oñçe Yalnız, tek başına. **oñçe turmaḳ** yalnız yaşamak.

oñçil Sağ görüşlü, sağcı.

oñçilliḳ Sağ görüşlülük, sağcılık.

oñda Sağda.

oñdin Sağdan.

oñdisiġa Sırt üstü, arka üstü. **oñdisiġa çüşmk** sırt üstü düşmek. **U oñdisiġa yatidu** O sırt üstü yatıyor.

oñġa Sağa.

oñġaḳ Değişken, rengini çabuk değiştiren. **oñġaḳ çit** rengini çabuk değiştiren bez.

oñġan Becerikli, akıllı, makul, istidatlı, yetenekli.

oñġanliḳ Beceriklilik, akıllılık, istidatlılık, yeteneklilik.

oñġul-doñġul Engebeli, çökük ve çıkıntılı.

oñlaş Onarma, tamiretme.

oñlimaḳ Onarmak, düzeltmek, tamiretmek. **Özeñni oñlap al** Kendi durumunu düzelt.

oñmaḳ Başarılı olmak. **Oñmidim** Başarılı olamadım. **Oñdum** Başarılı oldum.

oñmas Talihsiz.

oñmiġan Başarısız, talihsiz.

oñmiġanliḳ Başarısızlık, talihsizlik.

oñşaş Onarma.

oñşimaḳ Onarmak. **U özini oñşidi** O kendini toparladı.

oñ-tetür Düzensiz; sağı solu belli olmayan. **Oñ-tetür sözleydiġan adem** Sözünün tutumu yok adam. **oñ-tetürü yoḳ rex** altı üstü aynı kumaş. **oñ-tetür parañ** karışık konuşma; laf.

oñtey-toñtey Alt üst.

oñuşluḳ Başarılı. **işlepçiḳirişḳa oñuşluḳ bolsun üçün** üretime kolaylık sağlamak için.

oñuşsiz Talihsiz, başarısız.

oñuşsizliḳ Talihsizlik. **oñuşsizliḳḳa uçrimaḳ** talihsizlik; talihsizliğe uğramak.

opéra R. Opera. **opéra téatri** opera tiyatrosu.

opérativ R. Cerrahi.
opératsiye R. Operasyon, ameliyat. **opératsiye ḳilmaḳ** ameliyat etmek.
opḳan Obur, pisboğaz.
opḳanliḳ Oburluk.
opḳun Girdap, su çevrisi.
opḳur Aç gözlü, tamahkar, doymaz. **opḳur bürküt** aç gözlü kartal.
opportunist R. Oportünist.
opportunistliḳ R.U. Oportünistlik.
opportunizm R. oportünizm.
optik R. Optik.
optimizm R. İyimserlik.
opul-topul Çabuk, acele, hızla, telâşlı. **opul-topul çiḳip ketti** O acele çıkıp gitti. **opul-topul bolmaḳ** telâşlanmak.
opula-topula Acele, hızla, apar-topar.
opulañ-topulañ Karışıklık, şaşkınlık. **opulañ-topulañ bolup ketmek** şaşkınlığa düşmek. **opulañ-topulañ ḳilmaḳ** ortalığı karıştırmak; şaşkınlığa düşürmek.
opurmaḳ Kırmak, delmek, gedik açmak. **opurup çüşermek** yıkmak, çöktürmek. **opurulup çüşmek** yıkılmak, çökmek.
or bk. **ora.**
ora Çukur, kuyu. **ora kolimaḳ** kuyu kazmak. **junda orisi** bulaşık çukuru. **Başḳiga ora koliġan özi çüşer** (deyim) Başkasına kuyu kazan kendisi düşer.
orak Ambalaj malzemesi.
oralmaḳ Ambalajlanmak, sarılmak, çevrilmek.
oranmaḳ Sarınmak, bürünmek. **yotḳanġa oranmaḳ** yorgana sarınmak (bürünmek).
oraş Çevirme, sarma.
oravalmaḳ Kuşatmak, çevirmek, sarmak.
oray Saçın çevrisi.
oraylıḳ Saç çevrisinin olma hali.
orda Yuva; ocak; Orta Çağlardaki Türk yerleşim merkezleri. **Altın Orda** Altın Ordu (Cengiz Han'ın büyük oğlu Cuci ulusuna mensup Türk-Moğol devletinin adı). **oġrilar ordisi** hırsızlar yuvası. **Türk Ordisi** Türk Ocağı.
ordénliḳ Nişanlı.
ordin R. Nişan.
organ R. 1. Organ 2. Alet, vasıta, araç 3. Kuruluş, teşkilat, makam.
orġaḳ bk. **oġaḳ.**
orġaḳçi bk. **oġaḳçi.**
orkéstr R. Orkestra.
orma Biçim. **Orma mezgili kélip yetti** Biçim zamanı geldi. **orma vaxti** biçim zamanı. **ormiġa çüşmek** biçime girişmek. **orma maşinisi** biçme makinesi; döver biçer.
ormaḳ Biçmek; orakla biçmek. **oma ormaḳ** ekin biçmek. **Térisañ orarsen** Ekersen biçersin. **ot ormaḳ** ot biçmek. **orup bolmaḳ** biçip bitirmek.
orman Orman. **ḳélin orman** koyu orman. **orman hoculiġi** orman müdürlüğü.
ormançi Ormancı, ormana bakan. **ormançi bolup işlimek** ormancı olarak çalışmak.
ormançiliḳ Ormancılık, **Ziraet ve ormançiliḳ nazariti** Ziraat ve orman bakanlığı.
ormanzer U.F. Ormanlık.
ormanzarliḳ U.F.U. bk. **ormanzar.**
ormiçi Biçici, biçen.
ormiliḳ Anızlık, anız alanı.
ormuluḳ bk. **ormiliḳ.**
ornaş Yerleşiş, yerleşme.
ornatmaḳ (**ornimaḳ**'tan) Yerleştirmek.
ornida Yerinde. **ozuḳ ornida** azık yerine.

orniğa Yerine. **Uniñ orniğa men keldim** Onun yerine ben geldim. **orniğa keltürüş** yerine getirme; eskisi gibi yapma. **Şu kemgiçe jürügim orniğa çüşmeydu** Ödüm koptu.

ornimaḳ Yerleşmek.

ornutulmaḳ Yerleştirilmek.

ornutuş Yerleştirme. **téçlik ornutuş üçün** barışı sağlamak için. **diplomatik munasivet ornutuş üçün** diplomatik ilişki kurmak için.

orta bk. **ottura.**

ortaḳ Ortak.

ortaḳçi Ortakçı, yarıcı.

ortaḳçilik Ortakçılık, yarıcılık.

ortaḳlaşmaḳ Ortaklaşmak (paylaşmak). **Ular özliriniñ icadiy muveppeḳiyetliri bilen ortaḳlaşti** Onlar kendilerinin yaratıcılıktaki başarılarını paylaştı.

ortaḳlik Ortaklık, yarıcılık.

oruğlimaḳ bk. **oruḳlimaḳ.**

oruxlaş bk. **oruḳlaş.**

oruḳ Arık, zayıf, yağsız.

oruḳlaş Arıklama, Zayıflama.

oruḳlatmaḳ (**oruḳlimaḳ**'tan) Zayıflatmak.

oruḳlimaḳ Arıklamak, zayıflamak. **oruḳlap ketmek** zayıflamış olmak.

oruḳluḳ Arıklık, zayıflık.

orum Biçim.

oruma Sarma, sargı.

orumaḳ I. Biçmek.

orumaḳ II. 1. Ambalajlamak, paket yapmak. 2. Sarmak 3. Yumaklamak.

orun Yer. **orun almaḳ** yer almak. **orun basmaḳ** yerini almak. **orun bésiş** yerini alma. **U uniñ ornini basti** O onun yerine geçti. **Ölsem, ornimni basirim bar** Ölsem yerime geçer kimsem var. **orun tartmaḳ** hastalanmak. **hökümet orunliri** hükümet daireleri; resmî kurumlar. **işlep çiḳiriş orunliri** üretim alanları. **axbarat orunliri** ahbarat kurumları. **juḳarḳi orunlar** yüksek makamlar. **U méni adem ornida körmeydu** O beni insan yerine saymıyor. **orni yoḳ gep** yersiz söz. **orni bilen** yeri geldiğinde; yerinde. **orni kelgende** yeri geldiğinde; sırasıyla. **Gepni ornida ḳil** Sözü düşünerek söyle.

orunbasar Yardımcı, muavin. **reis orunbasari** reis muavini. **ḳomandan orunbasari** komutan yardımcısı.

orunbasarliḳ Yardımcılık, muavinlik. **orunbasarliḳ ḳilmaḳ** muavinlik etmek.

orundaş bk. **orunlaş.**

orunduḳ Sandalya, koltuk.

orun-körpe Yatak takımı.

orunlaş Yerine getirme, becerme, halletme.

orunlaşmaḳ Yerleşmek.

orunlimaḳ Becermek, halletmek. **aşurup orunlimaḳ** fazlasıyla becermek.

orunlimasliḳ Becermezlik, halletmezlik.

orunluḳ 1. Yerli, yeri olan. **ikki orunluḳ** iki yeri olan. 2. Yerinde. **orunluḳ tenbih** yerinde tenbih. **Orunluḳ étilgan söz** Yerinde söylenmiş söz.

orunsiz Yersiz. **U orunsiz ḳaldi** O yersiz kaldı. **orunsiz yerge** boşuna; oygun olmayan. **Orunsiz étilgan söz** Yersiz söylenmiş söz.

orunsizliḳ Yersizlik. **U gepniñ orunsizliğini biletti** O sözün yersiz olduğunu bilirdi.

orun-yatak bk. **orun-körpe.**

Orusçe Rusça. **Men Orusçe bilimen** Ben Rusça bilirim.

orusgül R.F. Bir tür ev çiçeği.

oruş Biçme, biçiş. **ot oruş** ot biçme. **oruş maşinisi** biçme makinesi.

oruvalmaḳ sarmak, çevirmek, kuşatmak.

osal Kötü, iyi değil. **Uniñ közi osal** Onun gözü iyi değil.

osallaşmaḳ Kötüye gitmek.

osallik Zayıflık, kuvvetsizlik, halsizlik.

osallimaḳ Zayıflamak, halsizlenmek, kötüye gitmek.

osma Kaşı karartmak için, ezilerek suyu kaşa sürülen bir tür bitki (hanım işi). **osma ḳoymaḳ** osma bitkisinin suyunu kaşa sürmek.

osmaḳlimaḳ Ağzından laf almak.

osurmaḳ F. Osurmak, yellenmek.

oşatmaḳ Kırmak, parçalamak, yıkmak, bozmak.

oşuḳ I. fazla, çok. **oşuḳi bilen orunlimaḳ** fazlasıyla becermek.

oşuḳ II. Aşık. **oşuḳ oynimaḳ** aşık oynamak. **Uniñ oşuḳi alçi kélivatidu** Onun işi iyiye gidiyor; şanslı.

oşukçe Artık, fazla, aşırı, faydasız, gereksiz. **oşukçe hörmet** aşırı saygı.

ot I. Ateş. **ot yaḳmaḳ** ateş yakmak. **ot yéḳiş** ateş yakma. **ot öçürmek** ateş söndürmek. **ot öçürgüç** ateş söndüren alet. **ot ḳalimaḳ** ateş yakmak. **ot almaḳ** ateş almak. **Ot ketti** Yangın çıktı. **ot salmaḳ** ateşlendirmek. **ot bilen oynimaḳ** ateş ile oynamak. **otḳa çidamlik** ateşe dayanıklı. **Ot çikti** Yangın çıktı. **Kirpik ḳaḳḳiçe öyni ot élip ketti** Göz kapatıp açıncaya evi yangın sardı.

ot II. Ot, bitki, yeşillik. **ot çépiş** ot biçme. **ot çapmaḳ** ot biçmek. **ot çépidiġan maşina** ot biçen makina. **haram ot** zararlı ot. **yavayi ot** yabanî ot.

otak I. Tarlayı yabanî otlardan ayıklama.

otaḳ II. Çadır.

otaḳçilik Ayıklama çalışmaları.

otan (ağız) bk. **otun.**

otan-çava 1. Yakıt, yakacak (odun) 2. Çöp, süprüntü.

otaş Tarlayı zararlı otlardan ayıklama.

otav Çadır. **Ḳazaḳ otavi** Kazak çadırı. **otav tikmek** çadır durdurmak; çadır kurmak.

ot-boġuz Yem; hayvan yemi.

otçaçar Ateş püsküren alet.

ot-çoġ Ateş ve kor. **ot-çoḳḳa çüşmek** tutkuya kapılmak; ateşli bir isteğin girişi-minde bulunmak.

ot-çöp 1. Yeşillik, bitki 2. Çöp.

otdan U.F. Kandil, yağ lambası.

ot-xeşek Kuru ot.

otimaḳ Ayıklamak.

otḳazmaḳ (**oturmaḳ**'tan) (ağız) Oturtmak.

otḳuzuş Oturtma.

otlaḳ Otlak, yayla.

otlam Yudum. **bir otlam su** bir yudum su.

otlatmaḳ (**otlimaḳ**'tan) Otlatmak.

otlimaḳ 1. Otlamak 2. (mecazi) saçmalamak. **Nime otlap turupsen** Ne saçmalıyorsun.

otluḳ I. Ateşli.

otluḳ II. Çayır, çayırlık. **otluḳ cay** çayırlık. **otluḳ-suluḳ cay** bol çayır ve sulu yer.

otperest U.F. Ateşperest.

otperestlik U.F.U. Ateşprestlik.

otpuska R. İzin. **otpuska almaḳ** izin almak. **otpuskiġa çiḳmaḳ** izine ayrılmak.

otraḳ (ağız) bk. **olturaḳ.**

otran Orta, merkez. **otran ḳol** orta parmak. **otran ḳoldek** (mecazi) çok iyi. **otran ḳoldeḳ ḳiz** çok iyi bir kız.

otrançi Ortancı. **otrançi oġul** ortancı oğul.

ot-su Ot ve su, otlak. **ot-süyi mol cay** otlağı bol yer.

otsunmaḳ Isınmak; ateşe yaklaşarak ısınmak.

otsunuş Isınma, ısınış; ateşe yaklaşarak ısınma.

ottura Orta. **öyniñ otturisida** evin ortasında. **ottura ḳol** orta parmak.

otturançi Ortanca. **Otturançi akam** Ortanca ağabeyim.

otturiçe Ortalama. **otturiçe hisap** ortalama hesap. **otturiçe daramet** ortalama gelir (ürün).

otturida Ortada, arada. **Palvanlar otturiġa çüşti** Pehlivanlar ortaya çıktı. **ottura mektep** orta okul, lise. **otturida ḳalmaḳ** arada kalmak.

otturidin Ortadan. **otturidin bölmek** ortadan bölmek.

otturisida Ortasında.

otturuluḳ Ortalık. **memliketniñ otturiliġida** ülkenin ortasında.

ottuz Otuz.

ottuzinçi Otuzuncu.

otuġuç Zararlı otları ayıklamada kullanılan küçük çapa veya kürek.

otuḳmaḳ Ateş yükselmesi. **Aġriḳniñ yüzliri otuḳudu** Hastanın yüzleri ateşlenir.

otumaḳ Ayıklamak.

otun Odun.

otunçi Oduncu.

otunçiliḳ Odunculuk.

otunxana U.F. Odunhane, odun konulan ev, balkon.

oturmaḳ bk. **olturmaḳ.**

otyaş Sebze. **otyaş térilġusi** sebze ziraatı.

otyaşlik Sebze tarlası.

ov bk. **o.**

ova I. (ağız) bk.**oġa.**

ova II. Vadi, dere.

ova III. Tepe, doruk, zirve.

ovc A. Yükselme, doruk nokta. **ovc almaḳ** doruğuna yükselmek. **İş ovc élip ketti** İş çoğaldı.

ovçi bk. **oçi.**

ovçiliḳ bk. **oçiliḳ.**

ovḳet A. bk. **oḳet.**

ovraz (ağız) bk. **evrez.**

ovsin Yenge.

ovuç bk. **oç.**

ovunçaḳ Eğlence, oyuncak. **ovunçaḳ ḳilmaḳ** eğlenmek, gönül eğlendirmek.

ovunmaḳ Avunmak.

ovunuş Avunma.

ovuşmaḳ Değişmek.

ovutmaḳ Avutmak, teskin etmek. **Mert jigit bilen köñlümni ovuttum** (folk) Mert yiğit ile gönlümü avuttum.

oy I. Düşünce, fikir, hayal. **Oyumġa ḳariġanda** Düşündüğüme göre. **oyġa patmaḳ** hayala dalmak. **oyġa pétiş** hayala dalma. **oyġa çümmek** hayala dalmak. **oyġa talmaḳ** hayala dalmak; düşünmek. **oy oylimaḳ** düşünmek. **oyda saḳlimaḳ** akılda tutmak. **oyġa kelmek** fikir edinmek. **oyġa ḳaldurmaḳ** düşündürmek. **oyġa salmaḳ** düşündürmek. **oyġa ḳalmaḳ** düşünmek. **U oyda kaldi** O düşünüyor. **Béşimġa bir oy keldi** Aklıma bir fikir geldi. **U oyiġa nime kelse şuni ḳilidu** O aklına ne gelirse onu yapar. **Oyumġa kelgenni ḳilimen** Aklıma geldiğini yapacağım. **Oyumġa keldi** Aklıma geldi. **oyġa ketmek** fikre dalmak. **Oydikidek** Düşünüldüğü gibi.

oy II. Çukur, girinti, ova. **oy yer** çukur yer, ova.

oyan (ağız) bk. **oyun.**

oyançi (ağız) bk. **mollaḳçi.**

oyaş (ağız) bk. **oruş.**

oyçan Düşünceli.

oyçanliḳ Düşüncelilik.

oyçi Hayalcı, hayalperest.
oydan (botanik) Sütlegen.
oydiki Akıldaki.
oydikidek Düşünüldüğü gibi.
oy-doñġul bk. **oydöñ**
oydöñ Engebeli; çıkınltılı girintili. **oydöñ cay** engebeli yer.
oy-döñ bk. **oydöñ.**
oydöñ-çuñķur bk. **oydöñ.**
oydurmaķ Oydurmak.
oydurmiçi Oydurmacı, oyduran.
oyduruş Oydurma.
oyġaķ Uyanık, denç, çevik. **oyġaķ déñiz** heyecan verici deniz. **oyġaķ saķçi** uyanık polis.
oyġaķliķ Uyanıklık.
oyġanmaķ Uyanmak.
oyġatķuç Uyandıran; çalar saat. **oyġatķuç saet** çalar saat.
oyġatmaķ Uyandırmak.
oyġunuş 1. Uyanma 2. Uyanma Devri, Rönesans. **Uyġunuş Devri** Rönesans. **Milli añniñ oyġunuşi** Milliyetçilik fikrinin doğuşu.
oylamçan Düşünceli.
oylamçanliķ Düşüncelilik.
oylandurmaķ (**oylanmaķ**'tan) Düşündürmek.
oylanmaķ Düşünmek.
oylaş Düşünme.
oylaşmaķ Düşünmek. **Oylişip muamile ķil** Düşünerek ilişki kur.
oylaşturmaķ (**oylaşmaķ**'tan) İyice düşünmek; incelemek; tetkik etmek.
oylimaķ Düşünmek. **oylap turmaķ** düşünüp durmak. **oylap körmek** düşünmek. **uzun oylimastin** iyi düşünmeden. **oylap ķoymaķ** akla getirmek. **aldin ala oylap ķoymaķ** önceden düşünmek. **oylap çiķmaķ** sonuna kadar düşünmek. **Oylap ķarañ** Düşünün. **oylap ķarimaķ** düşünmek. **oylap körmestin** düşünmeden. **oylap turmastin** düşünmeksizin. **Özñiz oylap körüñ** Düşünebilirsiniz. **oylimiġan yerdin** ansızın. **aldiaxirini oylimaķ** önü ve sonunu düşünmek. **aldin oyliġan** önceden düşünen. **oylap tapmaķ** düşünerek bulmak. **oylap çiķarmaķ** düşünerek bulmak; oydurmak.
oylimastin Düşünmeden, düşünmeksizin.
oyluķ I. Düşünceli, akıllı. **kalte oyluķ** aklı kısa; dar görüşlü. **U ikki oyluķ bolup ķaldi** O tedirgin oldu.
oyluķ II. Ova, çukur, düzgün olmayan yer.
oylunuş Düşünme.
oyma Oyma, oymalı, oyulmuş.
oymaķ I. Oymak. **oyup yasimaķ** oyarak yapmak.
oymaķ II. Yüksük. **oymaķ jip** yüksük ip. **oymaķ éġiz** küçük ağız.
oyman Çukur. **oyman yol** düzgün olmayan yol. çukurlu yol.
oyman-çuñķur Engebelik; düzgün olmayan yer. **oyman-çuñķur yol** düzgün olmayan yer.
oyman-döñ Engebelik.
oyman-döñlük Engebeli.
oyman-döş Engebe.
oyman-döşlük Engebeli.
oymiçi Gravürcü, oymacı.
oymiçiliķ Gravür, hakkâk işleri. **oymiçiliķ ķilmaķ** hakkâk işleri ile uğraşmak. **oymiçiliķ sen'iti** hakkâk işleri sanatı.
oymikar U.F. Hakkâk.
oymikarliķ U.F.U. Hakkâk işleri. **oymikarliķ ķilmaķ** hakkâklık yapmak.
oymu (ağız) bk. **oma.**
oynaķ Oynak.
oynaķçan Oynak.
oynaķçanliķ Oynaklık.
oynaķi Oynak. **oynaķi at** oynak at.

oynaḳilik Oynaklık.

oynaḳlimaḳ Oynaklık etmek. **Közliri oynaḳlap ketti** Gözleri parladı.

oynaş I. Oynama, neşelenme, şaka.

oynaş II. Oynaş, sevgili, metres. **oynaş bolmak** oynaş olmak. **oynaş tutmaḳ** oynaş tutmak. **oynaş ḳilmaḳ** oynaş etmek.

oynaşmaḳ Oynamak.

oynatmaḳ (**oynimaḳ**'tan) Oynatmak. **U miñlerçe jigitniñ töpüside at oynatḳan** O binlerce yiğite (delikanlıya) hükmetmiş. **Eskerlerimiz düşmenniñ béşida ḳiliç oynatti** Askerlerimiz düşmanın başında kılıç oynattı.

oynimaḳ Oynamak. **oynap almaḳ** oynamak. **oynaşḳa başlimaḳ** oynamaya başlamak. **U mühim rol oynaydu** O önemli rol oynar. **oynap külmek** oynayıp gülmek; eğlenmek. **oynap külüp** neşe ile. **oynap éytmaḳ** şaka ile söylemek. **Kün nuri suda oynap turudu** Güneş ışığı suda parlıyor. **oynap** oynayıp. **toy oynap** düğün neşesi. **usul oynap** dans neşesi. **Közüm oynidi** Gözüm parladı.

oynivetmek Oynamak.

oypañ Çukur, girinti.

oy-pikir U.A. Düşünce ve fikir.

oyuḳ Çukur, oyuk, kazı. **Tamniñ oyuḳliri** Duvarın oyukları.

oyuḳçi Hakkâk.

oyuḳçiliḳ Hakkâkçılık.

oyuḳluḳ Oyuk, oyulmuş.

oyulmaḳ Oyulmak, kazılmak. **Muzdin ötseñ aldin öt, oyulġançe ötersen** (deyim) Buzdan geçerken önce geç, buz oyulana kadar geçersin.

oyumçe Düşündüğüme göre.

oyun Oyun. **at oyuni** sirk. **oyun ḳoymaḳ** piyes, tiyatro oyunu. **oyunġa çüşmek** oyuna katılmak. **oyun ḳilmaḳ** oynamak.

oyunçaḳ Şen, neşe, eğlence.

oyunçaḳliḳ Şenlik, neşelilik.

oyunçi Oyuncu, kumarcı, yaramaz; dans etmesini bilen.

oyunçuḳ Oyuncak.

oyunxana Oyunhane.

oyunkeş U.F. Oynamayı seven.

oyun-külke Oyun ve gülme, zevk, neşe. **oyun-külkige bérilmek** eğlence düşkünlüğü.

oyun-tamaşa Oyun ve zevk.

oyuş Oyma.

oyuvetmek Oyuvermek, kazıvermek.

oza Geçen. **oza jil** geçen yıl. **oza kün** geçen gün.

ozaḳi Geçenki. **ozaḳi kün** geçen gün. **ozaḳi jil** geçen yıl.

ozdurmaḳ (**ozmaḳ**'tan) Geçirmek.

ozġan Geçen. **ozġan jil** geçen yıl.

ozġun İleri giden; öncü.

ozmaḳ Geçmek; ileri gitmek. **ozup ketmek** ileri gitmek. **Peygidin ozup keldi** Yarışın önünde geldi.

ozuġ Evvelki. **ozuġ kün** evvelki gün.

Ö

öcer İnatçı, sebatkar.

öcerlenmek İnat etmek.

öcerlik İnatçılık. **öcerlik ḳilmaḳ** inatçılık etmek.

öç Öç. **öç almaḳ** öç almak. **Öçüm çiḳti** Öcüm çıktı; Öcümü aldım. **Öçi bar** Öcü var. **öç körmek** nefret etmek; düşman olmak. **O méni öç körüdu** O benden nefret ediyor. **öç bolup ketmek** düşman kesilmek. **U pulġa öç bolup çiḳti** O paraya düşkün oluverdi.

öçekep İnat olsun diye.

öçekimek Darınmak, düşmanlaşmak.

öçekişmek bk. **öçekimek.**

öçektürmek Kızdırmak, huylandırmak, rahatsız etmek.

öçey (ağız) bk. **üçey.**

öçke I. Keçi. **taġ öçkisi** dağ keçisi. **öçke göşi** keçi eti.

öçke II. (ağız) bk. **uruḳça.**

öçmek I. Sönmek. **Şam öçüp ḳaldi** Mum söndü. **öñi öçken** benzi uçmuş, solgun, sararmış. **Uniñ avazi öçti** Onun sesi kesildi. **Nime reñgiñ öçüp ketti?** Neden sarardın? **Öç!** Sus! **ölüp öçmek** ölesiye ıstırap çekmek.

öçmek II. Silinmek.

öçmen Öç alan, kinci, kindar.

öçmenlik Öç güdücülük, kincilik, kindarlık.

öçmes Silinmez.

öçlük Düşmanlık, kindarlık. **öçlük ḳilmaḳ** düşmanlık hissi beslemek.

öçret R. Sıra, kuyruk. **öçrtte turmaḳ** sıraya geçmk.

öçük Sönük, söndürülmüş. **Çiraḳ öçük édi** Mum (lamba) sönük idi.

öçürgüzüş I. Söndürtme.

öçürgüzüş II. Sildirme.

öçürmek I. (**öçmek**'ten I.) Söndürmek. **yanġun öçürmek** yangın söndürmek.

öçürmek II. (**öçmek**'ten II.) Silmek.

öçürtmek I. (**öçürmek**'ten I.) Söndürtmek.

öçürtmek II. (**öçürmek**'ten II.) Sildirmek.

öçürülmek I. Söndürülmek.

öçürülmek II. Sildirilmek.

öçürüş I. Söndürme.

öçürüş II. Silme.

öçürüvetmek I. Söndürüvermek.

öçürüvetmek II. Silivermek.

öçüş I. Sönme, sönüş.

öçüş II. Silinme, siliniş.

ödek Ördek. **erkek ödek** erkek ördek. **yavayi ödek** yabanî ördek. **ödek balisi** ördek yavrusu. **ödek tuxumi** ördek yumurtası.

öge 1. Yuva 2. Grup.

ögengüçi Öğrenen, öğrenci.

ögenmek Öğrenmek. **hüner ögenmek** hüner (meslek, sanat) öğrenmek. **ögünüp ketmek** alışmak. **ögünüp ḳalmaḳ** alışmak. **Men bu yerge ögünüp ḳaldim** Ben buraya artık alıştım.

ögenmigen Alışmamış. **ögenmigen yer** alışmamış yer.
ögetküçi Öğreten, öğretmen.
ögetmek 1. Öğretmek 2. Alıştırmak.
ögey Üvey.
ögeylik Üveylik.
ögeysinmek Üvey gibi görmek; yadırgamak.
ögün Öbürgün.
ögünlük Öbürgün. **ete-ögünlük** yarın veya öbürgün.
ögünlükke Öbürgünü. **Ögünlükke kélimen** Öbürgünü geleceğim.
ögüt Öğüt, nasihat.
ögütlemek Öğütlemek.
ögüt-nesihet U.A. Öğüt-nasihat.
ögütüvalmaḳ Ehlileştirmek, alıştırmak, kendine bağlamak.
ögze Çatı.
ökçe Ökçe.
ökçilik Ökçeli. **égiz ökçilik ötük** yüksek ökçeli çizme.
öksümek Hıçkırık; hıçkırarak ağlamak; hüngür hüngür ağlamak.
öksünmek Kederlenmek, hüzünlü olmak. **U bir öksünüp ḳoydi** O içini çekti.
öksüş bk. **öksümek.**
öktem Çevik, çaymaz, yılmaz, girişken.
öktemlik Çeviklik, girişkenlik.
ölçegüç Ölçü aleti.
ölçem Ölçüm. **çoñ ölçemde** büyük ölçümde. **uzunluḳ ölçimi** uzunluk ölçüsü. **éġirliḳ ölçimi** ağırlık ölçüsü.
ölçemlik Ölçülü.
ölçemsiz Ölçüsüz.
ölçenmek Ölçünmek.
ölçeş Ölçme. **ölçeş esvapliri** ölçme aletleri.
ölçimek Ölçmek. **ölçep körmek** ölçme ile denemek. **ḳaytidin ölçeş** tekrar ölçme.
ölçügüç bk. **ölçegüç.**
ölçütüş Ölçtürme.
ölemen Leş.
öleñ I. Şarkı, türkü. **öleñ éytmaḳ** şarkı söylemek.
öleñ II. Ot, bitki.
öleñçi Şarkıcı, türkücü.
ölgiçe Ölene kadar. **ölgiçe urmaḳ** ölene kadar dövmek; çok dövmek. **U ölgiçe işlidi** O çok çalıştı.
ölgidek Öler gibi. **Ölgidek çarçidim** Öler gibi yoruldum.
ölgüdek (mecazi) Çok, pek, gayet. **Ölgüdek mes** Ağır sarhoş.
ölgünçe Ölene kadar, ölercesine; daha çok; aşırı. **U ölgünçe içti** O ölercesine içti; O çok içti.
ölgür! (küfür) Öl!
öliya A. (ağız) bk. **evliya.**
ölke Vatan, bölge, eyalet. **Ölkimizde** Vatanımızda. **ölkini ögünüş** yurt bilgisiyle meşgul olma.
ölkilik Eyalete ait. **Ölkilik hökümet** Eyalet hükümeti.
ölkişunas Yurt bilgisiyle meşgul olan adam.
ölkişunasliḳ Yurtbilgisi.
ölmek Ölmek. **boġulup ölmek** boğularak ölmek. **ölüp pütmek** ölüp bitmek. **Öz ecili bilen ölüptu** Kendi eceli ile ölmüş. **jiḳilip ölmek** düşerek ölmek. **haram ölmek** gebermek, mürdolmak. **ölüp öçmek** çabalamak; ihtiras. **ölüp tirilmek** ağır bir olayı atlatmak; tekrar hayata kavuşmak.
ölmes Ölmez. **meñgu ölmes** ölümsüz. **ölmes eser** ölümsüz eser.
ölmeslik Ölmemek, ölümsüzlük.
ölmigür! Çok yaşa !
öltürgüçi Öldürücü, öldüren.
öltürmek (**ölmek**'ten) Öldürmek. **étip öltürmek** vurarak öldürmek. **boġup öltürmek** boğup öldürmek. **ésip öl-**

türmek asarak öldürmek. **açtin öltürmek** açtan öldürmek. **U méni tirik öltürdi** O beni zor durumda bıraktı.

ölük Ölü, ceset. **adem ölügi** adam cesedi. **iştniñ ölügi** köpk ölüsü. **ölük yastuġida** ölü yastığında. **Oniñ ölük tirigidin xever yoḳ** Onun ölü veya diri olduğundan haber yok. **çala ölük** yarı ölü. **ölük til** ölmüş dil. **ölük mal** taşınmaz mal. **ölükdek uxlimaḳ** ölmüş gibi uyumak. **Ölse ölügi artuḳ** Çok daha iyi.

ölükxana Cesedin konulduğu yer, morg.

ölükse 1. Leş 2. (mecazi) Cüzi 3. (mecazi) Kuvvetsiz, bitkin, cılız.

ölüm Ölüm. **ölüm aldida** ölüm önünde. **ölüm cazasi** ölüm cezası. **ölüm üstide** ölüm üstünde; ölüm halind. **ölüm telvisi** can çekişme. **Ölüm tegmigür!** Ölme! yaşa!.

ölüm-jitim Ölüm ve yitim.

ölümlük Ölümlü. **Bizniñ ölümlük düşminimiz** Bizim ezelî düşmanımız. **Ölümlügimni hazirlap ḳoyġanmen** Kefinimi hazırlayıp koymuştum.

ölümtük Leş.

ölüşkün Geçen gün; evvelsi gün.

ölüş-tiriliş Ölme ve dirilme.

öm Hep beraber, birlikte, elbirliğiyle, ittifakla, iyi geçinen. **öm işlimek** Elbirliğiyle çalışmak.

ömçük Örümcek. **ömçük tori** örümcek ağı. **zeherlik ömçük** zehirli örümcek; tarantul örümceği.

ömek Ekip, grup. **teşviḳat ömigi** propaganda ekibi.

ömeklik İyi geçinmek, dost geçinmek, ittifaklık.

ömgüç bk. **ömçük.**

ömilimek Emeklemek.

ömleşken 1. Toplu halde. **ömleşken emgek** toplu halde yapılan emek. 2. Birlik olarak, ittifak halinde.

ömleşkenlik İttifaklık; birlik olma hali.

ömleşmek Birleşmek, ittifaklaşmak. **ömlişip işlimek** Birlikte (hep beraber) çalışmak.

ömleştürmek (**ömleşmek**'ten) Birleştirmek, toplamak; bir araya getirmek.

ömlük Birlik, ittifaklık, topluluk.

ömse Gözü yaşlı, ağlamsık **ömse bala** Çok ağlayan çocuk.

ömsilik Ağlamsılık. **ömsilik ḳilmaḳ** ağlamsıklık yapmak.

ömülimek I. Emeklemek. **ömülep maṅmaḳ** emeklemek. **ömülep çikmaḳ** emekleyerek çıkmak. **ömülep çüşmek** emekleyerek inmek. **ömülep kirmek** emekleyerek girmek. **ömülep kelmek** emekleyerek gelmek. **ömülep jürgen ḳurtḳoñġuzlar** sürüngen haşeretler.

ömülimek II. Toplanmak; grup haline gelmek. **çömülidek ömüleşken adem** karınca gibi toplanmış adam.

ömür A. Ömür. **ömür köçürmek** ömür geçirmek; yaşamak. **Ömrümde körgen emesmen** Ömrümde görmüş değilim. **ḳisḳa ömür** kısa ömür. **uzun ömür** uzun ömür.

ömürbad A.F. Ebediyen, ilelebet; ebediyen yaşamak.

ömürlük A.U. Ebediyen; ömür boyu sürecek. **Saña ömürlük minnetdarmen** Sana ömür boyu minnettarım. **Ömürlügüm** Ölünceye kadar olan dostum.

ömürlükke A.U. Ebediyete.

ömürvayet A. 1. Ömür boyu 2. Ebedi 3. Hiçbir zaman; esla. **Séni ömürvayet**

unutmaymen Seni ömür boyu unutmam.

önçe Deste, buğday destesi.

öñ Yüz, çehre, sima. **berxetniñ öñi** kadifenin üst tarafı. **Öñüm öçti** Soldum, sarardım. **Öñi öçken** Solgun, sararmış. **Uniñ öñi öçti** O soldu; o sarardı.

öñge 1. Muhtelif, çeşitli 2. Solan, solgun.

öñgeç Yemek borusu, gırtlak.

öñgek Rengini değiştiren. **öñgek rex** rengini çabuk değiştiren kumaş.

öñgen Solmuş, soluk, rengi atmış.

öñgermek At üstünde iken, önünde konularak bir şeyin taşınması.

öñkür 1. İn, yuva 2. Mağara.

öñkürmek Hüngürdemek.

öñmek Solmak, rengi atmak.

öñsül : Çirayiniñ öñsüli yoḳ Yüzü solmuş, sararmış.

öpçöre Yöre, çevre, civar. **öpçöridikiler** çevredekiler. **öpçörige ḳarimaḳ** çevreye bakmak. **öpçöridiki** çevredeki. **öpçöriside** çevresinde. **Oniñ öpçöriside hiçkim yoḳ** Onun çevresinde hiçkimse yok. **Daramatni u 20 protsent öpçöriside aşurdi** O geliri yüzde yirmi civarında artırdı.

öpke I. Akciğer. **öpke aġriḳi** akciğer hastalığı. **öpke işşiş** akciğer şişliği. **öpke ḳaḳmaḳ** içini çekmek. **U öpkisini basalmay jiġlidi** O hıçkırarak ağladı. **Öpkem örülüp ketkidek** Ağlamaya hazırdım.

öpke II. Gücenme, dargınlık, küskünlük. **öpke ḳilmaḳ** öfkelenmek. **öpke saḳlimaḳ** kin tutmak. **öpkisi ḳattiḳ adem** kinci adam.

öpke-béġir Akciğer ve karaciğer.

öpke-hésip Uygurların geleneksel yemeği olan akciğer ve barsak dolması.

öpke-zasuy bk. **öpke-hésip.**

öpkiçan Çabuk kızan, çabuk öfkelenen.

öpkiçanliḳ Çabuk kızma hali; çabuk öfkelenme hali.

öpkileş Kızma, öfkelenme, darılma.

öpkiletmek (**öpkilimek**'ten) Öfkelendirmek, darıltmak, kızdırmak.

öpkilimek Öfkelenmek, darılmak, kızmak.

öpmek Öpmek.

öpür-töpür 1. Ayak sesi 2. Koşuşmalar; birbirine girme.

öpüş Öpüş, öpme.

öpüşmek Öpüşmek.

ör Tepe, dik, çıkış, yokuş. **örge ḳarap** yokuşa doğru.

ördek bk. **ödek**

ördeş Hububatı yığma; çeç yapma.

ördümek Hububatı yığmak; çeç yapmak.

öre Dik, tepe, yokuş. **öre turmaḳ** kalkmak, ayakta durmak. **Çéçim öre turdi** Saçım ürperdi. **ayaḳ öre turmaḳ** ayakta durmak.

örek Çukur. **örek ḳolimaḳ** çukur kazımak. Ayrıca bk. **azgal, evrez.**

örgemçük Örümcek. Ayrıca bk. **ögemçük, ömçük.**

örgüley Canım, ciğerim, gözümün nuru, kuzum. **Eḳliñdin örgüley** Aklını seveyim.

örkeç Hörgüç, kanbur.

örkeçlik Hörgüçlü, kanburlu. **bir örkeçlik töge** bir hörgüçlü deve. **cüp örkeçlik töge** çift hörgüçlü deve.

örkeş 1. Kabaran dalga, dalga 2. Hörgüç.

örkeşlenmek Dalgalanmak.

örkeşleş Dalgalanma.

örkeşlimek Dalgalanmak. **Örkeşlep aḳḳan deryaniñ suyi** Dalgalanıp akan nehrin suyu.

örletmek (**örlimek**'ten) Yükseltmek. **U ḳoyni taḳḳa ḳarap örlütüp ketti.** O koyunu dağ yamacına sürdü.

örlimek Yükselmek. **Kün örligendin kiyin** Güneş yükseldikten sonra. **Bazar bahasi örlep ktti** Fiyatlar yükseliverdi. **Ġezivim örlidi** Gazabım yükseldi.

örme Sarma. **Örme gül** sarmaşık çiçek.

örmek bk. **örümek.**

örmüçük Örümcek. **örmüçük tori** örümcek ağı.

örmülimek Emeklemek, tırmanmak. **örmülep çiḳmaḳ** tırmanıp çıkmak.

örnek Örnek. **örnek bolmaḳ** örnek olmak. **örnek almaḳ** örnek almak. **örnek körsetmek** örnek göstermek.

örneklik Örneklik.

örtenmek Tutuşmak, alevlenmek, yanmak, yangın çıkmak.

örteñ Durak.

örteş Yangın çıkarma, ateşe verme.

örtigüçi Kundakçı.

örtimek Ateşe vermek, yangın çıkarmak.

örüdeş Yığma; yükselterek toplama.

örüdimek Yığmak; yükselterek toplamak.

örügüçi Tercüman, çeyirici.

örük Erik. **ḳara örük** erik kurusu. **gülḳaḳ örük** kayısı. **örük ḳéḳi** erik kurusu.

örükçe Erik çekirdeği.

örükzar U.F. Eriklik.

örülmek Çevrilmek, yıkılmak, devrilmek.

örüm Örüm, örülmüş. **örüm çaç** örülmüş saç.

örüme Çevirme.

örümek I. Örmek. **çaç örmek** saç örmek.

örümek II. Çevirmek, yıkmak, devirmek.

örüş I. Örme, örüş.

örüş II. Çevirme, yıkma.

örüvetmek Yıkmak, devirmek. **suni örüvetmek** suyu devirmek.

ösküleñ Boylu boslu, gür, sıkı, koyu.

ösme Büyüme. **yéñi ösme balilar** büyümekte olan çocuklar.

ösmek Büyümek.

ösmür Yeni yetme, ergen, delikanlı. **yaş ösmürler** gençler, delikanlılar. **ösmürligimde** gençliğimde.

ösmürlük Gençlik, delikanlılık.

östeñ Kanal.

östeñlik Kanallı, kanallık.

östürmek (**ösmek**'ten) Büyütmek, yetiştirmek. **saḳal östürmek** sakal büyütmek. **ösüp ḳalmaḳ** büyümek. **Balam ösüp ḳaldi** Çocuğum büyüdü. **Tuġulup ösken yézam** Doğup büyüdüğüm köy.

östürülmek Büyütülmek, artırılmak, yükseltilmek. **İş heḳḳi her jili östürülüp turdi** İş hakkı her yılı yükseltildi.

östürüş Yükseltme, büyütme, artırma.

ösüm Büyüme, yükselme, artma, yüzde, faiz.

ösümlük Bitki. **bir jilliḳ ösümlük** bir yıllık bitki. **danliḳ ösümlükler** buğdaygiller. **ösümlükler baġçisi** bitkiler bahçesi. **ösümlükler dünyasi** bitkiler dünyası. **dixançiliḳ ösümlükliri** ziraat bitkileri.

ösürmek bk. **östürmek.**

ösüş Büyüme. **boyġa ösüş** boyuna büyüme.

öşki Keçi. **ḳoy-öşki** koyun ve keçi.

öt Öd, safra. **öt dosiġi, öt xaltisi, öt ḳépi** öd torbası.

ötek Taahhüt.

öter Geçer. **28 Avgustḳa öter kéçiside** 28 Ağustosa geçer gecesinde.

ötermek (ağız) bk. **öltermek.**

öteş Ödeme.

ötime Ödeme. gerçekleştirme, becerme.

ötimek Ödemek, becermek, gerçekleştirmek. **namaz ötimek** namaz kılmak. **Atiliḳ ḳerzimni ötidim** Babalık borcumu ödedim.

ötkek Dizanteri, kanlı sürgün.

ötkel bk. **ötkül.**

ötkeme (ağız) bk. **ötkerme.**

ötken Geçmiş. **ötken jili** geçen yıl.

ötken-keçken 1. Gelen-giden. **Ötken-keçkenlerdin sura** Gelen-gidenlerden sor. 2. Geçmiş, geçen. **ötken-keçken künler** geçmiş günler.

ötkenki Geçmişteki.

ötkerme Kalbur, elek.

ötkermiçi Kalbur ustası.

ötkül Geçit.

ötkün Sağnak.

ötkünçi Geçici. **ötkünçi başḳuç** geçici aşama. **ötkünçi devr** geçici devir.

ötkür Keskin. **ötkür piçaḳ** keskin bıçak. **ötkür éḳil** keskin zaka; parlak akıl. **ötkür köz** keskin göz. **ötkür közlük** keskin gözlü; uzağı görebilen. **ötkür sözlük** hatip.

ötkürletmek (**ötkürlimek**'ten) Biletmek, keskinleştirtmek.

ötkürlimek Bilemek, keskinleştirmek.

ötkürlük Keskinlik. **éḳilniñ ötkürlügi** aklın keskinliği (parlaklığı).

ötküzgüç Kılavuz, konduktör.

ötküzmek Geçirmek. **tömür yol ötküzmek** demir yol geçirmek (yapmak). **jiñnige jip ötküzmek** iğneye ip geçirmek. **vaḳitni boşḳa ötküzmek** zamanı boşuna geçirmek. **meclis ötküzmek** toplantı yapmak. **toy-tamaşa ötküzmek** düğün ve eğlence yapmak. **ötküzüp bermek** teslim etmek. **Deryadin ötküzüp ḳoy** Nehirden geçiriver. **baştin ötküzmek** baştan geçirmek; olayı yaşamak. **ömür ötküzmek** ömür geçirmek. **Men öz ömrimde köpni baştin ötküzdim** Ömrümde birçok olayları yaşadım. **U öz sözini ötküzelmidi** O kendi sözünü geçiremedi (dinletemedi). **xayaldin ötküzmek** hayaldan geçirmek. **közdin ötküzmek** gözden geçirmek.

ötküzmyediġan Geçirmez. **su ötküzmeydiġan** su geçirmez.

ötküzüş Geçirme. **közdin ötküzüş** gözden geçirme.

ötmek Geçmek. **ötüp ketmek** geçivermek. **ötüp kétip bérip** geçerken. **yétişivéliş, belki ötüp kétiş** ulaşma, belki geçme. **Ötüp bolmaydiġan lay** Geçilmez balçık. **ötken jili** geçen yıl. **çégiridin ötkende** sınırdan geçtiğinde. **Bir neççe kün öte-ötmeyle** Birkaç gün geçer geçmez. **artilip ötmek** atlayıp geçmek. **kéçip ötmek** suyu geçmek. **Nurġun deryalardin öttüm** Birçok nehirlerden geçtim. **Su ötüp ketti** Islandı. **Tamdin yamġur ötüp ketti** Duvardan (ev çatısından) yağmur suyu geçti (damladı). **Ténimġa su ötüp ketti** Bedenim ıslandı. **ötken zaman** geçmiş zaman. **Emdi uniñ ḳedri ötti** Şimdi onun değeri bilindi. **Sözi cénimġa ötüp ketti** Sözü kalbimi kırdı. **Burun ötken ademler** Geçmişin insanları. **Burun zamanda bir padşa ötüptiken** Eski zamanda bir padişah yaşamışmış. **Bu mal yaxşi ötüdu** Bu mal sürümlü. **U kişi tünügün dünyadin ötti** O kişi dün vefat etti. **Piçaḳ ötmeydu** Bıçak kesmiyor. **ötmeydiġan piçaḳ** kesmez bıçak. **ötmeydiġan ḳilip ḳoymaḳ** kesmez hale getirmek; körleştirmek. **ötüp ketken** aşırı, anormal. **ötüp ketken düşmen** aşırı düşman. **Çişim ötmeydu** Dişim kesmiyor; Geçiremem, yaptıramam, dinletemem (mecazi). **Yarimniñ dégen sözi cénimdin ötüp ktti** Sevgilimin sözü canımı yaktı. **İçim ötti** İçim sürdü (amel, dizanteri).

ötmes I. Kör, kesmez. **ötmes piçaḳ** kör bıçak.

ötmes II. Rağbet görmeyen, sürümsüz, geçersiz. **ötmes mal** sürümsüz mal.

ötmeslik Geçersizlik, olumsuzluk, **Men sözümniñ ötmesligini bilettim** Ben sözümün sonuçsuz kalacağını biliyordum.

ötmüş Geçmiş. **ötmüşte** geçmişte. **ötmüş esirde** geçmiş yüzyılda. **yéḳin ötmüş** yakın geçmiş.

ötmüştiki Geçmişteki. **ötmüşdikidek** geçmişteki gibi.

ötne İstikraz, ödünç. **ötnige almaḳ** ödünç almak. **ötinileş** avans alma.

ötred R. Müfreze, kol, ekip, takım.

ötük I. Çizme. **kigiz ötük** keçe çizme. **ötük méyi** çizme yağı. **İkki putumni bir ötükke tiḳti** İki ayağımı bir çizmeye soktu (söz çevrisi); sıkıştırdı, zor duruma soktu (mecazi).

ötük II. Ütü. Ayrıca bk. **dezmal.**

ötükçi Ayakkabıcı.

ötükçilik Ayakkabıcılık. **ötükçilik ḳilmaḳ** ayakkabıcılık yapmak.

ötüklimek Ütülemek. Ayrıca bk. **dezmallimaḳ.**

ötümlük 1. Geçerli, sürümlü. **ötümlük mal** sürümlü mal. 2. (gramer): **Ötümlük péil** Geçişli fiil. **Ötümlük toluḳturguçi** Geçişli tümleç.

ötümsiz Geçersiz, sürümsüz.

ötünmek İstemek, dilemek, rica etmek. **Sendin ötünüp suraymen** Senden rica ediyorum.

ötünüş İsteme, dileme, ricada bulunma, dilekçe.

ötüş Geçiş, geçme. **Müddıti ötüştin burun** Müddeti geçmeden önce.

öy Ev. **tam öy** toprak duvarla yapılmış ev. **ak öy** göçebe çadırı;beyaz keçeden yapılmış çadır. **geme öy** zeminlik; toprak dam. **öy salmaḳ** ev yapmak. **öy tutmaḳ** ev tutmak; ev sahibi olmak. **öy égisi** ev sahibi. **tört éğizliḳ öy** dört odalı ev. **öyde yoḳ** evde yok. **öy tégi** evin altı; zemin kat. **dem éliş öyi** dinlenme odası. **mediniyet öyi** okuma evi (salonu). **balilar öyi** çocuk evi. **öy tuşḳini** ev tavşanı. **öy içi** aile, çoluk çocuk. **öy-öy jürmek** kapı kapı dolaşmak. **öyge** eve. **öy hayvini** ev hayvanı. **öydikiler** evdekiler.

öy-cay Ev, mekan, mesken, yurt. **öy-cay ḳilmaḳ** a) Ev yapmak b) Aile ocaklı olmak.

öy-caylik Aile ve meskenli.

öydek (ağız) bk. **ödek.**

öy-içi Aile; evdeki kimseler.

öy-imaret U.A. İnşaat.

öy-ḳora Ev ve avlu.

öylendürmek (**öylenmek**'ten) Evlendirmek. (sadece erkekler için).

öylengen Evlenmiş (sadece erkekler için).

öylenmek Evlenmek (sadece erkekler için).

öylenmigen Evlenmemiş (sadece erkekler için).

öyleş Evlendirme (sadece erkekler için).

öylimek Evlendirmek (sadece erkekler için). **U oğlini öyleş toğrusida meslixetleşti** O oğlunu evlendirmek için danıştı.

öylük 1. Evi var; evi olan kimse. **On-onbeş öylük yéza** On-onbeş evli köy. 2. Evli, aileli, çoluk çocuklu.

öylük-oçaḳlik Evli ocaklı.

öylünüş Evlenme (sadee erkekler için).

öy-makan U.A. Ev-mekan, iskân.

öy-makansiz U.F.U. Ev-mekansız, iskansız.

öy-otaḳ Ev ocak.

öy-otaḳlik Evli ocaklı.
öysiz Evsiz.
öy-vaḳ 1. Aile 2. Ev mülkü.
öz Öz, kendi. **Özem** Kendim. **Özeñ** Kendin. **Özi** Kendi. **Özeñlar** Kendiniz. **Özemde** Kendimde. **Özimizde** Kendimizde. **Özimizniki** Kendimizinki. **U özini tutalmidi** O kendini tutamadı. **Öz béşiçe** Kendi bildiğine göre. **Öz béşiġa** Kendi başına; tek başına. **Özi yoḳta** Kendisi yokken. **Özi yoḳta mundaḳ deyiş yaxşi emes** Kendisi yokken böyle demek iyi değil. **Özi yoḳniñ közi yoḳ** (deyim) Kendisi olmayanın gözü de olmaz; Kendisi yokken, onun işini takip eden de olmaz. **Öz ecili bilen öldi** Kendi eceli ile öldü. **öz kişi** yabancı değil. **özini çetke tartmaḳ** kendini çekmek; arayı uzaklaştırmak. **öz körmek** yakın ve kardeş saymak. **öz sözide turmaḳ** sözünü tutmak. **özige xas** kendine özgü. **özige xaslik** kendine özgü (haslık). **Özliri** Kendiniz (saygı ve kibarlık anlamında). **öz içide** kendi içinde. **özi toġrisida** kendisi hakkında. **özligidin** kendiliğinden. **öz-özini tenḳit** kendi kendini tenkit. **öz-özini idare ḳiliş** kendi kendisini idare etme. **özi mañidiġan** kendisi yürüyen. **U özige kelmidi** O kendine gelmedi; O ayılmadı. **Guna özide** Suç kendisinde. **İxtiyar öz özeñde** Serbestsin. **Öz öziçe sözlep baridu** Kendi kendine söylüyor. **öziçe** kendisince, kendisine göre. **Özeñdin kör** Kendinden gör. **Késel özini bilmeydu** Hasta kendini bilmiyor. **Aġriḳ özige keldi** Hasta kendine geldi. **Aġriḳ özidin ketti** Hasta bayıldı. **özidin** kendiliğinden. **özidin-özi melum** kendiliğinden belli. **Öz vaxtida keldiñ** Zamanında geldin.
özara Kendi aralarında; kendi içlerinde. **özara alaḳa** karşılıklı ilişki. **özara tesir** karşılıklı tesir. **özara işenç** karşılıklı güven. **özara uruş** iç savaş.
Özbek Özbek (bir Türk boyu). **Özbek ayili** Özbek kadını.
özbéşimçe Keyfi, isteğine göre.
özbéşimçilik Keyfi, izinsiz; isteğine göre davranış.
özbilermen Kendine aşırı güvenen.
özbilermenlik Kendine aşırı güvenme tutumu.
özek Öz, merkez, ortam.
özemçi Bencil.
özemçil Bencil.
özemçila Hiç, kendim.
özemçilik Bencillik. **özemçilik ḳilmaḳ** bencillik etmek.
özemniñki Kendiminki. **Bu at özemniñki** Bu at kendiminki.
özen Irmak, çay, kanal. **özen béşi** ırmağın başı.
özeñ Kendin.
özeñla 1. Sadece kendin 2. Kendileriniz.
özge 1. Başka 2. Yabancı.
özgergek Değişen, değişken.
özgergüç Değişen. Ayrıca bk. **özgürüşçan.**
özgermek Değişmek. **özgürüp turmaḳ** devamlı değişmek; değişkenlik.
özgermes Değişmez.
özgermeslik Sabitlik, değişmemek.
özgertiş Değiştirme. **özgertiş kirgüzmek** değiştirmek.
özgertivetmek Değiştirivermek. **tebietni özgertivetmek** tabiatı (doğayı) de-

ğiştirivermek.

özgertmek Değiştirmek.

özgiçe Başka, bambaşka. **Özgiçe éytḳanda** Başka bir deyişle. **Özgiçe ḳilip éytḳanda** Başka bir deyişle. **Özgiçe bir hadise** Bambaşka bir hadise.

özgiçilik Özel, özellik. **Uniñ özgiçiligi şunda** Onun özelliği şunda.

özgilik Farklılık, ayrım, özellik. **özgilik ḳilmaḳ** ayrımlık yapmak.

özgürüş Değişim, değişme.

özgürüşçan Değişken, istikrarsız. **özgürüşçan hava** değişken hava.

özgürüşçanliḳ Değişkenlik, istikrarsızlık, kararsızlık.

öziçe Kendisine göre.

öziñizler Kendileriniz.

özleşmek Benimsemek, alışmak. **özlüşüp ketken** alışmış.

özleştürmek Ele geçirmek, almak, zaptetmek, benimsemek, kendine mal etmek. **Rusçidin özleştürülgen söz** Rusçadan alınmış söz.

özleştürüvéliş Kendine mal edinme.

özlik Has, özgü. **özligidin** kendiliğinden. **öz-özligidin** kendi kendiliğinden. **Bu adem özligidin yaxşiliḳḳa kirmeydu** Bu adam kendiliğinden iyiliği kabul etmez.

özsinmek Kendinden saymak; bağrına basmak; yadırgamamak.

P

paal A. Faal. **Téçlik herikitiniñ paal ḳatnaşçisi** Barış hareketinin faal iştirakçisi.

paaliyet A. Faaliyet. **paaliyet körsetmek** faaliyet göstermek.

paaliyetçan A.U. Faal.

paaliyetçanlik A.U. Faallik, hareketlilik.

paaliyetlik A.U. bk. **paaliyetçanlik.**

paaliyetsiz A.U. Faaliyetsiz.

paaliyetsizlik A.U. Faaliyetsizlik.

pacie A. Facia.

pacielik A.U. Faciali, acıklı. **pacielik ölüm** faciali ölüm.

paçak I. Kırık, ezik.

paçak II. F. Bacak, ayak.

paçaklaş Paramparça etme.

paçaklimak Paramparça etmek.

paçak-paçak Kırık dökük. **paçak-paçak ḳilmak** paramparça etmek.

paçka R. Paket.

paçkilaş R.U. Paketleme.

paçkilimak R.U. Paketlemek.

pada F. Sürü; sığır sürüsü.

padiçi F.U. Çoban, sığırtmaç.

padişa F. Padişah. **xotun padişa** kadın padişah. **padişa ḳizi** padişah kızı.

padişalik F.U. Padişahlık. **padişalik ḳilmak** padişahlık etmek. **padişaliktin çüşmek** padişahlıktan inmek.

padişazade F. Padişah oğlu, şehzade.

padroşkilimak R.U. Birisini elinden tutmak.

pagiy Ç. Maya. Ayrıca bk. **xémir : Xémir turuş.**

pah (ünlem) Hayranlık ifade eder. **Pah ḳandak çiraylik iken** Oh ne kadar güzel.

pahişe A. Fahişe.

pahişilik A.U. Fahişelik. **pahişilik ḳilmak** fahişelik yapmak.

pahişivaz A.F. Sefih.

pahişivazlik A.F.U. Sefihin meşguliyeti.

paxal Saman.

paxlan bk. **paḳlan.**

paxlaşkan 1. Çürük, çürümüş. 2. Küflü, küf bağlamış.

paxlaşmak 1. Çürümek 2. Küfleşmek.

paxlişiş 1. Çürüme 2. Küfleşme.

paxpaḳ Geveze, boşboğaz, atıp tutmacı.

paxpaḳlik Gevezelik, boşbogazlık.

paxpaymak Tüylerinin karışık ve kabarık olması.

paxta F. Pamuk.

paxtek (zool) Kumru.

paxtiçi F.U. 1. Pamuk istifçisi 2. (mecazi) Yalancı, kıtıratmak.

paxtiçilik F.U. Pamuk yetiştirme.

paxtikar F. Pamuk istifçisi.

paxtikarlik F.U. Pamuk yetiştirme işi.

paxtilaşmak F.U. bk. **paxlaşmak.**

paxtilik F.U. 1. Pamuk tarlası 2. Astarı pamukla beslenmiş; astarı vatkalı.

paxtizar F. Pamuk tarlası.

paxtizarlik F.U. bk. **paxtizar.**

pak F. Pak, temiz, kusursuz.

paka Kısa, alçak, basık. **boyi paka adem** boyu kısa adam. **paka çatḳanlik** alçak çalılık. Ayrıca bk. **pakinek.**

pakadoğlaq Bodur. **pakadoğlaq adem** bodur adam.
pakar bk. **paka.**
pakar-pakar Kısa, alçak, basık. **pakar-pakar öyler** alçak alçak evler.
pakdil F. Samimi, temiz yürekli, dürüst.
pakdillik F.U. Samimilik, temiz yüreklilik, dürüstlük.
pakinek Alçak, kısa, basık. **pakinek orunduq** alçak sandalya.
pakiz F. Temiz.
pakizlik F.U. Temizlik.
pakizlimaq F.U. Temizlemek.
paklaş F.U. Temizleme.
paklik F.U. 1. Temizlik 2. Saflık, safdillik.
paklimaq F.U. Temizlemek.
pak-pakiz F. Tertemiz.
pak-pakize F. bk. **pak-pakiz.**
paqa Kurbağa. **paqa yopurmiği** a) Sinir otu b) Dulavratotu. **paqa léşi** yosun, sulu çamur.
paqaçanaq Kaplumbağa, tosbağa.
paqalçaq Bacak.
paqildiğuç Sinek vurucu.
paqiliq I. Kurbağaların çok bulunduğu yer.
paqiliq II. Küçük çark.
paqir Kova, bakraç.
paqiraq Parlak, ışıldayan.
paqiraqliq Parlaklık.
paqiraş Parıldama.
paqiratmaq (**paqirimaq**'tan) Parıldatmak. **Köziñni paqiratma** Gözünü fal taşı gibi açma.
paqirğaq Işıldayan, parlak.
paqirğan Işıldayan, parlak.
paqirimaq Parıldamak. **paqirap ketmek** parıldayıvermek.
paqlan Kuzu.
pal I. A. Fal. **pal açmaq** fal açmak.
pal II. : **Pal köz** Patlak göz.
palaket A. Felâket. **palaketke uçrimaq** felâkete uğramak; kazaya uğramak.
palaketçilik A.U. Felâket hali, belali. **Bu qandaq palaketçilik** Bu nasıl bir felaket.
palaketlik A.U. Felâketli.
palaq I. Kayık küreği.
palaq II. Yumurtanın çürük hali. **palaq tuxum** çürük yumurta. geveze, çenebaz, boşboğaz (mecazi).
palaqçi Kürekçi, kürek çeken.
palaqqide : **Palaqqide jiqilmak** Küt diye düşmek.
palaqlaş 1. Sallanma, çalkalanma 2. Kürek çekme 3. Çabalama. **Şunçe künlerdin béri palaqlap jürüptimen** Kaç gündür çabalıyorum; Birkaç gündür koşturuyorum.
palaq-puluq (taklidî ses) Paldır küldür.
palal Saman. **palal qilmaq** harman dövmek.
palan A. Falan, falanca.
palançi A.U. Biri.
palandi Ç.U. Kürek cezası.
palanmaq Ç.U. Sürgüne gönderilmek.
palan-pustan A.U. Kim, ne, o, bu.
palan-pustançi A.U. O, bu, biri.
palañ 1. Mısırın sapı ve yaprakları 2. Saman. Ayrıca bk. **paxal.**
palas Kilim.
palaslaş bk. **palaslimaq.**
palaslimaq : **Palaslap mañmaq** Biçimsiz bir halde yürümek.
palaş Ç.U. Sürgüne gönderme.
palata R. Meclis, kamara. **Qanun palatisi** Kanun meclisi.
palaz Paspas.
palbin A.F. Falcı, fala bakan.
palbinliq A.F.U. Falcılık; fala bakanın meşguliyeti.
palçi A.U. Falcı.

palçilik A.U. Falcılık. **palçilik ķilmaķ** falcılık yapmak.

pale Ç. Cayma tazminatı, ceza. **pale ķoymaķ** cezalandırmak.

paleç A. Felç.

paleçlik A.U. Mefluç, inmeli, kötürüm.

paleş A. bk. **paleç.**

palgan (ağız) bk. **mergen.**

paleontologiye R. Paleontoloji, eskivarlık bilimi.

palildaķ Parlak, ışıldayan.

palildimaķ Pırıldamak, ışıldamak. **Kündek palildaydu** Güneş gibi ışıldıyor.

palimaķ Ç.U. Sürgüne göndermek.

paliniş Ç.U. Sürgüne gönderilme.

paliz F. Bostan, sebze bahçesi.

palizçilik Bostancılık, sebzecilik.

palköz Lokma gözlü, gözleri fırlak.

palla : Palla ķilip ketmek Birdenbire parlamak.

palpal Parlak, ışıldayan. **Téşi palpal içi ġalġal** (deyim) Dışı parlak, içi titrek; Zayıf fakat gösterişli.

pal-pul bk. **palpal.**

palta Balta. **palta çapmaķ** baltalamak; balta ile kesmek. **palta sépi** balta sapı. **paltiniñ juldusi** baltanın arkası.

paltilaş Baltalama.

paltilimaķ Baltalamak.

palvan F. Pehlivan, savaşçı, bahadır.

pamçi Top, parça.

pana F. I. Sığınak, barınak. **pana cay** barınak. **baş pana** sığınak.

pana F. II. 1. Sürme 2. Çivi, takoz. **pana ķakmaķ** çivi vurmak.

panaķ Basık burun.

panalaş F.U. Saklama, koruma, örtme, himaye etme.

panalimaķ F.U. Saklamak, korumak, örtmek, himaye etmek.

panar R. Fener.

panasiz F.U. 1. Evsiz, yurtsuz 2. Himayesiz, arkasız, kimsesiz.

panasizlik F.U. 1. Evsizlik, yurtsuzluk. 2. Himayesizlik, arkasızlık, kimsesizlik.

Panislamist R. Pan-İslamist.

panislamizm R.Pan-İslamizm.

paniy A. Fanî. **paniy dünya** fanî dünya.

pansat F. (tarihî) : **Pansat béşi** Eski Kaşgar'daki askerî bir ünvan; binbaşı.

Pantürkist R. Pan-Türkist.

Pantürkizm R. Pan-Türkizm.

pañ Sağır. **pañ bolmaķ** sağır olmak. **pañ ķilmaķ** sağır etmek. **pañ bolup ķalmaķ** sağır kalmak.

pañkay Sağır.

pañķaylik Sağırlık.

pañķuş Beyinsiz, kalın kafalı, et kafalı. **pañķuş adem** et kafalı adam.

pañlik Sağırlık.

paññide Birdenbire, ani olarak, ansızın. **U muellimge ķarap turup paññide jiġlavetti** O öğretmenin karşısında ansızın ağlayıverdi.

pañşiñ Ç. Kaygısız, emin, düşünmeden. **U pañşiñ uxlap kétiptu** Ok kaygısız uyuyuvermiş.

Papa R. Papa.

papaķ Papak, kalpak.

papirus R. Sigara. **papirus ķeġizi** Cıgara kağıdı.

papka R. Dosya, kulpsuz çanta.

par R. Çift. **bir par ötük** bir çift çizme.

para I. F. Rüşvet. **para bermek** rüşvet vermek.

para II. F. Parça.

paraġet A. Dinlenme, istirahat.

paraxot A. Gemi.

paraxotçilik R.U. Gemicilik.

parakende F. 1. Panik verici 2. Bozulmuş, bozguna uğratılmış, dağınık. 3. Dikkatsiz, dalgın.

parakendiçi F.U. Korkak, ürkek, panik veren.
parakendiçilik F.U. bk. **plarakendilik.**
parakendilik F.U. Paniklik, ürkeklik, telaşlılık.
paraḳ Tahıl vergisi.
paraḳ-paraḳ : Paraḳ-paraḳ külüp ketmek Kahkahayı salıvermek.
parañ Konuşma, sohbet, söz. **parañ ḳilmaḳ** söylemek, konuşmak.
parañçi Konuşkan.
parañdaşmaḳ bk. **parañlaşmaḳ.**
parañlaşmaḳ Konuşmak, sohbet etmek.
parañlişiş Konuşma, sohbet etme.
para-para F. : **Para-para ḳilmaḳ** Parçalara ayırmak.
paraset A. Feraset. **pem-paraset** fehim ve feraset.
parasetlik A.U. Ferasetli, anlayışlı.
parasetsiz A.U. Ferasetsiz, anlayışsız.
parasetsizlik A.U. Ferasetsizlik, anlayışsızlık.
paraşut R. Paraşüt.
paraşutçi R.U. Paraşütçü.
paraşutçilik R.U. Paraşütçülük.
paravan F. Refah, bolluk. **paravan turmus** refah geçim; refah içinde geçinen hayat.
paravançiliḳ F.U. bk. **paravanliḳ.**
paravanliḳ F.U. 1.Yer, mahal, mekan. 2. Refah, bolluk, kolaylık. **Paravanliḳ fondi** bolluk fonu. **xelḳ paravanliği** halkın refahı.
paravoz R. Lokomotif.
paravozçi R.U. Makinist.
parçe F. Parça, bölük, bozuk.
parçe-parçe Parça parça. **parçe-parçe ḳilmaḳ** parça parça etmek.
parçe-purat F.U. 1. Ufak tefek eşya 2. Parça, bez parçası.
parçilaş F.U. Parçalama.
parçilimaḳ F.U. Parçalamak.
pare F. bk. **para** I.
pariçi F.U. Rüşvetçi, yiyici.
parixor F. bk. **pariçi.**
parixorluḳ F.U. Rüşvetçilik, yiyicilik.
parikendiçilik F.U. Karışıklık, şaşkınlık. **parikendiçilik tuġdurmaḳ** karışıklık yaratmak (doğurmak).
parildimaḳ Parlamak, pırıldamak, parıldamak.
parilimaḳ F.U. Paramparça tmek.
parḳirimaḳ bk. **paḳirimaḳ.**
parlaḳ Parlak. **parlaḳ istiḳbal** parlak istikbal.
parlaménṭ R. Parlamento, millet meclisli.
parlaménṭarizm R. Parlamentarizm.
parlaménṭliḳ R.U. Parlamenter.
parlaş Parlama.
parlimaḳ Parlamak. **İnsaniyetniñ hayati bext nuri bilen parlaydu** İnsaniyetin hayatı baht nuru ile parlar.
parpa Cüce, bodur, bücür.
parrida : Künniñ nuri parrida çüşti Güneşin nuru parlayarak indi.
Pars F. Fars. **Pars ayili** Fars kadını. **Pars xelḳi** Fars halkı.
parsa Parsa, dindar.
parsaliḳ F.U. Dindarlık.
Parsi F. Farsça; Fars milletine ait. **Parsi tili** Fars dili.
parsildaş Çatırdama, şakırdama.
parsildimaḳ Çatırdamak, şakırdamak.
parta R. Okul sırası.
partiye R. Parti. **Demokratik partiye** Demokratik parti. **partiye teşkilatçisi** parti kurucusu.
partiyilik R.U. Partili, parti üysi.
partiyisiz R.U. Partisiz. **partiyisizler** partisizler.
partiyiviy R.A. bk. **partiyilik.**
partiyiviylik R.A.U. Partililik.
partizan R. Partizan, çeteci, gerilla. **partizan etridi** çete ekibi.

partizanlik R.U. Çetecilik.
partlaş Patlama.
partlatkuç Patlayıcı.
partlatkuçi bk. **partlatkuç.**
partlimak Patlamak.
pasañ Yük, ağırlık, cendere, pres.
pasban F. bk. **pasivan.**
pasik A. Bozuk, kokmuş, ahlaksız, fasık.
pasiklik A.U. Bozukluk, ahlaksızlık.
pasil A. 1. Hudut 2. Fasıl.
pasivan F. 1. Çoban 2. Nöbetçi.
paskina Kirli, pis, çamurlu.
paskiniçilik Kirlilik, pislik.
paskinilik bk. **paskiniçilik.**
pasport R. Pasaport.
passip R. Pasif.
passiplik R.U. Pasiflik. **passiplik kilmak** pasiflik tmek.
passap (tarihî) Şehir koruma görevlilerin başkanı.
paş I. F. Açık, besblli, aşikar. **paş bolmak** aşikar olmak. **paş kilmak** aşikar etmek.
paş II. Oyunu ilk başlayan; oyunun öncülüğü.
paşa I. bk. **paşşa.**
paşa II. Paşa. **Enver Paşa** Enver Paşa.
paşna Ökçe. **paşna mixi** ökçe çivisi.
paşşa Sivrisinek. **bezgek paşşisi** sıtma sivrisineği.
paşşixana F. Sivrisineğin çok bulunduğu yer.
pat Çabuk, hızlı, yakın. **pat yékinda** yakın bir zamanda.
patan Erkeklerin cinsel organı.
patañ Kiriş, sinir.
patéfon R. Gramofon.
patihe A. Fatiha. **patihe okumak** fatiha okumak.
patkak Balçık, çamur.
patkakçilik Bataklık.
patkaklanmak Çamurlu hale gelmek.
patkaklik Bataklık, çamurluk.
patkuzmak Batırmak, sığdırmak.
patkuzuş Batırma, sığdırma.
patmak Batmak, sığmak. **pétip ketmek** batmak, batıvermek. **U suğa pétip öldi** O suda boğularak öldü. **Yağaç suğa patmaydu** Ağaç suya batmaz. **pétip kalmak** batıp kalmak; saplanıp kalmak. **5000 koy patkidek kotan hazirlandi** 5000 koyun sığabilecek ağıl hazırlandı. **Kuyaş patti** Günşe battı. **kerzge pétip kalmak** borca batmak. **pulğa patmak** paraya batmak; çok para kazanmak. **uykuğa patmak** uykuya dalmak. **kirge patmak** kire batmak; çok kirlenmek. **Unuñga çişim patmaydu** Ona sözümü dinletemem.
patman (batman) Eski ağırlık birimi, 57,3 kilo ağırlığına eşit.
patmanlaş bk. **patmanlimak.**
patmanlimak Patman ölçü birimi ile tartmak. **Ağrik patmanlap kiridu, miskallap çikidu** (deyim) Hastalık patman ağırlığı ile girer, miskal (4,26 gram ağırlığında bir tartı birimi) ağırlığı ile çıkar.
pat-pat Sık sık. **Pat-pat kélip turuñ** Sıksık gelin. **Biz uniñ bilen pat-pat uçuruşup turumiz** Biz onunla sık sık karşılaşıyoruz.
patriarx R. Patrik.
patriarxal R. Çok eski zamanlara ait olma. **patriarxal tüzüm** çok eski zamanlara ait düzen.
patriarxat 1. Ataerkil patriarkal devir 2. Patriklik.
patron R. Patron.
patşa F. bk. **padişa.**
patşalik F.U. bk. **padişalik.**
paturmak Batırmak.
paturuş Batırma.

pavan F. (ağız) Avcı.

pay I. F. 1. Bacak 2. Kiriş, sinir.

pay II. R. Pay, hisse.

pay III. 1. Tane, adet 2. Defa, kere. **20 neççe pay oḳ atti** 20 kaç defa ateş etti; 20 kaç el ateş etti.

payan F. kıyı, sınır, bucak.

payandiçi F.U. (teknik tabir) Kaynakçı.

payansiz F.U. Engin, geniş, uçsuz bucaksız. **payansiz dala** engin bozkır.

payçi R.U. Hissedar.

payda A. Fayda, kâr. **payda çiḳarmaḳ** kazanç elde etmek; kazanmak, **payda ḳilmaḳ** kazanmak. **Dora payda ḳildi** İlac deva oldu; İlac faydalı oldu. **Paydisi yoḳ** Faydası yok. **Paydisi tegmidi** Faydası dokunmadı. **Paydisiġa sattim** Kârına sattım.

paydixor A.F. Çıkarcı.

paydixorluḳ A.F.U. Çıkarcılık.

paydikeş A.F. bk. **paydixor.**

paydikeşlik A.F.U. bk. **paydixorluḳ.**

paydilanġuçi A.U. Faydalanan kimse. **kişi küçidin paydilanġuçi** sömürücü, sömüren, istismarcı.

paydilanmaḳ A.U. Faydalanmak. **pürsettin paydilanmaḳ** fırsattan faydalanmak.

paydiliḳ Faydalı. **paydiliḳ boluş** faydalı olma.

paydiliniş A.U. Faydalanma.

paydisiz A.U. Faydasız.

paydisizliḳ A.U. Faydasızlık.

payga (ağız) At koşusu.

paygiçi Koşu atı, beygir.

payxan F. Tahıl başaklarını öğütmek. **payxinini çiḳiriveťmek** leşini çıkarmak; hakkından gelmek.

payiz A. Faiz.

payḳaş 1. Dikkat etme, farketme 2. Anlama.

payḳimaḳ 1. Dikkat etmek, farketmek, 2. Anlamak.

paylaḳ 1. Gizlice takip; gizlice izleme 2. Araştırma; istihbarat servisi.

paylaḳçi 1. İstihbaratçı, keşifçi 2. Karakol, nöbetçi.

paylaḳçiliḳ İstihbarat işi, keşif işi.

paylaş Gözetleme, izleme, takip etme.

payliḳ R.U. Aidat, ödenti.

paylimaḳ Gözetlemek, izlemek, takip etmek.

paymal F.: **Paymal ḳilmaḳ** (mecazi) Çiğnemek.

paynek 1. Tüfeğin kundağı 2. Yumurtanın küt tarafı.

paypaḳ Çorap. **kigiz paypaḳ** keçe çorap.

paypas 1. Beceriksiz, ağır kanlı 2. Yerinde durmaz.

paypaslaş Biçimsiz yürüme.

paypasliḳ Beceriksizlik.

paypaslimaḳ Biçimsiz yürümek.

pay-pétek Acele acele şuraya buraya koşma; fellek fellek dolaşma. **pay-pétek bolup ketmek** koşuşmaktan bitap düşmek.

paytext F. Başkent.

paytima Ayağa sarmak için kullanılan bez.

paza Ç. Tırmık. Ayrıca bk. **sörem, tirna.**

pazil A. Fazıl.

pazilet A. Fazilet.

paziletlik A.U. Faziletli.

pede F. bk. **perde.**

pedez F. 1. Bezeme, süsleme 2. Cila, parlaklık. **pedez bermek** cilalamak, parlatmak. 3. Makyaj, yüz boyası. **pedez ḳilmaḳ** makiyaj yapmak.

pedezçi F.U. 1. Cilacı 2. Makyajcı.

pedezçilik F.U. 1. Cilacılık 2. Makyajcılık.

pedezleş 1. Bezeme, süsleme, cilalama, parlatma 2. Makyaj yapma.

pedezlimek 1. Bezemek, süslemek, cilalamak, parlatmak 2. Makyaj yapmak.

peġember F. bk. **peyġember.**

peġez bk. **peḳes.**

pehlivan F. bk. **palvan.**

pexes Yavaş, ihtiyatlı, ihtiyatla. **pexse bolmaḳ** ihtiyat etmek. **Pulufi ġa pexes bol** Parana ihtiyatlı ol.

pexeslik İhtiyatlılık. **Pexeslik bilen** İhtiyat ile.

pexirlenmek A.U. Öğünmek, övünmek.

pexirlik AU. Övünülen. **Pexirlik iş** Övünülen iş.

pexirliniş Öğünme, övünme.

pexriy A. Fahri.

peḳes Tünek. **Ular siyasiy cehettin nahayiti peḳes** Onlar siyasi bakımdan çok sınırlıdır.

peḳet A. Ancak, yalnız. **Peḳet bir özem** Yalnız kendim.

peḳetla A.U. Büsbütün, tamamiyle, asla. **Peḳetla öçmeydu** Asla sönmez.

peḳir A. Fakir, yoksul.

peḳirlenmek A.U. Fakirleşmek, yoksullaşmak.

peḳirlik A.U. Fakirlik, yoksulluk.

pelek I. A. 1. Gök, gökyüzü 2. Kader, alın yazısı. **Pelekniñ tetürligi** Kaderin aksiliği.

pelek II. bk. **pélek.**

pelempey Basamak, merdiven.

peleñ F. Pars.

peleş 1. Keserek kısaltma, kenarını bastırma 2. lambanın fitilini kesme.

peley Eldiven, ellik.

pelime Katmerli yufka, pide, çörek.

pelimek 1. Keserek kısaltmak, kenarını bastırmak 2. lambanın fitilini kesmek.

pelküç 1. Pipet, damlalık 2. Fırça 3. Değnek.

pelle F. 1. Basamak, durak 2. Kefe. **Uniñ pellisi éġir keldi** Onun kefesi ağır bastı.

pelsepe A. Felsefe. **pelpese satmaḳ** felsefe yapmak.

pelsepiçi A.U. Felsefeci.

pelsipiy A. Felsefî. **pelsipiy mesililer** felsefî meseleler.

pelto R. Palto.

pem A. Fehim, anlayış, akıl.

pemidur R. Domates.

pemlik A.U. Fehimli, akıllı, anlayışlı.

pemlimek A.U. Anlamak, kavramak.

pem-paraset A. Fehim ve feraset; akıl ve sezgi.

pem-parasetlik A.U. Fehim ve ferasetli; akıl ve uyanıklılık.

pem-parasetsiz A.U. Fehimsiz ve ferasetsiz; akılsız ve uyuşuk.

pem-parasetsizlik A.U. Fehimsiz ve ferasetsizlik; akılsız ve uyuşukluk.

pemsiz A.U. Fehimsiz,akılsız.

pemsizlik A.U. Fehimsizlik, akılsızlık.

pen I. A. Fen. **penler akadémiyisi** fenler akademisi.

pen II. Ç. Tahta.

pence F. Pençe.

pencir F. bk. **pencire.**

pencire F. 1. Pencere 2. Parmaklık 3. Kafes.

pend F. Nasihat, öğüt, ibret, pend.

pendiyet F.A. Nasihat, ibret.

pendname F. Pend-name; nasihat kitabı.

pener I. R. (ağız) bk. **panar.**

penhere Tahta testeresi.

penniy A. Fennî.

pensad F. (tarihî) bk. **pansat.**

penturmaḳ Hile yapmak, dolandırıcılık yapmak.

pepileş 1. Ninni okuyarak uyutma; oyalama 2. Nazlı büyütme; okşama.

pepilimek 1. Ninni okuyarak uyutmak; oyalamak 2.Nazlı büyütmek; okşamak. **pepilep kütmek** özen göstermek; nazlı büyütmek.

per F. Tüy. **per yastuḳ** tüy yastık.

peraset A. bk. **paraset.**

perde F. Perde. **işik nerde** kapı perdesi. **köz perdisi** (anatomi) karniye, saydam tabaka. **ḳulaḳ perdisi** kulak perdesi. **beş perdilik sehne esiri** beş perdeli sahne eseri.

perdesman F.U. Perde şeklinde; zar şeklinde.

perdez F. bk. **pedez.**

perdileş F.U. Perdeleme.

perdilimek F.U.Perdelemek.

pere F. bk. **per.**

perence F. Peçe.

perende-çerende F.U. (toplayıcı isim) Ufak evcil kuşlar.

Pereñ I. (tarihî) Avrupalı.

pereñ II. Al. **pereñ yaġliḳ** al mendil; al başörtüsü.

–perest F. (birleşik kelime içinde yer alır) tapan, tapinan, ibadet eden. **ateşperest** ateş-perest. **mensepperest** makam düşkünü.

perez A. Faraziye, ipotez, tahmin, zan. **perez ḳilmaḳ** tahmin etmek.

perezen A. Tahminen.

perhadistan Aşık vatanı; aşık romanı.

perhiz F. Perhiz, ölçülü, ılımlı.

perhizkar F. 1. Ölçülü, ılımlı 2.Dindar, sofu.

peri 1. Peri 2. (mecazi) Güzel.

perice F. (ağız) bk. **perence.**

perişan F. bk. **périşan.**

perişte A. bk. **périşte.**

perizat F. 1. Perizat, peri çocuğu 2. (mecazi) Güzel.

perḳ A. Fark. **perḳ ḳilmaḳ** farketmek.

perḳlenmek Farklı olmak, farklanmak.

perḳliḳ A.U. Farklı.

perḳliniş A.U. Farklanma.

perḳsiz A.U. Farksız.

perḳsizliḳ A.U. Farksızlık.

perḳut Kadife.

perman F. Ferman, buyruk. **perman ḳilmaḳ** emretmek, buyurmak.

permüde Tandırda pişirilen gözleme.

perrende F.Kuş.

perrendiçilik F.U. Kuşçuluk; kümes hayvanları yetiştirme.

persex A. Fersah (atlının bir saatlik yolu)

pertuḳ R. Önlük, göğüslük, peştamal.

perva F. Tasa, kaygı, dikkat. **perva ḳilmaḳ** dikkatetmek.

pervane F. Pervane, kelebek.

pervasiz F.U. Kaygısız, dikkatsiz.

pervasizliḳ Kaygısızlık, dikkatsizlik. **İşḳa pervasizliḳ bilen ḳarimaḳ** İşe üstünkörü bakmak. **pervasizliḳ ḳilmaḳ** dikkatsizlik etmek.

pervaz F. Uçuş, süzülme, pervaz.

perven (ağız) Keskin nişancı.

–perver F. (birleşik kelime içinde yer alır) : **Tereḳḳiperver** İlerici. **Vetenperver** Vatan-perver, vatan sever.

perverdigar F. Perverdigar; bütün mahlukatı besleyen, yetiştiren ve yaşatan Allah.

perviriş F. bk. **perviş.**

perviş F. Bakım, bakma, yetiştirme, büyütme

peryat F. Feryat **peryat ḳilmaḳ** feryat etmek.

perz A. Farz.

perzend F. Çocuk, oğul.

perzendlik F.U. Çocuklu, oğullu.

perzendsiz F.U. Çocuksuz, oğulsuz.

perzendsizlik F.U. Çocuksuzluk, oğulsuzluk.

pes I. F.1. Alçak, basık, düşük 2. Alçak, namussuz, rezil. **pes adem** alçak adam. **pes avaz bilen** alçak sesle.

pes II. F. An, lahza. **bir peske** bir an için. **bir peste** bir anda. **bir pestin kéyin** birazdan sonra. **Bir pes dem élivaldim** Biraz dinlendim.

pesahet A. Fesahat. **pesahet bilen sözlimek** fesahatle söylemek.

pesahetlik A.U. Fesahatli.

pesat A. Fesat.

pese Miskin hastalığına tutulmuş. Ayrıca bk. **pési.**

peseymek F.U. İnmek, düşmek, azalmak, alçalmak, yavaşlamak.

pesil A. Fasıl. 1. Vakit, mevsim 2. Ayrılma, ayrılık, bölme, hudut.

pesillik A.U. Mevsimlik.

pesiyiş F.U. İnme, düşme, azalma, alçalma, yavaşlama.

peskeş F. Alçak, namert, küçük çıkarlar peşinden koşan.

peskeşlik F.U. Alçaklık, namertlik.

peski Aşağıdaki, ilkki, alttaki, asttaki.

pesleş F.U. İnme, alçalma, azalma, dinme.

pesleşmek F.U. 1. Alçalmak, inmek. 2. Rezil olmak, namussuz olmak.

peslik F.U. 1. Alçaklık (yüksekliğin zıttı) 2. (mecazi) Alçaklık, rezillik, namussuzluk.

peslimek F.U. 1. Alçalmak, inmek, azalmak, dinmek, kesilmek, sönmek. **Yamğur peslidi** Yağmur durdu.

peslişiş F.U. 1. Alçalma, inme 2. Rezil olma, namussuz olma.

pest F. bk. **pes** I.

pestek F.U. Alçak. **pestek adem** kısa boylu adam.

pestkeş F. bk. **peskeş.**

pestlik F.U. bk. **peslik.**

pestlimek F.U. bk. **peslimek.**

peş I. El altından, gizlice.

peş II. F. Virgül. **çikitlik peş** noktalı virgül.

peşmek I. Pişmaniye.

peşmek II.Yelek.

peşmet Ceket.

peştaḳ F. 1. Kemer 2. Methal, giriş.

peştan F. Önlük.

peşva F. Darbe, püskürtme. **peşva bermek** darbe vermek.

peşval bk. **peştan.**

pet : Şu péti tépilmidi Öylesine bulunmadı. **Şupéti yoḳulup ketti** Öylesine kayboluverdi. **Şu péti kömüp taşlaş kérek** Şu halinde gömüvermek lazım.

pete A. Fatiha. **pete oḳumaḳ** fatiha okumak. **pete bermek** dua etmek. **ak pete** hayır dua. **pete almaḳ** dua almak. **Ḳızğa pete ḳilip ḳoyduḳ** Kızı nişanladık. Ayrıca bk. **patihe.**

petek I. bk. **pétek.**

petek II. Ördek yürüyüşü; salına salına yürümek.

petekleş Ördek gibi yürüme; salına salına yürüme.

peteklimek Ördek gibi yürümek; salına salına yürümek.

peteñgan Hıyar, salatalık.

petx A. Feth. **petx ḳilmaḳ** fethetmek.

petinge R. Ayakkabı.

petle : Çapanniñ petlisi Paltonun iliği.

petlik İyi kaliteli, iyi nitelikte.

petmus R. (ağız) bk. **petnus.**

petnus R. Tepsi.

petva A. Fetva.

pevez I. Payedan, ayaklık.

pevez II. F. Kolluk.

pevḳuladde A. Fevkalade, olağanüstü **pevḳuladde hal** olağanüstü durum.

pey I. F. İz.

pey II. (ağız) : **Pey tekiye** Tüy yastık. Ayrıca bk. per.

pey III. Damar.

peyda F. Zuhur, ortaya çıkma, peyda olma. **peyda bolmaḳ** peyda olmak.

peydin-pey F.U.F. Peyderpey.

peyġember F. Peygamber.

peyġemberliḳ F.U. Peygamberlik. **peyġemberlik ḳilmaḳ** peygamberlik yapmak.

pylesup A. Filozof.

peylesupluḳ A.U. Filozofluk. **peylesupluḳ ḳilmaḳ** Filozofluk yapmak.

peyşembe F. bk. **peyşenbe.**

peyşenbe F. Perşembe.

peyşenbilik F.U. Eski medrese talebelerinin perşembe günü mollaya vermesi gereken para.

peyt F. Fırsat, vakit. **şu peytte** şu vakitta.

peyz A. Keyif, maneviyat. **Peyzim yoḳ** Keyfim yok. **Peyzimni uçurma** Keyfimi kaçırma. **peyzi bar balilar** keyifli çocuklar.

peyzilik A.U. Güzel, sevinçli, neşeli.

peza A. feza; kainattaki sınırsız boşluk.

pezil A. 1. Üstünlük, avantaj 2. Meziyet, haysiyet.

pezilet A.bk. **pazilet.**

peziletlik A.U. bk. **paziletlik.**

péçet R. Mühür, damga.

péçetlik R.U. Mühürlü.

péçetlimek R.U. Mühürlemek.

pédagog R. Öğretmen, eğitimci.

pédagogika R. Pedagoji, eğitim bilimi.

péil I. A. (gramer) fiil. **Ötümlük péil** Geçişli fiil. **Ötümsüz péil** Geçişsiz fiil. **Yardemçi péil** Yardımcı fiil. **Boluşluḳ péil** Olumlu fiil. **Boluşsuz péil** Olumsuz fiil.

péil II. A. Mizaç, huy, karakter. **Kiçik péil jigit** Alçak gönüllü yiğit (delikanlı). **Péili yaman at** Kötü huylu at.

péillik I. A.U. Fiillik. **péillik belgisi** fillik belgesi.

péillik II. A.U. Mizaçlı, karakterli. **kiçik péillik** alçak gönüllü.

péḳir A. Fakir, yoksul.

péḳiraş Dönme, dolaşma.

péḳiratmaḳ (**péḳirimaḳ**'tan) Çevirmek, döndürmek, burmak, dolaştırmak.

pékirġuç Topaç; yerinde durmayan.

péḳirimaḳ Dönmek.

pélek I. A. Örme, örülme, zembil, sepet.

pélek II. Başarı, saadet, mutluluk, talih. **Pélek yandi** Talih döndü.

pélez Kanat, palet.

périce Cüppe.

périxan F. Büyücü, sihirbaz, avsun, üfürükçü.

périşan F. Perişan. **périşan halde** perişan halde.

périşanliḳ F.U. Perişanlık.

périşte F. 1. Melek 2. (mecazi) Güzel.

périzat F. bk. **perizat.**

péşane F. bk. **pişane.**

péşayvan F. Balkon.

péşep F. İdrar, sidik.

péşin Öğle, öğle vakti. **péşin namazi** öğle namazı.

péşḳedem F.A. Öncü, ilerici, muhterem.

pétek 1. Ayak tabanlığı 2. **pay-pétek** Telaş, acele, koşuşma.

pétekgül (botanik) Sarısabır.

péti bk.**pet.**

pétiçe : Yoġan bir piçaḳni tutḳan pétiçe Büyük bir bıçağı tuttuğu halde.

pétiḳ İçbükey, obruk.

pétiḳdaş Çiğneme, ayakları altında ezme.

pétiḳdimaḳ Çiğnemek, ayakları altında ezmek.

pétiḳliḳ bk. içbükeylik, obruklu.

pétiniş bk. **pétinmaḳ.**

pétinmaḳ (**patmaḳ**'tan) : **Otturiġa çiḳişḳa pétinalmidim** Ortaya çıkmaya cüret edemedim.

pétir Mayalanmamış hamurdan yapılmış ince pide; yufka.

pétiş 1. Batış, dalma, çökme, dalış. 2. Batı. garp. **künpétiş** güneşin battığı yön; batı. **kün pétiştin burun** güneş batmadan önce.

pétişmaḳ (**patmaḳ**'tan): **U héçkim bilen pétişalmaydu** O hiç kimse ile anlaşamıyor.

pianino R. Pianino.

pianist R. Pianist.

piçaḳ Bıçak.

piçaḳlaş Bıçaklama.

piçaḳlaşmaḳ Bıçaklaşmak.

piçaḳlimaḳ Bıçaklamak.

piçaḳlişiş Bıçaklaşma.

piçan Çayır.

piçanliḳ Çayırlık.

piçanzar U.F. bk. **piçanliḳ.**

piçanzarliḳ U.F.U. bk. **piçanliḳ.**

piçik 1. Kesilmiş 2. Hadım, enenmiş.

piçiḳliḳ 1. Kesilmiş 2. Enenmiş.

piçildaş Sık sık nefes alma; pofurdama.

piçildimaḳ Sık sık nefes almak; pofurdamak.

piçim Biçim. **Piçimi yaman kiyim** Biçimi kötü elbise.

piçiñlaş Fısıldama.

piçiñlaşmaḳ Fısıldaşmak.

piçiñlimaḳ Fısıldamak.

piçiñlisiş Fısıldaşma.

piçirlaş bk. **piçiñlaş.**

piçirlaşmak bk. **piçiñlaşmaḳ.**

piçirlimaḳ bk. **piçiñlimak.**

piçirlişiş bk. **piçiñlişiş.**

piçir piçir Fısıltı. **piçir piçir ḳilmaḳ** fısıldamak.

piçiş 1. Biçme 2. Hadım etme; eneme.

piçivetmek 1. Biçmek 2. Enemek.

piçivétiş 1. Biçme, 2. Eneme.

piçḳuçi Makastar.

piçmaḳ 1. Biçmek 2. Enemek, hadım etmek.

pida A. Feda. **pida ḳilmaḳ** feda etmek. **Cénimni pida ḳilay** Canımı feda edeyim.

pidaiy A. Fedai. **pidaiy ḳisimlar** fedaî birlikler.

pidaiylik A.U. Fedaîlik.

pidakar A.F. Fedakâr. **pidakarlarçe** fedakârca.

pidakarane A.F. Fedakârca.

pidakarliḳ A.F.U. Fedakârlık. **pidarkarliḳ ḳilmaḳ** fedakârlık etmek.

piġan F. Feryat, çığlık. **piġan çekmek** feryat çekmek.

pixildaş Kıs kıs gülme.

pixildimaḳ Kıs kıs gülmek.

pixsiḳ Pinti, cimri, hasis.

pixsiḳliḳ Pintilik, cimrilik, hasislik.

pikir A. Fikir. **pikir ḳilmaḳ** fikretmek. **pikir jürgüzüş** fikir yürütme. **Pikrimge ḳariġanda** Fikrime göre. **pikir élişmaḳ** fikir danışmak.

pikirdaş A. Fikirdeş, hemfikir.

pikirdaşliḳ A.U. fikirdeşlik.

pikirleşmek A.U. Fikir danışmak.

pikirlişiş A.U. Fikir danışma.

pikriy A. Fikrî.

pil A. Fil. **pil çişi** fil dişi. **pil balisi** fil yavrusu.

pildiraş Dönüp durma; kurtlanma.

pildirġuç 1. Topaç, pırlangıç 2. Pervane. **ayroplan pildirġuçi** uçak pervanesi.

pildirimaḳ Dönüp durmak, kurtlanmak.

pildirlaş Pırıldama, ışıldama.

pildirlimaḳ Pırıldamak, ışıldamak.

pilik Fitil. **Piliktek bolup ḳaptu** (mecazi) O sakin ve yavaş oluvermiş.

pilimmide : **Érikta su pilimmide** Arıkta su dopdolu.

pille F. İpek böceği.

pilliçilik F.U. İpek böceği yetiştirme işi.
pilpil F. Biber. **pilpil deraz** kırmızı biber.
pilpilgül F. (botanik) Karanfil (çiçeği).
pilsut Orman müdürü.
pilte R. Fitil.
pima R. Keçe çizme.
pindek Ufaklık.
piñbañçur Ç. Ping-pong; tenis. **piñbañçur oynimaḳ** tenis oynamak.
piñsiḳ Aç gözlü, tamahkâr, doymaz.
piñsiḳlik Aç gözlülük, tamahkârlık, doymazlık.
pioner R. İzci. **pionerlar sariyi** izciler sarayı.
pir I. F.1. İhtiyar 2. Ruhî, manevî baba. **Ya pirim!** Yardım etmesi için manevî babaya hitap.
pir II. (taklidî ses): **Pir ḳilip uçup ketmek** Pır diye uçuvermek.
piraḳ A. Ayrılık. **pirak otida yanmaḳ** ayrılık ateşi ile yanmak.
pirdevs F. Firdevs; cennet bahçesi.
Pirevn A. (tarihî) 1. Firavun 2. (mecazi) Aç gözlü zengin 3. Tiran, zorba, müstebit hükümdar.
pirildaş 1. Uçma, öteye beriye uçuşma 2. Dalgalanma.
pirildimaḳ 1. Uçmak, öteye beriye uçuşmak 2. Dalgalanmak.
pirip F. Aldatma, hile, tuzak.
piripger F. Hilekâr, dolandırıcı.
piripgerlik F.U. Hilekârlık, dolandırıcılık.
pirḳe A. Parti, fırka.
pirḳilik A.U. Partili.
pirḳisiz A.U. Partisiz.
pirḳisizlik A.U. Partisizlik.
pirüze F. Firuze.
pisen F. : **U pismen ḳilmaydu** O aldırmıyor.
pisent F. bk. **pisen.**
pisiḳ A. Bozukluk, ahlak bozukluğu.
pisiññide : Pisiññide külmek Sessizce gülmek.
pisirlaş Fısıldama.
pisirlimaḳ I. Fısıldamak.
pisirlimaḳ II. Ağır hareket etmek; boş şeylerle vakit geçirmek.
pistan R. Kapsül. **pistan çaḳḳuç** vurucu.
piste I. (botanik) Fıstık, antep fıstığı.
piste II. Bişon.
pistek Cüce, bodur, bücür. Ayrıca bk. **pindek.**
pişane F. Alın. **Pişanisi oçuḳ jigit** (harf. Alnı açık genç) Bahtı açık genç. **Pişaneñge yazġinini körüsen** Alın yazısını görürsün.
pişañ Manivèla.
pişe (ağız) Biraz, az. **Pişe pul ber** Biraz para ver.
pişep (ağız) İç sürdürme.
pişermek (ağız) bk. **puşurmaḳ.**
pişiḳ bk. **pişşiḳ.**
pişildaş Sık sık nefes alma; pofurdama.
pişildimaḳ Sık sık nefes almak; pofurdamak.
pişildurmaḳ Bükmek, burmak.
pişilduruş Bükme, burma.
pişiş 1. Olgunlaşma, kemale erme, olma 2. Pişme, yanma.
pişit bk. **pit.**
pişkel Talihsiz.
pişkellik Talihsizlik.
pişḳan 1. Olgun, olmuş, ergin 2. Pişmiş.
pişḳanlik 1. Olgunluk, erginlik 2. Pişmişlik, pişme hali.
pişlaḳ Süzme yoğurt, log peyniri.
pişmaḳ 1. Olgunlaşmak, ermek, kemale ermek. **Alma pişti** Elma olgunlaştı. **Aşliḳlar pişti** Tahıl olgunlaştı. 2. Pişmek, yanmak.
pişman F. (ağız) bk. puşayman.
pişmiġan 1. Ham, olmamış, yeşil 2. Pişmemiş, ham.

pişşiğlaş Sağlamlaştırma.
pişşiğlimaḳ Sağlamlaştırmak. **pişşiğlap işlimek** iyi nitelikte işlemek; özenerek işlemek.
pişşiḳ I. Olgun, ergin, yetişkin.
pişşiḳ II. 1. Sağlam, dayanıklı 2. (mecazi) Tecrübeli, görgülü, titiz. 3. Cimri, hasis 4. Becerikli, akıllı 5. (mecazi) İyi kaliteli, iyi cinsten 6.Yanmış, yanık.
pişşiḳliḳ I. Olgunluk, erginlik 2. Pişmiş, pişirilmiş.
pişşiḳliḳ II. 1. Sağlamlık 2. (mecazi) Tecrübelilik, görgülülük. 3. Cimrilik, hasislik, 4. Beceriklilik, akıllılık. 5. İyi kalitelilik.
pištköz Çekik göz.
pištlik Bitli. Ayrıca bk. **pitlik.**
pit Bit, böcek. **taxta piti** tahta kurusu, tahta biti. **kévez piti** tütün biti. **ištpiti** kene, sakırga.
pitiḳlaş Kaynama, köpürme.
pitiḳlimaḳ Kaynamak, köpürmek.
pitildimaḳ Bağırıp çağırmak.
pitir A. Fitre. **pitir sadiḳisi** fitre sadakası. **pitir bermek** fitre vermek.
pitira bk. **pitra.**
pitirañğu Dağınık. **pitirañğu bolup ketmek** dağınık oluvermek.
pitirañğuluḳ Dağınıklık.
pitiraş Dağılma.
pitirimaḳ Dağılmak.
pitirlaş Çırpınma.
pitirlimaḳ Çırpınmak.
pitlik Bitli.
pitne A. Fitne. **pitne adem** fitne arayan adam. **pitne salmak** araya fitne sokmak.
pitne-iğva A. Fitne ve igvâ.
pitne-pasat A. Fitne ve fesat.
pitne-pasatliḳ A.U. Fitne ve fesat hali.
pitniçi A.U. fitne yapan kimse; fitneci.
pitniçilik A.U. Fitne hali, fitnecilik.
pitnixor A.F. bk. **pitniçi.**
pitnixorluḳ A.F.U. bk. **pitniçilik.**
pitra Saçma.
piva R. Bira. **piva zavodi** bira fabrikası.
pivaxana R.F. Birahane.
piyade F. Piyade. **piyade esker** piyade asker.
piyale F. Piyale, çay içilen kase.
piyaz F. Soğan.
plan R. Plan. **Beş jilliḳ plan** Beş yıllık plan.
plançanliḳ R.U. Planlı.
planlaş R.U. Planlama.
planliğuçi R.U. Planlayıcı, planlayan.
planliḳ R.U. Planlı.
planlimaḳ R.U. Planlamak.
plansiz R.U. Plansız.
plansizliḳ R.U. Plansızlık.
plastinka R. Plak.
plénum R. Plenom, genel toplantı. Ayrıca bk. **umumjiğin.**
po I. Ç. 1. Top 2. (mecazi) Aldatma, hile, oyun, yalan.
po II. (ağız) Boş, oyuk.
pocañ Ç. Havai fişek. **pocañ atmaḳ** havaî fişek atmak.
pocañza Ç. Havaî fişek.
poçaḳ Nohut, burçak. **Poçiğimiz pişmeydu** Geçinemeyiz; birbirimize uyumuyoruz.
poçi Ç.U. 1. Topçu 2. (mecazi) Yalancı.
poçiliḳ Ç.U. Yalancılık.
poçta R. Posta. **poçta sanduğı** posta sandığı.
poçtalion R. Postacı.
poçtixana R.F. Postahane, postane.
poçtikeş R.F. bk. **poçtalion.**
podaḳ bk. **pordaḳ.**
podpolkovnik R. Yarbay.
poéma R. Manzume, poem.
poéziye R. Şiir, nazım.

pogon R. Apolet.
pok I. Tıkaç, tıpa, mantar.
pok II. 1. Kof, içi boş, oyuk. 2. Çürük 3. (mecazi) Gevşeklik, karaktersizlik. 4. (mecazi) Boşboğaz. **Pokkide çüşti** Pat diye düşüverdi.
pokan : **Toxu pokini** Tavuk kursağı. **Uyalġinidin pokandek ḳizirip ketti** Utandığından kıpkırmızı oluverdi.
pokançi Kasap işçisi.
pokançiliḳ Kasap işçiliği.
pokla : **Pokla çüşmek** Pat diye düşmek.
pokuldaş bk. **pokuldimaḳ.**
pokuldimaḳ : **Jürügüm pokuldap turuptu** Kalbim korkudan küt küt atıyor.
pokunçi Bu, o, şu.
poḳ Bok, gübre, necaset.
poḳaḳ 1. Kursak 2. Guatır (boğazda şişkinlik yapan bir hastalık.
pol Döşeme, parke döşeme.
pola I. F. (ağız) bk. **polo.**
pola II. : **Pola ḳilmaḳ** Ezmek; mıncıklamak.
polaşḳan Solgun, solmuş.
polaşmaḳ Solmak.
polat Çelik. **polat ḳuyudiġan zavod** çelik fabrikası. **polattek tavlanġan** çelik gibi tavlanmış.
polduruñ-polduruñ Bol,bol, pek çok. **Barida polduruñ-polduruñ, yoḳida ḳarap olturuñ** (deyim)Var olduğunda bol bol ye, yok olduğunda aç otur.
Polek R. Polonyalı, Leh. **Polek xelḳi** Polonya halkı. **Polek tili** Leh dili.
polk R. Alay. **atliḳ polk** atlı alayı.
polkovnik R. Albay.
polo F. Pilav.
poluşuş Solma.
pom 1. İri parça, kütle, yığın, kesek, külçe 2. Sınır (hudut) işareti.
pomaza R. pazen, dimi bezi.
pombilaḳ Tombul, şişman, tıknaz.
pomeşşik R. Toprak ağası.
pomide Ç. İşçi, kömür madenlerinde kömürü parçalayan işçi.
pomlaş Kümeleme, yığın haline getirme.
pomlimaḳ Kümelemek, yığın haline getirmek.
pomnan U.F. Kabarık ekmek; kepekli kabarık tandır ekmeği.
pompaymaḳ Şişmek, kabarmak.
pompiyiş Şişme, kabarma.
ponan (ağız) Francala.
pop R. Rus papazı.
popuç Terlik.
popuş bk. **popuç**
popuza Ç. Tehdit, gözdağı.
popuziçi Ç.U. Şantajcı.
por I. 1. Boş 2. Çürük 3. Kuvvetsiz, zayıf.
por II. (botanik) Kav, mantar kavı.
pordaḳ (anatomi) 1. Erkeklerin cinksel organı. 2. Husye torbası 3. (tıp) Fıtık.
porek Konca, gonca.
poroşok R.Toz. **çiş tazilaydiġan poroşok** diş macunu; diş temizliği için kullanılan toz.
porpañ Düz, dümdüz.
port R. Liman. **soda porti** ticaret limanı. **herbiy port** askerî liman.
portliḳ R.U. Limanlı. **portliḳ şeher** Liman şehri.
poruçik R. Subay.
poruḳlaş Fokurdama.
poruḳlimaḳ Fokurdamak.
poruḳ-poruḳ (taklidî ses) **Ḳazan poruḳ-poruḳ kaynaydu** Kazan fokur-fokur kaynıyor.
poruş Kutu, çekmece.
posma I. Gecelik, pamuk şapka.
posma II. Makine yağlama parçası.
post F. Kabuk. **posti ḳélin** kabuğu kalın.

postum Kürk, kışlık palto, gocuk.
poşkal Pide, çörek. **tuxum poşkal** omlet.
pota Kuşak.
potla Buncuk küpe.
poyéz R. Tren, katar.
pozitsiye R. Tutum, pozisyon. **dostluk pozitsiyeside bolmaḳ** dostluk tutumu içinde bulunmak; dostça davranmak.
pöñzek Top.
pöpüçek Saç tutamı, perçem.
pöpük Saçak.
pöre Börek.
pötey Ç. Küçük kale.
pöze Talaş, eğinti.
praktika R. Pratik.
praktikantliḳ R.A. Araştırıcılık.
Pravoslaviye R. Ortodoks dini.
prézidént R. Başkan, cumhurbaşkanı.
prézidéntliḳ R.U. Başkanlık.
prézidium R. Prezidyum; başkanlık heyeti.
prikazçik R.U. Tezgahtar, satıcı.
primus R. Gaz ocağı.
prinsip R. Prensip, ilke, esas, umde.
prinsipal R. Prensipal. **prinsipal mesile** prensipal mesele.
prinsipalliḳ R.U. Prensiplilik.
prinsipliḳ R.U. Prensiplilik, esas itibariyle.
programma R. Program, tüzük.
programmiliḳ R.U. Programlı. **programmiliḳ mesile** programlı mesele.
profésor R. Profesör.
profésorluḳ R.U. Profesörlük.
profsoyuz R. Sendika. **profsoyuz ezası** sendika üyesi.
prokuratura R. Savcılık.
prokuror R. Savcı.
prolétar R. Proleter.
prolétarliḳ Proleterlik.
Protéstan R. Protestan.
protéstanliḳ R.U. Protestanlık.
protokol R. Tutanak. **protokol yazmaḳ** tutanak yazmak.
protsént R. Yüzde.
protséntsiz R.U. Yüzdesiz.
protséntliḳ R.U. Yüzdeli.
psixolog R. Psikolog.
psixologiye R. Psikoloji, ruh bilimi.
puçaḳ bk. **purçaḳ.**
puçḳaḳ Kürk için kullanılan derinin parçası.
puçmaḳ Köşe. **puçmaḳtiki dükan** Köşedeki dükkan.
puçuk 1. Kısa ve kalkık burun 2. Kenar kırıklığı; kırılmadan dolayı hasıl olan eksiklik; gedik.
puçulaş Ateşte kızartma.
puçulimaḳ Ateşte kızartmak. **ḳonaḳni puçulimaḳ** mısırı koçanı ile beraber korda pişirmek.
puçulmaḳ Gedilmek, kırılmadan dolayı hasıl olan eksiklik. **Bisi puçulup ketken palta** ağzı gedilmiş balta.
puçuluş Gedilme.
puxar Zevk, lezzet, haz. **Puxurum ḳanmidi** zevkine doymadım.
puxra A.1. Tebaa, uyruk, vatandaş, yurttaş. **Angliye puxrasi** İngiltere vatandaşı. 2. Sakin, oturan. **şeher puxrasi** şehir sakini; şehirli.
puxraliḳ A.U. Vatandaşlık, yurttaşlık.
puxta F. Sağlam, esaslı, itinalı, titiz. **Puxta adem** Sağlam ve titiz adam.
puxtilaş F.U. Sağlamlaştırma, özen gösterme.
pukey Ç. Tezgah, satıcı tezgahı.
pukunçi Bu, o, şu.
puḳuraş Kabarma, yükselme, havalanma, uçma, kopma.
puḳurimaḳ Kabarmak, yükselmek, havalanmak, uçmak, kopmak. **Şamaldin puḳuriġan ḳar** Fırtına ile kopmuş kar.

pul F. Para.
pulañlimaḳ Sallanmak, ırgalanmak, yalpalanmak.
pulañ-salañ Büksül, dolambaçlı, yılankavi.
pulat bk. **polat.**
puldar F. Paralı, zengin. **puldar adem** paralı adam.
pulémut R. Makineli tüfek, mitralyöz.
pulémutçik R. Makineli tüfek eri.
pulluḳ F.U. bk. **puldar.**
pulsiz F.U. Parasız.
pulsizlik F.U. Parasızlık.
pultaymaḳ Çıkmak, kendini sarkıtmak, görünmek.
pulus (botanik) Yabanî tarçın.
punkt R. Nokta, yer. **Mal doxturluḳ punkti** Veteriner yeri, baytarlık yeri.
puñ Ç. 1. Çin ağırlık ölçü birimi, yaklaşık 0,35 gram. 2. Alan ölçü birimi, yaklaşık 66 m^2.
pur I. Haber, söylenti, rivayet, söz, laf.
pur II. (taklidî ses) : **Ḳuş purla ḳilip uçup ketti** Kuş pır diye uçup gitti.
puraḳ Koku. **puraḳ bermek** koku vermek. **xuş puraḳ** hoş koku. **yaman puraḳ** kötü koku. **sésiḳ puraḳ** pis koku. **köyük puruġi** yanık dumanı.
puraḳliḳ Kokulu.
puraş 1. Koklama 2. Kokma.
purat : **Parçe-purat** Parça, irili ufaklı.
puratmaḳ (**purumaḳ**'tan) Koklatmak.
purbaş (zool) İspinoz.
purçaḳ Nohut, bezelye. **cañdu purçaḳ** soya (fasulyesi). **maş purçaḳ** fasulye. **aş purçaḳ** yemek fasulyesi.
purġen F. Kederli, elemli, üzgün, mahzun, üzüntülü.
purjina R. Yay, zemberek.
purjinilik R.U. Yaylı, zemberekli.
purḳuldimaḳ Burnundan görültü ile soluk almak, puflamak.
purḳumaḳ Horuldamak, horlamak.
purḳurimaḳ Buram buram çıkmak.
purḳurutuvetmek Tozlandırıvermek, toz içinde bırakmak, ise tutmak, islemek.
purḳurutuvétiş Tozlandırıvrme, toz içinde bırakma, ise tutma.
purḳuş Horuldama, horlama.
purlaşḳan Ezik, mıncık mıncık, buruşuk, kırışık.
purlaşmaḳ Buruşmak, kırışmak.
purluşuş Buruşma, kırışma.
purnem F. Nemli, rutubetli. **Közüm purnem** Gözüm yaşlı.
purset A. Fırsat. **pursettin paydilanmaḳ** fırsattan faydalanmak.
pursetperest A.F. Fırsatçı.
pursetperestlik A.F.U. Fırsatçılık.
pursetvaz A.F. bk. **pursetperest.**
pursetvazliḳ A.F.U. bk. **pursetperestlik.**
purtumşuḳ (zool) Ekin kargası.
puruç Kesim, kırpma, kesme.
purumaḳ 1. Koklamak 2. Kokmak.
puruş F. Satıcı, tezgahtar. **çaypuruş** çay satıcısı.
purutuş Koklatma.
pustançi 1. Bu, o, şu 2. Felan.
puşayman F. Pişman. **puşayman yémek** pişman olmak.
puşḳaḳ I. : **Buluñ-puşḳaḳ** Köşe bucak.
puşḳaḳ II. Paça; pantalonun paçası.
puşḳurmaḳ Kişnemek.
puşmaḳ I. : **İçim puşuvatidu** Canım sıkılıyor. **İçiñ puşsa** Canın sıkılsa.
puşmaḳ II. bk. **puçmak.**
puşman F. bk. **puşayman.**
puşt F. 1. Sırt, arka 2. Belkemiği. **Puştidin tamġandek** Aslının aynısı; Aslının bir parçası gibi.
puştañ Mesnet, destek.

Puştu F. Afgan dili; Afganistan'ın devlet dili. **Puştu tili** Afgan dili.
puşuk : İç puşuġi Can sıkıntısı.
puşuldaş Fosurdama, pofurdama, sık sık nefes alma.
puşuldimaḳ Fosurdamak, pofurdamak, sık sık nefes almak.
puşurmaḳ I : **İç puşurmaḳ** Can sıkmak. **İçimni puşurma** Canımı sıkma.
puşurmaḳ II. 1. Pişirmek 2. Olgunlaştırmak, hazırlamak.
put I. Bacak, ayak.
put II. R. eski Rus ağırlık birimi, 16,3 kilo ağırlığında.
puta bk. **pota.**
putaḳ Budak.
putaḳlaş Kol halinde ayrılma; dallanma.
putaḳliḳ Budaklı. **putaḳliḳ taxta** budaklı tahta.
putaḳlimaḳ Kol halinde ayrılmak; dallanmak.
putaş Budama, budak kesme.
putimaḳ Budamak, budak kesmek.
put-ḳol El ve ayak. **Put-ḳolum bağlinip ḳaldi** El ve ayağım bağlandı; Çaresiz, faaliyet edemeyecek bir durumdayım.
putlaş I. Put ağırlık birimi ile tartma.
putlaş II. 1. Engel olma 2. Çelme takma.
putlaşmaḳ Ayağı sürçmek; ayağı takılmak.
putlikaşañ Engel, güçlük.
putlimaḳ I. Put ağırlık birimi ile tartmak.
putlimaḳ II. 1. Engel olmak 2. Çelme takmak.
putluḳ Ayaklı. **Tört putluḳ bolup ḳonaḳliḳniñ arisi bilen mañdim** Dört ayaklı olarak mısır tarlası içinden yürüdüm.
puza I. Yonga.
puza II. Oklava.
–puzul Ç. : **Aşpuzul** Lokanta.
puzur A. Güzel, şirin, sevimli.
püçek Boş, çekirdeksiz. **püçek adem** boş adam.
püçeklik 1. Boş ve zayıflık; cılızlık 2. (mecazi) Alçaklık, görgüsüzlük.
püdek 1. Esme, esinti 2. Islık, ötme, ötüş.
püdeş 1.Üfleme 2. Esme, esinti 3. Islık, ötme, ötüş, ıslık çalma.
püdimek 1. Üflemek 2. Esmek, esinti 3. Islık, ötmek, ıslık çalmak.
püdüvetmek Üflemek, üfleyivermek.
püdüvétiş Üfleme, üfleyiverme.
pükleş Kıvırma, katlama, bükme.
püklimek Kıvırmak, katlamak, bükmek.
pükmek Bükmek, katlamak, kıvırmak. **tiz pükmek** diz çökmek, eğilmek. **Köñlüñge püküp ḳoy** Aklında olsun.
püküş Bükme, katlama, kıvırma.
püleş Esme, üfleme.
pülimek Esmek, üflemek.
pürkençük Omuzluklu başlık; çocuk başlığı.
pürkeş I. Fışkırma, serme, sıçratma.
pürkeş II. Sarma, çok sıcak giyindirme, bürüme, bürünme.
pürkimek I. Fışkırmak, sermek, sıçratmak.
pürkimek II. Sarmak, çok sıcak giyindirmek, bürümek, bürünmek.
pürleñke Fırfır, farbala, kıvrım. **pürleñke köynek** fırfır gömlek.
pürleş Kıvırma.
pürlimek bk. **pürmek.**
pürme fırfır, farbala, kıvrım.
pürmek Kıvırmak.
pürük Buruşuk.
pürüş Kıvırma.
pürüşkek Kolay buruşan.
pürüşkeklik Kolay buruş buruş olma hali.
pürüşmek Buruşmak.
pürüşüş Buruşma.

pütermek Bitirmek.

pütey Kapalı, çıkmaz. **pütey neyçe** kapalı borucuk.

püteyleşmek Kapalı hale gelmek.

püteylişiş Kapalı hale gelme.

pütkenlik Yetkinlik, eksiksizlik, bitmiş olma hali.

pütkü (tarihî) 1. Liste 2. Mektup.

pütküçi (tarihî) Yazan, katip.

pütkül Bütün, tüm, hepsi. **Pütkül yer yüzi** Bütün yer yüzü.

pütmek I. Bitmek. **pütkiçe** bitene kadar.

pütmek II. (tarihî) Yazmak.

pütmek III. 1. İyi olmak, kapanmak, et bağlamak. **Yaram pütüp ketti** Yaram iyi-leşti. 2. Tıkanmak. **Burnum pütüp ḳaldi** Burnum tıkandı. **Boyiġa bala pütüp ḳaptu** Gebe kalmış. **Béşiñġa nime bala pütti?** Başına ne gibi bir belâ geldi?

pütmes-tügümes Bitmez tükenmez.

püttürmek I. 1. Bitirmek 2. Kökünü kurutmak.

püttürmek II. (tarihî) (pütmek'ten II.) Yazdırmak.

pütük (tarihî) Mektup.

pütükçi (tarihî) Yazıcı, katip.

pütüm Anlaşma, mütareke, ateşkes.

pütün Bütün, tüm, tümü.

pütünleş Bütünleme.

pütünley Büsbütün, tamamıyla, bütün bütün.

pütünlimek Bütünlemek.

pütünlük Bütünlük. **térritoriye pütünligi** toprak bütünlüğü.

pütünsürün Tam, tüm, bütün. **Pütünsürün bir ḳoy göşi** Bütün bir koyunun eti.

pütürmek Bitirmek.

pütürüş Bitirme.

pütürüvetmek Bitirivermek.

pütürüvétiş Bitiriverme.

pütüş I. Bitme, bitiş.

pütüş II. Yazma.

R

rabat A. bk. **ravat.**

rabite A. (tarihî) Rabıta, bağlantı, irtibat.

raca (ağız) Mıknatıs.

radiator R. radyatör.

radikal R. I. Radikal, köktenci.

radikal R. II. Kök işareti.

radiogramma R. Radyogram.

radiolaşmaq R.U. radyo tesisi koymak.

radiolaşturmaq R.U. (**radiolaşmaq**'tan) Radyo tesisi koydurmak.

radist R. Radyotelgrafçı.

radius R. (matematik) Yarıçap, nısıf kutur.

radiyo R. Radyo. **Radiyo añliğuçi** Radyo dinleyici.

radiyoçi R.U. Radyotelgrafçı.

radiyostansiye R. Radyo santrali.

radiyotéxnika R. Radyoteknik

rah F. Yol, hat.

rahet A. 1. Zevk, lezzet, haz 2. Rahat, huzur.

rahetbexş A.F. Rahat, huzur.

rahetlendürmek A.U. Rahat ettirmek, huzur vermek, zevklendirmek.

rahetlenmek A.U. Rahatlanmak.

rahetlik A.U. Rahatlık.

rahetlinis A.U. Rahatlanma.

rahetsiz A.U. Rahatsız, huzursuz, zevksiz.

rahetsizlik A.U. Rahatszlık, huzursuzluk, zevksizlik.

rahip A. Rahip.

rakéta R. Roket, füze. **rakéta élip jürgüçi** taşıyıcı roket.

ramizan A. Ramazan. **Ramizan héyti** Ramazan bayramı.

ramka R. Çerçeve.

rana A. (botanik) 1. Sarı yabancı gül 2. (mecazi) Sevimli, güzel. 3. Rana (özel kadın adı).

raport Rapor.

ras F. bk. **rast.**

rasa hakiki, gerçek, fiili, mevcut, bizzat, tam. **İşniñ rasa ķizğin vaxtida** İşin tam doruğunda iken. **ķonaķ rasa pişiptu** Mısır gerçekten olmuş.

rasxod R. Masraf, gider.

rasla Gerçekten, oldukça, gayet.

raspiska R. Makbuz, alındı, borç senedi.

rast F. Gerçek, hakiki, doğru, inanılır. **rast xever** hakikî haber. **rastini éytķanda** gerçekten. **Rast étimen** Gerçeği söylüyorum.

rastgöy F. Dürüst, gerçekçi, doğru sözlü.

rastgöylik F.U. Dürüstlük, gerçekçilik, doğru sözlülük.

rastida F.U. Gerçekten, doğrusu.

rastla F.U. Gerçekten, yerinde, tam zamanında.

rastlanmaq F.U. 1. Doğrulanmak 2. Tamir edilmek 3. Yoluna konulmak; düzenlenmek.

rastlaş F.U. 1. Tasdik etme; onaylama, doğrulama 2. Tamir etme, hazırlama 3. Yoluna konulma.

rastlik F.U. Doğruluk, gerçeklik, samimilik. **rastlik bilen** doğru olarak, samimî olarak.

rastlimaḳ F.U. 1. Tasdik etmek, onaylamak, doğrulamak 2. Tamir etmek, hazırlamak 3. Yoluna konulmak.

rava F. Caiz, makbul, meşru. **rava körmek** meşru görmek. **Hacitim rava boldi** İhtiyacım halloldu; ihtiyacım giderildi.

ravac A. bk. **révac.**

ravaç (botanik) Ravent.

ravaḳ F. Çadır, otak.

ravan F. Yürürlükte olmak, geçmek. **ravan bolmaḳ** yürürlükte olmak.

ravanlık F.U. Yürürlükte olmak.

ravap Bir tür çalgı aleti.

ravapçi F.U. Çalgıcı.

ravat (tarihî) Mola verilen saray (avlu).

raviy A. Hikâyeci.

raviyan F. Hikâyeci, anlatan.

ray A. Durum, istek. **hava rayi** hava durumu. **U momayniñ rayini ḳayturuşḳa pétinalmidi** O ninenin isteiğini geri çevirmeye cüret edemedi.

rayon R. Bölge. **herbiy rayon** askerî bölge.

rayonluḳ R.U. Bölge, bölgeye ait, bölgesel. **Rayonluḳ komitet** Bölge komitesi.

razalet A. bk. **rézalet.**

razi A. Razı.

razilaşmaḳ Vedalaşmak, ayrılmak.

raziliḳ A.U. Rıza, mutabakat. **Men ata-anamniñ raziliḳini aldim** Ben ata-anamın rızasını aldım.

raziliḳsiz Rıza olmama hali.

razilişiş A.U. Vedalaşma, ayrılma.

razimend A.F. Hoşnut, memnun.

razvédçik R. Keşifçi, istihbaratçı.

Reb A. Tanrı. **Ya Rebbim** Ya Rabbım.

reddiye A. Reddiye, itiraz.

rehber F. Rehber.

rehberlik F.U. Rehberlik.

rehbiriy F. Rehberlik eden. **rehbiriy orunlar** rehberlik eden kurumlar. **rehbiriy xadim** rehberlik eden kimse; lider.

rehim I.A. Rahîm, acıma. **rehim ḳilmaḳ** acımak.

rehim II. A. Rahim, dölyatağı.

rehimdar A.F. Acıyan, şefkatlı.

rehimdarliḳ A.F.U. acıma hali; şefkatlı olma hali.

rehimdil A.F. Merhametli, acıyan, şefkatli.

rehimdillik A.F.U. Merhametlilik, şefkatlilik, yumuşak yüreklilik.

rehimlik A.U. Merhametli, şefkatli.

rehimsiz A.U. Merhametsiz, şefkatsiz, acımasız. **rehimsiz adem** acımasız adam.

rehimsizlik A.U. Merhametsizlik, şefkatsizlik, acımasızlık.

rehman A. Rahman.

rehme A. Rahîm, acıma. **rehme ḳılmaḳ** acımak. **Düşmenge rehme ḳilmañ** Düşmana acımayın.

rehmet A. Teşekkür. **Atañga rehmet** Babana teşekkür; çok teşekkürler. **rehmet éytmaḳ** teşekkür söylemek. **Rehmet yamġuri** Rahmet yağmuru. **Xuda rehmet ḳilsun** Tanrı esirgesin, Tanrı korusun.

rehmetlik A.U. Rahmetli. **Anam rehmetlik** Annem rahmetli.

rehmiti A. Rahmetli. **Atañ rehmiti** Baban rahmetli.

rehne A. Rehin. **rehne bermek** rehine koymak. **rehne ḳilmaḳ** rehim tutmak.

rex F. Kumaş.

rexmet A. bk. **rehmet.**

rext F. bk. **rex.**

reis A. Reis, başkan.

reislik A.U. Reislik, başkanlık. **reislik ḳilġuçi** reislik eden. **reislik ḳilmaḳ** reislik etmek.
rekeet A. Rek'at.
reḳabet A. bk. **réḳabet.**
reḳem A. Rakam, sayı, numara.
reḳemleş A.U. Numaralama.
reḳemlik A.U. Numaralı.
reḳemlimek A.U. Numaralamak.
reḳip A. Rakip.
reḳiplik A.U. Rekabet.
relle Can sıkıntısı, sıkıntı, kızgınlık, gücenme.
rem A. Fal. **rem kitavi** fal kitabı.
remçi A.U. Falcı.
remetlik A.U. Rahmetli, merhum.
remiti A.F. bk. **rehmetlik.**
remmal A. Büyücü, üfürükçü.
remmalliḳ A.U. Büyücülük, üfürükçülük.
remz A. Simbol, belge, şifre.
renc F. Güceniklik, dargınlık, kırgınlık, rencide.
rencimek F.U. Gönül kırılmak, üzülmek.
renciş F.U. Gönlü kırılma, üzülme.
rencitiş F.U. Üzme, gönlünü kırma.
rencitmek F.U. Üzmek, gönlünü kırmak.
rende F. Rende. **rende salmaḳ** rendelemek.
rendileş F.U. Rendeleme.
rendiligüçi F.U. Rendeleyen, rendeleyici.
rendilimek F.U. Rendelemek.
reñ Renk. **béġir reñ** kahverengi. **polat reñ** çelik renk. **ciger reñ** kahverengi. **çeyze reñ** patlıcan rengi, mor. **xurma reñ** hurma renk. **ḳaramtul reñ** karamsı renk. **sériḳ reñ** sarı renk. **köküş reñ** mavi renk. **kömüş reñ** gümüş renk. **gülnepşe** mor. **Reñgi öçüp ketti** Benzi kül gibi oldu. **Reñgi tatriġan** Benzi sararmış.
reñdar F. Renkli.
reñdarliḳ F.U. Renklilik.
reñdaş F.U. Aynı renkte, aynı renkli
reñdaşliḳ F.U. Aynı renkte olma hali.
reñga-reñ F. Rengarenk. Ayrıca bk. **reñmu-reñ.**
reñlenmek F.U. Boyanmak.
reñleş F.U. Boyama.
reñlik F.U. Renkli. **altun reñlik** altın renkli.
reñlimek F.U. Boyamak.
reñmu-reñ F. Rengarenk.
reñmu - reñlik F.U. Rengarenk olma hali.
reñsiz F.U. Renksiz.
reñvazliḳ F.U. Göz boyama. **reñvazliḳ ḳilmaḳ** göz boyamak; aldatmak.
repiḳ A. Arkadaş, yoldaş.
resetxana A.F. Rasathane.
reside F. bk. **réside.**
resim I. A. Resim. **sizma resim** çizgi resim. **resimge almaḳ** resime çekmek. **resimge çüşmek** resime çekilmek. **resim salmaḳ** resim yapmak. **resim sizmaḳ** resim yapmak.
resim II. A. Âdet, alışkı, an'ane, gelenek. **Bizniñ resmimiz şu** Bizim âdetimiz şöyle. **Bu bizge resim bolup ḳaldi** Bu bize âdet olmuştur.
resimçi A.U. Ressam.
resimlik A.U. Resimli. **resimlik jurnal** resimli dergi.
resim-yosun A.U. Kaide, an'ane, gelenek.
resmen A. Resmen, resmî olarak.
resmiy A. Resmî. **resmiy revişte** resmî halde.
resmiyet A. Resmiyet.
resmiyetçi A.U. Formalist, şekilci.
resmiyetçilik A.U. Şekilcilik. formalizm, biçimcilik.
resmiyleşmek A.U. 1. Kanunlaşmak 2. Biçimlenmek, şekillenmek.

resmiyleştürmek A.U. (**resmiyleşmek**'ten) 1. Kanunlaştırmak 2. şekillendirmek, biçimlendirmek.
resmiylişiş A.U. 1. Kanunlaşma 2. biçimlenme, şekillenme.
ressam A. Ressam.
ressamlik A.U. Ressamlık. **ressamlik kilmak** ressamlık yapmak.
reste F. Pazar. **kitap restisi** kitap satış yeri.
resul A. Resul, elçi, peygamber.
resva A. Rezil, **resva bolmak** rezil olmak. **Resvamni çikardi** Rezil etti.
resvaçilik A.U. Yüzkarası, rezalet, ayıp.
resvagerçilik A.F.U. bk. **resvaçilik.**
resvalik A.U. bk. **resvaçilik.**
reşit F. İplik, bağ. **köñül reşti** gönül bağı, sevgi bağı.
ret I. A. Red, geri çevirmek. **ret kilmak** reddetmek.
ret II. Düzen, sıra. **retke salmak** çeki düzen vermek. **cavap rétide** cevap sırasında; cevap yerine; cevap gibi.
retleş Düzenleme, çeki düzen verme.
retligüçi Düzenleyen, çeki düzen veren.
retlik Düzenli. **kiyimliri retlik** elbiseleri düzenli.
retlimek Düzenlemek, çeki düzen vermek.
retsiz Düzensiz.
retsizlenmek Düzensizlenmek; karışık hale gelmek.
retsizlik Düzensizlik.
reveç A. bk. **ravaç.**
revende F. Seyyar satıcı.
revendiçilik F.U. Seyyar satıcılık. **revendiçilik kilmak** seyyar satıcılık yapmak.
reviş 1. Suret, kılık 2. Görünüş, tavır 3. (gramer) Zarf.
revişdaş F.U. Zarf fiili, gerundium.
reyhan A. bk. **réyhan.**
rezalet A. bk. **rézalet.**
rezende F. Nezle.
rezgi F. Zayıf, güçsüz.
rezil A. Rezil.
rezilane A.F. Alçakça, namussuzca, rezil bir şekilde.
rezillik A.U. Rezillik.
rezm A. İma, kinaye, imalı söz.
réaktiv R. Reaktif. **réaktiv ayroplan** reaktif uçak.
réalistik R. Realist, gerçekçi.
réallaşmak R.U. Gerçekleşmek.
réallaşturmak R.U. (**réallaşmak**'tan) Gerçekleştirmek.
réallaşturuş R.U. Gerçekleştirme.
réallik R.U. Realite, hakikat.
réalizm R. Realizm, gerçekçilik.
réce F. Çekül, şakal.
réğbet A. Rağbet.
réğbetlendürmek A.U. Tevşik etmek, isteklendirmek.
réğbetlendürüş A.U. Teşvik etme, isteklendirme.
réğbetlenmek A.U. İlgilenmek, alakalanmak.
réğbetsiz A.U. Rağbetsiz.
réjissur R. Rejisör, yönetici.
réjissurluk R.U. Rejisörlük. **rejissurluk kilmak** rejisörlük yapmak.
rékord R. Rekor. **rékord koymak** rekor kırmak.
rékordçi R.U. Rekormen.
rékordlik R.U. Rekor.
réktor R. Rektör.
rékabet A. Rekabet. **rékabet kilmak** rekabet etmek.
rékabetçi A.U. Rakip.
rékabetçilik A.U. bk. **rékabet.**
rékabetlişiş A.U. Rekabet etme, yarışma.
réls R. ray.
rémont R. Onarım. **rémont kilmak** onarmak.

rémontlatmaq R.U. (**rémontlimaq**'tan) Onartmak.
rémontlimaq R.U. Onarmak, tamir etmek.
rémontlitiş Onartma.
répétitsiye R. Oyun provası
réside F. Kemale erme; olgunlaşma, **réside bolmaq** olgunlaşmak; kemale ermek, büyümek.
réspublika R. Cumhuriyet. **Cuñxua Xelq Réspublikisi** Çin Halk Cumhuriyeti.
révac F. Gelişme, ilerleme, inkişaf. **révac tapmaq** gelişmek; ilerlemek.
révaclandurmaq F.U. (**révaclanmaq**'tan) Geliştirmek, ilerletmek.
révaclandurulmaq F.U. Geliştirilmek.
révaclanduruş F.U. Geliştirme, ilerletme.
révaclanmak. F.U. Gelişmek, ilerlemek, inkişaf etmek.
révayet A. Rivayet. **révayet qilmaq** hikâye anlatmak, anlatmak.
révayetçi A.U. Sözcü, hikâyeci, anlatan.
révizionist R. Revizyon eden kimse.
révizionizm R. Revizyon, kontrol.
réviziye R. Teftiş, kontrol. **Réviziye komissiyisi** Kontrol ekibi.
réyhan F. (botanik) Fesleğen, bazillik.
rézalet A. Alçaklık, rezalet.
réze F. İnce, küçük, rize.
rézinke R. Lastik. **rézinke ayaq kiyimi** lastik ayakkabı. **rézinke sanaiti** lastik sanayi.
riaye A. Riayet, saygı, itibar, önem. **İqtisatqa riaye qiliş kérek** Ekonomiye önem vermek lazım; Tasarrufa önem vermek lazım. **intizamğa riaye qilmaq** intizama saygılı olmak. **tazilikqa riaye qiliş** temizliğe önem vermek.
riayesiz A.U. Saygısız.
riayesizlik A.U. Saygısızlık.
rica A. Rica. **rica qilmaq** rica etmek.
risale A. Risale.
riyakarlik A.F.U. Riyakârlık, ikiyüzlülük.
riyaset A. Riyaset.
riyasetçilik A.U. Riyaset etme hali. **riyasetçilik qilmaq** riyaset etmek.
riyazet A. Çilecilik; nefsin isteklerini kırma; riyazet.
riyazetçi A.U. Çileci.
riza A. Rıza. **riza bolmaq** rıza olmak.
rizalik A.U. Rıza olma hali.
rizik A. Rızk
ro bk. **çivin.**
robru F. Karşıda.
rodipay F. Beceriksiz, iktidarsız, dermansız.
rodu bk. **rodipay.**
rodulaşmak Beceriksiz olmak, iktidarsız olmak, dermansız olmak.
roh A. Ruh, moral. **Rohim kötürüldi** Moralim yükseldi. **Rohiñni çüşerme** Moralini kaybetme. **Dadamniñ rohi razi bolsun** Babamın ruhu şad olsun. **rohiy késel** ruh hastalığı.
rohaniy A. Ruhanî. **rohaniylar** ruhanîler.
rohaniylik A.U. Ruhanîlik.
rohen A. Ruhî, manevî. **Men rohen téçlandim** Canım rahatladı; Gönlüm emin oldu.
rohiy A. Ruhî. **rohiy késel** ruh hastalığı.
rohlandurğuç A.U. Moral veren.
rohlandurğuçi A.U. Moral veren.
rohlandurmaq A.U. Moralini yükseltmek.
rohlanduruş A.U. Moralini yükseltme.
rohlanğan A.U. Morali yükselmiş.
rohlanmaq A.U. Neşelenmek, canlanmak.
rohluq A.U. Morali yüksek. **üstün rohluq** yüksek morali olan.
rohsiz A.U. Cansız, hissiz, durgun.
rohsizlandurmak A.U. (**rohsizlanmak**'tan) Moralini çökertmek; durgun hale getirmek.

rohsizlanmaḳ A.U. Ümidini kaybetmek; morali bozulmak.
rohsizliḳ A.U. Gevşeklik, cansızlık, durgunluk.
rohsizliniş A.U. Ümidini kaybetme, moralı bozulma.
rol R. Rol. **rol oynimaḳ** rol oynamak.
romal F. Başörtüsü.
roman R. Roman. **tarihiy roman** tarihî roman.
romançi R.U. romancı.
romans R. Romans.
romantik R. Romantik.
romantizm R. Romantizm.
ronaḳ A. Güzel, letafet, yakışıklı.
ronaḳliḳ A.U. Güzellik, yakışıklılık.
roşen F. Açık, parlak. **Pikriñiz roşen boldi** Fikriniz açık oldu.
roşenlenmek F.U. Aydınlanmak, açıklanmak.
roşenleşmek F.U. bk. **roşenlenmek.**
roşenleştürmek F.U. (**roşenleşmek**'ten) Aydınlatmak; açığa kavuşturmak.
roşenleştürüş F.U. Aydınlatma; açığa kavuşturma.
roşenlimek F.U. Açıklamak, aydınlatmak.
rota R. Bölük. **rota komandiri** bölük komutanı.
roy F. Yüz, çehre, sima.
royal R. Kuyruklu piyano.
royap F. : **Royapḳa çiḳmaḳ** Gerçekleşmek.
royxet F. Liste. **royxetke almaḳ** listeye almak.
roza A. Oruç. **roza tutmaḳ** oruç tutmak.
rozi F. Kısmet, nasip, kader.
rozname F. (tarihî) Günlük ihbariye.
rubaiy A. Rubai.
rucek Pencere.
ruh A. bk. **roh.**
rux F. Çinko.
ruxset A. Ruhsat, izin. **ruxset bermek** izin vermek **Ruxset ḳiliñ** İzin verin. **Ruxset étilmigen** İzin verilmemiş.
ruxsetname A.F. Ruhset-name; izin - name.
ruxsetsiz A.U. Ruhsatsız, izinsiz.
Rum Rum.
rumka R. Kadeh.
rummal bk. **romal.**
Rus I. Rus. **Rus tili** Rus dili.
rus II. (ağız) Doğru, düz. Ayrıca bk. **tüz.**
Ruşçe Rusça.
Ruslaşmaḳ Ruslaşmak.
Ruslaşturmaḳ (**Ruslaşmaḳ**'tan) Ruslaştırmak.
Ruslaşturuş Ruslaştırma.
ruzġar F. Ekonomi.

S

sa I. Aladoğan.

– sa II. Şart eki. **barsa** varsa. **okusa** okusa.

saadet A. Saadet.

saadetlik A.U. Saadetli. **saadetlik turmuş** saadetli hayat (geçim).

saadetmen A.F. Saadetli.

saadetsiz A.U. Mutsuz, bahtsız.

saadetsizlik A.U. Mutsuzluk, bahtsızlık.

sabiķ A. Sabık, eski, geçmiş.

sabit A. Sabit. **sabit bolmaķ** sabit olmak.

saç I. bk. **çaç.**

saç II. Kara tavuk.

saçbaġ bk. **çaçbaġ**

saçkan bk. **çaşkan.**

saçma bk. **çaçma.**

saçmaķ bk. **çaçmaķ.**

saçraş bk. **saçrimaķ.**

saçrimaķ bk. **çaçrimak. U ornidin saçrap turdi** O yerinden fırladı.

saçtaraş bk. **setraş.**

saçtaraşxana bk. **setraşxana.**

sada A. Ses, yankı. **muzika sadaliri** saz sesleri. **eks sada** yankı.

sadaķet A. Sadakat.

sadaķetlik A.U. Sadık olma hali.

sadaķetsiz A.U. Sadık değil, sadakatsiz.

sadaķetsizlik A.U. Sadık olmama hali; sadakatsizlik.

sadamal (ağız) Deli, ruh hastası. Ayrıca bk. **sarañ** ve **rohiy késel.**

sadde F. Sade, basit. **sade adem** basit adam.

saddidil F. Saf, kalbi temiz.

saddidillik F.U. Saflık, kalbi temizlik.

saddilaşmaķ F.U. Sadeleşmek, basit olmak.

saddilaşturmaķ F.U. (**saddilaşmaķ**'tan) Sadeleştirmek.

saddiliķ F.U. Sadelik, basitlik, saflık. **saddiliķ ķilmaķ** saf olmak.

sade (ağız) Karaağaç. Ayrıca bk. **karayaġaç.**

sadiġa A. bk. **sediķe. sadiġañ kétey** şirin, sevimli, cana yakın, cici, sevgili.

sadiķ A. Sadık, sadakatli.

sadiķane A.F. Sâdıkane, sadakatle.

sadiķliķ A.U. Sadakat, dürüstlük, doğruluk, bağlılık. **sadiķliķ körsetmek** bağlılık göstermek.

sadir A. Vuku, meydana gelmek. **sadir bolmaķ** vuku olmak. **Xataliķ sadir boldi** Hata oldu.

saet A. Saat. **asma saet** veya **tam saiti** duvar saati. **carañliķ saet** çalar saat. **ķol saet** el saati. **yançuķ saet** cep saati. **saetni burimaķ** saati kurmak. **Saet neççe?** Saat kaç? **Saiti kelgende bolur** Zamanı geldiğinde olur. **Saitide keldiñ** Zamanında geldin. **Vaxti - saiti yétiptu** Zamanı gelmiş.

saetçi A.U. Saatçı.

saetlik A.U. Saatlık. **bir saetlik yer** bir saatlik yer; bir saatlik yol.

saetmu-saet Saatı saatına.

saetsaz A.F. Saatçi.

saetsazlik A.F.U. Saatçilik.
saġ I. (ağız) bk. **oñ.**
saġ II. bk. **saḳ.**
saġa bk. **saña.**
saġarmaḳ (ağız) bk. **sarġaymaḳ.**
saġat A. (ağız) bk. **saet.**
saġatḳu (ağız) bk. **sarġatḳu.**
saġatmaḳ (ağız) bk. **sarġaytmaḳ.**
saġaymaḳ (ağız) bk. **sarġaymaḳ.**
saġdaḳ Yay.
saġdurmaḳ Sağdırmak.
saġduruş Sağdırma, sağdırış.
saġi (ağız) bk. **saġra.**
saġiş (ağız) bk. **sẽġiş.**
saġlam Sağlam. **saġlam pikirlik** sağlam fikirli.
saġlamlandurmaḳ (**saġlamlanmaḳ**'tan) Sağlamlaştırmak.
saġlamlanduruş Sağlamlaştırma.
saġlamlanmaḳ Sağlamlaşmak.
saġlamlaş Sağlamlama.
saġlamlaşmaḳ Sağlamlaşmak.
saġlamlaşturmaḳ (**saġlamlaşmaḳ**'tan) Sağlamlaştırmak.
saglamlaşturulmaḳ sağlamlaştırılmak.
saġlamlaşturuluş Sağlamlaştırılma.
saglamlaşturuş Sağlamlaştırma.
saġlamlik Sağlamlık.
saġlamlimaḳ Sağlamlamak.
saġlamliniş Sağlamlaşma.
saġlik I. Sağlık.
saġlik II. Yavrusu olan dişi koyun; kuzulu koyun; dişi koyun.
saġmaḳ Sağmak. **sẽġip almaḳ** sağmak.
saġra Sağrı.
saġsiz Sağlıksız, hastalı, sağlığı iyi değil.
saġsizlik Sağlıksızlık, hastalılık.
saġuç Sarımsı, açık sarı.
sahe A. Saha, yöre. **şu sahida** şu sahada.
sahil A. Sahil, kıyı. **derya sahilida** nehir kıyısında.
sahip A. Sahip.
sahipxan A.F. Ev sahibi.
sahipḳiran A. (tarihî) Sahib - kıran, cihangir, fatih.
saxavet A. Sahavet. **xeyir - saxavet** hayır sahavet.
saxavetlik A.U. Cömert, eli açık.
saxavetsiz A.U. Aç gözlü, tamahkâr, doymaz.
saxavetsizlik A.U. Aç gözlülük, tamahkarlık, doymazlık.
saxçi bk. **saḳçi.**
saxlaş bk. **saḳlaş.**
saxlimak bk. **saḳlimaḳ.**
saxta F. Sahte, uydurma. **saxta höccet** sahte belge. **saxta ḳilmaḳ** hile yapmak.
saxtilaştirmaḳ F.U Sahte hale getirmek.
saxtilaşturuş F.U. Sahte hale getirme.
saxtipez F. Sahtekâr. Ayrıca bk. **saxtixor, saxtiçi.**
saxtipezlik F.U. Sahtekârlık.
saḳ I. Uyanık, ihtiyatlı. **saḳ bolmaḳ** uyanık olmak. **Saḳ bol!** İhtiyatlı ol!
saḳ II. Sağ, diri, canlı. **saḳ ḳalmaḳ** sağ kalmak. **saḳ bolmaḳ** sağ olmak.
saḳ III. Ambar.
saḳa I. Aşık kemiğinin iri ve en iyisi.
saḳa II. Saka, sucu, su taşıyıcı. **saḳa ḳuşi** pelikan, kaşıkçı kuşu.
saḳaḳ (ağız) Çene.
saḳal Sakal. **ak sakal** a) Toplumun büyüğü; lider b) Ak sakallı, beyaz sakal.
saḳallik Sakallı.
saḳalsiz Sakalsız.
saḳalvaş Uzun saçlı.
saḳaymaḳ İyileşmek.
saḳaymas İyileşmez, sağaltılmaz.
saḳaytiliş İyileştirilme, sağaltılma.
saḳaytilmaḳ İyileştirilmek, sağaltılmak.
saḳaytis İyileştirme.
saḳaytmaḳ İyileştirmek, sağaltmak.
saḳçi 1. Karakol 2. Muhafız, bekçi.

saḳçilik Muhafızlık. **saḳçilik ḳilmaḳ** muhafızlık yapmak. **saḳçilikta turmaḳ** bekçi olmak; bekçilik yapmak.

saḳilik : **Saḳilik ḳazan** Bilyeli rulman.

saḳindi Kalıntı, son damla.

saḳiyma Şaka, latife.

saḳḳuçi İnek sağıcı kadın. **süt saḳḳuçi** inek sağıcı kadın.

saḳlanmaḳ Korunmak.

saḳlaş Koruma. **téçlikni saḳlaş ve müstehkemleş** barışı koruma ve istikrara kavuşturma.

saḳlatmaḳ (**saḳlimaḳ**'tan) Korutmak.

saḳliġuçi Koruyucu.

saḳlik Sağlık. **Saḳlikni saḳlaş ministrligi** Sağlık bakanlığı.

saḳlimaḳ Korumak. **salametlikni saḳlimaḳ** sağlığı korumak. **yoşurup saḳlimaḳ** gizlemek. **saḳlap ḳalmaḳ** korumak, koruyabilmek.

saḳliniş Korunma.

saḳlinişlik Korunma hali.

saḳlitiş Korutma.

saḳ-salamet U.A. Sağ selim.

saḳ-salametlik U.A.U Sağ selim olma hali. **saḳ - salametlik sorimaḳ** sağlığını sormak; hal hatır sormak.

saḳtiçilik (ağız) bk. **saxtiçilik.**

sal Sal; kereste salı.

sala I. (ağız) bk. **barmaḳ. ottur sala** orta parmak.

sala II. : **Sala ḳilmaḳ** Fiyat anlaşmasına telkin etmek; barıştırmak.

salaçi (ağız) Simsar, tellal.

salahiyet A. Salahiyet, yararlılık, uygunluk, iktidar, yetenek, muteberlik, yetki. **Héç ḳandaḳ işḳa salahiyiti yoḳ** Hiçbir işte yeteneği yok.

salahiyetlik A.U. Salahiyetli, yetenekli, yetkili.

salahiyetsiz A.U. Yetkisiz, yeteneksiz.

salahiyetsizlik A.U. Yetkisizlik, yeteneksizlik.

salaḳ Leke.

salaḳlik Kirli, pis.

salam A. Selam. **salam xet** selam ve sağlığı beyan eden mektup. **salam éytmaḳ** selam söylemek. **U sizge salam éytti** O size selam söyledi. **U sizge salam dédi** O size selam söyledi. **soġa- salamlar** hediyeler.

salamet A. Selamet, esen. **salamet ḳalmaḳ** esen kalmak. **Salamet boluñ** Esen olun. **sak-salamet** sağ selim.

salametlendürmek A.U. Sağlıklı hale getirmek.

salametlendürüş A.U. Sağlıklı hale getirme.

salametlenmek A.U. Sağlıklı hale gelmek.

salametlik A.U Esenlik, sağlık. **salametlikni saḳlaş** sağlığı korumak.

salametliniş A.U. Sağlıklı hale gelme.

salametsizlik A.U. Sıhatsızlık, sağlıksızlık.

salamxet A.F. Selam ve sağlığı beyan eden mektup.

salamlaşmaḳ A.U. Selamlaşmak.

salamlişiş A.U. Selamlaşma.

salañ Sarkık, sarıkmış.

salañlimaḳ Sarkmak, salkımak.

salapet A. Derinlik, ağırbaşlılık, hatırı sayılır.

salapetlik A.U. bk. **salapet.**

Salar Salur (bir Türk boyu)

salasun I. Korkuluk, parmaklık, tırabzan, barbata.

salasun II. Ş. Hapishane. **salasunġa solap ḳoymaḳ** hapishaneye hapsetmek.

salat A. (ağız) bk. **namaz.**

salavat A. Salavat, dua.

salca Kerpeten, kıskaç.

salciḳ (ağız) Küçük kıskaç.
salçi Tomruk sallarını güden işçi.
saldurmaḳ (**salmak**'tan I.) saldırmak, atılmak, sıçramak: **at saldurmaḳ** at ile özerine gitmek. **dem saldurmaḳ** üfürük yaptırmak.
salġa Laso kement.
salġuç Tahta yatak.
salḳin Serin. **salḳin tartmaḳ** serinlenmek. **salḳin çüşmek** serinlenmek. **salḳin ḳanliḳ** serin kanlı.
salḳinlanmaḳ Serinlemek.
salḳinlaş Serinleme.
salḳinlaşmaḳ Serinlemek.
salḳinlatmaḳ (**salḳinlimaḳ**'tan) Serinletmek.
salḳinliḳ Serinlik.
salḳinlimaḳ Serinlemek.
salḳin - sürün Serin ve açlık; serin ve sıkıntı.
salma bk. salġa.
salmaḳ I. Koymak, yerleşleştirmek, çıkarmak. **Atḳa bide saldim** Ata yonca koydum. **taraziġa salmaḳ** teraziye koymak. **içige salmaḳ** içine koymak. **orun salmaḳ** yatak hazırlamak. **dasturxan salmaḳ** örtü sermek. **köyze salmaḳ** kelepçe takmak. **kişen salmaḳ** zincir vurmak. **ḳiliç salmaḳ** kılıç kullanmak; kılıç vurmak. **nezer salmaḳ** bakmak. **Jürügün saldi** Kalbim çarptı. **Yéniñġa piçaḳ sélip jürme** Yanında bıçak taşıma. **ḳulup salmaḳ** kilitlemek. **küç salmaḳ** kuvvete başvurmak. **ḳuş salmaḳ** kartal, doğan gibi kuşlarla avlanmak. **ḳorkuşḳa salmaḳ** korkutmak. **sep sélip ḳarimaḳ** dikkatle bakmak. **gepke salmaḳ** konuşturmak. **ḳarmaḳ salmaḳ** olta atmak. **ḳol salmaḳ** el koymak. **ḳulaḳ salmaḳ** dinlemek, kulak salmak. **piçaḳ salmaḳ** bıçaklamak. **tuxum salmaḳ** yumurtlamak. **çiçek salmaḳ** aşı yapmak. **çut salmaḳ** çörkü ile hesaplamak. **daġ salmaḳ** iz bırakmak, yakmak. **U béşini töven saldi** O başını aşağıya eğdi. **asas salmaḳ** temel atmak. **oçaḳ salmaḳ** ocak yapmak. **oḳ salmaḳ** korşun koymak. **U özini körmigen ademge saldi** O görmezlikten geldi. **Men ularni körmeske saldim** Ben onları görmezlikten geldim. **bilmeske salmaḳ** bilmezlikten gelmek. **uva salmaḳ** yuva kurmak. **öy salmaḳ** ev yapmak. **yol salmaḳ** yol yapmak. **ötük salmaḳ** Çizme çıkarmak. **kiyim salmaḳ** elbise çıkarmak. **yolġa salmaḳ** uğurlamak. **ḳorḳunç salmaḳ** korkutmak.
salmaḳ II. Ağırlık, tartı. **Uniñ salmiġi éġir** O ağır. **köp salmaḳḳa ége** ağırlıklı.
salmaḳdar U.F. Ağırlıklı.
salmaḳliḳ Ağır, ağırlıklı.
salmaḳlimaḳ Ağırlığını tartmak.
salmaḳsiz Ağırlığı yok.
salmaḳsizliḳ Ağırlığın yokluğu.
salname F. 1. Vakayiname 2. Takvim.
salpa Derisi sölpük, ödemli.
salpañ Sarkık, sarkmış. **salpañ ḳulaḳ** uzun ve sasallanmış kulak.
salpañlimaḳ Sarkmak, sölpümek.
salpaymaḳ düşmek, gevşemek, zayıflamak.
salpiyiş düşme, gevşeme, zayıflama.
salt Salt, tek, yalnız. **Salt keldim** Yalnız geldim.
saltañ Yalnız, bekar. **saltañ jigit** bekar delikanlı.
saltriḳ Sızı. **Yariniñ saltiriġi** Yaranın sızısı.

salva (ağız) bk. **tögeḳuş.**
salviraş Sarkma, sarkık olma.
salvirimaḳ Sarkmak, sarkık olmak. **salviriġan kiyim** sarkık elbise.
salviritmaḳ (**salvirimaḳ**'tan) Sarkıtmak, asılı bırakmak.
saman Saman. **Saman yoli** Samanyolu.
samançi : **Samançiniñ yoli** bk. **Saman : Saman yoli.**
samanxana U.F. Ot ambarı, samanhane. Ayrıca bk. **samanliḳ.**
samanliḳ Ot ambarı, samanhane.
sambusa Börek. Ayrıca bk. **samsa.**
samivar R. Semaver.
samivarçi R.U. çaycı.
samivarçiliḳ R.U. Çaycılık. **samivarçiliḳ ḳilmaḳ** çaycılık yapmak.
samsa Börek. **yaġ samsa** yağlı börek.
samsaḳ Sarımsak.
samsipez U.F. Börekçi.
san I. But, kalça.
san II. Sayı. **kesir san** kesir sayı. **köplük san** çokluk sayı.
sana A. Sinameki.
sanaç Deri kap. Ayrıca bk. **tulum.**
sanaet A. Sanayi, endüstri. **ağir sanaet** ağır endüstri. **yenik sanaet** hafif endüstri. **sanaet malliri** sanayi malları. **ḳol sanaet** zanaat. **sanaet merkizi** sanayi merkezi.
sanaetçi A.U. Sanayici.
sanaetleşmek A.U. Sanayileşmek.
sanaetleştürmek A.U. (**sanaetleşmek**'ten) sanayileştirmek.
sanaetlik A.U. Sanayileşmiş, gelişmiş. **sanaetlik memliket** gelişmiş ülke.
sanaiy Sanayi.
sanaḳ Sayma, hesap.
sanaḳliḳ Sayılmış.
sanaḳsiz Sayılmamış. **san-sanaḳsiz** sayısız, çok.
sanalmaḳ Sayılmak.
sanar Müshil, pürgatif.
sanaş Sayma.
sanatḳuzmaḳ bk. **sanatmaḳ.**
sanatmaḳ (**sanimaḳ**'tan) saydırmak.
sanaturiye R. Tedavi ve dinlenme evi.
sanbar (botanik) Aynısafa.
sançiġuç 1. Çatal 2. İğne.
sançiḳ I. Dikenli, sivri, sokucu, acı, dokunaklı, iğneli, yakıcı, acı. **sançiḳ söz** iğneli söz.
sançiḳ II. Sancı. **sançiḳ almaḳ** sancılanmak.
sançilġaḳ İğne, diken.
sançiliş Batırılma, iğnelenme, incitilme, dokunulma.
sançilmaḳ Batırılmak, iğnelenmek, incitilmek, dokunulmak.
sançimaḳ Sokmak, batırmak, iğnelemek, incitmek, dokunmak.
sançiş Sokma, batırma, iğneleme, incitme, dokunma.
sançitiş sokturma, batırtma, iğneletme, incittirme, dokundurma.
sançitmaḳ (sançimaḳ'tan) Sokturmak, batırtmak, incittirmek, dokundurmak.
sançivalmaḳ Sokmak, batırmak, iğenelemek, incitmek, dokunmak.
sançivéliş Sokma, batırma, iğneleme, incitme, dokunma.
sanda : Anda - sanda Seyrek, bazen, arasıra.
sandal Sandal, sandal ağacı.
sandalmaḳ Boşta gezmek; boş yere dolaşmak. **sandilip jürmek** boş yere gezmek.
sandiliş Boşta gezme; boş yere dolaşma.
sanduḳ A. Sandık. **poçta sanduġi** posta sandığı. **şamal sanduḳ** demirci körüğü.
sanduḳçaḳ A.U. Küçük sandık.
sanduḳçe A.U. Çekmece, cevahir kutusu.

sanimaḳ Saymak. **başḳidin sanimaḳ** başkadan saymak. **Kün sanap ösmekte** Günden güne büyümekte. **Sanap tügetküsiz** Sayılamayacak derecede çok.

saniye A. 1. Saniye (bir dakikanın 60'ta biri) 2. Hanımların özel adı (Saniye).

san-sanaḳsiz Hesapsız; sayılamayacak derecede çok.

sansiz Sayısız.

sansizliġan Pek çok; sayılamayacak derecede çok.

sansizliḳ Sayısızlık, pek çok, sonsuzluk.

sansiz - sanaḳsiz Sayısız, hesapsız, pek çok.

Sanskrit R. Sanskrit. **Sanskrit tili** Sanskrit dili. **Sanskrit yéziġi** Sanskrit yazısı.

santimétr R. Santimetre.

sanubar F. 1. Çam (ağacı) 2. (mecazi) güzel.

saŋ Tahıl ambarı.

saña Sana.

sañgilaş Asılı kalma, sallanma.

sañgilatmaḳ (**sañgilimaḳ**'tan) sallandırmak; asılı bırakmak.

sañgilimaḳ Sallanmak, asılı kalmak. **sañgilap turmaḳ** asılı kalmak. **Putimiz görge sañgilap ḳaldi** Ölüm vaktimiz yaklaştı.

sañza Ç. Yağda kavrulmuş makarna.

sap I. A. Saf. **sap altun** saf altın. **sap hava** saf hava.

sap II. Sap. **piçaḳ sépi** bıçak sapı. **palta sépi** balta sapı.

sapa A. 1. Zevk, lezzet, haz 2. Nitelik, kalite, vasıf. **sapasi yoḳ mal** kalitesiz mal.

sapaḳ 1. Salkım 2. Sap. **ḳoġun pişse sapiġida turmaydu** Kavun olsa sapında durmaz.

sapaḳsiz Sapsız. **sapaḳsiz gül** sapsız çiçek.

sapal Çini eşya. **sapal ḳaça** çini kutu. **sapal tavaḳ** çini tabak.

sapaliḳ A.U. 1. Tatlı, zevkli 2. Katileti, vasıflı.

sapan Karasaban.

sapdil A.F. Samimi, içten, candan.

sapdillik A.F.U. Samimilik, içtenlik. **sapdillik adem** samimi adam.

sapköñül A.U. bk. **sapdil.**

sapköñüllük A.U. bk. **sapdillik.**

sapḳan (tarihî) Taş sapanı.

sapḳuç Karasaban sapı.

saplanmaḳ Sap takılmak.

saplaş Sap takma.

saplatḳuzmaḳ bk. **saplatturmaḳ.**

saplatmaḳ (**saplimaḳ**'tan) Sap taktırmak.

saplatturmaḳ Sap taktırtmak.

sapliḳ I. Sap, kabza, kol.

sapliḳ II. Kepçe.

saplimaḳ Sap takmak.

sapliniş Sap takılma.

saplitiş Sap taktırma.

sap-saġ Sağlam, denç.

sar Aladoğan.

saraç I. Deve.

saraç II. Saraç (cı), saraçlık yapmak.

saralaġaz Bir tür yabanî ördek. Ayrıca bk. **hangit.**

sarañ Deli, akılsız, ruhî hasta. **sarañ bolup ḳalmaḳ** deli olmak.

sarañliḳ Delilik, akılsızlık.

saray R. Saray. **Ten terbiye sariyi** Spor sarayı.

sarayven F. Otelci, kervansaray sahibi.

sarayvenlik F.U. Otelcilik, kervansaray işi.

sarcan R. 2,13 metrelik uzunluk ölçüsü.

sarġarmaḳ Sararmak.

sarġatḳu Sarılık, sarı renk.

sarġaymaḳ Sararmak.

sarġaytiş Sarartma.
sarġaytmaḳ (**sarġaymak**'tan) Sarartmak. **Kimge üz sarġaytip nan sorap baray** Kimden yüzümü sarartıp ekmek dileyim.
sarġiş bk. **sarġuş.**
sarġiyiş Sararma.
sarġuş Sarımsı, sarıya çalar.
sariġ (ağız) bk. **sériḳ.**
Sarixan Özel kadın adı.
sarimaḳ (ağız) bk. **sayrimaḳ.**
sarḳiliş Sarkma, damlama.
sarḳilmaḳ Sarkmak.
sarḳimaḳ Sarkmak, damlamak.
sarḳindi Kalıntı, sonu, son damlası.
sarḳiş Sarkma, damlama.
sarḳit Yemek kalıntısı; Bir kişinin misafirliğe gittiği yerden evde kalanlar için getirdiği yemek (çerez).
sarḳitiliş Sarkıtılma.
sarḳitilmaḳ Sarkıtılmak.
sarḳitmaḳ (**sarkimaḳ**'tan) Sarkıtmak.
sasiḳ (ağız) bk. **sésiḳ. sasiḳ küzen** kokarca.
saşḳaḳ (ağız) Olta.
satar F. Bir tür çalğı aleti.
satarçi F.U. Satar çalan çalgıcı.
satira R. Hicviye, yergi.
satiriliḳ R.U. Hiciv, satirik. **satiriliḳ eser** hiciv eser.
satḳuçi Satıcı.
satḳun Hain, vatan haini.
satḳunluḳ Hainlik.
satḳuzmaḳ bk. **satturmaḳ.**
satḳuzuş bk. **satturuş.**
satliḳ Satılık. **satliḳ adem** satılık adam, satılmış adam.
satma Satma.
satmaḳ Satmak.
satmaḳliḳ Satma hali.
satraç F.U. bk. **setraş.**
satraş U.F. bk. **setraş.**
satraşxana F. bk. **setraşxana.**
satti-aldi Alış veriş.
satturmaḳ (**satmaḳ**'tan) Sattırmak.
satturuş Sattırma.
savaġ (ağız) bk. **savaḳ.**
savaḳ I. Ders, talimat, öğüt, akıl. **tarih saviġi** tarih dersi. **savaḳ oḳutmaḳ** ders vermek. **savaḳ bermek** ders vermek.
savaḳ II. Yünü döverek diterken, kullanılan çubuk.
savaḳdaş Sınıf arkadaşı
savalmaḳ Kamçılanmak, çubukla dövülmek.
savap A. Sevap.
savaş 1. Yünü ditmek için dövme 2. Kamçılama.
savat A. Okuma yazma, basit bilgi. **savadi yoḳ** okuma yazması yok. **siyasiy savat** basit siyasî bilgi. **savat çiḳiriş** okuma yazma öğrenme.
savatliḳ A.U. Okuma yazması olan. **çala savatliḳ** yarım okuma yazması olan; okuma yazması eksik olan.
savatliḳliḳ Okuma yazması olma hali.
savatsiz A.U. Okuma yazması yok; cahil. **savatsizliḳni tügütüş** cahilliğe son verme.
savatsizliḳ A.U. Okuma yazma yokluğu; cahillik.
savda F. bk. **soda.**
savġa bk. **soġa.**
savimaḳ 1. Yünü ditmek için çubukla dövmek 2. Kamçılamak.
savuḳ (ağız) bk. **soġuḳ.**
savut Zırh. **Savut kiygen batur** Zırhlı kahraman.
say Nehir yatağı, dere, çay.
sayahet A. Seyahat. **sayahet ḳilmaḳ** seyahat etmek. **Sayahet buyrosi** Seyahat bürosu.

sayahetçi A.U. Seyyah.
sayahetlik A.U. Turistik, turizm.
sayahetname A.F. Seyahatname.
sayaḳ Serseri, avare, boşta gezen.
sayaḳliḳ Serserilik, avarelik.
sayan (ağız) Deli, akılsız.
sayanliḳ Delilik, akılsızlık.
saye F. Saye, gölge. **saye çüşürmek** gölgelemek; gölge yapmak. **sayisida** sayesinde. **Sizniñ sayiñizde** Sizin sayenizde. **saye ḳilmaḳ** inandırmak, ikna etmek.
sayġaḳ Sığırsineği, büve.
sayil A. (ağız) Dilenci
sayiliḳ F.U. Sayeli, gölgeli.
sayisiz F.U. Sayesiz, gölgesiz. **sayisiz cay** sayesiz yer.
sayisizliḳ F.U. Sayesiz olan yer; sayesizlik hali.
sayiven F. Sundurma, hanger, çardak, saçak, rüzgarlık. **sayiven harva** çardaklı araba.
sayḳi (ağız) bk. **bayiḳi.**
saylaġliḳ Seçilmiş.
saylam Seçim. **saylam orni** Seçim yeri; seçim bölgesi.
saylamçi Seçmen.
saylanma Seçilme. **saylanma eserler** seçmeli esermer.
saylanmaḳ Seçilmek.
saylaş Seçme. **ḳayta saylaş** tekrar seçme; yeniden seçme. **saylaş hoḳuḳi** seçim hukuku.
saylav bk. **saylam.**
sayliġuçi Seçmen.
sayliġuçiliḳ Seçmenlik. **sayliġuçiliḳ güvanamisi** seçmenlik belgesi.
saylimaḳ Seçmek. **kaytidin saylimaḳ** yeniden seçmek.
sayliniş seçilme.
saymaḳ I. (ağız) Batmak, saplanmak. **Ayiġimġa tiken saydi** Ayağıma diken battı.
saymaḳ II. (ağız) Saymak, hesaplamak. **Berginiñni azġa say, alġiniñni köpke say** (deyim) Verdiğini az diye bil, aldığını çok diye bil.
saymal (ağız) bk. **sayman.**
sayman Alet. **dixançiliḳ saymanliri** çiftçilik aletleri.
sayraş Ötme.
sayraşmaḳ Ötüşmek.
sayratmaḳ (**sayrimaḳ**'tan) Öttürmek.
sayrimaḳ Ötmek.
sayrişiş Ötüşme.
sayva Kızıl üzüm türü.
saz I. 1. İyi, güzel 2. Rahat, uygun 3. Güzel yapılı, endamı yerinde.
saz II. F. Saz, ahenk. **saz çalmaḳ** saz çalmak.
saz III. Bataklık.
sazañ Solucan, yer solucanı.
sazaver F. Değer, layık. **sazaver bolmaḳ** layık omak. **sazaver ḳilmaḳ** eriştirmek, şereflendirmek.
sazayi F. Teşhir. **sazayi ḳilmaḳ** yüz karası olarak teşhir etmek.
sazende F. Çalgıcı, müzisyen.
sazlaş Kurma, ahenkli hale getirme.
sazliġuçi Kurucu; ahenkli hale getiren.
sazliḳ I. Bataklık. **sazliḳḳa aylanmaḳ** bataklık olmak.
sazliḳ II. F.U. Ahenkli, kurulu.
sazlimaḳ F.U. Kurmak, ahenkli hale getirmek. **Sazimni sazlidim** Sazimi kurdum.
sazu-name Saz ve melodi.
seba A. Sabah yeli.
sebat A. Sabit, yerinde durma, sebat.
sebatliḳ A.U. Sabit olma hali; istikrarlı, dayanıklı.
sebatsiz A.U. İstikrarsız, oynak, dayanıksız, sebatsız.
sebatsizliḳ A.U. Sebatsız olma hali; istikrarsızlık, dayanıksızlık.

sebde Süsen çiçeği. **sérik sebde** sarı süsen çiçeği.
sebep bk. **sevep** I.
sebr A. bk. **sevir.**
sebze F. bk. **sevze.**
secde A. Secde. **secde kilmak** secde etmek. **secdige ketmek** secde etmek.
Seddiçin A. Çin Seddi.
sedep A. Sedef. **Appak sedeptek çişler** Bembeyaz sedef gibi dişler.
sedepgül (botanik) Anemon.
sedike A. Sadaka. **Sedikeñ bolay** Senin için her şeyim feda olsun. **Céniñniñ sedikisi bolay** Canın için feda olayım. **sedike bermek** sadaka vermek. **sedike sorimak** sadaka dilemek. **xeyr - sedike** hayır sadaka. **Sedikeñ kétey** Güzelim, sevgilim, şekerim.
sedikiçi A.U. Sadakacı, dilenci.
seg F. bk. **işt.**
segek bk. **sergek.**
segençük Salıncak.
segimek bk. **sergimek.**
segü (ağız) bk. **térek. suvadan térek** veya **kara térek** kara kavak.
següdeş (ağız) Soğuma, serinleme.
seğir A. (tarihî) Küçük; küçük yaştaki yetim.
seğire A. Küçük yetim kız.
seğirlik A.U. (tarihî) Yetimlik.
sehavet A. Sahavet, cömertlik.
seher A. Seher, sabahleyin. **Seher turup yolga çiktim** Seher kalkıp yola çıktım. **tañ seherde** sabahleyin. **Seher kélimen** Sabahleyin geleceğim. **seherge turmak** sahura kalkmak.
seherlep A.U. Sabahleyin.
seherligi A.U. Sabahleyin. **U seherligi çikip ketti** O sabahleyin çıktı.
seherlik A.U. Sahurluk. **seherlikte** sabahleyin.
sehipe A. Sayfa. **gézit sehipiliride** gazete sayfalarında.
sehiye A. Sıhhiye. **Sehiye başkarmisi** Sıhhiye dairesi.
sehne A. Sahne. **sehne kitivi** sahne kitabı; sahne eseri; tiyatro kitabı.
sehnileştürmek A.U. Sahneleştirmek; tiyatro haline getirmek.
sehnileştürülmek A.U. Sahneleştirilmek; tiyatro haline getirilmek.
sehnileştürülüş A.U. Sahneleştirilme. **sehnileştürülgen eser** sahneleştirilmiş eser; tiyatro haline getirilmiş eser.
sehnileştürüş A.U. Sahneleştirme.
sehra A. 1. Köy 2. Stip, bozkır.
sek F. (ağız) bk. **işt.**
seke (ağız) bk. **serke.**
sekeç (ağız) bk. **serkeş.**
sekiş (ağız) bk. **sekreş.**
sekkiz Sekiz. **on sekkiz** on sekiz. **sekkiz yüz** sekiz yüz.
sekkizinçi Sekizinci. **on sekkizinçi** on sekizinci.
sekkizlik sekizlik.
seklimek (ağız) bk. **sekrimek.**
sekpare F. : **Sekpare bolmak** Istırap çekmek, azap çekmek.
sekpariçilik F.U. İstırap çekme hali; azap çekme hali.
sekreş Sıçrama, atlama.
sekretmek (**sekrimek**'ten) sıçratmak, atlatmak.
sekrigüç Atlayıcı, sıçrayıcı.
sekrime Sıçrayış, atlayış; sıçrayışlarla olan; atlayışlarla olan.
sekrimek Sıçramak, atlamak. **sekrep ötmek** atlayıp geçmek. **sekrep çüşmek** sıçrayıp inmek. **sekrep turmak** sıçrayıp kalkmak. **sekrep ilgirleş** sıçrayıp ilerleme **sekrep ilgirleş devri** sıçrayıp ilerleme devri.

sekrimilik Sıçrayışlarla olan.
seksek (ağız) (botanik) Bir tür bitki.
seksen (sayı) Seksen.
seksenput (zool) Kırkayak.
seksininçi Sekseninci.
sel I. Sel, su baskını.
sel II. Biraz, azıcık; hayal meyal. **Sel burun** Biraz önce. **Sel ḳaldi** Azıcık kaldı; kıl kaldı. **Sella imkaniyet bolsa** Azıcık imkan olsa. **Sel köprek** Biraz çok. **Sel yoġanraḳ** Biraz büyük.
sel III. Önemsiz, umursamamak. **sel ḳarimaḳ** umursamamak.
selahiyet A. bk. **salahiyet.**
selam A. bk. **salam.**
selamet A. bk. **salamet.**
selbiy A. Menfi, olumsuz.
selbiylik A.U. Menfilik, olumsuzluk. **Bu hadisiniñ selbiligi şundiki** Bu hadisenin olumsuzluğu şu ki.
selgine Birazcık. **U selgine burun ketti** O biraz önce gitti.
selkem Ü.F. Biraz eksik. **selkem yüz** biraz eksik yüz.
selle F. Sarık. **selle orimaḳ** sarık sarmak.
selligül F. Şakayık.
sellijip F.U. Örme ipliği, makara.
sellilik F.U. Sarıklı.
sel-pel Biraz, birazcık, kıl.
sel-sella Birazcık, kıl.
seltenet A. Saltanat. **seltenet sürmek** saltanat sürmek.
sema I. A. (kitabî) Gök, gökyüzü, sema.
sema II. A. Sema, sema yapmak. **sema sélip oynimaḳ** sema yapmak.
semaviy A.F. Semavî, göksel.
sembay R. (ağız) Semaver.
semimiy A. Samimî. **semimi adem** samimî adam. **semimiy salam** samimî selam.
semimiyet A. Samimiyet. **semimiyet körsetmek** samimî olmak.
semimiyetlik A.U. bk. **semimiylik.**
semimiylik A.U. Samimilik.
semire A. Ürün, mahsül, meyve.
semiriş Semirme, şışmanlama.
semirmek Semirmek, şışmanlamak. **semrep ketmek** şışmanlamak.
semirtiş Semirtme, şişmanlatma.
semirtmek (**semirmek**'ten) Semirtmek, şışmanlatmak.
sempen Ç. Çörkü. Ayrıca bk. **çot** II.
sen Sen. **Sende** Sende. **Séniñ kitaviñ** Senin kitabın. **Séniñki** Seninki. **Séniñkide** Seninkinde. **Saña** Sana. **Sañiçu?** Peki sana? **Senmu** Sen de. **Sañila** Sadece sana.
sena A. Övme, methetme. **sena éytmaḳ** övmek, methetmek.
senaet A. bk. **sanaet.**
senayi A. : **Senayi nepise** Senayi nefise; güzel sanatlar.
sencak-sencak Çok, grup grup, top top, kalabalık. **sencaḳ - sencaḳ xelḳ** kalabalık insan (halk).
sendal 1. Örs 2. Ocak 3. Ayak tandırı.
sendan (ağız) bk. **sendal.**
sende Sende. **Sendimu bar** Sende de var. **Sendiçu?** Peki sende? **Sendila** Yalnız sende.
sendel R. Sandal.
sendeleç Bir tür elma.
sendin Senden. **Sendinla** Sadece senden; yalnız senden.
sene (ağız) bk. **dalan.**
senem A. 1. Sanem 2. Güzel, dilber. **Dolan senimi** 1. Dolan sanemi 2. Dolan güzeli.
sen'et A. Sanat. **sen'et ustiliri** sanat ustaları. **gözel sen'et** güzel sanat
senetçi A.U. bk. **sen'etçi.**
sen'etçi A.U. Sanatçı.

sen'etkar A.F. Sanatkâr.

sen'etkarane A.F. Sanatkârane, sanatla, maharet, sanatlı.

sen'etkarlik A.F.U. Sanatkârlık.

sen'etşunas A.F. Sanatçı.

sen'etşunaslik A.F.U. Sanatçılık.

şenkiya (kimya) Arsenik, zırnık, sıçanotu.

senleş Nezaketsiz konuşma; sen diye hitap etme.

senleşmek 1. Samimiyet ifadesi olarak sen diye konuşmak. 2. Ağız kavgası yapmak; tartışmak, çekişmek, çatışmak.

senlimek Nezaketsiz konuşmak; sen diye hitap etmek.

senlişiş 1. Samimiyet ifadesi olarak sen diye konuşma 2. Ağız kavgası yapma; tartışma, çekişme, çatışma.

Senmincuyi Ç. Sun Yat sen'in Üç İlkesi: Milliyetçilik, Demokrasi, Halkın refahı. (Sun Yat sen, Milliyetçi Çin Cumhuriyeti'nin kurucusu).

senmucañ Ç. Karargah kumutanı, genelkurmay.

senpen Ç. bk. **sempen.**

sen-pen Sövüşme, kavga, küfür, çekişme. **sen-penge kelmek** küfretmek, sövmek.

senteñ Ç. Kıymalı çorba.

sentürülmek Sallanmak, sarsılmak. **sentürülüp ketmek** sarsılmak.

señdaş (ağız) Deneme, ayar. Ayrıca bk. **deñseş.**

señgi (ağız) Yarımca, migren.

sep I. Çeyiz, davet.

sep II. Dikkat.

sep III. A. Saf, cephe. **aldinki sep** cephe, ön cephe. **arka sep** cephe gerisi. **eskerniñ aldinki sépi** askerin ön cephesi. **sep tartmak** saf haline gelmek. **sepke tizmak** saf halinde sıralamak. **sep bolup jürmek** saf halinde yürümek. **mudapie sépi** savunma hattı.

separetxane A.F. Sefarethane, elçilik. Ayrıca bk. **elçixane.**

sepdaş Silah arkadaşı.

seper I. A. Sefer, yolculuk. **seperge çikmak** sefere çıkmak. **seper kilmak** yolculuk yapmak.

seper II. A. Sefer, defa, kere, nöbet. **bu seper** bu sefer; bu defa.

seperver A.F. Seferber. **seperver kilmak** seferber etmek.

seperverlik A.F.U. Seferberlik. **seperverlikke keltürmek** seferberlik etmek. **seperverlik hali** seferberlik hali.

sepke 1. Döküntü 2. Çil, çilli. **sepke baskan** çilli yüzlü.

sepkil Çil. **sepkil çikmak** çilli yüz olmak; yüzüne çil hasıl olmak.

sepkillik Çilli, çilli yüzlü.

sepku bk. **sepke.**

sepküç Süzgeçli kova.

sepküzmek Serptirmek, saçtırmak.

seplimek A.U. Kurmak, yapmak, dikmek, eklemek, doldurmak, tamir etmek.

sepmek Serpmek, saçmak. **Kün öziniñ şolisini septi** Güneş kendi ışığını serpti.

sepra A. 1. Öd, safra, 2. Sinirli, kinli (mecazi) 3. Kusmak. **Seprayimni kozgidi** Sinirlendirdi.

sepralik A.U. Mide bulandırıcı.

sepsite Saçma. **sepsite satmak** çene çalmak, gevezelik yapmak.

sepsitiçi A.U. Çenebaz, boşboğaz.

sepsitiçilik A.U. Gevezelik, saçmalık.

septürmek (**sepmek**'ten) Serptirmek, saçtırmak.

ser 35 grama eşit ağırlık birimi (ölçü birimi).

sera A. Köy, tarım bölgesi.

seralik A.U. Köylü, çiftçi.

serap A. Serap.
serapxana A.F. Sarraf dükkanı.
serasime F. (kitabî) Şaşkın, sersem. **serasime bolmaḳ** şaşkın bir hale gelmek.
serasimilik F.U. Şaşkınlık.
serasimlanmaḳ Şaşkın bir hale gelmek.
serdar F. 1. Başbuğ, başkomutan 2. Önder, rehber.
serdarlik F.U. Başbuğuluk, önderlik.
sere Trük, şaşırtıcı hüner.
seremcan F. Düzenli, donatılmış, hazırlıklı, emin.
seremcanlaş F.U. Düzenleme, emin hale getirme, donatma.
seremcanlik F.U. Muntazam, özenli, itinalı.
seremcanlimaḳ F.U. Düzenlemek, emin hale getirmek, donatmak.
seremcansiz F.U. Düzensiz, hazırlıksız, dağınık, güvensiz.
seremcansizlik F.U. Düzensizlik, hazırlıksız olma, dağınıklık, güvensizlik.
serenge F. bk. **sereñge.**
sereñge F. Kibrit. **sereñge yaḳmaḳ** kibrit yakmak. **sereñge ḳépi** kibrit kutusu
sergek Uyanık, gözü açık. **sergek bolmaḳ** uyanık olmak. **sergek uyḳu** çabuk uyanan uyku.
sergeklenmek Titikte olmak; uyanık, kuş-kulu.
sergeklik Uyanıklık.
sergende F. bk. **sergerdan.**
sergendilik F.U. bk. **sergerdanlik.**
sergerdan F. Serseri, avare, sefil, memleket memleket gezen.
sergerdanlik F.U. Serserilik, avarelik, sefillik, memleket memleket gezme hali.
sergeşte F. bk. **sergerdan.**
sergez F. Basma kumaş.
sergimek Kendini iyi hissetmek, hafiflemek, rahatlamak.
sergüzeşt F. Macera, serüven, baştan geçen.
serxane F. baş, uç.
serxuş F. Serhuş.
serxuşlanmak F.U. Serhuşlanmak.
serxuşluḳ Serhuşluk.
serxuşlunuş Serhuşlanma.
seriçi A.U. Büyücü, sihirbaz.
seriger A.F. Büyücü, sihirbaz.
serigerlik A.F.U. Büyücülük, sihirbazlık. **serigerlik ḳilmaḳ** büyücülük yapmak.
serimes 1. Yumuşak, mülayim 2. İhtiyatsiz.
serimeslik 1. Yumuşaklık, mülayimlik 2. İhtiyatsizlik.
seripay Sağlama, temin etme. **seripay bermek** teminat vermek.
serkar F. (tarihî) Yönetmen, idareci, başkan.
serkarlik F.U. Komutanlık.
serkatip F.A. (tarihî) Sekreter, katip, yazıcı.
serkatiplik F.A.U. Sekreterlik, katiplik, yazıcılık.
serke Enenmiş teke.
serkerde F. Komutan, başbuğu.
serkeş F. Boyun eğmez, itaatsiz, dik başlı.
serkeşlik F.U. İtaatsizlik, serkeşlik, söz dinlememe hali.
serlevhe F.A. Serlevha, başlık. **serlevha ḳoymaḳ** başlık koymak.
sermaye F. Sermaye.
sermayidar F. Sermayedar, sermayeli.
sermayidarlik F.U. sermayeli olma hali.
sermayisiz F.U. Sermayesiz.
serp I. A. Sarf, harcama, masraf. **serp ḳilmaḳ** sarfetmek, harcamak.
serp II. A. 1. Etimoloji 2. Morfoloji.
serpeyçeñ F.U. Çıplak, yalınayak.

serpistan Bir tür yerli ilac.
serplenmek A.U. Masraflanmak.
serplimek A.U. Sarfetmek.
serrap I. A. Sarraf.
serrap II. (ağız) Banyo, hamam. Ayrıca bk. **monça.**
sersan F. Şaşkın, sersem. **sersan bolmaḳ** şaşkın bir hale gelmek.
sersançilik F.U. Şaşkınlık.
sersangerçilik F.U. Sıkıntı, can sıkıcı..
sersanlik F.U. Şaşkınlık, sersem.
sersap : **Sersap salmak** İzlemek, gözetlemek.
serv 1. (botanik) Servi ağacı 2. (mecazi) Güzel boylu.
servaz F. Savaşçı, asker.
servinaz F. Güzel. **Aşḳi servinazim** Sevgilim.
seskendürmek Tiksindirmek, iğrendirmek, bıktırmak.
seskendürüş Tiksindirme, iğrendirme, bıktırma.
seskenmek Tiksinmek, iğrenmek, bıkmak, irkilmek.
seskiniş Tiksinme, iğrenme, bıkma, irkilme.
set Çirkin, yakışıksız. **set adem** çirkin adam. **set ḳilmaḳ** çirkinleştirmek.
setin R. Saten.
setḳilik Huysuz, kötü huylu. **setḳilik adem** huysuz adam.
setleşmek Çirkinleşmek.
setlik Çirkinlik.
setr A. Satır.
setraş F. Berber.
setraşxana F. Berber dükkanı.
sevap A. bk. **savap.**
sevare F. (kitabî) Atlı, binicilik.
sevep I. A. Sebep, neden, **Buniñğa men sevep boldum** Buna ben sebep oldum. **Sevivi nime?** Sebebi ne? **sevep körsetmek** sebebini söylemek. **muşu seveptin** bu sebeple. **Sevep ḳilsa sövette su toxtaydu** (deyim) Emek sarfedilirse sepette su durur.
sevep II. (ağız) Banyo. Ayrıca bk. **monça.**
sevepçi A.U. Sebep olan, amil, yapan, fail, işleyen. **cañcalniñ sevepçisi** kavganın faili. **Buniñğa men sevepçi boldum.** Buna ben sebep oldum.
sevepkar A.F. Fail, işleyen, amil.
seveplik A.U. Sebepli, sebebi olan.
sevepsiz A.U. Sebepsiz. **Sevepsiz işḳa çiḳmiğuçi** Bir sebebi olmadan işbaşı yapmayan. **Sevepsiz işḳa kelmeslik** Bir sebebi olmadan işe gelmezlik.
sevepsizlik A.U. Sebepsizlik; bir sebebi olmama hali.
sevir A. Sabır. **sevir ḳilmaḳ** sabretmek. **Bir az sevir ḳiliñ** Biraz sabredin.
sevirlik A.U. Sabırlı.
sevirsiz A.U. Sabırsız.
sevirsizlenmek A.U. Sabırsızlanmak.
sevirsizlik A.U. Sabırsızlık.
sevirsizliniş A.U. Sabırsızlanma.
sevir-taḳet A. Sabır ve takat.
sevivi A.U. Sebebi.
seviviyet A. Sebebiyet.
seviye A. Seviye.
seviyilik A.U. Seviyeli. **juḳuri seviyilik** yukarı seviyeli.
sevri A. bk. **sevir.**
sevze F. 1. Sebze 2. Havuç.
sevzireñ F. Turuncu, portakal rengi.
sevzireñlik F.U. Portakal renginde.
sevzivat F. Yeşillik, göveri.
sey Ç. Sebze. **Sey bolmaydu** (mecazi) Çok az; hiçbir şey.
seyciñtiñ Ç. Maliye Bakanlığı.
seyxane Ç.F. Kışta sebzelerin saklandığı yer; Donmaması için sebzelerin konulduğu özel ev.
seyil F. Gezinme, gezinti.

seyir A. Gezme, gezinti, seyir.
seyirga F. Gezme yeri, gezilen yer.
seyle F. Gezme, gezinti, şenlik.
seyna (ağız) Avlu. Ayrıca bk. **hoyla.**
seynek I. (tıp) Dolama, et yaran, yarmaca.
seynek II. (ağız) bk. **serkeş.**
seypuñ Ç. Terzi.
seypuñçilik Ç.U. Terzi işi, terzilik, dikiş işi.
seyse Ç. Vazife, yüküm, mükellefiyet. **Seyse üçün dep çüşken otun séliği** Vazife olarak alınan odun vergisi.
seyşenbe F. Salı.
seyveñze Ç. Sebze tarlası. **Seyveñzeñde ünüptu, aḳ çamġur, ḳizil çamġur** Sebze tarlanda köksalmış ak turp, kızıl turp.
seyveñzilik Ç.U. Sebze tarlası. Ayrıca bk. **köktatçiliḳ.**
seyyad A. Avcı.
seyyar A. Seyyar, gezgin. **seyyar truppa** seyyar turuppu.
seyyare A. Gezegen, seyyare. **seyyare sistemi** güneş manzumesi; güneşin etrafındaki gezegenler.
seyza Ç. Elek.
sezdürmek (**sezmek**'ten) sezdirmek, hissettirmek, hafif surette duyurmak.
sezdürüş Sezdirme, hissettirme, hafif surette duyurma.
sezgü Sezgi.
sezgüç Hassas, alıngan.
sezgüçlük Hassaslık, alınganlık.
sezgün (ağız) bk. **sezgür.**
sezgür Uyanık, basiretli, keskin zeka.
sezgürlük Uyanıklık, basiretlilik, keskin zekalılık. **siyasiy sezgürlük** siyasî basiretlilik.
sezgüsiz 1. Basiretsiz 2. Duygusuz.
sezgüsizlik 1. Basiretsizlik 2. Duygusuzluk.
sezmek Sezmek. **aldin sezmek** önceden sezmek. **sézip ḳalmaḳ** sezmek. **Köñlüm sezdi.** Hissettim.
séde Karaağaç. Ayrıca bk. **ḳariyaġaç.**
sédep A. Sedef.
ségah F. (musiki) Bir sisteme ait beş makamın adı.
seġiliş Sağılma. **Keçki séġiliş vaxti** Akşam sağılma vakti.
séġilmaḳ Sağılmak.
séġim Sağım.
séġin Sağmal, sağımlı. **séġin kala** sağmal inek. **séġin devri** sağmal devri.
séġinçi İnek sağan kadın.
séġiniş Özlem. **séġinişḳa başlimaḳ** özlemini duymak; özlemek.
séġinişiş Karşılıklı özlem.
séġinişliḳ Özlenilen, özlemli. **séġinişliḳ salam** özlemli selam.
séġinişmaḳ Karşılıklı özlemek; beraber özlemek. **Şularmu séġinişar deymen** Herhalde onlar da özler.
séġinmaḳ Özlemek, hasret çekmek. **séġinip ketmek** özlemek.
séġiş Sağma, sağış. **ettigenlik séġiş** sabah sağımı.
séġişiş Sağmak için yardım etme; beraber sağma.
séġişmaḳ Sağmak için yardım etmek; beraber sağmak.
séġivalmaḳ Sağmak, sağıvermek.
séġivéliş Sağma, sağıverme.
séġiz Sakız. **séġiz topa** yapışkan toprak; killi toprak. **séġiz topiliḳ** yapışkan topraklı; killi.
séġizxan (zool) Saksağan.
séġizliḳ Killi. **séġizlik yer** killi yer (toprak).
séhet Sıhhat, sağlamlık. **séhet tapmaḳ** sağlamlaşmak.
sèhir A. bk. **sihir.**

séx R. Atelye. **ḳuraşturuş séxi** montaj atelyesi.

séxi A. Cömert, eli açık.

séxilik Cömertlik. **séxilik ḳilmaḳ** cömertlik etmek.

séxir A. Sihir, büyü. Ayrıca bk. **sihir.**

séxirçi A.U. Sihirci.

séxirlik A.U. Sihirli.

séke (ağız) Konç, çizme koncu. Ayrıca bk. **konç.**

sékilek I. Oklava.

sékilek II. Kadın tarağı.

sékilek III. (ağız) Genç kadın.

sékin R. Sakin, yavaş.

sékingine Sessizce, yavaşça.

sékinleşmek Sakinleşmek, yavaşlamak.

sékinletmek Sessiz hale getirmek; yavaşlatmak.

sékinlik Sakinlik. **Sékinlik bilen** Sakinlik ile.

sékinlişiş Sakinleşme, yavaşlama.

sékrétar R. Sekreter. Ayrıca bk. **şuci.**

sékrétarlik Sekreterlik.

sékunt R. Saniye.

sékuntlik R.U. Saniyelik.

sél Sel. **Su sél bolup éḳip yétiptu** Su sel gibi akıyordu.

séliğlik 1. Tesbit edilmiş, gerekeni yapılmış 2. Kilitlenmiş.

sélik Vergi. **sélik salmaḳ** vergi koymak. **sélik séliş** vergilendirme.

séliniş bk. **sélinmaḳ.**

sélinmaḳ (**salmaḳ**'tan): **Orun sélindi** Yer hazırlandı. **Zavod sélinivatidu** Fabrika kuruluyor. **kembiğellikke sélinmaḳ** fakir gibi görünmek. **körmigenge sélinmaḳ** görmezlikten gelmek. **ḳapiği sélinğan adem** asık suratlı adam.

séliş (**salmaḳ**'tan) **öy séliş** ev yapmak; ev yapma. **tömür yolu séliş** demir yol yapımı. **çéçek séliş** aşı yapma.

sélişiş Yapımına yardım etme; beraber kurma; beraber yapma.

sélişmaḳ Yapımına yardım etmek; beraber kurmak; beraber yapmak.

sélişturğusiz Mukayese edilemez. **sélişturğusiz dericede** mukayese edilemez derecede.

sélişturma Mukayese, karşılaştırma. **sélişturma éğirlik** nispî ağırlık.

sélişturmaḳ Mukayese etmek, karşılaştırmak. **sélişturup ḳariğanda** mukayese edildiğinde. **sélişturğanda** mukayese edildiğinde. **sélişturğili bolmaydiğan dericide** mukayese edilemez derecede. **sélişturup körüş** mukayese etme. **Sélişturup bolmaydu** Mukayese edilemez. **sélişturup bolmaydiğan** mukayese edilemez. **küç sélişturmaḳ** güç denemek.

sélişturulmaḳ Mukayese edilmek, karşılaştırılmak.

sélişturuluş Mukayese edilme, karşılaştırılma.

sélişturuş Mukayese etme, karşılaştırma.

sément R. Çimento. **sément zavodi** çimento fabrikası.

séméntlanmaḳ R.U. Yapımına çimento kullanılmak.

séméntlaş R.U. Yapımına çimento kullanma.

séméntlatmaḳ R.U. Yapımına çimento kullandırmak.

séméntlik R.U. Çimentolu.

séméntlimaḳ R.U. Yapımına çimento kullanmak.

séméntlitiş R.U. Yapımına çimento kullandırma.

sémiz Semiz, şişman.

sémizlik Semizlik, şişmanlık.

sémruğ (hayali) Anka kuşu, simmurg.

séni Seni.

séniki Seninki.
séniñ Senin.
séniñçe Sence, sana göre.
séniñki Seninki. **Kitap séniñki** Kitap seninki.
Séntebir R. Eylül.
séñayan Bükülü, eğri, eğri büğrü, bakışımsız.
sépahr F. (tarihî) Gök, sema, gökyüzü, gök kubbesi.
sépaş Okşama, sıvazlama.
sépil Kale.
sépilmek Serpilmek.
sépimaḳ bk. **sipimaḳ.**
sépiş I. (**sapmaḳ**'tan) Geçirme, takma.
sépiş II. (**sepmek**'ten) Dökme, serpme.
sép-sériḳ Sapsarı.
séremcan F. Demirbaş, avandanlık. **öy seremcanliri** ev takımları.
sérenci (ağız) bk. **sirat.**
séri Devamlılığı belirten ek. **barġanséri** gittikçe. **oḳuġanséri** okudukça.
sériḳ Sarı. **tuxumniñ sériġi** yumurta sarısı. **sériḳ topa** sarı toprak. **aḳ sériḳ** açık sarı. **sus sériḳ** açık sarı. **sép sériḳ** sapsarı. **Sériḳ Uyġur** Sarı Uygur (bir Türk boyu). **sériḳ işek** 1. Falanj 2. Akrep, kuyruklu. **sériḳ késel** (tıp) sarılık.
sériḳliḳ Sarılık, sarı renk.
sériliş Kayma, kayarak inme.
sérilmaḳ Kaymak, kayarak inmek.
sérim F. (ağız) Ev eşyası.
sérimaḳ Soymak, derisini soymak, sıyırmak.
sériş Soyma, derisini soyma, sıyırma.
séritiş Kabuğunu soydurma; kavlatma.
séritma Sürme. **séritma ḳapḳaḳ** sürme kapak.
séritmaḳ Kabuğunu soydurmak; kavlatmak, sıyırtmak.
sésiḳ Pis koku
sésiḳliḳ Pis koku, pis kokan.
sésimaḳ Pis kokmak.
séstra R. Hemşire.
séstraliḳ R.U. Hemşirelik.
séşenbe F. Salı
sétiḳ Ticaret, alışveriş.
sétiḳçi Satıcı, tezgahtar.
sétiḳçiliḳ Satıcılık, tezgahtarlık,
sétiliş Satılma, satılış.
sétilma Satılık.
sétilmaḳ Satılmak. **Sétilmay ḳalġan mal** Satılmamış mal. **Sétilip boldi** Satılıp bitti.
sétilmas Satılmaz.
sétilmasliḳ Satılmazlık.
sétiş Satma, satış. **élip sétiş** alıp satış.
sétişiş Karşılıklı satış; beraber satış.
sétişmaḳ Karşılıklı satmak; beraber satmak; satışmak.
sétivalmaḳ Satın almak.
sétivetmek Satmak, satıvermek.
sétivéliş Satın alış. **sétivéliş küçi** satın alma gücü.
sétivétiş Satış, satıveriş.
sétka R. File, ağ. **simliḳ radio sétkisi** telli radyo ağı.
sévet F. Sepet.
sévét (ağız) bk. **süyünçe.**
séyde bk. **séde.**
sézik Kadınlarda yeni hamilelik döneminde vuku olan hassaslık (bunalım).
séziklik Yeni hamile dönemindeki bunalım hali.
sézilerlik Sezilecek derecede, sezilir derecede.
séziliş Seziliş, sezilme.
sézilmek Sezilmek.
sézilmes Sezilmez.
sézilmeslik Sezilmezlik.
sézim Sezgi. **siyasiy sézim** siyasi sezgi.
séziş Seziş, sezme. **aldin séziş** önceden sezme.

sxématizm R. Şematik, kabataslak şekil.
sicaḳ Çizgi.
sicaş Çizmek, çizme, çiziş. Ayrıca bk. **siziş.**
sicimaḳ Çizmek. Ayrıca bk. **sizmaḳ. U ḳeġezni sicap taşlidi** O kağıdı çizi-verdi.
siçḳan Sıçan. Ayrıca bk. **çaşkan. Siçḳan jili** Sıçan yılı. (Yüzyılımızın 1900, 1912, 1924, 1936, 1948, 1960 yılları sıçan yılıdır.)
sidam I. Düz, düz kumaş.
sidam II. Çıplak, şallak, çırçıplak.
side (botanik) bk. **séde.**
sidik Sidik.
signal R. İşaret, sinyal, boru.
sigüzmek Sidirmek.
siġdurmaḳ (**siġmaḳ**'tan) Sığdırmak.
siġduruş Sığdırma, sığdırış.
siġim İstiap, kapasite.
siġimçanliḳ Kapasite genişliği.
siġimliḳ Kapasitesi geniş.
siġimliliḳ Kapasite genişliği.
siġimsiz Kapasitesi dar.
siġiniş Sığınma. **Xudaġa siġiniş** Allah'a sığınma.
siġinmaḳ Sığınmak.
siġiş Sığış, sığma.
siġişiş Sığışma, beraber sığma.
siġişliḳ Kapasiteli, kapasitesi geniş. **İkki yüz kişi siġidu** İki yüz kişiyi alabilecek genişlikte (kapasitede).
siġişmaḳ Sığışmak, beraber sığmak.
siġişmasliḳ Kapasite darlığı.
siġişturmaḳ Sığdırmak.
siġişturuş Sığdırış, sığdırma.
siġmaḳ Sığmak. **Söz ḳil, siġar yerge** Kabul edilecekse söyle.
sihir A. Sihir. Ayrıca bk. séxir.
sihirçi A.U. Sihirci.
sihirçilik A.U. Sihircilik.
sihirlenmek A.U. Sihirlenmek.
sihirleş A.U. Sihirleş, sihirleme.
sihirletmek A.U. (**sihirlimek**'ten) Sihirletmek.
sihirlik A.U. Sihirli.
sihirlimek A.U. Sihirlemek.
sihirliniş A.U. Sihirleniş, sihirlenme.
siḳ bk. **zix.**
siḳilçaḳ Boğaz, derbent.
siḳilçaḳliḳ Boğaz hali.
siḳiliş Sıkılma, sıkılış.
siḳilişiş Sıkılaşma.
siḳilişmaḳ Sıkılaşmak.
siḳilişturmaḳ Sıkıştırmak.
siḳilmaḳ Sıkılmak. **siḳilip çiḳmaḳ** sıkılıp çıkmak. **Siḳilip kétivatimen** Sıkılıyorum.
siḳim Avuç (cu).
siḳimdaş Avuçlama.
siḳimdimaḳ Avuçlamak.
siḳimlimaḳ bk. **siḳimdimaḳ.**
siḳin 1. Dar 2. Sıkılma.
siḳiraş Sızlama.
siḳirimaḳ Sızlamak. **Ḳolum siḳiraydu** Elim sızlıyor.
siḳiş Sıkma. **ḳol siḳiş** el sıkma.
siḳişiş Sıkışma, beraber sıkma. **ḳol siḳişiş** el sıkışış.
siḳişmaḳ Sıkışmak.
siḳişturmaḳ Sıkıştırmak.
siḳişturuş Sıkıştırma.
siḳḳidek Sığar gibi. **Ular siḳḳidek cay** Onlar sığacak kadar yer.
siḳḳuzmaḳ (**siḳmaḳ**'tan) Sıktırmak.
siḳḳuzuş Sıktırma.
siḳmaḳ Sıkmak. **siḳip çiḳarmaḳ** Sıkıp çıkarmak.
siḳturmaḳ (**siḳmaḳ**'tan) Sıktırmak.
siḳturuş Sıktırma.
sil Verem, tüberkülöz. **söñek sili** kemik veremi.
silanmaḳ 1. Sıvanmak 2. Okşanmak.
silap - sipimaḳ Sıvamak, okşamak.

silaş Sıvama, sıvazlama, okşama.
silaşmaḳ Sıvaşmak, okşaşmak, sıvazlaşmak.
silaşturmaḳ Sıvaştırmak, okşattırmak.
silatmaḳ (**silimaḳ**'tan) Sıvatmak, okşatmak.
silcimaḳ Yaklaşmak, sürülmek, çekilmek.
silcip Yaklaşarak, sürülerek, çekilerek.
silciş Yaklaşma, sürülme, çekilme.
silcitiliş Yaklaştırılma, sürdürülme, çektirilme.
silcitilmaḳ Yaklaştırılmak, sürdürülmek, çektirilmek.
silcitiş Yaklaştırma, sürme, çekme.
silcitişiş Beraber yaklaştırma; beraber sürme.
silcitişmaḳ Beraber yaklaştırmak, beraber sürmek.
silcitivetmek Yaklaştırıvermek, sürdürüvermek.
silcitivétiş Yaklaştırıverme, sürdürüverme.
silcitmaḳ (**silcimaḳ**'tan) Yaklaştırmak, sürmek, çekmek.
silcitturmaḳ Yaklaştırtmak, sürdürmek, çektirmek.
silcitturuş Yaklaştırtma, sürdürme, çektirme.
sile (nezaket anlamında) Siz, sizler.
sileniñki Sizinki.
siler bk. **sile.**
silerçe Sizlerce, sizlere göre.
sili bk. **sile.**
silige Kütük (gü). **siligidin sélinġan** kütükten yapılmış.
siliġdanmaḳ Cilalanmak, parlatılmak, kaygan hale getirilmek.
siliġdaş Cilalama, parlatma, kaygan hale getirme.
siliġdaşmaḳ Beraber partlatmak, beraber cilalamak, beraber kaygan hale getirmek.
siliġdatmaḳ Cilalatmak, parlattırmak, kaygan hale getirtmek.
siliġdimaḳ Cilalamak, parlatmak, kaygan hale getirmek.
siliḳ Düz, pürüzsüz, cilalı, parlamış. **Çaçliri siliḳ taranġan ḳiz** Saçları düzgün taranmış kız. **siliḳ muamile** yumuşak muamele, iyi ilişki.
siliḳlanmaḳ Cilalanmak, parlatılmak, düzgün hale getirilmek.
siliḳlaş Cilalama, düzgün hale getirme.
siliḳlatmaḳ (**siliḳlimaḳ**'tan) Cilalatmak, parlattırmak, kaygan hale getirmek.
siliḳliḳ Nezaket, naziklik.
siliḳlimaḳ Düzgün hale getirmek; cilalamak.
siliḳliniş Cilalanma, parlatılma, düzgün hale getirilme.
siliḳlitiş Cilalatma, parlattırma, kaygan hale getirtme.
silimaḳ Sıvamak, sıvazlamak, okşamak. **U béşimdin silidi** O başımı okşadı.
siliniş 1. Sıvanma 2. Okşanma.
siliñbu Ç. Karargah, kurmay.
silişiş Sıvaşma, okşaşma, sıvazlaşma.
silitiş Sıvatma, okşatma.
silkimek Silkmek, sallamak. **silkip taşlimaḳ** silkip atmak; haddini bildirmek **ḳol silkimek** el sallamak.
silkiniş Sallanma, ırganma.
silkinmek Sallanmak, ırganmak.
silkiş Silkme, sallama. **silkişke başlimaḳ** silkmeye başlamak.
silkişiş Beraber silkme.
silkişmek Beraber silkmek.
silkiştürmek Azarlamak, paylamak.
silkiştürüş Azarlama, paylama.
silkitiş Sallama.
silkitmek Sallamak.
silkivetmek 1. Silkip atmak 2. Haddini bildirmek.

silkivétiş 1. Silkip atma 2. Haddini bildirme.

sille (ağız) bk. **sile.**

sim I. F. Tel. **tosaḳ sim** tel ağı. **tikenlik sim** dikenli tel.

sim II. bk. **şim.**

- siman (benzetme eki) -sı, -si. **kişisiman** insansı.

simap F. (kimya) Civa. Hg belgesi ile gösterilen, 13,59 yoğunluğunda bir eleman.

simavar bk. **samivar.**

simçilaḳ (ağız) bk. **çimeltek.**

simeglek Elek, telden yapılmış elek.

simelgek (ağız) bk. **simeglek.**

simes (ağız) Kuzu kürkü. Ayrıca bk. **eltire.**

simfonik R. Senfonik.

simfoniye R. Senfoni.

simxana F. (ağız) Telgraf. Ayrıca bk. **dembuxana.**

simildaş Serpeleme, serpinti.

simildimaḳ Serpelemek, serpinti. **Yamġur simildaydu** Yağmur çiseliyor.

sim-sim : **Etigenliği sim- sim yamġur yaġdi** Sabahleyin çis çisi yağmur yağdı.

simsiz F.U. Telsiz. **simsiz télégraf** telsiz telegraf.

sin I. 1. Boy, endam 2. Dış görüntü.

sin II. : **Sin çay** Sütsüz çay.

sinaġ bk. **sinaḳ.**

sinaġlik Denenmiş.

sinaḳ Sınav, deneme, imtihan. **sinaḳ ḳilġuçi** deneme yapan. **atom ḳuralliri siniġini toxtutuş** atom silahları denemesini durdurma. **sinaḳ térikisida** deneme şeklinde.

sinalmaḳ Denenmek.

sinaş Deneme.

sinaşmaḳ Karşılıklı güç denemesi yapmak. **küç sinaşmaḳ** karşılıklı güç denemesi yapmak.

sinatmaḳ (**sinimaḳ**'tan) Denetmek.

sinatturmaḳ Denettirmek.

sinatturuş Denettirme.

sincek (ağız) bk. **barañ.**

sincilaş bk. **sinçilaş.**

sinciş (ağız) bk. **silciş.**

sinçi Casus, dil avcısı,

sinçilaḳ Küçük parmak, serçe parmak.

sinçilap İtina ile, özenle, inceden inceye.

sinçilaş İnceleme, tetkik, gözden geçirme.

sinçilik Casusluk.

sinçilimaḳ Gözden geçirmek, tetkik etmek, incelemek. **Depterni sinçilap körüşke başlidi** Defteri dikkatle incelemeye başladı.

sine F. Göğüs.

siniġuçi Deneme yapan, sınav yapan.

siniliş Denenme.

sinimaḳ Denemek, tecrübe etmek. **bextini sinap körmek** şansını denemek.

sinip A. Sınıf. **işçilar sinipi** işçiler sınıfı. **altinçi sinip** Altıncı sınıf.

sinipdaş A.U. Sınıfdaş, aynı sınıfa mensup olma, sınıf arkadaşı.

siniplik A.U. Sınıflı, sınıflık. **beş siniplik mektep** beş sınıflı okul.

sinipsiz A.U. Sınıfsız. **sinipsiz cemiyet** sınıfsız toplum.

siniş İflas etme, batma.

sinişiş Karşılıklı güç denemesi yapma.

sinitiş Denetme.

sinlik Güzel, görkemli.

sinmaḳ İflas etmek, batmak.

sinonim R. Anlamdaş kelimeler kadrosu.

sinonimlik Eşanlamlı, anlam eşliği.

sinpiy A. Sınıflı, sınıfsal, sınıfa ait.

sintaksis R. Sentaks, sözdizimi.

sintétik R. Sentetik,

siñar Tek. **siñar paypaḳ** çorabın teki.

siñçay Ç. Sütsüz çay.

siñdürmek Sindirmek, hazmetmek. **aş siñdürmek** yemek hazmetmek.

siñdürülmek Sindirilmek.

siñdürülüş Sindirilme.

siñdürüş Sindirme.

siñil Küçük kız kardeş. **ķéyni siñil** baldız, görümce. **aça- siñil** abla ve kız kardeş.

siñir Kiriş, damar. **siñir tartişiş** kramp, kasınç.

siñiri Gibi, benzer. **Şu siñiri** Şunun gibi.

siñirmek Sindirmek.

siñiş Sinme.

siñişiş Yakışma, uygun gelme.

siñişlik İyi hazm edilen; hafif.

siñişmaķ Yakışmak, uygun gelmek. **Bu kiyim saña nayiti siñişip ketti** Bu elbise sana çok yakışmış.

siñmek Sinmek. **Suni sep siñer yerge, sözni ķil siğar yerge** (deyim). Suyu serp siner yere, sözü söyle sığar yere. **Siñip pişķan aķnan** İyi pişmiş buğday ekmeği.

siñni (ağız) bk. **siñil.**

siñsaliş (ağız) bk. **sinçilaş.**

sipaş Sıvazlama, okşama.

sipaşturmaķ Karşılıklı sıvaştırmak; karşılıklı okşattırmak.

sipatmaķ Sıvazlatmak, okşatmak.

sipatturmaķ Sıvazlattırmak, okşattırmak.

sipatturuş Sıvazlattırma, okşattırma.

sipaye F. Nazik, nezaketli.

sipayigerlik F.U. Nezaketlilik.

sipayilik F.U. Nezaketlilik.

siper (tarihî) Kalkan. Ayrıca bk. **ķalķan.**

sipilaş Yoklama, araştırma, okşama.

sipilimaķ Yoklamak, araştırmak, okşamak.

sipimaķ Okşamak, sıvazlamak. **U béşimdin sipidi** O başımı okşadı.

sipitiş Sıvazlatma, okşatma.

sipta Düz, dümdüz. **sipta rex** düz kumaş.

sir I. A. Sır. **sir saķlimaķ** sır saklamak. **sir tutmaķ** sırrı gizli tutmak. **sir éytmaķ** sırrı söylemek.

sir II. 1. Zencifre, zencifre boyası. 2. Mine, saksı sırı, çini sırı 3. Vernik, laka, tırnak cilası 4. Cilalama, parlatma.

sirac Tutkal.

siraclanmaķ Tutkallanmak.

siraclaş Tutkallama.

siraclatmaķ (**siraclimaķ**'tan) Tutkallatmak.

siraclimaķ Tutkallamak.

sirat A. : **Sirat körügi** Sırat köprüsü.

sirçi Boyacı, badanacı.

sirdaş A.U. Mahrem, içten, candan, samimi, içli dışlı bir dost.

sirdaşlik A.U. İçtenlik, içli dışlı.

sirdaşmaķ A.U. İki dost arasında sırların birbirine verilmesi.

sirdişiş A.U. bk. **sirdaşmaķ.**

sire Büsbütün, tamamiyle. **Sire okumaydu** Hiç okumuyor.

sirek Seyrek, az. **Kitapniñ sirek uçraydiğan nusxisi** Kitabın az bulunan nushası.

sirekleşmek Seyrekleşmek.

sirgüç (ağız) bk. **süzgüç.**

sirğaş Kayma, kayış.

sirğimaķ Kaymak, kayış.

siriliş Kayma.

sirilmaķ Kaymak, kurtulmak. **Yaş tamçiliri ikki meñzidin tövenge sirilatti** Yaş damlaları yüzünden aşağıya kayıyordu (damlıyordu). **Ademniñ içi sirilidu** İnsan acıyor.

sirimaķ Vurmak, kamçılamak.

siriş Vurma, kamçılama.

siritiş Vurdurma, kamçılatma.

siritmaķ Vurdurmak, kamçılatmak,

sirivalmaḳ Kabuğunu soymak; yüzmek; derisini soymak, sıyırmak.

sirivéliş Kabuğunu soyma; yüzme; derisini soyma, sıyırma.

sirk R. Sirk.

sirke I. Sirke. **Uniñ sirkisi su kötermeydu** O şakadan anlamaz.

sirke II. Sirke; bit birkesi; bit yumurtası.

sirkileş Bit sirkesinin hasıl olması.

sirkilimek Sirkelemek; bit sirkesinin hasıl olması.

sirlaġlıḳ Boyalı, cilalanmış.

sirlanmaḳ Boyalmak, cilalanmak.

sirlaş Cila yapma, boyama, badana yapma.

sirliḳ I. A.U. Sırlı, gizli.

sirliḳ II. Boyalı, cilalı.

sirlimaḳ Boyamak, cilalamak.

sirliniş Boyalma, cilalanma.

sirmaḳ Astarı vatkalı iş ceket.

sirt I. Dış, harici. **sirttin oḳuş** dışarıdan okuma. **sirtta turup körsetme bériş** dışarıdan önerme.

sirt II. (ağız) Belkemiği, omurga.

sirtida Dışında. **buniñ sirtida** bunun dışında.

sirtḳi kiyim dış elbise.

sirtlan (zool) Sırtlan.

sirtmaḳ Kement. **sirtmaḳ salmaḳ** kement geçirmek.

sirtme Tuzak, kapan.

sirtta Dışarıda.

sirttin Dışarıdan. **Sirttin ḳariġanda öy yaman körünmeydu** Dışarıdan bakarken ev kötü görünmüyor.

sistéma R. Sistem.

sistémlik R.U. Sistemli. **Sistémlik türde** Sistemli halde.

sive Hisse, pay, düşürge.

sivepxana (ağız) Banyo. Ayrıca bk. monça.

siya F. Mürekkep.

siyaḳ Biçim, dış görünüm, kılık, şekil. **yarişimlik siyaḳ** güzel kılık.

siyaset A. Siyaset. **ixtisadi siyaset** iktisadî siyaset.

siyasetçi Siyasetçi, politikacı.

siyasetperest A.F. Politika oyuncusu.

siyasetperestlik A.F.U. Politika oyunu.

siyasiy A. Siyasî, siyasal. **siyasiy ehval** siyasî durum. **siyasiy bölüm** siyasî bölüm. **siyasiy rehber** siyasî lider. **siyasiy mesele** siyasî mesele. **siyasiy mektep** siyasî okul.

siydürmek (**siymek**'ten) Siydirmek.

siyezd R. Kurultay, kongre.

siygek Çok işeyen.

siygeklik Çok işeme hali.

siyir Sığır. **boġaz siyir** gebe sığır.

siyiş Siyme, işeme.

siyliġ 1. Ağırlama, içki, sofra 2. Ödül, mükâfat.

siymek Siymek.

siz (zamir) Siz. **Sizde** Sizde. **Sizge** Size. **Sizni** Sizi. **Sizler** Sizler. **sizlep gep ḳilmaḳ** siz diye söylemek.

sizçe Sizce.

sizdurmaḳ (**sizmaḳ**'tan) Çizdirmek.

sizduruş Çizdirme.

sizġuç Çizgi, cetvel, cetvel tahtası.

sizġuçi Desinatör, krokici, proje (krokisi).

sizik Çizgi. **toġri sizik** düz çizgi.

sizikçe Küçük çizgi. **ikki sizikçe** iki küçük çizgi.

sizikliḳ Çizgili. **sizikliḳ depter** çizgili defter.

siziliş Çizilme.

sizilmaḳ Çizilmek.

siziş Çiziş, çizme.

sizivetmek Çizivermek, çizmek.

sizivétiş Çiziverme, çiziş, çizme.

sizlam Sızı, ağrı.

sizlerniñki Sizlerinki.

sizma Çizgi.

sizmaḳ Çizmek. **astidin sizmaḳ** altından çizmek; altını çizmek. **sizip taşlimaḳ** çizivermek.

sizniñki Sizinki. **Bu öy sizniñki** Bu ev sizinki.

skripka R. Viyolon, keman.

skripkiçi R.U. Keman çalan kimse.

Slavyan R. İslav. **Slavyanlar** İslavlar. **Slavyan tili** İslav dili.

Slavyanliḳ R.U. İslavlık.

Slovak R. İslovak. **Slovak tili** İslovak dili.

sméta R. Teğellemek, çatmak.

soal A. bk. **sual.**

socañ Ç. Başkan, müdür.

soda F. Ticaret; alış veriş; satış. **soda şertnamisi** ticaret anlaşması. **kim artuḳ sodisi** açık artırma. **soda floti** ticaret filosu. **soda vekili** ticaret ataşesi.

soda-sanaet F.A. Ticaret ve sanayi. **soda-sanaet merkizi** ticaret ve sanayi merkezi.

soda -sétiḳ F.U. Ticaret, alış veriş, satış.

sodayi A. Karasevdalı, manyak.

sodayiliḳ A.U. Karasevdalılık, manyaklık.

sodiger F. Tüccar.

sodigerçilik F.U. Tüccarlık. **sodigerçilik ḳilmaḳ** tüccarlık yapmak.

sodigerlik F.U. Tüccarlık.

sodilaşmak F.U. Pazarlık yapmak.

soġ bk. **soġuḳ.**

soġa Hediye, armağan. **soġa ḳilmaḳ** hediye etmek.

soġaḳliḳ Soğukluk; soğuk olma hali.

soġan Soğan. Ayrıca bk. **piyaz.**

soġat Hediye, armağan. **soġat bermek** hediye vermek.

soġatlanmaḳ Hediyeli olmak.

soġatlaş Hediye verme.

soġatlimaḳ Hediye vermek. **Oḳuġuçilar soġatlandi** Öğrencilere hediye verildi.

soġatliniş Hediyeli olma.

soġçi (ağız) bk. **jitim.**

soġçiliḳ Soğukluk; sevgiden mahrum muamele. **Arimizġa soġçiliḳ çüşti** Aramıza soğukluk girdi.

soġuḳ Soğuk. **ettigenki soġuḳ** sabah soğuğu. **soġuḳ iḳlim** soğuk iklim. **Bugün nahayiti soġuḳ** Bugün çok soğuk. **Soġuḳ boldi** Soğuk oldu. **soġuḳ tegmek** üşütmek, üşümek, soğuk almak. **soġuḳ tekküzmek** üşütmek. **soġuḳ çüşmek** soğuk olmak. **Soġuḳ çüşüp ḳaldi** Soğuk oldu. **soguḳḳa çidamliḳ** soğuğa dayanıklı. **Soġuḳ künler başlandi** Soğuk günler başladı. **ḳara soġuḳ** karsız soğuk. **soġuḳ yémek** donmak, buz kesilmek. **işḳa soġuḳ ḳarimaḳ** işe zevksiz bakmak; işten hoşlanmamak. **Öyi közümge yamanmu soġuḳ köründi** Evi gözüme çok da soğuk göründü.

soġuḳçiliḳ 1. Soğukluk (havanın soğukluğu) 2. soğukluk (ilişkide soğukluk) **Ariġa soġuḳçiliḳ salmaḳ** Araya soğukluk salınak.

soġuḳluḳ Soğukluk, ayaz.

soġulmaḳ Suyu azalmak. **Derya soġulup ketti** Nehrin suyu azaldı.

soġulus Suyu azlma.

soġurmaḳ Çekip çıkarmak, çekmek, çıkarmak.

soġurtmaḳ (**soġurmaḳ**'tan) Çekip çıkartmak.

soġurtulmaḳ Çekip çıkartılmak.

soġurtuluş Çekip çıkartılma.

soġurtuş Çekip çıkartma.

soġurulmaḳ Çekip çıkarılmak.

soġuruluş Çekip çıkarılma.

soġuruş Çekme. **çiş soġuruş** diş çekme.

soġuş (ağız) bk. **sovuş.**

soġuymaḳ (ağız) bk. **soġurmaḳ.**

soxma I. Dövme, sıkıştırma. **soxma tam** ıslak toprağı sıkıştırarak yapılmış dam.

soxma II. Patika, çığır.

soxmaḳ bk. **soḳmaḳ.**

soxsur (zool) Bağırtlak(ğı).

soksuldaş bk. **ḳatiraş.**

sokuldaḳ Avare avare dolaşmak; haylaz haylaz gezmek.

sokuldaş (ağız) bk. **ḳatiraş.**

sokuldimaḳ (ağız) bk. **ḳatirimaḳ.**

soḳ (ağız) bk. **soġuḳ.**

soḳa Karasaban. **ḳoş çişlik soḳa** çift bıçaklı karasaban. **soḳa çişi** karasaban dişi (bıçağı). **soḳa vaxti** ekin vakti.

soḳan I. (ağız) (zool) Leylek, hacıbaba.

soḳan II (ağız) Bir tür hastalık.

soḳa - sayman Ekin aletleri.

soḳivaş Uzun baş.

soḳḳa Darbe. **soḳḳa bermek** darbe vermek; darbe yedirmek.

soḳma bk. **soxma.**

soḳmaḳ Vurmak, dövmek. **saet soḳti** saat çaldı. **piçaḳ soḳmaḳ** bıçak yapmak. **Tömürni ḳiziġida soḳ** (deyim) Demiri tavında döv.

soḳturmaḳ (**soḳmaḳ**'tan) Dövdürmek, vurdurmak.

soḳturuş Dövdürme, vurdurma.

soḳuçaḳ I. (zool) Ağaçkakan (kuşu).

soḳuçaḳ II. Uzunca yuvarlak, uzunca.

soḳuçilan (botanik) Birtür Kaşgar hurması.

soḳulmaḳ Dövülmek, çarpılmak. **Oñay soḳuludiġan tömür** Kolay dövülen demir.

soḳuluş Dövülme, çarpılma.

soḳum Kışlık et tedariki için kesilen havyan. **Soḳum vaxtida** Et tedarik edilmeye başladığı kışın başında.

soḳur Kör.

soḳurluḳ Körlük.

soḳuş 1. Darbe, dövme 2. Savaş. **soḳuş maydani** savaş alanı. **Grajdanlar soḳuşi** İç savaş. **özara soḳuş** kendi aralarında savaş. **soḳuş kémisi** savaş gemisi.

soḳuşḳaḳ Kavgacı; kavga düşkünü; geçimsiz.

soḳuşḳaḳlik Kavgacılık; kavga düşkünlüğü, geçimsizlik.

soḳuşmaḳ 1. Dövüşmek, çarpışmak 2. Savaşmak.

soḳuşturmaḳ (**soḳuşmaḳ**'tan) 1. Dövüştürmek 2. Kadeh tokuşturmak.

soḳuşuş 1. Dövüşme 2. Savaşma.

sol Sol. **solġa** sola. **solda** solda. **sol yaḳta** sol tarafta.

solax (ağız) Durgun. **solax su** durgun su.

solaḳ Hapishane. **solaḳḳa almaḳ** hapsetmek.

solaḳxana Hapishane. Ayrıca bk. **ḳamaḳxana.**

solanmaḳ Hapsedilmek.

solaş Hapsetme. **ḳamaḳxaniġa solaş** hapishaneye hapsetme.

solaşḳan Solmuş. **solaşḳan gül** solmuş gül (çiçek).

solaşḳanlik Solmuşluk, solma hali.

solaşmaḳ Solmak. **Yopurmaḳlar soluşup ketti** Yapraklar soluverdi.

solaşturmaḳ (**solmaḳ**'tan) Soldurmak, kurutmak.

solaşturuş Soldurma, kurutma.

solatḳuzmaḳ bk. **solatmaḳ.**

solatḳuzuş bk. **solutuş.**

solatmaḳ Hapsettirmek.

solatturmaḳ Hapsettirtmek.

solatturuş Hapsettirtme.

solçil Solcu.

solçillik Solculuk, solcu olma hali.

solda Solda, sol tarafta.

soldin Soldan, sol taraftan.

soldurmaḳ (**solmaḳ**'tan) Soldurmak, kurutmak.

solduruş Soldurma, kurutma.

solġa Sola.

solġun 1. Solgun, solmuş, sararmış. **Közliriñ solġun** Gözlerin çökmüş. 2. Özensiz, ihmalcı.

solxay Solak.

solimaḳ Hapsetmek.

solḳay bk. **solxay.**

sollaşmaḳ Sola kaymak; solcu olmak.

sollimaḳ Sürüklemek, çekmek.

solluḳ Solluk, sola meyillik.

solluşuş Sola kayma, solcu olma.

solmaḳ Solmak, kurumak. **soluşup ḳalmaḳ** solmuş olmak. **Ebidiy solmas méniñ gülüstanim** Ebedi solmaz benim gülistanım.

soluġay bk. **solxay.**

soluḳ (muzik) Tamburun deliği.

solunuş Hapsedilme.

soluş Solma, kuruma.

soluşuş Solma.

solutuş Hapsettirme.

som Para birimi; lira. **Bu kitap beş som turudu** Bu kitabın değeri beş lira.

sombesey Ç. Lahana.

somka R. Çanta.

somluḳ Liralık. **beş somluḳ** beş liralık.

soncaḳ (ağız) bk. **soñ.**

soñ (ağız) Arka. **putniñ soñi** taban. **ötükniñ soñi** çizmenin ökçesi.

soñġuç Bahçe duvarı altındaki su yolu.

soñpiyaz Ç.F. (botanik) Pırasa.

sopa A. bk. **supa.**

sopi A. Sofi; mutasavvıflara ait.

sopiliḳ A.U. Sofuluk, dindarlık.

sopiyañ (zool) Sarısasma.

sop-sopulañ (zool) bk. **sopiyañ.**

sopun A. bk. **sovun.**

soraġ (ağız) bk. **soraḳ.**

soraḳ 1. Sorgu 2. Soru. **soraḳḳa tartmaḳ** sorguya çekmek. **soraḳ alamiti** soru belgesi.

soraḳçi Yargıç.

soralmaḳ Sorulmak.

soranmaḳ Dilenmek.

soraş Sorma, isteme.

soraşmaḳ Karşılıklı sormak. **amanésenlik soraşmaḳ** karşılıklı esenlik dileğinde bulunmak.

soraşturmaḳ Soruşturmak.

soratḳuzmaḳ bk. **soratmaḳ.**

soratmaḳ (**sorumaḳ**'tan) Sordurmak, istetmek.

soratturmaḳ Sordurtmak, istettirmek.

sorimaḳ bk. **sorumaḳ.**

sorivalmaḳ Yalvara yakara elde etmek.

sorivéliş Yalvara yakara elde etme.

sormaḳ (ağız) bk. **sorumaḳ.**

sort R. Tür, cins.

sortlaş R.U. Cinslere ayırma, türlere ayırma.

sortlatmaḳ R.U. Türlere ayırtmak.

sortlimaḳ R.U. Cinslere ayırmak.

sortluḳ R.U. Kaliteli cins.

sorulmaḳ Sorguya çekilmek.

soruluş I. Sorguya çekilme.

soruluş II. Sorulma, istenilme.

sorumaḳ I. Sormak, istemek. **sorumastin** sormadan. **Her xétide séni soraydu** Her mektubunde seni soruyor. **Yaş çéġida şeher soruġan** Gençliğinde şehiri idare etmiş.

sorumaḳ II. Savurmak. **Kona xamanni sorumaḳ** Eski dargınlıkları akla getirmek.

sorunuş Dilenme, dileniş.

soruş Savurma.

soruşuş Karşılıklı sorma. Karşılıklı esenlik dileğinde bulunma

sorutmaḳ (**sorumaḳ**'tan II.) Savurtmak.

sorutuş I. Sorma, isteme.

sorutuş II. Savurtma.

sot R. Mahkeme. **sotḳa bermek** mahkemeye vermek. **sotta aḳlanmaḳ** mahkemede aklanmak. **sot ḳilmaḳ** mahkemede yargılamak.

sotçi R.U. Hakim, yargıç.

sotka R. Bir gece gündüz. **bir sotkida** bir gece gündüzde.

sotkiliḳ R.U. Gece gündüzlük. **Bir sotḳiliḳ yer** Ulaşmak için bir gece gündüz yolculuğu gerektiren yer.

sotlanganlik R.U. Mahkemeli olmaklık; mahkemeli olma hali.

sotlanmaḳ R.U. Mahkemeli olmak; yargılanmak.

sotlaş R.U. Yargılama.

sotlaşmak R.U. Mahkemede karşılıklı dava açmak.

sotlimak R.U. Yargılamak.

sotlunuş R.U. Mahkemeli olma, yargılanma.

sotluşuş R.U. Mahkemede karşılıklı dava açma.

sotsiyal R. Sosyal, içtimaî, toplumsal. **sotsiyal inḳilap** toplumsal devrim.

sotsiyal - démokrat Sosyal demokrat. **Sotsiyal - Démokratlar Partiyisi** Sosyal Demokratlar Partisi.

sotsiyal-démokratizm Sosyal demokratizm.

sotsiyalist R. Sosyalist.

sotsiyalistik R. Sosyalist. **Sotsiyalistik inḳilap** Sosyalist devrim. **Sotsiyalistik cemiyet** Sosyalist toplum. **Sotsiyalistik döletler** Sosyalist devletler.

sotsiyalizm R. Sosyalizm.

sotsiyallik R.U. İçtimaî, toplumsal.

sotsiyologiye R. Sosyoloji, toplum bilimi.

sovadan : **Sovadan térek** Ak kavak.

sovaḳ (ağız) bk. **soğuḳ.**

Sovét R. Sovyet. **Sovét hökümiti** Sovyet hükümeti. **Sovét İttipaḳi** Sovyetler Birliği.

sovumaḳ Soğumak. **köñül sovumaḳ** gönül soğumak. **Bu ademge méniñ köñlüm sovudi** Bu adama benim gönlüm soğudu.

sovun Sabun. **etir sovun** ıtır sabun. **kir sovuni** çamaşır sabunu. **sovun zavudi** sabun fabrikası. **sovun sürkimek** sabun sürmek. **sovun ḳaynitis** sabun kaynatma (sabun yapma).

sovunçi A.U. Sabuncu.

sovunçiliḳ A.U. Sabunculuk.

sovundan Sabun kutusu.

sovunlanmaḳ Sabunlanmak.

sovunlaş Sabunlama.

sovunlimaḳ Sabunlamak.

sovunluḳ Sabunlu.

sovunlunuş Sabunlanma.

sovuş Soğuma, soğuş.

sovutḳuç Soğutucu. **sovutḳuç esvap** soğutucu alet.

sovutmaḳ soğutmak.

sovutturmaḳ soğutturmak.

sovutturuş Soğutturuş, soğutturma.

sovutulmaḳ Soğutulmak. **sovutulġan ḳaynaḳ su** soğutulmuş kaynamış su.

sovutuluş Soğutulma, soğutuluş.

sovutuş Soğutma, soğutuş.

soydurmaḳ (**soymaḳ**'tan I.) kestirmek, soydurmak.

soydurus Kestirme, soydurma.

soyġuzmaḳ bk. **soydurmaḳ.**

soyġuzuş bk. **soyduruş.**

soyla Topuz, çomak.

soylaş 1. Sürünerek gitme 2. Sıvışma.

soylimaḳ 1. Sürünerek gitmek 2. Sıvışmak.

soyma I. Katliam, kırım.

soyma II. Olgunlaşmamış kavun.

soymaḳ I. Kesmek, soymak. **mal soymaḳ** hayvan kesmek. **ḳoyniñ térisini soyup almaḳ.** koynu kesip derisini çıkarmak. **yaġaçniñ ḳovuziġini soymaḳ** ağacın kabuğunu çıkarmak.

soymaḳ II. Kalbursu tabaka.

soyu : Soyu çiş Köpek dişi; sivri ve uzun diş; domuz dişi.

soyulmaḳ Soyulmak, kesilmek.

soyuluş Soyulma, kesilme.

soyumaḳ (ağız) bk. **sovumaḳ.**

soyuş I. Kesme, soyma, soyuş.

soyuş II. bk. **soymaḳ.** II.

soyuş III. (ağız) bk. **sovuş.**

soyuşmaḳ Beraber kesmek; beraber soymak. **Ḳoyni soyuşti** Koynu kestiler; Koynu soydular.

soyuşuş Beraber kesme; beraber soyma.

soyuvalmaḳ Derisini soymak; kabuğunu soymak.

soyuvéliş Derisini soyma; kabuğunu soyma.

soyuz R. Şura, meclis.

sozampay Uzun.

sozdurmaḳ (**sozmaḳ**'tan) Uzartmak.

sozdurtmaḳ Uzarttırmak.

sozdurtuş Uzattırma.

sozduruş Uzartma.

sozma 1. Büyük kil kasesi 2. Katmerli börek.

sozmaḳ Uzatmak, genişletmek, çekmek. **Dostluḳ ḳolini sozdum** Dostluk elini uzattim. **uzaḳḳa sozmaḳ** uzatmak, sürüncemede bırakmak. **Ḳuliġimni sozuşti** Kulağımı çektiler.

sozuḳ 1. Uzun, uzunca 2. (gramer) Ünlü. **sozuḳ tavuş** ünlü ses. **Sozuḳ tavuşsiz boġum tüzülmeydu** Ünlü ses olmadan hece yapılmaz.

sozuḳluḳ uzunluk, uzunca.

sozulġanliḳ Uzunluk, boy.

sozulġuç Elastikilik, esneklik.

sozulġuçluḳ Elastikilik hali; esneklik hali.

sozulma Uzama, yıllarca, uzamış.

sozulmaḳ Uzamak, uzanmak. **Yüzlerçe kilométrġa sozulup ketken orman** Yüzlerce kilometreye uzanmış orman. **uzaḳḳa sozulġan front** uzun cephe. **Bu koça téxi sozuludu** Bu cadde (sokak) yine de uzar. **yerde sozulup yatmaḳ** yere uzanmak. **sozulġan ḳol** uzanmış el. **İş sozulup ketti** İş uzadı. **uzaḳḳa sozulġan** uzamış. **Dokladi uzaḳḳa sozulmaydu** Konuşma uzamaz. **Késel üç ayġa sozulup ketti** Hastalık üç aya uzadı. **Gep uzaḳḳa sozuldi** Söz uzadı. **Muzakiriler uzaḳḳa sozulup ketti** Müzakereler uzayıverdi.

sozulmuluḳ Uzunluk, boylam.

sozuluş Uzama, uzanma

sozunçaḳ Uzunca.

sozunçaḳliḳ Uzunca olma hali.

sozuş Uzatma, genişletme, çekme.

söbhi A. Tan kızıllığı, şafak. **Söbhidin derek berdi** Şafaktan haber verdi.

sögel 1. Siğil 2. Nasır.

sögellik 1. Siğilli 2. Nasırlı. **sögellik ḳollar** nasırlı eller.

söget (botanik) Söğüt. **sögettin toḳulġan** söğütten örülmüş. **sériḳ söget** sarı söğüt. **ḳara söget** kara söğüt.

sögetgül U.F. Zakkum (ağacı).

sögetlik Söğütlük.

söhbet A. Sohbet. **söhbet ötküzmek** sohbet etmek. **söhbet ḳilmaḳ** sohbet etmek. **söhbetke ḳatnaşmaḳ** sohbete katılmak.

söhbetdaş A.U. Hem sohbet. **söhbetdaş bolmaḳ** sohbete katılmak.

söhbetdaşlik A.U. Beraber sobet etme hali.

söhbetleşmek Sohbet etmek; hasbuhal etmek.

söhbetlişiş A.U. Sohbet etme.

sök I. Kabuğundan arınmış darı.

sök II. Çimen, çimenlik, çim.

sökküzmek bk. **söktürmek** I.

sökküzüş bk. **söktürüş** I.

sökmek I. Sökmek. **eski kiyimni sökmek** eski elbiseyi sökmek. **Peltoniñ yakisini söküvaldim** Paltonun yakasını söküp çıkardım.

sökmek II. Azarlamak, sövmek.

söktürmek (**sökmek**'ten I.) Söktürmek.

söktürmek II. (**sökmek**'ten II.) Azarlatmak, çekiştirmek, sövdürmek.

söktürüş I. Söktürme, söktürüş.

söktürüş II. Azarlatma, çekiştirme, sövdürme.

sökük Sökülmüş, dikişsiz.

söküklük Sökülmüş, sökülmüş hali.

sökülmek I. Sökülmek. **Paltoniñ yakisi sökülüp ketti** Paltonun yakası sökülüverdi. **Kapniñ ağzi sökülüp ketti** Çuvalın ağzı sökülüverdi.

sökülmek II. Azarlanma, sövülmek.

sökülüş I. Sökülme, sökülüş.

sökülüş II. Azarlanma, sövülme.

söküş I. Sökme, söküş.

söküş II. Azarlama, sövme.

söküşmek I. Beraber sökmek; söküşmek.

söküşmek II. Beraber azarlamak; sövüşmek; azarlaşmak.

söküştürmek Azarlatmak.

söküşüş I. Beraber sökme; söküşme.

söküşüş II. Sövüşme, azarlaşma.

söküvalmak Söküp çıkarmak.

söküvetmek Sökmek, söküvermek.

söküvéliş Söküp çıkarma.

söküvétiş Sökme, söküverme.

söl (ağız) bk. **sögel.**

sölet A. Büyüklük kuruntusu.

söletlik A.U. Görkemli, debdebeli, muhteşem bir surette.

söletvaz A.F. Büyüklüğü seven; gösterişe düşkün.

söletvazlik A.F.U. Büyüklük düşkünlüğü; gösteriş düşkünlüğü.

söltek Kuyruğu kesik.

söñek Kemik. **yañak söñigi** yanak kemiği.

söñgeç (anatomi) Uyluk, kalça.

söñgeş bk. **söñgeç.**

söñzek (tıp) 1. Sifilis, frengi 2. Gonore, belsoğukluğu.

sörelme İradesi zayıf, iradesiz.

sörelmek Sürüklenmek. **sörülüp kelmek** sürüklenerek gelmek.

sörem Tırmık. **sörem salmak** tırmıklamak. **Müşükni harviğa koşsa, katniñ astiğa söreptu** (folklor) Kediyi arabaya koşsa, kerevetin altına sürüklermiş.

söreş Sürükleme.

söreştürmek Sürüklemek.

söreştürüş Sürükleme.

söretküzmek Sürüklettirmek.

söretküzüş bk. **sörütüş.**

söretme Tarak ağı.

söretmek Sürükletmek.

sörimek Sürüklemek. **sörep ketmek** sürüklemek. **sörep çikarmak** sürükleyip çıkarmak.

sörülüş Sürüklenme.

sörün 1. Kederli, hüzünlü, gamlı 2. Gergin, soğuk. **sörün muamile** soğuk ilişki.

sörünlük 1. Kederlilik, hüzünlülük 2. Gerginlik, soğukluk.

sörütüş Sürükletme.

sösen F. (botanik) Zambak, nilüfer.

söser F. (zool) Ağaç sansarı; ağaç sansarı kürkü.

sösine (ağız) Kahve rengi.

sösün (ağız) bk. **üjme.**

sövet I. F. bk. **sévet.**

şövet II. A. (ağız) bk. **söhbet.**

sövr A. (astranom) Boğa; gök küresinde kuşak biçiminde bir alan.

söydürmek (**söymek**'ten) Öptürmek.

söydürüş Öptürme.

söyem (ağız) bk. **sörem.**

söygüzmek bk. **söydürüş.**

söymek Öpmek. Ayrıca bk. **süymek.**

söyünmek bk. **süyünmek.**

söyüşmek Öpüşmek.

söyüvalmak Öpmek.

söyüvéliş Öpme, öpüş.

söz Söz, kelime. **söz béşi** önsöz, giriş. **söz özgürüşi** kelime değişimi. **söz birikmisi** kelime birleşimi. **müstekil söz** yalın kelime. **yardemçi söz** edat. **söz yasilişi** kelime yapımı. **söz erkinligi** söz hürriyeti, söz özgürlüğü. **çet söz** yabancı kelime. **Sözimiz-söz, vedimiz-vede** Sözümüz söz, vaadımız vaattır. **kérilar sözi** yaşlılar sözü. **U özi söz açti** O kendisi söze başladı. **Ular sözümni almaydu** Onlar sözümü dinlemiyor. **Siz toğruluk söz boldi** Sizin hakkınızda söz oldu. **söz biriktirmek** ağız birliği etmek. **sözni bölmek** sözü bölmek. **söz talaşmak** çekişmek; ağız kavgası yapmak. **sözni toxtatmak** sözü kesmek. **sözde turmak** sözü tutmak; sözü yerine getirmek. **U öz sözide turdi** O sözünü yerine getirdi. **söz daritmak** başa kakmak. **söz sözlimek** söz söylemek; konuşma yapmak. **söz kayturmak** dik başlılık; söz dinlemezlik. **sözge kirmek** söz dinlemek. **Sözge kiridigan adem** Söz dinleyen adam; anlayışlı adam. **Sözge kirmeydigan adem** Söz dinlemez adam. **U méniñ sözümge kirmeydu** O benim sözümü dinlemiyor. **kiriş söz** giriş, önsöz. **sözge kélişmek** çekişmek; ağız kavgası yapmak. **Sözge kelmeydu** Söz dinlemez, uyumsuz. **bir sözge kéliş** anlaşmak. **Sözge söz keldi** Söze uygun bir sözle karşılık verilmesi. **söz orni kelgende** sözün yeri geldiğinde. **söz kilmak** söylemek. **Men toğrulukmu bir söz étip koyuñ** Benim hakkımda da bir şey söyleyin. **Bu nime dégen söz?** Bu ne demek? **Söz nimide ?** Sözün aslı nedir? **yok söz** yok söz. **söz yandurmak** itiraz etmek; karşılık vermek. **Éğizdin çikkan söz yanmas** Ağızdan çıkan söz geri alınmaz.

sözçan Hatip, iyi konuşan.

sözçanlik Hatiplik.

söz-çöçek Söz ve rivayet, başkaları hakkında söylenti, söylenti. **tillerde söz-çöçek bolmak** başkalarının ağzında söylenti olmak.

sözeñ (ağız) bk. **söñzek.**

sözleg (ağız) 1. Geveze, çenebaz, boşboğaz. 2. Hatip, konuşmacı.

sözlemçan Dilbaz, lakırdıcı, geveze, boşboğaz.

sözlenmek Söylenmek.

sözleş Söyleme, söyleyiş. **Gödek sözleşke başlidi** Bebek söylemeye başladı.

sözleşmek Söyleşmek.

sözleştürmek (**sözleşmek**'ten) Söyleştirmek.

sözleştürüş Söyleştirme.

sözletküzmek Söylettirmek.

sözletküzüş bk. **sözlütüş.**

sözletmek (**sözlimek**'ten) Söyletmek.

sözlimek Söylemek. **sözlep bermek** söylemek. **duduklunup sözlimek** kekeleyip söylemek. **yasap sözlimek** yapay söylemek.

sözlünüş Söylenme.
sözlüşüş Söyleşme. **sözlüşüş orni** söyleşme yeri.
sözlütüş Söyletme, söyletiş.
sözmel 1. Dilbaz, palavracı 2. Dedikoducu, lakırdıcı.
sözmen Hatip, güzel konuşan.
sözmu-söz Harfi harfine; sözün tam anlamıyla. **sözmu-söz tercime** harfi harfine çevri.
söznek (ağız) bk. **sönzek.**
sözsiz Sözsüz, sessiz. **sözsiz teslim boluş** şartsız teslim olma.

spirt R. İspirto, alkol. **spirt lampisi** ispirtoluk.
spirtlik R.U. Alkollu. **spirtlik içimlikler** alkollu içkiler.
spirtlimek R.U. Alkollu hale getirmek.
spirtsiz R.U. Alkolsuz. **spirtsiz içimlik** alkolsuz içki.
sport R. Spor. **sport oyunliri** spor oyunları.
sportçi R.U. Sporcu.
sportçilik R.U. Sporculuk.
stakan R. Bardak.
stanse R. bk. **stansiye.**
stansiye R. İstasyon.
stil R. Üslup, tarz, stil. **Byurokratlik stilini tügütüş** Kırtasiyecilik üslubunu bitirme.
stratég R. Strateji uzmanı.
stratégik R. Stratejik.
stratégiye Strateji.
stratip R. Stereotip klişe.
stratosfera R. Stratosfer.
stratostat R. Stratosfer balonu.
studént R. Üniversite öğrencisi.
studéntlik R.U. Öğrencilik, talebelik.
studiye R. Atelye, stüdyo.
su Su. **kar suyi** kar suyu. **kaynak su** kaynamış su. **su ambiri** baraj gölü. **su bölgüç** su bölümü çizgisi. **su nori** su borusu. **su toşuğuçi** su taşıyıcı. **su yolliri** su yolları. **su asti kémisi** su altı gemisi. **tosma su** baraj suyu. **Su basti** Su bastı. **sü bermek** su vermek. **su bolmak** su olmak. **Su ötivatidu** Su geçiyor. **Su ötmeydiğan** Su geçmez. **suğa çommak** suya dalmak. **suğa çüşmek** suya girmek. **suğa ketmek** suya gitmek. **su boyi** su boyu. **su keçmek** suyu geçmek; suya girmek. **aççik su** sirke. **aş suyi** et suyu, çorba. **aş kazan suyi** mide özsuyu. **üçey suyi** barsak özsuyu. **bez suyi** bez özsuyu. **su kötürüş** su kabarcığı, fiske. **sérik su** salğa. **su kuymak** su dökmek; (mecazi olarak) tüketmek, sarfetmek. **Pulniñ béşiğa su kuyduk** Parayı bitirdik.
sual Sual, soru. **sual bermek** soru sormak. **sual bérip koymak** soru sormak. **sual belgisi** soru belgesi.
subhi A. Sabah, şafak vakti.
subyékt R. Sübjektif.
subyéktip R. Sübjektif.
subyéktivizm R. Sübjektivizm.
subyéktivizimlik R.U. Sübjektivizm hali.
suçi Sucu.
suçilik Suculuk. **suçilik bölümi** hidroloji bölümü.
sugak bk. **suvak.**
sugakçi bk. **suvakçi**
sugakçilik bk. **suvakçilik.**
sugaş bk. **suvaş.**
sugaşmak bk. **suvaşmak.**
sugaşturmak bk. **suvaşturmak.**
sugatmak bk. **suvatmak.**
sugimak Sıvamak. Ayrıca bk. **suvimak.**
sugun F. (ağız) bk. **sovun.**
suguşuş Sıvaşma.
sugutulmak Sıvatılmak.

sugutuluş Sıvatılma.
sugutuş Sıvatma.
suğa Ağaçtan yapılmış su kovasi.
suğaḳ (ağız) bk. **soğuḳ.**
suğarma Su içirme, sulama. **suğarma yer** sulama yeri.
suğarmaḳ I. Su içirmek, sulamak. **at suğarmaḳ** ata su içirmek. **paxta suğarmaḳ** pamuk tarlasını sulamak.
suğarmaḳ II. bk. **suğurmaḳ** II.
suğartḳuzmaḳ bk. **suğartmaḳ** I, II.
suğartmaḳ I. (**suğarmaḳ**'tan I.) Su içirtmek; sulatmak.
suğartmaḳ II. (**suğarmaḳ**'tan II.) Çektirmek, çıkartmak.
suğur (zool) Köstebek; dağ sıçanı.
suğurmaḳ I. bk. **suğarmaḳ** I.
suğurmaḳ II. Çekmek, çıkarmak. **çiş suğurmaḳ** diş çekmek.
suğurtmaḳ (**suğurmaḳ**'tan II.) Çektirmek, çıkartmak. Ayrıca bk. **suğartmaḳ** II.
suğurtuş Çektirme, çıkartma. **Çiş suğurtuş üçün keldim** Diş çektirmek için geldim.
suğurulmaḳ I. Sulamak, su içirilmek. **Étizlar suğurulup boldi** Tarlaların sulanması. bitti.
suğurulmaḳ II. Çekilmek, çıkarılmak, çekip çıkarılmak.
suğuruluş I. Sulanma, su içirilme.
suğuruluş II. Çekilme, çıkarılma.
suğuruş I. bk. **suğarmaḳ.**
suğuruş II. Çekme, çıkarma.
suğuruvalmaḳ Çekip çıkarmak; çıkarmak.
suğuş bk. **soyuş.**
suxençi A.U. İftiracı, bühtancı, karacı, curnalcı.
suxençilik A.U. İftiracılık, bühtancılık, curnalcılık.
sukaç (ağız) bk. **soḳuş.**
sukçimaḳ Kaşımak, taramak.
suḳuş bk. **soḳuş.**
sulağ bk. **solaḳ.**
sulandurmaḳ Islandırmak, nemlendirmek.
sulanduruş Islandırma, nemlendirme.
sulanmaḳ Islanmak, nemlenmek.
sulaş Sulama, ıslama.
sulaşmaḳ Nemlenmek, ıslanmak.
sulatmak Islatmak, nemlendirmek.
sulx A. Sulh, barış. **sulx şertnamisi** barış anlaşması. **sulx ḳilmaḳ** barışmak.
sulxperver A.F. Barışçı.
sulxperverlik A.F.U. Barışçılık, barışseverlik.
sulimaḳ Sulamak, nemlemek.
sultan Sultan.
sultanliḳ Sultanlık.
sulu Yulaf. **kara sulu** kara yulaf. **sulu yarmisi** yarma yulaf; yulaf lapası.
suluḳ Nemli, sulu. **suluḳ alma** sulu elma.
sulunuş Islanma, nemlenme.
suluşuş Nemlenme, ıslanma.
sulutuş Islatma, nemlendirme.
suma (ağız) bk. **sürme.**
- suman bk. **- siman.** Benzetme eki.
sumbat A. Zarâfet, cazibe, sevimlilik.
sumbatliḳ A.U. Zarâfetli, cazibeli.
sumbul F. (botanik) Sümbül çiçeği. **sumbul çaçliḳ** kıvırcık saçlı.
sumruğ (efsane) Anka kuşu, simmurg.
sun (ağız) (zool) Yaban ördeği.
sunaltiş bk. **sunaltmaḳ.**
sunaltmaḳ Uzatılmış, uzatılmış olma.
sunaylatmaḳ Uzatılmış, uzatılmış olma.
sunaylitiş bk. **sunaylatmak.**
sundurmaḳ (**sunmaḳ**'tan I.) Kırmak, parçalamak. **sundurup açmaḳ** kırarak açmak. **sundurup ḳoymaḳ** kırmak. **Düşmenniñ ḳarşiliğini sundurduḳ** Düşmanın direnişini kırdık. **teret**

sundurmaḳ dışkı ihtiyacını gidermek; işemek.

sundurtmaḳ (**sundurmaḳ**'tan) Kırdırmak, parçalatmak.

sundurtuş Kırdırma, parçalatma.

sundurulmaḳ Kırdırılmak. **Uniñ ḳalġan malliri on ḳoyġa sunduruludu** Onun kalan malları on koyun değerinde hesaplanacak.

sunduruluş Kırdırılma.

sunduruş Kırma, parçalama. **İşlepçiḳiriş vastilirini pulġa sunduruş** Üretim aletlerini para karşılığı hesaplaş.

sunduruvalmaḳ Kırmak.

sunduruvetmek Kırmak, parçalamak, kırıvermek., parçalayıvermek.

sunduruvétiş Kırma, parçalama, kırıverme, parçalayıverme.

sunġan Kırılmış, parçalanmış. **sunġan sapal** kırılmış çanak.

sunġuç Kırılgan, kolay kırılır, dayanıksız.

sunmaḳ I. Kırılmak, parçalanmak. **sunup çüşmek** kırılıp düşmek. **sunup ketmek** kırılıvermek.

sunmaḳ II. Uzatmak. **meşke ot sunmaḳ** sobada ısınmak. **Yutḳanġa béḳip put sun** (deyim) Ayağını yorgana göre uzat.

suntaxta : **Suntaxta bolmaḳ** Halsiz düşmek, canı çıkmak, bitmek.

sunuḳ Kırık. **sunuḳ köñül** kırık gönül.

sunulmaḳ Uzatılmak.

sunuluş Uzatılma.

sunuş I. Kırılma. **nurniñ sunuşi** ışığın kırılması.

sunuş II. Uzatma. **ḳol sunuş** el uzatma.

suñ Ç. bk. **suñpiyaz.**

suñpiyaz Ç.F. (botanik) Pırasa.

supa Seki. Kerpiç veya tahtadan yapılış kaldırım.

superexot U.R. (ağız) Gemi.

superfosfat R. Süperfosfat.

supun (ağız) bk. **sovun.**

supur bk. **supura.**

supura A. Un elenirken, eleğin altına yayılan sofra; sofra.

sur Gri, kurşun rengi.

surağçi Yargıç, hakim.

sure A. (dinî) Sure.

surġuç Mühür mumu.

surnay bk. **süney.**

surup Keten (bezi). **ak surup** beyaz keten bezi. **xam surup** hasa.

sus ∇. Yavaş, ağır. **Bazar sus** Satış ağır. **sus sérik** açık sarı.

susaymaḳ F.U. Yavaşlamak, ağırlaşmak.

susaytiş F.U. Yavaşlatma, temkinli hale getirme.

susaytmaḳ F.U. Yavaşlatmak, temkinli hale getirmek.

susayturmaḳ F.U. bk. **susaytmaḳ.**

susayturuş F.U. bk. **susaytiş.**

susiraş Susama, susuzlanma.

susiratmaḳ Susatmak, susuzlandırmak.

susirimaḳ Susamak, susuzlanmak.

susiz Susuz, **susiz yer** susuz yer.

susizlik Susuzluk.

suslaşmaḳ Yavaşlamak, ağırlaşmak.

suslaşturmaḳ Yavaşlattırmak, ağırlaştırmak.

suslaşturuş Yavaşlattırma, ağırlaştırma.

suslatmaḳ Yavaşlatmak, ağırlatmak.

susluḳ F.U. Zayıflık, kuvvetsizlik, gevşeklik, uyuşukluk.

susuyuş F.U. Yavaşlama, ağırlama.

suvadan Kavak. Ayrıca bk. **térek.**

suvaḳ Sıva. **tamniñ suviġi** duvarın sıvası.

suvaḳçi Sıvacı.

suvaḳçilik Sıvacılık. **suvaḳçilik ḳilmaḳ** sıvacılık yapmak.

suvalmaḳ Sıvalmak.

suvarmaḳ (ağız) bk. **suġarmaḳ.**

suvaş Sıvama, sıvaş.
suvaşkaḳ Yapışkan, takılgan.
suvaşkaḳlik Yapışkanlık, takılganlık.
suvaşma Birbirine yapışma, yan yana, bitişik.
suvaşmaḳ Sıvaşmak, kirlenmek.
suvaşturmaḳ bk. **suvumaḳ.**
suvaşturuş bk. **suvaş.**
suvatḳuzmaḳ bk. **suvatturmaḳ.**
suvatḳuzuş bk. **suvatturuş.**
suvatmaḳ (**suvimaḳ**'tan) Sıvatmak.
suvatturmaḳ Sıvattırmak.
suvatturuş Sıvattırma.
suvay-saltañ Çocuksuz, bekar.
suvay-saltañlik Bekarlık.
suvérénitét R. Egemenlik.
suvérin R. Egemen. **suvérin hoḳuḳ** egemenlik hukuku.
suvimaḳ bk. **suvumak.**
suvivetmek Sıvayıvermek.
suvivétiş Sıvayıverme.
suvuluş Sıvalma.
suvumaḳ Sıvamak.
suvur (ağız) bk. **suġur.**
suvutulmaḳ Sıvatılmak.
suvutuş Sıvatma.
suyaş (ağız) bk. **soyuş.**
suyġaş Sivi yemek, çorba.
suyiḳest A. Suikast. **Biravniñ ömrige suyiḳest ḳilmaḳ** Birisinin hayatına suikast etmek.
suyiḳestçi A.U. Suikast eden, suikastçı.
suyiḳestçilik A.U. Suikast yapma hali.
suyiḳestlik Suikast olma hali.
suyuḳ Sıvı. **suyuḳ aş** sıvı yemek; çorba. **suyuḳ yékilġu** sıvı yakıt.
suyuḳlandurmaḳ Sıvılandırmak.
suyuḳlanduruş Sıvılandırma.
suyuḳlanmaḳ Sıvılaşmak.
suyuḳlaş Sıvılaşma.
suyuḳlaşmaḳ Sıvılaşmak.
suyuḳlatmaḳ (**suyuḳlimaḳ**'tan) Sıvılandırmak.
suyuḳlimaḳ Sıvılaşmak.
suyuḳluḳ Sıvı, akıcı madde, akar madde.
suyuḳlunuş Sıvılaşma.
suyuḳluşuş Sıvılaşma.
suyuḳlutuş Sıvılaştırma.
suyuldurmaḳ Sıvılaştırmak.
suyuldurulуş Sıvılaştırılma.
suyulduruş Sıvılaştırma.
suyulmaḳ Sıvı hale gelmek; sıvılaşmak.
suyultmaḳ Sıvılaştırmak.
suyultuş Sıvılaştırma.
suyuluş Sıvılaşma.
suzaş (ağız) bk. **sozuş.**
südük (ağız) bk. **siydik.**
sügemçek Sarkık meme (kadınların).
sügen Ambarın tahıl bölmesi.
sügeşme Bulaşma, bulaşan.
süget bk. **söget. bostan süget** ağlayan söğüt.
sügü (ağız) bk. **sürge.**
sügüç (ağız) Tarak, sıkı dişli tarak.
sügür Kumarbaz, kumarcı.
sühbet A. bk. **söhbet.**
sükçek (ağız) Küçük değnek.
süke (ağız) bk. sopa.
süküş bk. **söküş** II.
süküt A. Sükut, susma, sessizlik. **süküt ḳilmaḳ** susmak.
süleysin bk. **süleysün.**
süleysün (zool) Vaşak(ğı).
sülmek Eti kemikten ayırmak.
sülük Sülük (ğü).
sülüş Eti kemikten ayırma.
sümbe 1. Harbi, tüfek çubuğu. 2. Süngü, kasatura.
sümermek İçine çekmek.
sümilek (ağız) Buğday lapası.

sümürgüç Emen, soğutucu, içine çeken.

sümürmek İçine çekmek. Ayrıca bk. **sümermek.**

sümürüş İçine çekme.

sünbül bk. **sumbul.**

sünce (ağız) bk. **süyünçe.**

sündük I. (ağız) (zool) Çobanaldatan, kuyruk sallayan. **boz sündük** gri çobanaldatan. **kök sündük** mavi çobanaldatan. **sérik sündük** sarı çobanaldatan.

sündük II. bk. **süñgüt.**

süney F. Zurna.

süneyçi F.U. Zurnacı.

sün'iy A. Suni, yapay. **Yerniñ sün'iy hemrayi** Yerin yapay uydusu. **sün'iy revişte** yapay halde.

sün'iylik A.U. Sunilik, yapaylık.

sünnet A. (dinî) Sünnet.

sünniy A. (dinî) Sünni.

sünniylik A.U. Sünnilik; Sünni olma hali.

süñdüşmek Var olmak.

süñek Kemik. **baş süñigi** baş kemiği, kafatası. **bilek süñigi** kol kemiği. **kökrek süñigi** göğüs kemiği.

süñgüç I. (zool) 1. Sağan 2. Çobanaldatan, kuyruk sallayan.

süngüç II. Su yolu; üstü kapalı su yolu.

süñgümek Dalmak.

süñgüş Dalma, dalmak.

süñgüt (zool) Çobanaldatan, kuyruksallayan.

süñgütmek (**süñgümek**'ten) Daldırmak.

süñgütüş Daldırma.

süpet A. Vasıf, kalite. **süpiti yaxşi polat** kalitesi iyi çelik.

süpetdaş A.U. (gramer) Partisip, sıfat fiil. **Enik süpetdaş** Belirli partisip. **Mechul süpetdaş** Belirsiz partisip.

süpetlik A.U. Vasıflı, kaliteli. **yaxşi süpetlik mal** iyi kaliteli mal.

süpküş Üfürükçülük ile ağrığı kesmek.

süpküşletmek (**süpküşlimek**'ten) Üfürükçülük yaptırmak.

süpküşlimek Üfürükçülük yapmak.

süp-süp : Süp-süp tañ Açık tan; şeffaf sabah.

süp-süzük Şeffaf, saydam, duru. **Süpsüzük oynaq sular** Şeffaf dalgalı sular.

süpürge Süpürge.

süpürmek Süpürmek. **süpürüp taşlimaq** süpürüvermek. **süpürüp çikmaq** süpürüvermek.

süpürtmek (**süpürmek**'ten) Süpürtmek.

süpürtülmek Süpürtülmek.

süpürtülüş Süpürtülme.

süpürtüş Süpürtme.

süpürülmek Süpürülmek.

süpürülüş Süpürülme.

süpüründi Süprüntü.

süpürüş Süpürme, süpürüş.

süpüte Kaliteli keten bezi.

sür I. İsli; iste kurutuluşmuş. **sür göşt** iste kurutulmuş et. **sür kilmaq** iste kurutmak.

sür II. Görünüş, tavır, eda, yüz, surat. **süri bar adem** asık suratlı adam; gösterişli adam.

sürdürmek (**sürmek**'ten) İlerletmek, ileri çekmek.

sürdürüş İlerletme, ileriye çekme.

sürencan Bir tür bitki.

süret I. A. Suret, resim, tablo, manzara. **suretke éliş** resime çekme. **süret salmaq** resim yapmak. **süretke çüşmek** resme çekilmek. **süretke çüşürmek** resme çekmek. **süretke almak** resme çekmek. **Süritimni**

aldurdum Resme çekildim. **resmiy sürette** resmî halde. **davamlik sürette** devamlı halde.

süret II. A. (matematik) Pay. **kesirniñ süriti** kesirin payı.

sür'et A. Sürat, çabukluk, acele.

süretçi A.U. Resimci.

süretçilik A.U. Resimcilik.

süretxana A.F. Resimhane.

süretlenmek A.U. Belirlenmek, açıklanmak.

süretleş A.U. Belirleme, teressüm etme, açığa çıkarma.

süretlik A.U. Resimli. **süretlik jurnal** resimli dergi (mecmua).

sür'etlik Süratli, çabuk, acele.

süretliniş Belirlenme, açıklanma.

sürge Müshil, iç sürdürücü.

sürgöş İslenmiş et, kurutulmuş et.

sürgü bk. **sürge, iç sürgü** iç sürdürücü.

sürgün Sürgün. **sürgün kilmak** sürgüne göndermek. **sürgünde bolmak** sürgünde olmak.

sürgündi Sürgün, sürgünde bulunan.

sürgüzmek : İç sürgüzmek İç sürdürmek.

sürgüzüş bk. **sürgüzmek.**

sürkelmek Yanaşmak, sürülmek, ovulmak. **Söymigenge sürkelme** Sevmeyene yanaşma.

sürkenmek Yanaşmak, dokunmak.

sürkeş Sürme, ovma.

sürkimek Sürmek, ovmak. **Nanga may sürkeñ** Ekmeğe yağ sürün.

sürkügüç Traş fırçası.

sürkülüş Yanaşma, sürülme, ovulma.

sürkünüş Yanaşma, dokunma.

sürlengen İslenmiş, kurumuş.

sürlenmek İslenmek, kurumak.

sürleş İsleme, kurutma. **çöp sürleş** ot kurutma.

sürletmek (**sürlimek**'ten) İsletmek, iste kurutturmak

sürlimek İslemek, kurutmak. **çöp sürlimek** ot kurutmak.

sürlük Asık suratlı, heybetli, gösterişli. **Kişige sürlük körünüdu** Kişiye gösterişli görünür.

sürlünüş İslenme, kuruma.

sürlütüş İslettirme, iste kurutturma.

sürme Sürme. **sürme koymak** sürme çekmek. **sürme téşi** sürme taşı.

sürmek Sürmek, dehlemek, acele ettirmek. **dalga sürmek** ileri sürmek. **arkiga sürmek** geriye sürmek. **sürüp çikarmak** itip çıkarmak. **iç sürmek** iç sürmek. **İçim sürüp ketti** İçim sürdü. **U sürmini közige sürdi** O sürmeyi gözüne çekti. **Közümge sürey** Gözüme çekeyim. **tüpa sürmek** pudra sürmek. **xiyal sürmek** hayal etmek; hayala dalmak. **keyp-sapa sürmek** keyif sefa sürmek.

sürtküç Paçavra; kadınların pılı pırtısı.

sürtmek Silmek, kurulamak. **yüzni sürtmek** yüzü kurulamak. **közyéşini sürtmek** gözyaşını silmek.

sürtülmek Silinmek, kurulanmak.

sürtülüş Silinme, kurulanma.

sürtüş Silme, kurulama.

sürtüvetmek Silivermek, kurulayıvermek.

sürtüvétiş Siliverme, kurulayıverme.

sürülmek Sürülmek. **alga sürülmek** ileri sürülmek. **arkiga sürülmek** geriye sürülmek.

sürülüş Sürülme.

sürün Serin. **sürün yer** serin yer.

süründeş (ağız) Serinleş. Ayrıca bk. **salkinlaş.**

süründimek Serinlemek.

sürüş Sürüş, sürmek.

sürüşte Soruşturma. **sürüşte kilmak** soruşturmak.

sürüştürmek Soruşturmak, takip etmek, aramak.

sürüştürüş Soruşturma, takip etme, arama.

sürütmek Sürüklemek, sürümek.

sürütüş Sürükleme, sürüme.

süt Süt. **süt emgüçi** süt emen. **süt sakkuçi** süt sağan.

sütçilik Sütçülük. **sütçilik fermisi** süt çiftliği.

sütxor U.F. Murabahacı, tefeci.

sütxorek U.F. Süt emen.

sütxorluk U.F.U. Murabahacılık, tefecilik.

sütleş Süt karıştırma.

sütligen (botanik) Sütleğen.

sütlimek Süt karıştırmak. **Çayni sütlep içiñ** Çayı süt karıştırarak için.

sütlük Sütlü. **sütlük siyir** sütlü inek. **sütlük ot** (botanik) devedikeni.

süve A. bk. **subhi.**

süydük bk. **siydik.**

süyek bk. **söñek.**

süyeklik 1. Kemikli 2. İriyarı, iri yapılı. **süyeklik jigit** iriyarı yiğit; iri yapılı delikanlı.

süyeksiz Kemiksiz.

süyem Karış. **bir süyem yer** bir karış toprak

süyenç Dayanak, dayangaç, destek, istinatgah.

süyençi bk. **süyenç.**

süyendürmek (**süyenmek**'ten) Dayandırmak

süyendürüş Dayandırma.

süyenmek Dayanmak.

süyeş 1. Dayama, direme 2. Yardım etme, destekleme.

süyge (ağız) bk. **sürge.**

süygenlik Sevgi, aşk, sevda. **Bu çin köñüldin süygenlik bolmaydu** Bu gerçek bir sevgi olamaz.

süygü I. Sevgi.

süygü II. (ağız) bk. **sürge.**

süygülük Sevgili, göz bebeği.

süykeş bk. **sürkeş.**

süyleş Acele ettirme, sıkıştırma.

süylimek Acele ettirmek, sıkıştırmak.

süymek 1. Sevmek. **Süygünüm** Sevgilim. 2. Öpmek.

süyülmek Sevilmek.

süyülüş Sevilme.

süyümçan Şıpsevdi, tez vurulur.

süyümçanlik Şıpsevdi olma hali.

süyümek 1. Dayamak, diremek 2. Yardım etmek, desteklemek.

süyümlük Sevimli, cazibeli.

süyünç Sevinç, neşe.

süyünçe Müjde. **Süyünçige nime bérisen?** Müjde için ne vereceksin?

süyünçlük Sevinçli, sevindirici.

süyündürmek Sevindirmek.

süyündürüş Sevindirme.

süyünerlik Sevinçli, sevindirici. **süyünerlik xeber** sevinçli haber.

süyünmek Sevinmek.

süyünüş I. Dayanma.

süyünüş II. Sevinme.

süyünüşmek Sevinişmek, beraber sevinmek.

süyünüşüş Sevinişme, beraber sevinme.

süyüş I. 1. Sevme 2. Öpme.

süyüş II. bk. **sovuş.**

süyüşmek I. Sevişmek 2. Öpüşmek.

süyüşüş 1. Sevişme 2. Öpüşme.

süzdürmek I. (**süzmek**'ten I.) Süzdürmek.

süzdürmek II. (**süzmek**'ten II.) Tarattırmak.

süzdürüş I. Süzdürme, süzdürüş.
süzdürüş II. Tarattırma.
süzek bk. **sözek.**
süzge Tarak.
süzgüç Süzgeç.
süzme Peynir; süzülerek suyu çıkarılmış yoğurt.
süzmek I. Süzmek. **köz süzmek** göz süzmek.
süzmek II. Taramak.
süzük Duru, şeffaf, temiz. **süzük su** duru su.
süzüklük Duruluk, şeffaflık.
süzüldürmek Durulamak.
süzüldürüş Durulama.
süzülmek I. Süzülmek. **Tañ süzülüp kélivatatti** Şafak söküyordu.
süzülmek II. Taralmak.
süzülüş I. Süzülme.
süzülüş II. Taralma.
süzüş I. Süzme, süzüş.
süzüş II. Tarama.
süzüvalmak Süzmek.
süzüvéliş Süzme, süzmek işi.

Ş

şa Donakalmışlık. **şa bolmmaḳ** dona kalmak.

şa'ban A. bak. **şe'ban.**

şad Memnun, sevinçli, neşeli. **şad etmek** memnun etmek, sevindirmek. **şad bolmaḳ** sevinmek.

şada pamuk sapı.

şad–xuram F. Neşeli, sevinçli, memnun. **şad-xuram yaşimaḳ** neşeli yaşamak.

şadipaçaḳ Sırık gibi, ince bacaklı.

şadiyane Neşeli, sevinçli, memnun.

şadlandurmaḳ Neşelendirmek.

şadlanmaḳ Neşelenmek, sevinmek, memnun olmak.

şadliḳ Neşelilik.

şadman F. Neşeli, sevinçli, memnun. **şadman bolmaḳ** neşeli olmak, sevinmek.

şadmanliḳ F.U. Neşelilik.

şagirt F. Öğrenci, şagirt.

şagirtliḳ F.U. Öğrencilik, şagirtlik.

şaġa (tarihî) Vali, bölge sorumlusu.

şah F. Şah.

şahadet A. Şahadet. **şahadet bermek** şahit olmak. **şahadet barmiġi** şahadet parmağı.

şahadetname Şahadetname.

şahane F. Şahane.

şahinşah F. Şahinşah, şahlar şahı.

şahinşahliḳ Şahinşahlık.

şahit A. Şahit. **şahit bolmaḳ** şahit olmak.

şahitliḳ A.U. Şahitlik. **şahitliḳ ḳilmaḳ** şahitlik yapmak.

şahliḳ F.U. Şahlık. **Uniñ şahliḳ devride** Onuun şahlık devrinde.

şahmat F. bak. **şaxmat.**

Şahname F. Şahname.

şahzade F. Şahzade.

Şahzadixan F.U. Prenses.

şax F. Dal, budak, salkım, kol.

şaxar Potas.

şaxarimaḳ Dallanmak, budak sürmek.

şaxarliḳ Alkalik. **şaxarliḳ su** alkalik su.

şaxinek (ağız) bak. **oymaḳ.**

şaxlanmaḳ Dallanmak, budaklanmak, salkımlanmak.

şaxlaş Dallanma, budaklanma.

şaxliḳ Dallı, budaklı, salkımlı.

şaxlimaḳ Dallanmak, budaklanmak.

şaxmaḳ (ağız) Dörtgen. **şaxmaḳ ḳent** kesme şeker.

şaxmet F. Şahmat, satranç. **şaxmat oynimaḳ** satranç oynamak.

şaxmatçi F.U. Satranççı.

şaxsiz F.U. Dalsız, budaksız.

şair A. Şair.

şairane A.F. Şairane, şairce.

şaire A. Şair kadın

şairliḳ Şairlik. **şairliḳ ḳilmaḳ** şairlik yapmak.

şakal Deri, kabuk (ğu). **tuxum şakili** yumurta kabuğu.

şakalliḳ Kabuk yeri; kabuklu; kabukluk.

şakarap F. Fazla tuzlu; tuzlu.

şakilat R. Çikolata.

şakirap bak. **şakarap.**

şaḳal (ağız) bak. **şakal.**

şaḳildaş Çatırdama , şakırdama.
şaḳildimaḳ Çatırdamak, şakırdamak.
şaḳiraḳ Gürültülü, şıkırtılı.
şaḳiram Şelale.
şaḳiraş Şakırdama, gürüldeme.
şaḳiratma Şelale. Ayrca bk. **şaḳiram.**
şaḳiratmaḳ (**şakirimaḳ**'tan) Gürüldetmek, şıkırdatmak.
şaḳirimaḳ Şakırdamak, gürüldemek. **Şaḳirap aḳḳan deryalar** Gürül gürül akan nehirler.
şaḳiritiş Gürüldetme, şıkırdatma.
şaḳir-şuḳur Hışırtı, şıkırtı. **şaḳir-şuḳur ḳilmaḳ** şıkırdatmak, hışırdatmak.
şaḳḳida Hemen, anında.
şaḳla Şak diye vuruş.
şaḳun (ağız) bak. **şakiratmak.**
şal I. F. Çeltik. **şal axlimaḳ** çeltik kabuğunu ayıklamak.
şal II. Sahtiyan, maroken.
şal III. Tahta, levha.
şal IV. R. Şal.
şal V. Paralitik, inmeli.
şala Tükürük, salya.
şalaḳ bak. **şallaḳ.**
şalaḳḳide Pat diye. **şalaḳḳide jiḳilmaḳ** pat diye düşmek.
şalaḳlaş Vurulma, çarpılma, çalkalanma.
şalaḳlatmaḳ (**şalaḳlimaḳ**'tan) Vurmak, çarpmak, çalkalandırmak.
şalaḳliḳ Özensizlik, itinasızlık, ihmalkarlık.
şalaḳlimaḳ Vurulmak, çarpılmak, çalkalanmak.
şalaḳlitiş Vurma, çarpma, çalkalandırma.
şalañ Seyrek, koyu olmayan. **şalañ çaç** seyrek saç. **Şalañ uçraydġan nerse** Seyrek karşılaşılan nesne; Nadir bulunan şey.
şalañlanmaḳ Seyrekleşmek.
şalañlaş Seyrekleşme.
şalañlaşmaḳ Seyrekleşmek. **Havaniñ şalañlaşḳan haliti** Havanın seyrekleşmiş hali.
şalañlaşturmaḳ (**şalañlaşmaḳ**'tan) Seyrekleştirmek.
şalañlaşturuş Seyreklmeştirme.
şalañlatmaḳ (**şalañlimaḳ**'tan) Seyreklet-mek.
şalañliḳ Seyreklik.
şalañlimaḳ Seyreklemek.
şalañliniş Seyrekleşme.
şalañlişiş Seyrekleşme.
şalañlitiş Seyrekletme, seyrekleştirme.
şalañ-şalañ Zaman zaman, ara sıra, vakit buldukça.
şalaplimaḳ Şapır şapır yemek.
şalaş I. bak. **şalimaḳ** I.
şalaş II. bak. **şalimaḳ** II.
şalçe Patika.
şaldam Salyası akmak.
şaldama Göğüslük; bebek göğüslüğü.
şaldap Tef. Ayrıca bk. **dap.**
şaldiraḳ Çıngıraklı. **şaldiraḳ jilan** çıngıraklı yılan.
şaldirlaş Hışırdama.
şaldirlatmaḳ (**şaldirlimaḳ**'tan) Hışırdatmak.
şaldirlimaḳ Hışırdamak.
şaldirlitiş Hışırdatma.
şalġam Şalgam.
salġuṭ Melez, karışık.
şalġutlaşmaḳ Melezleşmek.
şalġutlaşturmaḳ Melezleştirmek.
şalġutlaşturuş Melezleştirme.
şalġutlişiş Melezleşme.
şalġutsiz Karışık olmayan, saf.
şali F. Çeltik. Ayrıca bk. **şal** I.
şalimaḳ I. Hayatta kalmak, sağ kalmak.
şalimaḳ II. Baharat koymak.
şallaḳ 1. Yaygaracı, gürültücü 2. Çapkın, hovada 3. Özensiz, ihmalkar 4. Kirli.

şallaḳlik 1. Yaygaracılık 2. Özensizlik.
şallik Pirinç tarlası, pirinçlik.
şaltaḳ Pis, çamur.
şaltaḳlik Pislik.
şalvaḳ Tükürük, salya.
şalvur Şalvar, geniş pantalon.
şalzar F. Pirinç tarlası, pirinçlik.
şam I. A Mum. **may şam** yağ mum. **Şam öçüp ḳaldi** Mum söndü.
şam II. F. Akşam. **Şam namazi** Akşam namazı.
şama Çay posası.
şamal A. Rüzgar, yel. **Şamal soḳti** Rüzgar esti. **Şamal çiḳti** Yel esmeye başladı.
şamaldimaḳ A.U. bak. **şamallimaḳ.**
şamaldirimaḳ A.U. Havalanmak.
şamaldurġuç A.U. Kompresör. **Bir at küçi ḳuvvitige ége şamaldurġuç** Bir at gücüne sahip kompresör.
şamallanmak A.U. Havalanmak.
şamallaş A.U. 1. Soğuk alma 2. Havalanma.
şamallatmaḳ (**şamallimaḳ**'tan) Havalandırmak.
şamalliḳ A.U. Rüzgarlı, yelli.
şamallimaḳ A.U. 1. Soğuk almak 2. Havalanmak.
şamalliniş A.U. Havalanma.
şamallitiş A.U. Havalandırma.
şamalsiz A.U. Rüzgarsız, yelsiz.
şamalsizliḳ A.U. Rüzgarsızlık, yelsizlik.
şamçi A.U. Zanaatçı, esnaf.
şamçirak, A.U. Mum, şamdan.
şamdal A.F. bk. **şamdan.**
şamdan A.F. Şamdan.
şamdiġay Vurucu, davulcu.
şamdiġayliḳ Vuruculuk, davulculuk.
şamparaḳ Toprak vergisi.
şamyane F. (tarihî) Çadır, otak.
şan A. Şan.
şanliḳ A.U. Şanlı. **Şanliḳ armiyimiz** Şanlı ordumuz.
şan-şerep Şan ve şeref. **Ḳehrimanlirimizġa şan-şerepler bolsun!** Kahramanlarımıza şan ve şerefler olsun!
şañxo Ç. Şaka. **şañxo ḳilmaḳ** şaka etmek.
şañxoçi Ç.U. Şakacı.
şañzuñ Ç. (tarihî) Başçavuş.
şap I. Salkım. **şap burut** Salkım bıyık. **şap üzüm** salkım üzüm.
şap II. Hançer, kama.
şapaḳ I. Kabuk, meyve kabuğu.
şapaḳ II. bk. **börük.**
şapaltaxlaş bk. **kaçatlaş.**
şapaşañ Jonglör, hokkabaz.
şapilaḳ Sille, tokat. **şapilaḳ urmaḳ** tokat vurmak. **şapilaḳ yémek** tokat yemek.
şapilaḳlaş Tokatlama.
şapilaḳlatmaḳ (**şapilaḳlimaḳ**'tan) Tokat vurdurmak, tokatlatmak.
şapilaḳlimaḳ Tokatlamak.
şapildaş bk. **şapildimaḳ.**
şapildatmak (**şapildimaḳ**'tan) şapır şapır yemek. **şapilditip yémek** şapır şapır yemek.
şapildimaḳ Şapır şapır yemek.
şappida Aniden, bir anda, kaşla göz arasında, şıp diye, göz açıp kapatana kadar. **Şappida bérip kel** Şıp diye git gel.
şaptek : **At ḳulaklirini şaptek ḳildi** At kulaklarını dikti.
şaptul F. Şeftali.
şaptula F. bak **şaptul.**
şar R. Küre, yuvarlak. **yer şari** yer küresi.
şarax Hışırtı, fışırtı.
şaraxlaş Hışırdama.
şaraxlatmaḳ (**şaraxlimaḳ**'tan) Ses çıkartmak, gürültü yapmak.

şaraxlimaḳ Hışırdamak. **Derexniñ yopurmaḳliri şaraxlap turudu** Ağaç yaprakları hışırdıyor.
şaraxlitiş Ses çıkartma, gürültü yapma.
şarax-şurux Gürültü, velvele.
şaraḳ Hışırtı, şıkırtı.
şaraḳlaş Şıkırdama, hışırdama.
şaraḳlatmaḳ (**şaraḳlimaḳ**'tan) Hışırdatmak, şıkırdatmak.
şaraḳlimaḳ Şıkırdamak, hışırdamak.
şaraḳlitiş Hışırdatma, şıkırdatma.
şaraḳ-şuruḳ Hışırtı şıkırtı.
şarap A. Şarap. **haraḳ-şarap** rakı ve şarap.
şarapet A. Asillik, mertlik, şeref.
şarapetsiz A.U. Şerefsiz, asil olmayan.
şarapetsizlik A.U. Şerefsizlik, asilsizlik.
şarapxor A.F. İçici, alkolik.
şarapxorluḳ A.F.U. İçicilik, alkoliklik.
şarayit A. Şart, koşul, ortam. **şarayit tuġdurmaḳ** oygun ortam yaratmak.
şarillimaḳ Şarıldamak; şarıl şarıl akmak.
şarsiman Küresel, yuvarlak biçiminde.
şart (taklidî ses) Çatırtı, çıtırtı. **Yaġaç şart étip ikkige bölündi** Ağaç çat diye ikiye bölündü.
şartta Sertçe, şiddetle, hemen, derhal. **U béşini şarttida késip taşlidi.** O başını hemen kesiverdi.
şaşḳaḳ Telaşlı, endişeli. Ayrıca bk. **şaşḳilaḳ.**
şaşḳaḳliḳ Telaşlılık, endişelilik.
şaşḳan bk. **çaşkan.**
şaşḳilaḳ Telaşlı, endişeli. Ayrıca bk. **şaşḳaḳ.**
şaşḳilaḳliḳ Telaşlılık, endişelilik. Ayrıca bk. **şaşḳaḳliḳ.**
şaşḳin Acele, acil.
şaşḳinliḳ Telaşlılık, endişelilik.
şaşmaḳ Acele etmek, telaşlanmak, şaşırmak.
şaşmay-pişmay Şaşırmadan, acele etmeden.
şaşturmaḳ Acele ettirmek, sıkıştırmak.
şat F. bak. **şad.**
şatérek F.U. Piramidal söğüt.
şative (ağız) bak. **şatuvar.**
şatlanmaḳ F.U. bak. **şadlanmaḳ.**
şatut I. F. Dut ağacı.
şatut II. (zool) Papağan.
şatuvar F.U. el tezgahı ile dokulan kumaş.
şavḳun Gürültü, yaygara. **şavḳun kötermek** yaygara etmek.
şavḳunçi Yaygaracı, gürültücü.
şavḳunlaşmaḳ Müşterek gürültü yapmak.
şavḳunluḳ Gürültülü, debdebeli.
şavḳun-süren Gürültü, yaygara.
şayatun (ağız) bak. **seyyare.**
şayi F. İpek kumaş.
şaytan A. bak. **şeytan.**
şe F. bak. **şeher.**
şe'ban A. Şaban.
şebha Fıkra.
şebnem F. Çiy.
şednem F. bak. **şebnem.**
şehadet A. bak. **şahadet.**
şehadetname A.F. bak. **şahadetname.**
şeher F. Şehir, kent.
şeherçe F. Şehirce, küçük kent.
şeherdaş F.U. Hemşehri, hemşeri.
şeherdaşliḳ F.U. Hemşerilik.
şeherlik F.U. Şehirli.
şehla A. : **Şehla köz** Büyük güzel göz; ceylan göz.
şehvet Şehvet, şiddetli arzu.
şehvetlik A.U. Şehvetli, kösnülü, cinsel ihtiraslı.
şehvetperest A.F. Şehvetli, cinsel ihtiraslı.
şehvetperestlik A.F.U. Şehvet, şehvetlilik, kösnü.
şexs A. Şahıs. **birinçi şexs** birinci şahıs.
şexsen A. Şahsen.

şexsiy A. Şahsî, özel. **şexsiy mülük** özel mülük.
şexsiyet A. Şahsiyet, kişilik.
şexsiyetçi A.U. Bireyci, bencil, egoist.
şexsiyetçilik A.U. Bireycilik.
şexsiyetperest A.F. Bireycilik, bireyci.
şexsiyetperestlik A.F.U. bireycilik.
şek A. Şüphe, vesvese. **hiçḳandaḳ şek yoḳ** şüphesiz, şüphe götürmez.
şekil A. şekil, biçim.
şekildaş A.U. Eşsesli, sesteş. **şekildaş sözler** eşsesli kelimeler.
şekildaşlıḳ A.U. Eşseslilik, sesteşlik.
şekillendürmek Biçimlendirmek, şekillendirmek, bir şekle sokmak.
şekillendürüş Şekillendiriş, şekillendirme, biçimlendirme.
şekillenmek A.U. Şekillenmek, biçimlenmek.
şekilleş A.U. Şekle sokma, biçimlendirme.
şekillimek Şekle sokmak, biçimlendirmek.
şekilliniş Şekillenme, biçimlenme.
şekilsiz A.U. Şekilsiz, biçimsiz.
şekilsizlik A.U. Şekilsizlik, biçimsizlik.
şekilvaz A.F. Şekilci, formalist,
şekilvazlıḳ A.F.U. Şekilcilik, formalistlik.
şekl A. bak. **şekil.**
şeklenmek A.U. Şüphe etmek, şüphelenmek. **Men uniñdin şeklinimen** Ben ondan şüpheleniyorum.
şeklik A.U. Şüpheli.
şekliniş A.U. Şüphe etme, şüphelenme.
şeksiz A.U. Mutlak, tam, şüphesiz.
şeksizlik A.U. Mutlaklık, pürüzsüz olarak, eksiksizlik.
şek-şübhe A. Şüphe. **şek-şübhe yoḳ** şüphesiz, kesin.
şeldem F. Çiy. **Şeldem çüşti** Çiy düştü. **Şeldem kötürüldi** Çiy kalktı.
şeldemlik F.U. Çiy düşme hali, çiy olma hali. **şeldemlik otlaḳ** çiy düşmüş çayır.
şelpe (ağız) Kızıl, kırmızı. **şelpe reñ** Kırmızı renk.
şembe I. F. bak. **şenbe.**
şembe II. Belge, işaret. **şembe ḳilmaḳ** işaret etmek.
şemdan A.F. bak. **şamdan.**
şemlem F. (ağız) bak. **şeldem.**
şemşat (botanik) Şimşir.
şemşer F. Kılıç.
şems A. Güneş.
şen A. Şan, şeref. **Séniñ şeniñge** Senin şerefine. **Ademgerçilik şenige héç tuġri kelmeydu** İnsanlık şerefine hiç yakışmaz.
şenbe F. Cumartesi.
şenbilik F. U. Cumartesi için.
şengen Ç. I. Kaymakam.
şengen Ç. II. Hakim.
şepe Belge, işaret. **şepe bermek** işaret etmek.
şepeḳ A. Güneş batarken ufuktaki kızıllık.
şepirek Zayıf, cılız, boş.
şepireñ F. (zool) Yarasa.
şepḳet A. Şefkat, acımak. **Şepḳet ḳiliñ** Acıyın.
şepḳetlik A.U. Şefkatli, acıyan.
şepḳetsiz A.U. Şefkatsiz, acımasız.
şepḳetsizlik A.U. Şefkatsizlik, acımasızlık.
şepşek Geveze, çenebaz, boşboğaz. **şepşek adem** geveze adam.
şer F. bak. **şeher.**
şerbet A. bk. **şervet.**
şerap A. bk. **şarap.**
şerep A. Şeref. **Şan-şerepler bolsun!** Şan ve şerefler olsun!
şereplik A.U. Şerefli.
şerepsiz A.U. Şerefsiz.
şerepsizlik Şerefsizlik.
şeret A. İşaret, belge. **şeret ḳilmaḳ** işaret etmek.
şerh A. Şerh, izah.

şerhlenmek A.U. Şerhlenmek, izahlanmak.
şerhleş A.U. Şerhleme, izah etme.
şerhlimek A.U. Şerhlemek, izah etmek.
şerhliniş A.U. Şerhlenme, izah edilme.
şeriet A. Şeriat.
şerq A. Doğu. **Ottura Şerq** Orta Doğu. **Orta şerq** Orta Doğu. **Uzaq Şerq** Uzak Doğu. **Yéqin Şerq** Yakın Doğu. **Şerq Tilliri İnstituti** Doğu Dilleri Enstitüsü. **Şerq xelkliri** Doğu halkları.
şerqi-cenubiy Güney doğu.
şerki-cenup Güney doğu.
şerqi -şimal Kuzey doğu.
şerqi-şimaliy Kuzey doğu.
şerqiy A. Doğuya ait, doğu.
şerqliq A.U. Doğulu.
şerqşunas Şerkşunas, şarkiyatçı, müsteşrik.
şerqşunasliq Müsteşriklik. **Şerqşunasliq İnstituti** Müsteşriklik Enstitüsü; Şarkiyat Enstitüsü, Doğu Bilimleri Enstitüsü
şermende F. Utandırmak, ayıplamak, yüzünü kızartmak. **şermende bolmaq** yüzü kızarmak, ayıplanmak.
şermendiçilik F.U. Yüzkarası, utandırıcı, ayıp.
şermet Yaman, yiğit, cesur, çapkın.
şert A. Şart. **şert koymaq** şart koymak. **Kélişiñ şert** Gelmen şart. **şert péil** şart fiil.
şertleşmek A.U. Sözleşmek, anlaşmak, şartlaşmak.
şertlik A.U. Şartlı.
şertlişiş Sözleşme, anlaşma.
şertname Antlaşma, anlaşma. **şertname tüzmek** anlaşma yapmak.
şertsiz A.U. Şartsız. **şertsiz teslim** şartsız teslim.
şert-şarayit A. Ortam, durum, vaziyet, şartlar.
şervet A. Şerbet.
şervetlik A.U. Tatlı, şekerli.
şetrenc F. Satranç.
şevket A. Şevket.
şevketlik A.U. Şevketli.
şevq A. Gönül akması, merak.
şevqlendürmek A.U. Meraklandırmak.
şevqlendürüş A.U. Meraklandırma.
şevqlenmek A.U. Meraklanmak.
şevqli A.U. Meraklı.
şevqsiz A.U. Gevşek, uyuşuk, aldırmaz.
şevqsizlik A.U. Gevşeklik, uyuşukluk, aldırmazlık.
şevqliniş A.U. Meraklanma, meraklanış.
şevval A. Şevval.
şeyda F. Sevgi, aşık, tutkun, gönül vermiş. **şeyda bolmaq** aşık olmak, gönlünü kaptırmak.
şeydaliq F.U. Aşıklık, tutkunluk, aşık olma.
şeyge (ağız) bk. **şu yerge.**
şeyx A. Şeyh.
şeyxliq A.U. Şeyhlik.
şeyxulislam A. Şeyhulislam.
şeytan A. Şeytan. **şeytan harvisi** bisiklet.
şeytançaq Bisiklet.
şeytanlanmaq A.U. Hile yapmak, kurnazlık etmek.
şeytanliq A.U. Şeytanlık, hile. **şeytanliq qilmaq** şeytanlık etmek.
şeytanliniş A.U. Hile yapma, kurnazlık etme.
şéğil bk. **şéxil.**
şéhid A. Şahit.
şéhidlik A.U. Şahitlik.
şéxil Kırma taş, çakıllı kum.
şéir A. Şiir.
şéiriyet A. Şiirsel, şiire ait.
şékenan F. Bisküvi.

şéker F. Şeker. **kum şéker** toz şeker. **şéker ḳomuş** şeker kamışı.
şékerlik F.U. Şekerli.
şéker pélek F. Tatlı bir kavun türü.
şékersuyu F.U. Bir tavun türü.
şérik A. Ortak, şerik.
şérikçilik A.U. Ortaklık. **Hökümet bilen xususilar şérikçiligi** Özel ve kamu ortaklığı; Özel ve devlet ortaklığı.
şériklik bk. **şérikçilik.**
şérikleşmek Ortak olmak.
şériklişiş Ortak olma.
şérip A. Şerif.
şériy A. Şiirsel. **şériy eser** şiirsel eser.
şériyet A. Şiirsel, şiire ait.
şéşe I. Keten bezi.
şéşe II. Lamba şişesi.
şéşildurmaḳ (**şéşilmaḳ**'tan) Acele ettirmek, sıkıştırmak, şaşırtmak.
şéşilduruş Acele ettirme, sıkıştırma, şaşırtma.
şéşiliş Acele etme, şaşırma.
şéşilmaḳ Acele etmek, şaşırmak.
şéşilmay-pişmay Acele etmeden, şaşırmadan.
şéşip-pişip Acele olarak, müstacelen.
şétiḳ Sürgün, ishal, emel, dizanteri.
şétil Şakacı, alaycı.
şétillik Şaklabanlık; şaka hali. **şétillik ḳilmaḳ** şaka etmek; şaka söylemek.
şéve F. Şive, dialekt, ağız.
şéyit A. bk. **şéhid.**
şiar A. bk. **şuar.**
şiblit R. Ayakkabı.
şicaet A. Cesaret, yüreklilik.
şicaetlik A.U. Cesur, cesaretli, yürekli.
şiddet A. Şiddet. **Şiddet bilen** Şiddet ile.
şiddetlenmek A.U. Şiddetlenmek.
şiddetlik A.U. Şiddetli.
şiddetliniş A.U. Şiddetlenme.
Şie A. (dinî) Şii.
şifen Ç. Pedagoji, eğitim bilimi. **Şifen şöyen** Eğitim fakültesi.
şix Surat.
şikar Av, avlanma. **şikarga çiḳmaḳ** ava çıkmak.
şikayet A. Şikayet. **şikayet ḳilmaḳ** şikayet etmek.
şikayetçi A.U. Şikayetçi.
şike bk. **şéker.**
şikel (ağız) bk. **kişen.**
şilaş Ç.U. Karıştırma.
şildir (taklidî ses). **şildir etmek** Hışırdatmak, hışıldamak, fışırdamak.
şildirlatmaḳ (**sildirlimaḳ**'tan) Şarıldatmak, fışırdatmak.
şildirlimaḳ Çınlamak, tınlamak, şangırdamak, şingırdamak.
şildirlitiş Şıkırdatma, tıngırdatma, şıngırdatma.
şildir-şildir (taklidî ses) Sürekli şırıltı, sürekli fışırtı. **Yopurmaḳlar şildir-şildir ḳilidu** Yapraklar sürekli fışırtı yapıyor.
şildişap (ağız) bk. **kirlik.**
şildurmaḳ Soydurmak, sıyırtmak.
şildurtmaḳ Soydurtmak, sıyırttırmak.
şildurtuş Soydurtma, sıyırttırma.
şilduruş Soydurma, sıyırtma.
şilenpinze Ç. Leğen.
şiligey (ağız) bk. **şaldama.**
şilim I. 1. Sümük 2. Undan yapılmış yapıştırıcı.
şilim II. Yosun.
şilimaḳ Ç.U. Karıştırmak.
şilimlaş Yapıştırıcı sürme.
şilimlimaḳ Yapıştırıcı sürmek.
şilimşiḳ Sümük.
şilimşiḳlanmaḳ Sümük hale gelmek.
şiliş Soyma, sıyırma.
şilk-şilk (taklidî ses) Şak şak.
şilḳ (taklidî ses) **şilḳ etmek** Şak şak vurmak.

şillaş (ağız) bk. **şova : Şova gürüç.**
şille I. (ağız) bk. **geden.**
şille II. (ağız) bk. **patañ.**
şilmaḳ Soymak, sıyırmak.
şilt (taklidî ses) **şilt etmek** Şıkırdamak, şıngırdamak.
şiltimek Sallamak.
şiltiş Sallama.
şilupşap (ağız) bk. **palaz.**
şilve Lapa, bulamaç.
şilvigürüç bk. **şilve.**
şim Pantolon.
şimal A. Kuzey.
şimali-şerḳ A. Kuzey doğu.
şimali-ġerp A. Kuzey batı.
şimaylanmaḳ Sıvanmak.
şimes (ağız) bk. **eltire.**
şimişke R. Çekirdek; ayçiçeği çekirdeği.
şina Takoz.
şinaḳ (ağız) bk. **sinaḳ.**
şine (ağız) bk. **şirne.**
şintaymaḳ Ucu çıkmak, dışarı fırlamak, dikilip durmak.
şiñ Ç. Ölçü birimi, küçük sandıkla yapılan hecim ölçüsü. Tahıl ölçüsünde kullanılır.
Şiñxey Ç. Milliyetçi Çin Cumhuriyeti'nin kurluşuna yol açan 1911 Çin Devrimi.
şiñli Ç. Bagaj, yük.
şip (ağız) bk. **jip.**
şipa A. Şifa. **şipa bermek** şifa vermek. **şipa tapmaḳ** şifa bulmak.
şipaxana A.F. Hastahane
şipalanmaḳ A.U. İyileşmek, sıhhati düzelmek.
şipaliḳ Şifalı, şifalık, şifa veren. **şipaliḳ su** şifalı su.
şipaliniş İyileşme, sıhhati düzelme.
şipañ Ç. Paviyon.
şipañlaş Sallanma.
şipañlatmaḳ (**şipañlimaḳ**'tan) Sallamak.
şipañlimaḳ Sallanmak.
şiperek (zool) bk. **şepireñ.**
şipildaş Hışırdama, hışıldama, fışırdama.
şipildatmaḳ (**şipildimaḳ**'tan) Hışırdatmak, hışıldatmak, fışırdatmak.
şipildimaḳ Hışırdamak, hışıldamak, fışırdamak.
şipilditiş Hışırdatma, hışıldatma, fışırdatma.
şipiñşitiş Sallama.
şipiñşitmaḳ Sallamak.
şipirlaş Fısıltı, fışırtı, hışırtı.
şipirlimaḳ Fısıldamak, fışırdamak.
şir F. (zool) Arıslan. **şirdek** arıslan gibi.
şiraḳ Bacak. **baş-şiraḳ** baş ve bacak.
şirçay Sütlü çay. **ḳaymaḳ çay** kaymaklı çay; kaymak karıştırılmış çay.
şirdak Hayvanların altına serilen saman.
şire I. Deri, kösele.
şire II. F. Özsu, usare.
şirelenmek F.U. Olgunlaşmak, tanelenmek.
şirem : Şirem ceddi Uzak akraba.
şiriḳ Dikişli. **şiriḳ çapan** dikişli palto.
şiriḳlimaḳ Uzaklardan duyulan ses, kuytu.
şirildaḳ Ufak tefek, önemsiz.
şirildimak Şırıldamak.
şirilik F.U. Tatlı, şekerli,
şirilimek F.U. Şekerli hale getirmek.
şiriliniş F.U. Olgunlaşma, tanelenme.
şirimaḳ Dikmek. **yotḳan şirimaḳ** yorgan dikmek.
şirin F. Şirin, tatlı. **şirin söz** tatlı söz. **şirin sözlük** tatlı sözlü.
şirinxor F. Tatlıya düşkün.
şirinlik F.U. Tatlılık.
şiriş Dikme, dikiş.
şirket A. Şirket. **soda şirkiti** ticaret şirketi. **sanaet şirkiti** sanayi şirketi.
şirketçilik A.U. Ortaklık hali. **Dölet bilen xususiler şirketçiligi** Devlet ve özel kişiler ortaklığı.

şirkeyip F.A. Çok neşeli.
şirne balözü, nektar. **üzüm şirnisi** üzüm balözü.
şirtildaḳ Çatırtı, patırtı.
şirtildatmaḳ (**şirtildimaḳ**'tan) Cıvıldatmak, cırcır ettirmek, çatırdatmak.
şirtildimaḳ Çatırdamak.
şişe Şişe. **lampa şişisi** lamba şişesi.
şiteyze Ç. Sahne, varyete.
şivir Fısıltı, fısıldama.
şivirġan Kar fırtınası.
şivirġanliḳ Fırtınalı. **şivirganlik soġuḳ** fırtınalı soğuk.
şivirlaş Fısıldama.
şivirlaşmaḳ Fısıldaşmak.
şivirlimaḳ Fısıldamak.
şivirlişiş Fısıldaşma.
şivir-şivir Fısıltı. **şivir-şivir sözleşmek** fısıldaşmak.
şodaymaḳ Dimdik durmak, çıkmak, dışarı fırlamak, ucu çıkmak.
şoduyuş Dimdik durma, çıkış, dışarı fırlama, ucu çıkma.
şofañ Ç. bk. **şopañ.**
şofér R. Şoför.
şox F. Yaramaz, afacan, haylaz.
şoxla (ağız) Domates.
şoxlanmaḳ F.U. Yaramazlık etmek, numara yapmak.
şoxluḳ F.U. Yaramazlık, çapkınlık. **şoxluḳ ḳilmaḳ** yaramazlık yapmak.
şoxlunuş F.U. Yaramazlmık etme, numara yapma.
şoxşumaḳ Çekilmek, gerilemek.
şoxşuş Çekilme, gerileme.
şoxula Ç. frenküzümü.
şoköl (ağız) bk. **arişañ**
şoḳ F. bk. **şox.**
şola I. bk. **şoyla.**
şola II. Kızıltı, ışık. **künniñ şolisi** güneş ışığı.
şolaḳ (ağız) bk. **şurtañ** ve **şorluḳ** II.
şoluġ (ağız) bk. **şorluḳ** I.
şoluḳ (ağız) bk. **şorluḳ** II.
şondaḳ (ağız) bk. **şundaḳ.**
şopañ Ç. Rakı fabrikası.
şopḳa (ağız) bk. **zencivil.**
şopur R. (ağız) bk. **şofér.**
şor I. F. Tuzlak arazi.
şor II. Dert, bela, felâket, müsibet, afet, kaza. **Özemniñ şorum** Kendi derdim. **şor mañlay** bedbaht, zavallı, talihsiz, şanssız. **Şorum ḳurudi** Şansımı kaybettim. **Şoruñ ḳursun!** Bedbaht! zavallı! **Soruñ ḳurġur!** Bedbaht! zavallı!
şora I. Geçme, geçid.
şora II. F. Şura, meclis.
şoralmaḳ Emilmek.
şoraş Emme, içine çekme.
şoratḳuzmaḳ bk. **şoratmaḳ.**
şoratmaḳ (**şorimaḳ**'tan) emdirmek.
şoriġuçi Emen, içine çeken. **ḳan şoriġuçi** kan içici, kan emen, gaddar, hunhar.
şorimaḳ Emmek, içine çekmek.
şorlaḳ Tuzlak arazi.
şorlañ Tuzlak arazi.
şorlatmaḳ Mutsuz etmek, zor durumda bırakmak.
şorluḳ I. Bedbaht, zavallı, talihsiz, şanssız.
şorluḳ II. Tuzlu, tuzlak arazi.
şorluḳluḳ Bahtsızlık, mutsuzluk, zavallılık.
şorpa Çorba. Ayrıca bk. **şorva.**
şortan Turna balığı.
şortañ Tuzlak arazi.
şortañliḳ Tuzlak arazi.
şortumşuḳ I. İnatçı adam, harın 2. Kötü, kindar, öfkeli.
şortumşuḳluḳ 1. İnatçı olma hali 2. Kötülük, kindarlık.
şoruġuçi Emen.
şoruḳ Çivi, kafriçe.

şorutuş Emdirme, içine çektirme.
şorva Çorba.
şorviçi Çorbacı.
şosey Ç. Yeşil salata.
şoşyo Ç. Binbaşı.
şota Merdiven, iskele.
şotka R. Fırça, **çiş şotkisi** diş fırçası.
şotkilanmaḳ Fırçalanmak.
şotkilaş Fırçalama, fırçalaş.
şotkilatmaḳ (**şotkilimaḳ**'tan) Fırçalatmak.
şotkilimaḳ Fırçalamak.
şotkiliniş Fırçalanma.
şotkilitiş Fırçalatma.
şova Çorba. **şova gürüç** pirinç çorbası. Ayrıca bk. **şorva.**
şoviçi (ağız) bk. **şorviçi.**
şoya I. Ç. Rehin sandığı.
şoya II. Ç. Ağa oğlu, paşa evladı.
şoyla Koyu pirinç çorbası.
şoyna Kalın keten veya pamuk ipliği.
şöbe A. Şube. **Caylarda şöbiler ḳurulmaḳta** Oralarda şubeler kurulmakta.
şöhret A. Şöhret, ün. **şöhret ḳazanmaḳ** şöhret kazanmak. **Şöhriti pütün dünyaġa tarḳalġan** Şöhreti dünyaca bilinmiş.
şöhretlenmeḳ A.U. Şöhretli olmak.
şöhretlik A.U. Şöhretli.
şöhretliniş A.U. Şöhretli olma.
şöhretperest A.U. İkbalperest, şöhret düşkünü.
şöhretperestlik A.F.U. İkbalperestlik, şöhret düşkünlüğü.
şöhretsiz A.U. Şöhretsiz.
şöhretsizlik A.U. Şöhretsizlik.
şölgey Tükürük, salya.
şölgeylenmek Tükürük çıkması; tükürüklü hale gelmek.
şölgeylik Tükürüklü.
şölümdeş Tükürükleme, tükürükleş.
şölümdimek Tükürüklemek.
şöpük Kabuk. **alma şöpükliri** elma kabukları.
ştap R. Karargah. **ştap başliġi** kurmay; erkan-ı harp. **baş ştap** baş karargah.
ştat R. Kadro.
ştatliḳ R.U. Kadrolu.
şu Şu. **şu yerde** şurada. **şu yerge** şuraya. **şu yerdin** şuradan. **şu ḳeder** şu kadar. **şuniñ bilen** şununla. **şuniñ bilen bille** şununla beraber. **şu seveplik** şu sebeple. **şu çaġda** şu zaman, o zaman. **şuniñ** üçün şunun için. **şuniñdek** şunun gibi. **şu kemgiçe** şu ana kadar. **şu küngiçe** şu güne kadar. **şu çaḳḳiçe** şu ana kadar. **şu arida** şu arada.
şuar A. Şiar, slogan.
şuarperest A.F. Slogan atmayı seven.
şuarperestlik A.F.U. Slogan atmayı sevme hali.
şucañ Ç. Müdür, okul müdürü.
şuci Ç. Parti sekreteri. **Partiye komitéti şucisi** Parti komitesi sekreteri.
şuciliḳ Ç.U. Sekreterlik. **U ülkilik partiye komitétiniñ şuciliġi vezipiside bolġan** O eyalet parti komitesinin sekreterlik görevinde bulunmuş.
şuġul A. Meşgul, iş.
şuġullandurmaḳ A.U. Meşgul etmek.
şuġullanduruş A.U. Meşgul etme.
şuġullanmaḳ A.U. Meşgul olmak.
şuġullunuş Meşgul olma.
şukemgiçe Şu ana kadar.
şukemgiçilik Şu ana kadar.
şuḳ (ağız) bk. **şük** I.
şuḳuri (ağız) bk. **juḳuri.**
şuḳuş (ağız) bk. **juḳuş.**
şul bk. **şu.**
şulu şoyla.

şuluḳlimaḳ Dalgalanmak, karışmak, kargaşalık.
şum İç karartıcı, meşum, uğursuz.
şumbuya Kavunun köküne çıkan parazit bitki. **ḳoğunluḳni şumbuya basti** Kavunluğu parazit bitki bastı.
şumlanmaḳ Heyecanlanmak, telaşlanmak, tedirgin olmak, oynak olmak.
şumluḳ Dert, bela, uğursuzluk, afet, felâket.
şumlunuş Heyecanlanma, telaşlanma, tedirgin olma, oynak olma.
şumşa (botanik) Eğreltiotu.
şunçe O kadar, şu kadar.
şunçilik Şu kadar. **şunçilik vaxt içide** şu kadar vakit içinde.
şunçivala Şu kadar, o kadar. **Nime şunçivala vaḳraysen?** Niye o kadar bağırıyorsun?
şunçuvala F. bk. **şunçivala.**
şunda Şurada.
şundaġ (ağız) bk. **şundaḳ.**
şundaġliḳtin Şöyle olduktan.
sundaḳ Şöyle. **şundaḳ ḳilip** şu halde. **Şundaḳ bolsun** Şöyle olsun. **şundaḳ bolsimu** şöyle olsa da **şundaḳ bolġandila** sadece şöyle olduğ haled. **Şundaḳmu?** Şöyle mi?
şundaḳçe Şu halde, şöylece.
şundaḳla Şu halde, sadece şöyle, şunun gibi, aynı.
şundaḳtimu Şöyle olduğu halde.
şunday (ağız) bk. **Şundaḳ.**
şundin Şundan. **şundin tartip** şundan başlayarak.
şuniñda Şunda.
Şuniñdek Şunun gibi.
şuniñdin Şundan. **şuniñdin kéyin** şundan sonra.
şuniñġa Şuna, şunun için. **şuniñġa uxşaş** şuna benzer. **şuniñġa uxşaş ademler** şunun gibi adamlar. **şuniñġa ḳarimastin** şuna bakmadan.
şuniñki Şununki. **Bu hem şuniñki** Bu da şununki. **şuniñkidek** şununki gibi.
şuñ Filiz.
şuña Onun içiendir ki; ondan dolayıdır ki.
şuñġuçi Pike bombardıman uçağı.
şuñġumaḳ Dalmak.
şuñġuş Dalma, dalış.
şuñġutmaḳ (**şuñġumaḳ**'tan) Batırmak, daldırmak, banmak.
şuñġutuş Batırma, daldırma, banma.
şuñḳar Doğan, şahin, **Şuñḳarim** Şahinim.
şuñlaşḳa Şunun için.
şupurmaḳ (ağız) bk. **yopurmaḳ.**
şurdaḳ Yara izi, bere.
şurġan bk. şivirġan.
şuruḳ Tomruk (ğu), kütük (ğü).
şuta bk. **şota.**
şutu (ağız) bk. **şota.**
şuvaḳ (botanik) Pelin, akpelin.
şuvede (ağız) Şurada.
şuvedin (ağız) Şuradan.
şuvege (ağız) Şuraya.
şuvurġan bk. **şivirġan.**
şuvurmaḳ Süpürmek, kaldırmak (tipi).
şuvuruş bk. **suvurmaḳ.**
şübhe A. Şüphe. **şüphe ḳozġimaḳ** şüphelendirmek. **şübhige çüşmek** şüphelenmek. **Şübhem bar** Şüphem var. **Şübhem yoḳ** Şüphem yok. **şübhide ḳalmaḳ** şüphelenmek. **Méniñ u kişide şübhem bar** Ben o kişiden şüpheleniyorum. **şek-şübhe** şüphe.
şübhilendürmek A.U. Şüphelendirmek.
şübhilendürüş A.U. Şüphelendiriş, şüphelendirme.
şübhilengüç A.U. İtimatsız, şüpheci.
şüphilenmek A.U. Şüphelenmek.
şübhilik A.U. Şüpheli. **şübhilik adem** şüpheli adam. **şübhilik iş** şüpheli iş.
şübhiliniş A.U. Şüphelenme.
şübhisiz A.U. Şüphesiz.
şübhisizlik A.U. Şüphesizlik.

şühret A. bk. **şöhret.**
şük I. Sakin, sessiz. **şük turmaḳ** sakin olmak. **şük bolmaḳ** sakin olmak.
şük II. (ağız) bk. **jük.**
şükleş (ağız) bk. **jükleş.**
şüklük Sakinlik, sessizlik.
şük-şük Sakin, sessiz, hareketsiz.
şükür A. Şükür. **Xudaġa şükür** Allaha şükür.
şülgey bk. **şölgey.**
şülle (ağız) bk. **şoyla.**
şümdürmek Saplamak, batırmak.
şümdürüş Saplama, batırma.
şümek Musluk.
şümermek Emmek, içine çekmek.
şümeş Emme, emiş.
şümimek bk. **şümmek.**
şümmek Emmek, içine çekmek.
şümşeygen Sırtı hafifçe kamburlaşmış.
şümşeymek Sırtını hafifçe kamburlaştırmak.
şümşeytmek Sırtını hafifçe kamburlaştırtmak.
şümşüyüş Sırtını hafifçe kamburlaştırma.
şümüdekleş Sıvama, çemreme.
şümüdeklimek Sıvamak, çemremek.
şümürüş Emme, içine çekme.
şümüş Emme, içine çekme.
şüp-şük Sakin, sessiz. **şüp-şük olturmaḳ** sessiz oturmak.
şürkünmek Üşünmek, ürpermek.
şürkünüş Üşüme, ürperme.
şürmel Buz çözümü.
şüve (ağız) bk. **çile.**
şved İsveç. **Şved ayili** İsveç kadını. **Şved tili** İsveç dili.
şvedsariye İsviçre.
şvedsariyilik İsviçreli.

T

ta I. F. : **Ta axşamgiçe** Ta akşama kadar. **ta şu kemgiçe** ta şu ana kadar.

- ta II. Bulunma eki. **ayaḳta** ayakta. **yaġaçta** ağaçta. **taşta** taşta.

Taala A. (dinî) Teâlâ. **Allahi Taala.** Allahü-teâlâ.

taam A. Yemek. **şirin taam** tatlı; tatlı yemek.

tac A. Taç.

tacdar A.F. Taçdar, taçlı, taç sahibi.

tacigül A.F. (botanik) Horozibiği. Ayrıca bk. **tacixoraz.**

Tacik Tacik. **Tacik ayili** Tacik kadını. **Tacik tili** Tacik dili. **Taşḳorġan Tacikliri** Taşkorgan Tacikleri (Taşkorgan, Kaşgar yöresindeki bir Tacik nahiyesi.).

tacliḳ A.U. Taçlı, taç sahibi.

tadan Kurnaz. **Tadan tülki tumşiġidin ilinür** (atasözü) Kurnaz tilki burnundan yakalanır.

tadanliḳ Kurnazlık. **tadanliḳ ḳilmaḳ** kurnazlık yapmak.

taġ I. Dağ. **taġ étigi** dağ yamacı. **taġ béşi** dağ tepesi. **taġ tarmiġi** dağ kolu. **taġniñ tégi** dağın dibi. **yapilaḳ taġ** yasssı dağ. **yalpaḳ taġ** yassı dağ. **taġ öçkisi** dağ keçisi. **taġ tékisi** dağ tekesi. **taġ almisi** dağ elması.

taġ II. bk. **taḳ.**

taġa Dayı.

taġaḳ I. Tarak.

taġaḳ II. Sırt yüzgeci.

taġaḳ III. Kürek kemiği.

taġar Çuval.

taġarçi Çuvalcı, çuval yapan usta.

taġarlaş Çuvalı doldurma, çuvallama.

taġarlimaḳ Çuvalı doldurmak, çuvallamak.

taġliḳ Dağlı, dağlık.

taġ-taġ : Taġ-taġ bolup yatidu Dağ gibi büyük ve bol. **Bazarda tarvuz taġ-taġ bolp yatid** Pazarda karpuz pek çok.

taġtérek (botanik) Bir tür dağ ağacı.

taharet Aptes. **taharet almaḳ** aptes almak. **taharet sundurkmaḳ** aptesi bozmak. **taharetke taşḳiriġa çiḳmaḳ** aptes için dışarı çıkmak. Ayrıca bk. **teret.**

taharetxana A.F. Tualet. Ayrıca bk. **teretxana.**

tax (taklidî ses) **U toxuni tax devetti** O tavuğa kış kış dedi.

taxlaş Ayıklama, arındırma.

taxlimaḳ Ayıklamak, arındırmak. **paxtini taxlimaḳ** pamuk tarlasını yabanî otlardan arındırmak.

taxta F. Tahta. **sinip taxtisi** sınıf tahtası. **ḳara taxta** kara tahta; yazı tahtası. **şahmet taxtisi** satranç tahtası. **aş taxta** mutfak tahtası. **taxta tömür** varak demir. **taxta çay** tablet çay.

taxtay F. Tahta.

taxtayliḳ F.U. Tahtalı.

taxtiçe F. Küçük raflar.

taxtilaş bk. **taxtilimaḳ.**

taxtilimaḳ Ekin için hazırlanmış toprağın tahta gibi düzgün dört köşeli hale getirilmesi.

taxtivéşi F.U. Raf, kanape.

tak Sorkun dalı, bağ çubuğu.

takallaşmaḳ Ağız kavgası yapmak. **teñ takallaşmaḳ** karşılıklı ağız kavgası yapmak. **Séniñ bilen gep takallaşḳili bolamdu!** Senin ile ağız kavgası yapılır mı! **Séniñ bilen gep takallaşḳan barmu?** Seninle ağız kavgası yapan birisi var mı?

takallişiş Ağız kavgası yapma; kavgalaşma.

takamil A. Gelişme, ilerleme, inkişaf, olgun, sağlam.

takamillaşmaḳ A.U. Gelişmek, ilerlemek, olgunlaşmak.

takamillaşturmaḳ (**takamillaşmaḳ**'tan) A.U. Geliştirmek, ilerletmek, olgunlaştırmak.

takamillaşturuş Geliştirme, ilerletme, olgunlaştırma.

takamillişiş Gelişme, ilerleme, olgunlaşma.

takaslimaḳ Tıpış tıpış yürümek.

takçe F. Niş, duvar gözü.

taki 1. Halen, şimdi, şimdilik 2.- dıkça, -ıncaya kadar.

takirañ Dörtnal.

taksi R. Taksi.

taktika R. Taktik, usul, yöntem.

taktikiliḳ R.U. Taktik, taktik meselesi.

taḳ I. Tek, yalnız, çift olmayan. **Cupmu, taḳmu?** Çift mi, tek mi?

taḳ II. Tam. **taḳ özi** tam kendisi. **taḳ muşu** tam bu. **taḳ şundaḳ** tam şöyle.

taḳ III. (ağız) bk. **taġ** I.

taḳa Nal.

taḳaḳ Reze, tırkaz, sürgü.

taḳalmaḳ Çatıştırmak, karşı karşıya getirmek, yakınlaştırmak.

takaş bk. **taḳimaḳ.**

taḳaşmaḳ Takılıp kalmak, karşılaşmak, çatışmak, çarpışmak, değinmek. **asmanġa taḳaşḳan öyler** göklere yükselen evler; gökdelenler.

taḳet A. Takat. **Taḳitim ḳalmidi** Takatım kalmadı.

taḳetlik A.U. Takatli olma hali.

taḳetsiz A.U. Takatsiz.

taḳetsizlendürmek A.U. Takatsiz hale getirmek.

taḳetsizlenmek A.U. Takatsiz hale gelmek.

taḳetsizlik A.U. Takatsizlik. **taḳetsizlik körsetmek** takatsiz olduğunu belirtmek.

taḳetsizliniş A.U. Takatsiz hale gelme.

taḳi Takke.

taḳiçi Nalbant, demirci.

taḳiçiliḳ Nalbantlık, demircilik.

taḳilaḳliḳ Nallanmış.

taḳilaş 1. Nallama 2. (mecazi) Aldatma.

taḳildaḳ Palavracı, çenesi düşük, boşboğaz.

taḳildaş Takırdama.

taḳildatmaḳ (**taḳildimaḳ**'tan) Takırdatmak. **işikni taḳildatmaḳ** kapıyı takırdatmak.

taḳildimaḳ Takırdamak.

taḳilimaḳ 1. Nallamak 2. (mecazi) Aldatmak. **U taza taḳilap kétiptu de** O iyice aldatmış ya.

taḳim : **Taḳim arallar** Takımadaları.

taḳimaḳ 1. İtmek 2. Yaklaştırmak 3. Dayak koymak, altından tutmak 4. Takmak, iliştirmek.

taḳir Düz, dümdüz, çıplak. **taḳir dala** dümdüz istep. **tap-taḳir** dümdüz. **Étizliḳ tap-taḳir bolup ḳaldi** Tarla çıplak hale geldi. **taḳir baş** kel, dazlak.

taḳiye Takke.

taḳlaş Seyrekleştirme, seyreltme
taḳlimaḳ Seyrekleştirmek, seyreltmek.
taḳmaḳ Takmak. **közeynek taḳmaḳ** gözlük takmak. **Eypni maña taḳmañ** Suçu bana yüklemeyin.
taḳta F. (ağız) bk. **taxta.**
taḳterep (ağız) bk. **şimal.**
taḳ-tuḳ (taklidi ses) Takır, takır takır.
tal I. Söğüt ağacı. **ḳizil tal** söğütün bir türü. **üzüm téli** üzüm dalı.
tal II. Tane. adet, **Bir tal tamaka** Bir tane sigare. **Bir tal tük** Bir tane tüy (kıl). **Bir tal ḳorḳmaydu** Hiç korkmiyor. **Bir talmu söz uḳmaydu** Bir kelime bile bilmiyor. **U bir talmu sözge kirmeydu** O hiç söz dinlemez.
tal III. (anatomi) Dalak.
tal IV. Tam. **tal tüşte** tam öğle zamanında.
tala 1. İstep, bozkır. 2. Evin dışı, sokak. **talaġa çıḳmaḳ** dışarı çıkmak. **Talaġa çiḳip kéleyli** Dışarı çıkalım. **Bugün talada soġuḳ** Bugün dışarısı soğuk.
talax A. (ağız) bk. **talaḳ.**
talaxet A.F. Boşanma belgesi; boşanma mektubu.
talaḳ A. Talak, boşama. **talaḳ xet** boşanma mektubu. **üç talaḳ** üç talak. **talaḳ ḳilmaḳ** boşanmak, boşamak.
talaliḳ Kızın evlilik hali **talalik ḳilmaḳ** kızı evlendirmek. **İkki ḳizimni talaliḳ ḳildim** İki kızımı evlendirdim.
talan bk. **talañ.**
talanmaḳ Yağmalanmak.
talant A. Kabiliyet, istidat, yetenek. **talant égisi** yetenek sahibi
talantliḳ A.U. Yetenekli.
talantsiz A.U. Yeteneksiz.
talantsizliḳ A.U. Yeteneksizlik.
talañ Yağma, çapul, talan.
talañçi Yağmacı.
talañçiliḳ Yağmacılık.
talañ-tarac U.F. Yağma, çapul, talan.
talañ-taracçi U.F.U. Yağmacı.
talañ-taracçiliḳ Yağmacılık. **talañ-taracçiliḳ uruşi** yağmacılık savaşı.
talaş I. Yağmalama, soyma.
talaş II. Tartışma, münakaşa, ihtilaf, geçimsizlik, anlaşmazlık. **talaş ḳilmaḳ** münakaşa etmek.
talaşmaḳ I. 1. Münükaşa etmek, tartışmak. **söz talaşmaḳ** tartışmak. **yol talaşmaḳ** geçebilmek için çekişmek. 2. Dalaşmak, boğuşmak. **can talaşmaḳ** can çekişmek. **késel can talaşmaḳta** hasta can çekişmekte. **baha talaşmaḳ** pazarlık yapmak.
talaşmaḳ II. Dalaşmak, soymak, yağma etmek, talan, çapul.
talaş-tartiş Münakaşa ve tartışma.
talatmaḳ (**talimaḳ**'tan) Dalatmak, yağma ettirmek.
talay Çok, epey. **bir talay** birçok. **Bir talay jil ötti** Birçok yıllar geçti. **Bir talay kişi keldi** Birçok kişi geldi.
talay-talay Birçok. **Uniñdin béri talay-talay sular aḳti** Ondan beri birçok sular aktı.
taldurmaḳ (**talmaḳ**'tan) Yormak. **Ademni taldurudiġan iş** İnsanı yoran iş. **Közüñni taldurma** Gözünü yorma.
talduruş Yorma
talgül U.F. Zakkum (ağacı).
talġaş Seçme, ayırma, çıkarma.
telġimaḳ Seçmek, ayırmak, çıkarmak.
taliġuçi Yağmacı, soyguncu.
talimaḳ Yağmalamak, soymak.
talip A. Öğrenci.
talişiş bk. **talaşmaḳ.**
talkan 1. Kavurulmuş un. **térik talḳini** kavurulmuş darı unu. 2. Darmadağın olma. **talḳan ḳilmaḳ** darmadağın etmek.

talqandimaq 1. Dövmek, ezmek, ufalamak 2. kırmak, parçalamak, bozmak, darmadağın etmek.

tallanma Seçmeli. **tallanma eserler** seçmeli eserler.

tallanmaq Seçilmek, ayıklanmak. **tallanğan eserler** seçilmiş eserledr.

tallaş Seçme.

tallimaq Seçmek.

talliniş Seçilme, ayıklanma. **Tebiy talliniş** Doğal ayıklanma.

tallivalmaq Seçmek.

talma Epilepsi, sara (hastalığı).

talmaq Yorulmak. **Közlirim taldi** Gözlerim yoruldu. **Özi harğan éti talğan édi** Kendisi de, atı da yorulmuştu. **télip kétiş** yorgunluk.

talmas Yorulmaz. **harmas-talmas** yorulmaz.

talmay Yorulmadan. **harmay-talmay** yorulmadan.

talon R. Kupon, fiş.

tal-tal 1. Ayrı ayrı, tane tane 2. Yırtık pırtık. **tal-tal bolup ketmek** yırtık pırtık haline gelmek.

taltuz Kırıntılar.

talzar U.F. Söğütlük.

talzarliq U.F.U. bk. **talzar.**

tam I. Duvar, dam. **adem boyi tam soquvalmaq** adam boyu kadar duvar yapmak. **tam géziti** duvar gazetesi. **tam öy** toprak duvardan yapılmış ev. **kések tam** kerpiçten yapılmış duvar. **kumilaç tam** çamurdan yapılmış duvar. **soqma tam** topraktan yapılmış duvar.

tam II. bk. **tem.**

tam III. A. Tam. **tam menisi bilen** tam anlamıyla.

tama A. Tamah. **tama qilmaq** Tamah etmek.

tamager A.F. Tamahkâr.

tamagerlik A.F.U. Tamahkârlık.

tamağdimaq Boğazını kesmek.

tamaka Tütün, sigara. **sériq tamaka** boru ile içilen bir tür tütün. **tamaka çekmek** sigara içmek.

tamakiçi 1. Tütüncü 2. Tütün kullanan adam.

tamakiçilik Tütüncülük.

tamakixor U.F. Sigara tıryakisi.

tamakixorluq U.F.U. Sigara tıryakiliği.

tamakizar U.F. Tütün tarlası.

tamakizarliq U.F.U. Tütün tarlası.

tamaq I. Yemek. **çüşlük tamaq** öğle yemeği. **tamaq yémek** yemek yemek. **tamaq bermek** yemek vermek. **tamaq etmek** yemek yapmak. **tamaq bölümi** yemek odası. **tamaqtin aldin** yemekten önce.

tamaq II. Damak. **qil tamaq** kaprisli, şımarık, bir şey beğenmez.

tamaq III. (ağız) Tırmak, bahçıvan tarağı.

tamaqxana U.F. Yemekhane.

tamaqlandurmaq (**tamaqlanmaq**'tan) Yemek vermek, doyurmak.

tamaqlanmaq Yemek yemek.

tamam A. Tamam, bitti. **tamam qilmaq** bittirmek. **Balilarniñ tamami keldi** Çocukların hepsi geldi.

tamamen A. Tamamen, büsbütün, hepsi.

tamamlanmaq Tamamlanmak.

tamamlaş A.U. Tamamlama, bitirme.

tamamlaşmaq A.U. Bitirişmek, yardımlaşmak.

tamamlatquzmaq bk. **tamamlatmaq**

tamamlatmaq A.U. (**tamamlimaq**'tan) Tamamlatmak, bitirtmek.

tamamlimaq A.U. Tamamlamak.

taman Yan, taraf, yön. **Bizniñ tamanda** Bizim tarafta.

tamaşa F. Gezme, eğlence, seyretme. **tamaşa qilmaq** seyretmek, gezmek,

eğlenmek. **toy-tamaşa, oyun-tamaşa** eğlence, düğün.

tamaşabin Seyirci.

tamaşaxana F. Eğlence yeri.

tamaşiçi F.U. Seyirci.

tambal (ağız) İç donu, don. **tambal bağ** don bağı. Ayrıca bk. **iştan.**

tambur F. bk. **tembur.**

tamçe Damla. **bir tamçisini ḳaldurmastin içmek** bir damlasını bile kaldırmadan içmek. **Bir tamçe ḳénimiz ḳalgiçe** Bir damla kanımız knalana dek.

tamçi Damcı, dam yapan, usta, inşaat ustası.

tamçilik Dam, duvar veya inşaat işi. **tamçilik ḳilmaḳ** dam veya ihşaat işi ile meşgul olmak.

tamçilimaḳ Damlamak. **Yamġur tamçilap turuptu** Yağmur yağıyor. **Her yaḳtin su tamçilaydu** Her taraftan su damlıyor.

tamçitmaḳ Damlatmak. Ayrıca bk. **tamdurmaḳ, tamġuzmaḳ.**

tamgézit Duvar gazetesi.

tamġa Damga. **tamġa salmaḳ** damga vurmak. **poçta tamġisi** posta damgası.

Tamġaç han Tabgaç Han.

tamġiçi bk. **möhürcü.**

tamġilanmaḳ Damgalanmak.

tamġilaş Damgalama.

tamġilatmaḳ (**tamġilimaḳ**'tan I.) Damgalatmak.

tamġilimaḳ I. Damgalamak.

tamġilimaḳ II. Damlamak.

tamġuzmaḳ Damlatmak. **köz yaşlirini tamġuzmaḳ** gözyaşlarını damlatmak.

tamġuzuş Damlatma.

tamirat A. Kuruluş, yapım.

tamiratçi A.U. Restorasyoncu.

tamiratçilik A.U. Restorasyonculuk.

tamlik I. Mazanka; küçük kerpiç ev.

tamlik II. bk. **temlik.**

tammaḳ Damlamak.

tamtuḳ : Tamtuġi ḳalmiġan Dayanıksız, perişan, eski püskü, sağlam olmayan.

tamtum Boyanmış. eşya üstündeki başka renkli lekeler, benekler.

tamuḳ Tamu, cehennem.

tana I. İp.

tana II. Dana.

tanap A. İp.

tanasil A. Üreme, çoğalma. **tanasil eza** tenasül, cinsel, cinsî.

tanasip A. Nispet, oran.

tanasipliḳ A.U. Orantılı, nispî

taniş (ağız) bk. **téniş.**

tanka R. Tank. **tanka ḳismi** tank bölüğü. **tanka ḳoşunliri** tank ordusu.

tankçi R.U. Tankçı

tanmaḳ İnkar etmek, yadsımak, reddetmek.

tansa R. Dans, oyun. **tansa ḳilmaḳ** dans etmek, oynamak.

tansiḳ Az, seyrek, özlenilen, özlemi duyulan. **tansiḳ tamaḳ** özlenilen yemek.

tanur (ağız) bk. **tonur.**

tañ I. Hayret, şaşıntı. **tañ ḳalmaḳ** hayret etmek, şaşmak. **hañ-tañ** hayret.

tañ II. Tan, sabah, şafak vakti. **tañ atḳanda** tan yeri ağardığında; şafak söktüğünde. **tañ étişi bilen** şafak sökmesiyle beraber. **tañ seherde** sabahın seherinde **tañ bilen** sabahleyin. **tañ vaxti** sabah vakti **tañġa yéḳin** sabaha yakın. **tañ atmaḳ** şafak sökmek. **Tañ atti** Şafak söktü. **Tañ yoridi** Tan ağardı. **tañ atḳuzmaḳ** sabahlamak. **tañ ata-atmastinla** tan yeri ağarır ağarmaz; şafak söker sökmez. **atni tañ aşurmaḳ** atı sabaha kadar aç bırakmak.

tañcañ Ç. Subay.

tañcañlik Ç.U. Subaylık. **tañcañlik ķilmaķ** subaylık yapmak.

tañey Zannetmem, sanmam, belki de, bilmem.

tañgar Ç. Darı ezmesi.

tañġut Tibetli, Tibet milleti.

tañķiş Kısa ve kalkık burun.

tañla 1. Sabah 2. Yarın.

tañlay Damak.

tañliķi 1. Sabahleyin 2. Yarın. **Tañliķi ķuyruķtin bügünki öpke yaxşi** (deyim) Yarınki kuyruk yağından bugünkü akciğer iyi.

tañlikta Sabahı.

tañliktiki Sabahtaki.

tañlisi Sabahleyin.

tañmaķ Bağlamak. **yaġaçķa tañmaķ** ağaca bağlamak. **Béşiġa yaġliķ tañġan ķiz** Başı örtülü kız.

tañmuma Ç. Yağ, un ve şeker karışık fırında yapılmış bir tür Çin tatlısı.

tañpañ Ç. Darı ezmesini hazırlayan yer (darı ezmesi veya darıdan yapılmış tatlı, bk. **tañgar).**

tañpañçi Ç.U. Darı ezmesini yapan kimse (bk. **tañgar**).

tañpañçiliķ Ç.U. Darı ezmesini hazırlama işi (bk. **tañgar).**

tañ seher U.A. Sabah seher. **tañ seherde** sabahın seherinde.

tañsik Nadir, ender, seyrek, çok az bulunan.

tañsiklik Enderlik, seyreklik.

tañşir Ç. Bir tür sıvı darı ezmesi.

tap I. F. Sağlık, sıhhat. **Tavim yoķ** Sağlığım iyi değil.

tap II. Zaman, an. **muşu tapta** şu anda. **şu tapġiçe** şu ana kadar.

tap III. 1. İz, sapan izi. 2. (mecazi) Buruşuk.

tap IV. Yük. **Tapiñni artma!** Yüklenme!

tapa Serzeniş, başa kakma, tekdir. **tapa ķilmaķ** serzeniş etmek, başına kakmak, tekdir etmek.

tapan 1. Taban (ayak tabanı) 2. İsbit 3. Ökçe.

tapançe F. Tabanca.

tapa-tene U.A. Serzeniş ve ayıplama.

tapavet F. Kazanç, gelir. **U tapķan tapavitini serp ķilip ķoyġan** O kazancını sarfedip bitirmiş.

tapavetlik F.U. Kazançlı, gelirli.

tapçi Kıt, azalma, yetersiz. **Pul tapçi bolup ķaldi** Para kıtlığı baş gösterdi.

tapilaş I. Tenbih etme, uyarma, ikazda bulunma.

tapilaş II. (ağız) bk. **taptaş.**

tapilimaķ Tenbih etmek, uyarmak, ikazda bulunmak.

tapķan-tergen Bulunan ve biriktirilen.

tapķur Zihni çevik, hazırcevap.

tapķurluķ Zihin çevikliği, hazırcevaplık.

tapķuzmaķ (**tapmaķ**'tan) Bulmaya zorlamak. Ayrıca bk. **tapturmaķ.**

tapķuzuş Bulmaya zorlama.

tapmaķ Bulmak. **izlep tapmaķ** arayıp bulmak. **oylap tapmaķ** düşünerek bulmak. **U oġul tapti** O oğul doğurdu. **tereķķi tapmaķ** gelişmek. **zorur dep tapmaķ** önemli bulmak. **ķaza tapmaķ** ölmek. **Tinim tapmaymen** Dinlenmeksizin hareketteyim. **Uniñ köñlini taptim** Onun gönlünü aldım.

tapsa Eşik. **Tapsamda ayiġiñ bolmison** Bir daha eşiğime ayak basma.

tapşurma Ödev, vazife.

tapşurmaķ Teslim etmek, vermek, emanet etmek, şunmak, havale etmek. **Atlarni béķişni oġlumġa tapşurdum** Atları bakması için oğluma teslim ettim.

tapşuruķ Ödev, vazife.

tapşuruş Teslim etme, verme, emanet etme, sunma, havale etme.
taptalma Çiğnenme.
taptaş Çiğneme.
taptatmaḳ (**taptimaḳ**'tan) Çiğnetmek.
taptaza, tap-taza U.F. Tertemiz.
tap-tazilik U.F.U Tertemizlik.
tap-téḳir Çıplak, cavlak, açık.
taptimaḳ Çiğnemek.
tapturuş Bulmaya zorlama.
tapur-topur (taklidî ses) Takır-tukur. **Ular tapur-topur kirip keldi** Onlar takır-tukur giriverdi.
tar I. Tel, kiriş.
tar II. Dar. **Uniñ içi tar** Onun içi dar.
tarac F. bk. **talañ-tarac.**
taraḳan Hamam böceği.
taraḳḳida (taklidî ses) Pat diye. **İşik taraḳḳida ḳilip éçildi** Kapı pat diye açılıverdi.
taraḳlaş Gürültü olma.
taraḳlatmaḳ (**taraḳlimaḳ**'tan) Gürültü yapmak.
taraḳlimaḳ Gürültü olmak.
taraḳsiz Taralmamış. **Uniñ çéçi taraḳsiz** Onun saçı taralmamış
taralmaḳ I. Dağılmak.
taralmaḳ II. Taralmak. **taralmış juñ** taralmış yün.
taram Tutam. **bir taram çaç** bir tutam saç.
taram-taram Dal dal; ayrı ayrı. **taram-taram çaç** dal dal saç. **taram-taram yaş** dal dal akan göz yaşı.
Tarançi Moğalca olan bu kelime, çiftçi anlamındadır. 18. yüzyılda Doğu Türkistan Kalmuk istilasına maruz kalır. İşte o zaman, çiftçilik yaptırmak amacıyla, güneyden kuzeydeki verimli topraklara zorunlu göç uygulanır. Bu göçmenlere Kalmuklar Tarançi adını verir.
taranmak Taranmak.
taraş I. Taraş, tarama.
taraş II. bk. **gügüt.**
taraşlaş F.U. Temizleme, arıtma, saflaştırma, kabuğunu soyma.
taraşlatmaḳ F.U. (**taraşlimaḳ**'tan) Arıttırmak, saflaştırmak, kabuğunu soydurmak.
taraşlimaḳ F.U. Temizlemek, arıtmak, saflaştırmak, kabuğunu soymak.
taratmaḳ I. bk. **tarḳatmaḳ.**
taratmaḳ II. (**tarimaḳ**'tan) Taratmak. **Çéçimni taritivaldim** Saçımı taratttım.
taraymaḳ Daralmak.
taraytmaḳ (**taraymaḳ**'tan) Daraltmak.
taraza F. Terazi. **taraziġa tartmaḳ** terazi kefesine koymak. **Tarazi jultsuz** (astronomi) Büyükayı.
taraziçi F.U. Kantar katibi.
tarbaġan (zool) Köstebek, dağ sıçanı.
tarbuġan bk. **tarbaġan.**
tarçilik Darlık.
tardan bk. **tadan.**
tarġil Çizgili, kaplansı. **tarġil at** çizgili renknli at. **ḳara tarġil** siyah çizgili. **tarġil alma** bir tür siyah çizgili elma.
tarix A. Tarih. **tarixtin burnuḳi** tarihten önceki. **Tarixi Hemidiy** Tarihi Hamidi (Doğu Türkistanlı tarihçi Musa Sayrami'nin (1836-1917) Sultan Abdulhamid II'e bağışladığı Yakup Bey dönemine ait eser)
tarixçi A.U. Tarihçi.
tarixiy Tarihî. **tarixiy veḳe** tarihî olay.
tarixşunas A.F. Tarihçi.
tarixşunasliḳ A.F.U. Tarihçilik.
tariliş I. Dağılma.
tariliş II. Taralma.
tarimaḳ Taramak. **çaç tarimak** saç taramak.

tarimuç 1. Kiriş, sinir 2. Kan damarları.
tariniş Taranma, taranış.
tarişiş Taraşma.
tariyiş Daralma.
tarḳaḳ Dağınık.
tarḳaḳlik Dağınıklık.
tarḳalmaḳ Dağılmak. **tarḳilip ketmek** dağılıvermek. **Mesligi téxi tarḳalġini yoḳ** Sarhoşluğu henüz giderilmedi (ayılmadı).
tarkaş Dağılma.
tarḳaşmaḳ Dağılmak. **Ular etrapḳa tarḳaşti** Onlar etrafa dağıldı.
tarḳatḳuçi Yayan, propagandacı, dağıtıcı. **késel tarḳatḳuçi** hastalık bulaştırıcı.
tarḳatmaḳ Dağıtmak, yaymak, gidermek. **söz tarḳatmaḳ** laf dağıtmak, laf atmak. **késel tarḳatmaḳ** hastalık bulaştırmak. **Mes ékensen, mañ, mesligiñni tarḳat!** Sarhoşmuşsun, git, sarhoşluğunu gider (ayıl)!
tarḳimaḳ Dağılmak. **Tuman tarḳidi** Sis dağıldı.
tarḳitiş Dağıtma, yayma, giderme.
tarlan Bal mumu rengi.
tarliḳ I. Darlık, kıskanma. **tarliḳ ḳilmaḳ** kıskanmak, imrenmek, haset etmek. **Tarliġim kélidu** Kıskanıyorum.
tarliḳ II. F.U. Telli. **köp tarliḳ** çok telli.
tarlimaḳ Büzülmek, daralmak.
tarliniş bk. **tarlimaḳ.**
tarmaḳ I. Dal, şube, budak, kol. **tömür yol tarmiġi** demir yol hattı. **deryaniñ oñ tarmiġi** nehrin sağ dalı. **taġ tarmaḳliri** dağ kolları.
tarmaḳ II. Tırmak.
tarmaḳçe Dim. Daha küçük dal, kol.
tarmaḳlanmaḳ Dallanmak.
tarmaḳlik Dallı budaklı.
tarmaḳliniş Dallanma.
tar-mar : **Tar-mar ḳilmaḳ** Tarumar etmek.
tarmilaş Tırmalama, sıyırma
tarmilimaḳ Tırmalamak, sıyırmak.
tars (taklidî ses) 1. Gürültü patırtı, şakırtı 2. Pat diye çıkan ses. **Tavuz tars étip yérilip ketti** Karpuz pat diye çatlayıverdi.
tarsildatmaḳ Gürültülü ses çıkartmak.
tarsildimaḳ Gürültü patırtı olmak.
tars-turs (taklidî ses) Şakırtı, çatırtı. **Uyaḳ-buyaḳtin tars-turs miltiḳ étildi** Oradan buradan gürültülü tüfek sesi çıktı.
tarşa : **Tarşa güñgürt** Kükürt, kibrit.
tar-tapçuḳ Küçük, dar.
tartiliş bk. tartilmaḳ.
tartilmaḳ (**tartmaḳ**'tan I.) 1. Gergin hale getirilmek, çekilmek 2. Sürüklenmek 3. Tartılmak, ölçüp biçilmek. **taraziġa tartilmaḳ** kilosuna bakmak. 4. **Cazaġa tartilmaḳ** Cezalandırılmak. **işḳa tartilmaḳ** işe çelbedilmek. 5. Öğütülmek, ufalanmak. 6. Azalmak, kısalmak, çekilmek, gerilemek. **Su tartildi** Su azaldı. 7. Sunmak, vermek. **Aş tartildi** Yemek verildi (dağıtıldı).
tartinçaḳ Çekingen, utangaç.
tartinçaḳliḳ Çekingenlik, utangaçlık. **tartinçaḳliḳ ḳilmaḳ** utangaçlık etmek.
tartinmaḳ Çekinmek, utanmak.
tartip : Çoñidin tartip kiçigigiçe Büyüğünden küçüğüne kadar.
tartiş I. Çekme.
tartiş II. İçme. **tamaka tartiş** sigara içme.
tartişiş Çekişme, tartışma.
tartişmaḳ Çekişmek, tartışmak, münakaşe etmek. **Ayiġim tartişip ḳaldi** Bacağıma kramp girdi.

tartivalmaḳ Çekip koparmak, elinden kapmak, ele geçirmek. **U pertuġini tartivélip işledi** O önlüğünü bağlayıp çalıştı.

tartivéliş Çekip koparma, elinden kapma, ele geçirme.

tartḳa Tırmık, bahçıvan tarağı.

tartḳuluḳ Istırap, acı. **tartḳuluḳ körmek** ıstırap çekmek.

tartḳuzmaḳ (**tartmaḳ**'tan I) Çektirmek.

tartḳuzuş Çektirme.

tartma I. Kolan.

tartma II. Çekmece, kutu.

tartma III. (ağız) El merdiveni.

tartmaḳ I. Çekmek. **tartip çiḳarmaḳ** çekip çıkarmak. **tartip baġlimaḳ** çekerek bağlamak. **tartip almaḳ** elinden çekip almak; zorla almak. **Oñ ḳapiġim tartip turuptu** Sağ gözümün kapağı seğiriyor. **başḳidin tartmaḳ** yeniden tartmak; bir daha tartmak. **taraziġa tartmaḳ** ağırlığını tartmak. **cazaġa tartmaḳ** cezalandırmak. **Bu nerse kişiniñ diḳḳitini özige tartidu** Bu nesne kişinin dikkatini kendine çekiyor. **işke tartmaḳ** işe celbetmek. **un tartmaḳ** un öğütmek. **yaġ tartmaḳ** yağ üretmek. **tuñġa çember tartmaḳ** ağaç küpe çember takmak. **çönek tartmaḳ** evlek yapmak. **oġlaḳ tartmaḳ** kesilen oğlakı at üstünde çekişmek (bir tür bozkır Türk oyunu). **baş tartmaḳ** vaz geçmek. **iştin baş tartmak** işi yapmaktan vaz geçmek. **buġday baş tartḳan çaġda** buğday başakladığı (başak çıkardığı) zamanda. **Burniñni tartma!** Burnunu çekme! **Tavuzlar pilek tartip ḳaldi** Karpuz bitkileri gelişmeye başladı. **tartip ketmek** sürükleyerek götürmek. **Tiliñni tart!** Konuşmana dikkatet! **caza tartmaḳ** ceza çekmek. **xorek tartmaḳ** horuldamak. **U cazasini tartti** O cezasını çekti. **kiçigidin tartip** küçüklüğünden beri. **Men uniñdin özemni çekte tartimen** Ben kendimi ondan kaçırıyorum; ondan çekiniyorm. **yiltiz tartmaḳ** kök salmak. **Şundin tartip köñlüm tartmaydu** Şu andan beri istemiyorm. **késel tartmaḳ** hastalanmak. **capa tartmaḳ** cefa çekmek. **çiḳim tartmaḳ** masraflanmak. **dert tartmaḳ** dert çekmek. **ziyan tartmaḳ** ziyan çekmek.

tartmaḳ II. : **Tamaka tartmaḳ** Sigara içmek. **Tamaka tartip bolmaḳ** Sigara içmeyi tamamlamak.

tartturmaḳ (**tartmaḳ**'tan I.) Çektirmek.

tartturuş Çektirme.

tartuḳ I. 1. Armağan, hediye 2. Ödül, mükafat.

tartuḳ II. Yara izi.

tartuḳlanmaḳ Ödüllenmek.

tartuḳlaş Ödüllendirme.

tartuḳlimaḳ Ödüllendirmek.

tartuḳliniş Ödüllenme.

taryol Patika, çığır.

tas Biraz, az kaldı. **Harvu aġdurulup kétişke tasla ḳaldi** Araba devrilmeye az kaldı. **Jiḳilip çüşkini tasla ḳaldim** Düşeyazdım.

taskam Elekle bir defada elenebilen unun veya darı gibi tahılın miktarı. **bir taskam térik** bir elek darı.

taskaş Eleme.

taskimaḳ Elemek.

tasma Kayış. **tasma pota** kayış kemer.

tasmiçi Kayışçı; kayış satan veya hazırlayan kimse.

taş I. Taş. **asil taş** değerli taş. **taş kömür** taş kömür. **uşşaḳ taş** ufak taş. **biley taş** bileği taşı **tügmen téşi** değirmen

taşı. **taraza téşi** terazi taşı. **ğar taş** taş mağara. **kök taş** mavi taş. **taş çay** kalıba vurulmuş Çin çayı. **maylik taş** şist. **taş yol** taş yol. **taş béğir** gaddar, merhametsiz, sert. **taş jürek** gaddar, merhametsiz, sert. **tnaş jüreklik** gaddarlık.

taş II. : **Depterniñ téşi** Defterin kapağı. **kiyimniñ téşi** elbisenin dış tarafı. **Téşim saḳ bolsimu içim ölük** Dış görünümüm sağlam olsa bile içim ölü (yanık). **iç ḳoyun-taş ḳoyun bolup işlimek** dostluk içinde beraber çalışmak.

taşa I. Geniş, enli, açık, bol.

taşa II. Dış, harici, görünüş.

taşalma Bir tür ufak sonbahar elması.

taşaynida –dan başka, onuun dışında. **höccetlerni ügengenniñ taşaynida** belgeleri öğrenmenin dışında.

taşbasma Taş basması.

taşçay Kalıba vurulmuş Çin çayı.

taşçi Taşçı; taş oyma sanatı ile meşgl olan kimse.

taşjürek Gaddar, merhametsiz, sert.

taşkava Kabağın bir türü.

taşḳarḳi Dış, harici. **taşḳarḳi muhit** dış muhit; çevre.

taşḳi Dış, harici. **taşḳi körünüş** dış görünüş. **taşḳi soda** dış ticaret. **taşḳi siyaset** dış politika. **Taşḳi işlar ministirligi** Dış işleri bakanlığı.

taşḳin Taşkın, taşma, akın, su baskını, sel gibi.

taşḳindimaḳ Dökülmek, akmak, taşmak.

taşḳiri Dışarı. **öydin taşḳirida** evin tışında. **undin taşḳiri** onun dışında. **buniñdin taşḳiri** bundan başka. **taşḳiridin** dışarıdan. **taşḳiri hoyla** dış avlu. **taşḳiriğa çiḳmaḳ** dışarı çıkmak. **taşḳiriğa mal élip çiḳmaḳ** dışarıya mal götürmek. **taşḳiridin mal élip kirmek** dışarıdan mal getirmek. **növettin taşḳiri** nöbetin dışında.

taşḳoyun : İçḳoyun-taşḳoyun bolmaḳ İçiçe yaşamak; sıkı dost olmak.

taşḳumçaḳ (ağız) bk. **taşpaḳa.**

taşlaḳ Taşlı yer. **taşlaḳ yer** taşlı yer.

taşlandi bk. **taşlanduḳ.**

taşlanduḳ 1. Döküntü, süprüntü, çöp. 2. İhmal edilmiş, bakımsız. **taşlanduḳ öy** bakımsız ev. 3. Bırakılmış, atılmış. **taşlanduḳ bala** sokağa atılmış çocuk.

taşlaş I. Fırlatma, bırakma, atma.

taşlaş II. 1. Üstlük yapma 2. Ciltleme, kap geçirme.

taşliḳ I. Taşlı, taşlık, çakıllı, çakıllık.

taşliḳ II. Palto gibi dış elbiselerin kumaşı.

taşliḳ III. Taşlık (kuş midesi).

taşlimaḳ I. Atmak, fırlatmak, bırakmak. **çetke taşlimaḳ** kıyıya atmak. **iş taşlimaḳ** grev. **U kitaplirini öyge taşlap ketti** O kitaplarını eve bırakıp gitti. **U işlirini taşlap ḳoydi** O işlerini bırakmış oldu. **Men yaman adetni taşlidim** Ben kötü alışkanlığı bıraktım. **étip taşlimaḳ** vurmak, kurşunlamak. **bala taşlimaḳ** düşük yapmak; erken doğurmak. **ḳedem taşlimaḳ** adım atmak. **köz taşlimaḳ** göz atmak. **Körgen-bilginini otturiğa taşlidi** Görmüş ve bilmiş olduklarının hepsini anlattı.

taşlimaḳ II. 1. Üstlük yapmak 2. Ciltlemek, kap geçirmek.

taşlivetmek Atmak, bırakmak. **taşlivetken** atılmış. **U yégen tamiğini taşlivetti** O yediği yemeğini atıverdi.

tàşma (tıp) Döküntü.

taşmaḳ Taşmak, dökülmek.

taşöy Mezar hendeği.

taşpaḳa Kaplumbağa.
taşpoçaḳ Pinti.
taşpoçaḳlıḳ Pintilik. **taşpoçaḳlıḳ ḳilmaḳ** pintilik etmek.
taştaraş U.F. bk. **taşçi.**
taştaraşlıḳ U.F.U Taşçılık.
taşyol Şose, taşyol.
Tatar Tatar, Kuzey Türkleri, Kazan Türkleri. **Ḳazan Tatiri** Kazan Tatarı. **Tatar edibiyati** Tatar edebiyatı.
tatiḳ Tat. **tétiĝi yoḳ** tadı yok.
tatilaş Kaşıma.
tatiliğuç Kaşağı.
tatilimaḳ Kaşımak. **baş tatilimaḳ** baş kaşımak.
tatilivalmaḳ Kaşımak.
tatiriḳ Sarı, solgun, benzi uçmuş.
tatiriḳlıḳ Solgunluk.
tatirimaḳ Solmak, sararmak, benzi uçmak. **çirayi tatirip ketken** yüzü solmuş.
tatiriş Solma, sararma, benzi uçma.
tatḳu bk. **tartḳu.**
tatlıḳ Tatlı. **tatlıḳ uyḳu** tatlı yku.
tatlıḳlıḳ Tatlılık.
tatlıḳ-turum Tatlı bir şeyler.
tatuḳ Kapanan yara izi.
tatuḳluḳ Yara izli.
tava I. Tava.
tava II. İpek Çin kumaşı.
tavabyat A. : **Aile tavabyat** Aile mensupleri.
tavaḳ I. Tabak. **çine tavaḳ** porselen tabak. **tavaḳ tartmaḳ** ağırlamak.
tavak II. Yaprak. **bir tavaḳ keĝez** bir yaprak kağıt.
tavakçi Dalkavuk, yağcı.
tavaḳçiliḳ Dalkavukluk, yağcılık. **tavaḳçiliḳ ḳilmaḳ** dalkavukluk etmek.
tavaḳ-ḳoşuḳ Tabak ve kaşık.
tavap A. Tavaf. **tavap ḳilmaḳ** tavaf etmek.
tavar bk. **tava** II.
tavka Banka.
tavlandurmaḳ Soğutmak.
tavlanmaḳ Sağlamlaşmak, çelikleşmek. **Küreşte tavlinip çiḳḳan yaşlar** Mücadelede çelikleşmiş gençler.
tavlaş Suyunu verip sağlamlığını arttırma; sağlamlaştırma, çelikleştirme.
tavliḳ Besleyici, gıdalı.
tavlimaḳ Suyunu verip sağlamlığını artırmak; sağlamlaştırmak, çelikleştirmek.
tavşe Erzak, yiyecek.
tavuḳ (ağız) bk. **toxu.**
tavus A. Tavus (kuşu). Ayrıca bk. toz.
tavuş Ses. **inçike tavuş** ince ses. **yoĝan tavuş** kalın ses. **tavuş bermek** oy vermek. **tavuşḳa ḳoymaḳ** oya sunmak. **sozuk tavuş** ünlü. **üzük tavuş** ünsüz.
tavuşlimaḳ Gürültü yapmak, uğuldamak.
tavuşsiz Sessiz. **tavuşsiz kino** sessiz sinema.
tavut A. Tabut.
tavuz Karpuz. **ḳozivay tavuz** bir tür uzun karpuz. **kök tavuz** mavi karpuz.
tay I. Tay. **téyi** (iyelik hali) tayı.
tay II. Balya. **téyi** (iyelik hali) balyası.
tayak Dayak. **koltuḳ tayaḳ** koltuk değneği. **tayaḳ yémek** dayak yemek. **tayaḳ izi** dayak izi.
tayaḳlaş Dayaklama, dayak ile dövmek.
tayaḳlimaḳ Dayaklamak, dayak ile dövmek.
tayaḳ-toxmaḳ Dayak ve tokmak. **tayaḳ-toxmaḳ astida** dayak altında.
tayanç Dayanak, destek.
tayançuḳ bk. **tayanç.**

tayanġuç bk. **tayanç.**

tayanmaḳ Dayanmak, yaslanmak. **Tayanġan yalġuzum** Dayandığım tek şey.

tayaş Dayak koyma, altından tutma, destekleme.

tayçaḳ Tay, küçük tay.

taydurmaḳ (**taymaḳ**'tan) Kaydırmak. **toġri yoldin taydurmaḳ** doğru yoldan kaydırmak (saptırmak).

tayġaḳ Kaygan, kaypak.

tayġaḳliḳ Kayganlık, kaypaklık.

tayġan Av köpeği.

tayimaḳ Dayak koymak, altından tutmak, desteklemek.

tayin A. Bilinen, malum, belli. **tayini yoḳ** belli değil. **Kélişiniñ tayini yoḳ** Gelmesi belli değil. **Tayini yoḳ adem** Güvenilir insan değil.

tayinça Dana.

tayinçaḳ (ağız) Kaypak, kaygan.

tayiniş Dayanma, yaslanma.

tayinişmaḳ Dayanışmak.

tayinlanmaḳ A.U. Tayin olmak.

tayinlaş A.U. 1. Hazırlama 2. Tayin etme.

tayinlatmaḳ A.U. (**tayinlimaḳ**'tan) Hazırlanması için emretmek.

tayinliḳ A.U. 1. Belli 2. Hazır, muntazam, vaktini şaşırmaz.

tayinsiz A.U. Belirsiz, kesin olmayan, kararsız, istikrarsız. **Kélişi tayinsiz** Gelmesi belli değil.

tayinsizliḳ A.U. Belirsizlik, istikrarsızlık.

tayipe A. Tayfa, grup.

taylaḳ Köşek, taylak.

tayliḳ A.U. Belli. **Tayliḳ u ketkendu** Belli o gitmiştir.

taylimaḳ Balya yapmak, denk yapmak, tonga yapmak.

taylimçuḳ Kaygan, kaypak.

taymaḳ Kaymak, kızak yapmak. **téyip ketmek** kayıvermek. **yoldin taymaḳ.** yoldan kaymak (sapmak). **tildin taymaḳ** dilin kayması; konuşmanın bozulması. **haldin taymak** yorulmak; kötü duruma düşmek.

taytañ Ayaklarının arasını açarak yürüyen.

taytañlaş Ayaklarının arasını açarak yürüme.

taytañlimaḳ Ayaklarının arasını açarak yürümek.

tayyar A. bk. **teyyar.**

taz 1. Kel 2. Uyuz.

taza F. I. 1. Temiz. **taza su** temiz su. **taptaza ḳilip** tertemiz ederek. 2. Taze. **taza hava** taze hava.

taza F. II. Çok, pek, gayet, şiddetle, hızlı, kuvvetli, sağlam, zinde. **taza yoġan** pek büyük. **Taza külduḳ** Çok güldük. **tazimu asta** çok da yavaş. **Taza urdi** Çok dövdü. **Taza işlidi** Çok çalıştı. **Balilar tazimu xoşal boldi** Çocuklar pek çok sevindi. **taza ketken** katmerli, koyu, aşırı.

tazarmaḳ F.U. Temizlenmek.

tazartiliş F.U. Temizletilme.

tazartilmaḳ F.U. Temizletilmek.

tazartiş F.U. Temizletme.

tazartmaḳ F.U. (**tazarmaḳ**'tan) Temizletmek; tazeletmek. **havani tazartmaḳ** havayı tazeletmek.

tazi I. Tazı (köpeği)

tazi II. Bir tür Arap atı.

tazilaş Temizleme.

taziliġuçi Temizleyen, temizleyici.

taziliḳ Temizlik. **Balilarniñ taziliġini saḳlaş punkti** Çocukların sağlığını koruma şubesi.

tazilimaḳ F.U. Temizlemek. **kiyim tazilimaḳ** elbise temizlemek. **çiş tazilimaḳ** diş fırçalamak. **Öyniñ havasini tazilañ!** Evin havasını tazeleyin!

tazim A. 1. Başını eğerek selamlamak 2. Saygı, ihtiram.
tazḳara Anka. Ayrıca bk. **ḳorultaz.**
teberrük A. bk. **teverrük.**
tebessüm A. Tebessüm, gülümseme. **tebessüm ḳilmaḳ** tebessüm etmek, gülümsemek.
tebiet Tabiat, doğa. **tebiet dersi** tabiat dersi. **Tebiiti yaman adem** kötü hylu adam.
tebietçi A.U. Doğa bilimleri ile uğraşan kimse.
tebietlik A.U. : **Yaman tebietlik kişi** Kötü huylu kişi.
tebietşunas A.F. bk. **tebietçi.**
tebietşunasliḳ A.F.U. Doğa bilimleri işi.
tebiiy A. Tabiî, doğal. **tebiiy revişte** tabiî halde. **Buniñ sundaḳ boluşi tebiiy** Bunun öyle olması tabiî. **tebiiy penler** doğa bilimleri, pozitif ilimler. **tebiiy apet** doğal afet.
tebiiylik A.U. Doğal, tabiîlik.
tebiḳe A. Tabaka, kat. **Her tebiḳe xelḳi** Her tabaka insanları. **ictimaiy tebiḳe** sosyal tabaka, içtimaî tabaka.
tebir A. Tabir, ifade, beyan.
tebirlimek A.U. İfade etmek, beyan etmek.
tebirname A.F. Tabirname.
tebrik A. Tebrik.
tebrikleş A.U. Tebrikleme, tebrikleş, tebrik etme.
tebrikleşmek A.U. Tebrikleşmek.
tebriklimek A.U. Tebriklemek.
tebrikname A.F. Tebrikname.
tecavuz A. Tecavüz. **tecavüz ḳilmaḳ** tecavüz etmek. **bir-birige tecavüz ḳilmasliḳ** birbirine tecavüz etmemek.
tecavuzçi A.U. Tecavüz eden, saldıran.
tecavuzçiliḳ A.U. Tecavüzkârlık. **Tecavuzçiliḳ uruşi** Tecavüzkârlık savaşı.
tecavuzkar A.F. Tecavüzkâr.
tecavuzkarane A.F. Tecavüzkârâne.
tecavuzkarliḳ A.F. Tecavüzkârlık. **tecavuzkarliḳ ḳilmaḳ** tecavüzkârlık yapmak.
tecavuzluḳ A.U. Tecavüz, saldırganlık.
tecribe A. Tecrübe. **tecribe éliş** tecrübe edinmek. **tecribe körgen** tecrübeli. **Tecribisi çoñ adem** tecrübeli adam. **tecribe ḳilmaḳ** tecrübe etmek. **tecribe étizi** tecrübe tarlası. **tecribe alġuçi** tecrübe edinen.
tecribexana A.F. Laboratuvar.
tecribiçi A.U. Tecrübe eden; tecrübe edinen.
tecribikar A.F. bk. **tecribiçi.**
tecribikarliḳ A.F.U. Tecrübe edinmeklik.
tecribilik A.U. Tecrübeli.
tecribiperest A.F. Tecrübe taraftarı.
tecribiperestlik A.F.U. Tecrübe taraftarlığı.
tecribisiz A.U. Tecrübesiz.
tecribisizlik A.U. Tecrübesizlik.
tedbir A. Tedbir. **tedbir körmek** tedbir almak.
tedbirlik A.U. Tedbirli.
tedbirsiz A.U. Tedbirsiz.
tedbirsizlik A.U. Tedbirbizlik.
teddi Genel olarak, umumiyetle.
tedricen A. Tedricen, yavaş yavaş.
tedricilik A.U. Tedirici olma hali. **Tedricilik bilen** Tedrici halde.
tedrici A. Tedricî.
teeccüp A. Hayret, şaşırma. **teeccüp ḳilmaḳ** hayret etmek.
teelluḳ A. İlgi, alaka, ilinti, ait. **Bu bizge teelluḳ** Bu bize ait.
teelluḳluḳ A.U. İlgili, alakalı, ilintili.
teelluḳsiz A.U. İlgisiz, alakasız, ilintisiz.
teessüp A. Teessüf, esef. **teessüp ḳilmaḳ** teessüf etmek.

teeccüplendürmek A.U. Hayretler içinde bırakmak.

teessüplenmek Esef duymak.

teg Taban, aşağı, alt. **tégide** altında. **déñiz tégi** deniz altı. **gepniñ tégi tetige yetmeyla** sözü anlar anlamaz. **tégige yetmek** tabana ulaşmak (inmek).

tegdürmek (**tegmek**'ten) Değdirmek, dokundurmak. **nişanġa tegmek** hedefe değmek; hedefe vurmak. **til tegdürmek** hakaret etmek. **Uniñġa til tegdürmeñ** Onun hakkında kötü söz söylemeyin.

tegmek Değmek, dokunmak. **Yerge tégey-tégey dep ḳaldi** Yere değmeye az kaldı. **tégip turmaḳ** bitişik olmak. **nişanġa tegmek** hedefe vurmak. **Maña şu tegdi** Benim elime şu geçti. **Her birige köp pul tegdi** Her birinin eline çok para geçti. **Uniñġa aptap tegdi** Ona güneş dokundu. **erge tegmek** kocaya varmak. **Ölüm tegmigür!** Ölme! yaşa! **éġiz tegmek** tadına bakmak. **tégip ketmek** dokunuvermek. **canġa tegmek** bıkmak, usanmak. **U cénimġa tegdi** O bıktırdı; O canımı sıktı. **Xet öz vaxtida tegdi** Mektup zamanında ulaştı. **Uniñ ziyini tégidu** Onun zararı dokunur. **Ziyini tegmise édi** Zararı dokunmasa idi. **Ḳolum tegmeydu** Vaktim yok. **Köz tegdi** Göz değdi; Nazar değdi. **Köz tegmisun!** Göz değmesin!

tehdit A. Tehdit. **tehdit ḳilmaḳ** tehdit etmek.

tehlike A. Tehlike.

tehlikilik A.U. Tehlikeli.

tehlil A. Tahlil, inceleme. **tehlil ḳilmaḳ** incelemek.

tehrir A. 1. Tahrir. **tehrir ḳilmaḳ** tahrir etmek. 2. Redaksiyon, düzeltme. 3. Redaktör.

tehririy A. Redaksiyon, yazı işleri. **Tehririy xata** Redaksiyon hatası.

texdim A. bk. **teḳdim.**

texellus A. Tahallüs.

texey Sıpa.

texir A. Gecikme, tehir.

texlit A. Taklit. **texlit ḳilmaḳ** taklit etmek.

texmin A. Tahmin. **texmin ḳilmaḳ** tahmin etmek.

texminen A. Tahminen. **Texminen yüz kişi keldi** Tahminen yüz kişi geldi.

texmini A. Tahminî. **texmini hisap** tahminî hesap.

texminlimek A.U. Tahmin etmek.

texse Tabak, çorba tabağı. **texse-çine** porselen tabak. **texse kötermek** yaltaklanmak; dalkavukluk etmek.

texsiçi Dalkavuk, yaltak.

texsim A. Taksim, bölme. **texsim ḳilmaḳ** taksim etmek, bölmek.

texsimat A. Taksim, bölme, paylaşma, pay.

texsir A. Bay, bey, efendi.

text F. Taht. **textke minmek** tahta çıkmak. **texttin çüşürmek** taxttan indirmek.

textiravan F. Tahtırevan.

tek Üzüm sorkun dalı.

tekamil A. bk. **takamil.**

tekbir A. Tekbir. **tekbir éytmaḳ** tekbir getirmek.

tekçe F. Niş, duvargözü.

tekçilik I. Duvargözü olan. **Tekçilik öy** Duvargözü olan ev.

tekçilik II. F.U. Üzümcülük.

tekebbur A. Kibirli, mağrur, burnu büyük.

tekebburane A.F. Mağrurâne, yüksekten bakarak.

tekebburlanmak A.U. Kibirlenmek.

tekebburluḳ A.U. Mağrurluk.

tekellüp A. Tekellüf.
tekellüpsiz A.U. Tekellüfsüz.
tekit A. Tekit. **tekit ḳilmaḳ** tekit etmek.
tekitlimek tekit etmek.
tekiye A. Yastık.
tekkiye (ağız) bk. **yastuk.**
tekküzmek (**tegmek**'ten) Değdirmek, dokundurmak. **ḳol tekküzmek** el değdirmek; elle dokunmak. **köz tekküzmek** göz değdirmek; nazar değdirmek. **Tiliñni tekküzme!** Kötü söz söyleme! Hakaret etme!
teklip A. Teklif. **teklip ḳilmaḳ** teklif etmek.
teklipname A.F. Teklifname. **teklipname évetmek** teklifname göndermek.
tekmil A. Tekmil.
tekrar A. Tekrar. **tekrar ḳilmaḳ** tekrar etmek. **tekrar muraciet ḳilmaḳ** tekrar muracaat etmek.
tekraren A. Tekrâren.
tekrarlanmak A.U. Tekrarlanmak.
tekrarlatmaḳ A.U. (**tekrarlimaḳ**'tan) Tekrarlatmak
tekrarlimaḳ A.U. Tekrarlamak.
tekrar-tekrar A. Tekrar tekrar. **Tekrar-tekrar soraymiz** Tekrar tekrar istiyoruz.
tekşi Eşit. **tekşi ḳilmaḳ** eşit yapmak. **tekşi bolmaḳ** eşit olmak. **tekşi emes** eşit değil.
tekşilenmek Eşit hale gelmek.
tekşiletmek (**tekşilimek**'ten) Eşit hale getirtmek.
tekşilik 1. Düzlük 2. Düzenlilik 3. Yüzey, satıh.
tekşilimek Aynı seviyeye getirmek; yüzeyi düzgün hale getirmek.
tekşürgüçi Müfettiş.
tekşürmek İncelemek.
tekşürtküzmek (**tekşürtmek**'ten) İnceletmek.
tekşürtmek (**tekşürmek**'ten) İnceletmek.
tekşürülmek İncelenmek, araştırılmak.
tekşürülmigen İncelenmemiş, araştırılmamış. **tekşürülmigen bayliḳlar** incelenmemiş zenginlikler; araştırılmamış kaynaklar.
tekti Temel, esas, çekirdek, aslı. **Tektini yaxşi bilmeymen** Aslını iyi bilmiyorm. **tektini sürüştürmek** aslını aramak; aslını takip etmek.
tekzar F. Bağ.
tekzarliḳ F.U. Üzüm bağı.
teḳdim A. Takdim. **teḳdim ḳilmaḳ** takdim etmek.
teḳdir A. 1. Kader. **öz teḳdirige özi ége boluş** kendi kaderini kendisi tayin etme. **Teḳdiriñ şu éken** Kaderin şöyleymiş. **Teḳdiriñdin kör** Kaderinden gör. 2. Vaka, hadise, olay, hal. **undaḳ bolġan teḳdirde** öyle olduğu halde. **bu teḳdirde** bu halde.
teḳdir-ḳismet A. Kader ve kısmet.
teḳdirlenmek A.U. Takdir edilmek, ödüllenmek.
teḳdirleş Takdir etme.
teḳdirlimek A.U. Takdir etmek.
teḳdirname A.F. Takdirname (takdirname).
teḳdir-tenḳit Takdir ve tenkit.
teḳiḳ A. Yasak, men. **teḳiḳ ḳilmaḳ** yasaklamak, menetmek.
teḳiḳlenmek A.U. Yasaklanmak.
teḳiḳlimek A.U. Yasaklamak, menetmek.
teḳip A. Takip. **teḳip ḳilmaḳ** takip etmek.
teḳlit A. Taklit. **teḳlit ḳilmaḳ** taklit etmek.
teḳlitçi A.U. Taklitçi.
teḳlitçilik A.U. Taklitçilik.
teḳriben A. Takriben, yaklaşık.
teḳribiy A. Takribî, tahminî.
teḳsim A. bk. **texsim.**
teḳva A. Takva.

teḳvalik A.U. Takvalık, takva olma hali.
teḳvidar A.F. Takva.
teḳvidarlik A.F.U. Takvalık, takva olma hali.
telebe A. Talebe, öğrenci.
telep A. Taleb, istek. **telep ḳilmaḳ** istemek. **telep ḳoymaḳ** isteğini belirtmek. **telepni ḳandurmaḳ** isteğini tatmin etmek.
telepçan A.U. İstekli, girişken.
telepçanlik A.U. İsteklilik, girişkenlik.
telepkar A.F. bk. **telepçan.**
telepkarlik A.F.U. bk. **telepçanlik.**
telepname A.F. Talepname, istek mektubu.
teleppuz A. Telaffuz.
teley A. Talih, baht, şans, kader. **teleyge** bahta, şansa. **Teleyiñ ḳurusun!** Bahtsız ol! **teley sinap körmek** şansı denemek.
teleylik A.U. Talihli, şanslı.
teleysiz A.U. Talihsiz, bahtsız, şanssız.
teleysizlik A.U. Talihsizlik, şanssızlık.
telik bk. **terlik.**
telim A. Talim, eğitim. **telim bermek** eğitmek. **telim almaḳ** öğrenim görmek.
telimat A. Talimat, bilgi.
telim-terbiye A. Eğitim ve terbiye
teliñke R. Tabak.
telmürmek İntizar olmak.
telmürüş İntizar olma.
telpek kadın börkü.
telpekçi Kadın börkü yapan.
telpünmek 1. ellerini sallamak 2. çırpınmak.
telpünüş 1. Ellerini sallama 2. Çırpınma.
tel-töküs Büsbütün, tam olarak, tüm, baştan başa, hepsi. **planni teltöküs aşurup orunlaş** planı tam olarak fazlasıyla becermek **Mesile tel-töküs hel ḳilinmidi** Mesele tam olarak hallolmadı.
telve I. Akılsız, deli.
telve II. A. Can çekişme. **ölüm telvisi** can çekişme.
telvenmek Titremek.
telvibide (ağız) bk. **yavabide.**
telvilik Akılsızlık, delilik. **telvilik ḳilmaḳ** akılsızlık etmek.
telvise 1. Kramp 2. bk. **telve** II.
tem Tat. **temi yaxşi** tadı iyi. **temi yoḳ** tadı yok. **temini tétimaḳ** tadına bakmak. **Aġzimda hiçḳandaḳ tem yoḳ** Ağzımın tadı yok.
tembur F. Tambur.
teme A. Tamah.
temeçi A.U. Tamahkâr. Ayrıca bk. **temexor.**
temeçilik A.U. Tamahkârlık. Ayrıca bk. **temexorluḳ, temegerlik.**
temeger A.U. Tamahkâr.
temegerlik A.F.U. Tamahkârlık.
temexor A.F. Tamahkâr.
temexorluḳ A.F.U. Tamahkârlık.
temenna A. Temenna.
temin A. Temin. **temin ḳilmaḳ** temin etmek.
teminat A. Teminat.
teminlenmek A.U. temin edilmek.
teminleş A.U. Temin etme.
teminligüçi A.U. Temin eden.
teminlimek A.U. Temin etmek. **teminlep turmaḳ** davamlı temin etmek.
temkin A. Temkin.
temkinlik A.U. Temkinli.
temlik Tatlı
temlimek Tatmak.
temretke (tıp) Liken, tuzlubalgam.
temsil A. 1. Benzetme, gibi olma 2. Atasözü, darbımesel 3. Muamma, bilmece.
temsilçi A.U. Masalcı, masal yazarı.
temsiz Tatsız. **temsiz tamaḳ** tatsız yemek.
temsizlik Tatsızlık.

temşelmek Atılmak, fırlamak, sıçramak, yeltenmek. **Düşmenge şirdek temşeldi** Düşmana arıslan gibi atıldı. **Sözge temşeldi** Söylemeye yeltendi.

temtilimek Elle yoklamak. **temtilep barmaḳ** elle yoklayıp varmak.

temtireş Şaşırma, sersemleme, şaşma.

temtirimek Şaşırmak, sersemlemek, şaşmak.

ten I. F. Beden, gövde, vücut. **Téniñiz salametmu?** Sağlığınız iyi mi? **Ten terbiye** Beden eğitimi. **Can-ténim bilen** Can ve başımla.

ten II. Hisse, pay, kısım. **ten bermek** razı olmak; evet demek. **teḳdirge ten bérip** kadere razı olarak. **Bu bizge ten** Bu bize ait.

tenbel F. Tembel.

tenbellik F.U. Tembellik.

tenbi A. İhbar, haberdar etme 2. Azarlama, kınama, tenbih. **tenbi bermek** tenbih etmek.

tene A. Sitem, serzeniş, kınama. **tene ḳilmaḳ** sitem etmek.

teneppus A. Teneffüs, dinlenme.

tenha F. Yalnız, tek, başbaşa.

tenhaliḳ F.U. Yalnızlık.

tenheriket F.A. Spor, jimnastik. **tenheriket oynimaḳ** jimnastik yapmak.

tenheriketçi F.A.U. Sporcu.

tenilik A.U. Sitemli, serzenişli.

tenḳidiy A. Tenkidî.

tenḳit A. Tenkit. **öz-özini tenḳit ḳilmaḳ** kendi kendini tenkit etmek.

tenḳitçi A.U. Tenkitçi, tenkit eden.

tenḳitçilik A.U. Tenkitçilik, eleştirme hali.

tenḳitlimek A.U. Tenkit etmek.

tenlik Bedenli.

tennaz F. 1. Nazla, nazlı nazlı 2. Zarif, ince, sevimli.

tennazliḳ F.U. 1. Nazlılık, cilve 2. Zariflik, incelik, sevimlilik.

tennerx F. Maliyet (fiyat).

tentek 1. Maymun iştahlı, kaprisli 2. Yaramaz, afacan.

tentekḳuş Keçisağan.

tenteklenmek 1. Şaka yapmak; gülüp oynamak 2. Zıpırlık, çılgınlık.

tenteklik Delilik, çılgınlık. **tenteklik ḳilmaḳ** çılgınlık etmek.

tentene A. Tantana.

tentenilik A.U. Tantanalı. **tentenilik meclis** tantanalı toplantı. **tentenilik jürüş** tantanalı yürüyüş.

tenterbiye F.A. Beden eğitimi. **Tenterbiye komitéti** Beden eğitimi komisyonu.

tentirimek 1. Gezmek, gezinmek, dolaşmak. **tentirep bikar jürmek** boşta gezmek. 2. Gözden kaybolmak.

teñ Eşit, aynı, denk. **teñ ḳilmaḳ** aynı hale getirmek. **teñ bolmaḳ** eşit olmak. **teñ kelmek** eşit olabilmek. **téñi yoḳ tenha** eşi yok yalnız. **teñ bahaliḳ** eşit fiyatlı. **teñ ḳimmetlik** eşit değerli. **teñ küçlük** eşit kuvvetli. **teñ buluñluḳ** eşit köşeli. **teñ tereplik** eşit yanlı. **teñ mutanasip** eşit nisbet. **teñ yanliḳ** eşit yanlı. **teñ ülüşlük** eşit hisselik. **teñ tesirlik** eşit tesirli. **teñ tesir ḳilġuçi** eşit tesir eden. **teñ tesirlik küçler** eşit tesirli güçler. **teñ hoḳuḳ** eşit hukuk. **teñ hoḳuḳluḳ** eşit hukuklu. **U saña teñ emes** O sana denk değil. **Öz téñiñ bilen bol** Kendi eşitin ile buluş. **teñ yérimi** tam yarısı.

teñdaş Akran, yaşıt, denk, eş, benzer. **Uniñ bilen men teñdaş** Onun ile ben yaşıt. **teñdişi yoḳ** benzeri yok.

teñdaşsiz Eşsiz. **teñdaşsiz dostluḳ** eşsiz dostluk.

teñge F. Para birimi, lira. **Beş teñgige aldim** Beş liraya aldım.

teñgeş Karşılaştırma, mukayese, benzeti, nazaran. **teñgeş bolmaḳ** benzemek. **teñgeş ḳilmaḳ** mukayese etmek. **Teñgeş ḳildim ay hem künge** Ay ve güneşe mukayese ettim.

teñgiçe F. Pul, balık pulu.

teñgilik F.U. 1. Liralık. 2. Pulluk, kabukluk, pullu, kabuklu.

teñkeş Akordetmek, kurmak, düzenlemek. **teñkeş ḳilmaḳ** akordetmek, kırmak, düzenlemek. **dutarni teñkeş ḳilmaḳ** dutarı ayarlamak (dutar, tambura benzer bir tür saz aleti).

teñḳis Sıkışık, sıkıntı, kıtlık.

teñḳislik Sıkıntı, kıtlık. **su teñḳisliḡi** su kıtlığı.

teñle Tekne, yalak.

teñleş I. Eşit yapma, denkleştirme.

teñleş II. Sallama, dayama.

teñliçi Tekne, yalak yapan usta.

teñlik I. Eşitlik, denklik. **siyasiy teñlik** siyasî eşitlik. **kün bilen tünniñ teñligi** gündüz ile gecenin eşitliği. **milliy teñlik** millî eşitlik. **hoḳuḳta teñlik** hukukta eşitlik.

teñlik II. 1. Sıkışık, nefes darlığı 2. Acı, üzüntü, keder.

teñlimek I. Eşit yapmak, denkleştirmek.

teñlimek II. Sallamak, dayamak. **tapançe teñlimek** tabanca dayamak.

teñmu-teñ Tam denk, tam eşit. **teñmu-teñ ḳilip bölüp bermek** tam eşit halde taksim etmek.

teñmu-teñlik Tam eşitlik, tam denklik.

teñne bk. **teñle.**

teñpuñ U.Ç. Tam denk. **teñpuñ ḳilmaḳ** tam denk hale getirmek.

teñpuñluḳ U.Ç.U. Denklik, eşitlik. **teñpuñluḳ haliti** denklik hali.

Teñri Tanrı.

teñsitmek Eş-değer görmek; kendisiyle eş-değer saymak.

teñsitmeslik Tepeden bakmak; eşit görmemek. **Teñsitmeslik közi bilen ḳarimasliḳ kérek** Başkalarına tepeden bakmamak lazım.

teñsiz Eşitsiz, denksiz, aynı seviyede olmayan.

teñşelmek (**teñşimek**'ten) Eşit hale gelmek, eşit olmak.

teñşeş Eşit hale getirme; normal hale getirme.

teñşimek Eşit hale getirmek; normal hale getirmek.

teñtamanliḳ (matematik) Eşkenar üçgen.

teñ-tuş Eş-dost.

teñ-tuşluḳ Eş-dost olma hali.

teñze Ç. Tezgah. **teñze açmaḳ** tezgah ile satıcılık yapmak.

teñziçi Ç.U. Tezgah ile satıcılık yapan kimse.

teñziçilik Ç.U. Açık hava satıcılığı. **teñziçilik ḳilmaḳ** açık hava satıcılığı yapmak.

teñzikeş Ç.F. bk. **teñziçi.**

teñzikeşlik Ç.F.U. bk. **teñziçilik.**

tep I. R. Tifo.

tep II. : **Tep-teñ** Denk.

tep III. : **Tep tartmaḳ** Biraz korkmak, çekinmek.

tepçe Odun.

tepçimek Teyellemek.

tepçirimek Damla damla akmak; sızmak **tepçirep éḳiş** damla damla akma.

tepçiş Teyelleme.

tepekkür A. Tefekkür.

tepke I. Tetik. **tepkini basmaḳ** tetiği basmak.

tepke II. Keman köprüsü.

tepke III. bk. **tepkü.**

tepke IV. Karşı koymak, mukavemet. **tepke yemek** saldırıya uğramak.

tepkek Çifte atan, tekme atan. **tepkek at** tekme atan at.
tepki Kabakulak.
tepkü İtiş, çarpma, sarsıntı. **tepkü yemek** itilmek, tekme yemek.
tepküç I. Tepme oyununda kullanılan tüy.
tepküç II. Patinaj
tepküçi Harman makinesi.
tepmek Tepmek, çifte atmak. **yer tepmek** tepinmek. **Jürügüm tépip turuptu** Kalbim çarpıyor. **xaman tepmek** veya **aşlik tepmek** harman dövmek. **tepsem tevrimes** haylaz, aylak, tembel. **gepniñ bélige tepmek** konuşmayı engellemek.
teprike A. Tefrika.
teprikiçilik A.U. Ayrılıkçılık. **teprikiçilik salmak** ayrılık sokmak.
tepsil A. Tafsil. **tepsili melum emes** tafsilâtı malum değil.
tepsilat A. Tafsilât.
tepsiliy A. Tafsilâtlı, detaylı.

tepsillik A.U. bk. **tepsiliy.**
tepsillimek Ayrıntılı hale getirmek
tepsir A. Tefsir. **tepsir kilmak** tefsir etmek.
tepsirleş A.U. Tefsir etme.
tepsirlimek A.U. Tefsir etmek.
teptiş A. Teftiş. **Teptiş heyiti** Teftiş heyeti (ekibi). **teptiş kilmak** teftiş etmek.
teptişçi Müfettiş.
teptişlimek Teftiş etmek.
ter Ter. **terge patmak** ter içinde kalmak. **ter basmak** çok terlemek. **ter tökmek** ter dökmek. **kara terge çüşmek** tere boğulmak.
terbiye A. Terbiye. **terbiye bermek** terbiye vermek. **terbiye kilmak** terbiye etmek. **terbiye almak** terbiye almak. **U méniñ terbiyemde** Ona ben bakıyorum. **beden terbiye** beden terbiye; beden eğitimi.
terbiyiçi A.U. Terbiyeci.
terbiyiçisiz A.U. Terbiyecisiz, sahipsiz.
terbiyiçisizlik A.U. Terbiyecisizlik, sahipsizlik, bakımsızlık.
terbiyileş A.U. Terbiyeleş, terbiyeleme.
terbiyiliguçi A.U. Terbiyeci.
terbiyilik A.U. Terbiyeli.
terbiyilimek A.U. Terbiye etmek, eğitmek, bakmak, beslemek.
terbiyisiz A.U. Terbiyesiz.
terbiyisizlik A.U. Terbiyesizlik.
terbiyiviy A. Terbiyevî. **Buniñ terbiyiviy ehmiyiti çoñ** Bunun terbiyevî önemi büyük.
terciman A.F. Tercüman.
tercimanlik Tercümanlık. **tercimanlik kilmak** tercümanlık etmek. **tercimanlik xizmiti** tercümanlık hizmeti.
tercime A. Tercüme. **tercime kilmak** tercüme etmek. **tercime hal** hayat hikâyesi; özgeçmişi.
tercimiçi A.U. Tercüman.
tercimiçilik A.U. bk. **tercimanlik.**
tereddüt A. 1. Tereddüt, kararsızlık. **tereddütte kalmak** tereddüt etmek. 2. Endişe etmek, düşünmek.
tereddütlenmek 1. Karar verememek 2. Endişelenmek, kaygılanmak.
tereddütlik A.U. 1. Kararsız 2. Endişeli.
tereddütsiz A.U. Kaygısız, düşüncesiz.
tereddütsizlik A.U. Kaygısızlık, düşüncesizlik.
terekki A. Yükselme, ilerleme, gelişme. **terekki etmek** gelişmek. **terekki kildurmak** geliştirmek.
terekkileşmek Gelişmek, yükselmek.
terekkileştürmek (**terekkileşmek**'ten) Geliştirmek.
terekkileştürüş Geliştirme.
terekkiperver A.F. Terakki-perver, gelişme taraftarı.

tereḳḳiperverlik A.F.U. Gelişme taraftarlığı.

tereḳḳiyat A. Gelişme, inkişaf.

terep A. Taraf. **her terep** her taraf. **her ikki terep** her iki taraf; iki taraf da. **her tereplime** bütün yönüyle. **Ular bizniñ teripimizge ötti** Onlar bizim tarafımıza geçti. **U şeher terepke ḳarap ketti** O şehir tarafına doğru gitti. **ḳarşi terep** karşı taraf.

terepdar A.F. Taraftar. **U bizge terepdar** O bizden yana.

terepdarçiliḳ A.F.U. Dayanışma, birbirini tutma. **terepdarçiliḳ ḳilmaḳ** birinin davasını savunmak.

terepdarliḳ A.F.U. Taraftarlık. **terepdarliḳ körsetmek** taraftarlık etmek.

tereplik A.U. : **Bizniñ tereplik** Bizim taraftan. **bir tereplik** bir taraflı.

terepmu-terep bk. **terep-terep.**

terep-terep A. Her taraf. **terep-tereplerde** her tarafta. **terep-terep bolmaḳ** bölünmek, parçalara ayrılmak.

teret A. Aptes, gusul. **teret almaḳ** aptes almak. **teret sundurmaḳ** aptesi bozmak. **çoñ teret** dışkı. **teret ḳilmaḳ** dışkısını salmak.

teretxana A.F. Tualet.

teretlimek A.U. Dışkısını salmak. **Bala teretlep ḳoydi** Çocuk dışkısını saldı.

tergeş Sorguya çekme.

tergev Tahkikat, soruşturma, sorgu, sorgulama.

tergevçi Sorgu hakimi, yargıç.

tergimek Sorguya çekmek.

terġip A. Propaganda. **terġip ḳilmaḳ** propaganda yapmak.

terġibat A. Propaganda. **terġibat ḳilmaḳ** propaganda yapmak.

terġibatçi A.U. Propagandacı.

terġibatçiliḳ A.U. Propagandacılık.

terximek F. Hıyar, salatalık.

teriḳe A. Yol, hat, usul, tarz, şekil. **şu teriḳide** şu tarzda.

terip A. Tarif. **terip ḳilmaḳ** tarif etmek.

teriplimek A.U. Tarif etmek.

terk A. Terk. **terk ḳilmaḳ** vazgeçmek. **terki dünya ḳilmaḳ** dünyadan vazgeçmek.

terkip A. Terkip. **terkip tapmaḳ** müteşekkil olmak.

terkiviy A. Terkip unsurları. **terkiviy ḳisim** terkip parçası.

terleş Terleş, terleme.

terletmek (**terlimek**'ten) terletmek.

terlik Terli, terlemiş.

terlimek Terlemek. **terlep ketmek** terleyivermek.

terme Seçme. **terme eserler** seçmeli eserler.

termek I. Ekmek, ekim yapmak, ekin işi.

termek II. Toplamak, bir araya getirmek.

Tersa I. F. Hıristiyan.

tersa II. Harın, ters, dikbaşlı.

tersaliḳ Dikbaşlılık, terslik. **tersaliḳ kilmaḳ** terslik yapmak. **tersaliḳ bilen** terslik ile.

tersek : **Tömür-tersek** Demir ve demire benzer şeyler.

terte Ok, araba oku. **harviniñ tertisi** arabanın oku.

tertip A. Tertip. **kün tertivi** günün programı. **tertip bilen** sıra ile; düzenli bir şekilde. **tertivi yoḳ** düzensiz. **tertip ornaşturmaḳ** düzene koymak; kargaşalığı ortadan kaldırmak. **tertipni buzmaḳ** düzeni bozmak **tertipke salmaḳ** düzene koymak.

tertipleş A.U. Düzene koyma.

tertiplik A.U. Tertipli, düzenli.

tertiplimek A.U. Düzene koymak; düzenli hale getirmek.

tertipsiz A.U. Tertipsiz, düzensiz.
tertipsizlik A.U. Tertipsizlik, düzensizlik.
terz A. Tarz. **şu terzde** şu tarzda.
tes Zor, zahmetli. **tes emes** zor değil.
tesadip A. Tesadüf.

tesadipen A. Tesadüfen.
tesadipiy A. Tesadüf.
tesadipiylik A.U. Tesadüf hali.
tesbix A. Tespih. **tesbix tartmaḳ** tespih çekmek.
tesedduḳ A. Kurban. **Ḳan ve cénimiz tesedduḳ** Canımız kurban olsun; Canımız feda olsun. **Tesedduḳuñ bolay** Canım sana feda olsun.
tesek : **Tömür-tesek** bk. **tersek.**
tesella A. Teselli, avutma. **tesella vermek** teselli etmek.
teserrup A. Tasarruf.
tesevvup A. Tasavvuf.
tesevvur A. Tasavvur. **tesevvur ḳilmaḳ** tasavvur etmek.
tesir A. Tesir, etki. **tesir ḳilmaḳ** tesir etmek. **U yaman tesir ḳildi** O Kötü tesir etti. **Ḳoluñdin kelse, uniñġa tesir ḳil** Elinden gelse onu etkile. **ḳarşi tesir** karşı tesir. **Bu iş yaman tesir ḳaldurdi** Bu iş kötü tesir bıraktı.
tesirat A. 1. Tesir, etki 2. İntiba, izlenim 3. Heyecan, duygu.
tesirçan A.U. Duygulu.
tesirlendürmek Tesir etmek, etkilemek, duygulandırmak.
tesirlenmek A.U. Etkilenmek, duygulanmak.
tesirlik A.U. Tesirli, etkili.
tesirsiz A.U. Tesirsiz, etkisiz.
tesis A. Tesis, kurgu. **tesis ḳilmaḳ** tesis etmek. **tesis ḳilġuçi** tesis eden.
tesken I. Dil kabarcığı, dilcik (ği), kurbağacık (ğı). **Tiliñge tesken çiḳsun!** Dilini eşek arısı soksun!
tesken II. Bir tür dikenli bozkır bitkisi; çalı.
teskey I. Kuzey 2. Gölgeli taraf.
teskin A. Teskin, rahat, yatıştırma. **teskin bermek** teskin etmek.
teskiri 1. Ters 2. (mecazi) İnatçı, direngen.
teskiriçe Ters, aksi halde.
teskirilik İnatçılık, aksilik.
tesleşmek Zorlaşmak.
tesleştürmek (**tesleşmek**'ten) Zorlaştırmak.
teslik Zorluk, güç. **teslikte** zorla. **Teslikte top arisiġa ḳisilip kirdim** Zorla kalabalığın arasına sıkışıp girdim.
teslim I. A. Teslim. **teslim bolmaḳ** teslim olmak. **teslim ḳilmaḳ** teslim etmek.
teslim II. Çok, pek, gayet.
teslimçi A.U. Teslim olma taraftarı; boyun eğen.
teslimçilik A.U. Teslim olma taraftarlığı.
testek Yanak. Ayrıca bk. **kaçat.**
testiḳ A. Tasdik, onay. **testiḳ ḳilmaḳ** onaylamak.
testiḳlenmek A.U. Onaylanmak.
testiḳleş Onaylama.
testiḳletmek A.U. (**testiḳlimek**'ten) Onaylatmak.
testiḳlettürmek A.U. Onaylattırmak.
testiḳlimek A.U. Onaylamak.
tesvi A. bk. **tesbix.**
tesvir A. Tasvir.
tesviriy A. 1. Tasvirî. **tesviriy sen'et** tasvirî sanat. 2. Resimli.
tesvirleş A.U. Tasvir etme, tasvirleş.
tesvirlik A.U. Tasvir etdilmiş.
tesvirlimek A.U. Tasvir etmek. **tesvirlep bolmaydiġan** tasviri zor.
teşebbüs Teşebbüs. **teşebbüs ḳilmaḳ** teşebbüs etmek.
teşebbüsçan A.U. Girişken, faal.

teşebbüsçanlik A.U. Girişkenlik, faallık.
teşebbüsçi A.U. Teşebbüs eden.
teşebbüsçilik A.U. Teşebbüs etme hali.
teşebbüskar A.F. bk. **teşebbüsçan.**
teşebbüskarlik A.F.U. bk. **teşebbüsçanlik.**
teşebbüslük A.U. Girişkenlik.
teşekkür A. Teşekkür. **teşekkür bildirmek** teşekkür etmek.
teşekkürname A.F. Teşekkürname.
teşkil A. 1. Teşkil. **teşkil kilmak** teşkil etmek. 2. Kurum, müessese. **Teşkilge éyttim** Kuruma söyledim.
teşkilat A. Teşkilat, örgüt, kuruluş. **Camaet teşkilatliri** Kamu kuruluşları. **Birleşken Döletler Teşkilati** Birleşmiş Milletler.
teşkilatçi A.U. Organiza eden, organizatör.
teşkilatçilik A.U. Organizatörlük. **teşkilatçilik xizmiti** organizatörlük hizmeti.
teşkilçan A.U. Kuruma itaatli; kuruma saygılı; kurumu seven.
teşkilçanlik A.U. Kuruma itaatli olma hali; kurumu sevme hali.
teşkiliy A. Organizasyon.
teşkillenmek A.U. Organiza edilmek.
teşkillenmigen A.U. Organiza edilmemiş.
teşkilleş A.U. Organiza etme.
teşkilleştürmek A.U. Organiza etmek.
teşkillik A.U. Organiza edilmiş. **Teşkillik halde** Organiza edilmiş halde.
teşkillimek A.U. Organiza etmek.
teşkilsiz A.U. Organiza edilmemiş.
teşkilsizlik A.U. Organiza edilmemişlik.
teşmek Delmek.
teşna F. Teşne, pek hevesli ve arzulu. **teşna bolmak** teşne olmak.
teşnalik F.U. Teşne olma hali.
teşrip A. Teşrif. **teşrip kilmak** teşrif buyurmak.
teştek Çanak.
teştürmek (**teşmek**'ten) Deldirmek.
teşvik A. Teşvik, propaganda. **teşvik jürgüzmek** propaganda yürütmek.
teşvikat A. propaganda. **teşvikat kilmak** propaganda yapmak.
teşvikatçi A.U. Propagandacı.
teşvikatçilik A.U. Propagandacılık. **teşvikatçilik işi** propagandacılık işi.
teşvikiy A. Propagandacılık. **teşvikiy işlar** propagandacılık işleri.
teşviş A. Endişe, tereddüt. **teşvişke salmak** endişelendirmek. **teşvişke çüşmek** endişelenmek; tereddüt etmek.
teşvişlendürmek A.U. (**teşvişlenmek**'ten) Endişelendirmek.
teşvişlengenlik A.U. Endişeli olmaklık.
teşvişlenmek A.U. Endişe etmek.
teşvişlik A.U. Endişeli.
teşvişsiz A.U. Endişesiz, emin. **teşvişsiz turmuş** endişesiz hayat.
teşvişsizlik A.U. Endişesizlik, eminlik.
tetbik A. Tatbik. **tetbik kilmak** tatbik etmek.
tetey I. Ç. Madam.
tetey II. Ayağına yeni basan çocuğun **yürüyüşü.**
teteyleş **bk. teteylimek.**
teteylimek **Ayağına yeni basan çocuğun yürüyüşü.**
tetil **A. Tatil. yazlik tetil** yazlık tatil.
tetkik A. Tetkik. **tetkik kilmak** tetkik etmek, incelemek.
tetkikat A. Araştırma, inceleme, tetkik. **İlmiy tetkikat instituti** İlmî araştırma enstitüsü.
tetür Ters, arka, yanlış, zıd, aykırı. **éşekke tetür minmek** eşeğe **ters binmek. tetür yak** ters taraf. **tetür peş** virgül. **işke tetür karimak** işten bıkmak. **tetür heriket** aksi faaliyet; karşı devrim. **tetür heriketçi** karşı devrimci.

tetürheriketçi U.A.U. Karşı devrimci.
tetürheriketçilik U.A.U. Karşı devrimcilik.
tetürheriketlik U.A.U. Ters hareketli.
tetürlik Terslik, aksilik. **pelekniñ tetürligi** kaderin ters cilvesi.
tetürpeş U.F. Virgül.
tetürsiçe Aksi halde.
tetürsige Aksine.
tevazi A. 1. Nezaket 2. Alçak gönüllü.
tevaziliķ A.U. 1. Nezaketli 2. Alçak gönüllülük.
teve A. Tabi. **teve bolmaķ** tabi olmak. **çet memliket teveliri** yabancı uyruklar.
tevekkel A. Tevekkül. **tevekkül ķilmaķ** tevekkül etmek.
tevekkelçi A.U. Tevekkül eden.
tevekkelçilik A.U. Tevekkül etme hali. **herbiy tevekkelçilik** askerî tevekkül etme hali; tedbirsiz savaşa girmek.
tevelik A.U. 1. Bağımlılık 2. Uyrukluk.
teverrük A. Takdis, hayır dua, tasvip.
tevetmek Sallamak.
tevez Kapris, şımarık, hırçın.
tevezlik Kaprisli.
tevpiķ A. Tevfik.
tevpiķsiz A.U. Tevfiksiz.
Tevrat A. Tevrat.
tevrenmek Titremek, sallanmak, sarsılmak. **tevrinip ketmek** sallanıvermek. **tevrenmestin** sarsılmadan, titremeden.
tevreş Titreşim.
tevretmek (**tevrimek**'ten) Sallamak, titretmek. **ķelem tevretmek** yazmak, kaleme almak.
tevrimek Sarsılmak, sallanmak, ırgalanmak, çalkalanmak. **tevrep ketmek** sarsılmak. **Yer tevridi** Yer sarsıldı. **tevrimes dostluk** sarsılmaz dostluk. **tepse tevrimes** ağır kanlı, uyuşuk.
tevriniş Titreme, sallanma, sarsılma.
tevsip A. Tasvir, tanımlama. **tevsip ķilmaķ** tanımlamak, tasvir etmek.
tevsiye A. Tavsiye. **tevsiye ķilmaķ** tavsiye etmek.
teyin A. Tayin. **teyin bolmaķ** tayin olmak. **teyin ķilmaķ** tayin etmek.
teyinlimeķ A.U. Tayin etmek.
Teypiñ Tiyengo Ç. Çin çiftçilerinin ayaklanarak, 19. yüzyılın ikinci yarımında kurduğu devlet (eşitliği sağlayan **Tanrı devleti, demektir).**
teypünem Ç. Eski, kadim (Teypiñ Tiyengo devletinin kurulduğu zamana atıfta bulunarak, mecazi anlamda uzak geçmişi ifade etmektedir).
teypüñ Ç. Tayfun. Teypüñ burini Tayfun kasırgası.
teyyar F. Hazır. teyyar ΔilmaΔ hazırlamak. teyyar bolmaķ hazır olmak. **Teyyar bol!** Hazırol!
teyyargerçilik F.U. Hazır olma hali. **teyyargerçilik körmek** hazırlık yapmak. **Hiç ķandaķ teyyargerçiligi yoķ** Hiçbir hazırlığı yok.
teyyargerlik F.U. Hazırlık. teyyargerlik körmek hazırlık yapmak. **Yol teyyargerligini körivatimen** Yol hazırlığını **yapıyorum.**
teyyarlanmaΔ F.U. Hazırlanmak. **derske teyyarlanmaķ** derse hazırlanmak.
teyyarlaş F.U. Hazırlama.
teyyarlaşmak F.U. Beraber hazırlamak, hazırlaşmak.
teyyarlatķuzmaķ F.U. (**teyyarlatmak**'tan) bk. **teyyarlatturmaķ.**
teyyarlatķuzuş F.U. Hazırlattırma.
teyyarlatmaķ F.U. (**teyyarlimak**'tan) Hazırlatmak.
teyyarlatturmaķ F.U. (**teyyarlatmak**'tan) Hazırlattırmak.

teyyarliğuçi F.U. Hazırlayan.
teyyarliq F.U. Hazırlık. **teyyarliq körmek** hazırlık yapmak, hazırlanmak.
teyyarlimaq F.U. Hazırlamak. **imtihanğa teyyarlimaq** sınava hazırlamak. **qişliq otun teyyarlimaq** kışlık odun hazırlamak.
teyyarlişiş F.U. Beraber hazırlama.
teyyarlitiş F.U. Hazırlatma.
teyyartap F. Parazit, asalak
teyyartapliq F.U. Parazitlik, asalaklık.
tezim A. 1. Selam 2. Saygı. **tezim qilmaq** selam vermek; saygı göstermek.
tezir A. 1. Bahane 2. Serzeniş, başa kakma, tekdir.
teziye A. Taziye. **teziye bildürmek** başın sağ olsun demek.
teziyename A.F. Taziye-name. teziyename évetmek taziye-name göndermek.
tezkire A. Tezkire. **Tezkire kitivi** Tezkire kitabı.
tezmek Şenelmiş yeri terk etmek.
tezyiq A. Tazyik, basınç.
téatr R. Tiyatro.
tébabet A. Tababet, tabiplik, doktorluk. **Tébabet ilmi** Tababet ilmi.
tébabetçilik A.U. Tabiplik, doktorluk. **Cuñgo tébabetçiliği Çin tabipliği.**
tébip **A. bk. tévip.**
técelmek **Tasarruf edilmek, iktisat edilmek.**
téceş **Tasarruf etme.**
técimek Tasarruf etmek.
técimel Serseri, avare, sefil. **Yolni karvandin surañ, sözni técimeldin** (atasözü) Yolu karvandan sor, sözü serseriden.
técimellik Serserilik, sefillik. **Técimellik qilmañ** Serserilik yapmayın.
téç Sakin, barışçı, barışçıl, esen. **Téçmusiz** Esen misiniz? **téç kuruluş** barış içindeki yapım. **téç yol bilen** barış yolu ile. **téç bolmaq** sakin olmak. **téç turmuş** barış ve huzur içindeki hayat.
téç-aman Huzur ve esen. **Téç-aman boluñ** Huzurlu ve esen olun.
téçlanmaq Rahatlamak, huzura kavuşmak, emin olmak.
téçliq Sakinlik, esenlik, barış, sulh. **Dünya téçliq terepdarliri kongrési** Dünya barışseverler kurultayı. **téçliq bermek** rahatlatmak; huzura kavşuturmak. **Téçliq bermeydu** Rahatsız ediyor. **téçliq yoq** eminlik yok; huzur yok. **téçliqta bille yaşaş** barış içinde beraber yaşamak. **téçliq soraşmaq** karşılıklı hal hatır sormak. **etrap cim-cit téçliq** etraf sakin ve esen.
téçliqxumar U.F. Barışsever.
téçliqperver U.F. Barışsever. **téçliqperver döletler** barışsever devletler.
téçliqperverlik U.F.U. Barışseverlik.
téçliqsüyer Barışsever.
téçliniş Rahatlama, huzura kavuşma, emin olma.
téçsiz Huzursuz.
téçsizlandurmaq Huzursuz etmek.
téçsizlanduruş Huzursuz etme.
téçsizlanmaq Huzursuzlanmak, tedirgin olmak.
téçsizliq Huzursuzluk, tedirginlik.
téçsizlimaq Huzursuz etmek, tedirgin etmek.
téçsizliniş Huzursuzlanma, tedirgin olma.
tégide Temelinde, altında. **Buniñ tégide bir nerse bar** Bunun temelinde bir şey var.
tégidin Temelinden, altından.
tégiş Değme, ait, dokunma. **Bu maña tégiş** Bu bana ait.

tégişinçe Gereğince, yeterince, uygun halde.
tégişivalmaq Değiştirmek.
tégişivetmek Değiştirivermek.
tégişlik Lazım, uygun, ait, gerekli, **Çarilarni körmek tégişlik** Gereken çareler uygulanmalı. **tégişlik yosunda** uygun halde. **tégişlik bolmaq** ait olmak. **Bu bizge tégişlik** Bu bize ait.
tégişmek I. Değinmek, dokunmak. birbirini rahatsız etmek.
tégişmek II. Değiştirmek.
tégişsiz Uygunsuz. **tégişsiz cayda** uygun olmayan yerde; uygunsuz yerde.
tégiştürmek (**tégişmek**'ten II.) Değiştirtmek.
tégiştürülmek Değiştirilmek.
tégiştürülüş Değiştirilme.
tégi-tetige : Tégi-tetige yétip çüşenmek Temelinden anlamak.
téxi Daha, da, bir de, halen, şimdi.
téxiçe Halen, şimdiye kadar.
téxiçila Halen, şimdiye kadar. **U téxiçila kévezlikte işlimekte idi** O halen pamuk tarlasında işlemekte idi.
téxiğiçe Şimdiye kadar.
téxnik R. Teknik.
téxnika Teknik araçlar, donatım.
téxnikum R. Teknikum, lise.
téke Teke. **tağ tékisi** dağ tekesi.
tékimet Süslü keçe.
tékin Bedava, parasız. **tékinge almaq** parasız almak. **tékindin-tékin** çok bedava. **tékin tamaq** bedava yemek.
tékinxor U.F. Bedavacı.
tékinxorluq U.F.U. Bedavacılık.
tékinlik Bedavalık.
tékisletmek (**tékislimek**'ten) Düzletmek, düzgün hale getirtmek.
tékislik Düzlük.
tékislimek Düzlemek.
tékissiz Engebeli.
tékissizlik Engebelilik.
téks Düz, pürüzsüz. **tüp-téks** dümdüz.
téksakal (botanik) Keçi sakal.
tékst R. Tekst, metin. **Télégramminiñ toluq téksti** Telegrafın tam metini.
téqim But.
téqiş bk. **taqmaq.**
télet Surat.
téléfon R. Telefon. **téléfon trupkisi** telefon ahizesi. **téléfon bermek** telefon açmak. **téléfonda sözlüşüş** Telefonda konuşma.
télégraf R. Telgraf.
télégram R. Telgraf.
téléskop R. Teleskop.
télévizor R. Televizyon.
téliqip -téliqip külmek Katıla katıla gülmek.
téliqiş Yorulma, sesi kısılma, nefesi kısılma.
téliqmaq Yorulmak, sesi kısılmak, nefesi kısılmak. **Téliqip özini jiğidin tuxtutalmidi** Sesi kısılarak kendini ağıttan durduramadı.
téliqturmaq (**téliqmaq**'tan) Yormak.
témim Damla. **bir témim su** bir damla su.
témimaq bk. **tammak.**
témiş Damlama.
témitiş Damlatma.
témitquç pipet (ti), Damlalık.
témitquzmaq (**témitmaq**'tan) Damlattırmak.
témitquzuş Damlattırma.
témitmaq Damlatmak. **yaş tamçilirini témitmaq** gözyaşını dökmek.
témpératura R. Sıcaklık derecesi.
téne F. Cisim, beden.
ténep-tentirep Sersem halde.
téneş Şaşırma, sapma, sersem hale gelme.
ténetmek (**ténimek**'ten) Şaşırtmak; yolunu şaşırtmak.

ténigen Sersem, şaşırmış.
ténimek Şaşırmak, sapmak, sersem hale gelmek. **Bu yerge ténep kélip ḳalġanmen** Buraya şaşırıp gelip kalmıştım.
téniş bk. **tanmaḳ.**
téñiḳ Sarılmış.
téñiḳaş Hayret etme, şaşırma.
téñiḳçi Kırıkçı.
téñiḳçiliḳ Kırıkçılık.
téñiḳimaḳ Hayret etmek, şaşırmak.
téñiḳliḳ Sarılmış, sarılı.
téñirḳaş bk. **téñiḳaş.**
téñirḳatmaḳ (**téñirḳimaḳ**'tan) Hayret ettirmek, şaşırtmak.
téñirḳimaḳ Hayret etmek, şaşırmak.
téñiş bk. **tañmaḳ.**
téñişxana (hastahanelerde) Alçı odası.
tépçekleş Ayağını yere vurma, tepinme.
tépçeklimek Ayağını yere vurmak; tepinmek. **Jürügüm tinmay tépçeklep urup turudu** Kalbim durmadan atıp duruyor.
tépiliş Bulunma.
tépilmaḳ Bulunmak.
tépilmek Tepilmek.
tépin Harman.
tépiniş Yere ayaklarını vurma; tepinme.
tépinmek Yere ayaklarını vurmak; tepinmek.
tépirlimaḳ bk. **tipirlimaḳ.**
tépiş I. bk. **tapmaḳ.**
tépiş II. bk. **tepmek.**
tépişmaḳ I. Bulmaca, bilmece.
tépişmaḳ II. Buluşmak. **Tépişḳan ḳiz bilen jigit** Buluşmuş kız ile delikanlı.
tépişmek Tepişmek.
tépişturmaḳ (**tépişmaḳ**'tan II.) Buluşturmak.
tépişturuş Buluşturma.
tép-tékiz Dümdüz, pürüzsüz.
tére I. Bir kavun türü.
tére II. Deri. **aṣliġan tére** işlenmiş deri; sepilenmiş deri. **xam téri** işlenmemiş deri. **térisi ḳélin** derisi kalın. **ḳoza térisi** kuzu derisi. **moyluḳ tére** tüylü deri. **Térisige siġmay ḳaldi** O gereğinden fazla gururlandı.
térek Kavak ağacı. **aḳ térek** beyaz kavak. **kök térek** mavi kavak. **taġ térek** dağ kavağı. **ḳapaḳ térek** kavağın bir türü.
tére-pireñ Telaş, endişe, panik, birbirine girmek. **tére-pireñ bolmaḳ** telaşa kapılmak; birbirine girmek. **tére-pireñ bolup ḳaçmaḳ** panik içinde kaçmak.
tére-testek Çeşitli deri ham maddeleri.
térikiş Kızma, öfkelenme.
térikkek Çabuk kızan, çabuk öfkelenen.
térikmek Kızmak, öfkelenmek. **Nime térikisen?** Niye kızdın? **térikip ketmek** kızıvermek.
tériktürmek (**térikmek**'ten) Kızdırmak, öfkelendirmek.
tériḳ Darı. **axliġan tériḳ** kabuğundan arınmış darı.
tériḳçiliḳ Ekincilik, çiftçilik. **tériḳçiliḳ ḳılmaḳ** ekincilik yapmak.
tériḳe A. Tarz, şekil, usul, suret, kılık. **şu tériḳida** şu şekilde.
tériḳiş bk. **tériḳmaḳ.**
tériḳmaḳ Duçar olmak, mustarip olmak.
térilġu Ekim. **térilġu yéri** ekim yeri.
térilġuluḳ Ekim. **térilġuluḳ meydan** ekim alanı.
tériliş I. Ekilme.
tériliş II. Toplanma.
térilmek I. Ekilmek. **Bu yerge şal térildi** Bu yerge pirinç ekildi.
térilmek II. Toplanmak.
térim Ekim. **paxta térimi** pamuk ekimi.
térimçi Çiftçi.

térimçilik Çiftçilik.
téri-péreñ : Téri-péreñ bolmaḳ Paniğe kapılmak; darmadağın olmak .
tériş I. bk. **termek** I.
tériş II. bk. **termek** II.
térmométr R. Termometre, sıcakölçer.
térritoriye R. Toprak, arazi.
térritoriyilik R.U. Bölgesel. **Térritoriyilik avtonomiye** Bölgesel özerklik.
tése Çapa, kazma.
téşida Dışında. **buniñ téşida** bunun dışında.
téşiliş Delinme.
téşilmek Delinmek.
téşiş I. bk. **taşmaḳ.**
téşiş II. bk. **teşmek.**
tétik Dinç, çevik.
tétiklenmek Dinçleşmek.
tétikleşmek Dinçleşmek, çevikleşmek.
tétiklik Dinçlik, çeviklik.
tétikliniş Dinçleşme.
tétiḳ Baharat. **tétiḳ salmaḳ** baharat koymak.
tétiḳsiz Tatsız, manasız, anlamsız. **Tétiḳsiz bir can** Anlamsız bir kişi. **tétiḳsiz gep** tatsız söz.
tétiḳsizliḳ Tatsızlık, anlamsızlık, çirkinlik. **tétiḳsizliḳ ḳilmaḳ** tatsızlık etmek.
tétim Çitmik, fiske. **bir tétim tuz** bir fiske tuz.
tétimaḳ Tatmak, çeşnisine bakmak. **Éğizğa tétiğidek bir nerse** Lezzetine doyulabilecek bir şey. **tétip baḳmaḳ** tadına bakmak. **Temini tétip körüñ** Tadına bakın. **Bu nime tétidu?** Bu ne tat? **Bir özi on ademge tétidu** Tek kendisi on adama karşı koyar. **Bir tiyinğa tétimaydu** Bir kuruşa değmez.
tétiş bk. **tétimaḳ.**
tétitiş Tattırma.
tétitmaḳ Tattırmak.
tévilğa (botanik) Çayır melikesi, erkeç sakalı.
tévilğilik Erkeç sakalılık.
tévip A. Tabip, doktor.
tévipçiliḳ Tabiplik, doktorluk.
téviplik Tabiplik, doktorluk.
téyilğaḳ Kaygan.
téyilğaḳlik Kayganlık.
téyiliş Kayma.
téyilmaḳ Kaymak. **U çañğida téyilişni yaxşi körüdu** O kayakta kaymayı seviyor.
téyiş bk. **taymaḳ.**
téyiz Sığ; çok derin olmayan. **téyiz su** sığ su.
téyizlik Sığlık. **Çuñḳur-téyizligini bilmey, hergiz suğa çüşmigin** Derin veya sığlığını bilmeden hiçbir zaman suya girme.
téz Çabuk, hızlı. **téz oḳumaḳ** çabuk okumak. **téz arida** hızla. **Aççiğı téz kélidiğan adem** Çabuk kızan adam.
tézçil Acelecil.
tézdin Yakında, hemen, birazdan, az sonra.
tézek Tezek. **kala tézigi** inek tezeği.
tézekleş Dışkısını salma, tersleme.
tézeklimek Dışkısını salmak, terslemek.
tézis R. Tez, sav, müddea.
tézlenmek Hızlanmak.
tézleş Hızlanma.
tézleşmek Hızlanmak.
tézleştürmek (**tézleşmek**'ten) Hızlandırmak.
tézleştürüş Hızlandırma.
tézletküçi Hızlandıran.
tézletmek (**tézlimek**'ten) Hızlandırmak.
tézlik Hız, çabukluk. **tézlik bilen** hızla.
tézlikte Acele olarak, hemen.
tézlimek Hızlanmak.

tibbiy A. Tıbbî. **tibbiy yardem** tıbbî yardım.

Tibetlik Tibetli.

ticaret A. Ticaret.

ticaretçi A.U. Tacir, tüccar.

ticaretçilik A.U. Tüccarlık.

tiç bk. téç.

tiğ F. Ağız, namlu, bıçak, jilet bıçağı.

tik Dik. **tik turmaq** dik durmak.

tiken Diken. **Qolumğa tiken kirgüzüp aldim** Elime diken giriverdi. **Tikendin tériq ünüdu déme** Dikenden darı yetişmez.

tikengül (botanik) Sarısabır.

tikenleşmek Üşüyüp titremek. **Boyim tikenlişip turuptu** Vücudum üşüyüp titriyor.

tikenlik Dikenli. **tikenlik sim** dikenli tel. **Qizil gül tikenlik boludu** Kızıl gül dikenli olur.

tikenlişiş bk. **tikenleşmek.**

tikiç Yara izi, dikiş.

tikilmek I. Dikilmek.

tikilmek II. Dikilmek.

tikiş I. bk. **tikmek** I.

tikiş II. bk. **tikmek** II.

tikke Dikey. **tikke turmaq** dikey olmak.

tikkide bk. **tikke.**

tikküçi Terzi. **tikküçi ayal** terzi kadın.

tikküçilik Terzilik.

tikküzmek (**tikmek**'ten I.) Diktirmek.

tiklenmek Diklenmek.

tikleş Dikleme.

tikletmek (**tiklimek**'ten) Dikey etmek.

tiklettürmek Dikey ettirmek.

tiklik Diklik.

tiklime Dikleme.

tiklimek Diklemek. **alaqini tiklimek** ilişki kurmak.

tikliniş Diklenme.

tiklivalmaq 1. Dikey hale getirmek 2. Kurmak, yerleştirmek.

tiklivéliş bk. **tiklivalmaq.**

tikmek I. Dikmek. **tikip qoymaq** dikmiş olmak.

tikmek II. Dikmek. **köçet tikmek** ağaç dikmek. **Köçet tikidiğan vaxt keldi** Ağaç dikmenin zamanı geldi. **köz tikmek** göz dikmek. **çédir tikmek** çadır kurmak. **Aldin kelgenge bir at tiktim** Önce gelene bir at vermeyi vadettim.

tik-tak Tenis. **tik-tak top** tenis top. **tik-tak top oynimaq** tenis oynamak.

tiktürmek I. (**tikmek**'ten I.) Diktirmek.

tiktürmek II. (**tikmek**'ten II.) Diktirmek.

tiktürüş I. bk. **tiktürmek** I.

tiktürüş II. bk. **tiktürmek** II.

tikaş Kapatma, kapatış.

tikildaş Takırdama.

tikildatmaq (**tikildimak**'tan) Takırdatmak.

tikildimaq Takırdamak.

tikildurmaq Sıkıştırmak.

tikiliş Sıkma, kalabalık, sıkışık. **tikiliş qilmaq** sıkışıklık yapmak.

tikilmaq Sokulmak, sıkışmak. **tikilip qalmaq** sıkışıp kalmak. **Başqiniñ işige tikilma** Başkasının işine sokulma (karışma).

tikimaq Kapatmak. **İşikni tikimay boş qoy** Kapıyı kapatmadan boş bırak.

tikin Tıkaç, tıpa, tapa.

tikinlik Darlık, kalabalık.

tikirlatmaq Çatırdatmak, şakırdatmak.

tikirlimaq Çatırdamak, şakırdamak.

tikiş Sokma, gizleme.

tikişlimaq Yüklenmek, dayanmak, sıkıştırmak.

tikişturmaq Gizlemek, saklamak.

tikmaq Sokmak, gizlemek. **tikip qoymaq** gizlemek. **Tumşuğiñni tikma** Burnunu sokma.

tıkma-tıkmaḳ Kalabalık, sıkışıklık. **Tıkma-tıkmaḳ bolup ketti** Sıkışıklık oluverdi.

tıkma-tıkmaḳlıḳ Kalabalık, sıkışıklık.

til Dil. **ana tili** ana dili. **Uyġur tili** Uygur dili. **edebiy til** edebî dil (yazı dili). **saatniñ tili** saat dili, saat ibresi. **til tekküzmek** hakaret etmek. **tili kemtük** kekeme. **Tilim kelmeydu** Telaffuz edemiyorum. **U tilidin ilindi** O dilinden yakalandı. **Öz tiliñdin kör** Kendi konuşmandan gör. **Baliniñ tili çıkti** Çocuk konuşmaya başladı; Çocuk dillendi. **til almaḳ** söz dinlemek. **til almas** söz dinlemez. **tilġa almaḳ** dile getirmek. **Tilġa almasliḳ dericide** Dile getirilmesi güç. **Tilġa élip bolmaydu** Söylenmesi imkansız. **til añlimaḳ** tenkite maruz kalmak. **Tilimniñ uçida turudu** Dilimin ucunda. **til biriktürmek** ağız birliği etmek. **Tiliñni tart** Konuşmanı kes. **Tiliñni saḳla** Ağzını sıkı tut. **tildin ḳalmaḳ** dili tutulmak. **tilġa kelmek** dile gelmek. **tilġa kirmek** söz dinlemek.

tilçi Dilci.

tilek Dilek. **Tiliġiñni éyt!** Dileğini söyle! **Tüp tiligim séni körüş** Asıl dileğim seni görmek.

tilekçi Dileyen.

tilekdaş Dilektaş, ülküdaş. **tilekdaş bolmaḳ** ülküdaş olmak.

tilekdaşliḳ Ülküdaşlık.

tilemçi Dilenci.

tilemçilik Dilencilik. **tilemçilik ḳilmaḳ** dilencilik yapmak.

tilençi bk. **tilemçi.**

tilençilik bk. **tilemçilik.**

tiler-tilimes İster istemez.

tileş Dileme, dileş.

tilet Surat, sima, yüz. **Soġak tilet adem** Asık suratlı adam. **Tiletiñ ḳurġur!** Kahrol! **Tiletidin ḳar yaġidu** Asık suratlı.

tilġaş Seçme, ayıklama, arama, karıştırma, evirip çevirme.

tilġimaḳ Seçmek, ayıklamak, aramak, karıştırmak, evirip çevirmek. **Traktor yerni tilġidi** Traktor toprağı sürdü.

tilxet U.F. Makbuz, senet.

tilik Dilinmiş, kesili, biçili.

tiliklik bk. **tilik.**

tilim Dilim. **bir tilim ḳoġun** bir dilim kavun.

tilimek Dilemek. **Céniñ nime tilise, şuni al** Canın neyi dilese şunu al. **Muveppeḳiyet tileymen** Başarılar dilerim.

tilimlimek Dilim dilim halinde kesmek.

tilinmaḳ Dilimlenmek, kesilmek, biçilmek.

tiliş Dilme.

tilivalmaḳ İstemek, dileyerek almak.

tilla Altın para.

tillaş Hakaret etme.

tillaşmaḳ Hakaretleşmek; küfür edişmek.

tilliḳ Dilli. **köp tilliḳ** çok dilli. **Ötkür tilliḳ kişi** Keskin sözlü kişi.

tillimaḳ Hakaretlemek, küfür etmek, azarlamak.

tilmaç (tarihî) Tercüman.

tilmaçliḳ Tercümanlık. **tilmaçliḳ ḳilmaḳ** tercümanlık yapmak.

tilmaḳ Dilimlemek.

tilsim A. Füsun, büyü.

tilsimat A. bk. **tilsim.**

tilsimliḳ A.U. Füsunlu, büyülü.

tilsiz Dilsiz.

tilsizlik Dilsizlik.

tilşunas U.F. Dilci.

tilşunasliḳ U.F.U. Dilcilik.

tiltumar Nazarlık, tılsım.

timaḳ bk. **tirmaḳ.**

timen Dinç, sağlam.

timenlik Dinçlik, sağlamlık.

timisḳilaş Yoklama, süzme, arama.

timisḳilimaḳ Yoklamak, süzmek, aramak.

tin Nefes. **tin tartmaḳ** nefes almak. **Tiniñni çiḳarma!** Sesini çıkarma! **Etrap tip-tin** Etraf sakin ve sessiz.

tincañ Ç. Nazır.

tinciḳ Boğucu, bunaltıcı, pek sıcak.

tinciḳliḳ Boğucu hal, bunaltıcı hal, pek cıcaklık.

tinç bk. **téç.**

tinçimaḳ Teselli bulmak, avunmak, sevinmek, içi açılmak, sakinleşmek.

tinçlandurmak bk. **téçlandurmaḳ.**

tinçliḳ bk. **téçliḳ.**

tinçsiz bk. **téçsiz.**

tinçsizlandurmak bk. **téçsizlandurmak.**

tinçsizlimaḳ bk. **téçsizlimaḳ.**

tindurmaḳ I. Teskin etmek, yatıştırmak, dindirmek, sakinleştirmek.

tindurmaḳ II. Gömmek, doldurmak.

tinduruş I. Teskin etme, yatıştırma, dindirme, sakinleştirme.

tinduruş II. Gömme, doldurma.

tiniḳ I. Duru, şeffaf. **tiniḳ hava** temiz hava.

tiniḳ II. Nefes.

tiniḳliḳ Duruluk, şeffaflık, temizlik.

tiniḳmaḳ Dinlenmek, sakinleşmek.

tiniḳturmaḳ (**tiniḳmaḳ**'tan) Dinlendirmek, sakinleştirmek.

tinim Rahat, sükunet, huzur, durgunluk. **Etidin keçkirgiçe tinim yoḳ.** Sabahtan akşama kadar dinlenmeden. **Tinim bermeydu** Rahat bırakmıyor. **tinim tapmaḳ** rahatlamak.

tinimsiz Dinlenmek nedir bilmez; hareketli. **Tinimsiz adem** Endişeli adam. **tinimsiz işlimek** durmadan çalışmak; dinlenmemek.

tinimsizliḳ Dinlenmezlik, hareketlilik, endişelilik.

tiniş I. bk. **tinmaḳ** I.

tiniş II. bk. **tinmaḳ** II.

tinma Tortu, çöküntü.

tinmaḳ I. Avunmak, teskin olmak, rahat etmek. **Köñlüm tindi** Canım rahatladı. **Jil on ikki ay tinmaydu** Bütün yıl boyu çalışıyor. **Közüm tinip ketti** Gözüm karardı.

tinmaḳ II. Dolmak, dolup düz olmak. **Adem tinip ketti** İnsan çoğaldı.

tinmas Yorulmaz, dinlenmez, hareketli.

tinmasliḳ Yorulmazlık, dinlenmezlik, hareketlilik.

tinmastin Yorulmadan, dinlenmeden, durmadan.

tinmay Durmadan, dinlenmeden. **Yamġur tinmay yaġivatidu** Yağmur durmadan yağıyor.

tintimek Aramak, araştırmak.

tintiş Arama, araştırma.

tiñ I. Sağlam, dinç, sürülmemiş. **tiñ yer** sürülmemiş toprak.

tiñ II. Nefes, soluk. **Tiñi çiḳmay ḳaldi** Nefesi kesildi. Ayrıca bk. **tin.**

tiñçi Casus, dedektif, gizli dinleyen.

tiñirkimaḳ Hayret etmek, şaşırmak.

tiñlanmaḳ Duyulmak.

tiñlaş Dinleme.

tiñlatmaḳ Dinletmek.

tiñlimaḳ Dinlemek.

tiñşaş bk. **tiñlimaḳ.**

tiñşiġuçi Dinleyici.

tiñşimaḳ Dinlemek. **gep tiñşimaḳ** söz dinlemek. **Tiñşañlar!** Dinleyin!

tiñtiñlaş bk. **tiñtiñlimaḳ.**

tiñtiñlimaḳ Kulak misafiri olmak.

tip I. R. Tip. **yéñi tiptiki partiye** yeni tipteki parti. **éġir tiptiki maşina yasaş zavodi** ağır tipteki otomobil üretim fabrikası.

tip II. : A. Tıb. **tip ilmi** tıb ilmi.

tip III. : **Tip-téç** Sessiz sakin. **Tip-téç bolup ḳaldi** Sessiz sakin oluverdi. **tiptiniḳ** berrak.

tipik R. Tipik.

tipikleşmek R.U. Bir tipe uygun hale gelmek.

tipikleştürmek R.U. Bir tipe uygun yapmak.

tipikleştürüş R.U. bk. **tipikleştürmek.**

tipiklik R.U. Tipiklik.

tipiklimek R.U. Bir tipe uygun hale getirmek.

tipirçilimaḳ Çırpınmak. **Nime munçe tipirçilaysen?** Neden bu kadar çırpınıyorsun?

tipirlimaḳ Çırpınmak, çabalamak.

tiraj R. Tiraj.

tirajliḳ R.U. Tirajlı. **az tirajliḳ kitap** az basımlı kitap.

tircaymaḳ Kıvrılmak, kıvranmak.

tirciyiş Kıvrılma, kıvranma.

tirek Direk. **tirek ḳoymaḳ** direk koymak.

tirelmek Dayanmak, takılmak.

tirenmek Dayanmak, yaslanmak.

tirik Diri, canlı. **tirik ḳalmaḳ** diri kalmak. **Közümniñ tirigide** Diriliğimde, ölmeden önce.

tirikçilik Yaşam mücadelesi. **tirikçiliḳ ḳilmaḳ** yaşam mücadelesi vermek.

tiriklik Yaşam, dirilik. **Uniñ ölüktirikligi melum emes** Onun ölü diriliği belli değil.

tiriktap Parazit, asalak.

tiriktapliḳ Parazitlik, asalaklık.

tiriḳ Pinti, cimri.

tiriḳliḳ Pintilik, cimrilik.

tirildürmek (**tirilmek**'ten) Diriltmek.

tirildürüş Diriltme.

tiriliş Dirilme.

tirilmek Dirilmek.

tiriltmek (**tirilmek**'ten) Diriltmek.

tiriltiş Diriltme.

tirimek Diremek, dayamak. **tirep turmaḳ** dayayıp durmak.

tiriniş Dayanma. yaslanma.

tirişçan Girişken, gayretli, çalışkan, özenli.

tirişçanliḳ Girişkenlik, gayretlilik, çalışkanlık, özenlilik. **tirişçanliḳ körsetmek** gayret etmek.

tirişiş I. Çabalama, çırpınma, gayret etme.

tirişiş II. Buruşma, kırışma.

tirişḳaḳ I. Çalışkan, girişken.

tirişḳaḳ II. Buruşuklar içinde, kırışıklı.

tirişḳaḳliḳ I. Çalışkanlık, girişkenlik.

tirişḳaḳliḳ II. Buruşukluk, kırışıklık.

tirişmaḳ I. Çabalamak, çırpınmak, gayret etmek.

tirişmaḳ II. Buruşmak, kırışmak.

tirişturmaḳ Buruşturmak, kırıştırmak.

tirkelme Koşulan, takılan, bağlanan.

tirkelmek Koşulmak, takılmak, bağlanmak.

tirkeş Takma, bağlama, ekleme.

tirketmek (**tirkimeḳ**'ten) Romork yaptırmak, bağlatmak.

tirkettürmek Romork yaptırtmak, bağlattırmak.

tirkimek Takmak, bağlamak, eklemek. **Biznimu tizimġa tirkep ḳoyuñ** Bizi de listeye ekleyin.

tirḳiraş Her tarafa kaçışma; her tarafa dağılma.

tirḳiratmaḳ (**tirḳirimaḳ**'tan) Dağıtmak, kovmak.

tirḳirimaḳ Her tarafa kaçışmak; her tarafa dağılmak.

tirmaḳ Tırnak. **U çiş-tirmiği bilen yépişivaldi** O bütün gücü ile sarıldı.

tirmaḳlaş Tırnaklama.

tirmaḳlimaḳ Tırnaklamak.

tirmilimaḳ Tırmalamak.

tirmuġuç Tırmık (ğı), bahçıvan tarağı.

tirna Turna.
tirnaḳ bk. **tirmaḳ.**
tirnaş Tırmalama.
tirnilavetmek Tırnaklayıvermek.
tirnilimaḳ Tırmıklamak.
tirnimak bk. **tirmilimaḳ.**
tirsiḳ Kaprisli, şımarık.
tirsiḳlik Kaprislilik, şımarıklık.
tirsildaş bk, **tirsildimaḳ.**
tirsildatmaḳ (**tirsildimaḳ**'tan) Çatırtı, patırtı yapmak.
tirsildimaḳ Çatırtı, patırtı olmak.
tirtek Kaprisli, şımarık.
tirteklik Kaprislilik, şımarıklık.
tirtiḳ Yara izi.
tirtiḳlik Yara izli.
tişañ Ç. Demir kürek.
titilmaḳ Ditilmek.
titiliş Ditilme, ditiliş.
titivetmek Altüst etmek, dağıtmak, karmakarışık etmek, ditivermek. **U pütün dünyani titivetti** O bütün dünyayı altüst etti.
titivétiş bk. **titivetmek.**
titḳuçi Keten diten işçi.
titḳuzmaḳ bk. **titturmaḳ.**
titḳuzuş bk. **titturuş.**
titmaḳ Ditmek. **titip taşlimaḳ** ditivermek.
titrek Titrek. **Uni titrek bésip ketti** Onu titrek basıverdi.
titreş Titreme, titreş.
titreşmek Titreşmek, beraber titremek.
titretmek (**titrimek**'ten) Titretmek.
titrimek Titremek.
titturmaḳ Dittirmek.
titturuş Dittirme.
tivip A. bk. **tévip.**
tivit Tiftik. **öçkiniñ tiviti** keçi tiftiği.
tivitliḳ Tiftikli. **tivitliḳ öçke** tiftikli keçi. **tivitliḳ rext** tiftikli kumaş.
tiyek bk. **tirek.**
Tiyenenmin Ç. Tyen En Mın, Pekin'deki eski han sarayı kapısının adı. Tanrı Huzur kapısı, demektir.
tiyin I. Sincap.
tiyin II. Kuruş. **Bir tiyiŋimu turmaydu** Bir kuruşa değmez.
tiyinliḳ Kuruşluk. **beş tiyinliḳ** beş kuruşluk.
tiyiş bk. **tiymaḳ** II.
tiymaḳ I. bk. **tirnaḳ.**
tiymaḳ II. Yatıştırmak, yasak etmek, menetmek.
tiz Diz. **tiz pükmek** diz bükmek. **tiz püktürmek** diz büktürmek. **tiz çökmek** diz çökmek. **tiz çöküp olturmaḳ** diz çökerek oturmak.
tizdurmaḳ (**tizmaḳ**'tan) Sıraya koydurmak.
tizdürüş Sıraya koydurma.
tize Ç. (tarihî) Para.
tizgin Dizgin. **Étiñniñ tizginini tart** Atının dizginini çek. **Uniñ tizginini biraz tartip ḳoyuş kérek** Onun dizginini biraz çekmek lazım.
tizġu bk. **tiziḳ.**
tizġuçi Dizici, sıralayan. **herp tizġuçi** dizici, mürettip.
tiziḳ 1. Dizili bağ 2. Gardanlık.
tiziliş bk. **tizilmaḳ.**
tizilmaḳ Sıralanmak.
tizim Liste. **tizimġa éliş** kaydetme. **tizimġa élinmaḳ** kaydedilmek.
tizimlanmaḳ Kaydolmak.
tizimlaş Kaydetme.
tizimlatmaḳ (**tizimlimaḳ**'tan) Kaydettirmek.
tizimlimaḳ Kaydetmek. **tizimlap közdin köçürüş** kaydı gözden geçirme.
tiziş Sıralama.
tizlendürmek Diz çöktürmek.
tizlenmek Diz çökmek.
tizleş Dizlenme.

tizlimek bk. **tizlenmek.**

tizma Sıra, dizi. **tizma tağlar** sıra dağlar.

tizmaḳ Sıralamak. **Üstelge ḳaçilarni tizip ḳoydum** Masaya kutuları sıralayıp koydum.

toğaç I. bk. **toḳaç.**

toğaç II. Parça. **alti toğaç sopun** altı parça sabun.

toğan Su bendi, büğet, bağlağı. **Su kelmeste toğan tut** su gelmeden bend çek.

toğay bk. **torğay.**

toğra bk. **toğri.**

toğraḳ I. Kara kavak.

toğraḳ II. Kütük parçası.

toğraḳliḳ Çalılık.

toğram Parça, lokma, dilim. **bir toğram göş** bir parça et.

toğraş Kesme, kesiş.

toğri Doğru, dürüst. **toğri saet** doğru saat. **toğri körmek** doğru bulmak. **Éytḳiniñiz toğri** Söylediğiniz doğru. **tuğri buluñluḳ** dik açılı. **Toğri bériñ** Dümdüz gidin. **toğri kelmek** uymak, uygun gelmek, tesadüf etmek. **Bérişḳa toğri keldi.** Varmak icabetti. **Toğri kelse** Uygun görülse. **Toğri kelgen yerde** Olduğu yerde. **Éytḳiniñ toğri kelsun** Söylediğin doğru çıksın. **toğri tonuş** dürüst tanım.

toğribuluñ Dikköşe.

toğribuluñluḳ Dikköşeli.

toğrida Hakkında, üzerinde.

toğridin-toğra Doğrudan doğru.

toğriğu Doğru ya; evet dürüst.

toğriliḳ Doğruluk, dürüstlük.

toğrilimaḳ Doğrulamak, düzeltmek.

toğrimaḳ Kesmek.

toğrisida Hakkında, üzerinde.

toğrisiğa Düzüne, dümdüz. **Toğrisiğa jürüvériñ** Düzüne yürüyeverin.

toğruluḳ (edat) Hakkında, üzerine, için, dair, ait. **bu toğruluḳ** bunun hakkında.

toxla Toklu.

toxmaḳ Tokmak.

toxmaḳlaş Tokmaklama.

toxmaḳlimaḳ Tokmaklamak, tokmak ile dövmek.

toxsaḳ bk. **axsaḳ-toxsaḳ.**

toxsan Doksan. **toxsan jillik** doksan yıllık. **Toxsan toḳḳuz atliḳ** Doksan dokuz atlı.

toxsap bk. **axsap-toxsap.**

toxsininçi Doksanıncı.

toxta! Dur!

toxtalğusiz Durmaksızın, durmadan.

toxtalmastin Durmaksızın, durmadan, duraksamadan.

toxtalsiz bk. **toxtalğusiz.**

toxtam Anlaşma. **toxtamğa kelmek** anlaşmak. **toxtam xet** kararname.

toxtaş Durma.

toxtaşliḳ Sabit, değişmez, durağan.

toxtatḳusiz Karşı konulamaz, zaptolunamaz, coşkun, durdurulamaz.

toxtatmaḳ Durdurmak. **maşinini toxtatmaḳ** otomobili durdurmak. **Biz ḳanniñ éḳişini toxtutalmiduḳ** Biz kanın akışını durduramadık. **Toxtutup bolmaydu** Durduramaz. **suni toxtatmaḳ** suyu durdurmak. **Özözini toxtutup alalmay** Kendini durduramadan. **Külkemni toxtutalmidim** Kendimi gülmekten alıkoyamadım. **U köz yéşini toxtutalmidi** O göz yaşını durduramadı. **Gepni toxtat!** Konuşmayı kes! **Özini toxtatḳan kişi** Ağırbaşlı kişi.

toxtavsiz Durmadan, durmaksızın, devamlı.

toxtimaḳ Durmak. **avtobus toxtaydiğan cay** otobüs durağı. **Paraxot pristan-**

da toxtidi Gemi limanda durdu. **Maşinam yolda toxtap ḳaldi** Otomobilim yolda duruverdi. **Toxtap turuñ!** Durun! **toxtap ḳalmaḳ** duraksamak. **Pütün iş toxtap ḳaldi** Bütün iş duraksadı. **Jürügüm toxtidi** Kalbim durdu. **Uniñ ḳéni toxtap ḳaldi** Onun kanı durdu. **toxtiġan adem** yaşlı adam.

toxtimay Durmadan, durmaksızın.

toxu Tavuk. **kürük toxu** kuluçka, gurk. **toxu göşi** tavuk eti. **Kişiniñ toxusi kişige ġazdek körüner** (deyim) Kişi tavuğu kişiye kaz görünür. **Toxu jili** Tavuk yılı (12 hayvan takviminin tavuk yılı, yüzyılımızın 1933, 1945, 1957 yılları tavuk yılıdır). **ḳum toxusi** toy kuşu. **néken toxusi** yaban horozu, çalı horozu. **yavayi toxu** çalı horozu, yaban horozu.

toxuxana U.F. Tavuk kümesi.

toxuköz Sıçankulağı.

toxu-tümen Ev kuşları.

tok R. Elektrik.

tokar (ağız) Ayaksız, aksak.

tok-tok Ağaçkakan.

toku bk. **tokar.**

tokulaş Aksaklama, aksaklaş.

tokuldimaḳ Takırdamak. **Almilar tokuldap yerge çüşti** Elmalar tak tak diye yere düştü.

tokulimaḳ Aksaklamak.

tokurluḳ Aksaklık.

toḳ Tok. **toḳ adem** tok adam. **toḳ turmuş** müreffeh hayat. **toḳ yaşimaḳ** tok olarak yaşamak. **toḳ tamaḳ** besinli yemek. **toḳ ḳizil** koyu kızıl. **aç-toḳ** aç ve tok. **Köñlüm toḳ** Gönlüm tok, eminim.

toḳaç Francala, çörek. **yaġliḳ toḳaç** yağlı francala.

toḳal Boynuzsuz. **toḳal siyir** boynuzsuz sığır.

toḳalliḳ Kuma. **U toḳalliḳḳa çiḳiptu** O kuma olarak evlenmiş.

toḳam Eğerin altındaki keçe, yamçı.

toḳay I. : **Egri-toḳay** Eğri, düzgün olmayan.

toḳy II. Söğütlük, çalılık.

toḳay III. : **Bir toḳay adem** Bir sürü adam.

toḳayliḳ Söğütlük, çalılık.

toḳçiliḳ Tokluk. **toḳçiliḳta yaşimaḳ** müreffeh hayat geçirmek.

toḳḳuz Dokuz. **on toḳḳuz** on dokuz. **toḳḳuz yüz** dokuz yüz. **toḳḳuz yüzinçi** dokuz yüzüncü. **Toḳḳuzimiz tel-turmuş paravan** Her şeyimiz var, geçimimiz iyi. **toḳḳuz köz** kuyruk sokumu kemiği.

toḳḳuzinçi Dokuzuncu.

toḳḳuzluḳ Dokuzluk.

toḳḳuztolluḳ Göbek, taşlık.

toḳluḳ Tokluk. **memlikette toḳluḳ** ülkede tokluk.

toḳuçaḳ Elma cinsi.

toḳuġluḳ Eyerlenmiş. **toḳuġluḳ at** eyerlenmiş at.

toḳuġuçi Dokumacı.

toḳuġuçiliḳ Dokumacılık.

toḳuldaḳ Ağaçkakan (kuşu).

toḳulma Dokuma. **toḳulma mal** dokuma, kumaş. **ilme toḳulma** örgü. **toḳulma gep** oydurulmuş söz.

tokulmaḳ I. Dokulmak.

tokulmaḳ II. Eyerlenmek; atın eyerlenmiş hali.

toḳum Eyerin altındaki keçe, yamçı. Ayrıca bk. **toḳam.**

toḳuma Dokuma, kumaş.

toḳumaḳ I. Örmek. **zembil toḳumaḳ** sedye örmek (zembil, söğüt dallarından örülen, iki kişi tarafından taşınan, dört kullu taşıma vasıtası). **gep toḳumaḳ** söz uydurmak.

toḳumaḳ II. Eyerlemek. **Atni toḳu!** Atı eyerle!

toḳumiçi I. Dokumacı 2. (mecazi) Yalancı.

toḳumiçilik Dokumacılık. **toḳumiçilik fabrikisi** dokuma fabrikası.

toḳunaḳ Engel, pürüz.

toḳunmaḳ Dokunmak, takılmak, itmek.

toḳunuş Dokunuş, takılma, itiş, itme.

toḳuş I. Örme.

toḳuş II. Eyerleme, eyerleş.

tola Çok. **tolıraḳ** biraz çok. **tolimu éḳillik** çok da akıllı. **tolimu yaxşi** çok da iyi. **tola yoġan** çok büyük.

tolaş Örme, çiteme, onarma.

tolaşmaḳ : Közlirim toluşup turuptu Gözlerim karardı.

tolatmaḳ (**tolimaḳ**'tan) Ördürmek.

toldurġuçi (gramer) Tümleç.

toldurmaḳ Doldurmak. **royxetni toldurmaḳ** formu doldurmak. **idişini su bilen toldurmaḳ** kabı su ile doldurmak. **liḳ toldurmaḳ** tam doldurmak.

toldurulmaḳ Doldurulmak.

toldurulуş Doldurulma.

tolduruş Doldurma.

tolduruvetmek Dolduruvermek.

tolġaḳ Doğum sancısı.

tolġan Dolmuş, dolu olmuş.

tolġanmaḳ Çevrilmek, döndürülmek.

tolġaş Çevirme, döndürme.

tolġatmaḳ I. Doğum sancısı.

tolġatmaḳ II. (**tolġimaḳ**'tan) Çevirtmek, döndürtmek.

tolġavetmek Çevirivermek, döndürüvermek.

tolġavitiş Çeviriverme, döndürüverme.

tolġimaḳ Çevirmek, döndürmek.

tolġuġuç Keski ile delik açan alet.

tolġumaç Bükülü, eğri, eğri büğrü.

tolġutuş I. bk. **tolġatmaḳ** I.

tolġutuş II. Çevirtme, döndürtme.

tolġuzmaḳ (**tolmaḳ**'tan) Doldurmak.

tolġuzuş Doldurma.

tolilaş Çoğaltma, artırma.

tolilimaḳ Çoğaltmak, artırmak.

tolima Çokça, aşırı, yersiz, lüzumsuz.

tolimaḳ Örmek, çetemek, onarmak.

tolimu bk. **tolima.**

tolḳun Dalga.

tolḳunlanmaḳ Dalgalanmak. **Déñiz tolḳunlinip ketti** Deniz dalgalanıverdi.

tolḳunlatmaḳ (**tolḳunlimaḳ**'tan) Dalgalandırmak.

tolḳunlimaḳ Dalgalanmak.

tolḳunsiman Dalgalı, dalga şeklinde.

tolmaḳ Dolmak. **tolup ketmek** doluvermek. **tolup yatḳan** çok. **tolup taşḳan** dolup taşmış. **Maña on yaş toldi** Bana on yaş doldu. **tolġan ay** dolun ay. **On tört künlük aydek tolup taşḳan çiray** Ondört günlük ay gibi güzel sima.

toluḳ Dolu, tam, tüm. **toluġi bilen** tamamıyla. **U toluḳ tölidi** O tamamını ödedi. **toluḳ hoḳuḳluḳ** tam hukuklu. **toluḳ cavap** tam cevap.

toluḳlaş Tamamlama, bütünleme, doldurma.

toluḳlimaḳ Tamamlamak, bütünlemek, doldurmak.

toluḳluḳ Doluluk, tam olmak, bütünlük.

toluksiz Dolu olmayan, tam değil. **Toluḳsiz ottura mektep** Orta okul. **Toluḳ ottura mektep** Lise.

toluḳturmaḳ (**toluḳlimaḳ**'tan) Doldurmak, tamamlamak. **Kütüpxanini yéñi kitaplar bilen toluḳturduḳ** Kütüphaneyi yeni kitaplar ile doldurduk.

toluma bk. **tolima.**

tolun Dolun, dolu. **tolun ay** dolun ay.

toluş Dolma, doluş.

toluş Dolma, doluş.
tom Kalın, tıknaz.
tompak Çıkıntı, tümsek, dışbükey.
tompaklik Tümseklik, dışbükeylik.
tompaymak Tümsek hale gelmek.
topmaytmak (**tompaymak**'tan) Tümsek hale getirmek.
tomuçuk İspenoz.
tomur 1. Kök 2. Damar. **kan tomuri** kan damarı. **sözniñ tomuri** sözün aslı (anlamı).
tomurçi Halk hekimi.
tomurlanmak Köklenmek, kökü tutmak.
tomuz F. Temmuz ayının sıcağı.
ton Gocuk.
tonluk Giyimli; giyimi kuşamı yerinde.
tonna R. Ton.
tonnilik R.U. Tonlu. **beş tonnilik** beş tonlu.
tonuk Tanık, şahit.
tonukluk Tanıklık.
tonulğan Tanılmış, belli, aşikar, ünlü.
tonulmak Tanılmak, bilinmek, ünlü olmak.
tonulmaslik Tanılmamak, bilinmemek.
tonuluş Tanılma, bilinme, ünlü olma.
tonumak Tanımak. **tonumay kalmak** tanıyamamak. **Tonumay kaldim** Tanıyamadım. **Uni tonup bolmaydu** Onu tanımak zor. **Aķ-karini tonuğan** Doğru ve yanlışın farkında olan.
tonur Tandır.
tonuş Tanış, tanıdık, tanıma, itiraf, bilgi, fikir, bilinç. **öz xataliğini tonuş** kendi hatasını itiraf etme. **yéñi hökümetni tonuş** yeni hükümeti tanıma. **toğri tonuş** doğru bilinç. **Dixanlarniñ tonuşi östi** Çiftçiler bilinçlendi. **tonuş emes** tanış değil. **tonuş bolmak** tanışmak. **Tonuşuñ keldi** Tanıdığın geldi. **Méniñ tonuşum dürüs emesken** Benim bilgim doğru değilmiş.
tonuş-biliş Tanıdık, bilinen.
tonuşluk Tanış olma halı.
tonuşmak Tanışmak.
tonuşturğuçi Sunan, takdim eden, tanıtan.
tonuşturmak Sunmak, takdim etmek, tanıtmak.
tonuşuş bk. **tonuşmak.**
tonutmak (**tonumak**'tan) Tanıtmak. **Özini tonutķan adem** Kendini tanıtmış adam.
tonutturmak (**tonutmak**'tan) Tanıttırmak. **U özini tonutturdi** O kendini tanıttırdı.
tonutuş Tanıtma.
toñ 1. Don, buz. 2. Ham, olmamış, olgunlaşmamış 3. Kaba.
toñdurmak (**toñmak**'tan) Dondurmak, üşütmek.
toñğak Çok üşüyen, çabuk üşüyen.
toñğilak Yerin donmuş hali.
toñğuz Domuz. **Toñğuz bakķuçi ayal** Domuz besleyen kadın. **toñğuz éğili** domuz ağılı. **toñğuz asraş** domuz besleme. **toñğuz göşi** domuz eti. **toñğuz yéği** domuz yağı. **Toñğuz jili** Domuz yılı. 12 hayvan takvimine göre, yüzyılımızın 1911, 1923, 1935, 1947 1959 yılları domuz yılıdır.
toñğuzluk Domuzluk.
toñķağa Karganın bir türü.
toñķay Sığırın aşık kemiği.
toñlanğan Üşümüş, donmuş.
toñlanmak Don olmak.
toñlaş Üşüme, donma.
toñlatmak (**toñlimak**'tan) Dondurmak.
toñliğan Donmuş, üşümüş.
toñlimak Üşümek, donmak. **muz toñlimak** buz tutmak. **Yer toñlap ķaldi** Yer don oldu. **Kişniñ**

soğuķida toñliğandin, yazniñ issiğida ölgen yaxşi (deyim) Kışın soğuğunda üşümektense, yazın sıcağında ölmek daha iyi.

toñluķ Kabalık. **Toñluķ bilen étilğan söz** Kabaca söylenmiş söz.

toñlutulmaķ Don haline getirilmek.

toñlutuş bk. **toñlatmaķ.**

toñmaķ Üşümek.

toñuş Üşüme.

top I. Top. **topķa tutmaķ** topa tutmak.

top II. Top. **top oynimaķ** top oynamak.

top III. Top. **bir top adem** bir grup adam. **bir top ķeğez** bir top kağıt.

topa Toprak, toz. **ķara topraķ** kara toprak. **sériķ topa** sarı toprak. **topa basmaķ** tozlanmak, toz basmak. **topa çiķarmaķ** toz çıkarmak.

topaķ Dana, buzağı. **topaķ köz** dana göz.

topan I. Başak kalıntısı.

topan II. A. Taşkın, tufan. **ķar topini** kar tufanı.

topa-tozañ Toz. **topa-tozañ basmaķ** tozlanmak.

topçe Gruplu halde.

topçi Topçu.

topxana U.F. Tophane.

topigül U.F. Itır çiçeği.

topiliķ Topraklı, tozlu. **ķara topiliķ yer** kara topraklı yer.

toplam Toplam.

toplanmaķ Toplanmak.

toplaş Toplama.

toplatmaķ (**toplimaķ**'tan) Toplatmak.

topliğuçi Toplayan.

toplimaķ Toplamak.

topmu-tuğri Tam, düz, doğru, eşit.

topraķ bk. topa.

topraķliķ bk. **topiliķ.**

toprakşunas U.F. Toprak uzmanı.

toprakşunasliķ U.F.U. Toprak bilimi.

top-toğri Dümdüz.

top-top Grup grup. **top-top bolup kelmek** grup grup olarak gelmek. **top-top bolup yatmaķ** top-top olarak yatmak.

topuķ Topuk, ayak bileği. **topuķ oynimaķ** İki adam arasındaki bir utuş oyunu ki, biri topuğu her zaman kendisiyle beraber taşımak zorunda olup, ötekisi o, topuğu istediği an hemen yanından çıkarıp göstermek zorundadır. İstenildiği zaman topuk hemen yanından çıkarılıp gösterilmese, topuğu saklayan kaybeder. Topuk hemen gösterilmişse, topuğu isteyen kaybeder.

topul bk. **opul topul.**

topulañ 1. Ayaklanma, isyan 2. Karışıklık. **topulañ çiķarmaķ** ayaklanmak. **U hemnini topulañ ķilivetti** O her şeyi karıştırdı.

topulañçi İsyancı, baş kaldıran, asi.

topulaş Toprağa gömme; üstüne toprak atma.

topulimaķ Toprağa gömmek; üstüne toprak atmak.

topur bk. **opnur-topur.**

topurlaşmaķ bk. **topurlimak.**

topurlimaķ Toplanmak, yığılmak.

topur-topur Kalabalık, hep beraber.

topuz (ağız) Çomak.

tor Ağ. **bélik tori** balık ağı. **ömçüķniñ tori** örümcek ağı. **Hiligerniñ toriğa çüştüm** Hilecinin ağına düştüm.

toralğu Engel. **toralğu bolmaķ** engel olmak.

toralğuluk Engelli.

toralğusiz Engelsiz.

toralmaķ Engellenmek, siperlenmek, sipere alınmak. **torimaķ** birine siper olmak; birini engellemek.

toraş Engel olma; siper olmak.

torğay Toygar, çayır kuşu.

torf R. Turba.
torflik Turbalı yer, turbalık.
torimaq Siper olmak, engel olmak.
torlanmaq Ağ haline gelmek, çitelmek.
torlaş Örme, çiteme.
torlimaq Örmek, çitemek.
torluq : Torluq qoğun Bir kavun türü.
torpaq bk. **topaq.**
toruq Doru. **qara toruq** siyah doru; daha koyu renkli doru.
torulğa (zool) Kumru.
torulğu bk. **torulğa.**
toruluş Engellenme, siperlenme.
torus Tavan.
torva Torba.
tosaq Baraj, mania, engel.
tosalğu Mania, engel. **tosalğu bolmaq** engel olmak. **tosalğularni yoqatmaq** engelleri ortadan kaldırmak.
tosalğuluq Baraj, engel, mania. **tosalğuluq qilmaq** engel olmak.
tosalğusiz Engelsiz.
tosalmaq Engellenmek. **Bu yol tosalğan** Bu yol kapalı.
tosaş Yolunu kesme, engel olma.
tosatquzmaq (**tosatmaq**'tan) Engellettirmek, siper ettirmek.
tosatmaq (**tosmaq**'tan) Engelletmek, siper ettirmek.
tosattin Birdenbire, ansızın, ani olarak.
tosqaq Set, engel, mania.
tosqal 1. Kalkan 2. Bent.
toskuç 1. Set, engel, mania 2. Kapacık.
tosqun Set, engel, mania, baraj. **tosqun bolmaq** engel olmak.
tosqunçi 1. Engel olan 2. Soyguncu, yol kesen.
tosqunçilik 1. Engel olma hali 2. Soyunculuk.
tosqunluq Engel olma hali. **tosqunluq qilmaq** engel olmak.
tosqunsiz Engelsiz.
tosqunsizliq Engelsizlik.
tosquzmaq (**tosmaq**'tan I.) Siper ettirmek, engelletmek.
tosma 1. Baraj, bent, su bendi. 2. Havuz, küçük göl.
tosmaq I. Yolunu kesmek, engel olmak, set çekmek. **Suni tosap qoydum** Suya set çektim. **tam bilen tosuvalmaq** duvar ile çevirmek. **Tosup bolmas hal** Engellenemez durum.
tosmaq II. Çocuğu elde tutarak çiş ettirmek.
tosuq Engel, mania, baraj.
tosuqluq Engelli, çevrilmiş, set çekilmiş, siper edilmiş.
tosuluş Engellenme.
tosun I. Set, engel, mania.
tosun II. Ürkek, korkak. **tosun at** ürkek at.
tosunluq Ürkeklik, korkaklık. **Tosunluği taydek** Tay gibi ürkek.
tosuş I. bk. **tosmaq** I.
tosuş II. bk. **tosmaq** II.
tosuvalmaq Set çekmek, yolunu kesmek. **düşmenniñ yolini tosuvalmaq** düşmanın yolunu kesmek.
tosuvéliş Set çekme, yolunu kesme.
toşqan. Tavşan. **toşqan çişi** tavşan dişi. **aq toşqan** beyaz tavşan. **sur toşqan** gri tavşan. **öy toşqini** evcil tavşan. **Toşqan jili** Taşvan yılı. 12 hayvan takvimine göre yüzyılımızın 1903, 1915, 1927, 1939, 1951 yılları tavşan yılıdır.
toşqangül (botanik) Aslanağzı, danaburnu.
toşqazmaq bk. **toşquzmaq.**
toşquzmaq Doldurmak.
toşquzulmaq Doldurulmak.
toşquzuş Doldurma.
toşmaq Dolmak. **vaxt toşqanliqtin** vakit dolduğundan. **Qereli toşqan qerz pul** Vadesi dolmuş borç para.

Oğlumğa on yaş toşti Oğluma on yaş doldu.

toşuğaḳ : **Söz toşuğak** Dedikoducu.

toşuğuçi Taşıyan, nakil eden; bir yerden bir yere götüren.

toşukçi Hamal, küfeci, taşıyıcı.

toşumaḳ Taşımak.

toşuñ Ç. Yün ip.

toşuş I. bk. **toşmaḳ.**

toşuş II. Taşıma.

totikuş F.U. Papagan.

tova A. Pişmanlık. **tova ḳilmaḳ** yaptığına pişman olmak.

tovar R. Mal, fabrika malı.

tovlaş Bağırma, seslenme.

tovlatḳuzmaḳ (**tovlatmaḳ**'tan) Bağırttırmak, seslendirtmek.

tovlatmaḳ (**tovlimaḳ**'tan) Bağırtmak, seslendirmek.

tovlimaḳ Bağırmak, seslenmek. **U küçep tovlidi** O bütün gücüyle bağırdı. **Güzetçi uni tovlidi** Bekçi onu çağırdı. **naxşa tovlimaḳ** şarkı söylemek.

toy Düğün. **toy ḳilmaḳ** düğün yapmak. **xetme toy** sünnet düğünü. **böşük toy** Çocuğun doğumunun kırkıncı gününde yapılan düğün.

toyar-toymas Doyar doymaz. **toyar-toymas kün köçürmek** doyar doymaz geçinmek.

toydurmaḳ (**toymak**'tan) Doyurmak. **Bu tamaḳ ḳusaḳni toydurudu** Bu yemek karın doyurur.

toyduruş Doyurma.

toyduruvetmek Bıktırmak, usandırmak.

toyduruvétiş Bıktırma, usandırma.

toyğiçe Doyana kadar. **toyğiçe jügürmek** yorulana kadar koşmak.

toyğuluḳ Doyarlı.

toyğusiz Seyrine doyum olmaz. **Adem toyğusiz çiraylik bala** Adam gözünü ayıramaz derecede güzel çocuk.

toyğuzmaḳ bk. **toydurmak.**

toyğuzuş bk. **toyduruş.**

toylaş Bayramlaşma; düğün eğlencesi yapma.

toylaşmaḳ Ziyafet çekmek, keyif meclisi kurmak.

toylimaḳ Bayramlaşmak. **toy toylimaḳ** düğün eğlencesi yapmak.

toyluḳ Düğün için gereken şeyler.

toyluşuş Ziyafet çekme, keyif meclisi kurma.

toymaḳ Doymak. **çala toymaḳ** yarı doymak. **toyup ketmek** 1. Fazlaca doymak. 2. Bıkmak, usanmak. **U kitap oḳup toymaydu** O kitap okumaktan bıkmıyor. **Nime munçe céniñdin toyduñmu?** Niye bu kadar, canından bıktın mı? **Ḳarap toymidim** Seyrine doymadım. **Közüm toymaydu.** Gözüm doymuyor.

toymas Doymaz. Ayrıca bk. **toymiğur.**

toymaslik Doymazlık.

toymiğur Doymaz, Ayrıca bk. **toymas.**

toy-tamaşa U.F. Düğün ve eğlence.

toy-tökün Düğün ve bayram.

toyumluḳ Doyumlu.

toyumsiz Doyumsuz.

toyumsizlik Doyumsuzluk.

toyunmaḳ Doyunmak.

toyunuş Doyunma.

toyuşmaḳ Müşterek doymak. **Birbirige ḳarişip héç toyuşmaydu** Birbirine bakarak hiç doymuyorlar.

toyuşuş Müşterek doyma.

toz I. A. Tavus (kuşu).

toz II. Toz, duman.

tozaḳ Tuzak, kapan.

tozañ Toz, duman.

tozañlandurmaḳ Toz çıkarmak.

tozañlatmaḳ Toz çıkarmak.

tozañlik Tozlu.

tozañlimak Tozlanmak.

tozdurmaq 1. Toz haline sokmak 2. Yıpratmak, eskitmek.

tozduruş 1. Toz haline sokma 2. Yıpratma, eskitme.

tozġaq I. Toz.

tozġak II. (botanik) Sazlıkta büyüyen kamışa benzer bir bitki ki, bu bitkiden husule gelen kahve renkli dayakça kuruduğu an toz haline gelir. Yani bitkinin tohumu toz halinde etrafa uçar.

tozġan Yıpranmış, eskimiş.

tozimaq bk. **tozmaq.**

tozmaq Yıpranmak, eskimek, harap olmak.

tozumaq Savrulmak, dağılmak.

tozuş I. Yıpranma, eskime, harap olma.

tozuş II. Savrulma, dağılma.

tozutmaq I. Yıpratmak, eskitmek.

tozutmaq II. Tozutmak, toz çıkarmak.

tozutulmaq I. Tozutulmak.

tozutulmaq II. Yıpratılmak, eskitilmek, darmadağın edilmek. **Düşmen eskerliriniñ qisimliri tozutuldi** Düşman askerî kısımları darmadağın edildi.

tozutuş I. Yıpratma, eskitme.

tozutuş II. Tozutma, toz çıkarma.

töge Deve. **boğra töge** erkek deve. **ayri töge** iki hörgüçlü deve. **nar töge** tek hörgüçlü deve. **töge göşi** deve eti. **töge juñ** deve yünü. **töge quş** devekuşu. **Töginiñ quyruği yerge tekkende** (deyim) Devenin kuyruğu yere değdiğinde (bir işin imkansızlığını belirten deyim). **Töge kördüñmu-yoq** (deyim) Deve gördün mü yok (görmedim diye kurtulmak.)

tögiçi 1. Deve süren 2. Deve çobanı.

tögikeş U.F. bk. **tögiçi.**

tögikeşlik U.F.U. Deve sürme hali.

tögiquş Devekuşu.

tögitapan Deve tabanına benzetilmiş bir tür bitki.

tögmegül U.F. Bir çiçek türü.

tögmen Değirmen.

tögmençi Değirmenci.

tögürçük Hastahanelerde kullanılan pamuk yuvarlağı. **qizil tögürçük** al yuvar. **aq tögürçük** ak yuvar.

tögürmen bk. **tögmen.**

tögürmençi bk. **tögmençi.**

töhmet A. İftira. **töhmet qilmaq** İftira etmek.

töhmetçi A.U. İftiracı.

töhmetxor A.F. bk. **töhmetçi.**

töhpe A. Tuhfe.

tökküzmek bk. **töktürmek.**

tökmek Dökmek. **töküp taşlimaq** döküvermek. **Bu yerge nurğun oğut tökküldi** Bu yere çok gübre döküldü. **abroy tökmek** itibar kaybetmek.

töktürmek (**tökmek**'ten) Döktürmek.

tökülmek Dökülmek. **Yağaç yopurmaqliri tökküldi** Ağaç yaprakları döküldü. **Çişlirim tökküldi** Dişlerim döküldü.

tökülüş Dökülme.

tökün : Toy-tökün Düğün ve bayram.

töküs : Tel töküs Tam, mükemmel.

tüküş Dökme.

töl Döl, hayvanların yeni doğurdukları yavrular.

tölelmeslik Ödeyememek.

tölem Ücret, para, aylık, iş ücreti.

tölenmek Ödenmek. **tölengen** ödenmiş. **tölenmigen** ödenmemiş.

töleñ Tazminat. **uruş töleñliri** savaş tazminatı.

töleş Ödeme.

töletküzmek (**töletmek**'ten) Ödettirmek.

töletmek (**tölimek**'ten) Ödetmek.

tölimek Ödemek.

tölivetmek Ödeyivermek.
tölivitiş Ödeyiverme.
tölünüş Ödenme.
tölütüş Ödetme.
töm Yuvarlak. **töm yağaç** yuvarlak ağaç.
tömür Demir. **taxta tömür** tahta demir. **tömür yol** demir yol. **tömür tumşuk** ağaçkakan. **Tömür kozuk** Kutup yıldızı.
tömürçi Demirci.
tömürçilik Demircilik.
tömürlük Demirden.
tömür-tesek Hurda demir.
tömüryol Demiryol. **tömüryol açisi** demiryol çatalı.
tömüryolçi Demiryolcu.
töñge Demir çember, halka.
töñgilek Yuvarlak.
töñkermek Devirmek, yıkmak.
töñülmek (ağız) Endişesiz bir suskunluk.
töñülüş (ağız) bk. **töñülmek.**
töpe 1. Tepe 2. Doruk, zirve.
töpiçi Usta, şapkacı.
töpilik Kabarık, tepe, tepecik, tepeli yer, tepelik.
töpiside Tepesinde.
töpisige Tepesine. **öyniñ töpisige çikmak** evin tepesine (çatısına) çıkmak.
töpley R. İskarpin, kadın ayakkabı.
tör Evin köşesi; misafire ait yer. **törge oltarğuzmak** misafir yerine oturtmak. **Törge çikiñ** Misafir yerine oturun.
töre 1. Han soyundan olan kimse; soylu kimse; asilzade. 2. (mecazi) Bürokrat, kırtasiyeci.
törelme 1. Embriyon, oğulcuk 2. Tohum.
törelmek Vuku olmak, çıkmak, meydana gelmek, yaratılmak, türemek.
töreş Vuku olma, çıkma, meydana gelme, yaratılma, türeme.
töriçilik Kırtasiyecilik. **töriçilik kilmak** kırtasiyecilik yapmak.
törilik Kırtasiyecilik.
törimek Vuku olmak, çıkmak, meydana gelmek, yaratılmak, türemek.
tört Dört. **on dört** on dört. **tört-törttin** dörter dörter. **Kütüp közüm tört boldi** Bekleye bekleye gözüm dört oldu.
törtbuluñ (matematik) kare, dördül, dörtgen.
törtbuluñluk Kare şeklinde, dördül biçiminde.
törtinçi Dördüncü. **törtinçidin** dördüncü olarak.
törtkulak Yonca.
törtlik Dörtlü, dörtlük.
törtülen Dört kişi, dördü.
törtüylen bk. **törtülen.**
törük Lambalı tahta.
törülüş bk. **törelmek.**
töş Döş. **töş göşi** döş eti. **tağniñ töşide** dağın eteğinde; dağ yamacında.
töşek Döşek. **töşek tartip yatmak** hasta olup yatmak.
töşxalta Göğüs cebi. Ayrıca bk. **töşyançuk.**
töşük Delik. **töşük çilek** delik kova.
töşük-töşük Delik delik.
töşvağ Kolan.
töşyançuk Göğüs cebi.
tötköz Dört göz. **tötköz işt** dört göz gibi, gözünün üstünde beneği olan köpek.
töven Aşağı, alçak, düşük. **töven süpetlik mal** kalitesi düşük mal. **töven dericilik** aşağı dereceli. **töven témpératura** düşük derece. **töven çüşürmek** aşağı indirmek. **U töven karap ketti** O aşağı doğru gitti.
tövençilik Alçak gönüllülük, hürmetle, ihtiramla. **tövençilik bilen** saygıyla; alçak gönüllülük ile.

tövende Aşağıda. **tövende éytilğan** aşağıda söylenmiş.

tövendiki Aşağıdaki.

tövenge Aşağıya. **tövenge çüşmek** aşağıya inmek.

tövenki Aşağı. **tövenki ḳevet** aşağı kat. **tövenki yaḳ** aşağı taraf **deryaniñ tövenki yéḳi** nehrin aşağı tarafı. **tövenki ḳatlamlar** aşağı tabaka.

tövenleş Alçalma, inme.

tövenletmek (**tövenlimek**'ten) Alçaltmak.

tövenlik Saygı, alçak gönüllülük. **Tövenlik bilen soraymen** Saygıyla istiyorum.

tövenlimek Alçalmak, inmek. **mal bahaliriniñ tövenlişi** mal fiyatlarının inmesi.

tözmek Sabretmek, dayanmak, tahammül etmek.

tözüm Sabır, tahammül, dayanma.

tözümlik Sabırlı, tahammüllü.

tözümsiz Sabırsız, tahammülsüz.

tözümsizlik Sabırsızlık, tahammülsüzlük.

tözüş Sabretme, dayanma, tahammül etme.

traktor R. Traktör. **traktor zavodi** traktör fabrikası.

traktorçi R.U. Traktör şoförü.

trallébus R. Troleybüs.

tramvay R. Tramvay.

transkripsiye R. Transkripsion.

transport R. Ulaştırma, ulaşım.

trést R. Tröst.

trigonométriye R. Trigonometri.

truppa R. Trup (pu). **téatr truppisi** tiyatro truppu.

tucañza Ç. Mühür, damga.

tucañziçi Usta, mühür yapan kimse. Ayrıca bk. **möhürçi.**

tuç Pirinç.

tuçker U.F. Pirinççi.

tuġ Tuğ, bayrak. **tuġ tikmek** tuğ dikmek; bayrak dikmek.

tuġaç Bazlama.

tuġan Bend.

tuġdurmaḳ Doğurtmak. **U köñlümde mühebbet tuġdurdi** O gönlümde sevgi uyandırdı.

tuġduruş Doğurtma.

tuġluḳ Tuğlu.

tuġma Doğma. **tuġma ḳarġu** doğma kör. **tuġma paṙ** doğma sağır. **tuġma ḳabiliyet** doğma yetenek. **tuġma kemçilik** doğma kusur. **anidin tuġma** anadan doğma; çırılçıplak. **tuġma his** doğma duygu.

tuġmaḳ Doğmak. **Siyir tuġdi** İnek doğurdu. **Möşük tuġdi** Kedi doğurdu. **Ḳoy tuġdi** Koyun doğurdu. **İṣt tuġdi** Köpek doğurdu. **Tuxum tuġdi** Yumurtladı. **Ay tuġdi** Ay doğdu.

tuġmas Kısır.

tuġraḳ bk. **toġraḳ.**

tuġulma Doğulma.

tuġulmaḳ Doğulmak, doğmak. **Tuġulup ösken yer** Doğup büyüyen toprak. **ḳayta tuġulmaḳ** tekrar doğmak.

tuġuş Doğuş, doğma, doğum.

tuġuşḳan Kardeş. **Bir tuġuşḳan aka** Aynı anadan ağabey.

tuġuşluḳ Doğumlu.

tuġut Doğum. **tuġut vaxti** doğum vakti. **tuġut inciġi** doğum sancısı.

tuġutxana U.F. Doğum evi.

tuġutluḳ Bebekli; yeni doğum yapmış kadının hali.

tuxum F. Yumurta. **tuxum salmak** yumurtlamak. **tuxumniñ éḳi** yumurta akı. **tuxumniñ sériḳi** yumurta sarısı. **tuxum şakili** yumurta kabuğu. **tuxum ḳuymiġi** sahanda yumurta. **tuxum basmaḳ** tavuğun kuluçkaya yatması. **tuxum basturmaḳ** tavuğu kuluçkaya yatırmak. **tuxumi yaxşi**

mal soyu iyi hayvan; cins hayvan. **Tuxumuñ ķurğur!** Neslin tükensin!

tuxumçiliķ F.U. Tavuk çiftçiliği.

tuxumdan Yumurtalık.

tuxumdaş F.U. Aynı soydan, soydaş.

tuxumdaşliķ Soydaşlık.

tuxumlaş Yumurtlama.

tuxumlimaķ Yumurtlamak.

tuxumluķ I. F.U. Yumurtalık.

tuxumluķ II. F.U. Cins, asil. **Ésil tuxumluķ at** Asil cins at.

tuķķan Akraba. **bir tuķķan** aynı anadan doğan kardeş. **bir tuķķan siñil** aynı anadan kız kardeş.

tuķķançiliķ Akrabalık. **tuķķançiliķtin paydiliniş** akrabalıktan faydalanma.

tuķķanliķ Akrabalık. **Uniñğa tuķķanliğim bar** Onunla akrabalığım var. **uruķ-tuķķanliķ** akrabalık, kardeşlik.

tuķķazmaķ bk. **tuķķuzmaķ** ve **tuğdurmaķ.**

tuķķuzmaķ Doğurtmak.

tuķrañ Ağaçkakan. **Tuķrañ tovisi** (deyim) Geçici tövbe.

tul Dul. **tul xotum** dul kadın. **tul ķalmaķ** dul kalmak.

tula (ağız) bk. **möldür.**

tullaķ Yaşlı bıldırcın.

tulluķ Dulluk.

tulpar Küheylen.

tuluķ Döven. **tuluķ tepmek** döven sürmek.

tulum I. Tulum. **U tulumdek semridi** O tulum gibi şişmanladı.

tulum II. : **Tulum çaşķan** Sıçanın bir türü.

tulum III. Çanak, tas.

tulun bk. **tolun.**

tum Pek, aşırı, tamamen. **tum ķarañğu** pek karanlık.

tuma Bend, pınar, kaynak, su bendi.

tumaķ Kışlık deri şapka; kalpak.

tumaķçi Usta, kalpakçı.

tuman Sis, duman. **tuman ķaplimaķ** duman basmak.

tumanliķ Sisli, dumanlı.

tumar Muska, nazarlık, tılsım.

tumşuķ Burun, çıkıntı, gaga **tömür tumşuķ** ağaçkakan (kuşu).

tumu Grip. **tumu tegmek** grip olmak.

tumuçuķ Serçe kuşu.

tumuķaş Soğuk alma, grip olma.

tumuķimaķ Soğuk almak, grip olmak.

tumu-puşķaķ Grip gibi soğuk alma hastalıkları.

tun İlk, ilk doğan evlat.

tunci İlk, ilk doğan çocuk. **tunci oğul** ilk oğul. **tunci ķétim** ilk defa.

tunçuķmaķ Nefesi kesilmek, bunalmak, boğulmak.

tunçuķuş Nefesi kesilme, bunalma, boğulma.

tunçuķturmaķ (**tunçuķmaķ**'tan) Nefesini kesmek, bunaltmak, boğmak.

tundra R. Tundra.

tunğuç bk. **tunci.**

tuñ Ç. Fıçı. **su tuñi** su fıçısı.

tuñçi Ç. Tercüman. Ayrıca bk. **terciman.**

tuñçiliķ Ç.U. Tercümanlık. **tuñçiliķ ķilmaķ** tercümanlık yapmak. Ayrıca bk. **tercimiçilik.**

tuñgan Döngen, Çin Müslümanı.

tuñğuç bk. **tunğuç.**

tupan A. Tufan. **Tupandek pütün nersini su basti** Tufan gibi her şeyi su bastı.

tupraķ bk. **topraķ** ve **topa.**

turaķ Bent, kıta.

turaķcay U.F. bk. **turarcay.**

turaķliķ Sabit, devamlı, istikrarlı, değişmez. **turaķliķ hararat** sabit sıcaklık. **turaķliķ hava rayi** değişmez

hava durumu. **turaqliq hosul** sabit ürün. **turaqliq cay** meskun yer. **Méniñ turaqliq cayim** Meskun yerim.

turaqsiz Değişken, kararsız, tutarsız. **turaqsiz kişi** tutarsız kişi.

turaqsizlanmaq Tereddüt etmek, değişmek.

turaqsizliq Tutarsızlık, değişkenlik.

turalğu Meskun, oturulan yer. **Bizniñ turalğu cayimiz şu** Bizim oturduğumuz yer şu.

turarcay U.F. Meskün yer, barınak, mekan.

turğu Durum, pozisyon, mevzi, noktai nazar, görüş açısı. **ademgerçilik turğusi** kişiliği, bakış açısı.

turğuçi Sakin, oturan.

turğun Yerli; eskiden oturan. **turğun su** akmayan su. **turğun halet** durgunluk, sükunet.

turğunluq Durgunluk, göç etmeme hali, sükunet hali.

turğunsiz Değişken, istikrarsız, oturmayan.

turğunsizliq Değişkenlik, istikrarsızlık, göçmenlik.

turğuzmaq (**turmaq**'tan) kaldırmak, ayakta durdurmak.

turğuzuş Kaldırma, ayakta durdurma.

turğuzuvetmek Kaldırtıvermek.

turxun Baca. **is turxuni** duman bacası.

turxunluq Bacalı. **turxunluq meş** bacalı soba.

turq Sima, suret, şekil, hal, durum. **şu turqi bilen** şu hali ile. **Ularniñ turqiğa qarimañ** Onların suratına bakmayın. **Uniñ turqi buzulup ketti** Onun suratı bozuluverdi. **Köz aldimda gevdilendi séniñ turquñ** Gözlerimin önünde canlandı senin şeklin. **Turqi yaman** Suratı kötü. **Ularniñ sülh qiliş turqi bar** Onların sulh yapma tavrı var.

turmaq Kalkmak. **Orniñdin tur! Yerinden qalq! Şu yerde tur!** Şu yerde dur! **Birdem turğandin kéyin** Biraz bekledikten sonra. **turup qalmaq** duraklamak, gecikmek. **Siz yene uzaq turup qalmañ** Siz yine orada uzak kalmayın. **Boğuzumda turup qaldi** Boğazıma tıkandı. **turar cay** meskun yer. **Neççe pul turudu?** Kaç para tutuyor? **oqup turmaq** okumak. **oqup turup** okuyarak. **işlep turup** işleyerek. **turğan gep** belli, açık, öyle. **turup qalğan su** bekletilmiş su; bozulmuş su. **sözde turmaq** sözü yerine getirmek. **turup almaq** ısrar etmek. **U öz sözide turuvaldi** O kendi sözünde ısrar etti. **bérip turmaq** a) Gidevermek b) Vermek (geçici olarak); geçici olarak vermek. **Tünügün turmaq, bügünmu kelmidi** Dün değil, bugün bile gelmedi. **At turmaq éşigimu yoq** At değil eşeği bile yok.

turmuş Hayat, ömür, geçim. **ailiviy turmuş** aile hayatı. **turmuşqa aşuruş** gerçekleştirmek; yürürlüğe koymak. **turmuş köçürmek** Ömür sürmek. **rahet turmuş** rahat geçim. **xar turmuş** hor ömür; sıkıntılı geçim. **kona turmuş** eski hayat tarzı. **turmuş quruş** evlenme. **turmuşqa çiqmaq** evlenmek (hanımlar için). **Turmuşqa çiqqan** Evlenmiş (hanımlar için). **Turmuşqa çiqmiğan** Evlenmemiş (hanımlar için). **turmuşqa çiqarmaq** evlendirmek (hanımlar için). **turmuş tecribisi** hayat tecrübesi. **turmuş dericisi** geçim seviyesi.

turna Turna.
turpankava Bir tür kabak.
turs : Tars-turs (taklidî ses) Tak tak.
turti Pone, midilli.
turtuḳ Kötü, kötü kapli, hiddetli, öfkeli.
turuç : Hémir turuç Hamur mayası.
turuġluḳ Durağanlık, sabitlik, devamlılık. **şundak bolup turuġluḳ** şöyle olduğu halde.
turuḳ : Taraḳ-turuḳ (taklidî ses) Tak tak.
turumtay Bozdoğan.
turup Turp.
turupçamġur bk. **turup.**
turuş bk. **turmaḳ.**
turuşluḳ Yaşayan, oturan, ikamet eden. **Almuti'da turuşluḳ** Alma Ata'da oturan. **turuşluḳ cay** meskun yer.
turuvalmaḳ Israr etmek. **Öz déginimde ḳattiḳ turuvaldim** Kendi iddiamda sert bir şekilde direndim.
tuşḳan Tavşan.
tutam Avuç, yığın, miktar. **bir tutam çaç** bir avuç saç.
tutamliḳ Tutumlu.
tutamlimaḳ Avuçlamak. **U aḳ saḳilini tutamlap sözge başlidi** O ak sakalını avuçlayarak söze başladı.
tutamsiz Tutarsız, ciddiyetten uzak.
tutamsizliḳ Tutarsızlık, ciddiyetsizlik.
tutarsizliniş Tereddüt etme, değişme.
tutaş Yekpare, bütün, hep, kesintisiz. **bir tutaş halde orunlaştirmak** bir bütünlük içinde yerleştirmek.
tutaşliḳ Yekparelik, bütünlük.
tutaşmaḳ Bitişik olmak. **tutuşup turmaḳ** bitişik olmak; sınırdaş olmak. **tutuşup ketmek** çatık olmak; kaynaşmak. **Ot tutaşti** Ateş tutuştu. **tutuşup ketmek** tutuşmak; ateş almak; yanıvermek.
tutaşturġuç : Uruş otini tutaşturġuçi Savaş ateşini tutuşturan.
tutaşturġuçi Tutuşturan, ateşleyen, bağlayan, birleştiren.
tutaşturġuzmaḳ Tutuşturtmak.
tutaşturġuzuş Tutuşturtma.
tutaşturmaḳ Tutuşturmak. **ot tutaşturmaḳ** ateş tutuşturmak.
tutaşturulmaḳ Tutuşturulmak.
tutaşturuluş Tutuşturulma.
tutaşturuş Tutuşturma.
tutḳa : İşikniñ tutḳisi Kapı kolu.
tutḳaḳ Epilepsi, sara (hastalığı).
tutḳaḳliḳ Sara hastalığı. **Uniñ tutḳaḳliġi tutup ḳaldi** Onun sarası tuttu.
tutḳuç Sap (pı), tutamak (ğı), kol.
tutḳun Tutsak, esir.
tutḳunluḳ Tutsaklık, esirlik.
tutmaḳ Tutmak. **tutup turmaḳ** tutup durmak. **tomur tutmaḳ** damarı tutarak teşhis koymak. **uzaḳ tutmaḳ** arayı açık tutmak; kendinden uzak tutmak. **tutup ḳalmaḳ** alıkoymak. **Méni Mamut tutup ḳaldi** Beni Mahmut alıkoydu. **yoşurun tutmaḳ** gizli tutmak. **taza tutmaḳ** temiz tutmak. **ḳamaḳta tutmaḳ** hapiste tutmak. **öy tutmaḳ** ev tutmak. **tutup bolmaḳ** bitirmek. **tutup almaḳ** yakalamak. **tutup bermek** yakalayıp teslim etmek. **bélik tutmaḳ** balık tutmak. **este tutmaḳ** akılda tutmak. **topḳa tutmaḳ** topa tutmak. **su tutmaḳ** sulamak. **közde tutmaḳ** göz önünde bulundurmak. **köz aldida tutmaḳ** göz önünde bulundurmak. **nezerde tutmaḳ** göz önünde tutmak. **Bu sözlerni ḳulaḳta obdan tut** Bu sözleri aklında iyice tut. **Késili tutup ḳaldi** Hastalığı tuttu. **Emgekni dost tutuñ** Emeği dost olarak bilin. **Ahlirim tutḳay séni** Ahlarım kahretsin seni.
tutmas (ağız) Felç (ci). Ayrıca bk. **paleş.**

tutruḳ I. Çıra.
tutruḳ II. Sebat, değişmez.
tutruḳsiz Sebatsız, değişken.
tutruḳsizlarçe Tutarsızlarca, kaypak bir şekilde.
tutruḳsizliḳ Tutarsızlık, döneklik, kararsızlık.
tutturmaḳ (**tutmaḳ**'tan) Tutturmak.
tutturuş Tutturma.
tutuḳ Bulutlu, kapalı, karanlık, kederli, mahzun. **tutuḳ hava** bulutlu hava. **Bügün hava tutuḳ** Bugün hava bulutlu. **tutuḳ kün** bulutlu gün. **tutuḳ adem** kederli adam.
tutulmaḳ Tutulmak. **tutulġan** tutulmuş. **tutulup sözlimek** kekelemek. **tutulmastin** tutulmadan. **Bügün hava tutulup turuptu** Bugün hava bulutlu. **Hava tutulup, yamġur yaġdi** Hava bulutlanıp yağmur yağdı. **Ay tutuludu** Ay tutulacak. **Kün tutuldi** Güneş tutuldu.
tutuluş Tutulma, tutuluş.
tutunmaḳ Tutunmak.
tutunuş Tutunuş, tutunma.
tutuş Tutuş, tutma.
tutuşḳaḳ Dulavrat otu.
tutuşuş bk. **tutaşmak.**
tutuvalmaḳ Yakalamak. **Biz uni cinayet üstide tutuvalduḳ** Biz onu suç üstü yakaladık.
tuvaḳ I. Kapak, kazan kapağı.
tuvaḳ II. bk. **tuyaḳ.**
tuyaḳ 1. Toynak; hayvan tırnağı 2. Baş, tane. **beş tuyaḳ mal** beş baş hayvan.
tuyaḳliḳ Toynaklı. **tuyaḳliḳ mal** toynaklı hayvan.
tuydurmaḳ (**tuymaḳ**'tan) Duyurmak, işittirmek hissettirmek.
tuyġaḳ Uyanık, hassas.
tuyġu Duygu, his. **tebii tuyġu** tabiî duygu.
tuyġun Uyanık, basiretli, zeki.
tuyġusiz Duygusuz.
tuyġusizliḳ Duygusuzluk.
tuyġuzmaḳ Duyurmak.
tuyġuzmay Duyurmadan.
tuyġuzuş Duyurma.
tuymaḳ Duymak. **aldin tuymaḳ** önceden duymak.
tuyuḳ Çıkmaz. **tuyuḳ koça** çıkmaz sokak; kör sokak.
tuyuḳsiz Aniden, ani, ansızın.
tuyuḳsizdin bk. **tuyuḳsiz.**
tuyuḳsizla bk. **tuyuḳsiz.**
tuyulmaḳ Duyulmak.
tuyuluş Duyulma, duyuluş.
tuyuş Duyma.
tuz Tuz. **aşniñ tuzini körmek** yemeğin tuzuna bakmak.
tuzaḳ Tuzak, pusu.
tuzaḳliḳ İlmikli kapan.
tuzdan U.F. Tuz kutusu.
tuzxalta Tuz turbası.
tuzlaş Tuzlama, tuzlaş. **terximek tuzlaş** hıyar tuzlama.
tuzlavetmek Tuzlamak.
tuzlimaḳ Tuzlamak.
tuzluḳ Tuzlu.
tuzsiz 1. Tuzsuz 2. (mecazi) Anlamsız, saçma. **tuzsiz söz** saçmalık.
tuzsizliḳ 1. Tuzsuzluk 2. Saçmalık, tatsızlık, anlamsızlık.
tüen Ç. Tümen.
tüencañ Ç. Tümen komutanı.
tüencañliḳ Ç.U. Tümen komutanlığı.
tügel Dolu, tam, hep **Pulni tügel aldim** Parayı tam aldım. **tügel emeslik** eksik, tam değil.
tügellenmek Tam haline getirilmek, bütünlenmek.
tügelleş Tamamlama, doldurma.
tügelletmek (**tügellimek**'ten) Tamamlatmak, bütünletmek, doldurtmak.

tügellik Tamlık, bütünlük, eksiksizlik.
tügellimek Tamamlamak, doldurmak, eksiksiz hale getirmek.
tügelliniş Tam haline getirilme, bütünlenme.
tügen : Palan-tügen Felan.
tügençi Sonu. **mihmanniñ tügençisi** konuğun sonu; son gelen konuk. **koçiniñ tügençiside** sokağın sonunda.
tügetküsiz Tükenmez, bitmez.
tügetmek Bitirmek.
tüglenmek Bükülmek, kıvrılmak. **tüglünüp yatmaq** bükülüp yatmak.
tügme Düğme. **Tügmiliriñni et!** Düğmelerini iliğe geçir! **Tügmidek nersini tögidek qilip körsetmek** (deyim) Düğme kadar nesneyi deve kadar büyütüp göstermek.
tügmek Düğmek, bağlamak.
tügmen Değirmen. **şamal tügmini** yel değirmeni. **su tügmini** su değirmeni.
tügmençi Değirmenci.
tügmileş İlikleme, düğmeleme.
tügmilimek İliklemek, düğmelemek.
tügnek (botanik) Tomurcuk (ğu).
tügüç Düğüm.
tügüçlük Düğümlü.
tügülmek Düğülmek, büzülmek, yuvarlaklanmak.
tügümek Tükenmek, bitmek, ölmek. **İş tügey dep qaldi** İş bitmek üzere. **Pütün pul tügüdi** Bütün para bitti. **Xotunum tügep qaldi** Karım vefat etti.
tügümen bk. Tügmen.
tügümes Tükenmez, bitmez. **tügümes baylik** bitmez zenginlik. **pütmes-tügümes** bitmez tükenmez.
tügün Düğüm. **Qolidiki tügünni uzatti** Elindeki düğümü uzattı.
tügünçe U.F. bk. **tügün.**
tügünçek bk. **tügün.**
tügünlik Düğümlü.
tügür Yuvarlak, toparlak.
tügürçüklük Yuvarlaklık.
tügürek Daire, çevre.
tügürlenmek Sıkılmak, büzülmek.
tügüş bk. **tügmek.**
tügütüş Bitirme.
tük Tüy. **tük basqan** tüy basmış, tüylü. **tük taşlimak** tüy bırakmak; eski tüyü atmak.
tüklük Tüylü.
tüksiz Tüysüz.
tükürmek Tükürmek. **qan tükürmek** kan tükürmek. **Köp tükürse köl bolur** (deyim) Çoğunluk tükürse göl olur.
tükürük Tükürük. **tükürük qaçisi** tükürük kutusu.
tükürüş Tükürme.
tükürüvetmek Tükürüvermek.
tükürüvétiş Tükürüverme.
tüleş Tüy atma, tüy dökme.
tülimek Tüy atmak, tüy dökmek.
tülke Tilki. **tülke térisi** tilki derisi.
tülkilik Tilkilik, hilekârlık. **tülkilik qilmaq** tilkilik yapmak.
tülleş Dölleme.
tülletmek (**tüllimek**'ten) Dölletmek.
tüllimek Döllemek. **Qoy tülleydigan vaxt bolup qaldi** Koyunun dölleme zamanı gelmek üzere.
tülük : Ozuq-tülük Erzak.
tümbel (tarihî) Top (pu).
tümen Tümen.
tümene Kalın iğne.
tümen tümen Tümen tümen.
tümen-türlük Çok çeşitli.
tümüze İğ.
tün Gece. **tünde** gecede. **tüni bilen** gece boyunca. **tünü künü** gece gündüz.
tünde Gecede.
tünek Geceye mahsus; gecenin geçirileceği yer.

tüneş Geceleme.
tünetmek (**tünimek**'ten) Geceletmek.
tüngi Geceki.
tünike Teneke, sac, demir tahta, demirden levha. **aḳ tünike** beyaz sac. **tünike ḳaça** teneke kutu.
tünimek Gecelemek.
tünlük bk. **tüñlük.**
tünügün Dün.
tünügünki Dünkü.
tüñlük Çatı penceresi; keçe çadırın tepesini kapatan keçe.
tüñme bk. **tügme.**
tüñmen bk. **tügmen.**
tüp Dip. **tüp-tomuri bilen** dibi kökü ile. **işik tüvide** kapı dibinde; kapı yanında. **beş tüp derex** beş tane ağaç. **tüp tomur** ana kök. **tüp söz** kelime kökü. **Gepniñ tüvide nime bar?** Sözün asıl anlamı nedir? **Gep tüvide nime bilen tügüdi?** Söz sononda ne ile bitti? **Tüp cayimiz Ḳeşḳer boludu** Asıl yerimiz Kaşgar'dır.
tüpeyli Bu gibi, benzeri, müşabih.
tüpki Son, sonuncu.
tüpkülük : Tüpkülükte u yoḳ bolup ketti Sonunda o yok oluverdi (kayboldu).
tüplenmek Ciltlenmek.
tüpleş Ciltleme.
tüpletküzmek (**tüpletmek**'ten) Ciltlettirmek.
tüpletmek (**tüplimek**'tan) Ciltletmek.
tüpligüçi Ciltçi.
tüplik I. Aslî, yerli, esaslı.
tüplik II. Ciltli.
tüplimek Ciltlemek.
tüpsiz Dipsiz.
tüpteñ Pek, mükemmel.
tüp-tomur Ana kök, temel kök.
tüp-tüz Dümdüz.
tür I. Tür, sima, görünüş, surat. **türge ayrimaḳ** türe ayırmak. **türini özgertiş** türünü değiştirme. **türi ḳaçḳan** suratı bozulmuş. **Oniñ türi yaman** Onun suratı bozuk. **Türi kirip ḳaldi** İyileşti; aslına geldi. **pütken tür** bitmiş cins. **pütmigen tür** bitmemiş cins. **davamliḳ türde** devamlı halde. **keñ türde** geniş halde. **Hücüm ḳiliş türi bar** Hücum eder hali var; hücum eder gibi.
tür II. Çile, tura, kangal.
türbe A. Türbe.
türdeş (gramer) Cins ismi.
türge Harmanda ve kar küremede kullanılan büyük kürek.
Türk Türk. **Türk ayili** Türk kadını. **Türk tili** Türk dili.
Türki Türkî, Türkçe.
Türklük Türklük.
Türkmen Türkmen. **Türkmen ayili** Türkmen kadını.
Türkşunas U.F. Türkşunas, Türkolog.
Türkşunasliḳ U.F. Türkşunaslık.
türküm Grup, kitle, top, sürü. **bir türküm xelḳ** bir grup halk. **iştlar türkümü** köpek sürüsü. **söz türkümliri** kelime grupları.
türkümlimek Toplamak.
türlenmek Türlenmek.
türlimek Çeşitlemek.
türlük Türlü. **her türlük** her türlü.
Türlük-tümen Çok türlü.
türlük-türlük Türlü türlü.
türlünüş Türlenme.
türme R. Hapishane. **U türmide** O hapishanede. **türmige ḳamimaḳ** hapsetmek.
türmek Sarmak, yumaklamak, sıvamak, kıvırmak, buram buram çıkarmak. **jipni çaḳḳa türmek** ipi sarmak. **yeñni türüp işlimek** sıvanıp çalış-

mak. **ķapaķ türmek** kaş çatmak. **yüzni türmek** suratı bozmak. **Ķapiğiñni türme!** Suratını bozma!

türmiçi R.U. Gardiyan; hapishane gardiyanı.

türmize Makara, bobin.

türnik İdman için sabit yatay çubuk.

türtek I. Tomar, dürü.

türtek II. Sopa ile üstesinden gelmek.

türtekleş Sarma, bürüme.

türteklik Sarınma hali, bürünme hali.

türteklimek Sarmak, bürümek.

türtke Dürtü. **türtke yémek** dürtüklenmek. **türtke bermek** dürtüklemek.

türtkilenmek Dürtüklenmek.

türtkilimek Dürtüklemek.

türtmek Dürtmek.

türtünmek Vurmak, çarpmak, çarpışmak.

türtüş Dürtme.

türtüşmek Dürtüşmek; birbirini dürtmek.

türtüşüş Dürtüşme; birbirini dürtme.

türük Cahil, okuma yazması olmayan.

türülmek Sarılmak, yumaklanmak, sıvanmak, kıvrılmak, buram buram çıkmak. **Türülmüp çiķķan is** Buram buram çıkan duman. **ķapiği türülgen adem** Kaşı çatılmış adam. **türülüp ķalmaķ** tıkanmak. **Yégen nénim gélimġa türülüp ķaldi** Yediğim ekmek boğazıma tıkandı.

türüş Sarma, yumaklama, sıvama, kıvırma, buram buram çıkarma.

tüs Renk, sima, görünüm, görüntü. **tüsi özgergen** rengi değişmiş. **tüsi yaman** rengi kötü. **Ceñ dehşetlik tüs aldi** Savaş şiddetlendi.

tüski : Eski tüski Eskilik.

tüslük Renkli. **kül tüslük** kül renkli.

tüssiz Renksiz.

tüssizlik Renksizlik.

tüş I. bk. **çüş** I.

tüş II. bk. **çüş** II.

tüş III. : **Tüşmu-tüştin** Taraf taraftan.

tüşimek bk. **çüşimek.**

tüşlük bk. **çüşlük.**

tüşmek bk. **çüşmek.**

tüşmu-tüştin Taraf taraftan, her taraftan. **tüşmu-tüştin orap almaķ** her taraftan kuşatmak.

tüşüş bk. **çüşüş.**

tütek I. Sis duman.

tütek II. : **Tütek taz** Uyuz, kel.

tütem Avlu.

tütküşlimek Birbirine saldırmak, kışkırtmak, tahrik etmek. **iştni tütküşlimek** köpeği kışkırtmak.

tütün Duman, aile, ocak. **Bu yézida ottuz tütün bar** Bu köyde otuz aile var.

tütünlimek Dumanlamak.

tütünlük Dumanlı.

tütünsiz Dumansız.

tüvek Çanak, kap, çömlek. **gül tüvek** gül çömleği; çiçek çömleği.

tüvenleş Alçalma, çökme.

tüvenlimek Alçalmak, çökmek.

tüvrük Direk, sütun.

tüymek Dövmek, ezmek.

tüyülmek Ezilmek.

tüyülüş Ezilme, dövülme.

tüyürgüç Broş.

tüyüş Dövme, ezme.

tüz I. Düz. **xetni tüz yéziñlar** Yazıyı düzgün yazınız.

tüz II. : **Tüzge çiķmaķ** Dışarıya çıkmak.

tüzelmek Düzelmek, onarılmak, iyileşmek. **Xéli tüzülüp ķaldim** Epey iyileştim.

tüzelmes Tamiri imkansız; iyi olmaz.

tüzeş Düzeltme, onarma.

tüzetmek Düzeltmek, tamir etmek, onarmak.

tüzgüçi Derleyen.

tüzlenmek Düz hale gelmek.

tüzleñ Vadi, dere, ova.

tüzleñlik Ova.

tüzleş Doğrultma, düzeltme, düzgün hale getirme.

tüzlimek Doğrultmak, düzeltmek, düzgün hale getirmek.

tüzlük Düzlük, doğruluk, saflık.

tüzmek Derlemek, yapmak, tasis etmek, kurmak. **yéñi turmuş tüzmek** yeni hayat kurmak. **şertname tüzmek** antlaşma yapmak.

tüzük Sağlam, doğru, dürüst. **tüzük adem** dürüst adam.

tüzülmek Kurulmak, yapılmak.

tüzülüş Yapı, yapım, şekil.

tüzümek Düzeltmek, onarmak. **U çaçlirini biraz tüzep ķoydi** O saçlarını biraz düzeltmiş oldu.

tüzüş Derleme, yapma, tesis etmek, kurma.

tüzütülmek Düzeltilmek, tamir edilmek.

tüzütüş Düzeltme. **başķidin tüzütüş** başkadan düzeltme. **tüzütüş kirgüzmek** düzeltmek. **Layihe tüzütüş bilen maķullandi** Lâyiha düzeltilerek kabul edildi. **Uniñ yarimas aditini tüzütüş kérek** Onun yaramaz adetini düzeltmek lazım.

U

U (zamir) O.

uba (ağız) bk. **uva** I.

u-bu O ve bu. **Baliğa köz bolup, u-bu dep ḳoyuñ** Çocuğa göz olup, bir şeyler dersiniz.

ubdan (ağız) bk. **obdan.**

uca Emzik.

ucme (ağız) bk. **ujme.**

ucret A. (kitabî) 1. Kiralama 2. Mükafat.

ucretlik A.U. Kiralık.

uç 1. Uç, son. nihayet 2. Keskin, sivri. **Ḳérindaşniñ uçini çıḳardim** Kurşun kalemin ucunu çıkardım. **Til uçida turuptu** Dil ucunda duruyor. **uç tartmaḳ** filizlenmek, büyümek, sökülmek.

uça I. 1. Sırt, arka 2. Omuz. **Uçisida jirtiḳ cuva** Sırtında yırtık kürk. **Uçamda** sırtımda, üstümde.

uça II. bk. **ḳanat.**

uça III. (ağız) bk. **ölçem.**

uçağda O zaman.

uçar 1. Uçan 2. Kanatlılar, kuşlar. **uçar ḳanat** kanatlılar, kuşlar. **uçar at** koşu atı.

uç-çek Son, nihayet, sınır. **uç-çéği yoḳ** uçsuz bucaksız.

uçḳaḳ Çok uçan, iyi uçan.

uçḳaḳlik Çok uçma hali; iyi uçma hali.

uçḳuç bk. **uçḳuçi.**

uçḳuçi Pilot, uçman.

uçḳuçluḳ Uçuculuk. **uçḳuçiliḳ mektivi** Pilot okulu.

uçḳuçluḳ bk. **uçḳuçiliḳ.**

uçḳun I. Kıvılcım, çakım. **ḳar uçḳunliri** kar parçaları; lapa lapa yağan kar.

uçḳun II. Şişkinlik, şiş, ur (tıp).

uçḳur İyi uçan.

uçḳurluḳ İyi uçma hali, uçuş yeteneği.

uçḳuzmaḳ Uçurtmak, fırlatmak.

uçḳuzuş Uçurtma, fırtlatma.

uçlaş Sivriltme, ucunu çıkarma.

uçlatḳuzmaḳ (**uçlatmaḳ**'tan) Ucunu sivrilttirmek.

uçlatmaḳ (**uçlimaḳ**'tan) Ucunu sivriltmek.

uçlimaḳ Ucunu çıkarmak, sivriltmek.

uçluḳ Sivri. **ötkür uçluḳ** keskin sivri.

uçma I. Uçan.

uçma II. Yüksek, zirve. **tagniñ uçma çoḳḳisi** dağın zirvesi.

uçmaḳ Uçmak. **uçup çiḳmaḳ** uçup çıkmak. **uçup ḳonmaḳ** uçup konmak. **uçup jürmek** uçmak. **uçup ketmek** uçup gitmek. **uçup kelmek** uçup gelmek. **uçup kirmek** uçup girmek.

uçraşmaḳ Karşılaşmak.

uçraşturmaḳ (**uçraşmak**'tan) Karşılaştırmak.

uçratmaḳ (**uçrimaḳ**'tan) Karşılaşmak, karşı gelmek, uğramak, maruz kalmak.

uçrimaḳ Uğramak, maruz kalmak. **meğlubiyetke uçrimaḳ** yenilgiye uğramak.

uçuğ Uçuk, sivilce.

uçuğdatmaḳ (**uçuğdimaḳ**'tan) Uçuklaştırmak.

uçuġdimaḳ Uçuklamak.
uçuluḳ Palan.
uçur Haber, yanıt. **Uniñdin uçur barmu?** Ondan haber var mı? **Bu işniñ uçurini bérip ḳoy** Bu işin haberini verirsin.
uçurma 1. İma, imalı söz. **uçurma ḳilmaḳ** ima etmek. 2. **Kepterniñ baliliri uçurma boptu** Gövercinin yavruları uçabilecek hale gelmiş.
uçurmaḳ Uçurmak.
uçursiz Habersiz, yanıtsız. **uçursiz yoḳalmaḳ** belirtisiz kaybolmak.
uçurtmak (**uçurmaḳ**'tan) Uçurtmak. **Bökni şamal uçurtup epketti** Börkü yel götürdü.
uçurtuş Uçurtma, fırlatma.
uçutmaḳ bk. **uçurtmaḳ.**
uçutuş bk. **uçurtuş.**
uda Ardı arkası kesilmeden; devamlı. **uda on kün** devamlı on gün.
udayçi Kurucu.
uddul (ağız) bk. **udul.**
udul Doğru, kestirme, düz. **udul sizik** düz çizgi. **udulida** karşısında. **Bizniñ udulimizda** Karşımızda. **udul poyéz** hızlı tren. **udul adem** dürüst adam. **udul kelgenni** rast geleni. **udul çişlar** ön dişler. **udul bolmaḳ** doğrulanmak.
udulida Karşısında. **İnstitutniñ udulida** Enstitünün karşısında.
udullıḳ Ritmli, düzenli, uyumlu, devamlı. **Udulluḳ işlevériñ** Her zamanki gibi çalışmaya devam edin. **Udulluḳ sétivalimen** Devamlı satın alıyorum. **Nanni udul bazardin yeymiz** Ekmeği doğrudan doğru pazardan alıp yiyoruz.
uga bk. **uva** I.
ugaḳ bk. **uvaḳ.**
ugatmaḳ bk. **uvatmaḳ.**
uguluḳ Fol. Tavukların yumurtlamasına özgü yer ki, tavukları celbetmek için içine bir yumurta konulur.
Uġuy (ağız) bk. **Uyġur.**
uh İç çekmek; ah çekmek.
uxlaḳ Uyuyan,, uykuda olan.
uxlaş Uyuma.
uxlatmaḳ (**uxlimaḳ**'tan) Uyutmak.
uxlimaḳ Uyumak.
uxlivalmaḳ Uyumak.
uxlutuş Uyutma.
uxmaḳ Anlamak, duymak, işitmek.
uxmas Anlamaz, duymaz, işitmez.
uxmasliḳ Anlamazlık, duymazlık, işitmezlik.
uxturmaḳ Duyurmak, anlatmak, işittirmek.
uxturuş Duyuru. **uxturuş bermek** duyurmak.
uka Küçük erkek kardeş. **aka-uka** erkek kardeşler; ağabey ve küçük kardeş.
ukiliḳ Küçük kardeşlik.
ukol R. İğne (ilac iğnesi). **ukol ḳoymaḳ** iğne vurmak. **mudapie ukoli** aşı iğnesi.
Ukrayin Ukrain, Ukrainli. **Ukrayin ayili** Ukrain kadını. **Ukrayin tili** Ukrain dili.
uḳa Şerit (di), sıçandiş, sırma.
uḳat Yüksek, yüce. **uḳat tağlar** yüksek dağlar.
uḳturmaḳ (ağız) bk. **uxturmak.**
uḳulimaḳ Masaj, ovma.
uḳum Anlam, fikir, tasavvur.
uḳumçam Anlayışlı.
uḳumçanliḳ Alayışlılık.
uḳumluḳ Anlayışlı, bilinçli.
uḳumsiz Anlayışsız, bilinçsiz.
uḳumsizliḳ Anlayışsızlık, bilinçsizlik.
uḳuşluḳ Anlayışlı, bilinçli, şuurlu.
uḳuşmaḳ Anlaşmak. **til uḳuşmiġanliḳtin** dil anlaşmazlığından.

uḳuşmasliḳ Yanlışlık, anlaşmazlık, ihtilaf. **uḳuşmasliḳ tuġdurmak** ihtilaf doğurmak.

uḳuşsiz 1. Beyinsiz, kalın kafalı, ahmak, budala 2. Karanlık, muğlak, anlaşılmaz.

uḳuşsizliḳ 1. Beyinsizlik 2. Bilinçsizlik.

uḳuşulmaḳ Anlaşılmak. **Uḳuşulmay ḳalġanġa oxşaydu** Anlaşılmamış gibi.

uḳuşulmasliḳ Anlaşılmazlık. **Uḳuşulmasliḳ boluptu** Yanlışlık olmuş.

ul I. O (üçüncü şahıs).

ul II. Temel, dip, alt.

ula (ağız) bk. **ular** I.

ulaḳ I. Ek, katma. **ulaḳ çaç** ulanmış saç.

ulaḳ II. Kabza, tutak.

ulaḳ III. Çalıştırılan hayvan. **U ulaḳlardin yükni çüşerdi** O hayvanlardan yükü indirdi. **at-ulaḳ** çalıştırılan hayvanlar.

ulaḳ IV. Çamaşır teknesi.

ulanma Ek, eklenme. **sual ulanmisi** soru eki.

ulañ Kolan.

ular I. Onlar. **Ularniki** Onlarınki. **Ularni** Onları. **Ularda** Onlarda. **Ulardin** Onlardan. **Ularġa** Onlara. **Ularniñ** Onların. **Ularniñkide** Onlarınkinde. **Ularniñki** Onlarınki.

ular II. Ularkuş, dağ indisi (yüksek karlı dağlarda bulunan ve eti şifalı, kutsal sayılan kuş). **ular göşi** ularkuşu eti; dağ indisi eti.

ulaş Bağlama, ekleme.

ulaşmaḳ 1. Bağlaşmak, ekleşmek 2. Ulaşmak. **Harva bizniñ melige ulaşḳanda** Araba bizim mahalleye ulaştığında. **Bügüngi künge ulaştim.** Bu güne eriştim.

ulaşturma Birleştirme, ekleme.

ulatmaḳ (**ulimaḳ**'tan I) Ekletmek, bağlatmak.

ulġaymaḳ Artmak, büyümek, çoğalmak. **Ulġay ölkem!** Büyü vatanım!

ulġaytmaḳ (**ulġaymaḳ**'tan) Artırmak, büyütmek, çoğaltmak.

ulima I. Bağlama, ekleme, birleştirme.

ulima II. A. Bilgin, bilgi sahibi.

ulimaḳ I. Bağlamak, birleştirmek, eklemek.

ulimaḳ II. (ağız) bk. **huvlimaḳ.**

ultañ Kösele.

uluġ Ulu, yüce. **Uluġlar** Ulular, büyükler.

uluġdimaḳ bk. **uluġlimaḳ.**

uluġlaş Ululama, büyütme.

uluġlimaḳ Ululamak, büyütmek.

uluġluḳ Ululuk, büyüklük. **uluġluḳ ḳilmaḳ** büyüklük etmek.

uluġsiman Dalyan gibi; boylu poslu.

uluġvar U.F. Büyüklük, yücelik. **Uluġvar artuḳluḳ** büyük istidat, yücelik.

uluġvarliḳ Yücelik, ululuk, büyüklük.

uluḳ bk. **uluġ.**

ulus (tarihî) 1. Halk 2. Vatan.

ulutuş Ekletme, bağlatma.

uma bk. **umu.**

umaç Koyu çorba; mısır unu çorbası.

umaḳ bk. **omaḳ.**

umaş bk. **umaç.**

umtulmaḳ bk. **intilmek.**

umu O da. **Umu keldi** O da geldi.

umum A. Kamu. **umum xelḳ tili** Kamu halk dili. **umum aldida** kamu önünde. **Umumniki** umumundur, umumunki; kamu mülkü. **umum paydisi** kamu yararı.

umumen A. Genel halde, genellikle. **umumen alġanda** genellikle. **umumen éytḳanda** genellemek gerekirse.

umumiy A. Umumî. **umumiy téçliḳ** genel barış. **umumiy daramet** genel gelir.

umumiyet A. Umumiyet.

umumiyleştürmek A.U. Genelleştirmek; topluma mal etmek.
umumiylik A.U. Genellik.
umumlaş A.U. Genelleştirme.
umumlik A.U. Genellik.
umumlimaq A.U. Genelleştirmek.
umurtqa bk. **omurtqa.**
umutulmaq (ağız) bk. **unutulmaq.**
un Un. **buğday uni** buğday unu. **un eglimek** un elemek. **un tartmaq** buğday öğütmek. **un tartiş** buğday öğütme. **suñek uni** kemik unu.
unaş Tasvip etme, onaylama, kabul etme, rıza olma.
unaşmaq Anlaşmak, onaylamak, beraber kabul etmek.
unatmaq (**unimaq**'tan) Kabul ettirmek, onaylatmak.
unçe O kadar, o derecede. **Unçe köp emes** O kadar çok değil.
unçe-munçe Biraz.
unçi Uncu.
unçilik Böyle, öyle, şöyle, o kadar, bu kadar, öylesine. **Unçilik köp emes** O kadar çok değil.
unda 1. Orada 2. O halde.
undaq Öyle. **undaq bolsa** öyleyse, o halde. **Undaq emesmu?** Öyle değil mi? **undaq bolmiğanda** öyle olmadığı halde.
undaqçi-mundaqçi 1. Vay herif vay! 2. Kararsız, sallantılı.
undaq-mundaq Şöyle-böyle. **U undaq-mundaqlardin emes** O şöyle-böylelerinden değil. **U undaq-mundaq dep jürüptu** O saçmalıyormuş.
unda-munda Orada burada.
undin Ondan. **Undin kéyin** Ondan sonra. **Undin ilgiri** Ondan önce. **Undin qalsa** Ondan kala. Ayrıca bk. **uniñdin.**
undin-bundin Ondan -bundan.
uni Onu. **Uni körmidim** Onu görmedim. **Unisi nime qilğini?** Neden öyle yapmış?
unimaq Kabul etmek, rıza olmak, onaylamak, tasvip etmek.
uni-muni Onu-bunu. **uni-muni dep** onu-bunu diye. **Uni-muni dep baralmay qaldim** Onu-bunu diye gidemedim.
uniñ Onun. **uniñ bilen** onunla. **uniñ üstige** üstelik. **uniñ üçün** onun için.
uniñçe Ona göre.
uniñda Onda.
uniñdin Ondan. **uniñdin kéyin** ondan sonra. **uniñdin başqa** ondan başka. **uniñdin köre** öyle yapmaktansa; ona nazaran. **Uniñdin köre buni alğan yaxşi** Ona nazaran bunu almak daha iyi.
uniñğa Ona. **uniñğa qariğanda** ona nazaran.
uniñğiçe O ana kadar; o anda.
uniñki Onunki. **Bu kitap uniñki** Bu kitap onunki.
uniñsiz Onsuz, o olmadan. **Uniñsiz hem** O olmadan da.
univérsal R. Universal. **Univérsal magazin** Süpermarket.
univérsitét R. Üniversite.
unsur A. Unsur, fert, şahıs. **aktip unsur** etkili fert; ilerici. **eksiyetçi unsur** gerici, muhalif, inatçı.
untuğaq Unutkan.
untuğaqlik Unutkanlık.
untulduruş Unuttuma.
untulğusiz Unutulmaz.
untulmas Unutulmaz. **unutulmas tesir qaldurmaq** unutulmaz tesir bırakmak.
untulmaydiğan Unutulmaz.

untumaḳ Unutmak. **untup ḳalmaḳ** unutuvermek. **untup ketmek** unutmuş olmak.
untuş Unutma, unutuş.
unutḳaḳ Unutkan.
unutḳaḳlıḳ Unutkanlık.
unutmaḳ Unutmak.
unutmaslıḳ Unutmazlık.
unutturmaḳ (**unutmaḳ**'tan) Unutturmak. **Unutturmay ésimge sal** Unutturmadan hatırlat.
unutulmaḳ Unutulmak.
unutuş I. Unutma, unutmak.
unutuş II. Kabul ettirme. onaylatma.
unvan A. Ünvan. **herbiy unvan** askerî unvan. **pexriy unvan** şeref unvanı.
uñay bk. **oñay.**
uñğiçe O ana kadar; o arada.
upa 1. Pudra. **upa ḳutisi** pudra kutusu. **upa sürkimek** pudra sürmek. 2. Üstübeç. **upa yaḳmaḳ** üstübeç sürmek.
upa-eñlik Kozmetik. **upa-eñlik sürtmek** kozmetik kullanmak.
upḳun Dalga, dalgır, çırpıntı.
uplimaḳ İç çekmek; ah çekmek.
upraş Yıpranma, eskime.
upratmak (**uprimaḳ**'tan) Yıpratmak, eskitmek.
uprimaḳ Yıpranmak, eskimek.
upuḳ A. Ufuk.
upula-tupula Acele, çarçabuk, üstünkörü. **Upula-tupula işlengen iş** Acele yapılmış iş.
ura Tahıl konulan çukur.
uran R. (kimya) Uranyum. **uran rudisi** maden cevheri.
urçuḳ 1. Masura 2. Çıkrık (ğı).
urda (ağız) bk. **orda.**
urğu (dilcilik) Vurgu. **urğu kéyinki boğumda** vurgu son hecede.
urğuluḳ (dilcilik) Vurgulu. **urğuluḳ boğum** vurgulu hece.
urğumaḳ Sıçramak. **Néft urğup çiḳti** Neft sıçrayıp çıktı. **Köñlüm urğuydu** Emin değilim, endişeliyim.
urğusiz Vurgusuz. **urğusiz boğum** vurgusuz hece.
urguy (ağız) bk. **Uyğur.**
ur-jiḳit Katliam, yağma, yakıp yıkmak, talan etmek, yumruk kavgası.
ur-jiḳitçi Yakıp yıkan kimse; kavgacı.
urmaḳ Vurmak, dövmek. **urup çüşürmek** vurarak düşürmek. **urup kétiş** vurmak, delmek, kırmak. **Jürügüm urup turuptu** Heyecanlıyım, korkuyorum. **Oğrini ḳaraḳçi urdi** Hırsızı haydut vurdu. **lap urmaḳ** Çene çalmak; saçmalamak. **ah urmaḳ** ah çekmek. **Şamal urup turuptu** Yel esiyor. **Tömürni ḳiziğida ur** (deyim) Demiri tavında döv. **Xuda urdi** Allah belasını verdi. **Xuda urğur!** Allah belasını versin! **Xuda ursun!** Allah belasını versin! **Xudaniñ urğuni** Allahın kahri. **Séni Xuda uruptu** Seni Allah kahretmiş.
urp A. Adet, alışık. **urp-adet** A. töre, alışık, ahlak, gelenek.
urra Hura.
uruḳ 1. Tohum 2. Soy. **uruḳ çaçmaḳ** tohum saçmak; tohum ekmek **kişilik uruğı** insan nesli, soy, kuşak, boy. **ḳérindaş uruḳ** aynı soydam.
uruḳ-aymaḳ Nesil, soy, boy, kabile. **uruḳ-aymaḳ alaḳiliri** boy ve kabile ilişkileri. **uruḳ aymiği bolmiğan** soysuz, nesilsiz.

uruḳça Çekirdek.
uruḳçiliḳ 1. Tohumculuk 2. Kabile düzeni. **uruḳçiliḳ tüzümi** kabile düzeni.

uruḳdaşliḳ Kabile düzeni.
uruḳlandurmaḳ Döllendirmek.
uruḳlanmaḳ Döllenmek.
uruḳlimaḳ I. Tohumlanmak. **Güller uruḳlidi** Çiçekler tohumlandı. **Buġday uruḳlap ḳaldi** Buğday tohumlandı.
uruḳlimaḳ II. Döllenmek.
uruḳluḳ Tohum. **süpetlik uruḳluḳ** kaliteli tohum.
uruḳlunuş Döllenme.
uruḳ-puşt Evlat, nesil.
uruḳ-tuḳḳan Akraba, soy.
uruḳ- tuḳḳançiliḳ Akrabalık. **uruḳ tuḳḳançiliḳ ḳilmaḳ** akrabalık ilişkiyi sürdürmek.
uruḳ-tuḳḳanliḳ Akrabalık. **uruḳ-tuḳḳanliḳ münasebetler** akrabalık ilişkiler.
uruḳ-tuḳḳansiz Akrabasız.
urulmaḳ Vurulmak, dövülmek.
urunçaḳ Çalışkan, tutumlu, girişken.
urunçaḳliḳ Çalışkanlık, tutumluluk.
uruş 1. Savaş 2. Dövüş. **Arimizda uruş çiḳip ketti** Aramızda dövüş çıktı. **uruş-talaş** dövüş-dalaş, macera, kavga. **uruş-talaşsiz yaşimaḳ** kavgasız yaşamak. **Veten uruşi** Vatan savaşı; istilaya karşı savaş. **Grajdanlar uruşi** İç savaş. **Azatliḳ uruşi** Kurtuluş savaşı. **özara uruş** kendi aralarındaki savaş. **uruş otini tutaşturġuçilar** savaş ateşini tutuşturanlar. **Uruş körgen jigit** Savaş görmüş delikanlı. **koça uruşliri** sokak savaşları. **tanka uruşi** tank savaşı.
uruşcan Kavgacı, maceracı, dövüşken
uruşçanliḳ Kavgacılık, dövüşkenlik.
uruşxumar Savaş yanlısı; savaştan yana.
uruşxumarliḳ Savaş yanlılığı.
uruşḳaḳ Kavgacı, dövüşken.
uruşḳaḳliḳ Kavgacılık, dövüşkenlik.
uruşmaḳ Savaşmak, dövüşmek. **uruşup ḳalmaḳ** dövüşmek. **Uruşup tillimañ méni** Beni hakaret etmeyin.
uruşperest U.F. Savaş taraftarı; kavgacı.
uruşperestlik U.F.U. Savaş taraftarlığı.
uruşturmaḳ (**uruşmaḳ**'tan) Savaştırmak, dövüştürmek.
uruvalmaḳ Çarpmak, çarpılmak.

usallaş (ağız) bk. **osallaş.**
usḳuç Kürek, kepçe.
usluḳ I. 1. Susızlığı gidermek için içilen içki 2. Susızlık. **Usluġimni ḳandurdim** Susızlığımı girderdim.
usluḳ II. Becerikli, mahir, usta.
uslup A. Üslup, tarz, usul.
usmaḳ Uzatmak, vermek, almak, çekmek, dökmek, koymak. **tamaḳ usmaḳ** yemeği tabağa koymak.
ussaş Susama.
ussiz Beceriksiz, maharetsiz.
ussizliḳ Beceriksizlik, maharetsizlik.
ussul A. Dans. **ussul oynimaḳ** dans oynamak.
ussulçi İyi dans oynayan.
ussuluḳ bk. **usluḳ** I.
ussumaḳ Susamak.
ussuzluḳ bk. **ussumaḳ.**
usta F. Usta. **U öz işige nayiti usta** O kendi işine son derece mahir. **sen'et ustiliri** sanat ustaları. **gepke usta** söze mahir.
ustaz A. Öğretmen, hoca.
ustazliḳ A.U. Öğretmenlik; hocalık. **ustazliḳ ḳilmaḳ** hocalık yapmak.
ustġan (ağız) bk. **ustuxan.**
ustixana F. Yapım evi, imalathane.
ustixanliḳ F.U. Kemikli.
ustikar F. Usta.
ustikarliḳ F.U. Ustalık.
ustuxan Kemik, iskelet. **mure ustixini** omuz kemiği.

ustuluḳ Ustalık, mahirlik. **sözge ustuluḳ** söze mahirlik, hatiplik.
ustura F. Ustura.
usturlap F. Müneccimlik.
usul I. A. Usul, metod, tarz. **idare usuli** idare usulu.
usul II. A. bk. **ussul.**
usul III. A. (ağız) bk. **hosul.**
usulçi İyi dans oynayan.
usuñ Ç. Bir tür sebze ki, deve kuyruğuna benzer. Çiy yenilir.
usuş bk. **usmak.**
uşaḳ bk. **uşşak.**
uşalmaḳ Ufalmak.
uşatmaḳ Ufaltmak, kırmak.
uşbu İşte bu.
uşḳaşmaḳ (ağız) Karşılaşmak. **Men yolda uniñġa uşḳaştim** Ben yolda onunla karşılaştım. **Yolda bir bovay uşḳuşup ḳaldi** Yolda bir dede karşılaştı. **Men tuyuḳsiz uniñġa uşḳuşup ḳaldim** Ben tesadüf onunla karşılaştım.
uşḳurmaḳ Bağırmak, aksırmak.
uşḳutḳuç Düdük.
uşḳutḳum Islık, vızıltı.
uşḳutmaḳ Islık çalmak, vızıldamak. **Şamal uşḳutup turuptu** Ruzgar vızıldıyor.
uşşaḳ Ufak. **uşşaḳ oġriliḳ** ufak hırsızlık; ufak-tefek şeyleri çalmak. **uşşak bala** küçük çocuk. **uşşaḳ döletler** küçük devletler. **uşşaḳ ḳilmaḳ** ufaltmak. **uşşaḳ işlepçiḳarġuçi** küçük üretim sahibi. **uşşaḳ pul** bozuk para, küçük para. **uşşaḳ mal** küçük baş hayvanlar. **uşşaḳ ḳol** parmak. **uşşaḳ söz** gevezelik, dedikodu, saçma.
uşşuḳ 1. Şiş, kabartı. **uşşuḳ késel** şiş hastalığı. 2. Uçuk, sivilce 3. Yumru 4. Sıvışık, yapışkan, çam sakızı gibi. 5. Utanmaz 6. Şımarık, hırçın.
uşşuḳluḳ Yılışıklık, şımarıklık, utanmazlık.
uştumaḳ Ufaltmak, ufalamak, parçalamak. **nan uştumaḳ** ekmeği ufaltmak.
uştumtut Tesadüf, ani, birdenbire. **uştumtut soraḳ** ani sorgu.
uştuvalmaḳ Koparmak, kırıp koparmak.
uşur A. Öşür.
uşutuş Ufaltma,
utan (ağız) bk. **ḳaxşal.**
utkuzmaḳ (**utmaḳ**'tan) Kaybetmek.
utmaḳ Kazanmak, yenmek
utopik R. Ütopik.
utopist R. (felsefe) Ütopist. **utopistliḳ** ütopik, hayali. **utopistliḳ pelsepe** ütopik felsefe.
utopistik R. Ütopik, hayali.
uttur (ağız) Doğru, düz, doğrudan doğru, kestirme. **uttur yol** kestirme yol. **uttur ḳarimaḳ** doğru bakmak.
utturida Karşıda. **Utturumda** Karşımda.
utturmaḳ (**utmaḳ**'tan) Kaybetmek. Ayrıca bk. **utḳuzmaḳ.**
utturuvetmek Kaybetmek.
utuġluḳ bk. **utuḳluḳ.**
utuġuç (ağız) bk. **otuġuç.**
utuḳ Başarı, muvaffakıyet, kazanç. **utuḳḳa ége bolmaḳ** başarmak, kazanmak. **utuḳḳa érişmek** kazanmak, başarmak, eldetmek.
utuḳluḳ Başarılı, kazançlı, faydalı, avantajlı. **utuḳluḳ zayom** avantajlı istikraz.
utuḳsiz Başarısız, muvaffakıyetsiz, kazançsız.
utuḳsizliḳ Başarısızlık, muvaffakıyetsizlik, kazançsızlık.
utulmaḳ Kaybetmek, yenilmek, yenilgi.
uturmaḳ bk. **utturmak.**
utuş Kazanma, yenme. **utuş oyuni** kumar.
utuvalmaḳ Kazanmak, yenmek.

uva Yuva. **éyiḳ uvisi** ayı yuvası. **çümüliniñ uvisi** karıncanın yuvası. **here uvisi** ara kuvanı. **uva salmaḳ** yuva yapmak.

uvaḳ Ufak. **uvaḳ aḳçe** ufak para, bozuk para. **uvaḳ çöp** ot kırıntısı. **nan uviği** ekmek ufağı. **uvaḳ-tüyek** ufak tefek.

uvaḳsinmaḳ Küçümsenmek.

uval A. Vebal. **Uval boldi** Yazık oldu. **Uvali maña bolsun** Vebalı benim boynumda. **Uval emesmu?** Yazık değil mi?

uvalmaḳ Ufalmak.

uvatḳuç Ufaltan alet, çekiç. **uvatḳuç bazġan** ufaltan büyük çekiç.

uvatmaḳ Ufaltmak.

uvlaş Uluma, ulumak.

uvlimaḳ Ulumak.

uvulimaḳ Ovmak. **Köziñni uvulima** Gözünü ovma.

uy Öküz. **uy harva** öküz arabası. **kala harva** sığır araba. **Kala jili** Sığır yılı.

uyaḳ O taraf, ötesi. **uyaḳ-buyaḳ** o taraf-bu taraf. **Uyaḳ-buyaḳni ḳarap bar** Çevrene bakarak var (git). **İşniñ uyaḳ-buyaġini körüp heriket ḳil** İşi inceledikten sonra hareket et.

uyaḳ-buyaḳta Her tarafta. **uyaḳ-buyaḳtin** her taraftan. **uyaḳ-buyaḳḳa** her tarafa. **Uyaḳ-buyaḳḳa ḳarap iş ḳiliñ** Çevrene bakarak iş yap.

uyaḳḳa O tarafa.

uyaḳta O tarafta.

uyaḳtin O taraftan.

uyalçaḳ Utangaç, utangan.

uyalçaḳliḳ Utangaçlık, utanganlık.

uyaldurmaḳ (**uyalmak**'tan) Utandırmak.

uyalmaḳ Utanmak.

uyaltmaḳ (**uyalmaḳ**'tan) Utandırmak.

uyan O taraf. **uyan-buyan** 1. Her taraf 2. Bir şeyler. **Uyan-buyan almaḳçimen** Bir şeyler alacağım.

uyanda O tarafta.

uyandin O taraftan.

uyanġa O tarafa.

uyat Ayıp, utanç, ar, haya. **Méni uyatḳa ḳaldurdiñ** Beni utandırdın. **uyatḳa ḳaldurmaḳ** utandırmak. **uyatḳa ḳalmaḳ** utanmak. **Uyat emesmu sizge** Utanmıyor musunuz. **uyat söz** ayıp söz.

uyatçan Utanan, utangaç, utangan.

uyatçanliḳ Utangaçlık, utanganlık.

uyatliḳ Ayıp, utandırıcı. **uyatliḳ iş** utandırıcı iş. **uyatliḳ ḳonaḳ** saygılı konuk.

uyatmaḳ Utanmak.

uyatsiz Utanmaz. **uyatsizlanmaḳ** utanmaz hale gelmek.

uyatsizliḳ Utanmazlık.

uydurma Uydurma. **uydurma gepler** uydurma sözler; uydurulmuş sözler.

uyerde Orada.

uyerdin Oradan.

uyerge Oraya.

uyġun Uygun. **uyġun bolmaḳ** uygun olmak. **uyġun emes** uygun değil. **Bu xever emiliyetke uyġun emes** Bu haber gerçeğe uygun değil.

uyġunlaştурmaḳ Uygunlaştırmak, uygun hale getirmek.

uyġunluḳ Uygunluk.

Uyġur Uygur. **Uyġur tili** Uygur dili. **Sériḳ Uyġurlar** Sarı Uygurlar. **Ḳédimḳi Uyġur tili** Eski Uygur dili.

Uyġurşunas Uygurşunas, Uygur bilimi bilgini. **Uyġurşunasliḳ** Uygurşunaslık, Uygur bilimselliği.

uyḳu Uyku. **uyḳudin oyġanmaḳ** uykudan uyanmak. **uyḳu arilaş** uyku karışık. **Uyḳum ḳaçti** Uykum kaçtı.

Uyḳumni keltürdi Uykumu getirdi. **Uyḳum kélivatidu** Uykum geliyor. **Uyḳum kélidu** Uykum gelir. **Uyḳum kelmeydu** Uykum gelmiyor. **uyḳu keltürmek** uyku getirmek. **uyḳu keltürüdiġan** uyku getiren. **Uyḳum ḳanmidi** Uykumu alamadım. **Uyḳu keltürüdiġan dora** Uyku getiren ilac. **uyḳu basmaḳ** uyku basmak. **uyḳuġa ketmek** uyumak, uyumaya başlamak, uyumaya çalışmak.

uyḳuçan Uykucu.

uyḳuçanliḳ Uykuculuk.

uyḳuluḳ Uykulu. **uyḳuluḳta** uykulu halde. **uyḳuluḳ közler** uykulu gözler. **uyḳuluḳ adem** uykulu adam.

uyḳusiratmaḳ Uykusunu getirmek.

uyḳusirimaḳ Uykusu gelmek.

uyḳusiritiş Uykusunu getirme.

uyḳusiz Uykusuz. **Uyḳusiz ötken tün** Uykusuz geçen gece.

uyḳusizliḳ Uykusuzluk.

uyma 1. Yığın, küme. **uyma ḳar** kar kümesi. 2. Çöplük, mezbele, süprüntülük.

uyul Oyma. **uyul sanduḳ** oyma sandık.

uyulmaḳ I. Oyulmak.

uyulmaḳ II. Toplanmak.

uyuluş Utanma, mahcup olma.

uyumaḳ Mayalanmak, ekşimek. **Süt uyup ḳaptu** Süt ekşimiş.

uyuşḳaḳ Çabuk birleşen.

uyuşḳaḳliḳ Birliklilik. **uyuşḳaḳliḳ tüpeylidin** birliktelikten dolayı.

uyuşḳan Birlik, birleşmiş. **Uyuşḳan halde** Birlik halinde.

uyuşma Dernek. **Mediniy aḳartiş uyuşmisi** Kültür nerneği. **Yoşurun uyuşma** Gizli dernek.

uyuşmaḳ Birleşmek, örgütlenmek, teşkilâtlanmak.

uyuşturġuçi Tertipleyen, kurucu, örgütleyici.

uyuşturġuçiliḳ Örgütleyicilik, kuruculuk, teşkilatçılık.

uyuşuḳ 1. Mıncık mıncık, buruşturulmuş. 2. Birleşik 3. Tertipli, düzenli.

uyutmaḳ (**uyumaḳ**'tan) Mayalamak, ekşitmek.

uzaġul (ağız) bk. **uzaḳi.**

uzaḳ Uzak. **Uzaḳ Şerḳ** Uzak Doğu. **uzaḳḳa sozmaḳ** uzatmak. **uzaḳ ötmüş** uzak geçmiş. **uzaḳ gep** uygulanması zor. **uzaḳ ömürlük** uzun ömürlü. **uzaḳ devirlik** uzun devirli. **uzak dégende** en uzağı. **uzaḳ müddetlik** uzun müddetli.

uzaḳi Geçen yılın.

uzaḳḳa Uzağa.

uzaḳlaşmaḳ Uzaklaşmak.

uzaḳlatmaḳ (**uzaḳlimaḳ**'tan) Uzaklatmak.

uzaḳliḳ Uzaklık.

uzaḳlimaḳ Uzaklamak.

uzaḳlimay Uzaklamadan.

uzaḳlişiş Uzaklaşma.

uzaḳlitiş Uzaklatma.

uzaḳta Uzakta.

uzaḳtiki Uzaktaki.

uzaḳtin Uzaktan. **Bizniñ öy uzaḳtin körünüdu** Bizim ev uzaktan görünüyor. **uzaḳtin béri** çoktan buyana. **uzaḳtin-uzaḳ** çok uzak.

uzaḳ-yéḳin Uzak ve yakın.

uzaḳ-yéḳinda Bir gün.

uzaḳ-yéḳinliḳ Uzak ve yakınlık. **Uzaḳ-yéḳinliḳiġa ḳarimidim** Uzak ve yakınlığına bakmadım.

uzanmaḳ Uzanmak.

uzarmaḳ Uzamak. **Kün uzardi** Gün uzadı.

uzartilmaḳ Uzatılmak.

uzartmaḳ (**uzarmaḳ**'tan) Uzatmak.

uzatḳuçi Uğurlayan.

uzatmaḳ Uğurlamak. **uzutup ḳoymaḳ** uğurlamak; birini kapıya kadar geçirmek.

uzaytmaḳ Uzatmak.

uzayturmaḳ (**uzaytmaḳ**'tan) Uzattırmak.

uzimaḳ Uzaklaşmak. **uzap ketmek** uzaklaşmak. **Balilar uzap kétip ḳaptu** Çocuklar uzaklaşıp gitmişler. **köp uzimay** çok geçmeden. **Bu iş uzap ketti** Bu iş gecikti.

uzuḳ (ağız) bk. **ozuk.**

uzun Uzun. **uzuniġa** uzununa. **uzuniġa késiş** uzununa kesme. **uzundin** uzundan. **uzun müddetlik** uzun müddetli. **uzunġa sozulġan** devamlı, uzun devam edecek olan. **uzundin bérie** çoktan buyana. **uzundin melum** çoktan belli. **uzun ötmestin** çok geçmeden. **uzun jillar** uzun yıllar. **uzun jillarġiçe** uzun yıllara kadar. **uzun ömür** uzun ömür. **uzun ḳol** orta parmak. **uzun ḳulaḳ** kulağı delik. **Uzun ḳulaḳtin añlanġan xeverlerge ḳariġanda** Duyulmuş haberlere göre.

uzunçaḳ Uzunca.

uzunçaḳliḳ Uzunca olma hali.

uzundin-uzun 1. Uzak mesafe 2. Uzun zaman.

uzunġiçe Uzun bir zamana kadar. **Xéli uzunġiçe ḳarap turdi** Epey zamana kadar ayakta baktı kaldı.

uzunluḳ Uzunluk. **Uzunliġi 5 métr** Uzunluğu 5 metre. **65 gradus ġerp uzunliġida** 65 derece batı boyutunda.

uzunuş Uzanma.

uzun-uzaḳ Uzun ve uzak; uçsuz bucaksız. **Uzun-uzaḳḳa sozulġan étizlar** Uçsuz bucaksız tarlalar.

uzuruş Uzama.

uzuti Uzununa, uzunluğuna, uzunluğu. **Binaniñ uzuti teripi** Binanın uzunluğu tarafı.

uzutuş Uğurlama; kapıya kadar geçirme.

uzuyuş Uzama.

Ü

ücek Cinsel organ, erkek cinsel organı.
ücük bk. **ücek.**
ücüm (ağız) bk. **üzüm.**
üç Üç. **üç ayaḳ** üç ayak. **üç buluñ** üç köşe (üç köşeli matematik çizgi aleti). **üç buluñluḳ** üç köşeli. **üç aylıḳ** üç aylık. **üç talaḳ** üç talak.
üçek Yuva, sığınak. **üçektigi çivin** yuvadaki sinek kurtçuğu.
üçey Barsak. **aççıḳ üçey** ince yağsız barsak. **yaġlıḳ üçey** yağlı barsak. **ḳarġu üçey** veya **soḳur üçey** kör barsak. **üçey aġrıġi** barsak hastalığı.
üçey-ḳérin İşkembe.
üçeylen Üç kişi, üçümüz. **Ular üçeylen édi** Onlar üç kişi idi.
üçeylik Barsaklı.
üçgezek Üçüz.
üçike Meyvenin kemikli çekirdeği.
üçile Üçübiz.
üçḳir Üç kenar (geometrik).
üçḳirlik Üç kenarlı (geometrik).
üçkü Matkap (ucu), delgi, burgu.
üçlük Üçlü.
üçü (ağız) bk. **üçey.**
üçülen bk. **üçeylen.**
üçün İçin. **sen üçün** sen için. **şuniñ üçün** şunun için. **bext üçün** baht için. **Biz téçlik üçün kürüşimiz** Biz barış için mücadele edeceğiz. **Uniñ kelmigenligi üçün** Onun gelmediği için.
üçünçi Üçüncü. **üçünçi ata** üçüncü ata. **üçünçi ana** üçüncü ana.
üd (botanik) Sarısabır.
üdde A. (ağız) Sorumluluk, yerine getirme.
üdügen Siçan, fare.
ügdek Uykulu. **Ugdek başḳan** uyuklamış. **Ügdek deryasiġa çöküp patmiġin** Uyku nehrine dalarak boğulma.
ügdeş Uyuklama.
ügdetmek (**ügdümeḳ**'ten) Uyuklatmak.
ügdümek Uyuklamak.
ügdütüş Uyuklatma.
üge Üye, terkip.
ügenmek Öğrenmek.
ügetmek Öğretmek.
ügre Tel şehriye, ince şehriye **ügre kesmek** çorba makarnası kesmek.
ügü Mağara.
ügün Öbürgün. Ayrıca bk. **ögün.**
ügünlük bk. **ügün.**
ügünlükke bk. **ügün.**
ügüt I. bk. **öğüt.**
ügüt II. Değirmende öğütülmeye hazırlanmış tahıl.
üjme Dut ağacı ve onun meyvesi. **üjmilik** dut ağaçlığı.
üjüm Dut ağacı meyvesi.
üjümçi Üzümcü.
üjümçilik Üzümcülük.
üjümlük Üzümlük.
üjümzar U.F. bk. **üjümlük.**
üke Baykuş.
üleg (ağız) bk. **ölük.**

ülek (ağız) bk. **ölük.**
ülem (ağız) bk. **ölüm.**
ülem-yetim (ağız) bk. **ölüm-jitim.**
ülge Örnek, model. **ülge almaḳ** örnek almak. **ülge bolmaḳ** örnek olmak. **ülge körsetmek** örnek göstermek.
ülgermek (ağız) bk. **ülgürmek.**
ülgilik Örneklik, nümunelik.
ülgüce Toptan, toptan fiyat. **Ülgüce soda punkiti** Toptan ticaret yeri.
ülgüdimek Samandan ayırmak.
ülgürmek Yetişmek. **derske ülgürmek** derse yetişmek. **U oḳuşta ülgürelmeydu** O derste yetişemiyor.
ülgürtmek (**ülgürmek**'ten) Yetiştirmek.
ülgütmek (ağız) bk. **ülgürtmek.**
ülpet A. Dost, ahbap. **ülpet ḳilmaḳ** dost olmak.
ülpetçilik A.U. Dostluk. **ülpetçilik ḳılmaḳ** dostluk yapmak.
ülüş 1. Ülüş, pay, hisse 2. Nasip, kader, kısmet.
ülüşkün Geçen gün, evvelki gün.
ülüşsiz Ülüşsiz.
üm A. Birleşme. **üm bolmaḳ** birleşmek, ittifak olmak.
ümçeymek Eğrilmek, küsmek, alınmak.
ümçeytmek (**ümçeymek**'ten) Eğriltmek, küstürmek.
ümçük Örümcek. **ümçük tori** örümcek ağı.
ümit A. Ümit. **ümit üzmek** ümit kesmek. **Ümitim sizde** Ümidim sizde. **Ümitim üzüldi** Ümidim kesildi. **ümit tuġdurmaḳ** ümit hasıl etmek. **ümit ḳilmaḳ** ümit etmek.
ümitlendürmek A.U. Ümitlendirmek.
ümitlik A.U. Ümitli.
ümitsiz A.U. Ümitsiz.
ümitsizlik A.U. Ümitsizlik.
ümitvar A.F. Ümitvar, ümitli. **ümitvar bolmaḳ** ümitli olmmak.
ümitvarliḳ A.F.U. Ümitlilik. **Çoñ ümitvarliḳ bilmen** Büyük ümit ile.
ümleşmek Birleşmek, ittifakla, bir araya gelmek.
ümür bk. **ömür.**
ün Ün, ses, seda. **Üni öçti** Sustu, sesi kesildi. **Ünüm pütüp ketgüdek boldi** Sesim kesilir gibi oldu. **Üniñ öçkür!** Sesin kesilsin! **ün çiḳmaḳ** ses çıkarmak, seslenmek. **Üni çiḳmay ḳaldi** Sustu, sesi kesildi. **Üniñni çiḳarma!** Sesini çıkarma! **Üniniñ bériçe** Bütün sesi ile. **ün bermek** oy vermek. **Ün çéḳirip** Seslenerek. **U ün sélip jiġlidi** O seslenerek ağladı. **Üniñni peslet!** Sesini alçalt. **Başta gep bolsa, ayaḳta ün yoḳ** Başında konuşulursa, sonunda ses çıkmaz. **Ünimu yoḳ, sözimu yoḳ** Sesi de yok, sözü de yok. **ün ḳatmaḳ** oy vermek; desteklemek.
ünce İnci. **ünce monçiġi** ince gerdanlığı.
ünçiḳarmay Ses çıkarmadan, sessizce, sakin halde.
ünçiḳmas Sessiz, suskun.
ünçiḳmasliḳ Sessizlik, suskunluk.
ünçiḳmastin Ses çıkarmadan, sessizce, gizlice.
ünçiḳmay Sessizce. **Ünçiḳmay olturup aldi** Seslenmekten kaçındı. **ünçiḳmay turmaḳ** sessizce durmak. **U ünçiḳmay ḳaldi** O ses çıkarmadı; O sessizliğini korudu.
ündeş Seslenme, ünlem, ünlem işareti. **ündeş gep** (gramer) ünlem söz. **ündeş belgüsi** ünlem işareti. **ündeş tavuş** ünlem ses. **ündeşmek** karşılıklı seslenmek.
ündimek 1. Söylemek, demek 2. Çağırmak, davet etmek 3. Seslenmek, imdat istemek.
ündimes Sessiz.

ündimeslik Ses çıkarmazlık, suskunluk.
ündüme bk. **ündürme.**
ündürme Kabartılmış tahıl tanesi; su ile şişirilmiş tahıl tanesi.
ündürmek (**ünmek**'ten) Filizlendirmek, yetiştirmek.
ünlük Ünlü.
ünmek Filizlenmek. **Tavuzniñ uruḳliri ünüp çiḳti** Karpuzun tohumları filizlendi. **Méxnitiñdin bal ünidu** Emeğinden bal türer.
ünsiz (gramer) Ünsüz, konsonant. **ünsiz tavuş** ünsüz ses.
ünsizlik Sessizlik.
ün-tün Ses, seda. **Ün-tün çiḳarmidim** Ses çıkarmadım, sustum.
ün-tünsiz Sessiz, sakin.
ünüm 1. Ürün, mahsul 2. Verim. **mixnet ünümi** emeğin verimi.
ünümdar U.F. Verimli.
ünümdarliḳ U.F.U. Verimlilik. **emgek ünümdarliği** emeğin verimliliği.
ünümlük Verimli.
ünümsiz Verimsiz. **ünümsiz iş** verimsiz iş. **ünümsiz mixnet** verimsiz emek.
ünümsizlik Verimsizlik.
ünüş Filizlenme.
ünüşlük Kolay filizlenen. **ünüşlük buġday** kolay filizlenen buğday.
üñkür İn, yuva, mağara.
üñlük : **Buġday üñlük kişi** Esmer tenli kişi, buğday renkli kişi.
ürek Hayal, imge, görüntü.
üreñgi (botanik) Akçaağaç, isfendan.
ürgideş (ağız) bk. **müġdeş.**
ürgüley Aferin, güvercinim, kuzum, sana canım feda olsun. **Jigirme miñ jil ürgülsun jigirme yaşliḳ çéġiñdin** Yirmi bin yıl feda olsun yirmi yaş dönemine.
ürker (astronomi) Büyükayı.
ürkeş bk. **örkeş.**
ürkügek Ürkek. **Ürkügek at** Ürkek at.
ürkügeklik Ürkeklik.
ürkümek Ürkmek.
ürkütmek (**ürkümek**'ten) Ürkütmek.
ürtmek (kitabî) Örtmek.
ürük Erik. **kara ürük** kara erik.
ürükzar U.F. Erik bahçesi; eriklik, erikli yer.
üskek Tos vuran. **üskek kala** tos vuran inek.
üskeklik Tos vurma hali.
üsküne F.Cihaz, teçhizat, malzeme.
üskünileş F.U. Cihazlandırma.
üsküniliḳ F.U. Cihaz malzemesi.
üsküniliḿek F.U. Cihazlandırmak.
üsküniśiz F.U. Teçhizatsız, cihazsız.
üsmek Tos vurmak, boynuzla vurmak. **üsüp öltürmek** boynuzla vurarak öldürmek.
üst Üst. **üstide** üstünde. **üstige** üstüne. **üstige keymek** üstüne giymek. **üniñ üstige** onun üstüne. **baş üstü** baş üstü.
üst-baş Üst baş. **U üsti-béşini kéyindi** O üst başına giyindi. **üst-béşini tazilimak** üst başını temizlemek.
üstek Ek, ilave. **üstek almaḳ** ek olarak yine almak; ek bir şey almak.
üstel R. Masa. **üstelde oltarmaḳ** masada oturmak.
üsteñ bk. **östeñ.**
üstide Üstünde, üzerinde. **U öz üstide köp işlidi** O kendisi üzerinde çok çalıştı. **Gep kitap üstide** Söz kitap üzerinde. **Söz nime üstide?** Söz ne konuda? **U bezme üstide kélip kirdi** O keyif meclisi üstüne geldi. **Aş üstide** Yemek yerken. **Yaxşi mihman aş üstige kélidu** (deyim) İyi misafir yemek yerken gelir.
üstidiki Üstündeki. **Taşyol üstidiki yéza** Taşyol kıyısındaki köy.

üstidin Üstünden, üzerinden, **Méniñ üstimdin şikayet ḳiliptu** Hakkımda şikayet etmiş. **Şanlıḳ eskerlirimizniñ düşmen üstidin ḳazanġan ġalibiyiti** Şanlı askerlerimizin düşmana karşı galibiyeti. **üstidin çıḳmaḳ** halletmek, becermek. **Anamġa bergen vedemniñ üstidin çıḳtım** Anama verdiğim sözü yerine getirdim. **Aş üstidin çıḳtım** Yemekten geldim.

üstidinla Üstünkörü, özensizlik, yüzeysel, şöyle böyle.

üstige Üstüne. **U bu işni öz üstige aldi** O bu işi üstlendi. **Vezipini u méniñ üstimge jüklidi** Vazifeyi o benim üstüme yükledi. **U xotun üstige xotun aldi** O kadın üstüne kadın aldı. **Kemzel üstige palto keydim** Ceket üstüne palto giydim. **Üstige jük artilġan töge** Üstüne yük yüklenmiş deve. **iş üstige iş** iş üstüne iş. **uniñ üstige** onun üstüne. **Söz talişip olturuşḳanniñ üstige u keldi** Münaḳaşanın üstüne o geldi. **baş üstige** baş üstüne. **astini üstige keltürmek** alt üst etmek.

üstixan F. bk. **ustuxan.**

üsti-üstige Üst üste. **U üsti üstige ḳeriz aldi** O üst üste borçlandı.

üstivaş Kıyafet, takım.

üstki Üst, yukarı. **üstki ḳatlam** 1. Üst kat 2. Üst tabaka. **üstki körünüş** Kıyafet; üst görünüm. **üstki sozuḳ tavuş** düz ünlüler.

üstḳurma Üstyapı.

üstḳurmiliḳ Üstyapılık, üstyapılı.

üstlimek Eklemek, ilave etmek.

üstme-üst Aralıksız, üst üstüne.

üstüme Zam, prim, ilave, ek. **üstüme payda** ek kâr (fayda).

üstün I. A. Direk. **sütun.**

üstün II. Üstün. **üstün bolmaḳ** üstün olmak. **üstün kelmek** üstün gelmek. **üstün çıḳmaḳ** üstün gelmek. **U işke üstün ḳaraydu** O işe üstünkörü ile bakıyor. **astin-üstün** alt-üst.

üstünki Üstündeki.

üstünlük I.A.U. Direkli, sütunlu.

üstünlük II. Üstünlük, avantaj. **hava üstünligi** hava üstünlüğü. **üstünlük ḳilmaḳ** üstünlük etmek. **üsti-üstige** üst üste. **üstünlük almaḳ** üstünlüğü elde etmek.

üsüm (ağız) bk. **ösüm.**

üsüşmek Boynuzla vuruşmak; kafa vuruşmak.

üşke I. Delgi, burgu. Ayrıca bk. **burma.**

üşke II. (ağız) bk. **öşkü.**

üşşügen Soğuk alan, donmuş.

üşşük Soğuk. **üşşük tegmek** soğuk almak.

üşşümek Donmak, soğuk almak, üşümek.

üştek Düdük.

üşük I. (ağız) bk. **burma.**

üşük II. Soğuk. **Üşük tüşti** Soğuk aldı, üşüdü. **Almini üşük urdi** Elma dondu.

üşümek bk. **üşşümek.**

ütek (ağız) bk. **ötük.**

ütlimek bk. **ütülimek.**

üttü (ağız) bk. **udul.**

ütülimek Ütmek, tüylerini yakmak.

üylendürmek (**üylenmek**'ten) Evlendirmek.

üylenmek Evlenmek.

üymek Bir yere toplamak. Ayrıca bk. **duglimak.**

üyündi Yığın, küme, kütle.

üyür Sürü, hayvan sürüsü.

üz I. bk. **yüz.**

üz II. Usta. **üz ḳiz** işçi kız.

üze Sathi yüzeysel. **Bilimi üze adem** Bili-

mi yüzeysel adam. **üze ķarimaķ** üstünkörü ile bakmak. **üze halda** sathi halde.

üzeçilik : Üzeçilik ķilmaķ Saygısızlık etmek, dikkatsizlik etmek.

üzela Diletant; sathi bilgisi olan adam.

üzeñge Üzengi. **Ayiġim üzeñgide çaġda héçkim séni rencitelmeydu** Hayatta olduğum müddetçe hiç kim seni rahatsız edemez.

üzgüçi Yüzücü.

üzleş Kaplama.

üzleşmek Yüzleşmek.

üzleştürmek (**üzleşmek**'ten) Yüzleştirmek.

üzlimek Kaplamak.

üzlük I. bk. **yüzlük.**

üzlük II. Maharet. **Hemme uniñ üzligige bağlik** Her şey onun maharetine bağlı.

üzlükmek 1. Bitmek, sona ermek 2. Muhtaç olmak. **Nan tügep, ular üzlüküp knaldi** Ekmek bitip, onlar muhtaç oldular.

üzlüksiz Sürekli, devamlı. **üzlüksiz reviş-te** devamlı halde.

üzlüksizlik 1. Devamlılık 2. Sabitlik.

üzmay Yüze sürülen yağ.

üzmek I. 1. Koparmak, kesmek. **üzüp almaķ** koparmak. 2. Geliş gidişi kesmek; ilişkiyi kesmek. **arini üzmek** ilişkiyi kesmek. **diplomatik alaķini üzmek** Diplomatik ilişkiyi kesmek. **sözni üzmek** sözü kesmek. **Ķerzimni üzdüm** Borcumu bitirdim. **can üzmek** ölmek. **Közni üzüvalalmaysen** Gözünü ayıramazsın (çok çekici). **ümit üzmek** ümidi kesmek. **üzüp éytmaķ** kesin söylemek. **ķol üzmey işlimek** ara vermeden çalışmak.

üzmek II. Yüzmek. **üzüp ötmek** yüzerek geçmek. **üzüp çiķmaķ** yüzerek çıkmak.

üzre I. (ağız) bk. **üzür.**

üzre II. Üstüne, üzerine. **appaķ ķeġez üzre** bembeyaz kağıt üzerine.

üzük I. Yüzük. **üzük ķéşi** yüzük kaşı. **bilek üzük** bilezik.

üzük II. Parça, kırıntı. **üzük tavuş** ünsüz sesler, konsonantlmar.

üzük-üzük Kesik, parça parça.

üzüldürmek (**üzülmek**'ten) Kesmek, kesilmek. **Rayonni yemeklikler bilen üzüldürmey teminleş** Bölgeyi kesintisiz halde azık ile temin etme.

üzül-késil Kesin olarak. **üzül-késil cavap** kesin cevap. **üzül-késil hel ķilmaķ** kesin halletmek.

üzül-késillik Katilik, kesinlik.

üzülmek Kopmak. **Polat sim üzülüp ketti** Çelik tel koptu. **üzülüp çüşmek** koparılıp düşmek. **üzülmey** kopmadan, kesintisiz. **Üzümler üzülüp boldi** Üzümler koparılıp bitti. **Gep şu yerde üzüldi** Söz şurada kesildi. **Béşiñ üzülgür!** Başın kopsun! **Tuz nésivim üzüldi** Nasibim kesildi. **Bélim üzülüp aġriydu** Belim kesilmiş gibi ağrıyor. **Maşina üzülmey ķatnap turudu** Araba (otobös) ulaşımı kesintisiz devam ediyor. **Maġdirim üzülüp kétivatidu** Kuvvetsizleniyorum.

üzülmes Kopmaz.

üzülüş Kopma, kesilme. **alaķiniñ üzülüşi** ilişikinin kopması.

üzülüşmek Ayrılmak, kesilmek, birbirinden kopmak.

üzüm Üzüm. **aḳ üzüm** beyaz üzüm. **ḳara üzüm** kara üzüm. **ḳizil üzüm** kızıl üzüm. **çéḳir üzüm** dut ağacı.
üzümçilik Üzümcülük.
üzümlük Üzümlük, üzüm bağı.
üzümzar U.F. Üzüm bağı.
üzümzarliḳ U.F.U. üzüm bağı.
üzündi Fıkra, parça. **hikayidin bir üzündi** hikayeden bir parça.
üzür A. Af, özür. **üzür éytmaḳ** özür dilemek.
üzürlük A.U. Özürlü.
üzürsiz A.U. Özürsüz, özür sayılmaz.
üzüşçan İyi yüzebilen.
üzüşmek Yüzüşmek.
üzüvetmek Koparmak, ayırmak, kesmek.

V

vaba A. Veba.
vacip A. Vacip.
vaciplik A.U. Vacip olma hali.
vaççide Çok. **U vaççide pul élip ketti** O çok para götürdü.
vaçildatmaḳ (**vaçildimaḳ**'tan) Şapır şapır yemek.
vaçildimaḳ Şapır şapır yemek.
vadek Korkuluk merdiven.
vadekçi Korkuluk merdiven ustası.
vadekçilik Korkuluk merdiven yapma işi.
vadi A. Vadi, dere.
vagon R. Vagon.
vah (ünlem) Vah, vah vah.
vahakaza A. Ve saire (v.s.)
vahalenki A.F. Halbuki, oysa, oysaki.
vahe A. (kitabî) Vaha.
vahime A. bk. **vehime.**
vax A. (ağız) bk. **vaxt.**
vaxliḳ A.U. bk. **vaxtliḳ.**
vaxpe A. Vakıf, mal ve mülk. **vaxpe ḳilmaḳ** mal ve mülkü vakıfa vermek.
vaxt A. Vakit, zaman. **öz vaxtida** zamanında. **bir vaxtlarda** bir zamanlarda. **tamaḳ vaxtida** yemek zamanında. **Vaxtim yoḳ** Vaktim yok. **Şuniñ bilen bir vaxtta** Aynı zamanda. **boş vaxt** boş vakit. **Vaxti-saiti keldi** Zamanı geldi.
vaxtida A.U. Zamanında. **Vaxtida keldiñ** Zamanında geldin.
vaxtinçe A.U. Geçici olarak, muvakkat. **vaxtinçe iş** geçici iş. **Vaxtinçe toxtap tur** Biraz bekle.
vaxtliḳ A.U. Geçici, muvakkat. **vaxtliḳ hökümet** geçici hükümet.
vaxtsiz A.U. Zamansız. **Vaxtsiz keldiñiz** Zamansız geldiniz.
vaiz A. (kitabî) Vaiz.
vajildaş Cızırdama.
vajildatmaḳ (**vajildimaḳ**'tan) Cızırdatmak.
vajildimaḳ Cızırdamak.
vaj-vuj Taklidî ses.
vakalet A. Vekâlet. **vakalet bermek** vekalet vermek.
vakaletxana A.F. Temsilcilik. **Soda vakaletxanisi** Ticaret temsilciliği.
vakaletname A.F. Vekâlet-Name.
vakaliten A. Vekâleten.
vaḳ A. bk. **vaxt.**
vaḳa : Bala-vaḳa Çoluk çocuk.
vaḳaḳlaş Vakvaka etme.
vaḳaḳlimaḳ Vakvaka etmek.
vaḳi A. Olup biten. **vaḳi bolmaḳ** vuku olmak.
vaḳildaḳ Oyuncak tabanca.
vaḳildatmaḳ (**vaḳildimaḳ**'tan) Vakvaka ettirmek.
vaḳildimaḳ Vakvaka etmek.
vaḳip A. Haberdar, malumatlı, bilgili. **vaḳip bolmaḳ** haberdar olmak.
vaḳiraş Bağırma, seslenme.
vaḳiraşmaḳ Bağrışmak, beraber seslenmek.
vaḳiratmaḳ (**vaḳirimaḳ**'tan) Bağırtmak, seslendirmek.
vaḳiriġaḳ Yaygaracı.

vaḳirimaḳ Bağırmak, seslenmek, yaygara etmek.
vaḳirivetmek Bağırıvermek.
vaḳt A. bk. **vaxt.**
vaḳtida bk. **vaxtida.**
vaḳtinçe A.U. bk. **vaxtinçe.**
val I. R. bk. **tuluḳ.**
val II. A. Parıltı, pırıltı, parlaklık.
valax Gevezelik, dedikodu, saçma.
valaxlatmaḳ (**valaxlimaḳ**'tan) Dedikodu yaptırmak; gevezelik ettirmek.
valaxlimaḳ Dedikodu yapmak, gevezelik etmek.
valaḳlimaḳ bk. **valaxlimaḳ.**
valeybol R. Voleybol.
vali A. Vali.
valildatmaḳ (**valildimaḳ**'tan) Işıldatmak, parıldatmak.
valildiġan Işıldayan, parıldayan.
valildimaḳ Işıldamak, parıldamak.
valley : Valley tayaḳ Lapta (bir tür top oyunu); çomak.
vallida Parıltı, pırıltı, parlaklık. **vallida ḳilmaḳ** parlamak, ışıldamak.
val-vul : Val-vul ḳilmaḳ Parıldamak, parlamak, parıl parıl olmak.
vañ I. (botanik) 1. Çakal eriği 2. Çakal eriği ağacı.
vañ II. Ç. Prens.
vañ-çuñ Gürültü, patırtı, uğultu. **vañ-çuñ kötermek** gürültü yapmak.
vañildatmaḳ (**vañildimaḳ**'tan) Uğuldatmak, gürültü yapmak.
vañildimak Uğuldamak, gürüldemek.
vañillimaḳ bk. **vañildimaḳ.**
vañşiḳ Homurdanıp duran.
vañşiḳlik Homurdanma huyu.
vañşimaḳ Keskin çığlıklar koparmak; cıyak cıyak bağırmak.
vañşitmaḳ (**vañşimaḳ**'tan) Keskin çığlıklar kopartmak; cıyak cıyak bağırtmak.
vapa A. Vefa. **vapa ḳilmaḳ** vefa etmek; sözünü tutmak.
vapadar A.F. Vefalı. **yari vapadar** Sadık, candan bağlı.
vapadarliḳ A.F.U. Candan bağlılık; vefalı olma hali.
vapaliḳ A.U. Vefalı. **vapaliḳ dost** vefalı dost.
vapasil (ağız) (tıp) Romatizma.
vapasiz A.U. Vefasız. **vapasiz yar** vefasız yar.
vapasizliḳ A.U. Vefasızlık. **vapasizliḳ ḳilmaḳ** vefasızlık etmek.
vapat A. Vefat, ölüm.
varaḳ I. A. Varak, yaprak.
varaḳ II. Taklidî ses.
varaḳlatmaḳ A.U. (**varaḳlimaḳ**'tan I.) Yaprakları çevirtmek.
varaḳlimaḳ I. A.U. Yaprakları çevirmek.
varaḳlimaḳ II. Şır şır etmek.
varan : Mal-varan Hayvan.
varañ Gürültü, ses.
varañ-curuñ Gürültü, patırtı, yaygara.
varis A. Varis. **varis bolmaḳ** varis olmak.
varisliḳ A.U. Varislik.
varonka R. Huni, mermi çukuru, çevrinti.
vasa 1. Sırık 2. Çubuk.
vasi A. 1. Vasi, vasilik 2. Vasiyet eden.
vasil A. Bağlama, birleştirme. **vasil bolmaḳ** görüşmek, buluşmak.
vasiliḳ A.U. Vasilik. **vasiliḳ ḳilmaḳ** vasilik etmek.
vasite A. Vasıta, alet. **işlepçiḳiriş vasitiliri** Üretim aletleri.
vasititçi A.U. Aracı.
vasitiçiliḳ A.U. Aracılık, arabuluculuk. **vasitiçiliḳ ḳilmaḳ** arabuluculuk yapmak.
vasitiliḳ A.U. Vasıtalı.
vasitisiz A.U. 1. Araçsız, vasıtasız 2. Aracısız, arabulucusuz.

vassal R. Süzerene bağımlı derebeyi; peyk (ki).
vassallik R.U. Peyklik, uyduluk.
vaşañ Sonbaharda son meyvelerin toplanması. **vaşañ ķilmaķ** sonbarda son meyveleri toplamak.
vatildaķ Çenesi düşük.
vatildimaķ Çene çalmak.
vativerek (ağız) bk. leglek.
vatvalaķ bk. **vitvalaķ.**
vay (ünlem) Vay, vay vay. **Vay can** Vay can. **Vay dostum** Vay dostum.
vaycan (ünlem) İmdat, imdat bağrısı.
vayi A. Hedef, amaç. **vayiğa yetküzmek** hedefe luşatırmak.
vayim A. 1. Ürkü, telaş 2. Kaygı, tasa.
vayimçi A.U. Kaygılı, üzüntülü.
vayimlanmaķ A.U. Kaygılanmak, endişelenmek.
vayimsiz A.U. Kaygısız.
vayimsizlik A.U. Kaygısızlık.
vayran F. bk. **veyran.**
vaysaķi Geveze, çenebaz.
vaysaş Çene çalma, gevezelik yapma.
vaysatmaķ (**vaysimaķ**'tan) Çene çaldırmak, gevezelik yaptırmak.
vaysimaķ Çene çalmak, gevezelik yapmak.
vayvay (ünlem) bk. **vay.**
vayvaylaş 1. Bağırma 2. Ah vah etme.
vayvaylatmaķ (**vayvaylimaķ**'tan) 1. Bağırtmak 2. Ah vah ettirmek.
vayvaylimaķ 1. Bağırmak 2. Ah vah etmek.
vaz : Vaz keçmek Vaz geçmek.
vazélin R. Vazelin.
veba A. bk. **vaba.**
vec A. Sebep, neden.
vede A. Vade, söz. **vede bermek** söz vermek. **vedide turmaķ** sözünü tutmak. **Vedisi yoķ adem** Sözünü tutmayan adam.
vedileşmek A.U. Birbirine söz vermek; iki kişi arasındaki anlaşma.
vedilik A.U. Sözünü tutan, namuslu, dürüst.
vediname A.F. Yazılı vaat.
vedisiz A.U. Sözünü tutmayan.
vehakeza bk. **vahakaza.**
vehem A.F. bk. **vehemde.**
vehemde A.F.U. Yine de.
vehi A. (dinî) Vahiy.
vehime A. bk. **vehm.**
vehimiçi A.U. Korkak, ürkek, panik veren, velveleci.
vehimiçilik A.U. Korkaklık, ürkeklik.
vehimilik A.U. Vahimli, korkulu.
vehm A. Vahim.
vehşet A. Vahşet.
vehşetlik A.U. Vahşet olma hali.
vehşi A. Vahşî. **vehşi hayvan** vahşî hayvan. **vehşilerçe** vahşîce.
vehşiçe A.U. vahşîce.
vehşilik A.U. Vahşîlik.
vehşiyane A.F. Vahşîyane.
vehşiyet A. Vahşet.
vexşet A. bk. **vehşet**
vekalet A. bk. **vakalet.**
vekil A. Vekil. **Soda işler vekili** Ticaret ataşesi.
vekillik A.U. Vekillik.
veķe A. Vaka, hadise, olay. **Héç veķesi yoķ** Birşey değil, önemsiz.
veķename A.F. Vakayiname.
veķenevis A.F. Vakayiname.
veķenevislik A.F.U. Vakayiname yazma hali.
veli A. bk. **véli**
vereķe A. Bildiri, beyanname.
vesiķe A. Vesika, hüccet, belge.
vesiyet A. Vasiyet. **vesiyet ķilmaķ** vasiyet etmek.
vesiyetname A.U. Vasiyet-name.
vesselam A. Bitti, tamam.
vesvise A. Ayartma, arzu. **vesvise ķilmaķ** ayartmak.

vesvisiçi A.U. Ayartan.
vesvisilenmek A.U. Ayarmak.
veten A. Vatan. **ana veten** ana vatan.
vetendaş A.U. Vatandaş.
vetendaşlik A.U. Vatandaşlık.
vetenlik A.U. Vatanlı.
vetenperver A.F. Vatanperver, vatansever.
vetenperverlik A.F.U. Vatanperverlik, vatanı sevme hali.
vetensüyer A.U. Vatansever.
vey (ünlem) bk. **vay.**
veyran F. Viran, tahrip, yıkım.
veyrançilik F.U. Viranlık.
veyrane F. Virane.
veyranilik F.U. Viranelik.
vez A. (dinî) Vaiz, nasihat.
vezçi A.U. Nasihat eden.
vez-nésihet A. Vaiz nasihat.
vezipe A. Vazife.
vezipixan A.F. Otçu, üfürükçü.
vezipixanlik A.F. Otçuluk, üfürükçülük.
vezir F. Vezir.
vezirlik F.U. Vezirlik, bakanlık.
veziyet A. Vaziyet, durum.
vezmin 1. Ağır 2. (mecazi) Mutedil, ılımlı.
vezminklik Mutedillik, ılımlılık.
vezn A. Vezin.
veznlik A.U. Vezinli.
véli A. Aziz, evliya.
véliehd A. Veliaht.
vélilik A.U. Azizlik, evliyalık.
vélinémet A. Velinimet, hayırhah.
vélosipéd R. Bisiklet.
vélosipédçi R.U. Bisikletçi.
vicdan A. Vicdan. **Vicdan égisi** Vicdanlı adam.
vicdanlik A.U. Vicdanlı.
vicdansiz A.U. Vicdansız.
vicdansizlik A.U. Vicdansızlık.
viçirlaş Cıvıldama.
viçirlaşmak Cıvıldaşmak.
viçirlimak Cıvıldamak.
vida A. Veda.
vidalaşmak A.U. Vedalaşmak.
vidalişiş A.U. Vedalaşma.
vijdan bk. **vicdan.**
vijdanlik bk. **vicdanlik.**
vijildaş Cızırdama, tıslama, vızıldama.
vijildimak Cızırdamak, tıslamak, vızıldamak.
vilayet A. Vilayet.
vilayetlik A.U. Vilayete ait.
viliklimak : Viliklap külmek Sallanarak gülmek.
vilildimak Pırıldamak, ışıldamak.
vino R. Şarap, mey.
vinta R. Vida.
vintilik R.U. Vidalı.
viñildimak Vızıldamak.
viñillimak bk. **viñildimak.**
visal F. Vuslat, visal. **Bu hicran meñgu emes, visali hem bar** Bu ayırılık ebedî değil, visalı da var.
vitiñlimak Homurdanmak.
vitvalak Bıldırcın.
viyey (ünlem) Sadece hanımların kullanacağı bir ünlem.
Viyétnam Viyetnam.
viyétnamlik Viyetnamlı.
vizildaş Islık çalma.
vizildimak Islık çalmak.
vodorod R. (kimya) Hidrojen. **Vodorod bombisi** hidrojen bombası.
vodorodlik R.U. (kimya) Hidrojenli.
vogzal R. Gar, yolcu salonu.
volt R. (elektrik) Volt.
voltmetr R. (elektrik) Voltmetre, voltölçer.
vu Ç. Muska, nazarlık, tılsım.
vucut A. Vücut, cisim, beden. **vucutka kelmek** vuku olmak.
vuj Takırdî ses.
vul bk. **val-vul.**
vuy (ünlem) Hey. **Vuy ukam** Hey kardeşim.
vzvot R. Takım. **okçi vzvot** ateşleyici takım.

Y

ya I. F. Ya da, yoksa.

ya II. Yay. **oḳ ya** ok ve yay.

yaçeyka R. Grup. **partiye yaçeykisi** parti grubu.

yad F. Yad, anma, akla getirme. **yadḳa almaḳ** ezberlemek. **yad oḳumaḳ** ezberden okumak. **yad éliş** ezberleme. **yadta tutmaḳ** akılda tutmak. **yadḳa çüşürmek** akla getirmek. **yadtin çiḳmaḳ** unutmak. **yadta saḳlimaḳ** unutmamak, akılda tutmak. **yadḳa keltürmek** akla getirmek.

yadañ Zayıf, arık. **yadañ jigit** zayıf delikanlı.

yadañġu Zayıf, arık.

yadañġuluḳ Zayıflık, arıklık.

yadañliḳ Zayıflık, arıklık.

yadap-cüdep : Yadap-cüdep ketmek Zayıflamak; yorgun düşmek.

yadaş Zayıflama, zayıf düşme; yorgun düşme.

yadatmaḳ (**yadimaḳ**'tan) Zayıflatmak, zayıf düşürmek, yorgun düşürmek.

yadgar Anıt, abide, heykel, eser.

yadgarliḳ F.U. bk. **yadgar.**

yadimaḳ Zayıflamak, zayıf düşmek; yorgun düşmek.

yadipa Alıştırılmamış, yabanî. **yadipa at** alıştırılmamış at.

yadlatmaḳ 1. Ezberletmek 2. Hatırlatmak.

yadlimaḳ F.U. 1. Ezberlemek 2. Hatırlamak.

yadlivalmaḳ F.U. 1. Ezberlemek 2. Hatırlamak.

yadro R. Çekirdek, iç.

yagav Ç. Diş macunu.

yaġ Yağ. **su yéġi** sivi yağ. **sérik yaġ** tere yağı; eritilmiş tere yağı.

yaġaç I. Ağaç. **ḳara yaġaç** kara ağaç. **yaġaç öy** ahşap ev.

yaġaç II. Uzunluk ölçü birimi, 8 km.

yaġaççi Marangoz

yaġaççilik Marangozluk. **yagaççiliḳ ḳilmaḳ** marangozluk yapmak.

yaġaçliḳ Ağaçlık, ağaçlı.

yaġaç-taş Orman malzemesi.

yaġak 1. Parşömen 2. Zar, perde.

yaġaşçi bk. **yaġaççi.**

yaġçi Yağcı.

yaġçilik Yağcılık.

yaġdan U.F. Yağ kutusu.

yaġdurmaḳ (**yaġmaḳ**'tan) Yağdırmak.

yaġi (ağız) Düşman.

yaġlaġliḳ Yağlanmış.

yaġlaḳ Tava.

yaġlanmaḳ Yağlanmak.

yaġlaş Yağlama.

yaġlaşmaḳ Yağlaşmak; yağlı hale gelmek.

yaġlatmaḳ (**yaġlimaḳ**'tan) Yağlatmak.

yaġliġu bk. **yaġlaḳ.**

yaġliḳ I. Yağlı. **yaġliḳ polo** yağlı pilav. **yaġliḳ nan** yağlı ekmek. **yaġliḳ ösümlükler** yağlı bitkiler.

yaġlik II. Mendil. **ḳol yaġliḳ** cep mendili.

yaġlimaḳ Yağlamak.

yaġmaḳ Yağmak. **Ḳar yéġivatidu** Kar yağıyor.

yaġsiman Yağa benzer; yağ cinsinden.

yağunçaḳ Değirmen taşı.

yaxşi İyi. **yaxşi körmek** beğenmek, sevmek. **Yaxşimusiz?** İyi misiniz?

yaxşilaş İyileştirme.

yaxşilatmaḳ İyileştirmek.

yaxşiliḳ İyilik. **Yaxşiliḳḳa yaxşiliḳ her knişiniñ işidur** İyiliğe iyilik her kişinin işidir.

yaxşilimaḳ İyileştirmek.

yaki F. Veya.

yaḳ I. Taraf, yan, yön, cihet. **U yaḳḳa** O tarafa. **Bu yaḳḳa** Bu tarafa. **Her kün kéliş bu yaḳta tursun** Bırak, her gün gelmesi bir yana. **Bu yaḳtin** Bu yandan. **U yaḳtin** O yandan. **İşniñ muşu yéḳini béḳiş kérek** İşin bu yönüne bakmak gerekir.

yaḳ II. bk. **yoḳ.**

yaḳa 1. Kıyı, kenar. 2. Yaka. **U Yaḳamdin aldi** O yakamı sıktı.

yaḳilaş Sahilden gitme; nehir kıyısı ile yürüme.

yaḳiliḳ Yakalık, yakalık kumaş; yakalık kürk.

yaḳilimaḳ Sahilden gitmek; nehir kıyısı ile yürümek.

yaḳin (ağız) bk. **yéḳin.**

yaḳḳuçi Yakan, tutuşturan. **Uruş otini yaḳḳuçi** Savaşı başlatan; savaş ateşini yakan.

yaḳḳul Sarih, iyice görünen.

yaḳḳuzmaḳ I. bk. **yaḳturmaḳ** I.

yaḳḳuzmaḳ II. bk. **yaḳturmaḳ** II.

yaḳlaş Tarafını tutma, birini savunma, himaye etme.

yaḳliġuçi Taraftar, himayeci, savunan.

yaḳliḳ Taraflı. **köp yaḳliḳ** çok yönlü. **bir yaḳliḳ ḳilmaḳ** bertaraf etmek.

yaḳlimaḳ Tarafını tutmak, savunmak, himaye etmek.

yaḳmaḳ I. Sürmek, ovmak.

yaḳmaḳ II. Yakmak, ateşe vermek, kundaklamak. **ot yaḳmaḳ** ateş yakmak. **nan yaḳmaḳ** ekmek pişirmek.

yaḳmaḳ III. Beğenmek, hoşuna gitmek, hoşlanmak, sevmek. **Uniñ sözi maña yaḳti** Onun sözü hoşuma gitti.

yaḳturmaḳ I. (**yaḳmaḳ**'tan I.) Sürdürmek, cilalatmak, ovdurmak.

yaḳturmaḳ II. (**yaḳmaḳ**'tan II.) Yaktırmak, ateşletmek.

yaḳturmaḳ III. (**yaḳmaḳ**'tan III) Sevmek, beğenmek. **U méni yaḳturmaydu** O beni beğenmiyor.

yaḳturmasliḳ Beğenmemek, sevmemek.

Yaḳut I. Yakut. **Yaḳut ayili** Yakut kadını. **Yaḳut tili** Yakut dili.

yaḳut II. F. Yakut, yakut taşı.

yal Yele.

yala İftira. **yala çaplimaḳ** iftira etmek.

yalaḳ Yalak.

yalaḳçi Dalkavuk, yaltak, yardakçı, yağcı.

yalaḳçiliḳ Dalkavukluk, yardakçılık, yağcılık.

yalanmaḳ Yalanmak, yalanıp durmak.

yalanpaştaḳ bk. **yalañpaştaḳ.**

yalañ Yalın, çıplak, yalnız, tek. **yalañ ayaḳ** yalın ayak.

yalañaç bk. **yalañġaç.**

yalañġaç Çıplak. **aç-yalañġaç** aç ve çıplak.

yalañġaçlanmaḳ Çıplanmak, çıplak hale gelmek.

yalañġaçlaş Çıplak hale getirme, çıplaklaştırma.

yalañġaçliḳ Çıplaklık.

yalañġaçlimaḳ Çıplak hale getirmek, çıplaklaştırmak.

yalañġidaḳ Yalın ayak.

yalañḳat Bir tür bitki.

yalañlatmaḳ Yalın hale getirmek; seyrekletmek; çıplak hale getirmek.

yalañliḳ Yalınlık, açıklık, çıplaklık.

yalañlimaḳ Yalın hale getirmek; çıplak hale getirmek.

yalañpaştaḳ Başı açık. **yalañpaştaḳ jürmek** başı açık gezmek.

yalañtöş Çıplak, şallak.

yalaş I. Yalama.

yalaş II. Refakatında muhafız olarak koruma.

yalaşmaḳ Yalaşmak; birbirini yalamak; karşılıklı yalamak.

yalatḳuzmaḳ (**yalatmaḳ**'tan) Yalattırmak.

yalatmaḳ (**yalimaḳ**'tan I.) Yalatmak. **altun yalatmaḳ** yaldızlatmak; altın kaplatmak.

yaldama Hatıra; bir şeyi hatıra olarak vermek.

yalġan Yalan. **yalġandin** yalandan. **yalġan éytmaḳ** yalan söylemek. **yalġan gep ḳilmaḳ** yalan söylemek.

yalġançi Yalancı. **ḳip-ḳizil yalġançi** tam bir yalancı.

yalġanlaş Yalan söyleme; yalancılık etmek.

yalġanliḳ Yalan olma hali. **Yalġanliġi sirtidin körünüp turudu** Yalan olduğu besbelli.

yalġanlimaḳ Yalan söylemek; yalancılık etmek.

yalġan-yavidaḳ Yalan ve sahte.

yalġap bk. **yamap-yalġap.**

yalġuz Yalnız. **yalġuz ḳalmaḳ** yalnız kalmak. **yalġuz ayaḳ yol** patika, keçi yolu.

yalġuzçiliḳ Yalnızlık.

yalġuzlaş Yalnız hale getirme.

yalġuzlimaḳ Yalnız hale getirmek.

yalġuzluḳ Yalnızlık.

yalġuzsiraş Yalnızlık çekme; yalnızlığın acısını çekme.

yalġuzsirimaḳ Yalnızlık çekmek; yalnızlığın acısını çekmek.

yalġuz-yalġuz Yalnız, tek başına.

yalġuz-yérimliḳ Yalnızlık.

yalixor U.F. İftiracı, bühtancı, karacı.

yalixorluḳ U.F. İftiracılık, bühtancılık.

yaliḳiş Canı sıkılıma; bıkma.

yaliḳmaḳ Canı sıkılmak, bıkmak.

yaliḳturmaḳ (**yaliḳmaḳ**'tan) Canını sıkmak; bıktırmak.

yalildimaḳ Kıvılcımlanmak; ışıl ışıl parlamak.

yalimaḳ I. Yalamak.

yalimaḳ II. Refakatında muhafız olarak korumak.

yaliñaç bk. **yalañġaç.**

yalḳav Tembel, üşengen.

yalḳavlanmaḳ Tembelleşmek.

yalḳavliḳ Tembellik. **yalḳavliḳ ḳilmaḳ** tembellik etmek.

yalḳun Alev.

yalḳuncimaḳ bk. **yalḳunlimaḳ.**

yalḳunlanmaḳ Alevlenmek.

yalḳunlaş Alevlenme.

yalḳunlimaḳ Alevlenmek.

yalḳunluḳ Alevli, ateşli. **yalḳunluḳ salam** ateşin selam.

yalḳunlunuş Alevlenme.

yallanma Kiralık, kiralanmış, kiralı, ücretli. **yallanma esker** ücretli asker; kiralanmış asker.

yallanmaḳ Kiralanmak, kiralanmış olmak.

yallatmaḳ (**yallimaḳ**'tan) kiralatmak, kirada oturtmak.

yalliġuçi Kiracı, işveren.

yallimaḳ Kiralamak, iş vermek, çalıştırmak.

yalliniş Kiralanma, kiralanmış olma.

yalmaş Yeme, atıştırma, sömürme.

yalmavuz (efsane) Ucube, ejder, canavar.

yalmavuzluḳ Canavarlık.

yalmimaḳ Yemek, atıştırmak, sömürmek.

yalpaḳ Yassı, düz.

yalpaḳlanmaḳ Yassılanmak, yassı hale gelmek.
yalpaḳlaş Yassı hale getirme.
yalpaḳlatmaḳ (**yalpaḳlimaḳ**'tan) Yassı hale getirtmek.
yalpaḳlimaḳ Yassı hale getirmek.
yalpaymaḳ Yassılaşmak, yassı hale gelmek.
yalpaytmaḳ (**yalpaymaḳ**'tan) Yassı hale getirmek.
yaltaymaḳ Vaz geçmek, caymak, fikrinden caymak.
yaltaytmaḳ (**yaltaymak**'tan) Vaz geçirmek; fikrinden caydırmak.
yaltiraḳ 1. Cila, parlaklık 2. Muşamba
yaltiraş Işıldama, parıldama.
yaltiratmaḳ (**yaltirimaḳ**'tan) Parlatmak, cilalatmak.
yaltirigaḳ Parlayan, kıvılcım saçan.
yaltirimaḳ Işıldamak, parıldamak.
yalt-yult Parıltı, pırıltı, parlaklık. **yalt-yult etmek** parlamak, ışıldamak.
yalvurmaḳ Yalvarmak.
yalvurtmaḳ (**yalvurmaḳ**'tan) Yalvartmak.
yam Tekne, fıçı.
yama bk. **yarma.**
yamaġlik Yamalmış.
yamaġlimaḳ bk. **yamimaḳ.**
yamaḳ Yama. **yamaḳ salmaḳ** yamamak, yama vurmak.
yamaḳça Yama.
yamaḳçi Ayakkabıcı, kunduracı.
yamaḳçilik Ayakkabı tamirciliği.
yamaḳ-yamaḳ Çok yaması olan.
yamalmaḳ Yamalmak.
yaman Kötü. **yaman oyluḳ** kötü niyetli. **aççiġi yaman** huysuz. **yaman yol** kötü yol. **yaman yolġa başlimaḳ** baştan çıkarmak. **yaman körmek** nefret etmek. **yaman yoġan** çok büyük. **yaman yaxşi** çok iyi.
yamanlaş 1. Kötüleme, lekeleme 2. kötüleşme, bozulma 3. İncinme, gücenme, darılma, gönlü kalma.
yamanlaşturmaḳ Kötüleştirmek.
yamanlik Kötülük. **yamanlik ḳilmaḳ** kötülük etmek.
yamanlimaḳ 1. Kötülemek, lekelemek 2. Kötüleşmek, bozulmak, 3. İncinmek, gücenmek, darılmak, gönlü kalmak.
yamap-yalġap Herhangi bir surette; ne yapıp yapıp; derme çatma.
yamaş Yamama.
yamaşmaḳ Takılmak, ilişmek, yapışmak. **yamişip çiḳmaḳ** sürüklenerek çıkmak.
yamatḳuzmaḳ (**yamatmaḳ**'tan) yamattırmak.
yamatmaḳ (**yamimaḳ**'tan) Yamatmak.
yamatturmaḳ (**yamatmaḳ**'tan) Yamattırmak.
yambaş bk. **yanbaş.**
yambu Ç. Yambu (At toynağına benzer şekilde ve büyüklükte döküm haline getirilmiş gümüş para).
yambuluḳ Ç.U. Bir yambu değerinde; değeri bir yambu kadar.
yamçaḳ Saksı, balçıktan yapılmış çanak.
yamġur Yağmur. **Yamġur yéġivatidu** Yağmur yağıyor. **sim sim yamġur** hafif yağmur.
yamġurçi : Say yamġurçi (zool) Su çulluğu, bekasin.
yamġurluḳ 1. Yağmurlu. **yamġurluḳ kün** yağmurlu gün. 2. Yağmurluk.
yamġursizlik Yağmursuzluk.
yamġur-yéġin bk. **yamġur-yéşin.**
yamġur-yéşin Yağmurlu hava, kötü hava.
yamimaḳ Yamamak. **çişni yamimaḳ** diş doldurmak. **yamap ḳoymaḳ** yamamak.
yamin Ç. (tarihî) Yönetim, idare.

yamirimaḳ Su basmak. **Yamirap ketti** Su bastı.
yamitiş Yamatma.
yampaş bk. **yanbaş.**
yamraş Su basma.
yamul Ç. (tarihî) bk. **yamin.**
yan Yan. **yanġa yatmaḳ** yan yatmak. **Şeher yénida** Şehir yanında. **Méniñ yénimda** Benim yanımda. **Öz yénidin berdi** Kendi cebinden verdi.
yana Yine, bir daha.
yanartaġ Yanardağ, volkan.
yanbasmaḳ Tutmak, tarafını tutmak, desteklemek.
yanbaş (anatomi) Leğen, havsala. **yanbaş süyigi** leğen kemiği.
yanbaşlimaḳ Yan yatmak, uzanmak. **Biraz yanbaşlap dem alayli** Biraz uzanıp dinlenelim.
yanbéġir İniş, yamaç, dağ yamacı.
yanbéġirlik İnişli, inişli çıkışlı.
yanbésişlik Taraftarlık. **yanbésişlik etmek** tutmak, taraftarlık etmek.
yançuḳ Cep. **töş yançuḳ** ön cep.
yançuḳçi Yankesici.
yançuḳçilik Yankesicilik. **yançuḳçilik ḳilmaḳ** yankesicilik yapmak.
yanda Yanda.
yandaş I. Bitişik, muttasıl.
yandaş II. Yanından geçme.
yandaşlik Yakın olma, bağlı olma.
yandaşmaḳ Yanaşmak, yaklaşmak. **Yaxşiġa yandaş** İyiye yaklaş.
yandaşturmaḳ (**yandaşmaḳ**'tan) Yanaştırmak.
yandimaḳ Yanaşmak, yanından geçmek. **yandap ötmek** yanından geçmek.
yandurġuçi Ateşleyen, tutuşturan.
yandurma 1. Döndürme, çevirme 2. Geri verme, geri yollama.
yandurmaḳ I. Yakmak, kundaklamak, ateşe vermek.
yandurmaḳ II. Geri çevirmek; döndürmek; geri vermek; caydırmak. **Düşmenniñ hücümini yandurduḳ** Düşman saldırısını caydırdık.
yandurup-yandurup Tekrar; tekrar tekrar.
yanduruş I. Yakma, kundaklama, ateşe verme.
yanduruş II. Geri çevirme; döndürme; geri verme; caydırma.
yanduruvetmek Kusmak, mide bulanmak.
yanġin Yangın. **yanġin öçürmek** yangın söndürmek.
yanxo Ç. Kibrit. Ayrıca bk. **sereñge**
yanimu Yine de, tekrar, bir daha.
yanlik : Tik yanlik Dik, sarp, yalçın.
yanmaḳ I. Yanmak.
yanmaḳ II. Dönmek, geri dönmek. **U arḳisiġa yénip yénip ḳaridi** O arkasına dönüp dönüp baktı.
yanmu-yan Yanyana, sıra ile.
yanpaş bk. **yanbaş.**
yanputaḳ Filiz, sürgün.
yanta bk. **yantu.**
yantaḳ (botanik) Duvalat otu, dulkadın otu, kelotu.
yantaḳlik Dulavat otunun bulunduğu yer.
yantayma Eğilme.
yantaymaḳ Eğilmek.
yantaytmaḳ (**yantaymaḳ**'tan) Eğmek, yana eğmek.
yantu Eğik, eğilmiş.
yantuḳ bk. **yantu.**
yantuñ Ç. (tarihî) Kaşgar'daki askerî vali.
Yanvar R. Ocak, Birinci ay.
yanyaḳḳa Yan tarafa.
yanyaḳta Yan tarafta.
yanyaḳtin Yan taraftan.
yañaḳ I. Ceviz. **yañaḳ yéġi** ceviz yağı.

yañaḳ II. Yanak, avurt. **yañaḳ söñigi** yanak kemiği.

yañaḳlik Cevizlik, cevizli.

yañlivaştin Yeniden, başkadan.

yañraḳ Yüksek sesli; gür, gürültü. **yañraḳ naxşilar** yüksek sesli şarkılar.

yañraş bk. **yañrimaḳ.**

yañratmaḳ (**yañrimaḳ**'tan) Ses dalgası yaratmak; sağıra çevirmek.

yañrimaḳ Ses dalgası; gür yükselen sesler.

yañritiş Ses dalgası yaratma; sağıra çevirme.

yañyu Ç. patetes.

yañza Ç. Şekil, tür. **üç yañza tamaḳ** üç türlü yemek.

yapilaḳ I. Düz, yassı.

yapilaḳ II. (zool) Baykuş. **möşük yapilaḳ** puhu kuşu.

yapilaḳlatmaḳ (**yapilaḳlimaḳ**'tan) Yassı hale getirtmek.

yapilaḳlimaḳ Yassı hale getirmek.

yapirey F.U. Aman Allahım; aman yarabbim. Ayrıca bk. **yapirim.**

yapirim F.U. bk. **yapirey.**

yapḳuç 1. Örtü; yatak örtüsü 2. Kapak 3. Supap (bı), valf

yapma Kapatma. **yapma ḳapaḳ** sarkık göz kapağı.

yapmaḳ Kapatmak. **kattiḳ yapmaḳ** sert kapatmak. **yépip ḳoymaḳ** kapatmak. **Perdini yépip ḳoy** Perdeyi kapat. **nan yapmaḳ** ekmek pişirmek.

yapsar Tarla sınırı; tarlalar arası şeridi.

yapturmaḳ (**yapmaḳ**'tan) Kapattırmak.

yapturulmaḳ Kapattırılmak.

yaptüruş Kapattırma.

yar I. F. 1. Dost, arkadaş 2. Sevgili, yar. **yar tutmaḳ** sevgili bulmak.

yar II. F. Uygun, müsait, imkan, yardım, kolaylık. **yar bermek** kolay olmak. **Şert-şarayit yar bergen caylarda** Ortam uygun olan yerlerde.

yar III. Uçurumlu kıyı, kaya, kayalı. **tik yar** dik kaya.

yara Yara, sifilis, frengi.

yarağlandurmaḳ Silahlandırmak.

yarağlandurulmaḳ Silahlandırılmak.

yarağlanmaḳ Silahlanmak.

yaraḳ Silah, alet. **ḳural-yaraḳ** araç gereç. **kérek yaraḳ** araç gereç, silah.

yaraḳ-cabduḳ Silah ve zırhlı takımı.

yaraḳ-eslihe U.A. Silah, alet.

yaraḳlik I. Yararlı, yetenekli.

yaraḳlik II. Silahlı, silahlanmış.

yaraḳsiz I. İşe yaramaz, kusurlu.

yaraḳsiz II. Silahsız, silahlanmamış.

yaraḳsizlik İşe yaramazlık, iktidarsızlık, kabiliyetsizlik.

yaralmaḳ Yaratılmak, meydana çıkmak. **Dünya yaralġandin béri** Dünya yaratıldıktan beri.

yaramaslik 1. İşe yaramazlık, iktidarsızlık, kusurluluk 2. Kötülük, yaramazlık.

yaramlik Yararlı, yetenekli. **yaramlik jigit** yararlı yiğit (delikanlı).

yaramsiz İşe yaramaz, kusurlu.

yaramsizlik İşe yaramazlık, kusurluluk.

yararlik Yararlık, iktidar, uygunluk, kabiliyet.

yaraş İşe yarama, yararlı olma.

yaraşlik Yararlılık, uygunluk, iktidarlı, yetenekli.

yaraşmaḳ I. Barışmak.

yaraşmaḳ II. Yakışmak, güzel, uygun, makbul. **Uniñ ḳamiti şunçe yaraşḳan** Onun vücudu o kadtar güzel.

yaraşturġuçi Barıştırıcı, arabulucu.

yaraşturmaḳ Barıştırmak.

yaratḳan Yaratan, meydana getiren, yaratıcı.

yaratḳuçi bk. **yaratḳan.**

yaratma Yaratma.

yaratmaḳ I. Yaratmak, meydana getirmek.
yaratmaḳ II. Sevmek, beğenmek. **Men séni yaritimen** Ben seni seviyorum.
yarçen Ç. Gümüş para; madeni para.
yardem F. Yardım. **Sizniñ yardimiñiz bilen** Sizin yardımınız ile. **maddiy yardem** maddî yardım. **meniviy yardem** manevî yardım. **yardem bermek** yardım etmek. **yardem ḳilmaḳ** yardım etmek.
yardemçi F.U. Yardımcı.
yardemleşmek F.U. Yardımlaşmak.
yardurmaḳ (**yarmaḳ**'tan I.) Yardırmak.
yarġaḳ Tüysüz deri.
yarġiçaḳ El değirmeni.
yaridar U.F. Yaralı. **yaridar ḳilmaḳ** yaralamak.
yaridarlanmaḳ U.F.U. yaralanmak.
yarilanmaḳ Yaralanmak.
yarilaş Yaralama.
yarilimaḳ Yaralamak.
yariliş Yaratılma, meydana çıkma.
yarimaḳ İşe yaramak, yararlı olmak. **yariġidek söz** geçerli söz; yararlı söz. **Yaraysen, jigit!** Aferin delikanlı!
yarimas 1. İşe yaramaz, kusurlu 2. Kötü, yaramaz.
yarişa Göre, uygun. **Ḳazaḳ xelḳiniñ urup-aditiġa yarişa** Kazak halkının geleneğine göre. **Bextimizge yarişa** Bahtımıza uygun olarak; şans olarak.
yarişimliḳ Yakışıklı, güzel, uyumlu. **yarişimliḳ ḳamet** yakışıklı vücut.
yarişiş I. Barışma, barışmak.
yarişiş II. bk. **yaraşmaḳ** II.
yaritiliş Yaratılış, yaratılma.
yaritilmaḳ Yaratılmak.
yaritiş I. Yaratma, yaratış.
yaritiş II. Sevme, beğenme.
yarliḳ I. Dağlık arazi.
yarliḳ II. Yarlık; hükümdarın duyurusu.
yarma Yarma, bulgur. **yarma aş** yarma çorbası.
yarmaḳ I. Yarmak. **otun yarmaḳ** odun yarmak.
yarmaḳ II. Madeni Çin parası.
yarmaşti Gıpta, kıskançlık, haset.
yaru-burader F. Eş dost.
yar-yölek F.U. Yardım, destek.
yasaḳ Döşeme.
yasaḳliḳ Döşenmiş. **yasaḳliḳ bölme** döşenmiş oda.
yasalma Yapay, türeme. **yasalma söz** türeme kelime.
yasançaḳ bk. **yasançuḳ.**
yasançuḳ Şıklık düşkünü; moda düşkünü.
yasançuḳluḳ Şıklık düşkünlüğü; moda düşkünlüğü.
yasandurmaḳ (**yasanmaḳ**'tan) Bezemek, süslendirmek, donatmak.
yasanġan Bezenmiş, süslenmiş.
yasanmaḳ Süslenmek, bezenmek.
yasaş Yapma, onarma, meydana getirme.
yasatḳuzmaḳ (**yasatmaḳ**'tan) Yaptırtmak, tamir ettirmek, onarttırmak,
yasatmaḳ (**yasimaḳ**'tan) Yaptırmak, onartmak.
yasiġuçi Yapan, yapıcı, meydana getiren, tamirci. **Söz yasiġuçi ḳoşumçe** Yapım eki (gramer).
yasima bk. **yasalma.**
yasimaḳ Yapmak, onarmak, meydana getirmek. **uva yasimaḳ** yuva yapmak. **ḳaytidin yasimaḳ** yeniden yapmak.
Yasin A. Yasin (Kur'an'da bir sure adı).
yasitiş Yaptırma, onartma.
yasḳaḳ Grafit, plombajin.
yastuḳ Yastık, minder. **yastuḳniñ téşi** yastık kabı.
yastuḳvéşi Yastık yüzü.
yaş I. Yaş. **U mektep yéşiġa keldi** O okul yaşına geldi. **U bir yaşta** O bir yaş-

ta. **Yéşi çoñ** Yaşı büyük. **Éḳil yaşta emes, başta** (deyim) Akıl yaşta değil başta. **Yaş çéġimdin** Gençliğimden. **Xelḳara yaşlar küni** Uluslararası gençler günü.

yaş II. Yaş. **köz yéşi** göz yaşı. **közge yaş almaḳ** gözleri dolu dolu olmak.

yaşañ Genç görünen; yaşını göstermeyen.

yaşañġan Yaşlanmış. **Yaşañġan, emgek küçüdin ḳalġan ayallar** Yaşlanmış, çalışma gücünü yitirmiş kadınlar.

yaşañġiraş Gözleri yaşarma.

yaşañġirimaḳ Gözleri yaşarmak.

yaşar : **Bir yaşar** Bir yaşlı. **ikki yaşar** iki yaşlı.

yaşarmaḳ Gençleşmek.

yaşartiş Gençleştirme.

yaşaş Yaşama.

yaşdaş Yaşıt, aynı yaşta. **Uniñ bilen biz yaşdaşmiz** Onunla eşit yaştayız.

yaşdaşliḳ Aynı yaşta olma hali; dostluk.

yaşimaḳ Yaşamak. **Yaşisun!** Yaşasın!

yaşliḳ I. Gençlik. **Yaşliġimdin** Gençliğimden. **yaşliḳta** gençlikte.

yaşliḳ II. Yaşlı. **Ottura yaşliḳ kişi** Orta yaşlı kişi.

yaşliḳ III. Gözleri yaşlı; yaşlı gözler; gözleri dolu.

yaşlimaḳ Gözleri yaşarmak.

yaşnatmaḳ (**yaşnimaḳ**'tan) Çiçeklendirmek; geliştirmek; ilerletmek.

yaşnimaḳ Çiçeklenmek; gelişmek; serilip serpilmek; ilerlemek.

yat I. Yabancı. **yat kişi** yabancı kişi. **yat jurt** yabancı ülke. **yat jurtluḳ** yabancı. **yat kişi** yabancı.

yat II. F. bk. **yad.**

yata : **Yérim-yata** Yarım yamalak; eksik, kusurlu.

yataḳ Yatak, yurt.

yataḳdaş Yatak odası arkadaşı.

yataḳxana U.F. Yatak odası.

yataḳliḳ Yataklı, yurtlu. **yataḳliḳ mektep** yurtlu okul.

yatḳaḳ Uykucu, miskin, tembel.

yatḳu İsınma ocağının yatmaya yarar çıkıntısı.

yatḳuzdurmaḳ (**yatḳuzmaḳ**'tan) Yatırtmak.

yatḳuzmaḳ Yatırmak. **balilarni yatḳuzmaḳ** çocukları yatırmak. **koçiġa taş yatḳuzmaḳ** sokağa taş yatırmak.

yatliḳ Yabancı olma hali. **yatliḳ ḳilmaḳ** kızı evlendirmek.

yatlimaḳ bk. **yadlimaḳ.**

yatmaḳ yatmak. **Bundaḳ yétivemeñ** Böyle çok yatmayın. **yétip ḳalmaḳ** yatmak. **Men bu yerde uzaḳ yétip ḳaldim** Ben burada uzun zaman kaldım. **Baliliḳ öyde oġurluḳ yatmaydu** (deyim) Çocuklu evde hırsızlık gizlenemez.

yatsinmaḳ bk. **yatsirimaḳ.**

yatsiraş Yadırkama.

yatsiraşliḳ Yadırkama hali.

yatsirimaḳ Yadırkama hali.

yatsirimaḳ Yadırkamak.

yava Yaban. **yava toxu** yabanî tavuk. **yava çöp** yabanî ot.

yavabide (botanik) yonca.

yavan F. 1. Çöl, sahra 2. Tenha yer, boş yer.

yavanliḳ F.U. Boş yer.

yavaptila (ağız) Teşekkür ederim, eyvallah.

yavaş bk. **juvaş.**

yavaşliḳ bk. **juvaşliḳ.**

yavayi Yabanî. **yavayi hayvan** Yabanî hayvan.

yavayilaşḳan Yabanîleşmiş, vahşîleşmiş.

yavayilaşmaḳ Yabanîleşmek, vahşîleşmek.

yavayilik Yabanîlik, vahşîlik.
yavdağ Eyersiz. **yavdağ minmek** eyersiz binmek. Ayrıca bk. **yaydaḳ.**
yavidaḳ : Yavidaḳ-yalğan veya **yalğan-yavidaḳ** Yalan ve boş laf.
yavilik Yabanîlik.
Yavrupilik R.U. Avrupalı.
yavutmaḳ Yanına sokmak.
yavutuş Yanına sokma.
yavuz Kötü kalpli; zalim.
yavuzlanmaḳ Hiddetlenmek, hırslanmak.
yavuzluḳ kötülük, zalimlik.
yayaḳ Yaya.
yaydaḳ Eyersiz.
yaydurmaḳ (**yaymaḳ**'tan) Serdirmek, yaydırmak.
yaydurtmaḳ (**yaydurmaḳ**'tan) Serdirtmek, yaydırtmak. **ḳoçiğa taş yaydurtmaḳ.** caddeye taş yaydırtmak.
yayi Ç. (tarihî) Polis.
yayla Yele.
yaylaḳ Yayla.
yaylatmaḳ (**yaylimaḳ**'tan) Yaylatmak; yazı yaylada geçirtmek.
yaylimaḳ Yaylamak.
yayma Yayma, yayma işi.
yaymaḳ Yaymak, sermek. **yotḳan yaymaḳ** yorgan sermek. **mal yaymaḳ** hayvan otlatmak.
yaymiçilik Yaymacı işi; yaymacılık.
yayratmaḳ (**yayrimaḳ**'tan) Özgür bırakmak; rahatlatmak.
yayrap-yaşnap Özgür, serbest, rahat.
yayrimaḳ Özgür olmak; rahatlamak.
yaz Yaz. **yaz küni** yaz günü.
yaza (ağız) bk. **yéza.**
yazda Yazda. **Bu jil yazda** Bu yıl yazda.
yazdurmaḳ I. (**yazmaḳ**'tan I.) **Uniñdin xet yazdurdum** Ona mektup yazdırdım.
yazdurmaḳ II. (**yazmaḳ**'tan II.) Yaydırmak, serdirmek.
yazduruş I. Yazdırma.
yazduruş II. Yaydırma, serdirme.
yazği Yazlık. **yazği buğday** yazlık buğday.
yazğuçi Yazar, yazıcı.
yazğuzmaḳ bk. **yazdurmak.**
yazlatmaḳ Yazı geçirtmek.
yazliği Yazın, yazda.
yazlik Yazlık. **yazlik kiyim** yazlık giysi.
yazlikḳa Yaza.
yazlimaḳ Yazı geçirmek.
yazma Yazma. **yazma kitap** yazma kitap.
yazmaḳ I. Yazmak.
yazmaḳ II. Yaymak, sermek.
yazmiçi (ağız) bk. **yazğuçi.**
ye Veya. **Ye bolmisa men baray** Veya ben varayım.
ye..... ye Veya. **Biz axşamlikḳa ye kinoğa, ye téatrğa barimiz** Biz bu gece sinemaya veya tiyatroya gideceğiz.
Yecüc-mecüc Yecüc mecuc.
yextek bk. **yektek.**
yekçeşme F. Sokur, tek gözlü.
yekdelliñ F.Ç. Yalnız, tek başına.
yekdil F. Oybirliği.
yekdillik F.U. Oybirliği hali.
yekke F. Yalnız. **Yekke işligüçi** Hususi, yalnız çalışan. **yekke igilik** hususi ekonomi.
yekke-yekke F. Ayrı ayrı, yalnız yalnız. **yekke yekke işlimek** hususi çalışmak.
yekke-yigane F. Yalnız, tek başına.
yekkilik Hususilik.
yeklenmek Yalnız bırakılmak.
yeklimek Yalnızlığa itmek.
yekmu-yek Başbaşa.
yekpay F. Ayakkabının teki.
yeksan F. Aynı, bir. **Yer bilen yeksan ḳilmaḳ** Yerle bir etmek.
yekşenbe Pazar.
yekşenbilik Pazar günü için.

yektek Gömleğe benzer bir giysi.
yekun A. Yekun, toplam.
yekunlenmek A.U. Toplanmak.
yekunleş A.U. Toplama.
yekunlimek Toplamak.
yel 1. Yel, rüzgar 2. (tıp) Grip 3. Soğuk algınlığı 4. (tıp) Kanser. **yel yara** sifilis, frengi.
yeldürmek Şişmek, kabarmak.
yelik Mezar, kabir.
yelke 1. Omuz, 2. Ense kökü.
yelken Yelken.
yelkenlik Yelkenli.
yelkilik Omuzlu, enseli.
yellik Rüzgarlı.
yellimek 1. Esmek, üflemek 2. Soğuk almak.
yelpügüç Yelpaze.
yelpüldetmek (**yelpüldimek**'ten) Sallamak, dalgalandırmak.
yelpüldimek Dalgalanmak.
yelpümek Yelpazelemek.
yelpüngen Tüylü, yumuşak.
yel-yémiş Meyve.
yel-yémişlik Meyvelik, meyveli. **Yel-yémişlik rayon** Meyveli bölge.
yem Yem, hayvan yemi.
yembergu Manivela.
yemlik I. Yem kutusu, yem torbası.
yemlik II. Kuş kursağı, kuş midesi.
yemlimek Yapıştırmak, kapamak.
yençimek Ezmek.
yençitmek (**yençimek**'ten) Ezdirmek.
yençivetmek Ezivermek.
yene Yine, daha.
yeni A. Yani.
yeñ Yen, giysi kolu. **Bir yeñdin ḳol, bir yaḳidin baş çıḳarmaḳ** (deyim) Bir yenden el, bir yakadan baş çıkarmak (ittifak olmak anlamında deyim).
yeñdimek Gerileyevermek.
yeñge Yenge.
yeñgilik I. Yenilik.
yeñgilik II. Yenge olma hali.
yeñgüçi Yenen, galip.
yeñgüşletmek (**yeñgüşlimek**'ten) Yeniletmek, değiştirtmek.
yeñgüşlimek Yenilemek, değiştirmek. **Yeñgüşlep kiyidiġan kiyim** Değiştirip giyilecek giysi.
yeñlik 1. Kolluk 2. Yen için; yenlik.
yeñmek Yenmek. **Yénip bolmaydiġan** Yenilmez.
yepsalaş (ağız) bk. **cipsilaş.**
yeptoymas Doymaz, obur, doymayan.
yer Yer. **yer égisi** toprak sahibi; torak ağası. **yer tevreş** deprem, zelzele. **yer asti** yer altı. **Ḳaysi yériñ aġriydu?** Neren ağrıyor? **Yer yutḳur!** veya **Yer yutsun!** Kahrolsun! **Ḳara topuluḳ yer** Kara topraklı yer. **U yerdin** Oradan. **U yerde** Orada. **U yerge** Oraya. **Bu yerdin** Buradan. **Bu yerge** Buraya.
yerleşmek Yerleşmek.
yerleştürmek (**yerleşmek**'ten) Yerleştirmek.
yerlik Yerli. **yerli xelḳ** yerli halk.
yerlikleşmek Yerli hale gelmek.
yerlikleştürmek (**yerlikleşmek**'ten) Yerli hale getirmek.
yerlimek Gömmek, defnetmek.
yermenke R. Fuar.
yer-mülk U.A. Yer ve mülk.
yersirimek Vatan özlemini çekmek.
yersiz Topraksız.
yersizlik Topraksızlık.
yer-su Yer ve su, toprak.
yertevreş Deprem, zelzele.
yesmin (botanik) Yasemin.
yeşküçi Çözen, halleden. **yeşküçi şert** çözüm getiren şart; asli şart.

yeşmek 1. Çözmek 2. Çıkarmak. **Ayaḳ kiyimini yeşmek** Ayakkabını çıkarmak. **Kiyimiñni yeş!** Giyisini çıkar!
yetkidek Yeter kadar, yeterli. **Yetkidek emes** Yeterli değil.
yetkülük Yetecek kadar.
yetkülüksiz Yetmez.
yetkülüksizlik Yetmezlik.
yetküzmek İletmek, ulaştırmak, yetiştirmek.
yetküzülmek İletilmek, ulaştırılmak, yetiştirilmek.
yetmek 1. Varmak, yetişmek. **Mexsitimge yettim** Amacıma ulaştım. 2. Yetmek, kafi, yeterli. **Bu maña yétidu** Bu bana yetiyor. **Küçüm yetmeyvatidu** Gücüm yetmiyor. 3. Yetişmek, erişmek. 4. Başlamak, girmek. **Bahar pesli yetti** Bahar geldi.
yetmigenlik Yetmezlik.
yetmiş Yetmiş.
yetmişinçi Yetmişinci.
yette Yedi. **on yette** on yedi. **yette yüz** yedi yüz.
yetteylen Yedimiz; yedi kişi olarak.
yettijillik Yedi yıllık. **Yettijillik plan** Yedi yıllık plan.
yettilik Yedilik.
yettinçi Yedinci. **on yettinçi** on yedinci.
yettisi Ölümünün yedinci günü; ölünün yedinci günü.
yevetmek Yemek, yevermek.
yeydiġan Yenilecek. **Yeydiġan hiçnime ḳalmidi** Yenilecek hiçbir şey kalmadı.
yeyleş Cilvelenme, cilve yapma.
yeylimek Cilvelenmek, cilve yapmak.
yédürmek (**yimek**'ten) Yedirmek. **Nan yédürmek** Ekmek yedirmek.
yégane Tek, yalnız.
yéġa Ağıt, müsibet, bela, afet. **Tilsiz yéġa** Dilsiz bela.
yéġilik Düşmenlik.
yéġilimaḳ Birbirine düşman olmak.
yéġin Yağış.
yéġinlik Yağışlı.
yéġin-yéşin Yağış.
yéġir Hafif sıyrık, bere, yara.
yéġiş Yağış.
yékendaz Battaniye.
yéḳilġu Yakıt.
yéḳilmaḳ Yakılmak.
yéḳim : Bir yéḳim otun Bir defa yakılcak odun.
yéḳimlik I. Sevimli, cana yakın, güzel.
yéḳimlik II. Yakıt, yakacak (ğı).
yéḳimpaz U.F. Dalkavuk, yağcı.
yéḳimpazlik Dalkavukluk, yağcılık.
yéḳimsiz Tatsız, nahoş, iğrenç.
yéḳimsizlik Tatsızlık, nahoşluk, iğrençlik.

yéḳin Yakın. **eñ yéḳin** en yakın. **yéḳin yerde** yakın yerde. **yéḳin arida** yakın bir zamanda. **yéḳin kelmek** yakın gelmek. **Yéḳin kélip bolmaydu** Yakınlaşmak zor. **yéḳin tuḳḳan** yakın akraba. **yéḳin dost** yakın dost.
yéḳinçilik Yakınlık, yakın olma. **yékinçlik ḳilmaḳ** yakınlık göstermek; sıcak ilgi göstermek.
yéḳinda Yakında. **pat yékinda** yakın bir zamanda.
yékindila Daha yakında.
yéḳindimaḳ bk. **yéḳinlimaḳ.**
yéḳinki Yakındaki, yakında bulunan. **yéḳinki jillarda** yakın yıllarda.
yéḳinlaşmaḳ Yakınlaşmak.
yéḳinlaşturmaḳ (**yéḳinlaşmaḳ**'tan) Yakınlaştırmak.
yéḳinlatmaḳ (**yéḳinlimaḳ**'tan) Yakınlaştırmak.
yéḳinlik 1. Yakınlık 2. Akrabalık 3. Dostluk, sıcaklık.
yékinlimaḳ Yakınlaşmak.

yéḳiş I. bk. **yaḳmaḳ** I.
yéḳiş II. bk. **yaḳmaḳ** II.
yéḳiş III. bk. **yaḳmaḳ** III.
yéḳivetmek Yakmak, kavurmak, yakıvermek.
yélikiş Yorulma.
yélikmaḳ Yorulmak.
yélikturmaḳ (**yélikmaḳ**'tan) Yormak.
yélikturuvetmek Yoruvermek.
yélim Yapıştırıcı, tutkal.
yélimlenmek Yapıştırılmak.
yélimleş Yapıştırıcı sürme; yapıştırma.
yélimletküzmek bk. **yélimletmek.**
yélimletmek (**yélimlimek**'ten) Yapıştırtmak.
yélimlik Yapışkan; tutkal sürülmüş.
yélimlimek Yapıştırcı sürmek; yapıştırmak.
yélin Meme. **yélin salmaḳ** memenin süt toplaması.
yélincaş Tutuşma, alevlenme, coşma.
yélincimaḳ Tutuşmak, alevlenmek, coşmak. **Ottek yélinciġan emgek** Ateş gibi alevlenmiş çalışma.
yélindurmaḳ (**yélinmaḳ**'tan) Yalvartmak.
yélinlik Memeli.
yélinmaḳ Yalvarmak.
yémirilmek Enkaz haline gelmek, yıkılmak, kırılmak, tahrip olmak.
yémirmek Yıkmak, enkaz haline getirmek, tahrip etmek, kırmak.
yémirtmek (**yémirmek**'ten) Yıktırmak, bozdurmak, kırdırmak, enkaz haline getirtmek.
yénida Yanında. **Öy yénida** Ev yanında. **Méniñ yénimda** Benim yanımda.
yénidin Yanından.
yéniġlik Yanmış. **Çiraḳ yéniġlik xana** Mum yanmış ev.
yénik Hafif.
yénikçilik Hafiflik.
yéniklenmek Hafifleşmek.
yénikleşmek Hafiflemek.
yénikletmek (**yéniklimek**'ten) Hafifletmek.
yéniklik 1. Hafiflik 2. Kolaylık 3. Bağışıklık.
yéniklimek Hafiflemek.
yéniḳ I. Yanık, yanmış.
yéniḳ II. İade edilmiş; geri yollanmış.
yéniş I. (**yanmaḳ**'tan I.) Yanma. **Ot emdi yénişḳa başlidi** Ateş şimdi yanmaya başladı.
yéniş II. (**yanmaḳ**'tan II.) Dönüş. **Bériştin yénişiñiz tézġu** Varıştan dönmeniz çabuk ya; Gidişiniz ile dönüşünüz bir oldu.
yénişmaḳ Barışmak, dönüşmek.
yéñi Yeni. **yéñi xever** yeni haber. **yéñidin yéñi** yepyeni. **yéñi küç** yeni güç. **yéñi ay** hilal, yeni doğmuş ay. **Yéñi keldim** Yeni geldim.
yéñiçilik Yenilik.
yéñidin Yeniden, tekrar.
yéñilanmaḳ Yenilenmek.
yéñilaşmaḳ Yenileşmek.
yéñilaşturmaḳ (**yéñilaşmaḳ**'tan) Yenileştirmek.
yéñilatmaḳ (**yéñilimaḳ**'tan) Yeniletmek; yeni hale getirtmek.
yéñiliḳ Yenilik.
yéñilimaḳ Yenilemek. **Öylerniñ havasini yénilap turmaḳ** Evlerin havasını değiştirmek.
yéñiliş I. (**yéñilmek**'ten) Yenilme.
yéñiliş II. (**yéñilmaḳ**'tan) Yanılma.
yéñilmaḳ Yanılmak.
yéñilmas Yanılmaz.
yéñilmasliḳ Yanılmazlık.
yéñilmastin Yanılmadan.
yéñilmek Yenilmek.
yéñilmes Yenilmez, galip.
yéñilmeslik Yenilmezlik, galiplik.

yéñiltek 1. Hafif giyinmiş 2. (mecazi) Şaşkın, coşkun, duygusal.
yéñilteklik Duygusallık, coşkunluk.
yéñiş Yenme, galip olma.
yéñişçan Yenebilen, başarılı, galip, muzaffer.
yéñivaştin Yeniden, baştan, tekrar.
yéñiyaçi Yeni, daha yeni. **Yéñiyaçi adem** Yeni adam, henüz ortama alışmamış adam.
yépiḳ Kapalı, örtülü. **yépiḳ xet** kapalı mektup. **yépiḳ bazar** kapalı çarşı.
yépiḳlik Kapalılık.
yépiliş Kapanma, örtülme.
yépilmaḳ Kapanmak, örtülmek.
yépinça Örtü, giysi.
yépiniş Örtünme.
yépinmaḳ Örtünmek.
yépiş (**yapmak**'tan) Kapatma.
yépişiḳ Yapışmış.
yépişivalmaḳ Yapışmak, yapışıvermek.
yépişḳaḳ Yapışkan, yapış yapış.
yépişḳaḳlik Yapışkanlık.
yépişmaḳ Yapışmak. **yépişip turmaḳ** yapışmış halde.
yépişturmaḳ (**yépişmaḳ**'tan) yapıştırmak.
yépişturulmaḳ Yapıştırılmak.
yépişturuş Yapıştırma.
yépişturuvetmek Yapıştırıvermek.
yépişturuvétiş Yapıştırıverme.
yépivetmek Kapatıvermek, örtüvermek. **İşikni yépivétiñ** Kapıyı kapatıverin.
yépivitiş Kapatıverme.
yériḳ Yarık, aralık, çatlak.
yériliş Yarılma, çatlak hale gelme.
yérilmaḳ Yarılmak, çatlak hale gelmek.
yérim Yarım, yarı, buçuk. **yérim aral** yarım ada. **yérim ay** yarım ay. **ikki yérim** iki buçuk. **yérim kéçigiçe** yarım geceye kadar. **yérim müstemlike** yarım sömürge; tam bağımsız olmayan ülke. **yérim uyḳu** yarım uyku; uykulu uykulu. **yérim jilliḳ** yarım yıllık. **yérim saat** yarım saat. **yérim ḳarañġu** yarı aydınlık. **yérim ḳarañġuluḳ** yarı aydınlık. **bir yérim** bir buçuk. **yérim can** yarım can, zayıf, hasta, güçsüz. **yérim jil** yarım yıl. **birinçi yérim jilda** ilk yarı yılda.
yérimcan U.F. Zayıf, güçsüz, hasta.
yérimcanliḳ U.F.U. Zayıflık, güçsüzlük, hastalık.
yérimlanmaḳ bk. **yérimlaşmaḳ.**
yérimlaş Yarımlama.
yérimlaşmaḳ Yarımlamak; yarıma inmek.
yérimlaşturmaḳ (**yérimlaşmaḳ**'tan) Yarımlatmak, yarıma indirmek.
yérimlatmaḳ bk. **yérimlaşturmaḳ.**
yérimliḳ Yarımlık.
yérimlimaḳ Yarımlamak.
yérim-yata Yarım yamalak.
yériş (**yarmaḳ**'tan I.) Yarma.
yérivetmek Yarmak, yarıvermek.
yése Düz, yassı.
yési (ağız) bk. **yése.**
yésiçaḳ Oval, söbe.
yésilimek Yassı hale getirmek; düzlemek.
yésmiḳ bk. **yapilaḳ.**
yésmiḳliḳ Düzlük, yassılık.
yésmuḳ (botanik) Mercimek.
yéşiḳ 1. Ağlamsıklık 2. Zayıf, cılız, lağar. **yéşiḳ toprak** verimsiz toprak.
yéşiḳiş Zayıflama; verimsizlik.
yéşiḳliḳ 1. Ağlamsık olma hali 2. Zayıflık, cılızlık.
yéşiḳmaḳ Zayıflamak, verimsiz hale gelmek. **Yéşiḳip ketken yer** Verimsiz hale gelmiş toprak.
yéşil Yeşil.
yéşiliş çözülme, açılma.
yéşilliḳ Yeşillik.
yéşilmek Çözülmek, açılmak.
yéşiltaş Malakit, bakır taşı.

yéşindürmek (**yéşinmek**'ten) Soyundurmak.
yéşindürüş Soyundurma.
yéşiniş Soyunma.
yéşinmek Soyunmak.
yéşiş (**yeşmek**'ten) Çözme, açma, çıkarma.
yéşivetmek Çözüvermek, çıkarıvermek, soyunuvermek.
yétek Yedek. **yétek at** yedek at.
yétekçi Önder, lider, yönetici.
yétekçilik Önderlik, liderlik, yöneticilik. **yétekçilik ḳilmaḳ** önderlik yapmak.
yéter Yeter.
yéterlik Yeterli, yeterlik.
yétersiz Yetersiz, eksik.
yétersizlik Yetersizlik, eksiklik.
yéter-yetmes Yeter yetmez.
yétik Yeterli, olgun. **Yétik bilimlik adem** Olgun bilimli adam.
yétiḳ Yatık, yatmış durumda.
yétileş Yedeği götürme; elinden tutup götürme.
yétiletküzmek (**yétilimek**'ten) Yedeği götürtmek; elinden tutup götürtmek.
yétilgen Olgun, erişkin. **yétilgen yémiş** olgun meyve. **yétilgen ḳiz** erişkin kız.
yétilgenlik Olgunluk, erişkinlik.
yétiligüçi Yönetici, lider, önder.
yétilimek Yedeği götürmek; elinden tutup götürmek.
yétilmek Olgunlaşmak, olmak, yetişmek.
yétilmeslik Olmamışlık.
yétilmigen Olgunlaşmamış, olmamış, yetişmemiş.
yétilmigenlik Olgunlaşmamışlmık, olmamışlık, yetişmemişlik.
yétim bk. **jitim. yétim yatḳu** (ağız) dölyatağı.
yétimxana U.F. bk. **jitimxana.**
yétimlik bk. **jitimlik.**
yétiş I. (**yetmek**'ten) bk. **yetmek.**
yétiş II. (**yatmaḳ**'tan) bk. **yatmaḳ.**
yétişiş bk. **yétişmek.**
yétişivalmaḳ Yetişmek, koşarak yetişmek.
yétişlik Yeterli.
yétişmek Yetişmek, yetmek, erişmek.
yétişmeslik Yetersizlik, kıtlık, eksiklik.
yétişsiz Yetersiz.
yétişsizlik Yetersizlik. **su yétişsizligi** su yetersizliği.
yétiştürmek (**yétişmek**'ten) Yetiştirmek.
yétiştürüş Yetiştirme.
yétivalmaḳ (**yatmaḳ**'tan) Yatmak, yatıvermek.
yétivéliş (**yatmaḳ**'tan) Yatma, yatıverme.
yéyiḳ I. Düz, yassı.
yéyiḳ II. Yayılmış, geniş. **yéyiḳ cümle** (gramer) uzun cümle.
yéyiḳlik I. Düzlük, yassılık.
yéyiḳliḳ II. Serilmiş, yayılmış.
yéyildurmaḳ (**yéyilmaḳ**'tan) Sermek, yaymak.
yéyiliş I. bk. **yéyilmaḳ.**
yéyiliş II. bk. **yéyilmek.**
yéyilma Yavaş, ağır.
yéyilmaḳ Yayılmak, serilmek.
yéyilmek Yenilmek (yemeğin yenilmesi).
yéyimliḳ : Bir yéyimliḳ xémier Bir yemek yapılabilecek hamur.
yéyiş I. bk. **yimek.**
yéyiş II. bk. **yaymaḳ. ḳanat yéyiş** genişleme; kanatları serme.
yéyişlik Lezzetli, hafif yemek. **yéyişlik tamaḳ** lezzetli yemek.
yéyitivetmek Sermek, yaymak.
yéyitmaḳ Yaymak, sermek.
yéyivetmek Sermek, yaymak.
yéza Köy. **yéza égiligi** köy ekonomisi. **Yéza égilik memlikiti** Köy ekonomisi memleketi; ziraat memleketi.
yézidaş Aynı köyden.
yéziḳ Yazma, yazı, yazıt. **Ḳédimḳi Uyġur yéziġi** Eski Uygur yazısı.
yézikçe I. Pusula, hatıra.

yezikçe II. Yazılı, yazı halinde. **yézikçe uxturuş** yazılı duyuru.
yézikçilik Yazıcılık, yazı sanatı, yazma işi.
yézilik Köylü.
yéziliş I. bk. **yézilmaḳ** I.
yéziliş II. bk. **yézilmaḳ** II.
yéziliş III. bk. **yézilmek.**
yézilmaḳ I. 1. Yazılmak 2. Kaydedilmek.
yézilmaḳ II. Serilmek, yayılmak.
yézilmek Çözülmek, açılmak.
yéziş I. bk. **yazmaḳ** I.
yéziş II. bk. **yazmaḳ** II.
yézişmaḳ Yazışmak.
yézivalmaḳ Yazmak, yazıvermek.
yézivéliş bk. **yézivalmaḳ.**
yigane F. Yalnız, tek.
yiganiçilik F.U. Yalnızlık, teklik.
yigene Küpe.
yigeyne bk. **yigene.**
yigilik Yemek, yenilecek şey.
yigirme bk. **jigirme.**
yigit bk. **jigit.**
yigitlik bk. **jigitlik.**
yigne (ağız) bk. **jiñne.**
yigüzmek (**yimek**'ten) Yedirmek.
yiġdurmaḳ (**yıġmaḳ**'tan) Yığdırmak.
yiġduruş Yığdırma.
yiġi bk. **jiġi.**
yiġim Toplam.
yiġin bk. **jiġin.**
yiġindi bk. **jiġindi.**
yiġlamsirimaḳ bk. **jiġlamsirimaḳ.**
yiġlañġu bk. **jiġlañġu.**
yiġlaş Ağlama.
yiġlatmaḳ (**yiġlimaḳ**'tan) Ağlatmak.
yiġlimaḳ bk. **jiġlimaḳ.**
yiġmaḳ bk. **jigmaḳ.**
yik bk. **jik.**
yiḳindi bk. **jiḳindi.**
yiḳitmaḳ bk. **jiḳitmaḳ.**
yiḳmaḳ bk. **jiḳmaḳ.**
yil bk. **jil.**
yilan bk. **jilan.**
yildam bk. **jildam.**
yilik bk. **jilik.**
yiliḳ bk. **jiliḳ**
yilim bk. **yélim.**
yilitmaḳ bk. **jilitmaḳ**
yilḳi bk. **jilḳi.**
yilḳiçi bk. **jilḳiçi.**
yilliḳ bk. **jilliḳ.**
yilliḳçi Yıllık ücret ile çalışan kimse.
yiltiz bk. **jiltiz.**
yimek I. Yemek. **Toyġiçe yidim** Doyanadek yedim. **yep körmek** tadına bakmak. **yeydiġan** yenilecek. **Bu nanni yigili bolmaydu** Bu ekmek yenilmez. **tayaḳ yimek** dayak yemek. **dekke yimek** darbe yemek. **zerbe yimek** darbe yemek. **şapilaḳ yimek** tokat yemek.
yimek II. Yemek, yenilecek şey.
yimek-içmek Yemek-içmek; yenilecek, içilecek.
yimeklik Yenilecek şey.
yimiş Meyve, yemiş.
yimişlik Meyveli. **yimişlik yağaç** meyveli ağaç.
yincikye Cinsel organ.
yiñnasḳu (tıp) Arpacık (ğı), itdirseği.
yiñne bk. **jiñne.**
yiñniçük Kızböceği.
yip bk. **jip.**
yiraḳ bk. **jiraḳ.**
yiraḳlaşmaḳ bk. **jiraḳlaşmaḳ.**
yiraḳliḳ bk. **jiraḳliḳ.**
yirik bk. **jirik.**
yiriş bk. **yirmaḳ.**
yirmaḳ bk. **jirmaḳ.**
yirtiḳ bk. **jirtiḳ.**
yirtilmaḳ bk. **jirtilmaḳ.**
yirtiş bk. **yirtmaḳ.**
yirtḳuç bk. **jirtḳuç.**

yirtquçluq bk. **jirtquçuluq**
yirtmaq bk. **jirtmaq.**
yişi Ç. Vanilin.
yitmek Yitmek, kaybolmak.
yitürmek (**yitmek**'ten) Yitirmek, kaybetmek. Ayrıca bk. **jitürmek.**
yiyim : **Bir yiyim un** Bir yemeklik un.
yoçuq 1. Açıklık 2. Çatlak.
yoçun I. Dar, yakın, sıkışık.
yoçun II. Yabanî, yabancı, yaban.
yod İyot.
yoğa bk. **yorğa**
yoğan Büyük. **yoğan öy** büyük ev. **yoğan sözlimek** büyük söylemek.
yoğan-kiçik Büyük ve küçük.
yoğan-kiçiklik Büyük ve küçüklük.
yoğanlaşmaq Büyümük.
yoğanlatmaq (**yoğanlimaq**'tan) Büyütmek.
yoğanliq Büyüklük.
yoğanlimaq Büyümek.
yoğanlitilmaq Büyütülmek.
yoğanvaş 1. Büyük baş 2. (mecazi) Kendine aşırı güvenen.
yoğanvaşlik 1. Büyük başlı 2. (mecazi) Kendine aşırı güvenme hali.
yoğarmaq 1. Büyümek, çoğalmak 2. Yetişmek.
yoğartilğan Büyütülmüş.
yoğartilmaq Büyütülmek, abartılmak. **yoğartilğan xever** abartılmış haber.
yoğartmaq (**yoğarmaq**'tan) Büyütmek. **yoğartip körsütülgen** büyütüp gösterilmiş.
yoğatmaq bk. **yoğartmaq.**
yoğunatmaq (**yoğunimaq**'tan) Büyütmek.
yoğunimaq Büyümek.
yoxlima Yoklama.
yoxlimaq bk. **yoqlimaq.**
yoxlimiçi Kontrol eden, arayan.
yoq Yok. **yoq qilmaq** yok etmek. **toskunluqlarni yoq qilmaq** engelleri yok etmek. **yoq bolup ketmek** yok olmak; kaybolmak. **yoqqa çiqarmaq** yok saymak. **kérigi yoq** gereksiz, lüzumsuz. **Barğinim yoq** Varmadım.
yoqal! Defol!
yoqalmaq Kaybolmak. **közdin yoqalmaq** görünmemek; göz önünden kaybolmak.
yoqalsun! Kahrolsun! Yok olsun!
yoqap Yok olup. **Yoqap ketti** Yok oluverdi.
yoqaş Yok olma.
yoqatmaq Kaybetmek. **közdin yoqatmaq** yok etmek. **Küçini yoqatqan** Gücünü kaybetmiş. **U özini yoqutup koydi** O şaşırdı.
yoq-bar 1. Her şey 2. Ufak tefek eşya; saçma. **Yoq-bar sözni qilip jürme** Saçma sapan sözleri söyleme.
yoqlaş Yoklama, arama.
yoqlatmaq (**yoqlimaq**'tan) Yoklatmak, aratmak.
yoqlima Yoklama.
yoqlimaq Yoklamak, aramak.
yoqlimiçi Yoklayan, arayan, kontrol eden.
yoqluq Yokluk, yoksulluk, yok olma hali.
yoqsa Mademki.
yoqsiz bk. **yoqsuz**
yoksul Yoksul.
yoqsulluq Yoksulluk.
yoqsuz Yoksul, zavallı.
yoqsuzçiliq Yoksulluk. **U yoqsuzçilikta yaşaydu** O yoksulluk içinde yaşıyor.
yoqsuzluq Yoksulluk.
yoquluş Kaybolma.
yoqutuş Kaybetme.
yoqutuvetmek Kaybetmek.
yol Yol. **on künlük yol** on günlük yol. **tömür yol** demir yol. **su yolu** su yolu. **aça yol** çatal yol. **qatnaş yolliri** ula-

şım yolları. **çigiş yol** çelişkili yol; karışık yol. **yol başlimaḳ** yol başlamak. **yol bermek** yol vermek. **yolda bolmaḳ** yolda olmak. **yolġa çüşmek** yola inmek. **yolġa çiḳmak** yola çıkmak. **yol jürmek** yol yürümek. **yolġa salmaḳ** yollamak, göndermek. **yoldin ḳaytmaḳ** dönmek. **Aḳ yol bolsun!** Yolu açık olsun! **hava yoli** hava yolu. **tüz yol** düz yol. **egri yol** iğri yol. **yalġuz ayaḳ yol** patika, keçi yolu. **Yoluñ bolsun!** Yolun açık olsun! **yoldin azmaḳ** yolu şaşırmak. **bu yoli** bu yolu, bu defa. **ötken yol** geçen yol; geçen sefer. **baş yol** ana yol. **bir yoli** bir yolu; bir defada. **yol koymak** yol koymak.

yola : Bir yola Birden.

yolaş Yaklaşma, yanaşma, uğrama.

yolatmaḳ (**yolimaḳ**'tan) Yanına yaklaştırmak. **yéḳin yolatmaḳ** yanına yaklaştırmak.

yolavçi Yolcu.

yolbas bk. **yolvas.**

yolbasar Yolkesen , yağmacı, çapulcu, soyuguncu, haydut, hırsız.

yolbasarliḳ Yağmacılık, çapulculuk, soygunculuk, haydutluk.

yolbaşçi Önder, rehber, lider, reis.

yolbaşçiliḳ Önderlik, rehberlik, reislik, liderlik. **yolbaşçiliḳ ḳilmaḳ** liderlik yapmak.

yolçe Geçerken, yol üstü.

yolçi Yolcu.

yoldaş Yoldaş.

yoldaşliḳ Yoldaşlık.

yolimaḳ Yanaşmak, yaklaşmak, uğramak. **Yéḳin yolima!** Yaklaşma!

yollanma Yollanma, sevkedilme, gönderilme.

yollanmaḳ Yollanmak, sevkedilmek, gönderilmek.

yollaş Yollama, gönderme.

yolliġuçi Gönderen, yollayan.

yollima Yollama, gönderme.

yollimaḳ Yollamak, göndermek.

yolluḳ I. Yolluk.

yolluḳ II. Çizgili.

yolsiz Yolsuz.

yolsizliḳ Yolsuzluk.

yoluḳmaḳ Uğramak, karşılaşmak.

yoluḳturmaḳ (**yoluḳmaḳ**'tan) Uğratmak, karşılaştırmak.

yoluḳuş Uğrama, karşılaşma.

yolutuş Yanına yaklaştırma.

yolvas Kaplan. **çişi yolvas** dişi kaplan.

yol-yol Çizgili.

yolyoruḳ Direktif, yönerge, talimat. **yolyoruḳ körsetmek** talimat vermek.

yonġuçi Yontma işini yapan; rende.

yonmaḳ bk. **yonumaḳ.**

yonuḳ Kertik, çentik, çukur.

yonuḳluḳ Yontulmuş.

yonumaḳ Yontmak.

yonuş Yontma.

yop : Yop-yumulaḳ Yuvarlak.

yopilaḳ bk. **yapilaḳ** II.

yopuḳ 1. Haşa, çul 2. Kapak.

yopurmaḳ (I) Yaprak.

yopurmaḳ (II) Kapamak, gizlemek, saklamak.

yopurmaḳliḳ Yapraklı. **yopurmaḳliḳ orman** Yapraklı orman.

yorġa Rahvan.

yorġilatmaḳ (**yorġilimaḳ**'tan) Rahvan yürütmek.

yorġilimaḳ Rahvan yürümek.

yoruḳ I. Aydınlık, ışıklı. **Yoruḳ çüşti** Işıklandı. **ġova-yoruḳ** yarı aydınlık.

yoruḳ II. Yarık, çatlak.

yoruḳçiliḳ 1. Aydınlık, ışıklı 2. (mecazi) Özgürlük, serbestlik.

yoruḳlandurmaḳ (**yoruḳlanmaḳ**'tan) Işıklandırmak.

yoruklanmak Işıklanmak.
yoruqluq Aydınlık, ışıklı. **yoruqluq bermek** ışıklandırmak.
yoruqlimaq Işıklandırmak.
yoruksiz Işıksız.
yoruqsizliq Işıksızlık.
yorumaq Işıklanmak, aydınlanmak.
yoruş Işıklanma, aydınlanma.
yorutquçi Aydınlatan, ışıklandıran.
yorutmaq I. Işıklandırmak, aydınlatmak.
yorutmaq II. Rahvan yürütmek.
yosun Şekil, tarz. **şu yosunda** şu şekilde. **davamliq yosunda** devamli bir şekilde.
yoşurmaq Gizlemek, saklamak.
yoşurmasliq Gizlememek.
yoşurmastin Gizlemeden; açık halde.
yoşuruğluq Gizlenmiş, saklanmış.
yoşuruq Gizlilik, saklılık.
yoşuruqçe Gizli halde, saklı halde.
yoşurun Gizli, saklı. **yoşurun işlimek** gizli çalışmak.
yoşurunçe bk. **yoşuruqçe.**
yoşurunluq Gizlilik, saklıklık.
yoşurunluqçe Gizli halde, saklı halde.
yoşurunmaq Gizlenmek, saklanmak.
yoşurunuş Gizlenme, saklanma.
yota 1. Belkemiği 2. Kasık (ğı) 3. Uyluk, kalça.
yotaza Ç. (ağız) bk. **jotta.**
yotqan Yorgan. **orun-yotqan** döşek, yatak.
yotqançi Yorgancı.
yotqanliq Yorganlık, yorgan materyali.
yödenze Ç. Gece konak yeri; durak.
yöge bk. **qurut.**
yögek Kundak bezi, çocuk bezi.
yögeklik Kundaklı, sarılmış.
yögeklimek Kundaklamak.
yögelmek Sarılmak, kundaklamak, bürünmek.
yögenmek Sarınmak, bürünmek.
yögep-çöñkep : Kigizge yörgep-çöñkep Keçeye büründürüp; keçeye sarıp.
yögeş Sarma, bürüme.
yögeşmek Beraber sarmak; beraber bürümek.
yögeştürmek Sarmak, büründürmek.
yögimek Sarmak, bürümek.
yögmeş bk. **yögümeş.**
yögümeş sarmaşık. **yögümeş ot** sarmaşığı, sarmaşık ot.
yöl (ağız) bk. **höl.**
yölek Destek, yardım. **yari-yölek bolmaq** yardımcı olmak; destek olmak.
yölekçi Yardımcı, destekleyici. **yölekçilik qilmaq** yardımcı olmak.
yölekdaş Yardımcı.
yölen Şölen, şarkı.
yölenç Dayanak, dayangaç, destek.
yölençik Dayanak, dayangaç, destek.
yölenmek Dayanmak.
yöleş Destekleme, yardım etme, dayak koyma.
yöletmek (**yölimek**'ten) Dayatmak.
yölimek Desteklemek, yardım etmek, dayak koymak.
yölünüş Dayanma.
yölütüş Dayatma.
yömümek Dikmek.
yönelmek Yönelmek, yollanmak.
yörgimek bk. **yögimek.**
yötel Öksürük.
yötelmek Öksürmek.
yöteltmek (**yötelmek**'ten) Öksürtmek.
yötkelmek Yer değiştirmek. **Uniñ adrési yötkülüp ketken** Onun adresi değişmiştir.
yötkeş Yer değiştirme; taşıma.
yötketküzmek (**yötkimek**'ten) Yerini değiştirtmek.
yötkevetmek Yerini değiştirmek.
yötkimek 1. Yerini değiştirmek, taşımak. 2. Değiştirmek, değiş etmek.

yötkügüçi Taşıyan, yerini değiştiren.
yötkülüş Yerini değiştirme, taşınma.
yötüleş (ağız) bk. **yétileş.**
yötülüş Öksürme.
yugaş bk. **jugaş.**
yoğunaş (ağız) bk. **zoruyuş.**
yoğurmaḳ bk. **juğurmaḳ.**
yuḳmaḳ bk. **juḳmaḳ.**
yuḳumluḳ bk. **juḳumluḳ.**
yuḳuri bk. **juḳuri.**
yulduz bk. **jultuz.**
yulğuçluḳ bk. **julğuçluḳ.**
yulğun bk. **julğun.**
yulmaḳ bk. **julmaḳ.**
yultuz bk. **jultuz.**
yulun bk. **julun** I.
yumbu (ağız) bk. **böge.**
yumbuluḳ (ağız) bk. **jumbuluḳ**
yumġaḳ (botanik) Maydonoz. Ayrıca bk. **aşköki.**
yummaḳ bk. **jummaḳ.**
yumşaḳ bk. **jumşaḳ.**
yumşaḳlik bk. **jumşaḳlik.**
yumşaş bk. **jumşaş.**
yumşatmaḳ (**yumşimaḳ**'tan) bk. **jumşatmaḳ.**
yumşimaḳ bk. **jumşimaḳ.**
yumuḳ bk. **jumuḳ.**
yumulaḳ bk. **jumulaḳ.**
yumulaḳlimaḳ bk. **jumulaḳlimak.**
yumurmaḳ Devirmek, yıkmak.
yumrulmaḳ Devrilmek, yıkılmak.
Yunan Yunan. **Yunan xelḳi** Yunan halkı.
yunda (ağız) bk. **junda.**
yunduxo Ç. Kudurmuş, gözü dönmüş.
yuñ bk. **juñ.**
yuñdaş bk. **juñdaş.**
yuñluḳ bk. **juñluḳ.**
yuñzaş bk. **yuñzimaḳ.**
yuñzimaḳ bk. **juñzilimaḳ**
yupanmaḳ Avunmak.
yupañ Ç. Yayık, ezim evi.
yupañçi Ç.U. Yağcı.
yupañçiliḳ Ç.U. Yağcılık; yağ yapımcılığı.
yupatmaḳ 1. Teselli vermek, avutmak 2. Yatıştırmak, teskin etmek. 3. Oyalamak, eğlendirmek.
yupḳa İnce.
yupurġa (ağız) Tırmık. Ayrıca bk. **sörem.**
yurt bk. **jurt.**
yurtçiliḳ bk. **jurtçiliḳ.**
yutaza Ç. bk. **jotta.**
yutḳuzmaḳ (**yutmaḳ**'tan) Yutturmak.
yutmaḳ bk. **jutmaḳ.**
yutulmaḳ Yutulmak.
yutum bk. **jutum.**
yuvaş bk. **jugaş.**
yuymaḳ bk. **juymaḳ.**
yüdeş Yükleme.
yüdimek Yüklemek.
yüen Ç. Çin para birimi.
yügen bk. **jügen.**
yügürgek bk. **jügürgek.**
yügürmek bk. **jügürmek.**
yügürtḳan (ağız) bk. **jügrük.**
yügürük (ağız) bk. **jügürük.**
yük bk. **jük.**
yüke (ağız) bk. **üker.**
yüklimek bk. **jüklimek.**
yüksek Yüksek.
yükseklik Yükseklik.
yükseldürmek Yükseltmek.
yükselmek Yükselmek.
yükünmek Diz üstü oturmak.
yükünüş Diz üstü oturma.
yüncü (ağız) bk. **ünçe.**
yürek bk. **jürek.**
yüreklik bk. **jüreklik.**
yüreksiz bk. **jüreksiz.**
yüreksizlik bk. **jüreksizlik.**
yürgüzmek bk. **jürgüzmek.**
yürmek bk. **jürmek.**
yütel (ağız) bk. **yötel.**

yütmek Kaybolmak.

yütürmek (**yütmek**'ten) Kaybetmek.

yütüş Kaybolma.

yüz I. Yüz. **yüz ellik** yüz elli.

yüz II. Yüz. **yüz körüşmek** görüşmek; yüz yüze gelmek. **yüzi ḳara** kara yüz. **yüz bermek** yüz vermek. **Tövendiki veḳe yüz berdi** Aşağıdaki olay vuku oldu. **yüzige ḳarimastin** yüzüne bakmadan.

yüzbéşi Yüzbaşı

yüzinçi Yüzüncü.

yüzleşmek Görüşmek; yüz yüze gelmek.

yüzleştürmek (**yüzleşmek**'ten) Karşı karşıya getirmek; görüştürmek.

yüzligen Yüzlerce.

yüzlük I. Yüzlük.

yüzlük II. : **İkki yüzlük** İki yüzlü, riyakar.

yüzlüklük : **İkki yüzlüklük** İki yüzlülük; riyakarlık.

yüzmu-yüz Yüz yüze.

yüzsiz Yüzsüz.

yüzsizlik Yüzsüzlük.

Z

zaban F. Dil, söz, konuşma. **zaban atmaḳ** söylemek.

zabastovka R. Grev. **zabastovka ḳilmaḳ** grev yapmak. **zabastovka élan ḳilmaḳ** grev ilan etmek.

zabastovkiçi R.U. Grevci.

zabun F. Yenilmiş, mağlup, sınık. **zabun bolmaḳ** yenilmek, çökmek.

zade F. Zade. **ésilzade** asılzade. **şahzade** şehzade.

zadi Hep, hiç, bütün. **Zadi ḳolum tegmidi** Hiç vaktim olmadı. **Saña zadi toymaymen** Sana hiç doymuyorum. **Buniñ ziyini zadi ḳançe boludu?** Bunun bütün zararı ne kadar olur?

zadila Hiç, hiçbir zaman. **Zadila körgen emesmen** Hiç görmüş değilim.

zaġ F. Karga.

zaġçe Karga.

zaġiraḳ F. Su çulluğu.

zaġra F. : **Zaġra nan** Mısır unu ekmeği. **ḳattiḳ zaġra** sert mısır unu ekmeği.

zaġun bk. **zarġun.**

zahir A. Açık, sarih, aşikar.

zahiren A. Zahiren. görünüşte, görünüşe göre.

zahit A. Çileci; dünya zevklerinden çekilmiş.

zahitliḳ A.U. Çilecilik.

zaxa (tarihî) Üzüntü, teessür. **zaxa bermek** üzmek.

zak I. Demir sülfat (-ti).

zak II. Açıklık.

zaka Kundak bezi; çocuk bezi.

zakat A. Zekat.

zakatçi Zekatçı, zekat toplayan; zekat memuru.

zakaz R. Rezervasyon, ısmarlama, sipariş. **zakaz ḳilmaḳ** sipariş vermek.

zakilimaḳ Kundaklamak, kundağa sarmak.

zakkum A. Zehir.

zal I. R. Salon. **meclis zali** toplantı salonu.

zal II. F. Basiret, istidat.

zalalet A. Hata, yanlışlık.

zalim A. Zalim.

zalimane A.F. Zalimane.

zalimliḳ A.U. Zalimlik.

zaman A. Zaman, vakit, devir, çağ. **Ḳaraxaniler zamanida** Karahanlılar zamanında. **kona zaman** eski çağ. **Bir zamanlarda** Bir zamanlarda. **Burunḳi zaman** Eski zaman; eski çağ. **Yéḳin zamanda** Yakın zamanda. **Ötken zaman** Geçmiş Zaman. **Kélidiġan zaman** Gelecek zaman. **Hazirḳi zaman** Şimdiki zaman. **Hazirḳi-kélidiġan zaman** Yakın gelecek zaman. **Uzaḳ ötken zaman** Uzak geçmiş zaman.

zamandaş A.U. Çağdaş. **Navayi zamandaşliri** Nevayi'nin çağdaşları.

zamandaşliḳ A.U. Çağdaşlık.

zamane A. Zamane, devir, devran.

zamaniviy A. Çağdaş.

zamaniviylaşmaḳ A.U. Çağdaşlaşmak. **Zamaniviylaşḳan yéñi mektep** Çağdaşlaşmış yeni oknul.

zamaniviylaşturmaḳ A.U. (**zamaniviylaşmaḳ**'tan) Çağdaşlaştırmak.

zamaniviylaşturuş A.U. Çağdaşlaştırma.

zamaniviylişiş A.U. Çağdaşlaşma.
zamaniy A. Çağdaş, muasır.
zamanlaşḳan A.U. Çağdaşlaşmış.
zamanlaşmaḳ A.U. Çağdaşlaşmak.
zamanlaşturmaḳ A.U. (**zamanlaşmaḳ**'tan) Çağdaşlaştırmak.
zamat An, lahza, esna, vakit. **şu zamatta** şu anda.
zamin A. 1. Kefil, sorumlu 2. Engel, mania, güçlük. **zamin bolmaḳ** sebep olmak; engel olmak.
zaminliḳ A.U. 1. Kefillik, sorumluluk 2. Engellik.
zañ I. Ç. Züppe.
zañ II. Mısır kiseli.
zapas R. Yedek, rezerv, mevcut. **zapastiki herbiyler** yedek askeriler. **yerasti bayliḳliri zapisi** yeraltı zenginlikleri rezervi; yeraltı kaynağı.
zar I. F. İnilti, zar, inleyen. **zar jiġlimaḳ** inliyerek ağlamak; yürekten ağlamak. **zar kaxşimaḳ** sızlanmak; dert yanmak; şikayet etmek. **Séniñ yardimiñge zarmen** Senin yardımına muhtacım. **zar bolmaḳ** özlemek; hasretini çekmek. **Uni bir körüşke zarmen** Onu hiç olmazsa bir defa görsem. **zar ḳilmaḳ** özletmek.
zar II. F. : **Gülzar** Gül bahçesi.
zarañza Ç. Bir tür yağlı bitki.
zaratliḳ A.U. Mezarlık, sinlik, kabristan.
zariḳmaḳ (ağız) bk. **zérikmek.**
zarlanmaḳ F.U. Sızlanmak, dert yanmak, şikayet etmek. **U kün köçürüşniñ eġirliġidin zarlinidu** O geçim zorluğundan şikayet ediyor.
zarlaş Sızlanma, dert yanma, şikayet etme, ah çekme.
zarlatmaḳ (**zarlimaḳ**'tan) Ah çektirmek, zorlamak.
zarliḳ F.U. Zaruret, sıkıntı, yoksulluk.
zarlimaḳ F.U. Sızlanmak, dert yanmak, şikayet etmek, ah çekmek.
zar-muñ F.U. Özlem ve hüzün. **Zarmuñumni éyttim** Özlem ve hüzünümü söyledim.
zat A. Zat, şahıs.
zatdar F. Cins, asil.
zaten A. Zaten, aslında.
zatliḳ A.U. Cinsli, asil.
zatsiz F.U. Cinssiz, asilsiz.
zatsizliḳ F.U. Cinssizlik, asilsizlik.
zaval A. 1. Gurup, batma, batış. **zaval vaxti** akşam vakti. 2. zeval, inkıraz, gerileme, düşme.
zavod R. Fabrika. **paxta zavodi** pamuk fabrikası. **şal aḳlaş zavodi** çeltik fabrikası. **haraḳ zavodi** rakı fabrikası. **yaġ zavodi** yağ fabrikası.
zaya A. bk. **zayi.**
zaye A. bk. **zayi.**
zayi A. Kaybolma, yitim, kayıp, kaybedilen bir şey, israf. **zayi ḳilmaḳ** kaybetmek. **Vaxtni zayi ḳilidikensiz** Vakiti boşuna kaybediyormuşsunuz.
zayiliḳ A.U. Faydasızlık, yararsızlık, lüzumsuzluk.
zayom R. İstikraz, ikraz, ödünç.
zebt A. Zabt, işgal. **zebt ḳilmaḳ** zabt etmek.
Zebur Zebur. Hazret-i Davud'a vahiy olduğuna inanılan ilahî kitap.
zede F. Ezilmiş, silik.
zedek F. (ağız) bk. **zerdek.**
zegevetçi F.U. (ağız) Kuyumcu, cevahirci.
zeher F. Zehir, ağı.
zeherxende F. Kindar, öfkeli, kin dolu.
zeherxendilik F.U. tahakküm.
zeherlenmek F.U. Zehirlenmek.
zeherleş F.U. Zehirleme.
zeherligüçi F.U. Zehirleyici. **zeherligüçi maddilar** zehirleyici maddeler.
zeherlik F.U. Zehirli. **zeherlik dora** zehirli liac. **zeherlik gaz** zehirli gaz.
zeherlimek F.U. Zehirlemek.
zeherliniş F.U. Zehirlenme.
zehl A. (astronomi) Satürn, Zühal.
zehme bk. **zexme.**
zehmet bk. **zexmet.**
zexm F. bk. **zexme.**

zexme F. Yara. **zexme yetküzmek** yaralamak.
zexmet A. Zahmet.
zexmetlik A.U. Zahmetli. **zexmetlik seper** zahmetli yolculuk.
zexmetsiz A.U. Zahmetsiz.
zexmidar F. Yaralı. **zexmidar bolmaḳ** yaralanmak.
zexmilendürmek F.U. Yaralamak, yaralandırmak.
zexmilendürüş F.U. Yaralama, yaralandırma.
zexmileş F.U. Yaralama.
zexmilimek F.U. Yaralamak.
zeip A. Zayıf, güçsüz, hastalıklı, cılız, rahatsız.
zeiplenmek A.U. Zayıf olmak, güçsüzleşmek.
zeipleşmek A.U. Zayıflaşmak, hastalanmak, güçsüzleşmek.
zeiplik A.U. Zayıflık, güçsüzlük, hastalık.
zek Deri boyama.
zekavet A. bk. **zakavet.**
zel A. Yanlış, hata, yanlışlık.
zembil F. Zembil. **zembil kötermek** zembil kaldırmak.
zembirek F. Top. **Özi mañidiġan zembirek** Kendisi hareket eden top. **zembirek yémi** top yemi; top kurbanı.
zembirekçi F.U. Topçu. **Zembirekçi ḳisim** Topçu kısım.
zemburuḳ (botanik) Liken.
zemçe Şaplı.
zemçi bk. **zemçe.**
zemin F. bk. **zimin.**
zemindar F. bk. **zimindar.**
zemzem A. Zemzem.
zencir F. Zencir.
zencirleş F.U. Zincirleme.
zencirlevetmek F.U. Zincirlemek, zincirleyivermek.
zencirlik F.U. Zencirli.
zencirlimek F.U. Zencirlemek.
zencivil A. (botanik) Zencefil.
zengi F. bk. **zeñgi.**
zeñ I. F. Korozyon, aşınma, kimyasal aşınma, paslanma. **zeñ basmaḳ** paslanmak.
zeñ II. F. Çan. **zeñ urmaḳ** çan çalmak.
zeñ III. A. Akıl, zeka, sağduyu, dikkat.
zeñgañçi Ç.U. Bekçi, karakol, nöbetçi.
zeñger Mavi, mavi renk, gök (rengi).
Zeñgi A.F. Zenc, Zenci.
zeñlimek F.U. Paslanmak, pas tutmak.
zep Hayret, garip, iyi, pek. **Siler ikkiñla zepmu obdan kélişipsena** Siz ikiniz çok iyi gelmişsiniz.
zeper F. Zafer, galebe.
zepren A. (ağız) bk. **zepreñ.**
zepreñ A. (botanik) Safran. **zepreñ reñlik** safransı.
zer F. Altın. **zer ḳeġez** altın renkli kağıt. **zer doppa** altın sırmalı tekke.
zerbap F. Altın sırmalı.
zerbe A. Darbe. **ölüm zerbisi** ölüm darbesi. **zerbe bermek** darbe vermek. **zerbe yémek** darbe yemek.
zerbidar A.F. Vurucu.
zerbidarliḳ A.F.U. Vuruculuk.
zerbilik A.U. Öncülük, öncü. **zerbilik yosunda** öncü halinde; öncü olarak.
zerbimesel Darbımesel, atasözü.
zerdap F. Mayi, sıvı, akıcı madde. **Jürügümni zerdap basti** Yüreğim eridi.
zerde F. Öd, safra. **Zerdem ḳaynap ketti** Hiddetlendim. **zerde ḳilmaḳ** acı söylemek; can yakıcı bir şekilde. **U ademlerge zerde bilen ḳaraydu** O insanlara kinle bakıyor. **zerde söz** acı söz; kinli söz.
zerdek F. (botanik) Havuç.
zerdilik F.U. Kinli, hırçınlıkla.
zereh F. Zırh.
zerehlik F.U. Zırhlı. **zerehli ḳisim** zırhlı kısım.
zerel A. (ağız) bk. **zerer.**
zereñ F. (botanik) Akçaağaç, isfendan.
zerer A. Zarar, ziyan. **zerer körmek** zarar görmek. **zerer ḳilmaḳ** zarar etmek.

zererkünende A.F. Asalak, baltalayıcı.
zererkünendiçilik A.F.U. Asalaklık, baltalayıcılık.
zererlendürmek A.U. Zararlandırmak.
zererlendürüş Zararlandırma.
zererlenmek A.U. Zararlanmak.
zererlik A.U. Zararlı.
zererlimek A.U. Zarara sokmak, zarar vermek.
zererliniş A.U. Zararlanma.
zerersiz A.U. Zararsız.
zerersizlendürmek A.U. Zararsızlandırmak.
zerersizlendürüş A.U. Zararsızlandırma.
zerersizlenmek A.U. Zararsızlanmak.
zerersizlik A.U. Zararsızlık.
zerersizliniş A.U. Zararsızlanma.
zeret A. bk. **zeretgaliḳ.**
zeretgaliḳ A.U. Mezarlık.
zerger F. Kuyumcu.
zergerçi F.U. bk. **zerger.**
zergerlik F.U. Kuyumculuk.
zerġaldaḳ Sarılasma.
zerhal F.A. Yaldızlı.
zerp A. (tarihî) Darp etme, darp, çoğaltma.
zerpéçek F. (botanik) Yaban keteni, şeytan saçı, aktimon.
zerpxana A.F. Para basan ev.
zerre I. F. Sırma. **zerre jip** altın sırma ip. Ayrıca bk. **zer.**
zerre II. A. Tane, küçük tane, tanecik, parçacık, zerre. **zerre ḳeder** azcık, şuncacık, zerre kadar. **Zerre ḳanaet ḳalmidi** Zerre kadar kanaat kalmadı. **Zerre ḳoymay yédi** Azcık kaldırmadan yedi. **Zerre gunahi yoḳ** Zerre kadar suçu yok. **Zerrilerniñ parçilinişi** Atomların parçalanması.
zerriçe A.F. Küçük parça. **Zerriçe şübhe yoḳ** Zerre kadar şüphne yok.
zerripe A. Zürafa.
zerür A. Lüzumlu, gerekli. **zerür bolmaḳ** lazım olmak, gerekmek.
zerüret A. Zaruret.
zerüriy A. Zaruri.
zerüriyet A. Zaruret.
zerürlük A.U. Lüzumlu olma hali.
zeval A. bk. zaval.
zever F. bk. **zeber.**
zey Su, nem, rutubet.
zeyçilik Rutubet, nem.
zeyip bk. **zeip.**
zeykeş Nemli, yaş, rutubetli. **zeykeş cay** rutubetli yer.
zeykeşlik F.U. Rutubetli, yaşlık.
zeyleşmek Nemlenmek.
zeylik Nemli yer, rutubetli yer.
zeylişiş Nemlenme.
zeytun A. Zeytin. **zeytun derixi** zeytin ağacı. **zeytun méyi** zeytin yağı.
zeytune 1. Zeytinsi 2. Zeytune (hanım adı).
zébun F. Zebun, darmadağın olma. **zébun ḳilmaḳ** darmadağın etmek.
zéhin A. Zihin. **zéhin jürgüzmek** akıl kullanmak.
zéhinlik A.U. Zihinli, akıllı.
zéhinliklik A.U. Zihinlilik, akıllılık.
zéhinsiz A.U. Zihinsiz, akılsız.
zéhinsizlenmek Aklını kaybetmek.
zéhinsizlik Akılsızlık.
zéhniy A. Zihnî.
zéki A. Zeki, aklı çevik.
zékilik A.U. Zekilik, akıl çevikliği.
zérek F. Zirek, uyanık.
zéreklik F.U. Zireklik, uyanıklık.
zérikiş Usanma, bıkma, sıkılma.
zérikmek Usanmak, bıkmak, sıkılmak. **Zérikip olturuptimen** Sıkılıp oturuyorum. **zérikip ketmek** usanmak.
zériktürgüç Sıkıntılı, ıstıraplı, usandırıcı.
zériktürmek (**zérikmek**'ten) Usandırmak, bıktırmak, bezdirmek. **Zériktüridiġan iş** Usandıran iş; sıkıcı iş.
zériktürüş Usandırma, bıktırma, bezdirme.
ziba F. Ziba, güzel, süslü, yakışıklı.

ziç F. Sıkı, kesif, yoğun, kalabalık, içiçe. **Xelḳi ziç öy** Kalabalık aile. **ziç olturmaḳ** içiçe oturmak.
ziççide Koyu bir halde.
ziçlaş Yoğunlaştırma.
ziçlaşmaḳ Sıklaşmak, yoğunlaşmak.
ziçlaşturmaḳ (**ziçlaşmaḳ**'tan) Sıklaştırmak, yoğunlaştırmak.
ziçlik F.U. Yoğunluk, kalabalık, sıkı olma. **ahaliniñ ziçliği** nüfus yoğunluğu.
zid A. bk. **zit.**
ziddiyet A. Ziddiyet, zıtlık, karşıt.
ziddiyetlik A.U. Karşıtlık, düşmanlık.
zide F. Ezik, bozukluk, hasar, zedelenmiş.
ziğir (botanik) Keten, susam. **ziğir yéği** susam yağı.
ziğirlik Susam tarlası.
ziğ-ziḳ Dar, darlık.
zikir A. 1. Zikir, Allahı anma 2. Vurgulama, beyan, izah. **Juḳurida zikir ḳilip ötken adimimiz** Yukarıda bahsettiğimiz kişi.
ziḳ 1. Şiş, kebap şişi 2. (mecazi) Acı istihza; iğneli sözler.
zil Zil. **Zil çélindi** Zil çalındı. **Bulbulniñ zil üni** Bülbülün etkileyici sesi.
zilal A. 1. Soğuk 2. Temiz. **zilal şerbet** soğuk şerbet.
zilçe F. Ünlü halı.
zilçilik (ağız) bk. **gilemcilik.**
zilva Hoş, iyi. **Zilva ünlük saz** Hoş sesli saz.
zilzile A. Zelzele, deprem.
zimatañ Ç. Susam helvası.
zimin F. Yer, toprak, kara. **memliket zimini** ülke toprağı.
zimindar F. Toprak sahibi, toprak ağası.
zimindarliḳ F.U. Toprak sahipliği, toprak ağalığı.
ziminsiz F.U. Topraksız.
zimistan F. Kış. **zimistan kéçiliri** kış geceleri. **Zimistan körmigen bulbul baharniñ ḳedrini bilmes** (deyim) Kış görmemiş bülbül baharın değerini bilmez.
zimlanka R. Zeminlik, toprak dam. Ayrıca bk. **geme.**
zimme A. Sorumluluk, mesuliyet. **Bu işni men öz zimmemge alimen** Bu işin sorumluluğu bana ait. **Mesuliyet ḳarşi terepniñ zimmiside** Sorumluluk karşı tarafa ait. **Bu bizniñ zimmimizge çüşüdu** Bu bizim sorumluluğumuzda.
zina A. Zina. **zina ḳilmaḳ** zina yapmak.
zinakar A.F. Zina yapan.
zindan F. Zindan.
zindançi F.U. Zindancı.
zindanxana F. Zindan, hapishane.
zinet A. bk. **zinnet.**
zinxana F. bk. **zindan.**
zinnet A. Zinet, süs. **zinnet bermek** süslemek. **zinnet esvapliri** süs aletleri. **Bu derexler şeherge zinnet bérip turudu** Bu ağaçlar şehiri süslüyor.
zinnetlendürmek A.U. (**zinnetlimek**'ten) Süslendirmek.
zinnetlenmek A.U. Süslenmek.
zinnetleş A.U. Süsleme.
zinnetlik A.U. Süslü.
zinnetlimek A.U. Süslemek.
ziñaḳ Yanak, avurt. **ziñaḳ çaç** zülüf, favori.
ziñildaş bk. **ziñildimaḳ.**
ziñildaşmaḳ Vızıldaşmak, uğuldaşmak.
ziñildimaḳ 1. Çınlamak 2. Cıvıldamak 3. Sızlamak. **Miñem ziñildap ağrişḳa başlidi** Başım sızlayıp ağırmaya başladı.
ziñlaşmaḳ Çenilemek, ağlaşmak.
ziñ-ziñ I. Kız böceği.
ziñ-ziñ II. Sızlamak. **ziñ-ziñ ağrimaḳ** sızlayarak ağırmak.
zip I. Dikiş.
zip II. F. Bezeme, süsleme, tezyin.
zipa Zarif. **Boyi zipa ḳiz** Boyu zarif kız.
zip-zinnet F.A. Bezeme, süs, tezyin.
ziraet A. Ziraat, ekincilik. **ziraet ḳilmaḳ** ekincilik yapmak.

ziraetçi A.U. Ziraatçı, ekinci.
ziraetçilik A.U. Ziraatçılık, ekincilik.
zire I. F. Küpe. **altun zire** altın küpe.
zire II. F. (botanik) Kimyon, çörekotu.
zirik (botanik) 1. Amberbaris, kadın tuzluğu 2. Kimyon, çörekotu.
zirikli̇k Amberbaris veya kimyon ağaçlarının bulunduğu yer.
zirillimak Titremek. **Jürügüm zirillaydu** İçim titriyor.
zir-zeber F. bk. **zir-zever.**
zir-zever F. : **Zir-zever bolmak** Yıkılmak, tahrip olmak, altüst olmak. **Nime ançivila zir-zevirigiçe suraştu-rup kettiñ?** Neden o kadar teferruatını soruşturdun?
zir-zir (taklidî ses) **Zir-zir kelmek** Titremek.
zit A. Zıt, aksi. **zit bolmak** zıt olmak. **zit adem** aksi adam.
zitlaşmak A.U. Düşmanlaşmak; birbirine düşman kesilmek.
zitlaşturmak A.U. Düşmanlaştırmak; birbirine düşürmek; hasım yapmak.
zitlaşturuş A.U. Düşmanlaştırma.
zitlik A.U. Karşıtlık, düşmanlık, hasımlık.
zitlişiş A.U. Düşmanlaşma.
zitman A.F. Aykırı, uyumsuz.
zitmanlik A.F.U. Aykırılık, uyumsuzluk.
zittiğa A.U. Aksine, tersine.
ziva F. bk. **ziba.**
ziver : **Zinnet-ziver** Süs; yılbaşı ağacı süsleri.
ziyade A. Fazla, çok. **Ondin ziyade adem keldi** Ondan fazla adam geldi. **heddin ziyade** aşırı, fazlasıyla.
ziyadilik A.U. Fazlalık, aşırılık, üstünlük.
ziyali A.U. Aydın. **ziyaliler** aydınlar. **ziyalilar yurtu** aydınlar ocağı.
ziyalilik A.U. Aydın olma hali; okumuşluluk.
ziyan F. Ziyan, zarar. **ziyan keltürmek** zarar vermek. **ziyan tartmak** zarar çekmek. **ziyan yetküzmek** zarar vermek. **ziyanğa uçrimak** zarara uğramak. **ziyini yok** zararı yok; zararsız.
ziyançilik F.U. Zararlı olma hali.
ziyandar F. Asalak, baltalayıcı.
ziyandaş F.U. Asalak, baltalayıcı.
ziyandaşlik F.U. Asalaklık, baltalayıcılık. **ziyandaslik kilmak** zarar vermek. **ziyandaslikka uçrimak** zarara uğramak.
ziyankeş F. Asalak, baltalayıcı.
ziyankeşlik F.U. Asalaklık, baltalayıcılık.
ziyankünende F. Asalak, baltalayıcı.
ziyankünendilik F.U. Asalaklık, baltalayıcılık.
ziyanlik F.U. Zararlı.
ziyansiz F.U. Ziyansız, zararsız. **ziyansiz etmek** zararsız hale getirmek.
ziyansizlik F.U. Zararsızlık.
ziyan-zehmet F. Zarar ve zahmet. **ziyan-zehmet körmek** zarar ve zahmet görmek.
ziyapet A. Ziyafet. **ziyapet kilmak** ziyafet vermek.
ziyaret A. Ziyaret. **ziyaret kilmak** ziyaret etmek. **Hem ziyaret, hem ticaret** (deyim) Hem ziyaret, hem ticaret.
ziyaretçi A.U. Ziyaretçi.
ziyaretga A.F. Ziyaret yeri.
zize (ağız) Sonra. **andin zize** ondan sonra.
zo I. : **Zomu-zo** Zor, zorla, cebir, cebir ile. Ayrıca bk. **zor.**
zo II. Sahur. **zoğa turmak** sahura kalkmak.
zogal A. (ağız) bk. **zaval.**
zogul : Zogul tutmak Hamur tutmak.
zox A. 1. Memnuniyet, hoşnutluk 2. Hayranlık, sevinç taşkınlığı.
zoxlandurmak A.U. (**zoxlanmak**'tan) Memnun etmek, sevindirmek.
zoxlanduruş A.U. Memnun etme, sevindirme.
zoxlanmak A.U. Memnun olmak, sevinmek.

zoxlinarlıḳ A.U. Sevindirici, zevklendirici.
zoxluḳ A.U. Sevinç, memnun olma, zevk.
zoxlunuş A.U. Memnun olma, sevinme, zevklenme.
zoxmen A.F. Hevesli, istekli.
zoḳ A. bk. **zox.**
zoḳmen A.F. bk. **zoxmen.**
zomiger A.F. bk. **zumiger.**
zoñ Ç: **Zoñ olturmaḳ** Çömelmek.
zoñzaymaḳ Ç.U. Çömelmek.
zoñzaytiş Ç.U. Çömeltme.
zoñzaytmaḳ Ç.U. (**zoñzaymaḳ**'tan) Çömeltmek.
zoolog R. Zooloji uzmanı.
zoologiye R. Zooloji.
zootéxnik R. Zooteknik uzmanı.
zor F. 1. Kuvvet, güç, kudret, büyük. 2. Zor, cebir. **zor birlen** zorla. **Men zor keldim** Ben zor geldim. **zor adem** büyük adam. **Bu iş zor ehmiyetke ége** Bu işin önemi büyük.
zoravan F. Zorba
zoravanlıḳ F.U. Zorbalık. **zoravanlıḳ siyaset** zorbalık siyaset.
zoraymaḳ F.U. Büyümek, kuvvetlenmek.
zoraytiş F.U. Büyütme, kuvvetlendirme.
zoraytmaḳ F.U. (**zoraymaḳ**'tan) Büyütmek, kuvvetlendirmek.
zorġa F.U. Zorla, güç bela.
zoriyiş F.U. Büyüme, kuvvetlenme.
zorlanmaḳ F.U. Zorlanmak.
zorlap F.U. Zorlayıp, zorlayarak.
zorlaş F.U. Zorlama.
zorlimaḳ F.U. Zorlamak. **zorlap kirmek** zorlayarak girmek; zorla girmek.
zorliniş F.U. Zorlanma.
zorluḳ F.U. Zorluk, güçlük.
zorluḳ-zombiliḳ Zorbalık.
zoruḳmaḳ F.U. Yorulmak, usanmak, bitkin bir hale gelmek. **Étim zoruḳup ketti** Atım yoruldu.
zoruḳturmaḳ F.U. (**zoruḳmaḳ**'tan) Yormak; yorgun düşürmek.
zoruḳturuş F.U. Yorma, yorgun düşürme.
zöxmen A.F. İstekli, hevesli.
zöxmenlik A.U. İsteklilik, heveslilik.
zucañ Ç. (ağız) Grup başkanı.
zugal A. (ağız) bk. **zaval.**
zuġuy Kinli, kastlı, garazkar. **zuġuy düşmen** kinli düşman.
zuġuyluḳ Kinlilik, kıskançlık.
Zuhal A. Zuhal, Satürn.
Zuhre A. Zühre, Çulpan.
zuhur A. Zuhur, ortaya çıkma. **zuhur bolmaḳ** zuhur olmak.
zukam F. (tıp) Grip. **zukam bolmaḳ** grip olmak.
zukamdimaḳ F.U. Grip olmak.
zuḳḳa A. Akıllı, zeyrek, zihni çevik.
zuḳḳiliḳ A.U. Akıllılık, zihni çeviklik.
Zulḳerneyn A. İskender Zülkarneyn; çifte boynuzlu.
zulmet A. Karanlık. **zulmet ḳarañġuluġi** cehalet karanlığı. **zulmet zenciri** cehalet zenciri.
zulmetlik A.U. Karanlık, cehalet. **zulmetlik tün** cehalet gecesi.
zulum A. Zulüm. **zulum tartmaḳ** zulüm görmek. **milli zulum** millî zulüm.
zumiger A.F. Zalim, tiran, müstebit.
zumigerlik A.F.U. Zalimlik, müstebitlik.
zuñli Ç. Başbakan.
zuñsiliñ Ç. Başkomutan.
zuñsiliñliḳ Ç.U. Başkomutanlık.
zuñtuñ Ç. Reis, cumhurbaşkanı, devlet başkanı.
zuñtuñluḳ Ç.U. Reislik, cumhurbaşkanlık. **zuñtuñluḳḳa saylanmaḳ** cumhurbaşkanlığına seçilmek.
zurapa Hükmü geçen. **zurapa ayal** hükmü geçen kadın.
zurapaliḳ Zorbalık, amirane oluş.
zuvan F. Dil. **Zuvanim tutuldi** Dilim tutuldu.
zübercet F. Zebercet.
zülük F. (tıp) Sülük.
zümret A. Zümrüt.